

de la compañía de Jesus de Granada Ba.

Bz-9100

D. CONRADI BRVNI
IVRECONSVLTI LIBRI SEX,
DE HÆRETICIS IN GENERE.

D. OPTATI AFRI
EPISCOPI QVONDAM MILEVITANI,
LIBRI SEX DE DONATISTIS IN SPECIE, NO-
minatim in Parmenianum. Ex
Bibliotheca Cusana.

Adiuncto utrobique Indice, & breui Correctorio.

PLVRA D. BRVNI OPERA: VTPOTE
DE SEDITIOSIS LIBRI SEX, DE CALVMNIIS LIBRI
Tres, De Vniuersali Concilio Libri Nouem, Deinceps
eodem modo & studio ædentur, Deo pro-
picio, Ad pacem & utilitatem
publicam.

Cum gratia & Priuilegio Sacrarum Cæsaris & Regis
Rom. Maiestatum, Ad Septennium.

Apud S. Victorem prope Moguntiam, ex officina
Francisci Behem Typographi.

M. D. XLIX.

0
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29

de la compañía de Jesus de Granada. Ba.
B-9060

D. CONRADI BRVNI
IVRECONSVLTI LIBRI SEX,
DE HÆRETICIS IN GENERE.

D. OPTATI AFRI
EPISCOPI QVONDAM MILEVITANI,
LIBRI SEX DE DONATISTIS IN SPECIE, NO-
minatim in Parmenianum. Ex
Bibliotheca Cusana.

Adiuncto utrobique Indice, & brevi Correctorio.

PLVRA D. BRVNI OPERA: VTPOTE
DE SEDITIOSIS LIBRI SEX, DE CALVMNIIS LIBRI
Tres, De Vniuersali Concilio Libri Nouem, Deinceps
eodem modo & studio ædentur, Deo pro-
picio, Ad pacem & utilitatem
publicam.

*Cum gratia & Priuilegio Sacrarum Cæsaris & Regis
Rom. Maiestatum, Ad Septennium.*

Apud S. Victorem prope Moguntiam, ex officina
Francisci Behem Typographi.

M. D. XLIX.

REVERENDISSIMO IN

CHRISTO PATRI, AMPLISSIMO PRIN-

CIPi AC DOMINO, D. IOANNI, AB ISENBERG, ARCHI-

Episcopo Treuerensi, Principi Electori, Archi Cancellario sacri

Ro. Imperij per Gallias, & Regnū Arelatenſe &c.

Domino ſuo Clementiſſ. Conradus Brunus

V. I. Doctor S. P. D.

Vnum malorum omnium sator, & humani generis sem- Ruina dia-
piternus hostis Diabolus, à primo statim ruinae suae boli per su-
exordio, ob immodicam suam superbiam, è coelesti so- perbiam.
lio in imū se Tartari abyssum ac profundam tenebra-
rum caliginem, miserè collapsum: & aeternae foelicitatis gloria destitutum, atq; in perpetuos gehennae cruciatus praecipitatum esse perspiceret: Nihil illi potius fuit, quam ut omni ope enteretur, ut Perpetuus
quam ipse iusto Dei iudicio perdidit, salute, quibuscunq; posset pesti- holtis salu-
feris artibus & dolis, uniuersum quoque genus humanum priuaret: Id se tis nostrae.
haud dubie consequuturum ratus, si hominem ab obedientia, ac recto sum-
mi atque unius Dei cultu auerteret. Quamobrem primos nostros pa- Mortalitas
rentes insidijs aggressus: Euae primum, mox uerò per eam Adae persua- protoplasti
sit: ut diuini praeccepti praeuaricatores fieret. Ob cuius deplorandā trans- per pecca-
gressionem, non modo ipse protoplastus Adam constitutae immortalitatis beatitudinem amisit: Sed per ipsum etiam genus omne humanū mor- tum.
talitatem contraxit. Teste Paulo Apostolo, dicente. Per unū hominem Rom. 5.
peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors: & ita in
omnes homines mors pertransiit, in quo peccauerunt. Et iterum. Sicut in 1. Corin. 15.
Adam omnes moriuntur, &c. Et si autem idem hostis Satanas, men- Satanae in-
dacij pater, hominem inter has angustias depræhensum, nec dum à uera stinctus ad
diuini cultus obseruatione declinare animaduertet: pro concepta tamen flagitia.
semel inuidia, haud destitit ipsum in fraterna odia, homicidia, adulteria,
multaq; alia abominanda flagitia instigare: Vt si qua ratione illum non
solum ab immortalis Dei obedientia deflecteret, sed etiam eius iram ac
uindictam, grauter in ipsum concitaret. Quarum quidem tentationum
uarietate homo acriter conflictatus, licet à tempore Adae usq; ad Noe,
diuersa perpetraverit delicta, atque acerbissimas ob id poenas sustulerit:
Tamen à pristino omnipotentis Dei cultu, haud quaq; deflexus est.

Quapropter idem perditionis autor, alijs insidijs, hominis in uera re-
ligione propositum & constantiam subuertere conatus: Tribus potiss-

imum,

Tres ualidissimæ diaboli machinæ, idola, heresis, & schisma. Initium Idolatricæ à Belo, Idolorum institutio. Multiplex Idolatria post Belû & Ninum. Idolatria ad filios Israëli pagata. Exo. 32. 4. Reg. 16. 17. 3. Reg. 11. 3. Reg. 12. Matth. 4.

sinum, iisdemq; ualidissimis, machinis, illius mentem expugnare, & uero unius & summi Dei cultu abstrahere, & extremam illi perniciem afferre conatus est. Idolatria scilicet, hæresi, & schismate. Ac primum quidem Idolatria id effecit: Ut honor ille, & cultus soli diuinæ maiestati debitus, in mundanas ac futiles creaturas conuerteretur. Quod à Belo, uiro sanè intolerandæ superbie & arrogantie, originem traxit. Nam is, simul atque post Babylonicæ turris constructionem, primus in Assyriorum prouincia regnare cœpisset, non ueritus est, à subditis diuinum & nomen & honorem sibi delatum usurpare: eoq; defuncto, non erubuit etiam filius Ninus patri imaginè erigere, utq; illi etiam diuinus haberetur honor & reuerentia, præcipere. Horum itaq; uestigia complures subsequuti, ipsi quoq; Idola conflatilia loco summi Dei uenerari cœperunt. Vnde innumera illa Ethnicorum Deorum multitudo, usq; eo perperam introducta est, ut pauci relictis sint, qui sacrosanc̄tam illam supercœlestem diuinitatem ritè coluerint. Si quidem ex his erroribus ereptus, unus ille diuinus Abraam, qui Nini temporibus uixit, et unus ad lucem ueræ agnitionis Dei uocatus, uerum eiusdem cultum in suo semine retinuit: Et usque ad Christum Iesum, qui ueram mundo salutem intulit, propagauit. Idolatrico hoc malo alioqui per uniuersum propè terrarum orbem longe lateq; dissipato: alijs cœlum, alijs solem, alijs lunam ac stellas: & elementa mundi, ignem, aerem, aquam & terram, pro dijs colentibus: alijs etiam hominibus: immo & bestijs: & alijs rebus longe uilissimis & abiectissimis diuinum honorem tribuentibus. A qua superstitione nec populus etiam Dei alienus fuit: Quippe, qui uitulum conflatilem extruxit, extructumq; adorauit, atque hostias ei obtulit: Quis aduersus Aaron dixit, Fac nobis deos, qui nos præcedant. De populo Dei scribitur. Ipsi fecerunt malum in conspectu Domini: & seruiuerunt Baalim ac Astaroth, ac dimiserunt Dominum Deum patrum suorum. Item, Fecerunt sibi conflatiles duos uitulos, & adorauerunt uniuersam militiam cœli: seruiueruntq; Baal, & consecrauerunt filios suos & filias suas per ignem, & diuinationibus inseruebant & augurijs. Item, ex populo Dei fuit Salomon, cuius cor deprauatum fuit per mulieres, ut sequeretur Deos alienos. Ex populo Dei fuit Hieroboam, qui fecit duos uitulos aureos. Cæterum, ubi Christo nato, Euangelicæ lucis splendor humanæ creaturæ effulgere cœpisset, non puduit eundem aduersarium satanam, & Dominum pariter & Deum suum tentare, & tentando ad Idolatricæ quoque impietatis scelus instigare: Cui & omnia mundi regna & gloriam eorū ostendit, seq; largiturū eidem pollicitus est, si procidens eum adoraret. Alterum exitij genus est hæresis, cuius uirulenta

lenta disseminatione, antiquus ille serpens diabolus, circumiens ac querens quem deuoret, hominem à uera & Catholica fide, & unius uiuentis Dei cultu abstrahere conatus est. Cum enim Christi plebem uideret ueræ & incorruptæ religioni inherere: ut contemptis inanibus superstitionibus, nulla inderatione auelli posse uideretur: corrumentibus passim Ethnicorum Deorum, immo demonum potius, delubris: nouam fraudem excogitauit, ut sub Christiani nominis titulo incautos homines falleret: Cum ueram Dei Latriam ex eorum mentibus eruere non posset, saltem introductis falsis dogmatibus, atq; impijs erroribus corruperet. Quare in angelum lucis se transfigurans, indefessos malignitatis suæ ministros hæreticos subornauit, atq; in orbem dimisit noctem pro die: interitum pro salute, desperationè pro spe, perfidiam pro fide, Antichristum pro Christo asseuerantes: Ut inquit gloriosus Martyr Cyprianus. Quin ad eundem etiam modum, patrum ueteris quoq; Testamenti fidem deprauare machinatus est: Quatuor nimirum hæreses in Hebræorum gente excitans: ut à Iosepho memoratur. In nouo autem Testamento, dum Redemptor noster adhuc in carne & inter mortales uersaretur, quidam reperti sunt, qui tametsi eius fidem amplexi, illius uerba (ita suggerente ipso mendacij patre Diabolo) præpostere interpretarentur. Ipso siquidem Christo carnem suam uere esse cibum memorante, ex discipulis eius permulti dixerunt: Durus est sermo iste, & quis potest eum audire? & hanc quidam primâ hæresim in nouo Testamento ortam esse contendunt. Postea uero quâ legatione sua in terris ritè defunctus, ad cœlestem patrem ascendisset Christus, aliæ super alias hæreses, ac septem præcipue illæ emertere: quarū autores ab Eusebio Pamphili in Ecclesiastica historia referuntur. Quorum deinde uestigia complures quoq; alij subsequuti, innumerabiles propemodum, easdemq; execrabiles sectas pepererunt. Quas Irenæus, Tertullianus, Origenes, Hilarius, Basilus, Chrysostomus, Epiphanius, Philastrius, Augustinus, & Hieronymus (Quibus omnibus uiuentibus cum hæreticis perpetuum certamen fuit) & inter recentiores, Luceburgus, Alphonsus: atq; alij nonnulli enumerant, eas omnes strenue confutantes. Tertium præterea malum, hæresi maxime affine & coniunctum, est Schisma: Quo diabolus zizaniam in agro Domini, ac falsas doctrinas in Ecclesia Catholica disseminans, illius unitatem dissoluit. Ex qua re, non modo diuini cultus obseruatio uiolatur, & obedientia Ecclesie Prælati subtrahitur: Veruetiam charitas erga Deū & proximū, à qua summa diuinæ legis pendet, e cordibus hominū euellitur. His itaq; tribus malis nihil profecto in Christiana Rep. neq; deterius neq; exitiosius dici excogitariue potest. Quid enim horrendū magis, siue abominādum, q̄ honorem, quem Deo omnium rerum

Hæretici indefessi Diabolicæ malignitatis ministri. Cyp. trac. 3. De simpli. prælatorum. Quatuor hæreses Hebræorum. Lib. 18. c. 2. Iud. Antiq. Prima hæresis in nouo Testamento. Ioan. 6. Multiplicatio hæresum. Euf. li. 4. c. 2. Scriptores de hæreticis. Malum schismatis. Tria maxima mala in Republica Christiana

rerum opifici (cuius beneficio & bonitate sumus, uiuimus, mouemur, & aura hac omnes fruimur) debemus, in creaturas impie & superstiosas conuertere? quod quidem fit per Idolatriam. Porro, quid fraudulentius, & ab omni humanitate est alienius, q̄ Dominicum gregem lupis rapacibus, ouum pellibus indutis, obijci: & ab iisdem eo abduci Christo deditos homines, ut erroneam & falsam fidem amplectentes, se ueram tenere, in tenebris obambulantes, in apertissima se luce uersari. Deniq̄ Christianam legem auersantes, Christianos se, & Christi imitatores esse arbitrentur? Quod efficit hæresis. Præterea, quid perniciosius aut pestiferum magis esse potest, q̄ Catholice unitatis & Apostolice Cõmunionis uinculum, ac Christiani Populi quietem & tranquillitatem, domestico dissidio perturbari? Quod ex schismate, fraterni odij, & omnium dissidiõrum perenni fonte, descendit. Verũ enim uero inter hæc tria mala, hæresis ac schisma, tanto Idolatria sunt execrabiliora, quanto deterior est, qui sub specie mutue beneuolentiæ amicum prodit, quam qui hostem aperto Marte aggreditur. Nam qui in Idolatriæ crimen incidunt, ab ijs falluntur, quos sciunt Christianum nomen ac dogma auersari: At qui hæresim aliquam sectantur, ab ijs plerunq̄ decipiuntur, qui Christianam religionem mira ostentatione profitentur. Quo sane Christianæ pietatis, atq̄ conficiæ charitatis simulato zelo, incautis animabus, sub melle Catholice ueritatis, uenenum hæretici erroris & prauitatis subministrant. Porro tum nocentissimam hanc pestem esse, nemini dubium est, cum Principum quoq̄ annos inuasit, eorumq̄ tutelam, ac Patrocinium nacla fuerit. Quod Constantij, Valentis, Zenonis, Anastasij, Philippici, Iustiniani Iunioris, Heraclij, & huius Nepotis Constantis: Leonis Isauri, & illius filij Constantini, & quorundam aliorum Principum exemplo facile comprobatur: quibus Romani Imperij gubernacula tenentibus, fides Catholica tantã iacturã passa est, ut deinde uix per magna etiam temporum interualla, Catholicorum Principum Consilio, prudentia & labore, restaurari redintegrariq̄ potuerit. Taceo iam alios Tyrannos, alias prouincias et Regna occupãtes: ut in Italia Theodericum Vitigem, Totilam: In Africa Geysericũ Hunericũ, Thrasimundũ, Arriana hæresi pollutos: In Hispania item aliquos Arriana labe infectos (ut Ricaredus Hispaniarũ Rex in tertio Toletano Concilio fatetur & conqueritur) Qui & ipsi causa fuerunt, quod ex his Regnis & prouincijs, Quædam in Iudaismum, Quædam in Paganismum reciderint, Quædam etiam fœdissima Mahumeticæ perfidiæ contagione corrupta, crudelissimo Turcarum Imperio subiugata fuerint. Idq̄ non alia certe ratione, quam quod hij Principes uel hæretici fuerunt ipsi: uel hæresibus fauorem, opem, & auxilium præstiterunt. Nec id sanè

Hæresis

Schisma

Execrabilior hæresis, q̄ Idolatria.

Nocentissimæ pestis, quæ Principes inuadit, & in fine depernit.

Imperatores Romani.

Regna.

Mahumeticæ perfidiæ.

sanè mirum. Nam si uerum est, quod dici solet.

Mobile mutatur semper cum Principe uulgus.

Id certe omnium maxime in religione locum habet. Nam ita fere uideamus, ut quam Princeps religionem colit, siue ueram siue falsam, plerunq̄ ignobile etiam uulgus amplectatur: non tantum ut Principi per huiusmodi æmulationem gratificetur, sed etiam quod Principem, & si errat, attamen errare non credat. Atq̄ huius quidem mali horrenda immunitas, si ullo unquam tempore, ullaue in natione Christiani orbis, acriter debacchata est: in nostra certe Germania, nostrorq̄ hoc æuo, omnium ærurnarum plenissimo, omnium crudelissime grassatam esse, atq̄ indies truculentius grassari, uix equidem sine lachrymis & acerbissimo animi dolore commemorare possum. Ac primum quidem ex ueterum historijs notum est, quanta bellicarum uirtutum gloria floruerint maiores nostri: qui tot sæpe gentes militari uirtute insignes, locis infinitas atq̄ omni copiarum genere abundantes, ultra Europæ fines perdomuerunt. Quin superato etiam Hellesponto in Asiam, atq̄ Aphrico pelago in Lybiam uictoria signa intulerunt. At nos quantum à maiorum nostrorum bellicis uirtutibus hoc tempore degeneremus, argumento est, quod proximis annis uno oppidulo, eodemq̄ semidurito, et in ipsis propemodum prouinciæ nostræ oculis constituto, quod exigua Turcarum manu defendebatur: totius ferè Germanici Imperij uiribus in unum contractis, hisce proximis annis potiri nequiuimus. Sed cur ita? Nempe, quia maiores nostri ueram Christi fidem & religionem colentes, nusq̄ à sanctæ & Catholice Ecclesiæ unitate deflexerunt: & si quæ inter eos hæreses, & schismata forte emerferunt, ea protinus tanq̄ pestilentissimos morbos à corpore Ecclesiarum suarum depulerunt. Vnde & in præceptis Dei ambulantes, & ab omnibus erroribus alieni, & uerũ Deo cultum tribuentes, de ipsius manu fortitudinem & potentiam acceperunt. Tum ea etiam aduersus hostes suos uictoria, quã Deus promisit his, qui custodiunt mandata sua, potiti sunt: Sciens, quia non in fortitudine exercitus uictoria belli, sed de cœlo fortitudo est. Quamobrem nec gladius terminos eorum transiuit, sed inimici in conspectu eorum corruerunt. Quin & parua sæpe manu maximos exercitus uel prostrauerunt, uel in fugam conuertunt, quia Deus cum ipsis fuit: Dei quippe est, & adiuuare, & in fugam conuertere. At nos ueram Christi fidem abnegantes, & ab unitate Catholice Ecclesiæ recedentes: nec uocẽ Dei audimus, nec madata eius custodimus. Quin potius ad Idola hæreticorum & schismaticorum conuersi, uerum Dei cultum abijcimus: doctrinam sanam & Catholicam negligimus, & Dei & Ecclesiæ suæ mandata, & cæremônias irrita facimus: Omnia nefandissimis erroribus, calumnijs, & dissidijs,

Germaniæ mala per hæreses.

Antiqua bellicæ uirtutis gloria.

Pestum, è regione Budæ, oppugnatum frustra, anno 1542.

1. Paralip. 20. Victoria è cœlo pijs datur.

1. Machab. 3.

2. Paralip. 25. Conuersio ad Idola hæreticorum.

ac horrendis facinoribus complentes, & sursum ac deorsum agitantes.

Propter heresim datur nobis pro fortitudine paucior.
Leuit. 26.

A Deo recedentes, in praedam hostibus dantur.
Iudith 5.

Comminationes Dei in desertores religionis.
Deut. 28.

Grauisissima peccata per haereses introducta.

Apostatae in Magistratu & honore.

Quid igitur mirum? si Dominus omnem fortitudinem & potentiam: quam maioribus nostris pro summa eorum in Deum pietate, ueraeque Catholicae fidei meritis, tribuit: eam a nobis propter neglectam Christi fidem, & religionem auferat, & pauorem tantum cordibus nostris in Regionibus hostium incutiat, ut sonitus etiam folij uolantis nos terreat, ut uel nemine persequente fugiamus, & ante hostes nostros misere corruamus? Ut plane appareat illud etiam hodie locum habere, quod olim Achior, Dux omnium filiorum Amon, Holofermi Principi militiae Assyriorum, de Populo Israel dixit: Ut non sit, qui insultet Populo Dei, nisi quando recedit a cultu Domini Dei sui. Quotiescunq; autem praeter ipsum Deum suum alterum colit, in praedam, & in gladium, & in opprobrium detur. Quotiescunq; autem se a cultura Dei sui recessisse poenitet, uirtus eis resistendi a Deo concedatur. Atque utinam non his etiam multo atrociora in nos immittat Deus, quae propemodum iam etiam foetres nostras pulsare uidentur: ea uidelicet, quae lex Deuteronomij comminatur his, qui falsam religionem amplectentes, mandata Dei praeruaricantur: Cuiusmodi sunt, quae lex his uerbis significat. Adducet Dominus super te gentem de longinquo, & de extremis terrae finibus, in similitudinem aquilae uolantis cum impetu, cuius linguam intelligere non possis: gentem procacissimam, quae non deferat seni, nec misereatur paruuli, & deuoret fructum iumentorum tuorum, ac fruges terrae tuae, donec intereas: ac non relinquat tibi triticum, uinum, & oleum: armenta bouum, & greges ouium, donec te disperdat & conterat in cunctis urbibus tuis, & destruantur muri tui firmi atque sublimes, in quibus habebas fiduciam in omni terra tua. Obsideberis intra portas tuas, in omni terra, quam dabit tibi Dominus Deus tuus, & comedes fructum uteri tui, & carnes filiorum tuorum & filiarum tuarum, quas dederit tibi Dominus Deus tuus: in angustia & uastitate, qua opprimit te hostis tuus &c. Quod certe non solum errores illi, in quos incidimus Haeretici, sed alia etiam immanissima peccata, quae pepererunt nostri temporis haereses & schismata, exigere uidentur. Qualia sunt, quod hoc tempore sacrosanctum Missae sacrificium respuitur: libidinosi incestus impune passim committuntur: Sacerdotum uota turpiter franguntur, adeoque e medio prorsus tolluntur: Matrimonij sanctitas plurimum uxoribus deformi adulterio conspurcatur: Diuinae atque humanae legis sanctissima instituta pedibus conculcantur: sceleratissimi Apostatae, & quibus omnium dignitatum portas diuina & humana iura claudunt, maximis iisdemque splendidissimis muneribus & honoribus funguntur: Priscarum maiorum consuetudines (quas Hieronymus ad Licinium scribens, pro legibus Apostolicis habendas esse censet) pro nihilo habentur:

habentur: nullus ciborum delectus, bestiarum stupido more, obseruatur: publicae pacis maiestas passim negligitur: Iurisiurandi religio ludibrio habetur: Omnis humana fides contra Ius gentium uolatur: magnifica Templorum & Monasteriorum deuastatio. Temples & Monasteria, in honorem Dei & sanctorum consecrata, diruuntur atque deuantur: Tum Monachi ipsi & sacerdotes, tam uita sanctitate, quam doctrinae excellentia conspicui, ex monasterijs & Ecclesijs rabido furore eijciuntur: Virgines Moniales sacrilego ausu rapiuntur, ac sacrilegi ipsi interim, ruptis omnium legum uinculis, non solum dignas poenas non luunt, sed etiam summis magistratibus funguntur, & in maximo precio habentur. Et (ut summatim dicam) pro pudore audacia, pro continentia libido, pro uirtute auaritia, pro aequitate Tyrannis, pro religione impietas uiget: multaque alia his multo execrabiliora hac aetate nostra perpetrantur. Quae si cuncta ordine recensere uelim, prolixa nimis & luctuosa foret oratio. Atque hij sane sunt eximij fructus illi fructus, quos isti nouae Euangelicae doctrinae professores gignunt, noui Euangelij, atque sub falso Domini uerbi praetextu, Christianae plebeculae haecenus ingesserunt, immanissima certe peccata: quibus ut Deus omnium maxime offenditur, ita qui ea perpetrant, grauissimam illam (quam dixi) diuinam uindictam minime euitabunt. Has igitur pestes, cum ego crudelissime his nostris temporibus in Germania grassari, ac simplicem Christi plebem ab in exorandis his furijis seuisime discerpi animaduertentem, adductus Christianae pietatis puro zelo, ac in proximum charitate, simul & in patriam amore permotus (qua nihil homini uel sanctius uel antiquius esse debere, Socrates apud Platonem cum Critone differens, arbitrabatur) statui Christianos omnes, & in primis Germanos nostros (qui his malis omnium maxime affliguntur) fideliter praemonere, ut ab haeresi & schismate, & quae ex his nascuntur portentissimis monstris, mature in posterum praecaveant: ne impijs eorum fraudibus, atque inuerecundis mendacijs circumuenti, in perpetuam perditionis uoraginem incaute praecipitentur. In primis autem publicos magistratus, ut & ipsi suum officium interponant, Quatenus his malis (quibus oportet remedijs) sedatis atque expulsis, plebs Christiana ab his errorum nexibus liberata, libere tandem ad unitatem Catholicae Ecclesiae redire possit: Atque ut iusta ratione prouideat, ne semel extincta haec mala, uel renascantur, uel quocumque modo nata uel renata, latius propagentur. Caeterum id quo commodius fiat, omnia quae ad hanc rem pertinere uidentur, siue ea a Sacrosanctis Concilijs, sanctisque patribus decreta, siue a Catholicis Principibus sancita, siue a receptis ueterum historijs ad nostram memoriam traducta sunt, & ad meam etiam cognitionem perueniunt,

Templorum & Monasteriorum deuastatio.

Sacrilegia.

Omnia in peius mutata.

Fructus noui Euangelij.

Auctoritas pia intentio.

Admonitio Magistratum.

Amplissimum huius Operis argumentum.

peruenerunt, in hos Sex libros de Hæreticis & schismaticis contuli: *Materia sex librorū.* Totamq; materiam hoc ordine digressi, ut in Primo de natura & qualitate horum criminum: tum etiam de moribus Hæreticorum dicatur. In Secundo, Quæ mala & incommoda ex hæresi proueniant. In Tertio, Quibus modis hæretici ad unitatem Ecclesiæ Catholicæ reducendi: aut si redire nolint, extra iudiciū compescendi sint. In Quarto, Quo ordine in iudicio contra hæreticos & schismaticos procedendum cognoscendumq; sit. In Quinto, Quibus poenis perstringendi sint hæretici. Et in Sexto, Quibus modis cauendum prouidendumq; sit, ne hæreses & schismata extincta reuiuiscant, aut renata latius diffundantur, breuissimis demonstratur. Cæterum, quod ad rationem, modumq; dicendi attinet, simplicis quidem oratione usus sum: ipsa etiam patrum & Conciliorum, Constitutionum item Imperialium, & Historiarum, quibus hæc nostra confirmamus, non solum sententias, sed etiam uerba inserens: Tum, quod simplex esse debet ueritatis oratio: Tum, quod magna uis & fides eorum, quæ a nobis afferuntur, maxime autem sacrarum sanctionum, in uerbis consistit: quæ ne a nobis læderetur, sententias authorum quibus utimur, non mutatis etiam uerbis recensere uisum est, ut scilicet hoc modo integrum lectori de his rebus iudicium constet. Hos autem libros omnium maxime R. D. T. dedicare statui, Quod inter Germaniæ Præsules unus sis, qui in hoc semper incubueris, atq; etiamnum tua studia in hoc omnia conferas, ut uniuersa Germania te omnium maxime promouente, ab his malis liberetur, & quæ multos iam annos in uarias discissa sectas, misere dilacerata fuit, in pristinam libertatem afferatur, & ad unitatē Catholicæ Ecclesiæ redigatur. Deinde, ut hij libri sub Clypeo nominis tui, & tutius in publicū prodire, & facilius hæreticorū et schismaticorum rabidos illos morsus & ictus, uel declinare uel sustinere possint. *Modestia in offerendo hos libros.* Accipe igitur Clementissime Princeps, hæc qualiacumq; quæ de hæreticis & schismaticis, quantum mihi per alia negocia (quibus in illa mea publica functione distingo) licuit: utcumq; ex ueterum Pontificum, & Principum legibus, tum sanctorum patrum, & Conciliorum decretis, ac uarijs ad eam rem pertinentibus historijs congesi. Quæ R. D. T. humiliter offero, non quod te earum rerum, quarum ipse scientissimus es, admoneam (quomodo enim sus Mineruam?) neq; censorem his ipsis te adhibeam: & si enim Censuram in primis desiderent, ac fortasse uix etiam iustam sustinebunt: tamen non sum tam impudens, ut Celsitudinem tuam, alioqui grauissimis occupatam negocijs, labore tam leui & illiberali grauare præsumam. Quamq; dubium non est, plurimū tum gratiæ, tum authoritatis his accessurum, si tuo quoq; iudicio probabuntur.

Hos

Hos igitur labores meos ideo R. D. T. offero, ut intelligat, me meminisse, me quoq; non solum mihi, sed etiam patriæ natū: tum ea fide sanctæ matri Ecclesiæ obstrictum esse, ut quando illius aduersarios, hæreticos, & schismaticos, non datur re ipsa suppressere (quod quidē notum omnibus Catholicis commune esse debet) id saltem agam, ut intelligatur, his malis nulla re commodius occurrī posse, quā si ueterū uestigijs imbrerentes, tum eorum prudentiam sequentes, iisdem omnino remedijs, quibus ipsi usi sunt, tam pestilentes morbos a corpore Ecclesiæ depellamus: et ne depulsi redeant, et reuiuiscant, caueamus. Quem conatū meū R. D. T. uel eo nomine probatum, aut minus saltem repræhensum iri confido, quod eo me semper ingenio esse cognouit: Et quantum mea postulat professio, ad huiusmodi mala minime conuiuere possim. Sed nec fraudi mihi futurum spero, si quæ de his rebus hæcenus in publicis Concilijs statuta et decreta sunt, de ijs meam quoq; sententiam liberius pronunciem, aut ueterum potius præiudicia proferā. Siquidem & argumenti ratio, & grauitas negocij ita suadet, ut ueritas non in superficie quærat, sed ex profundo etiam eruatur. Quod consilium meum, si Celsitudini tuæ probabitur, mihi prorsus facio, si me eumq; hunc laborem uel mille Chilades hæreticorum & schismaticorum damnabunt, & calumnijs sursum ac deorsum (ut hæcenus fecerunt) agitant. Qui, ut relictis erroribus ad meliorem mentem redeant, opto, & fusis ad Deum indefessis precibus semper oro, ut de his tanquā conuersis fratribus aliquando gaudere possimus, & dicere: Mortuus erat frater, & reuixit: perierat, & inuentus est. Sin ita obstinati erunt, ut contemptis his fraternis admonitionibus nostris perseverare in erroribus conceptis malint, quā ad unitatem Ecclesiæ redire, iudicio eos suo & prauæ uoluntati relinquo: qui procul dubio olim etiam mercedem accipient, quam Deus exigentibus eorum meritis illis decreuit. Unum tantum iam super est, quod R. D. T. etiam atq; etiam oro, ut hos meos quale scunq; labores, aduersus eorum calumnias quantum (salua publica pace) fieri potest, clementer tueatur, cui me unice cōmendo: quam & Deus Opt. Max. Reipub. Christianæ, misere ab hæreticis afflictæ (cui pro tua in Deum, & Catholicam religionem summa pietate inter multos unius opem ferre potes) diu incolumem conseruet.

ELENCHVS

Causa scribendi hos libros.
Optimum contra hæreses remedium.

Excusatio Autoris de sua sententiā.

Pia mens Autoris erga hæreticos.
Lucæ 15.

Conclusio Epistolæ.

ELENCHVS CAPITVLORVM D. CON-

RADI BRVNI, DE HÆRETICIS ET SCHISMATICIS,
in genere, per Libros Sex.

*Capita Libri Primi: Qui est de hæreticorum moribus,
causisq; & uarijs nominibus.*

- 1 Hæresis quid sit, & quale crimen.
- 2 Qui sint hæretici dicendi.
- 3 Quale crimen sit hæresis.
- 4 De hæreticorum, & qui cum ipsis & eorum erroribus participant, differentia.
- 5 De origine & causis intrinsicis hæresum.
- 6 De causis extrinsecis hæresum.
- 7 De uita & moribus hæreticorum.
- 8 De moribus hæreticorum, ad doctrinam spectantibus.
- 9 De fraudulentia hæreticorum.
- 10 Quibus modis hæretici agnoscantur.
- 11 De multitudine & paucitate hæreticorum, deq; hæresum successibus, & exitu.
- 12 De uarijs typis & figuris, & uaticinijs: quibus hæreses in ueteri & nouo Testamento designatæ atq; prænunciatæ sunt.
- 13 De uarijs hæreticorum nominibus in ueteri Testamento.
- 14 Hæreticos malos montes, in scripturis sanctis appellari.
- 15 De uarijs hæreticorum nominibus in nouo Testamento.
- 16 Schisma quid sit, & quale crimen.

*De hæreticis & schismaticis Liber Secundus: Qui est de malis
& impietatibus, sacrilegijsq; atq; crudelitatibus,
quæ ex hæresi proueniunt.*

- 1 De malis & incōmodis, quæ ex hæresi & schismate proueniunt.
- 2 De impietate hæreticorū & schismaticorū, & eorum in Deum, & sanctos eius blasphemijs.
- 3 De sacrilegijs hæreticorum.
- 4 De sacrilegijs, quæ ab hæreticis & schismaticis, in ministros Ecclesiæ, & ministeria diuini cultus, perpetrantur.
- 5 De sacrilegijs, quæ ab hæreticis, & schismaticis, in abolendis pijs foundationibus, & rapiendis prouentibus Ecclesiasticis, committuntur.
- 6 De calumnijs hæreticorum, & schismaticorum.
- 7 De crudelitatibus hæreticorum, quas sub prætextu iustitiæ, in iudicio, & extra iudicium: per uim, incendijs, rapinis, carceribus, uinculis, mutilationibus membrorum, alijsq; uarijs generibus tormentorum & suppliciorum, in Catholicos exercent.

s De crude-

ELENCHVS CAPITVLORVM,

- 8 De crudelitatibus hæreticorum, quas in relegandis in exilium Episcopis, sacerdotibus, Clericis, alijsq; Catholicis exercent.
- 9 Hæreticos & schismaticos, nulla neq; ætatis, neq; sexus, neque dignitatis habita ratione, in Catholicos sæuire.
- 10 De crudelitatibus, quas hæretici non solum in Catholicos, sed etiam in eorum coniunctos & fautores exercent.
- 11 De iniurijs, quas hæretici & schismatici, tam legibus, quam legum latoribus inferunt.
- 12 De iniurijs & calumnijs, quibus hæretici & schismatici, iudicia, & iudices, omnesq; adeo iustitiæ & honestatis amatores, persequuntur.
- 13 De calumnia & sæuitia hæreticorū, quas exercent in mortuos.
- 14 Quorum ope & auxilio, hæretici & schismatici, ad persequendam Ecclesiam, & Catholicos utuntur.
- 15 Ex hæresibus nasci schismata & seditiones.
- 16 Propter hæreses & schismata, respublicas, & earum statum & formam, in peius commutari.
- 17 De utilitate hæresum.

*De hæreticis, & schismaticis, Liber Tertius, Qui est de
remedijs, quibus hæreses, & schismata, extra iudi-
cium sedantur, & extinguuntur.*

- 1 De diuino auxilio aduersus hæreses & schismata implorando.
- 2 De hæreticis ad pœnitentiam, & errorum abiurationem inducendis, & ad unitatem Catholicæ Ecclesiæ reuocandis.
- 3 An hæretici & ab eis decepti, inuiti ad confessionem ueræ & Catholicæ fidei cogi possint?
- 4 In causa hæresis, quæ sint partes Ro. Pontificis, ante indictionem Concilij.
- 5 De officio Episcoporum in causa hæresis, ante indictum Concilium.
- 6 De satisfactione eorum, qui ad communionem Ecclesiæ recipiendi sunt: & quomodo hæreses, & earundem authores, damnare, & abiurare debeant.
- 7 Hæretici redeuntes, an ad pristinas dignitates recipi, & in receptis ordinibus retineri, uel ad sacros ordines promoueri possint?
- 8 De admonendo Imperatore, alijsq; Regibus & Principibus, à Rom. Pontifice, & alijs Episcopis, ut & ipsi ad extinguendas suborientes hæreses, officium autoritatemq; suam interponant.
- 9 Quæ sint partes Imperatoris, Regū & aliorū Principum, contra hæreticos & schismaticos, ante indictionem Concilij.

b* 10 An

- 10 An Principes unicuique, ut quicquid uelit credat, liberum permittere possint?
- 11 An Episcopi Catholici, alijque fideles, in controuersijs Catholice fidei, tempore (ut dicitur) inferuire, & de fide aliquid remittere possint?
- 12 De disputationibus & colloquijs, in causa fidei & Religionis, an Catholicis permitta, cum hereticis, a quibus instituantur: Quarum personarum sint, & qualium, & quot numero: Quis locus colloquijs idoneus, que forma & processus colloquiorum, An ad hæreses & schismata tollenda utilia sint.
- 13 Colloquia, quibus hæreticis cognitio, & interpretatio scripturarum permittitur, impia esse, & à Catholicis uitanda.
- 14 Colloquia, quæ in id fiunt, ut controuersia de fide, inter Catholicos & hæreticos, in præiudicium Catholice fidei, pactis & transactionibus componantur, impia esse, & Catholicis omnibus modis declinanda.
- 15 An rata sint pacta, conuentiones, & leges, quibus hæreticis & schismaticis pax & securitas, ea conditione permittitur, ut qui eos offenderint, pœna fractæ pacis teneantur.
- 16 An rata sint pacta, cõuentiones, & leges, quibus hæreticis permittitur, ut Ecclesias habeant, & reforment, earundemque bona possideant, & administrent.
- 17 An rata sint pacta, conuentiones, & leges, quibus lites Ecclesiarum aduersus hereticos & schismaticos, in iudicio uel morte, uel mouendæ, uel in totum tolluntur, uel ad tempus, uel in perpetuum suspenduntur.
- 18 An rata sint pacta, leges, & rescripta, quibus hæreticis & schismaticis permittitur, ut iurisdictionem aliquam, uel administrationem, uel soli uel una cum Catholicis exercent, alijque publicis muneribus fungantur.
- 19 An hæreses & schismata indictis bellis, & armata manu, sedari & extirpari possint?

De hæreticis, & schismaticis, Liber Quartus: Qui est de iudicijs, in causis hæresis & schismatis.

- 1 De iudicijs, & Inquisitoribus, in causa hæresis, & quales esse debent.
- 2 De iurisdictione, autoritate & officio Inquisitorum hæreticæ prauitatis.
- 3 De officialibus Inquisitorum hæreticæ prauitatis.
- 4 Ad officium Inquisitorum pertinere, ut primum omnium doctrinam hæretici examinent.
- 5 Quomodo in causa hæresis, in iudicio procedendum sit.

- 6 De citatione in causa hæresis.
- 7 De petitione in causa hæresis.
- 8 De exceptionibus, & defensionibus rei, in causa hæresis.
- 9 De probationibus in causa hæresis.
- 10 De sententijs in causa hæresis.
- 11 Quomodo contra hæreticos, contumaces, & de hæresi suspectos, procedendum sit.
- 12 An noua sententia condemnandi sint, qui in hæresim non nouam, sed prius legitime damnatam inciderint?
- 13 De degradatione Clericorum, qui in causa hæresis condemnati sunt, & quomodo Curia seculari tradantur.
- 14 De autoritate & officio Principum, & potestatum secularium, in puniendis hæreticis.
- 15 An Iudex secularis in causa hæresis, de processu, & uiribus sententiæ Iudicis Ecclesiastici cognoscere possit?
- 16 An in causa hæresis à Iudicum sententia liceat appellare?

De hæreticis, & schismaticis, Liber Quintus: Qui est de pœnis hæreticorum & schismaticorum.

- 1 De pœnis hæreticorum.
- 2 De uindicta diuina in hæreticos.
- 3 De pœnis Canonicis hæreticorum.
- 4 Omnes Ecclesias, & Ecclesiasticos actus, hæreticis & schismaticis esse interdictos.
- 5 An bona hæreticorum iuste à Catholicis uendicari, & possideri possint?
- 6 De publicatione bonorum hæreticorum.
- 7 Hæreticos omnibus priuilegijs, honoribus, & beneficijs iuris destitutos, & eorundem esse incapaces.
- 8 De infamia hæreticorum.
- 9 Hæreticos ab omnibus publicis officijs, esse repellendos.
- 10 Hæreticos ab agendo & accusando, item à testificando repellendos: ad respondendum aut in iudicio, compellendos esse.
- 11 Hæreticos intestabiles esse, & ab omni successione & liberalitate repellendos, nec aliquam contrahendi facultatem habere.
- 12 De pœna perpetui carceris, & exilio hæreticorum.
- 13 An de hæresi condemnati, ultimo supplicio affici possint?
- 14 De diffidatione, & Banno hæreticorum.
- 15 De pœna suspectorum, de hæresi se non purgantium, relapsorum: item credentium, fautorum, & defensorum hereticorum.
- 16 De pœna ciuitatum, & communitatum, in quibus hæreses fouentur.

- 17 De hæreticis etiam post mortem excommunicandis, & eorum memoria condemnanda.
 18 De pœna schismaticorum.
 19 De quibusdam circumstantijs, crimen hæresis & schismatis aggrauantibus, & earum pœnam augentibus.
 20 De criminibus, hæresi & schismati adiunctis, & pœnis eorum.

De hæreticis & schismaticis, Liber Sextus: Qui est de cautionibus, quibus prouidetur, ne hæreses & schismata, uel noua orientur, & subnascantur inualescant, uel semel extincta renascantur.

- 1 De purgandis Diœcesibus & prouincijs, per Episcopos & Potestates sæculares, ab impietate hæreticorum & schismaticorum.
 2 De uitanda communione hæreticorum.
 3 De interdictis collegijs, & conuenticulis hæreticorum.
 4 De officio & ministerio docendi, & prædicandi rectè in Ecclesia, ordinando, atq; dignis committendo, omnium autem maxime hæreticis interdicens.
 5 De scholis Catholicorum restaurandis, & hæreticorum destruedis.
 6 De libris hæreticorum comburendis, & eorundem lectione & usu Catholicis interdicens, deq; restaurandis libris Authenticis, hæreticorum fraudibus deprauatis & corruptis.
 7 Quibus modis cauendum, prouidendumq; sit, ne falsi & adulterini libri, semel damnati, atq; combusti, iterum renascantur, atq; in lucem ædantur.
 8 Non esse permittendum, ut uel Clerici, uel Laici, de his quæ ad Religionem pertinent, propria autoritate publice disputent.

Finis Capitulorum, In sex libris de hæreticis.

AD LECTO-

AD LECTOREM IOAN-

NES COCHLÆVS.

Vod hi Sex de hæreticis in genere libri, Pie Lector, Clariss. Preciosus Thesaurus, & Doctiss. uiri D. Conradi Bruni, chariores mihi sunt cæteris eius plerisque operibus (quanquam nullum eius opus non ualde preciosum mihi & magni Thesauri loco existit) haud una est causa. Præ se ferunt quidem omnes eius libri singulare (ut mihi uidetur) iustæ laudis præconium, ob magnam eruditionis & multijugæ lectionis in omni disciplinarum genere copiam, ingenijq; dexteritatem, & piæ atq; Catholicæ doctrinæ Methodicæ rationem, ordinatissimiq; discursus, & diligenter præconceptæ ratiocinationis dispositionem. Isti autem Sex libri, cum sint hoc tempore (quod uarijs perturbatur hæresibus) maxime desiderabiles utilesq; & opportuni atq; etiam necessarij, non solum priuatis hominibus, qui erudiri desiderant, uerum etiam Principibus & Magistratibus, qui Rempub. administrare debent, ac sagaciter prouidere, ne quid detrimenti patiantur, quia non frustra (ut ait Apostolus) gladium portant. Nulla autem aduersitas casuum in rebus humanis, plus detrimenti bene ordinatæ ac pacatæ Reipub. inferre potest quam Hæresis: per quam studia in cõtraria (ut ait Poeta) uulgus scinditur. Vnde suboriuntur seditiones, inimicitia, rebelliones, iniuriæ, tumultus, atq; etiam bella externa, tum intestina & ciuilia: Et non solum pacis & unitatis in Ecclesia, sed etiam morum & disciplinæ totiusq; obedientiæ (sine qua nullum consistere potest iustum & Regimen) dissolutio, iurisq; contemptus, & totius deniq; Reipub. muratio, & in deterius prolapsæ confusio. Merito igitur hos de hæreticis libros D. Bruni præ alijs plus diligo: non solum propter tot salutaria aduersus hæreses remedia, quæ in ijs recitantur cõmodissimo per uaria præcepta & exempla ordine, & opportuna applicatione: uerum etiam propter alias causas, quæ priuatim ad me spectant. Isti enim Sex libri principium dederunt arctissime, inter D. Brunum & paruitatem meam, conunctionis notitiæq; & familiaritatis: Cum ab eo exhiberentur mihi, primû in Malerstorf Monasterio. Deinde fidei meæ traderentur ab eodem Ratisponæ. Anno Domini M.D.XLVI. Quos ego postea per plurima belli & tumultu discrimina solcite transuexi & asportauit; nempe è Ratispona per cohortes & uexilla militum Cæsarianorum (quos obuios habui) ad Eystet: ab Eystet ad Ingolstat, ad perlegendum mihi traditos. Vbi uero inualuit non uanus rumor de obsidendo à Smalcaldianis copijs Ingolstadio, autor ipse per proprium nuncium eos libros, nondum plene perlectos, à me repetijt: licet uix non satis pacatæ essent, per quas à nuncio ad illum reportabantur. Post hostium uero discessum, iterum remissi sunt ad me, ut securius eos perlegerem in Eystet. Vbi sane eos tanta cum diligentia & complacentia perlegi, & perlectos denuo ad authorem transmisi, ut uideri potuerit pium inter nos de cura & amore huiusmodi librorum certamen, uter nostrum eos diligeret ardentius: Quorum autor, instar matris partum proprium diligentis. Ego ut Nutricius pueri delicati, affectu minime ficto amabamus opus istud. Ego certe hactenus nullis alijs D. Bruni libris, plus curæ studijq; & sollicitudinis quam istis impendi, ut uere dicere potuerim cum Ouidio.

Res est solliciti plena timoris amor.

Arbitror enim nullum ab hoc autore opus aut elucubratum esse diligentius, aut ex arte facultatis iuridicæ (quæ proprie ac principaliter ipsius professio, tot iam annis tum in Aulis & consilijs multorum Principum & Epi-

b * iij scoporum,

Preciosus Thesaurus, Opera D. Bruni.

Rom. 13. Maximè Reip. detrimentum est hæresis. Virg.

Cur hi sex libri præ ceteris magis amantur à Coc.

scoporum, tum in Camera Imperialis iudicio, uelut in supremo iustitiæ Tribunali, perspecta, probata, & ab omnibus Catholicis laudata est) copiosius, subtilius, neruosius ingeniosiusq; deductum ac pertractatum: aut his temporibus magis accommodatum ac necessarium existere. Id quod per omnes quidem hos Sex libros satis perspectum fore spero, maxime uero in ijsce Capitulis: quæ in Tertio libro de Remedijs contra hæreses ingeniosissime ex irrefragabilibus & inuictis utriusq; iuris fundamentis pertractata sunt: & ea quidem dexteritate, ut hoc æuo neminem cognoscam (quod citra contemptum & iniuriam quorumlibet Theologorū atq; Iurisperitorum dictum esse uolo) qui hanc de hæresibus materiam aut meliore ordine, aut faciliore stylo tractauerit, atq; etiam dubitem (absit detractio, factantia item & adulatione) an sint hodie aliqui, qui pari foelicitate ingenij atq; laboris hoc de hæresibus argumentum sic ex omni probatissimorum autorum lucubratione in omni disciplinarum genere, tractare possint. Quare non immerito hos Sex libros ita sollicitè seruauit & custodiuit apud me, ut propter uiarum pericula nullis ad Typographum hunc nostrum, affinem meum, cursoribus tradere ausus fuerim. Quantis uero laboribus impensisq; ad ædificationem eos hic promouerim, & inter excudendum apud Typographum secundū correctoris officium uicesq; per singula folia egerim, atq; excusos tandem Indice & Elencho Capitulorum, atq; etiam erratorum correctorio adauxerim: nemo uerius aut certius existimare & expendere poterit, nisi is, qui aliquando in huiusmodi curis & laboribus periculum fecerit. Vnde merito plus amo libros istos, eosq; accuratius tuæ charitati commendo, pie lector. Bene uale, ac frueri ad publicam Ecclesiæ pacem & utilitatem hoc & autoris ipsius & meo studio atq; labore foelicitè.

IN SEX

IN SEX LIBROS D. BRUNI DE HÆRETICIS INDEX, per Io. Cochleum adiectus, cum Tribus literis in singulas paginas, ut A primam, B mediam, C ultimam partem indicet: Atq; hoc modo lector breuiter ac facile inueniat, quicquid Index demonstrat querendum: Totiusq; operis summariam rerum cognitionem cito uelut per transfennam conspiciere ac habere queat.

A	
Abiuratio hæreses cur instituta est	158. A
Abiurationis forma in schismate	160. B
Abyssus multa heretici dicuntur	74. B
Absolutio ab heresi quomodo fieri debet	161. A
Accusationis formula contra hereticos	241. B
Accusator ad poenā Talionis obligatur	242. A
Accusare Catholicos non possunt heretici aut uidei	282. A
Actum bonum à malo discernit intentio	46. B
Admonitiones Pontificum ad Imperatores in causa fidei	166. B
Adulterine discipline in scholis uitandæ	343. B
Aetas iuuenum fragile habet consilium	309. B
Affectus pius in corrigendis malis	222. A
Alexandri Episcopi duæ Epistolæ cōtra exortam Arrij heresim	152. C
Alienationes rerum Ecclesiasticarū ab hereticis factæ	96
Ambrosij constantia contra Imp. Arrianū	123. B
Ambrosij libera reprehensio contra Imp. Valentinianum II. & Theodosium I.	163. C
Ambrosius ad Gratianum, qualia monstra sunt heretici	324. B
Anastasi PP. ad Anastasiū Imp. admōtio	165. C
Anathema & Excommunicatio quomodo differunt	265. C
Animositas hereticorum pertinaciter contradicentium	36. B
Animales & spirituales homines in utroq; Testamento	59. C
Antidota contra uenena	132. B
Antidota contra hæreses ex scripturis	ibid.
Apostolica sedes in causis fidei ab omnibus consilenda est	155. A
Apostolica sedes à fide nunq; aberrauit	233. B
Appellare à sententia definitiua non licet hereticis	259. C
Appellare ab interlocutorijs in processu, bene licet	260. B
Arcus sacra scriptura dicitur	65. C
Archiepiscopi duo propter iniquum fauorem depositi	14. C
Archium & serinia Ro. Ecclesiæ	353. B
Arma contra hereticos sumi possunt	221. A
Arriana hæresis per Principes dilatata	26. B
Arrianorum secta in Tres partes diuisa	37. C
Arrianorum in filium Dei blasphemia	87. C
Arrij interitus mendacijs defensio	102. B
Arrij dolosa cōfessio fidei ad Imp. scripta	157. C
Arrij libri lege Constantini cōbusti sunt	345. B
Ars Diaboli in fallendis hereticis	4. A
Artes liberales Tres aliarū ministræ sunt	338. B
Artes illiberales quæ sunt	ibid.
Arstotij crudelitas Pseudoepiscopi in populū	112.
Articuli fidei mutari non possunt	208. B.
Astutia hereticorum in conciliandis sibi Aulicis	122. B
Assessores Inquisitorum sunt Theologi & Iurisperiti	231. A
Athanasius uarijs calumnijs impetitus	98. B
Athanasius apud Cæsarem calumniose delatus	100. A
Athanasij latibula in cisterna & in sepulchris	106. B
Auditores uerbi Dei quales esse oportet	335. A
Aug. mutauit de hereticis suā sententiā	141. C.
	223. A
August. similitudo de ijs, qui in ruitura sunt domo	144. B
Aug. mitior sententia de respicientibus Clericis	164. A
Aug. sententia de Colloquiorum utilitate	185. C
Aug. sententia de bonis tēporalibus heret.	273. C
Aug. sententia de puniendis hereticis	289. A
Aurum & argentum ab Ægyptijs accipere, quid est?	21. A
Authentici libri ab hereticis corrupti, uitandi sunt	350. C
Authores in scholis qui & quales prælegendi sunt	343. C
B	
Annus quid est, & quo tempore inuentum	293. C (295. A)
Bannitus hereticus quibus poenis subiacet	
Basilij magni persecutiones à Valente Imp.	107. B
Basilij constantia in fide contra persuasiones	178. A. 179. B
Bella an sint Christianis contra hereticos licita	215. B
Bello possunt infidelibus eripi regna	273. B
Belisarij impiū factū contra Sylueriū PP.	125. C
Berengarij abiurationis forma	159. C
Bibliothecæ in Ecclesijs Cathedralibus habendæ	352. C

I N D E X.

Bibliotheca Ecclesie Rom. omnium excellentissima	353.A	Ciuitas heretica Banno Imperiali, et aratro supra poni potest	298.C
Blasphemia hereticorum diuerse	86.B	Clerici ab heresi reuertetes, quomodo recipien- di sunt	163.C
Blasphemia in Dei genitricem	88.C	Collegia, quedam licita, quedam illicita sunt	328.A
Blasphemia in sanctos	ibid.	Concilijs hereticorum interesse non licet	326.A
Blasphemia in reliquias sanctorum	89.C	Coacti ab hereticis, non sunt proprie heret.	12.C
Blasphemia uarijs modis committitur	311.B	Coacta fidei confessio non est uera fides	ibid.
Boni & mali idem agunt & patiuntur diuerfas ob causas	45.B	Colloquia cum hereticis quomodo sunt licita	180.B
Bona immobilia Ecclesiarum ne alienentur	95.B	Colloquijs quales debent adhiberi persone	181.B
Bona, que possident heretici, auferri ab eis pos- sunt	273.C	Colloquiorum diuersa forma	182.B
Bonorum temporalium diuersitas	275.B	Colloquium cum Donatistis Carthagine habitum	185.B
C		Colloquia cum hereticis quando sunt inutilia & noxia	187.A
Calumnie hereticorum contra Canones pa- trum	50.A	Columba animal simplex, non seuum, sed sociale	321.B
Calumnia crudelitatem habet adiunctam	97.A	Comunisare cum hereticis non licet	191.B. 217.B
Calumnie Donatistarum in Cecilianum	99.C	Communitas quomodo intellectum & uolunta- tem habet	300.A
Calumnia in uulgus sparse sine scriptis	101.C	Communio hereticorum in quibus consistit	322.C
Calumnia contra certos Principes a Luthero con- ficta	102.B	Compellendi sunt heretici, exemplo Christi & Pauli	142.A
Carcer, ut custodia, non poenae causa habeatur	228.A	Concilia contra hereticos implorant auxilium Brachij secularis	169.B
Carcer perpetuus hereticorum qualis esse debet	287.A	Conclusiones septem de hereticis, a Repub. pel- lendis	215.C
Carnales & spirituales in Ecclesia sunt	60.A	Conclusiones Octo de bellis contra heret.	219.B
Catholici possunt contra hereticos auxilium ab imp. petere	219.B	Concussonis erimen quantam incurrit poenam	226.C
Catholicorum libros legimus, etiam si in aliquo errarunt	349.B	Condescendere infirmis in causa fidei quomodo licet	178.B
Caupones uino aqua miscetes heretici sunt	69.C	Condescendere hereticis quomodo licet	179.A
Cause heresum Intrinsicae & Extrinsicae	16.C	Confessio Augustana Lutheranorum	36.C
Causa heresum peccata sunt. Ideo agenda poeni- tentia	136.B	Confusio duplex, una peccatum, altera gratiam parit	17.C
Cause quaedam sunt Ciuiles, quaedam Criminales	237.B	Confusio errorum & heresum ex libertate cre- dendi	176.B
Causa heresis omnium grauissima est	244.C	Consiliarij Principum quales esse debent	214.A
Cautio prima contra hereses est uisitatio Episco- porum	318.C	Constantia Episcoporum in ijs que sunt fidei	179.B
Cautela circa libros malos & deprauatos	351.C	Constantia Naeletij Antiocheni Episcopi de Tri- nitate	ibid.C
Censura hereticorum de Ecclesie Doctorib.	49.B	Constantini magni religiosi sumptus in templa	90.B
Cerdon Duos posuit Deos, bonum & malum	16.B	Contumaces heretici qui dicuntur	249.A
Chamtypus hereticorum fuit	59.A	Contumax quomodo absens conuincitur & dam- natur	ibid.B
Christus cur prohibuit discipulis uindicare igne de coelo	291.A	Contumelia hereticorum in sacras uirgines	108.C
Chrysagius Eunuchus Antiochianus, contra Ca- tholicos	124.B	Constituta in Catholicos	51.C
Ciniphes & Coraces hereticos designant	63.A	Conuenticula hereticorum prohibita legib.	269.B
Circumstantiae quae crimen heresis aut schismatis augent	308.B	Conuenerunt aliquando Catholici cum heret. in persecutione	326.C
Citatio Duplex, Verbalis & Realis	239.A	Conuentus illiciti sub religionis praetextu	328.C
Citationis forma qua utitur Sinodus sacra. ibid.	ibid.C	Crimen heresis quomodo emendatur	1.C
Ciuitas quae hereticum fouet, quomodo punitur	256.C. 297.C. 319.C	Crimen lese Maiestatis committunt heretici	8.A
Ciuitas heretica quomodo peccat committendo et omittendo	ibid.	Crudelitates Vandalorum in Episcopos	91.B

Crudelitas

I N D E X.

Crudelitas utitur curiositate & detractioe	97.B	Crudelitas per uim in Catholicos exercita	103.C
Crudelitates Circumcellionum in Africa	104.B	Crudelitas Hunerici Regis in captiuos Catholi- cos	104.C
Crudelitas in Catholicos per importabilia onera	110.B	Crudelitas infautores Io. Chrysof.	112.A
Crudelitates Arrianorum	113.B	Crudelitates hereticorum in mortuos	118.C
Crudelitates hereticorum in mortuos	118.C	Cymbalum quale dicuntur heretici	70.A
Cypriani dura opinio in reuersos ab heresi	163	D	
D		Demoni inuocatores an heretici sint	7.C
Dagila mulieris constantia in durissimo exilio	110.A	Damatio hereticorum debet alijs Episcopis no- tificari	151.B
Damatio hereticorum debet alijs Episcopis no- tificari	151.B	Danationis forma contra doctrinam heret.	248.A
Danationis forma contra doctrinam heret.	248.A	Declaratoria sententia in eum, qui prius damna- tam asserit heresim	252.C
Declaratoria sententia in eum, qui prius damna- tam asserit heresim	252.C	Defensores hereticorum dupliciter dicuntur	14.C
Defensores hereticorum dupliciter dicuntur	14.C	Degradatio hereticorum Verbalis & Actualis	253.B
Degradatio hereticorum Verbalis & Actualis	253.B	Degradatio an insaniam irroget	254.B
Degradatio an insaniam irroget	254.B	Delegatio iurisdictionis in causa heresis	223.C
Delegatio iurisdictionis in causa heresis	223.C	Deprauatio scripturarum per hereticos multi- plex	27.A
Deprauatio scripturarum per hereticos multi- plex	27.A	Detrahere hereticis pellem ouinam	205.C
Detrahere hereticis pellem ouinam	205.C	Detractionis crimen quomodo graue est	317.B
Detractionis crimen quomodo graue est	317.B	Diabolus, est extrinseca causa heresum	24.C
Diabolus, est extrinseca causa heresum	24.C	Diaboli castitas in hereticorum hypocrisi	29.C
Diaboli castitas in hereticorum hypocrisi	29.C	Diaboli artes & fraudes in hereticis	194.B
Diaboli artes & fraudes in hereticis	194.B	Diaconis quomodo predicare licet	331.B
Diaconis quomodo predicare licet	331.B	Diffamia de heresi quomodo probatur	243.B
Diffamia de heresi quomodo probatur	243.B	Dij hereticorum aurei & argentei	9
Dij hereticorum aurei & argentei	9	Dionysij Alexandrini studium in libris gentilium	21.C
Dionysij Alexandrini studium in libris gentilium	21.C	Dionysij eiusdem querela de falsatis suis epistolis	28.B
Dionysij eiusdem querela de falsatis suis epistolis	28.B	Dionysie constantia ad Martyrium pro filio suo	110.C
Dionysie constantia ad Martyrium pro filio suo	110.C	Dioscori Alexandrini crudelitas	113.A
Dioscori Alexandrini crudelitas	113.A	Direptiones librorum e templis	92.C
Direptiones librorum e templis	92.C	Discipline liberales quae sunt	338.A
Discipline liberales quae sunt	338.A	Disputationes Pauli & colloquia	181.C
Disputationes Pauli & colloquia	181.C	Disputationes cum hereticis caute fieri debent	183.B
Disputationes cum hereticis caute fieri debent	183.B	Disputatio Alexandri Constant. Episc. cum phi- losopho	184.C
Disputatio Alexandri Constant. Episc. cum phi- losopho	184.C	Disputare de religione quomodo licet Catholicis	270.B
Disputare de religione quomodo licet Catholicis	270.B	Disputare de fide nec Clericis nec Laicis licet	354.B
Disputare de fide nec Clericis nec Laicis licet	354.B	Disputare de fide quomodo licet Theologis & Canonistis	ibid.C

Disputare de fide apud uulgus, est uno die Theolo- gum facere	357.A	Diumarum legum corruptores heretici	114.C
Diumarum legum corruptores heretici	114.C	Docedi modus in scholis, qualis esse debet	340.B
Docedi modus in scholis, qualis esse debet	340.B	Doctrina in scholis hereticorum quomodo per- ueritur	341.A
Doctrina in scholis hereticorum quomodo per- ueritur	341.A	Dolose subscriptiones Arrianorum Nicaeae	157.B
Dolose subscriptiones Arrianorum Nicaeae	157.B	Domus Raab figura Ecclesiae fuit	82.C
Domus Raab figura Ecclesiae fuit	82.C	Dormientes Praelati qui sunt	25.C
Dormientes Praelati qui sunt	25.C	E	
E		Ebrj a uino & sicera heretici	68.B
Ebrj a uino & sicera heretici	68.B	Ecclesia Tres habet hostes, Tyrannos, He- reticos & Antichristum	53.C
Ecclesia Tres habet hostes, Tyrannos, He- reticos & Antichristum	53.C	Ecclesia & in multis & in paucis est	55.B
Ecclesia & in multis & in paucis est	55.B	Ecclesia ut arbor est, fides radix	141.A
Ecclesia ut arbor est, fides radix	141.A	Ecclesia Catholica, ciuitas super montem posita	189.B
Ecclesia Catholica, ciuitas super montem posita	189.B	Ecclesias hereticis nequaquam pmittendas esse	205.B
Ecclesias hereticis nequaquam pmittendas esse	205.B	Ecclesiarum iura hereticis concedi non possunt	211.B
Ecclesiarum iura hereticis concedi non possunt	211.B	Ecclesia ut columba est, & unanimitatis hospia- tium	321.A
Ecclesia ut columba est, & unanimitatis hospia- tium	321.A	Eliphaz Themanites hereticos significat	61.B
Eliphaz Themanites hereticos significat	61.B	Electioes aliae per tabellas, aliae per suffragia sunt	116.B
Electioes aliae per tabellas, aliae per suffragia sunt	116.B	Episcopus senex & aeger crudelissime tractatus	109.C
Episcopus senex & aeger crudelissime tractatus	109.C	Episcopi, temporibus Aug. multi quoque eligebantur	145.B
Episcopi, temporibus Aug. multi quoque eligebantur	145.B	Episcopi debent contra hereticos opem ab imp- petere	220.C
Episcopi debent contra hereticos opem ab imp- petere	220.C	Episcopi in causa heresis officium	223.C
Episcopi in causa heresis officium	223.C	Episcopus praesumitur idoneus esse iudex contra hereticos	225.A
Episcopus praesumitur idoneus esse iudex contra hereticos	225.A	Episcopi aliqui post mortem Anathema sunt	302.C
Episcopi aliqui post mortem Anathema sunt	302.C	Episcoporum diligentia in uisitando annuatim sua Dioecesi	319.A
Episcoporum diligentia in uisitando annuatim sua Dioecesi	319.A	Epistola Aphricae Conciliorum ad Innocentium I.	156.B
Epistola Aphricae Conciliorum ad Innocentium I.	156.B	Epistolis hereticis scribere aut ab eis recipere non licet	191.C
Epistolis hereticis scribere aut ab eis recipere non licet	191.C	Erasmi & Lutheri comparatio per Io. Genesium	51.B
Erasmi & Lutheri comparatio per Io. Genesium	51.B	Errores hereticorum ex Philosophis	22.C
Errores hereticorum ex Philosophis	22.C	Etymologia uocabuli heresis	4.C
Etymologia uocabuli heresis	4.C	Eudoxia uxor Arcadij heretica	124.B
Eudoxia uxor Arcadij heretica	124.B	Eudoxia contra Concilium Chalcedonense	125.A
Eudoxia contra Concilium Chalcedonense	125.A	Examen de heresi in Episcoporum Concilio fieri debet	159.B
Examen de heresi in Episcoporum Concilio fieri debet	159.B	Examen doctrinarum in causa heresis quomodo fiat	233.A
Examen doctrinarum in causa heresis quomodo fiat	233.A	Excoicationis exempla contra Imperatores	168.B
Excoicationis exempla contra Imperatores	168.B	Excommunicationis ferro utitur Ecclesia contra hereticos	262.A
Excommunicationis ferro utitur Ecclesia contra hereticos	262.A	Exempla Regum contra Idolatras et hereticos	173.B
Exempla Regum contra Idolatras et hereticos	173.B	Exilia crudelissima Catholicis inflicta	107.B

b* v Exilia

I N D E X.

Exilia hereticorum sub Theodosio II. 287. B
 Extirpatio heresum in quibus consistit 140. B
 Exceptiones uarie, si quis de heresi accusetur 242. C

F

Fabiani Papae admonitio contra nouam heresim 148. B
 Falsa religionis partes 1. A
 Falsa cum ueris admiscunt heretici 35. B
 Falsarij scripturae sunt sicut falsarij imaginis Regis 193. B
 Falsarij sunt, qui sacras literas dolose transferunt 316. C
 Falsi testes quomodo puniuntur 317. A
 Famosi libelli autor aut inuentor qua dignus est poena 317. C
 Fautores hereticorum qui sunt 13. C
 Fautores aliter sunt Magistratus, aliter priuati 14. A
 Fides Orthodoxa quid est 2. A
 Fides tota mutaretur, si cuiq; credere liceret ut uult 175. C
 Figmenta Diaboli apud Gentiles 194. A
 Filij propter peccata parentum corporaliter puniti sunt 300. B
 Filij hereticorum propter crimen parentum puniuntur Ibid. C
 Filij Aaron puniti propter alienum ignem in altari 305. C
 Felices II. contra Constantium Imp. increpatio 168. A
 Fraudulencia hereticorum 41. B
 Foundationes Imperatorum et aliorum ad Ecclesias factae ne aboleantur 95. B
 Fures et latrones dicuntur heretici 8. C

G

Gelasij PP. ad Anastasium Imp. fortis admonitio 167. A
 Gelasij ad eundem uerba de uera pace et charitate 199. B
 Gens excelsa et pessima heretici 71. B
 Gentilium libris de uirtutibus quomodo utendum sit 20. B
 Gloria cupiditas in hereticis 17. B
 Gloria hereticorum non erit perpetua 57. C
 Greg. II. Defensor imaginum 89. B
 Gregorij Nazian. uerba, quomodo de Deo loqui licet 355. B
 Greg. eiusdem uerba, quod de Deo semper cogitandum est 156. B

H

Heretici quomodo sunt proprio iudicio condemnati 2. A
 Hereses quid est, et qui sunt heretici, lb.
 Heretici pertinaci animositate asserunt falsa 3. A
 Hereticus a communione Ecclesiae recedit. Ibid.
 Heretici quomodo falluntur a Diabolo 4. A

Heretici quidam large, quidam proprie dicuntur 5. A
 Heretici XII. modis dicuntur 6. B
 Heretici inimici sunt Dei et Euangelij 8. B
 Hereticorum diuersa uitia et uocabula 9. B
 Heretici ianuae mortis et portae inferorum dicuntur 11. A
 Hereticorum in una secta diuersitas inter se. Ibid. B 37. B
 Hereticorum alij lapsi, alij relapsi dicuntur 13. B
 Heretici antiqui temporibus Apostolorum 16. A
 Heresum diuersae causae, Auaricia, Incontinentia et c. 19. A
 Hereticorum mores, ex epistolis Petri et Pauli 33. A
 Hereticorum diligentia et labor 34. B
 Heretici sub obtentu fidei fidem uiolant 35. C
 Heretici capitibus dissecti, caudis colligati 38. B
 Hereticorum malignitates ex Cyp. et Tertull. 39. A
 Hereticorum commercia cum Magis et Astrologis 40. B
 Heretici nobis se consentire fingunt 41. C
 Heretici similes sunt hostibus Iudae et Benjamin 42. A
 Heretici se Christianos esse simulant 43. A
 Heretici segregant semetipsos ab Ecclesia 48. C
 Heretici scripturas calumniantur 49. C
 Heretici nunc de paucitate, nunc de multitudine suae partis gloriantur 54. B
 Hereses ut torrens cito decurrit et perit 57. A
 Heretici perdicibus assimilantur 58. A
 Hereticis comparantur filij concubinarum 60. C
 Heretici a Thema et Subit ueniunt 61. B
 Heretici sunt semen serpentis inimici nostri 62. B
 Heretici Viperis et Tauris assimilantur Ibid. C
 Heretici dicuntur cauda Draconis 64. C
 Heretici sunt bestia septem capitum 64. B
 Heretici hypocritae sunt 66. A
 Heretici sunt ut spine et tribuli 77. A
 Hereses quanta mala inducunt 85. B
 Heretici leges et Canones inuertunt et calumniantur 115. B
 Hereticorum iniuria contra iudicium Camerae Imperialis 118. A
 Hereses sicut uenena, prodesse possunt 131. C
 Heretici quomodo sunt fratres nostri 140. C
 Heretici qualia sunt ligna 182. C
 Heretici ut uulpes, quomodo capiendi sunt 183. C
 Hereticorum promissis non esse credendum 187. C
 Heretici neq; ad conuiuia neq; ad nuptias uocandi sunt 191. C
 Heret. fures et adulteri sunt scripturarum 193. A
 Heretici sensum corrumpunt, et partes male componunt Ibid.
 Heretici quasdam scripturas negant et reijciunt 194. C

Hereticis

I N D E X.

Hereticis non potest dari pax nisi conuertantur 199. B
 Hereticos impune offendi posse 203. A
 Heresibus quae primum resisti debere 202. B
 Hereticis concessa rescripta, non ualent 211. C
 Heretici non debent esse Consiliarij aut Magistratus 215. B
 Hereticorum nostri temporis uis armata 219. A
 Hereticis officium Inquisitionis committi non potest 225. B
 Heresis crimen publicum est, et iuste accusatur 234. B
 Heresis semel in Concilio damnata, non reuocetur in dubium 252. A
 Heretici a sententia contra se lata non audiuntur appellantes 259. B
 Heretici priuantur beneficijs Ecclesiasticis 266. B
 Heretici nihil potestatis habent in Ecclesia ministerijs 267. A
 Heretici potestatem deponendi aut excommunicandi non habent 269. B
 Hereticis possunt bona temporalia auferri 217. B
 Hereticis resipiscuntibus bona prius confiscata non restituntur 275. C
 Heretici priuilegijs honoribusq; et beneficijs indigni sunt. 276. A
 Heretici sunt infames 277. B
 Heretici procuratores esse non possunt 280. B
 Hereticis nemo debet esse Aduocatus aut Tabelio 281. A
 Hereticorum instrumenta nullius sunt momenti. Ibid.
 Heretici quomodo testes esse possunt 283. B
 Hereticorum testamenta et successiones non ualent 285. A
 Heretici contrahendi facultatem non habent 286. A
 Hereticos secundum leges ultimo affici supplicio posse 288. B
 Hereticorum argumenta, quod morte puniri non debeant 290. A
 Heretici etiam post mortem excommunicantur 302. B
 Hereticorum nomina et Diptichis delenda sunt. lb. C
 Hereticorum bona post mortem confiscari 303. B
 Heresis crimen aggrauat Circumstantiae 310. B
 Heresi multa alia sunt adiuncta crimina 311. A
 Heretici inter Catholicos esse non debent 321. C
 Hereticis communicare in templis aut orationibus non licet 325. B
 Hereticorum libri cur legi non debent 348. B
 Hereticorum libri qua intentione recte leguntur 350. A
 Hereticorum libri per Typographos multiplicati 351. B
 Heretici, cum sint impurissimi, de fide non differant 355
 Heretici ob solam heresim damnantur, etiam si

omnibus alijs uitijs (quod nunquam fit) careant 359. B
 Helena Simonis magi scortum et prostibulo Tyri 87. A
 Helsephetarum temeritas circa scripturas 27. C
 Hieroboam typus hereticorum in Bethel 66. B
 Hieronymi sententia de ressecandis cito hereticis 262. C
 Homo non sibi soli natus est, sed Patriae, parentibusq; 219. C
 Hunerici Regis Vandalorum fallax Edictum et Crudelitas 188. A
 Hyperbolus Atheniensis, pessimus detractor fuit 97. C
 Hypocritica uita hereticorum dicitur uestis uaria, idolis circumdata 29. A

I

Iactantia hereticorum de sua doctrina 34. B
 Iactantia omnium hereticorum, quod ipsi sint uera Ecclesia 203. B
 Iconoclastae fuerunt multi Imperatores 89. A
 Iconoclastarum poena tum Canonica tum legalis 312. B
 Imitari debemus, non Praedicatoris, sed Christi uitam 30. B
 Imitatores Diaboli heretici, fingunt se uera Ecclesiam 203. C
 Impatientia hereticorum ubi arguuntur 51. B
 Impiorum cogitationes de futura uita 31. C
 Imperatoris auxilium contra hereticos implorandum 169. A
 Imperatores et Principes tenentur totis uiribus heresibus resistere 172. A
 Induciae nec in heresi nec in bellis ciuilibus dandae sunt 202. A
 Infallibilis regula fidei apud Romanos Ecclesia 175. B
 Infames repelluntur ab honoribus, non ab oneribus 276. C
 Infamiae crimen uarijs modis contrahitur 277. B
 Infamia, alia facti, alia iuris 278. B
 Infamia per libellum famosum non proprie infamatur Ibid.
 Infamia, alia temporalis, alia perpetua. 279. A
 Infamia notati, pro quibus postulare possunt 208. B
 Infamiam per poenitentiam tolli 296. B
 Infideles, ut Iudaei, heretici et c. ad Rempublicam non admittuntur 217. A
 Iniuria hereticorum in Iudices 117. C. 215. B
 Innocentij I. epist. ut cito resistatur heresibus. 202. B
 Inquisitores sacrarum literarum et Canonum debent esse periti 224. C
 Inquisitores iustos esse oportet absq; affectibus. 225. C
 Inquisitoris poena, si calumniose agat 226. A
 Inquisitorum manus oportet esse mundas. Ibid. B
 Inquisitor in tribus casibus sine Episcopo non procedit 228. A
 Inquisitores

Inquisitores quantum possunt in Potestates seculi
230. B
Inquisitorum Officiales qui sunt 231. A
Inquisitio duplex est, Generalis et Specialis 234. C
Interdictū duplex, Ciuile et Ecclesiasticū 298. A
Interdicti igni et aqua, qualis poena est. ibid.
Interdictum fertur dupliciter, in personam et in
locum ibidem
Interpretatio scripturæ non est hereticis permit-
tenda 192. A
Interpretatio scripturæ quibus in Ecclesia tri-
buenda est ibid. C
Iudæi nō sunt heretici, nec ad fidē cōpellendi 5. B
Iudæi non sunt cogendi ad fidem, sicut heretici
147. B
Iudæi in tribus casibus subiacent Inquisitori hæ-
ret. 229. B
Iudæus ut Receptor puniri potest, si baptiza-
tum recipiat ibid. C
Iudæis bona sua rapi non debent, sicut hereticis
273. A
Iudæi a publicis repellantur officijs 281
Iudicium officium et iuramentum 117. A
Iudex et Assesores Camere Imperialis ibid.
Iudicium Tres habet partes 223. C
Iudex secularis non pronunciet, sed exequatur sen-
tentiam contra hereticum 255. C
Iudex sec. condemnatū hereticum absq; mora pu-
nire debet 256. B
Iudex sec. an de sententia in hereticum lata pos-
sit excipere 258. B
Iulianus Episcopus Coensis Papæ Referendarius
apud imp. 170. B
Iuramentū Valentis impium pro Arrianis 123. C
Iuramentum Custodum Carceris, quibus utuntur
Inquisitores 232. B
Iuramentum, quod præstare tenentur Magistra-
tus Reipub. 320. A
Iurisdictio quomodo deficit in Papa aut in imp.
210. C
Iurisdictio Episcopo et Inquisitori communiter
delegata 227. A
Iustina Imperatrix Arriana et S. Ambrosio con-
traria 123. A
Iustiniani Edictum contra hereticorum collectio-
nes 329. B
Iustiniani Imp. Edictum contra scholas heretico-
rum 342. C
Iustiniani lex contra libros Antymi heretici
346. C
Iustitiam administrare maxime tenentur Principa-
pes Catholici 207. A
Ius diuinum nō est Principi subiectum 207. C,
212. C
Ius diuinum quomodo potest à Papa interpreta-
ri 208. A

Ius naturale Princeps tollere non potest 209. B
Ius questum parti non tolli, sed ad tempus suspen-
di potest ibidem
Iuuenes de legibus aut de religione disputare non
debet 357. B

L

Lacis prædicare non licet 330. C
Laquei Diaboli in mala uita Prædicato-
rum 29. C
Latrocinia hereticorum in monasteria 120. B
Latroni parcere iniusta est misericordia 222. B
Legum poenas heretici in Catholicos conuertunt
103. B
Lege prohibiti fuerunt parentes lugere aut sepe-
lire filios 111. C
Legum auctoritas in bona Repub. 113. C
Legum hostes et contemptores heretici 114. B
Legislatores criminantur heretici 115. B
Leges Tabellarie olim 4. 116. B
Leges de Chalcographis statuendæ 352. B
Leonis Papæ ad Flavianum Epistola falsata 28. B
Leonis sermo de Manicheorū impudicitia 32. B
Leonis III. Imp. heresis contra imagines 89. B
Leonis I. Epistolæ multæ de cauendis hereticis
170. B
Leonis epistola ad Flavianum à toto Cōcilio ap-
probata 196. B
Leonis sermo 5. de heresibus, ut uitentur sicut ser-
pentes 324. C
Lepra uarijs modis hereticos designat 63. B
Leprosi à consortio hominum separantur 322. B
Libri falsæ religionis etiam à Paganis olim Ro-
mæ combusti sunt 344. A
Libri hereticorum comburendi sunt 344. B
Libri Nestorij et Eutichetis iussu imp. combusti
345. C
Libri hereticorū comburendi sunt, etiam si malis
bona commisceant 347. B
Libri non excudantur nisi prius examinati 352. B
Libelli famosi ab hereticis conficti 101. B
Libertas pronuntiandi parit hereses 50. C
Liberi arbitrij malum usum prohibent Principes
Liberalia studia quæ dicuntur 337. C (177. A
Lites et iudicia quæ pro Ecclesijs sunt, an possint
suspendi 211. B
Literas ad hereticos dare aut ab eis recipere non
licet 326. C
Literas ad hereticos qua ratione dedit S. August.
327. B
Loquacitas uitæ Prædicatori 334. B
Loqui de Deo publice, non est omnium, sed pur-
gatorum 355. B
Lotbarij Regis iniquitas cōtra Thebergam uxo-
rem 14. C
Lucij Arriani crudelitates cōtra Catho. 107. A
Lutheranorū impietates cōtra Eucharistiā 88. A
Macedonij

Macedonij in Catholicos crudelitates
104. A, 105. A
Mala punica in ueste Aaron quid erant 334. A
Malus hereticorum exitus 58. B
Manes mentitus est se Christi Apostolum 37. A
Manicheorum Incontinentia et uita turpitudine
Manichei nuptias damnant 65. A (32. A
Manichei à Leone I. Romæ conuicti et damnati
170. A
Martionis deprauatio in Luca et in Paulo 27. B
Matrone Duæ nobiles à Vandalis crudeliter il-
luse 109. B
Meletij per digitorum figuræ confessio Trinita-
tis 179. C
Membra Ecclesie charitate et spiritu compagi-
nata 77. C
Militare licet pro Ecclesia 220. C
Modificari legem diuinam quomodo licet 208. B
Moderatio legum et Canonum de confiscandis
bonis heret. 274. A
Monachorū querela de hereticorū seuitia 119. B
Monopolia prohibita 238. B
Mores et colles in bono et in malo dicuntur 71. C
Montes seculi et colles mudi heretici sunt 73. B
Montani mendacia de spiritu sancto 87. B
Mortis propter uanam gloriam susceptæ exem-
pla 47. A
Mortui propter quedā crimina puniuntur 302. A
Mulierum consortia cum hereticis 122. A
Mulieribus hereticis aut schismaticis iura non
subueniunt 309. B
Mulieribus prædicare non licet 330. C
Multitudinis peccatum quō punitur 300. C
Multitudo in heresi pertinax, armis compefci po-
test 301. C
Multitudinis sacrilegia et uolentia quomodo
puniuntur 313. C
Mysteria religionis in uulgus spargere non licet
355. B

N

Negligentia Prælatorum circa prædica-
tionem uerbi Dei 26. A
Negligentis in causa fidei Episcopi pœna 226. B
Nicolaitarum secta turpissima 121. C
Nicolai PP. ad Michaelē imp. reprehēsto 167. C
Nili Episcopi sententia de Imaginibus male trans-
lata 28. C
Nomina hereticorum uaria in uet. test. 65. C
Notarij Inquisitorum heret. possunt esse Clerici
231. C
Notarij esse non possunt heret. aut Iudæi 281. A
Nouatus et Nouatianus heretici 149. B
Nouati fraudulentia et periuria 150. A
Nouatianorū respicientia qualiter fiat 162. A
Nuptiæ cum hereticis iure non licet 325. C

Ocasiones ad hereses cauendæ et amplia-
tandæ sunt 318. C
Officia publica heretici exercere nō possunt
sunt 279. C
Officium Episcoporum contra exortam heresim
152. B
Officium Potestatum secularium, uim contra Ec-
clesias repellere 220. B
Officium earundē in puniendis hereticis 255. A
Officiales Inquisitorū hereticæ prauitatis 232. B
Onagri calumniatoris deprehēse fraudes 100. B
Orationes Azariæ et Danielis 136. C
Orandum pro hereticis 139. B. et 140. A
Orandi forma in Ecclesia pro diuersis 149. B
Oracula infallibilia quæ sunt? 2. C
Ordinationes hereticorum quales sunt 39. C
Origenis cause, quare legerit libros Gentilium
21. B
Osius Cordulensis ab hereticis uexatus 106. C
Oues aberrantes ad gregē red uedæ sunt 142. B
Ozias rex quō punitus est lepra in fronte 305. C

Pacta et transactiones in causa fidei non ual-
ent 195. C
Pacta cum hereticis per colloquia cur non
ualent 196. B
Pacta cum eis nunquam erunt iusta, nisi heresim
dimittant 198. C
Pacta et rescripta, pro hereticis data ad regia-
men, irrita sunt 217. C
Pacem et charitatem ueram cum hereticis habe-
re non possumus 199. B
Pacem cum heret. iniustā esse et impiam 201. C
Paganorum libri cur à nobis leguntur 349. C
Paganorum et Iudæorum libri legi et seruari
possunt 350. B
Paulus ubiq; hereses detestatur 146. A
Paulus contra Insidias Iudæorum Tribunum pro
se implorauit 219. B
Paulus Athenis dictus est Seminiuerbius 334. B
Peccata, ex quibus oriuntur hereses 17. B
Peccatum hereseos omnium grauissimum 40. C
Peccatum schismatis quod immane est 83. A
Perdix assimilatur heretico 36. A
Persecutio bona et mala 46. C
Pertinacia in errore facit hereticum 3. A
Personæ ad colloquia de fide, quales eligi debent
182. B
Pessimi sunt, qui uita sua pro uirtutibus habent 30. C
Petitionis forma ex officio iudicis 242. A
Philantia heresim parit 17. A
Philosophorū scripta in multis fugienda sunt 22. A
Photinianorū conuenticula tempore Innocentij I.
171. C
Platonis regula de auctoritate legum 212. B.
357. B
Plebs

I N D E X.

Plebs carnalis caeca à caecis ducitur hereticis 22.B	Probationes contra hereticos per eorum libros & scripta 247.B
Pœna magis prodesse quam obesse debet, sicut medicina 261.B	Processus Plenarius in Iudicijs permulta continet 235.B
Pœna in hereticos non debet differri 262.B	Processus Summarius tantum substantia requi- rit 236.A
Pœna in hereticos ex Lege et Prophetis 263.B	Processus de plano qualis est 236.C
Pœnarum in hereticos diuersa genera 265.B	Processus sine figura iudicij qualis est 237.B
Pœna in hereticos ex diuersis legib. Imp. 268.B	Processus summarij descriptio 238.B
Pœna ignis in hereticos non ex legibus, sed con- suetudinis est 293.A	Processus de crimine heresis potest fieri summa- rie Ibid.C
Pœnarum diuersa genera 294.A	Processus contra hereticum apud ueteres in Con- cilio 249.C
Pœna in credentes hereticorum 295.C	Prodendi sunt Episcopis heretici, ubicunq; latent 320.C
Pœna in ciuitatem hereticam duplex, Ciuilis & Criminalis 297.C (299.A)	Propheta boni & mali, in quo differunt 10.B
Pœna legis diuinae in ciuitatem hereticam statuta	Propheta dicuntur etiam predicatorum & Do- ctores 333.A
Pœna Canonica in schismaticos 306.C	Prosperi successus hereticorum fallaces sunt 52.C
Pœna in Blasphemos multiplex 311.C	Prudentia circa multitudinis peccatum adhiben- da 301.A
Pœna diuersae in diuersos sacrilegos 315.B	Pseudo apostoli & Pseudoprophetae, heretici sunt 10.B
Pœnae in callidatores legum et legislatorum 316.B	Pulcheria Christianissima Imperatrix 124.C
Pœnarum diuersitas iuxta criminum differentias 358.C	Purgatio de heresis suspicionem quomodo fieri de- bet 251.B
Pœta gentilium quomodo legendi sunt ne cor- rumpant 19.B (C)	Purgatio talis à Leone III. coram Carolo magno facta Ibid.C
potestati secularium diligentia contra hereses 319.	Purgare terras ab heresibus tenentur Iudices sa- culares 257.A
Potestates saeculares quantum possunt in processu contra hereticos 255.C	
Predicare nemo debet, nisi missus 330.B	
Predicator qualis est, ut sit idoneus 331.B	
Predicator stare, non iacere in iudicijs debet. ibi. C	
Predicatorem doctum, non doctissimum esse suf- ficit 334.C	
Prælatorum negligentia circa hereses 25.B	
Princeps fugitiuorum principum Draco est 11.C	
Principes dure ligati heretici sunt ibidem	
Principum fauor & culpa circa hereses 26.C	
Principes Deo rationem reddent, si hereses per- mittunt 172.B	
Principum uaria studia contra hereses 174.C	
Principum est, fidei decreta immutabiliter manu- tenere 176.C	
Principum aduersus hereses officium 201.B	
Princeps Imp. quomodo habet plenitudinem po- testatis 207.C	
Principis rescripta ex causa legem moderari pos- sunt 209.C	
Princeps quomodo contrahere cum alio, & se ob- ligare potest 210.B	
Principum rescripta, quomodo possunt licite im- pugnari 212.B	
Princeps non uidetur uelle, quod per errorem con- cessit 213.B	
Princeps nihil sine consilio prudentum decernit. lb.	
Principes Catholici hereticos in sua consilia non admittunt 215.A	
Probationes in causis criminalibus plenissime sunt 244.B	

I N D E X.

Rescripta Principum pro hereticis contra Eccle- sias non ualent 211.C	Scholarum priuilegia à quibus dantur 339.B
Resipiscenibus, in mortis periculo non indicitur satisfactio penitentiae 161.C	Scholasticorum officium in Ecclesijs Ibid.C
Resipiscenles ad honorem pristinum restituti 164.C	Scholae olim in Monasterijs florentissimae 340.A
Responsum egregium Catholicorum ad Constans- tium Imp. 197.B	Scholae in Germania ab hereticis corruptae sunt 341.C
Responsio ad uerba Christi & Pauli de non resti- tendo malis 222.A	Scholae hereticorum sunt, sicut domus falsa mo- netae 342.A
Ro. Pontifex exordium unitatis tenet 78.A	Scholae Catholicorum quomodo sunt restaurandae 343.A
Rom. Pontifici nolle subesse schismaticum facit 80.B	Sententia condemnatoria in hereticum qualiter fiat 247.C
Rom. Pontificis officium circa obortas hereses 148.A	Sententia contra hereticos de scripto pronuncia- tur 249.C
Ro. Pontificum exempla contra exortas hereses. Ibi.	Sententia in Eutichem & in Dioscorum prolata 250.B
Ro. Pont. cum gaudio recipere debet correctos 150.B	Serpens in Paradiso hereticorum typus 62.A
Ro. Pont. in curia Imp. Responsalem habere de- bet 169.C	Serui Diaboli heretici sunt 77.A
Ro. Ecclesia pra alijs, uelut caput, interpretatur scripturas 199.B	Seruare debent Reges Deo, tuendo Catholicam fide- dem 221.C
Ro. Imp. officium & potestas in causa fidei 200.A	Seruum alienum corrumpere dicuntur heretici 309.C
Ro. Imp. leges de seruanda fide Ro. Ecclesiae lb. B S	Seditiones 4. propter legem Agrariam Romae 114.B
	Seditionum Catalogus propter diuersas sectas & electiones 128.B
	Seditiones in Bohemia et Germania per sectas. lb.
	Seditiones in urbe Regia Constan. & Mediolani 129.B
Sacerdotes Dij & Angeli dicti sunt 93.A	Simeon CXX. annorum, consobrinus, Christi in crucem actus 103.A
Sacerdotum honor ab Imperatoribus exhi- bitus Ibid.B	Simon magus primus inter hereticos 15.B
Sacrae scripturae utilitas & excellentia 24.B	Simonis magi inconstantia 37.A
Sacra scriptura quomodo legi & tractari debet 192.C	Simonis magi blasphemiae de Christo 86.C
Sacrilegia hereticorum in personas & res sacras 90.B	Similes similes sunt heretici 44.C. 67.B
Sacrilegia Zifche in Bohemia 92.B	Societates inter homines iure gentium concessae 327.C
Sacrilegia nouarum sectarum in Germania, Ibid.	Sortilegi & incantatores an heretici sint 228.C
Sacrilegij poena in personas Cardinalium perpe- trati 312.B	Spiritum sanctum extra Ecclesiae unitatem nemo habet 190.B
Sacrilegiorum diuersa genera 313.B. 314.A	Spiritus s. extra Ecclesiam nihil operatur 267.C
Sapientia humana & diuina in multis differunt 23.A	Statuta & Rescripta Principum quando sunt ir- rita 211.A
Satisfactio libellaris resipiscenlium hereticorum 158.C	Statuta in praedictum fidei facta non ualent 230.C
Satisfactio talis quomodo formari debet 159.A	Statuta quae Inquisitores impediunt, irrita sunt 296.C
Satisfactio poenitentialis qualiter agenda est 161.B	Stadium nouitatis parit hereticos 48.A
Schisma quomodo ab heresi differt 79.C	Stadium hereticorum ad mutandum Imp. statum 131.A
Schisma Core multo leuius fuit, quam est hodie hereticorum 81.C	Studia generalia olim Tria tantum fuerunt 338.C
Schismatici se ipsos intrudunt & Episcopos fa- ciunt 83.B	Studia generalia à Papa & ab Imp. instituuntur 339.B (342.B)
Schisma est, si Duo de Ro. Pontificatu contendunt 84.C	Studia ab hereticis erecta, in nihilum redigenda Superbia hereticorum mater 31.A
Schismatici qui grauius peccant et puniuntur 305.B	Suspecti de heresi sunt in multa differentia 13.A
Schismatici Samaritae quomodo puniti sunt 306.B	Suspectorum poena, si non purgauerint se 295.C
Schismaticorum poena, & cassae ordinationes 307.B	Syluerius Papa impie depositus 126.B
Scholarum multiplex diuersitas 337.A	Symmachi Papae electio crudeliter oppugnata 111.B
Scholae militares in multa differentia Ibid.C	Symbolum in Dominica palmarum omnibus le- gendum est 336.C

I N D E X.

T Abellionatus officium est, non dignitas 280.B	Valēs impio iuramēto similis fuit Herodi 124.A
Tabellio esse potest infamis, sed non hereticus ibidem	Valens infestus Catholicis plus quam ulli sectae 174.B
Temporis diurnitas nō iustificat hereses 56.C	Vandalorum crudelitates in Catholicos 91.A
Tempus mille annorum ut dies una est coram Deo 57.B	105.C
(177.C)	Vandalorum sacrilegia in Africa ibidem
Tempori inferuire in causa fidei non expedit	Vandalorum crudelitas in uirgines & matronas 109.B
Tempus Ecclesie duplex per Nabuchodonosor significatum 292.B	Vasa papyri super aquas, libri sunt hereticorum 70.C
Themistij philosophi consilium pro hereticis 174.A	Venena quibusdam prosunt 132.A
Theodora Imp. contra Syluerium Papam heretica 125.B	Verbum Dei prædicandum est, non aniles fabulae, 332.B
Theodosius II. deceptus contra flauianum pro Dioscoro fuit 125.A	Verbū Dei in cōcione cuiuslibet audire licet 335.C
Theodosij I. seueritas in legibus contra Donatistas 142.C	Verbum Dei prædicandum est iuxta qualitatem festorum & temporum 336.B
Theodosij II. nimia circa hereses negligentia 174.B	Veritatis inquisitio in pace et unitate fiat 234.A
Testes contra hereticos admittuntur etiam infames 245.B	Videntes dicti fuerunt boni prophetae 10.C
Testes qui dicuntur singulares, an probent 246.A	Vim ui repellere licet 219.B
Testimonia hereticorum & Iudaeorum non ualent 282.C	Vindicta Petri & Pauli, in Ananiam & Elymam 291.B
Thalmidici libri Iudaeorum an comburendi sint 350.B	Virgines sacrae ui stupratae & occise 109.A
Thuribula aerea quid significant 134.C	Vitāda sunt quaedam in Cypr. et Origene 349.A
Tinnabula in ueste Aaron quid significant 333.B	Vita hereticorum indicat eos aliud credere quam dicunt 31.B
Tolerantie multa & uaria exempla 146.C	Vltio diuina propter hereses hoc tempore in Germanas per diuersas plagas 88.B
Traditio Christi diuersimode facta 45.B	Vltio diuina in hereticis scripturis attestata, 264.B
Translationes scripture per hereticos falsatae 28.A	Vnitatis Ecclesie à Cypriano descripta 79.B
Tres amici Iob hereticos designant 61.B	Vniuersitas & multitudo quomodo differunt 297.B
Tres species Reipub. bene dispositae 129.C	Voluntas mala non est permittenda libertati suae 145.B
	Vtilitates Ecclesie ex heresibus 133.B
	Vulpibus assimilantur heretici 41.B
	Z
V alens & Ursatij Episcoporum inconstantia circa fidem 178.A	Zizania super seminata Parabola 25.C
Valens Imp. ab uxore & Endoxio deceptus est 123.C	Zizania per totum mundum dispersa 55.C
	Zuingliana heresis de Eucharistia 87.C

E R R A T A.

Folio 10. linea 36. lege solitudine. fol. 13. lin. 32. indicia. Ibid. lin. 37. maxime. fol. 22. lin. ult. Aristoteles. fol. 23. lin. ult. at uero. fol. 25. lin. 18. caulas. fol. 32. lin. 9. Narrat. fol. 34. lin. 35. Achab. fol. 39. lin. 9. lenitate. Ibid. lin. 32. conuersationis. fol. 43. lin. 11. dirupisset. fol. 44. lin. 11. percutere. Ibid. lin. ult. tam. fol. 57. lin. 25. misl. fol. 62. lin. 1. serpens. fol. 63. in marg. pungunt. fol. 65. lin. 28. eorum. fol. 90. lin. 9. comitantur. fol. 91. lin. 32. de pallis. 117. lin. 38. prauissimis. 123. lin. 29. mercede. 126. lin. 1. redire. 129. lin. 16. Hermogene. fol. 167. lin. 7. examine. 169. lin. 3. oboriri. 176. lin. 37. perpendentes. 177. lin. 30. in marg. 1. Mach. 16. fol. 179. lin. 12. mutatum. 226. lin. 9. Similiter. 254. lin. 11. Dominium. & lin. 12. priuilegio. 264. lin. 4. eis. 269. lin. 22. monasterium. 270. lin. 5. enim. 280. lin. 3. Nicostatum. 292. lin. 30. est. Ibid. lin. 40. lenitate. 306. lin. 23. tunc. 328. lin. 38. heresibus. 339. lin. ult. scholasticis. 348. lin. 20. clarus. 352. lin. 1. cognoscendos. 356. lin. 36. condemnare.

DE HAERETICIS ET SCHISMATICIS LIBER PRIMVS: IN

QVO EXPLICATVR, QUID SIT HAERESIS, QUID

Schisma: & qualia crimina, & qui mores hereticorum atq; Schismaticorum.

Quid sit haeresis & quale crimen. Cap. I.

Inter ea quae in Concilio Vniuersali tractantur: Quorum exatminandorum nuper à me suscepta prouincia est, praecipua sunt, quae ad ueram & falsam religionem pertinent: Vt illa confirmentur, haec uero iusto iudicio condemnentur, & quantum fieri potest extirpentur. Sunt autem falsae religionis partes, Idolatria, Superstitiosae observationes, Haeresis, & Schisma. Ac de prioribus quidem partibus Idolatria, & Superstitiosae observationibus, & quid de his in Concilio agendum sit, satis (ut opinor) à nobis in his libris, quos de Concilio scripsimus, tractatum est: Superest, ut in his libris, de reliquis duabus partibus, Haeresi & Schismate, & quomodo in causis istorum criminum procedendum & cognoscendum sit, dicamus. Primum igitur in haeresi, duo spectantur: Crimen & emendatio criminis: Alterum morbus est, Alterum eiusdem curatio et medicina. Crimen in haeresi, est erroris pertinax uel assertio uel probatio, uel defensio. In crimine haeresis & schismatis Quinque considerantur, quid sit, & quale sit, quae origo & causa ipsius, qui Haeretici, & qui mores eorum: quae mala & incommoda ex haeresi & schismate sequantur. Porro, emendatio haeresis & schismatis à Deo fit, & ab homine: Ab homine, sponte & coacte. Spontanea emendatio est, quae fit conuersione, iniuncta poenitentia & satisfactione. Coacta est, quae fit sumpta de haeticis & schismaticis uindicta publica, uel in iudicio per sententiam, uel extra iudicium armis: adhibita cautione, ne extinctae semel haereses & schismata renascantur. Iam igitur quod ad definitionem haeresis attinet: à qua nobis (ut in omni alia institutione, quae à ratione de aliqua re suscipitur, fieri solet) exordium est: Haeresis Graeca uox est, ab eligendo dicta, quod scilicet unusquisque id sibi eligat, quod ei melius esse uideatur: Latine sectam appellare possumus. Vnde & Haeretici doctrinam

Falsae religionis partes.

Crimen haeresis.

Emendatio criminis.

Haeresis Graecae, Latine secta dicitur.

A & haere-

2
 & hæresim eligendo, uel instituunt uel suscipiunt. Eligunt enim ex arbitrio suo, non quod Spiritus sanctus suggerit, sed quod ipsi sequendum esse putauerint. Vnde & suo ipsorum iudicio, dam-

Tit. 3. Hæretici proprio iudicio damnati. Quia fornicator, adulter, homicida, & cætera uitia, per sacerdotes de Ecclesia propelluntur. Hæretici autem, in semetipsos sententiam ferunt, suo arbitrio de Ecclesia recedentes: quæ recessio propriæ conscientiæ esse uidetur damnatio. Catholicus autem, nihil ex suo arbitrio cligit, scripturam habet, Ecclesiam habet, et eius Rectorem spiritum sanctum: Hos duces sequitur, nihil sibi ex suo arbitrio indulget. Est autem hæresis dogma falsum, contra fidem Orthodoxam: ab eo, qui fidem profitetur, pertinaciter, uel assertum, uel in dubium reuocatum. Dogma falsum, cum Alphonso appellamus doctrinam falsam, quam quis non solum præfert opere, sed etiam uoce enunciat atque confirmat.

Quis hæreticus. Non igitur qui contra scripturam operatur, sed qui ueritatem scripturæ, uel falsa doctrina impugnat, uel in dubium uertit, Hæreticus est. Sic non eum qui Romanæ Ecclesiæ non obedit: sed eum, qui Romanæ Ecclesiæ non obediendum esse docet, recte Hæreticum appellabimus: Et eodem modo hæresim esse dicemus, non id quod est spiritualia uendere, sed doctrinam ipsam, qua spiritualia uenalia esse asseruntur.

Quis fides orthodoxa. Fidem Orthodoxam uocamus, articulos fidei, qui à Deo nobis salutis consequendæ causa, siue uisua uoce & traditione Christi & Apostolorum, siue in scripturis sanctis, & Ecclesiæ Catholicæ definitionibus reuelata sunt. Qualis est fides Nicæna, symbolum Apostolorum, dogmata de sacramentis, & omnes articuli ubilibet in scripturis contenti, uel per sanctam & Catholicam Ecclesiam definiti.

His articulis quicquid consonat, uerum est: Aut enim uerbum sunt ex ore Dei prolatum, quod fallere non potest: aut oracula Dei per ora Prophetarum & Apostolorum prolata, quæ & ipsa falsa esse non possunt, iuxta illud quod apud Lucam Zacharias dixit: Loquutus est Dominus per os sanctorum, qui à sæculo sunt, Prophetarum eius: Et Paulus, Multifariam, multisq; modis olim loquens Deus patribus in Prophetis, Nouissimè diebus istis locutus est nobis in filio: Et Petrus Apostolus. Non enim uoluntate humana allata est aliquando Prophetia, sed spiritu sancto inspirante, loquuti sunt sancti Dei homines: Et Apostolis dictum est, Non enim uos estis qui loquimini, sed spiritus patris uestri, qui loquitur in uobis. Quod & de successoribus eorum accipiendum est, quibus dictum est, Cum autem uenerit ille spiritus ueritatis, docebit uos omnem ueritatem. Item: Eunt ergo, docete omnes gentes, baptizantes eos, In nomine patris, & filij, & spiritus sancti docentes eos seruare omnia quæcunq; mandauit uobis: & ecce ego uobiscum sum omnibus diebus usq;

Infallibilia oracula sunt uerba Prophetarum & Apostolorum. Psalm. 32. Luce 1. Heb. 1. 2. Pet. 1. Matth. 10. Successores Apostolorum. Ioan. 16. Matth. ult.

usq; ad consummationem sæculi. Addidi: Ab eo, qui fidem profitetur. Hæretici enim sunt, non omnes qui fidei Catholicæ aduersantur, sed ij tantum, qui nomen semel Christo in sacro baptisate dederunt, & membra facti Ecclesiæ, per falsam doctrinam suo ipsorum iudicio condemnati, ab eadem se absciderunt. De quibus dictum est: Ex nobis prodierunt, sed ex nobis non erant. Additur, Pertinaciter: Non enim error tantum, in his quæ sunt fidei, sed pertinacia in errore Hæreticum facit, ut Augustinus docet, Qui, inquit, in Ecclesia Christi morbidum aliquid, prauumq; quid sapiunt, si correpti ut sanum quid rectumq; sapiant, resistunt contumaciter, suaq; pestifera & mortifera dogmata emendare nolunt, sed defensare persistunt, Hæretici sunt. Vnde rectè de hæreticis dici potest, quod Dominus per Prophetam ait: Patres eorum præuicati sunt pactum meum usq; in diem hanc, & filij dura ceruice & indomabili corde sunt, ad quos ego mitto te. Qui autem sententiam suam (ut idem inquit Augustinus) nulla pertinaci animositate defendunt: præsertim, quam non audacia suæ præsumptionis pepererint, sed à seductis atq; in errorem lapsis parentibus acceperunt: quærunt autem cauta sollicitudine ueritatem, corrigi parati, cum inuenerint: nequaquam sunt inter hæreticos deputandi. Additur, Vel assertum, uel in dubium reuocatum. Afferunt, qui cum pertinacia falsam doctrinam, ut ueram docent, affirmant & defendunt: In dubium reuocant, qui uerò articulo fidei non firmiter assentiuntur, sed de eo ita dubitant, ut etiamsi Ecclesia certum definiuerit, nihilominus eidem consentire nolint: hij certè non solum Hæretici, sed & infideles appellandi sunt. Dubius in fide (inquit Stephanus Papa, quem Alphonso refert) infidelis est. Quomodo & Thomam dubitantem Christus incredulum appellat. Et Paulus commendans Romanis fidem Abrahæ, in re promissione etiam Dei (inquit) non hæsitauit diffidentia, sed confortatus est fide. Iustinianus Imperator, suos prædecessores sequutus, cum Hæreticum uocat, qui à communione Ecclesiæ Catholicæ & Apostolicæ recedit: Hæreticos uerò (inquit) illi dixerunt, & nos dicimus, eos, qui diuersarum hæresum sunt: & eos qui non sunt membrum sanctæ Dei Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ, in qua omnes concorditer sanctissimi Episcopi, & totius orbis terrarum Patriarchæ, & Hesperix Romæ, & huius Regiæ ciuitatis, & Alexandrinæ, & Theopoleos, & Hierosolymorum: & omnes, qui sub eis constituti sunt sanctissimi Episcopi, Apostolicam prædicant fidem atque traditionem. Igitur sacram communionem in Catholica Ecclesia non participantes à Deo amabilibus sacerdotibus, Hæreticos iuste uocamus. Nam, licet nomen Christianorum sibi imponerint: ueruntamen à Christianorum se fide & communione A ij separant,

Qui sunt proprie hæretici.

1. Ioan. 2. Pertinacia, non error, facit hæreticū. Lib. 19. de ciuitate Dei ca. 51.

Ezech. 2.

Epist. 162.

Qui afferunt, & qui in dubio reuocant.

Ioan. 20. Rom. 4.

In Aut. de priuilegiis, hæret. mulie. non præstandis in princip. coll. 8

Theopoleos, id est, Antiochie Syriæ.

Fallit hæreticos Diabolus.

Cyprian. in tractatu de simplicitate prælat.

Hæreses ex noua Diaboli arte.

Fallacia Diaboli.

Matth. 24

2. Corin. 11

Esa. 5

Multitudo Hæresum.

separant, Dei iudicio semetipsos subditi cognoscentes. Subdolos certe & astutus est Diabolus, eoq; plus metuendus & cauendus, qui hæreses in Ecclesiam inuexit, qui per pacis & pietatis imaginem fallens (ut inquit S. Cyprianus) occultis accessibus serpit. Vnde & nomen serpentis accepit. Quemadmodum ab initio statim mundi fefellit, & uerbis mendacibus incauta credulitate decepit: Sic Dominum ipsum tentare conatus, quasi obreperet rursus, & falleret, latenter accessit. Intellectus tamen est, & reclusus. Ac post aduentum Domini eadem astutia semper usus est: Postquam enim uidit idola relicta, & per nimium credentium populum sedes suas ac templa deserta, excogitauit artem nouam, ut sub ipso Christiani nominis titulo fallat incautos: hæreses inuenit & schismata, quibus subuerteret fidem, ueritatem corrumpere, scinderet unitatem. Qua arte & astutia primum hæreticos excitat, deinde per ipsos tanquam satellites & ministros suos, multos ex Ecclesia rapit: quorum ita mentē & animum fascinat, ut Christianos se uocent: & ambulantes in tenebris, lumen se habere existiment, blandiente Diabolo, atq; fallente. Qui & sæpe Christum se esse mentitur, ipso Domino præmonente, & dicente, Multi uenient in nomine meo, dicentes: Ego sum Christus. Secundum Apostoli uocem transfiguratur se uelut angelum lucis, & ministros subornat suos, uelut ministros iustitiæ: afferentes noctem pro die, interitum pro salute, desperationem sub obtentu sp̄ci, perfidiam sub prætextu fidei, Antichristum sub uocabulo Christi, ut dum uerisimilia mentiuntur, ueritatem subtilitate frustrantur, Hæc Cyprianus. Sectas Hæreticorum Isidorus enumerat plures Septuaginta, Epiphanius Episcopus Cōstantiæ Cypri Octoginta, quas & doctissime tribus contra eas æditiis libris confutat. Multas etiam post illas subsequētib; temporibus natas, & sancti patres confoderunt, & sancta damnauit Ecclesia: Quas nostra ætate enumerant, Bernhardus de Lucenburgo Dominicanus, Alphonsus de Castro Franciscanus, & quidam alij: quæ dum in se multis erroribus diuisæ inuicem sibi dissentiunt, communi tamen nomine aduersus Ecclesiam Dei conspirant.

Qui sint Hæretici dicendi. Cap. II.

Panor. in c. firmiss. de hæret. Lucas de pena in l. 1. c. de priuile. schol. lib. 12.

Error Etymologia. Arch. in c. hæresis. 24. q. 3

AB Hæresi Hæreticus dicitur, qui sibi, scilicet ex suo arbitrio, doctrinam falsam elegit, non ueram: quam Christus Ecclesie suæ & Apostolis tradidit, & per eos in nos quoq; propagauit: amplectitur. Nec recipimus friuolas quorundam Etymologias, qui Hæreticum ab errando dictum esse affirmant: uel ab adhæreo, quod erroribus adhæreat: uel ab hercisco, quia se ab unitate Ecclesie diuidat. Nam Græca uox est hæresis ab *αἰσχρολογία*, quod est eligo: nihil commune habens cum Latinis dictionibus, erro, adhergeo. Porro, sunt qui Hæreticos eos tantum proprie appellandos censeant,

censeant, qui in articulis fidei & sacramentorum errant: Qui autem in his, quæ ad Cæremonias, ad disciplinam & auctoritatem & iudicia Ecclesie, ad Oeconomiam item Ecclesiasticam pertinent, errant: eos Hæreticos non quidem proprie, sed largè appellari existimant. Ad quem modum dicunt Simoniacum: Item, quemlibet excommunicatum: Item, qui nouam opinionem inuenit: Item, qui priuilegia Romanæ Ecclesie infringit, & qui eius præcepta transgreditur: Item, contumacem, & quemlibet infidelem Hæreticos uocari. Et hi Hæreticum definiunt, ut sit, qui à doctrina Christi Ecclesie, uel Apostolorum discedit, errans pertinaciter in articulis fidei, uel sacramentis Ecclesie. Nos uero Hæreticum definimus eum, qui semel fidem Christianam professus, dogma falsum, contra fidem Orthodoxam, uel à Christo et Apostolis nobis traditam, uel ubilibet in scripturis sanctis contentam, uel Ecclesie Catholice definitionibus nobis reuelatam, pertinaciter asserit: siue ad articulos symboli pertineat, siue ad sacramenta, siue ad auctoritatem & iudicia Ecclesie, siue ad alias res, quas nobis credendas sancta Romana & Apostolica præcepit Ecclesia. Dixi, Qui semel Christianam fidem professus, Nam Iudæi & Paganus, etsi in fide nostra errēt, tamen nō sunt Hæretici dicēdi, quia nunquam fidem nostrā professi sunt, nec exire ab Ecclesia possunt (quod est Hæreticorum) qui nunquam in Ecclesia fuerunt. Immo Iudæos toleramus in testimonium fidei nostræ, & ueritatis, ut alibi scribit Innocentius: Cuius sententiam approbat Baldus. Nec ad fidem cogendi sunt, sed libera arbitrii sui uoluntate et facultate, ut conuertantur, suadēdi sunt, nō potius impellendi, ut in Cōcilio Toletano definitum est. Dixi, Pertinaciter asserit, id est, obdurato animo, non paratus ueritatem docentibus credere, & in obsequium Christi & Ecclesie intellectum suum captiuare. De eo enim dicitur, Peccator cum peruenerit in profundum malorum, contemnit. Vnde Gratianus: Valent. & Theod. hæresim ipsam obstinatoris animi clementiam appellant. Duo ergo in Hæresi concurrunt: Vnum, quod est in intellectu, error, et est hæresis initium: Alterum in uoluntate, quod est pertinacia, & est hæresis complementum, ut Thomas docet. Ac de pertinacia Hæreticorum Leo Papa: Quid autem, inquit, iniquius est, quam impia sapere, et sapientioribus doctioribusq; non credere: Sed in hanc insipientiam cadunt, quicumq; ad cognoscendam ueritatem, aliquo impediuntur obscuro: non ad Propheticas uoces, non ad Apostolicas literas, non ad Euangelicas auctoritates, sed ad semetipsos recurrunt: & ideo magistri erroris existunt, quia ueritatis discipuli non fuerunt. Vnde qui uel ioco uel lubrico lingue proferunt aliquid, quod cum uera fidei doctrina non consentiat, non ob id Hæretici dicendi sunt: quia emendare quod peccauerunt parati sunt. Quanquam propter leuitatem, arbitrio iudicis

Panor in d. c. Philip. decius. Consil. 151. in prima parte.

Hæretici largè dicti.

Quis proprie hæreticus.

Iudæi & Paganus nō sunt hæretici.

c. quod super his. de uoto. Bald. con. 4. 2. 3 in 5. parte.

Card. Zabara rel. cle. 7. 1. 1. 2. de usuris. eodem Iudæis. 45. dist.

Cle. 2. cum gl. desum. tri. 1. 2. 3. de fide Cath.

proverb. 18.

L. 2. c. de summa trin. 1. 2. 3. de Cath.

Duo sunt in hæresi, Error & Pertinacia.

Oldradus cōf. 210.

Lucas de pena n. l. 1. c. de priuile. schol. 24. q. 3. c. 1.

quid autem, Card. in d. cle. unica. 1. 2. 3.

sent. de usuris Gundifalvus in tract. de hæresib. 4. 1.

ff. ad le. aqu. l. nam ludus de homicid. c. conuincatur & ibi gl. Iano. in c. ne inuitaris. de conf. Bald. in l. captatorius c. de testa. util. t. feli. in c. 2. de heret. l. dist. si quis Diaconus. Cald. conf. 5. sub tit. de her. Zab. ar. cle. 1. § sane. de usuris.

I. Hæretici proprie dicti.

II. c. ad abolend. de heret.

III. In Aut. de priuileg. dot. mulierib. heret. nō præf. feli. in c. ad abolend. de heret.

III. vide doct. in c. accusatur § sane de heret. li. 6. Panor. cū quidam de uereur. & in conf. suo. 68. l. Nemo. C. de sum. trini. & fid. Cath.

V. Cle. 1. §. si. de usuris. Bald. con. 314. in 2. parte & conf. 255. in 3. parte.

VI. Bald. conf. 95. primæ partis.

VII. 22. dist. c. omnes.

extraordinaria poena plecti possunt: quia non sunt permittendi ioci, quib. ad malum peruenitur, maxime quibus religio offenditur. Similiter, Qui in articulo dubio, in quo doctores Ecclesiæ diuersa sentiunt, unam partem amplectitur, etiam eam, quæ ab Ecclesiâ postea reprobata fuerit, non est Hæreticus dicendus. Sic Cyprianus, & qui eum sequuti sunt, in Concilio quodam Aphricano, Hæretici non fuerunt, qui affirmarunt Hæreticorum bapisma esse iterandum. Secus si post definitionem Ecclesiæ pertinaciter in eadem sententia perdurarent, quod Cyprianus non fecit, ut August. testatur. Addidi, Siue ad articulos symboli etc. Non solum enim Hæretici sunt, qui in articulis fidei, & sacramentis Ecclesiæ errant: sed etiam, qui sacram scripturam aliter interpretantur quam spiritus S. flagitat: Item, qui noua & falsa dogmata & opiniones uel fingunt, uel insequuntur, ut Ioan. Calderino, & Card. Zabarella placuit. Sunt igitur Hæretici, qui non credunt ea, quæ in symbolo Ecclesiæ continentur, ut Arius, Macedonius, Nestorius, Eutiches: quorum errores in Quatuor primis principalibus Ecclesiæ Concilijs damnati sunt. Item, qui in sacramentis Ecclesiæ errant, aliter docentes, quam Catholica tradit Ecclesiâ, ut Berengarius, Lutherus, Ocolampadius, Zuinglius, & eorum sectatores. Item, Hæretici sunt, qui non recipiunt sacrosanctam & adorabilem communionem à uenerandissimis Ecclesiæ Catholice sacerdotibus, si pertinaciter credant, eam communionem non esse necessariam Christiano. Quod si de animi pertinacia non constiterit: tamen hoc ipso quod non communicant, ut suspecti de hæresi accusari possunt. Item, qui docent, licitum esse, simul duas uxores ducere, quia in sacramento matrimonij errant, ut auctor Dialogi de Polygamia anno superiore æditi. Sed & qui simul duas uxores ducunt, idque licere sibi pertinaciter affirmant, Hæretici sunt, quia in sacramento matrimonij errant. Qui autem duas simul uxores ducunt palam, tanquam de hæresi suspecti accusari possunt. Similiter Monachus professus, transfuga, uxorem ducens, si id ei licere pertinaciter affirmet, Hæreticus est, ut Iacobo & Baldo placet. Item, si quis in illum errorem incidit, ut pertinaciter affirmare præsumat, exercere usuras non esse peccatum, pro Hæretico habendus est, Quia non credit Euangelio. Contra quem & eos, qui de tali crimine diffamati, uel suspecti fuerint, locorum Ordinarius, & inquisitores Hæreticæ prauitatis procedere possunt. Sic & Hæretici sunt Apostate, qui fiduciam & spem in dæmones ponentes, uel sanitatem corporis, uel tale aliquid, se eorum auxilio consequi posse credunt, ut alibi scribit Baldus. Item, qui Romanam Ecclesiam negant aliarum Ecclesiarum esse caput, & illius authoritati derogant, Nam quisquis cuiuslibet Ecclesiæ ius suum detrahit iniustitiam facit: Qui autem Romanæ Ecclesiæ priuilegium, ab ipso summo omnium Ecclesiarum

capite

capite traditum, auferre conatur, hic procul dubio in hæresim labitur: & cum ille uocetur iniustus, hic dicendus est Hæreticus, ut inquit Nicolaus Papa. Item, qui Ecclesiam, & illius caput Romanum Pontificem, negat posse condere Canones. Item, qui negat omnem iurisdictionem tam Ecclesiasticam quam temporalem in Ecclesia esse: nec Imperatorem hodie esse posse, nisi qui idem Christianus sit, iuxta illud Psalmi: Et nunc Reges intelligite, Eiusque authoritatem omnem ab authoritate Ecclesiæ & illius capitis pendere, Qui, inquam, hæc negant, pro Hæreticis habendi sunt, quia contra uerum scripturæ sensum authoritati Ecclesiæ detrahunt. Item, hæretici sunt, qui in publica concione prædicant, non esse confitendum sacerdotibus, nec eis soluendas esse decimas, nec dandas oblationes. Quod nostris temporibus fecerunt, qui Rusticorum seditionem excitarunt. Item, hæreticus est (ut Oldrado & Decio placuit) qui asserit, poenitere non posse: & saluari eum, qui usque ad senium in peccatis perdurauit. Quia non credit quod scriptum est, Peccator in quacunque die conuersus fuerit, & ingemuerit, omnium iniquitatum eius non recordabor amplius. Item, qui dicunt, eo casu peccatū, etsi enormissimum fuerit, à Romano Pontifice dimitti non posse: Quia Clauis Ecclesiæ contemnunt, nec credunt quod scriptum est, Quaecunque solueris in terra, crunt soluta in cælis, Rursus uero, inter Hæreticos numerandi sunt, qui credunt Deum omnibus etiam in magna iniquitate usque in finem uitæ persecuerantibus, eo tantum nomine, quia Ecclesiæ unitatem, non sincera dilectione ut bene uiuerent, sed magis poenarum timore reauerunt: ueniam daturum. Simoniacus uero, excommunicatus, contumaces, infideles, & similes, & si & ipsi ab Ecclesiâ diuisi sunt (unde et nonnunquam Hæretici appellantur) tamen eis non proprie conuenit Hæreticorum appellatio. Sic nec Hæretici sunt sortilegi, & qui pocula amatoria administrant. Item, qui criminis conscientia indignos se iudicantes, hostiam non consecratam sumunt. Nam etsi grauius delinquant, tamen neque in fide, neque in sacramentis errant, nec nouum aliquem errorem, sanctis scripturis & Ecclesiæ definitionibus contrarium fingunt. Qui autem dæmones inuocant, tum pro hæreticis habendi sunt, cum eos adorandos existimant, funesta sacrificia eis offerentes, responsa ab ipsis, ueluti præscis futurorum petentes: nam hi Idolatræ sunt, honorem Deo debitum, dæmonibus tribuentes. Sin uero dæmonum opera ad tentandam pudicitiam alicuius mulieris, uel ad simile aliquid utuntur, supersticiosi potius appellandi sunt quam hæretici. Non enim à fide deficiunt, sed in rebus prauis, prauo demonum auxilio utuntur: Nec errant in fide, si diabolum tentate posse creaturam credunt. Est enim proprium diaboli, tentare: quem & Christus Tentatorem appellat.

A iij Quale

VIII.

Gl. in c. gen. de Elect. li. 6.

IX.

Psal. 2.

X.

Petr. de Anthona. in Cle. 1. de usuris.

XI.

Oldra. con. 27. Decio cōf. 137 in prim. uolu. Ezech. 18.

XII.

Matth. 16.

Augu. in lib. quest. Euang. super Matth. cap. 11.

1. q. 2. eos. c. quisquis per pecunias c. fertur.

c. quicumque sacros. 4. q. 1. c. quod autem.

Cald. conf. 5. subtit. de her. Oldra. conf. 210. c. de hom. de celeb. 215.

Tho. secunda secunda q. 95.

ar. 1. 10. quid. in add. ad spec. in tit. de sortileg. 26.

q. 5. episc. Superstitiosi.

Matth. 4.

Quale crimen sit Hæresis,
Cap. III.

ff. ad legem
Iuliam Maie-
statis per to-
tum.

Hæretici com-
mittunt cri-
men Læse
Maieftatis.

Organa Dia-
boli.
Rom. 8.

Hæresis Deo
et Euangelicæ
ueritati inimi-
ca.
Felix Epist. 1.

L. 1. num. 45.
C. qui accus-
non possunt.

Hæretici fu-
res dicuntur.

† intrat.
Ioh. 10.

Abd. 1.

N St autem hæresis crimen grauissimum, quo maiestas diuina grauissime læditur. Quod si enim humanam maiestatem lædunt, qui honori et gloriæ Principis detrahunt, statuas eius corrumpunt: quorum opera, consilio, & dolo malo, aduersus Reip. arma sumuntur, loca publica et Tempia occupantur, hostes Reip. consilio uniuntur: Qui exercitum deserunt, in insidias duxerint, perdiderint: qui exercitum ipsi aduersus Reip. comparauerint: Optimo iure etiã Hæretici diuinã maiestatem lædere, dicuntur. Qui sacrificia, sacramenta, Cærimonias, et si quid aliud est, quod ad uerum cultum, gloriam, & honorem Dei pertinet, uel corrumpunt, uel prorsus subuertunt: Qui scripturas diuinas deprauant, quæ Deum uerius, quàm quæcunq; statua & imago Principem, representant: Qui non solum ipsi militiam Christi deserunt, ad hostem & inimicum Christi diabolum confugientes, sed etiam aduersus Christum exercitum comparant: nihil eorum intermittentes, quibus omnes Christo & Ecclesiæ Dei deuoti, in potestatem hostis diaboli redigantur. Propter quod & sancti patres, eos, alij quidem organa Diaboli, alij uasa iræ, & Deo odibiles appellat. Apostolus Paulus: sapientiam carnis inimicam Deo esse dicit: huiusmodi autem sunt omnia dogmata Hæreticorum, quæ Deo repugnant. Vnde & hæresis merito inimica Deo dicitur. Quod & Felix Papa testatur, qui nimis impiam uocat hæresim, & Euangelicæ ueritatis inimicam: Hæresis, inquit, nimis impia, & Euangelicæ ueritatis inimica, quæ non portionem aliquam ledere, sed ipsa Christianæ religionis conatur fundamenta conuellere. Quoscunq; enim rapit ad se, non solum in hoc uitium, sed in multa alia uitia ruere facit: & ipso suadente antiquo hoste, non solum persecutores Ecclesiæ, sed etiam sacerdotum eius fiunt. Baldus alibi hæresim, in quam quis ex ignorantia lubrico cadit, grauius delictum esse affirmat, quàm dolosum homicidium: idcirco propter nobilitatem subiecti, quia ponit os in cælum, & Deum blasphemat, ideocq; propter nobilitatem rei quam offendit, grauius delinquit. Item fures, & latrones, & sacrilegi appellantur, & quia oues Christi furantur fures, quia non per ostium, sed per aliam partem furtiue in ouile Domini ingrediuntur, de quibus Christus in Euangelio dicit. Quia qui non intrat per ostium in ouile ouium: sed ascendit per alteram partem, ille fur est & latro. Et iterum, Amen, Amen dico uobis, quia ego sum ostium ouium: omnes quotquot uenerunt, fures sunt & latrones. Item Abdias Propheta, Si fures introissent ad te, si latrones per noctem, quomodo conticuisse: nonne furati essent sufficientia sibi: si uindemiatores introissent

introissent ad te, nunquid saltem racemum reliquissent tibi? Quo loco, fures, latrones, & uindemiatores, hæreticos intelligit. Hieronymus: Fures, inquit, latrones, & uindemiatores, Hæretici sunt, contraria dogmata ueritati prædicantes, qui furantur sufficientia sibi, & quotidie de Ecclesiæ gregibus rapere festinant. Isti ingredienti uineam Domini nostri, quam de Ægypto huius sæculi transfudit (de cuius genimine uinum se bibiturum in Regno patris pollicetur) ita cupiunt uniuersa populari, ut uix racemum relinquunt in ea. Dicuntur & fures Hæretici, quia uerbum Dei furantur. De quibus ita scribit Origenes: Hæretici furantur uerba Dei, & intellectum eorum peruersa expositione furripiunt, & adulterum sensum ad sponsam Christi Ecclesiam in Regios thalamos inducunt. Ideo de his recte dicitur: Qui prædicas non furandum, furaris: et qui dicis non moechandum moecharis: & qui abominantur Idola sacrilegium committunt: preciosa uasa de templo, id est, ueræ fidei margaritas de scripturis sanctis furantes. Per quos nomen Dei blasphematur inter gentes, dum casta & honesta dogmata Ecclesiæ, corruptis ac turpibus maculantur hæreticæ prauitatis erroribus. Ex illis enim & infanticidi dii & incesti, cæterorumq; scelerum probra, ad inuidiam sanctæ religionis, exorta sunt. Item Hieronymus, Sic in priori populo mentiebantur Prophetæ atq; dicebant, Hæc dicit Dominus, Et uidi Dominum, & uerbum Domini quod factum est ad illum & illum: Ita Hæretici assumunt testimonia scripturarum de ueteri & nouo testamento, & furantur uerba saluatoris, unusquisq; a proximo suo, Prophetis, Apostolis, & Euangelistis. Idem, Ob eandem rationem sacrilegi appellantur, qui abutuntur uasis Domini, laudantes Deos suos aureos, & argenteos, & æreos, ferreos, ligneosq; & lapideos. De quibus ita scribit Hieronymus: Hæretici omnes, & doctrina contraria ueritati, assumunt uerba Prophetarum, & testimonijs scripturæ diuinæ abutuntur ad sensum suum: & dat bibere ijs quos decipit, & cum quibus fornicata est, tollit uasa templi Dei, ut inebrietur in eis: & non Deum, cuius uasa sunt, sed Deos laudat aureos, & argenteos, & æreos, & ferreos, & ligneos, & lapideos. Aurei, uidentur mihi ijs, qui a seculari ratione compositi sunt: Argentei, qui habent eloquij uenustatem & Rhetorica arte instructi sunt: qui autem inserunt fabulas Poëtarum, & uetustis utuntur traditionibus, habentes inter se multam uel elegantiam uel stultitiæ differentiam, isti uocantur ærei, & ferrei: qui autem penitus inepta pro ponunt, lignei appellantur & lapidei. Idem a Christo & Apostolis lupi rapaces, Antichristi, Pseudoprophetæ, & Pseudoapostoli uocantur, ut apud Matth. Christus, Attendite a falsis Prophetis, qui ueniunt ad uos in uestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Et Ioan. Filioli, nouissima hora est, & sicut audistis, quia Antichristus uenit, nunc Antichristi multi facti sunt,

Psal. 79.

Matth. 26.

Orig. in Epistola ad Rom. lib. 2. c. 2.

Rom. 2.

Blasphemie in Ecclesiam per hæreticos exoriuntur.

Hiere. c. 23.

Dan. 5.

Cur sacrilegi dicuntur hæretici.

Qui sunt D^s Aurei, Argenti, ærei &c.

Lupi rapaces et Antichristi Matth. 7.

1. Iohan. 2.

Pseudo prophetae.
1. Ioan. 4.

2. Ioan. 1.

Matth. 24.

Pseudo Apostoli.
2. Cor. 11.

Ezech. 13.
Prophetae, boni & mali.

+ in fin. au.

Ose. 11.
Psal. 118.
Psal. 142.
Exod. 14.
Hier. 6.

Boni prophetae & cæci olim uidentes.

Amos. 7.

sunt, unde scimus quod nouissima hora est. Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis: nam si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum. Idem, Charissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate, si ex Deo sunt, quoniam multi Pseudoprophetae exierunt in mundum. In hoc cognoscitur spiritus Dei, Omnis spiritus, qui confitetur Iesum Christum in carne uenisse, ex Deo est: & omnis spiritus qui soluit Iesum, ex Deo non est: & hic est Antichristus, de quo audistis, quia uenit & nunc iam in mundo est. Idem, Hoc est enim mandatum, ut quænam admodum audistis ab initio, in eo ambuletis: quoniam multi seductores exierunt in mundum, qui non confitentur Iesum Christum uenisse in carne, hic est seductor & Antichristus. Item, Christus apud Matthæum. Et multi Pseudoprophetae surgent, & seducent multos: & quoniam abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum. Item Paulus Apostolus, Nam huiusmodi Pseudoapostoli sunt operarii subdoli, transfigurantes se in Apostolos Christi: & non mirum, Ipse enim Sathanas transfiguratur se in angelum lucis. Non ergo est magnum, si ministri eius transfigurentur, uelut ministri iustitiæ, quorum finis est secundum opera ipsorum. De his omnibus ita Tertullianus: Christus instruit multos esse uenturos sub pellibus ouium, rapaces lupos: Pelles ouium sunt superficies exterior Christiani nominis. Lupi rapaces sensus & spiritus, subdoli ad infestandum gregem Christi, intrinsecus latentes. Qui Pseudoprophetae, nisi falsi prædicatores? qui Antichristi interim & semper, nisi Christi rebelles? qui Pseudoapostoli nisi adulteri Euangelizatores? Ezechiel Propheta insipientes Prophetas & cæcos appellat. Væ, inquit, prophetis insipientibus qui sequuntur suum spiritum, & nihil uident, quasi uulpes, Vbi Hierony. Prophetarum nomen, inquit, secundum regulam scripturarum bonis malisque commune est: boni dicuntur sapientes, mali stulti & insipientes: Alterum refertur ad Ecclesiasticos uiros, alterum ad omnes hæreticos: qui Dei spiritum relinquentes, sequuntur spiritum suum, quia nequaquam diuino + instructu, sed proprio corde uaticinantur, unde & nihil uident: qui autem sapiens est, non cordis sui cogitationes, sed Dei spiritum sequitur, iuxta illud: Post Dominum Deum tuum ambulabis. Item deduc me in semitam rectam. Item, Spiritus bonus ipse me deducet in terram. Et, Populo Dei, columna ignis et nubis erat dux in solitudine. Item, Huius spiritum sequutus Hieremias Propheta, Laboraui, inquit, sequens te. Hæretici autem sequentes spiritum suum, impingunt in tenebris, & cæci cæcos ducunt in foueam: qui licet plus se Ecclesiasticis doctoribus uidere putent, tamen nihil omnino uident, quia solem iustitiæ perdididerunt: frustra imitantur eos, qui prius uocabantur uidentes: & quibus dicitur, Quid uides? uade, & recede in terram Iuda, & comede ibi panem, & prophetabis ibi, & in Bethel non adhiçies ultra ut prophetes.

prophetes. Quamobrem uisio Hieremiæ & Abdiæ ponuntur in Titulis. Et Dominus Apostolis præcepit. Leuate oculos uestros, & uidete regiones. Itē in Psal. Reuela oculos meos, & cōsiderabo mirabilia de legetua. Origenes ianuas mortis et uiam inferni: Hiero. portas inferorum uocat hæreticos. Ianuæ mortis (inquit Origenes) & uia inferni hæretici, qui nomen Christianorum habentes, atque speciem pietatis: & erroribus & impietatibus atque seductionibus referti sunt.

De Hæreticorum, & eorum qui cum ipsis et erroribus eorum participant, differentia.

Cap. IIII.

Porro inter Hæreticos, eosque qui a fide Catholica deficiunt, differentia quædam est. Nam quidam magistri sunt, quidam discipuli: Et inter discipulos quidam sponte sua magistros sectantur, quidam decepti, quidam coacti, et hi frequens ciuitas ob multitudinem a Propheta appellantur. Omnium autem pessimi sunt magistri: Esaias, damulas fugientes: Petrus Apostolus, magistros mendaces uocat. De quibus Paul. Attendite, inquit, uobis & uniuerso gregi, in quo uos spiritus sanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo. Ego scio quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in uos, non parentes gregi. Et ex uobis ipsis exurgent uiri loquentes peruersa, ut adducant discipulos post se. De magistris dicitur in Esaiâ propheta. Cuncti Principes tui fugerunt simul, dureque ligati sunt. Migrauerunt hæreticorum principes (inquit Hieronymus) ad Synagogam Sathanæ a Christi Ecclesia, & transierunt simul discordes in perfidiam, in transitu concordēs transierunt. Idem dicitur, Interfecti tui non interfecti gladio, id est + ab hæreticis, deficientes propria uoluntate perierunt. De iisdem dicitur: Omnes, qui inuenti sunt, uincti & ligati sunt ab arcu omnium. De quo in Psalmo. Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum, parauerunt sagittas, ut sagittent in obscuro rectos corde. Dure ligati sunt, quia obdurauerunt aures sicut aspides surdæ & obdurantes aures, quæ non exaudiunt uoces incantantium, nec uenefici incantantis sapienter. Principum autem fugitiuorum ille Princeps est, quem Esaias uocat draconem fugientem, colubrum tortuosum, qui cum uerba mortifera in aures miserit deceptorum, dure eos ligat, & de uinculis suis exire non patitur. De quibus sanctus erutus, in Psalmo gloriatur: Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo uenantium: Laqueus contritus est, & nos liberati sumus. Item, Dicit Domino, susceptor meus es tu, & refugium meum, Deus meus, sperabo in eum, Quoniam ipse liberauit me de laqueo uenantium, & a uerbo aspero. Deceptos autem accipimus plebem

Ioh. 4.
Psal. 118.

Orig. in Exposit. Iob.
Hieron. in c. 16.
Matth.

Differentia inter Magistros & Discipulos in hæresi.

Esai. 11.
Idem. 22.
2. Pet. 2.
Act. 20.

Esai. 22.
Magistri in hæresi dure ligati dicunt.

forte + ad hæreticos.

Psal. 10.

Psal. 59.

Princeps fugitiuorum principum, Draconem.

Esai. 13.

Psal. 123.

Psal. 90.

Decepti, aure
am statuam
adorant.
Dall. 3.

Hæretici In-
firmos trahūt
firmos fati-
gant.

August. lib. 3.
de Bap. contra
Donatistas
Oser. 2.

Aug. Epist. 50
Ab hæreticis
coacti, nō nu-
merantur in-
ter hæreticos.

Rom. 10.

Matth. 15.

plebem carnalē, & simplicem; quæ astutia & fallacia, tum uarijs etiā eloquentiæ fucis & mendacijs decepta, per imprudentiā et simplicitatem falsa eorum dogmata amplectuntur, ac uelut statuam Nabuchodonosoris cadentes adorant. De quibus Hierony. Hæretici, inquit, qui uulgare eloquentiæ secularis fallum dogma componunt, auream statuam faciunt, & quantum in se est, persuasione compellunt, ut cadentes adorent idolum falsitatis. Item, Episcopi Africani (inter quos & Augustinus) ad Innocentium Papam de Pelagianis, & his qui ab eis decepti erant: Non agitur, inquit, de uno Pelagio, sed de tam multis, quibus loquaciter cōtendentibus, & infirmas atq; ineruditas animas, uelut conuictas trahentibus: firmas autem & in fide stabiles, ipsa contentione fatigantibus, usquequaq; iam plena sunt omnia. De iisdem Anastasius Papa primus: sunt ergo quidam eorum, ueste sua oues significantes, interius uerō lupi rapaces, quos (iuxta ueritatis uocem) ex fructibus eorum debemus cognoscere, Qui autem coeperunt assumere impietatem, illud quod occultabatur in illis aperitur, & dolus omnis fit omnibus manifestus. Inueniuntur quoq; infirmæ fidei homines & qui diuinas lectiones sciunt: quos secum in perditionem præcipitant. Qui igitur hæreticorum doctrinam uel sponte sua, uel decepti sequuntur, cæci à cæcis ducuntur, quos & intoxicati & iam præstigiati, suam ipsorum perditionem non sentientes, etiam amant & uenerantur. Atq; hæc est plebs illa carnalis, a magistris suis hæreticis decepta, quæ apud Prophetam dicit: Vadam post amatores meos, qui dant panes mihi, & aquas meas, & Ianam meam, linum meum, oleum meum, & potum meum. Alij coacti sunt, quales inter Donatistas multos fuisse Augustinus testatur, Sic enim de ipsis scribit: Quid de illis dicamus, qui nobis quotidie confitentur, quod iam olim uolebant esse Catholici: sed inter eos habitabant, inter quos id quod uolebant esse non poterant per infirmitatem timoris: ubi si unum uerbum pro Catholica dicerent, & ipsi & domus eorum funditus euerterentur. Verum, hi tametsi Catholicam ueritatem coacti libere non profitentur, quia tamen nihil Catholicæ fidei contrarium pertinaciter asserunt inter hæreticos minime numerantur. Nam ut coacta ueræ fidei confessio Catholicum non facit: spontanea enim non compulsa dicitur esse fidei professio. Siquidem confessio quæ ex necessitate fit, fides non est, dicente Apostolo, Corde creditur ad iustitiam, ore fit confessio ad salutem: Ita nec coacti erroris assertio pro hæresi imputari debet. Nam confessio in talibus nō compulsa, sed spontanea esse debet, ipso domino attestante, qui ait, Ex corde enim procedunt homicidia, adulteria, fornicationes, blasphemix, etc. Sic et in cæteris rebus non attendenda tantum sunt que fiunt, sed etiam quo animo fiant, perpendendum. Item eorum, qui à Catholica fide deficiunt, quidam uerè hæretici sunt, quidam de hæresi

hæresi suspecti. Veri hæretici sunt, qui manifestam & indubitatam hæresim docent. Suspecti de hæresi sunt, de quibus indicia aliqua sunt, eos de Catholica fide male sentire. Veluti si quis propter contumaciam excommunicatus, per annum in excommunicatione perdetur, quia præsumitur male sentire de articulis fidei, contemnendo per tantum temporis potestatem clauium. Item, si quis consiliū uel auxilium præstet hæreticis. Quo casu non solum personis, sed etiam errori fauere uidetur. Item uisitantes hæreticos, dantes alimoniam, præbentes ducatum. Item, qui hæreticorum libros penes se habent, nec incendio consumunt: Nisi tales sint, quibus ex officio incumbat, eorum doctrinam refellere: Quomodo & sanctos patres hæreticorum libros legisse alio loco probauimus. Sed & signa & indicia, quantumuis leuia de hæresi aliquem suspectum reddunt, modo probabilia sunt: nam plenè ea probari oportet. Præterea hæreticorum alij semel lapsi sunt, alij relapsi. Lapsos uocamus, qui uel per se uel ab alijs decepti, semel in hæresim inciderunt. Relapsi sunt, qui in hæresim de qua ante conuicti uel uehementer suspecti fuerunt, denuo reciderunt: si uero leuis suspicio fuit, propter quam hæresim abiurauit, deprehensus postea in eadem hæresi, lapsus, non relapsus dicitur. Sed & relapsus intelligitur non solum qui in hæresim semel abiuratam reciderit, sed etiam qui in aliam incidit. In eadem conditione est, qui post abiurationem hæresis, hæreticos acceptat, deducit, uisitat, amicitiam siue societatem cum ipsis contrahit, dona eis dat, et rursus, ab iisdem accipit, fauorem eis impendit. Item alij sunt credentes, alij fautores, alij receptatores, alij defensores hæreticorum. Credentes hæreticis sunt, qui proprio ore fatentur, se hæreticorum doctrinis & erroribus credere. Similiter qui facto testantur eorum se credere erroribus, ueluti qui reuerentiam ipsorum more eis exhibent, consolationem communem ab eis recipiunt, eorum prædicationes frequentant, aliaq; faciunt, quæ ad ipsorum religionem & ritus pertinent. Nam eque huiusmodi factis, sicut uerbis, animi affectum demonstrant. Hæc enim sunt iudicia illa perspicua, ex quibus dolus probatur: nam proximè ad errores doctrinam & uitam hæreticorum respiciunt. Et hij cum hæreticis eodem iure censentur, nam & ipsi pro hæreticis habentur. Beatus Augustinus alibi inter hæreticum, & credentem hæreticis, hanc differentiam facit. Hæreticus (inquit) est qui alicuius temporalis commodi, & maximi gloriæ principatusq; sui gratia, falsas ac nouas opiniones uel gignit uel sequitur: ille aut qui huiusmodi hominibus credit, homo est imaginatione quadam ueritatis accipietatis illusus. Fautores sunt, qui fauorem hæreticis præstant. Aliiter autem præstant, qui magistratus gerunt, aliter priuati. Nam magistratus ex sola omissione dicuntur fautores, ut quando condemnatos ab Ecclesia non expellunt de territorijs suis, nec iustis pœnis affi-

Suspecti de
hæresi.

Domi. C. 2. de
Hæret. lib. 6.

L. 2. C. de hæ-
ret. c. literis de
presump.

C. accusatus in
princip. de hæ-
ret. lib. 6.

Hæreticorum
alij Lapsi, alij
Relapsi:

§. cū uero eo.
cap.

§. ille quoq;
eo. cap.

Qui dicuntur
Credentes hg-
reticis.

C. in actione de
Pœn. dist. 1.

Felinus in c.
Excommunicamus,
de hæret.

uers. nota ibi
privilegia.
C. de dolo.

L. dolum.
C. pœ. in fi. de
hæret.

L. 2. C. L.
Quicumq; C.
de hæret.

Aug. in lib. de
utilitate creden-
dendi. c. 1.

Qui fautores.
Magistratus.

Qui enim potest obuiare & perturbare peruersos, & non facit, nihil est aliud, quam fauere impietati eorum. Nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obuiare. Item qui uitij nutriendis parcat, & fauet, ne contristet peccantium uoluntatem, non tam est misericors, quam qui non uult cultrum rapere puero, ne audiat plorantem; & non timet, ne uulneratum doleat uel extinctum. Item, qui crimina, quæ poterit emendare, non corrigit, ipse committit. Sic inter fautores numerantur Potestates, Capitanei, Rectores, Consules, et qui præsumt ciuitatibus: qui ad requisitionem Ordinarium, & Inquisitorum, institutiones contra hæreticos inuiolabiliter seruare recusant. Priuati autem non fauent, omittendo ea, quæ ad eorum officium non pertinent: Neque enim fautor est hæreticorum priuatus, qui non capit eos, qui non corrigit. Nam ad officium magistratus ea pertinent, non priuati: Nisi priuato quoque tale aliquid iniunctura & mandatum fuerit, ueluti quod hæreticorum conuenticula denuncient, & similia. Quo casu & ipse fauere hæreticis dicitur, si non aduersus eos exequatur id, quod à magistratu ei fuerit mandatum. Vterque autem tam magistratus quam priuatus, hæreticis fauere intelliguntur, quando auxilium eis præstant. Auxilium est omne id, per quod hæretici audaciores fiunt, Catholici timidiores. Sed & uerbo fauere hæreticis dicuntur, qui eorum errores excusant, non quidem ex lubrico linguæ, sed animo deliberato, ueluti si in publicis conuentibus aut frequentioribus hominum cœtibus dicant, non esse uera quæ ipsis & eorum doctrinis impinguntur &c. Et ad hunc modum Theugualdus Treuerensis, & Guntharius Colonienſis Episcopi, quia scelus Lotharij Regis, quod cum duabus mulieribus Theberga & Gualdrada commiserat, excusauerant, uidelicet præuariationem eius argumentis falsis regentes, & sub quadam iustitiæ specie, fucatis quibusdam & exquisitis adinventionibus equitatem obruentes, tanquam tutores & fautores sceleris, à sacerdotij officio, & dignitate Episcopali remoti sunt. Receptatorum pessimum genus est, sine quibus latere nemo potest. Sunt autem receptatores, qui hæreticis refugium abscondendi causa præstant, uel in suo agro, uel in alio loco, domiciliiue, eo animo, ut celati manus Iudicis euadant. Sed et qui hæreticum habitare secum patitur, Receptator recte dicitur: Nec refert, siue sæpius siue semel receprauerit. Nam & uno actu crimen receptationis contrahitur. Et idem ualeat recepto, quod recipio apud Iureconsultos: sicut et in alijs casibus multa in iure ciuili, contra strictam rationem disputandi, pro utilitate communi recipiuntur. Defensores dupliciter dicuntur, quidam enim errorem, quidam personam defendunt. Pessimus sunt, qui errores defendunt, & multo damnabiliores his qui errant: Quia non solum errant, sed etiam offendicula erroris alijs præparant, & confirmant. Vnde quia magistri erroris sunt,

23. q. 1. qui potest.
 c. qui uitij.
 23. q. 8.
 Priuati.
 c. quisquis. 11.
 q. 3.
 Bald. l. 1. q. 1.
 hoc autem ff. de filla. & in l. non ideo, in ult. col. c. de accus.
 Socinus conf. 138. in 2. parte c. Theugualdus.
 c. ita. q. 3.
 c. scelus. 2. q. 1.
 Qui Receptatores.
 l. 1. ff. de recepta l. congruit. ff. de off. presid.
 l. 1. ff. de se. corrup. de pace. ten. & eius uiol. c. si clerici. ubi Bald.
 l. mariti. q. qui questu. ff. de adult. c. scilicet de poen. li. 6. Oldrad. conf. 36.
 l. ita uulneratus ff. ad leg. Aquil.
 Qui Defensores.
 c. qui aliorum 24. q. ult.

sunt, non tantum hæretici, sed etiam Hæresiarchæ sunt dicendi. De quibus dicitur. Qui consentit peccantibus & defendit alium deliquentem, maledictus erit apud Deum & homines, & corripietur in reparatione seuerissima. Item, Si quis peccantem defendit, acrius, quam ille qui peccauit, coerceatur &c. Personam defendunt, qui ita protegent hæreticos, ut impune errores suos docere & prædicare possint, omnem ab eis iudicis conatum & animaduersionem propellentes & impediētes.

Hæresiarchæ. c. qui consentit. 11. q. 111.

De Origine & causis intrinsecis hæresum.

Cap. V.

Xcogitatis primum apud Aegyptios, & Phrygas, Phoenices, Et Babylonios, ac deinde ad Græcos etiã translatis religione & mysterijs, & traditionibus de dijs: eadem mysteria in hæreses et sectas, primum quidem in dogmatibus philosophorum, deinde in Iudaismo, postremo in religione Christiana composita atque diuisa sunt, ut scribit Epiphanius. Nos uero hic de hæresibus non philosophorum neque Iudæorum, sed ipsarum tantum quæ religionem Christianam infestant, tractamus. Caput igitur & principium omnis hæresis, temporibus Apostolorum à Simone mago quodam Samaritano cœpisse dicitur. Hic sub Claudio Cæsare (ut refert Iustinus martyr) magicis artibus & ope dæmonum subleuatus, plurimis deceptis, Romæ Deus decretus est: & simulacri quasi Deo honore donatus est, habentis titulum latinis literis conscriptum, Simoni Deo sancto. Idem quoque miris modis Neroni Imperatori imposuit, cui ad diuinitatem uictoriæ, subiectiones gentium, uitæ longæuitatem, salutis custodiam, ferilibus artibus pollicebatur: atque ille credebat, ut qui uim rerum nesciret examinare. Blanditus est & Apostolis, & ipse similiter cum multis alijs baptizatus est à Philippo, Omnes uero præter ipsum susceperunt magnorum Apostolorum præsentiam, & per impositionem manuum ipsorum acceperunt spiritum sanctum. Nam Philippus, cum Diaconus esset, non habebat potestatem manus imponendi, ut per hoc daret spiritum sanctum. Simon igitur offerebat Petro Apostolo pecunias, ut daret illi potestatem exhibendi spiritum S. per manuum impositionem: Hac ratione secum inita, quod dare uellet multis promodica pecunia: atque sic per exhibitionem spiritus, multas pecunias cumulare, ac lucrari: Cui Petrus, Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum Dei existimasti pecunia possideri: non enim est tibi neque pars, neque fors in sermone isto. Cor enim tuum non est rectum coram Deo etc. Fuerunt & aliæ hæreses sub Apostolis. Apostolus Paulus Corinthios resurrectionem carnis non credentes, pluribus argumentis ad

Epiph. lib. 1. con. hæreses. Tomo. 2.
 Simon magus, primus hæreticus. Ense. in Eccl. Hist. lib. 2. cap. 13.

A. 8.

Alij hæretici temporibus Apostolorum

uerum iter trahere conatur. Nicolaus, qui unus de septem Diaconis fuit, diu nociuq; nuptias faciens, obscenos & auditu quoq; erubescendos coitus somniauit. Euangelium lacerauerunt Saturninus, Basilides, Ophitæ, sed & Choium Carpocratem, & Cherintum, & huius successorem Hebionem, tempore Ioan. Apostoli crupisse ferunt. Ac inter hos magis blasphemii perniciosioresq; fuerunt, qui uel Deum uerum uel eius potentiam negarunt. De quibus et eorum successoribus ita scribit Augustinus. Post Simonem Magum (inquit) fuerunt nonnulli discipuli eius in eadem impietate, posteriores prioribus succedentes. Quorum in successione Quartus extitit Basilides, qui primus aperte ausus est dicere Deum, quem gens Iudæa coluit, non fuisse uerum Deum. Post istos fuit etiam quidam Carpocrates, qui negauit istum uisibilem mundum à summo Deo creatum, sed à quibusdam uirtutibus Dæmoniorum: Negans etiam legem, quæ per Moysen data est, Deum dedisse, Cerdon postea surrexit, qui primus inuenitur dixisse duos Deos, unum bonum, & alterum malum. Huius Cerdonis Marcion discipulus fuit. Apelles quoq; talia docuit. Scio tamen hæreticos, uiuentibus Apostolis præter paucos aliquos, in abditis locis delituisse: eorum autem, et qui prodierunt, parum profecisse conatum, ut apud Eusebium Egesippus testatur. Post hæc idem scriptor Egesippus addidit & hoc, quod usq; ad illa tempora uirgo munda & immaculata permansit Ecclesia, corruptoribus ueritatis & diuini uerbi temeratoribus nusquam omnino extantibus: aut etiam si qui fortè fuerant, in occultis, & abditis hiatis terræ delitescantibus. Ut uerò Apostolorum chorus, & omnis illa ætas, quæ à Domino susceperat uiuæ uocis auditum, de hac luce discessit, tum uelut in uacuum domum falsæ doctrinæ impius se error immerfisset tanquam ubi nullus iam diuini census defensor existeret, nudato (ut aiunt) capite, corripientes arma mendacii, oppugnare Apostolicam ueritatem nitebantur. Tum igitur hæreses agminatim in Ecclesiam irruerunt, una super aliam, ut nunquam ferè ad hæc usq; tempora quæta fuerit Ecclesia, ut ex Eusebio Epiphano, Philastrio, Augustino, alijsq; ueteribus Ecclesiæ scriptoribus: & quorundam recentiorum scriptis, quibus hæreses uariarum ætatum enumerantur atq; describuntur, unusquisq; facile conijcere potest.

Sunt autem uariæ causæ, ex quibus hæreses nascuntur: & inter has quædam intrinsecæ, quædam extrinsecæ: Intrinsecæ sunt, quæ hæreticis, atq; his qui hæreticos sequuntur, adsunt. Prima igitur & præcipua causa hæresum est peccatum, tam eorum, qui hæreses & sectas instituant, quam populi in quo hæreses oriuntur. Hæreticorum hæreses ferè peccata sunt, nimius amor sui, inanis gloriæ cupiditas, superbia, pertinacia, contentio, inobedientia, incontinentia, & quæ sunt generis eiusdem: quæ Paulus Apostolus ad Timoth. scribens enumerat.

Hoc

Hoc autem scito, inquit, quia in nouissimis diebus instabunt tempora periculosa, & erunt homines seipso amantes, Cupidi, elati, superbi, blasphemii, parentibus non obedientes, ingrati, scelesti: sine affectione, sine pace, criminales, incontinentes, immites, sine benignitate, proditores, proterui, immundi, & uoluptatum amatores magis quam Dei, habentes speciem quidem pietatis, uirtutem autem eius abnegantes. Inter hæc autem omnia unum promittit, quod est non solum hæresis, sed & eorum, quæ hæresim sequuntur causa: Hæc est, nimirum *φιλαυτία*, amor sui, ex hoc enim omnia peccata alia oriuntur. Qui enim suis magis quam proximi commodis prospiciunt, nihil non audent, quo efferantur ipsi, proximi suppressantur. Ad elationem sui referuntur cupiditas, elatio, superbia, proteruitas, pertinacia, incontinentia, uoluptatum amor etc. Ad suppressionem proximi blasphemia, inobedientia, ingratitude, contentio, criminatio, pacis turbatio, crudelitas, proditio, & similia: de quibus omnibus posthac, cum de hæreticorum moribus agemus. Sane his peccatis inuoluti, mirum non est, si à ueritate Catholica abhorrent. De his enim dicit Propheta, Me etenim de die in diem quærunt, & scire uias meas uolunt, quasi gens quæ iustitiam fecerit, et quæ iudiciū Dei non dereliquerit. His siquidem uerbis planè declaratur, nec inuenire nec scire posse uias Domini, eum, qui iustitiam non fecerit, aut iudiciū Dei sui dereliquerit. Et Christus apud Matthæum: Progenies uiperarum, quomodo potestis bona loqui, cum sitis mali? Ex abundantia enim cordis os loquitur. Item Sapiens: Anima unius sancti uiri enunciat aliquando uera magis, quam septem circumspectores, qui sedent in excelso ad speculandum. Iam uerò & inter crimina, quæ ab amore sui, tanquam effectus à causa, prodire diximus, quædam & ipsa causæ sunt hæresum, ut gloriæ cupiditas, de qua Gregorius super illud Iob. Respondete sine contentione. Neq; enim hæretici, inquit, inquisitionibus suis ueritatem conantur assequi, sed uictos se esse nolunt fateri: et dum propter uanam gloriam erubescunt corrigere errorem, non erubescunt in errore permanere: timentes scilicet ne coram hominibus confundantur, illa uidelicet confusione, quæ peccatum adducit. Nam, ut Sapiens ait. Est confusio adducens peccatum, & est confusio adducens gratiam. Peccatum adducit, cum quis erubescit corrigere errorem prauum, ne aut inconstans putetur, aut diu errasse seipso iudice teneatur. Hanc confusionem timentes, Chore, Dathan & Abiron, uiuentes in infernum descenderunt, hiatu terræ absorpti. Gratiam addit confusio, cum erubescit quisquis de propria iniquitate, & poenitendo in melius commutatur. Quod hæretici facere negligunt, ne illis obijciatur illud, Si enim quæ destruxi iterū hæc eadem ædifico,

B in prauaricatorem.

Hierb. aduersus Luciferianos.

Aug. contra Aduersarij lib. 2.

Lib. 3. Eccle. hist. c. 32.

Irruptiones hæresum.

Causæ hæresum.

Peccata hæreticorum.

2. Timot. 3.

Philautia, id est amor sui.

Peccata, ex quibus oriuntur hæreses.

Esa. 58.

Matth. 12.

Eccle. 37.

Gloriæ cupiditas.

Iob. 6.

Duplex Confusio.

Eccle. 4.

Num. 16.

Gal. 2.

præuaricatore me ipsum constituo, De his dicit Augustinus. Hæreticus est, qui pro alicuius temporalis commodi, & maxime glorie, principatusque sui gratia, falsas ac nouas opiniones gignit, uel sequitur. Item auaritia hæresim gignit, De qua Paulus Apostolus, Qui uolunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum Diaboli, & desideria multa & nociua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum cupiditas: quam quidam appetentes errauerunt a fide, & inferuerunt se doloribus multis. Hoc uitio laborans Iudas Christum uendidit. Paulus Samosatenus pauperrimus, sed idem auarus, cum neque ex parentum successione, nec aliam quaestus haberet occasionem honestam, per occasionem hæresis, ex sacrilegijs, & his quæ per fraudem diripuit, concutiens fratres, uendens patrocina, et existimans quaestum esse pietatem, magnas diuitias corrasit. De incontinentia carnis, quod & illa hæresim efficiat, ita scribit Paulus, Rogo autem uos fratres, ut obseruetis eos, qui dissensiones & offendicula per doctrinam, quam uos didicistis, faciunt, & declinate ab illis: huiusmodi enim Christo Domino non seruiunt, sed suo uentri. Vbi Theophilactus, Ex hac igitur uentris ingluuie omnes eruperunt hæreses. Ex hac siquidem radice pullularunt Cherinthi, Aerianorum, Iouiniani, & aliorum hæreses, qui liberam hominibus per omne genus illecebrarum carnis potestatem permittunt. Ieiunia & corporis castigationes, quibus corporis cupiditates refrenantur, tollunt. Similiter ambitio & superbia, multas hæreses pepererunt, ut de hæresi Simonis Magi, Arrii, multorumque aliorum Ecclesiasticè testantur historiæ. Cyprianus, inobedientiam causam hæresum esse scribit, maxime cum Romanæ Sedi obedientia subtrahitur. Cum hæc, inquit, tanta & tam multa alia exempla præcedant, quibus sacerdotalis autoritas & potestas, diuina dignatione firmatur, quales esse putas eos, qui sacerdotum hostes, & contra Ecclesiam Catholicam rebelles, nec præmonentis Domini comminatione, nec futuri Iudicij ultione terrentur? Neque enim aliunde hæreses obortæ sunt, aut nata schismata, quam inde, quod sacerdoti Dei non obtemperatur: nec unus ad tempus in Ecclesia sacerdos, & ad tempus Iudex uice Christi cogitatur &c. Sed et propter peccata populi permittit Deus, ut qui præsentem populo, incidant in errores, quo minus quæ uera sunt populum docere possint. De quibus ita apud Ezechielem Prophetam legimus: Et factus est sermo Domini ad me dicens, Fili hominis, isti uiri posuerunt immundicias suas in cordibus suis, & scandalum iniquitatis suæ statuerunt contra faciem suam. Nunquid interrogatus respondebo eis? Propter hoc loquere eis & dices ad eos, hæc dicit Dominus Deus. Homo homo de domo Israel, qui posuerit immundicias in corde suo, & scandalum iniquitatis statuerit contra faciem suam, & uenerit

Lib. de utilitate credendi. c. h. o. retic. 9. 24. 9. 3.

Hæretici per auaritiam. 1. Tim. oth. 6.

Euseb. lib. 9. Ecclesi. hist. c. 26.

Hæretici per incontinentiam carnis. Rom. 16.

Ambitio & superbia hæreses pepererunt.

Epistola 3. li. 1. ad Cornel. Pam.

Ezech. 14.

uenerit ad prophetam interrogans per eum me: ego Dominus respondebo ei in multitudine immunditiarum suarum, ut capiatur domus Israel in corde suo, quo recesserunt a me in cunctis Idolis suis. Propterea dic ad domum Israel, hæc dicit Dominus Deus, Conuertimini, & recedite ab Idolis uestris, & ab uniuersis contaminationibus uestris, auertite facies uestras. Quia homo homo de domo Israel, & de profelytis quicumque aduena fuerit in Israel, si alienatus fuerit a me, & posuerit Idola sua in corde suo, & scandalum iniquitatis suæ statuerit contra faciem suam: et uenerit ad prophetam ut interroget per eum me: Ego Dominus respondebo ei per me, & ponam faciem meam super hominem illum, & faciam eum in exemplum et in prouerbum: et disperdam eum de medio populi mei, & scietis, quia ego Dominus. Et propheta cum errauerit, & locutus fuerit uerbum, ego Dominus decepi Prophetam illum, & extendam manum meam super eum, & delebo eum de medio populi mei Israel. Et portabunt iniquitatem suam: iuxta iniquitatem interrogantis, sic iniquitas Prophetæ erit. Alia causa hæresum, est assidua gentilium librorum lectio (ut scribit Alphonsus) in ijs maxime rebus, quibus legentium animus corrumpitur, & ad impietatem inducitur. Nam si bonos mores corrumpunt colloquia praua: quanto magis lectio librorum, qui omni impietate et prauitate pleni sunt? Qualia sunt multa scripta Poetarum, Philosophorum, & quarundam etiam prophanarum historiarum. In quibus uero ea docentur, quæ ad uirtutem pertinent, ea minime prohibenda esse censemus. Ac de ijs quidem tale ferè profert iudicium Basilii Magni. Primum quidem, inquit (ut a poetarum disciplinis, quod uarij sint in dicendo, incipiam) non omnibus quæ dicunt mentem adhibendam: sed eis tantum quæ bonorum hominum facta dictaue nobis enarrauerunt, illa que imitari & omnibus modis similes eis esse conari censeo. Quando uero ad infames & nefarios homines ueniunt, hæc omnino uitare, his aures obstruere non minus quam Ulysses ad cantus Syrenarum fecisse dicunt, oportebit. Nam prauis assuescere sermonibus, uia quædam est ad rem ipsam. Ideo omni custodia animi curandum est, ne per sermonis uoluptatem delinuti, prauum aliquid simul assumamus: Veluti qui uenenum cum melle concinnant atque occultant. Non itaque Poetas laudamus contumeliosos, non cauilantes, aut scommata iactantes, non amantes, uel ebrios: non qui in cibis & mensarum lauticijs, seu cantibus obscenis, sollicitatem ponunt. Ante omnes uero, qui de Dijs dissenserunt, præsertim si plures aut diuersos ponunt, minime inter se concordēs. Eadem quoque de historicis dicere habemus, eis maxime, qui ut audientium animos corrumpant uerba faciunt. Artem uero oratoriam ad decipiendum institutam nequaquam imitabimur. Nam neque in iudicijs, neque in

Gentilium librorum lectio

1. Corinth. 15.

Basilii.

In sermone ad Adolefc. quomodo ex gentilium doctrinis proficiant.

Qui Poetarum utantur.

Quomodo legendi sunt Historici et Oratores.

1. Corinth. 6.

Similitudo a floribus.

Doctrina uirtutum præcipue intendenda in lectione Gentilium.

Quæ utilitas ad doctrinam fidei in libris Gentilium.

Lib. 2. c. 40. de doctr. Christiana.

actionibus accommodandum nobis est mendacium, uiam uitæ rectâ ac ueram ingredientibus: quibus non contendere iudicio, lege præcipitur, sed ea magis illorum recipiamus, in quibus uirtutem laudauerunt & uitium uituperauerunt. Velut enim florum reliquijs quidam usq; ad odorem uel colorem est usus, apes autem mel ex ipsis excerpere norunt: Sic & qui diligentes in legendo existunt, non solum quod dulce, iucundumq; fuerit, in eorum libris persequuntur, sed quandam ex eis utilitatem animo referre contendunt. Velut item apes, non omnibus floribus similiter insidunt, neq; ex eis, ad quos accedunt, omnia auferre conantur, sed quantum ipsis ad opus necessarium fuerit comprehendentes, reliquum dimittunt: Nos etiam ut sobrii sapientesq; quantum congruum nobis propinquumq; ueritati ex ipsis fuerit, persequamur, reliquum prætereamus. Et sicut in legendis rosis sentes uitamus: sic in talibus sermonibus quicquid est utile carpentes, noxium uitemus. Statim igitur ab initio quamlibet doctrinam considerare, & ad finem certum accommodare, atq; ex Dorico pro uerbo, lapidem ad funiculum applicare oportebit. Et quando per uirtutem ad uitam hanc ueram ascenditur, uirtus autem ipsa plurimum à Poëtis, historiographis, multo magis & philosophis, commendatur, talibus eorum sermonibus maxime uacandum. Postremo antiquorum actiones, factaq; studiosa, Poëtarum uel historicorum scriptis custodita, & memoranda et imitanda esse docet: & multa ex his exempli causa enumerat, ut his ipsis instructi, in ceteris quoq; quid sequendum fugiendumq; sit, idem iudicium ferre possimus. Atq; hæc fere, aliaq; ad eundem modum, de gentiliū scriptis à Basilio differuntur: quæ tamen præcipue ad mores referuntur, uitamq; rudis adolescentiæ formandam. Cæterum quod ad doctrinam fidei pertinet, gentiliū libri in multis quidem utiles sunt: in multis etiam doctrinæ Pietatis aduersantur. Utiles sunt, quia & rerum causas demonstrant, & historias habent, ad intellectum sacræ scripturæ conuenientes: tropos item & figuras docent, ad percipiendum scripturarum sensum: necessarias, & his alia multa similia. Quæ quidem omnia ex gentiliū libris ad sanam doctrinam, non tanquam gentiliū propria, sed tanquam ab ipsis iniuste possessa transferimus. Quod Augustinus declarat his uerbis. Ægyptij non solum idola habebant, & onera grauiā, quæ populus Israel detestaretur & fugeret: sed & uasa, & ornamenta de auro & argento, & uestem: Quæ ille populus exiens de Ægypto, sibi potius tanquam ad usum meliorem uendicauit: non autoritate propria, sed præcepto Dei, ipsis Ægyptijs nescienter commodantibus, ea quibus non bene utebantur. Sic doctrinæ omnis gentiliū, non solum simulata & superstitiosa figmenta, grauesq; sarcinas superuacanei laboris habent, quæ unusquisq; nostrum, duce Christo, de societate gentiliū exiens, debet abominari

abominari atq; deuitare: sed etiam liberales disciplinas usui ueritatis aptiores, & quædam morum præcepta utilissima continent, deq; ipso uno Deo colendo nonnulla uera inueniuntur apud eos. Quod eorum tanquam aurum & argentum, quod non ipsi instituerunt, sed de quibusdam quasi metallis diuinæ prouidentiae, quæ ubiq; infusa est, eruerunt, & quo peruerse qui iniuriose ad obsequia dæmonū abutuntur, cum ab eorum misera societate sese animo separat, debet auferre Christianus ad usum iustum prædicandi Euangelium, Vestem quoq; illorum, id est, hominum idem instituta, sed tamen accommodata humanæ societati: qua in hac uita carere non possumus accipere atq; habere licebit, in usum conuertenda Christianum. Hæc Augustinus. Deinde utiles sunt gentiliū libri, ut ex his ipsis edocti, commodius eorum errores confutare possimus. Ad quem modum Origenes olim gentiliū scripta legit, ut ipse apud Eusebium de seipso testatur, dicens, Cum uero ad uerbi Dei studia me conuertissem, & fama de nobis celebrata haberetur, atq; ob id nonnulli Philosophorum uel ad percunctandum, uel ad obstitendum adire nos, et congregari conuenirent: hæreticorum quoq; quam plurimi ad impugnandos nos excitarentur, uisum est mihi uel Philosophorum uel hæreticorum dogmata diligentius perscrutari, ne ad conuincendos eos si ignorarem, quæ apud ipsos sunt, imparatior inuenirer. Hoc autem fecimus, exemplum sequentes prioris nostri Apostolici uiri Panteni, qui in Græcorum studijs & Philosophiæ eruditionibus quam maxime effloruit. Sed & Heracle; qui nunc apud Alexandriam cathedram Presbyteri adornat, quem ego apud magistrum Philosophorum reperi, illis studijs aliquot iam annis operam dantem, priusquam ego uel omnino inciperem. In tantum autem nihil ex superducto uiro obrectationis exortum est, ut etiam communem habitum, quem prius gesserat deponens, Philosophica assumeret indumenta, quibus usq; ad præsens uti non destitit: libros quoq; Philosophorum legere, & in locis exerceri pro uiribus nunquam cessat, hæc ipse Origenes pro se querulis quibusdam respondet. Item Dionysius Alexandrinus Episcopus apud eundem Eusebium. Ego, inquit, & tractatus hæreticorum lego, & traditiones eorum pericutor, ceterum uidear ad horam uerbis eorum pollui: Sed multum mihi confert hoc ipsum, quod ex eorum uerbis arguere eos possum. Deniq; cum aliquis ex fratribus et cōpresbyteris prohiberet me, nec hæretica lectione tanquam cœni alicuius foetore polluerer: Visio mihi quædam à Deo ostenditur, quæ me confirmaret, & sermo ad me factus est, hæc mihi erudienter proloquens, lege omnia quæcunq; in manus tuas uenerint quia probare singula quæq; et discernere potes, Quando quidem ex initio hæc tibi fuit causa credendi. Amplexus sum uisionem, quia et Apostolicæ sententiæ concordabat dicenti, Omnia legite, quæ sunt bona

Quid Aurum & Argentum Ægyptiorum

Quid eorum uices.

Origenes quo animo legit libros Gentilium.

Lib. 6. c. 16.

Exempla Panteni & Heracle;

Heracle; habitus Philosophicus.

Lib. 7. c. 6.

Utilitas ex lectione librorum hæreticorum.

bona tenete. Quod autem gentilium libri in multis doctrinæ Christianæ aduersentur, Paulus Apostolus aliquoties admonere uidetur. Cuiusmodi est quod ad Colloss. scribit. Videte, inquit, ne quis uos decipiat per Philosophiam & inanem fallaciam. Item hæc autem dico, ut nemo uos decipiat, in sublimitate sermonū. Quibus locis sapientiam & eloquentiam gentilium, quatenus ueritati fidei repugnant, cauendas esse admonet, siquidem gentiles Christum ignorantes, nihil recipiebant quod non euidentibus argumentis comprobarent: Imò tanquam stultitiā deridebāt, quod non eorū conueniret iudicio. Quod idem alio loco testatur. Iudæi, inquit, signa petunt, & Paulus Græci sapientiam quærent: nos autem prædicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam, ipsis autem uocatis Iudæis atq; Græcis Christum Dei uirtutem, & Dei sapientiam. Quia quod stultum est Dei, sapientius est hominibus. Illud præterea quod per Philosophiā asseriebant, eloquentia ac persuasibilibus sermonib. probabile reddebāt: Quare multis contra ueritatē imponebāt. Vnde idem Paulus Romanos, postq; ab hereticis eos cauere præcepit, ne eloquentia eorum persuasi, à ueritate aberrent: illud etiam addit, Per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentium. Sed audiamus iam de eadem re sanctos patres de Philosophia ita scribit Tertullianus. Ipsæ deniq; hæreses à Philosophia subornantur. Inde æones, & formæ nescio quæ, & trinitas hominis apud Valentinum, qui Platonius fuerat. Inde Martionis deus melior de tranquillitate à Stoicis uenerat, et uti anima dicatur interire, ab Epicureis obseruatur: & ut carnis restitutio negetur, de una uita omnium Philosophorum schola sumitur: & ubi materia cum Deo æquatur, Zenonis disciplina est: & ubi aliquid de igneo Deo allegatur, Heraclitus interuenit. Egedem matris apud hereticos et Philosophos, uoluntantur, ijdem retractus implicantur, hæc Tertullianus. Idem alibi hæreticos Philosophorum patriarchas appellat, alibi de Philosophorum ingenijs omnem hæresim ominari dicit. Cyprianus Philosophorum rationes cum Christianorum rationibus pugnare scribit. His adde, quod Hieronymus scribit, Arrianorum, Origenistarum, aliorumq; circa diuinas personas errores, ex Philosophia seminarium duxisse. Eusebius scribit Artemonitas errorem suum, cōtemptis scripturis, Philosophia communijse. In tantum, inquit, stultitiæ impietatisq; prolapsi sunt, ut si quis eis sermonem de scripturis proposuerit, illi à contrario proponant, utrum hic sermo, de quo agitur, coniunctum aut separatim genus syllogismi faciat, & dereliquentes sanctas Dei scripturas, Geometriam tractant: Tanquam qui uerè de terra loquuntur, & ideo eum, qui de sursum est, et de cœlis uenit, ignorant. Deniq; Euclides apud eos uel maxime in Geometriæ disciplinis uiget, sed & Aristotelis & Theophrastus ab his in admiratione habentur.

1. Theff. 5.
Gentilium libri in quibusdam fidei nostræ aduersantur.

Colloss. 2.

1. Corinth. 1.

Rom. 16.

Tertul. lib. de præscrip. her. Errores hereticorū ex Philosophia.

Mem. li. aduersus Hermog.

Lib. 5. ca. 28.

Artemonitæ præ Philosophia scripturas cōtemnant tantumquam Geometrice.

Ioh. 3.

bentur. Galenus uerò à nonnullis eorum & adoratur. Quorum artibus & disciplinis hæreseos suæ impietatem nituntur asserere, & deceptionibus hominum ignorantium Deum, simplicitatem diuinarum scripturarum & sinceritatem fidei subruunt. Postremo illud addo, aliam esse sapientiam mundi, aliam Dei: alium hominem sapientia Dei præditum, alium humanam: ille siquidem spiritualis est, hic carnalis. Sed & longe diuersa rerum tractandarum ratio est in Philosophia & Theologia. Illa siquidem in demonstrationibus suis, dialecticis argumentis utens, eaq; uario uerborum lenocinio exornans, in sublime fertur, & ita res tractat, ut humano intellectui certæ, & necessariæ, & quodammodo infallibiles esse uideantur: Hæc uerò in simplicitate ambulans, nullisq; Philosophorum argutis usa, aut Rhetorum fucis, omnia in spiritu docet, & uirtute Dei. Quod Paulus ad Corinthios scribens his uerbis testatur: Et ego, inquit, cum uenissem ad uos fratres, ueni non in sublimitate sermonis aut sapientiæ, annuncians uobis testimonium Christi. Non enim iudicauit me scire aliquid inter uos nisi Iesum Christum & hunc crucifixum, & ego in infirmitate, timore, & tremore multo fui apud uos: & sermo meus, & prædicatio mea, non in persuasibilibus humanæ sapientiæ uerbis, sed in ostensione spiritus & uirtutis, ut fides uestra non sit in sapientia hominum, sed in uirtute Dei. Sapientiam autem loquimur inter perfectos, sapientiam uerò non huius sæculi, necq; principum huius sæculi qui destruuntur: sed loquimur Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est, quam prædestinauit Deus ante sæcula, in gloriam nostram, quam nemo principum huius sæculi cognouit. Si enim cognouissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent. Scriptum est, quod oculus nō uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus his qui diligunt illum. Nobis autem reuelauit Deus per spiritum sanctum. Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda Dei. Quis enim scit hominum quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est: Ita & quæ Dei sunt, nemo cognouit, nisi spiritus Dei. Nos autem non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum qui ex Deo est, ut sciatis quæ à Deo donata sunt nobis. Quæ & loquimur, non in doctis humanæ sapientiæ uerbis, sed in doctrina spiritus, spiritualib. spiritualia comparantes. Animalis autem homo non percipit ea quæ sunt spiritualiter examinatur, spiritualis autem iudicat omnia, et ipse à nemine iudicatur, sicut scriptum est. Quis enim cognouit sensum Domini, aut quis instruxit eum? Nos autem sensum Christi habemus. Hæc ad Corinthios Apostolus. Nec tamen ita humilis est, & abiectus sermo diuinus, quin ipse quoq; in sublimitate feratur, non quidem humanæ sapientiæ, sed spiritus Dei à uero modus etiam dicendi, quo

Multiplex differentia inter Philosophiam et Theologiam.

1. Corinth. 2.

Sapientia Pauli.

Esai. 64.

Sapientia Christianorū per spiritū sanctum.

Esai. 40.

Epistola 3.
Sacra scriptu-
ra in stylo
aperta, in my-
sterijs occulta

quo sacra scriptura contexitur, omnibus quidem accessibilis, sed pau-
cis penetrabilis est, ut inquit Augustinus, ea quæ aperta continet
quasi amicus familiaris, sine fuce ad cor loquitur in doctorum atq;
doctorum uero quæ in mysterijs occultat, neq; ipso eloquio super-
bo erigit, quo non audeat accedere mens tardiuscula & inerudita,
quasi pauper ad diuitem, sed scilicet inuitat omnes humili sermone:
quos nō solū manifesta pascit, sed etiā secreta exerceat ueritate, hoc
in promptis, quod in reconditis habens: Sed ne aperta fastidiretur,
eadem rursus aperta desiderantur, desiderata quodammodo reno-
uantur, renouata suauiter intimantur, His salubriter, & praua corri-
guntur, & parua nutriuntur, & magna oblectantur ingenia. Ille
huic doctrinæ inimicus est animus, qui uel errando eam nescit esse
saluberrimam, uel odit egrotando medicinam, hæc Augustinus.

Veritas et ex-
cellentia sacre
scripturæ.

Hæc igitur solida est & perfecta doctrina, sola uerè ad cognoscen-
dum Deum illiusq; mandata custodienda, et adipiscendā æternam
beatitudinem sufficit: Reliquæ omnes disciplinæ, quatenus huic re-
pugnant, uanæ sunt, & impiæ, meritoq; ab omnibus Catholicis ui-
tandæ, Impiæ sunt fabulæ, quibus uanorum plena sunt carmina
Poëtarum, oratorum inflata et expolita mendacia, Philosophorum
garrulæ argutiæ, qui uel Deū prorsus non cognouerunt, uel cū cog-
nouissent Deum, non sicut Deum glorificarunt aut gratias egerunt,
sed euanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens
cor eorum, & dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt, mutauerunt
gloriam incorrupti Dei in similitudinem imaginis corruptibilis ho-
minis, & uolucrum atq; quadrupedum et serpentū: Vel qui istis simu-
lacris non dediti aut non nimis dediti: coluerunt tamen & serui-
erunt creaturæ, potius quam creatori. Proinde ita uersabimur in
gentilium libris, ut quæ in his ipsis utilia, uel ad doctrinæ ueritatem,
uel ad uitæ rationē uisa fuerint, decerpamus, et ueluti apes mel inter
spinas ex floribus colligentes, in aluaria nostra deportemus: Reli-
qua autem quæ impia sunt & erronea, ad errores eorum confutan-
dos conuertamus. In reliquum autem tanquam uenena omnibus
modis deuitemus.

Quomodo in
Gentilium li-
bris uersari
debeamus.

De Causis extrinsecis hæresum, Cap. VI.

Causæ hære-
sum Extrin-
secæ Quatuor
Prima, Dia-
bolus menda-
torum pater.

Causæ extrinsecæ hæresis hæ ferè sunt, uersutia diabo-
li, Negligentia prælatorum: impietas, indulgentia
& negligentia sæcularium principum, deprauatio
scripturarum. Prima igitur causa quæ hæresim facit
est diabolus, omnium uidelicet errorum & menda-
torum Pater. Ille enim totius bonitatis æmulus, ut-
pote ueritatis inimicus, & salutis humanæ hostis perpetuus, omnia
molimina contra Dei Ecclesiā uersans, per malignos suos ministros,
hæreticos,

hæreticos, ueræ & Catholicæ fidei ueritatem subuertere conatur:
Propter quod sancti patres ipsum, interdum regem, interdum pa-
trem hæreticorum uocant. Diuus Hieronymus ait, hæreticos
diaboli spiritum in alis suis ligasse, ut qui circumferuntur omni uen-
to doctrinæ, & stabili pede in Ecclesia permanere non possunt.
Quis dat intellectum eorum, quæ ad hæreses faciunt? Diabolus, in-
quit Tertullianus, cuius sunt partes interuertendi ueritatem, qui ipsas
quoq; res sacramentorum, in mysterijs Idolorum æmulatur.

Hiero, in com-
ment. in Oseā.
cap. 4.

Augustinus dicit, priuilegium diabolicum hæreticorum esse, ut quic-
quid est in Euāgelio, uel in Epistolis canonicis, quo adiuuari hæresim
suam putent, id esse à Christo & Apostolis dictū, teneant atq; suade-
ant: Quicquid autem ex iisdem codicibus aduersus eos sonuerit, im-
missum ab infalsatoribus, ore impudenti ac sacrilego non dubitent
dicere. Altera causa hæresim extrinsecus efficiens, est negligentia
Prælatorum. Eam accipimus, quando Prælati uel ea negligunt quæ
sunt officij sui, uel ea agunt quæ sunt aliena & contraria officio suo.

Lib. 22. contra
Faustum Man-
icheum.
Regula Dia-
boli pro hære-
ticis.

Prælatorum officium est, ut diligenter curent atq; custodiant gregem,
ne in caules irrumpentes lupi, hæretici, oues diripiant, et in baratrum
errorum suorum perducant. Id officium ne deserant Pastores, rectè
ab Apostolo admonentur his uerbis: Attendite uobis & uniuerso
gregi uestro, in quo uos spiritus sanctus posuit Episcopos, regere Ec-
clesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo. Tunc autem Ecclesiam re-
gunt, cum subditos uerbo Dei pascunt, & sacramentorum pabulis
reficiunt, eosq; ne in luporum insidias incurrant, diligenter custo-
diunt: Tunc autem negligentes sunt, cum hæc ipsa intermittunt.

Secunda cau-
sa, est negli-
gentia Præla-
torum.

Attendere
gregi.

Aff. 20.

Regere Ecclē-
siam.

Vigilandum est igitur Prælati, ut hæc diligenter præsent: non dor-
miendum, ne quod facere tenentur negligent. Sunt enim Prælati
domini illi, de quibus Euāgelica parabola: qui seminauerunt bonum
semen in agro suo, quibus dormientibus uenit inimicus, & superse-
minat zizania in medio tritici. Ager mundus est, bonum semen filij
regni Catholici: zizania, filij nequam, hæretici et schismatici, ex eodem
semine Euāgelij & Christi nomine procreati, et prauis opinionibus
ad falsa dogmata conuersi: Inimicus, qui seminauit ea, est diabolus.

Declaratio
Parabolæ de
zizania.
Matth. 13.

Tunc dormiunt prælati, cum non docent populum uerbum Dei. Illis
siquidem dictum est: Prædicate Euāgelium omni creaturæ, quod
cum non faciunt, primum oues in uerbo doctrinæ pascere negligunt,
maximè si increbrescentibus hæresibus taceant, nec grassantibus lu-
pis resistat. Ideoq; mercenarij magis quam pastores dicendi sunt: Pro-
pheta canes mutos uocat, non ualentes latrare. Hij sunt, ad quos alius
Propheta ait: Nō ascendistis ex aduerso, neq; posuistis uos murū pro
domo Israel, ut staretis in prælio in die Domini. Ex aduerso quip-
pe ascendere, est pro defensione gregis uoce libera, aduersis potestati-
bus contraire: Et in die Domini in prælio stare, est prauis decertan-

Quo dormi-
unt Prælati.
Mar. cap. ult.

Mercenarij et
canes muti.
Esaï. 56.
Ezech. 13.

Quid est, Ex
aduerso ascen-
dere, et in præ-
lio stare.

Thren. 4.

tibus ex iustitiæ amore resistere. Hii sunt etiam, quos culpatur alius propheta, dicens: Paruuli petierunt panem, et non erat qui frangeret eis.

Illuminare
per uerbi Dei
Psal. 118.
Eodem Psal.

Deinde populum, qui in tenebris ignorantiae iacet, illuminare: quod et ipsum ad Prælatorum officium pertinet. Negligunt, dum uerbum Dei eis subtrahunt, siquidem lucerna (ut inquit Psalmus) pedibus meis uerbum tuum, & lumen semitis meis. Item, Declaratio sermonum tuorum illuminat, & intellectum dat paruulis.

Neglectus
uerbi Dei.

Subtracto igitur uel potius non communicato uerbo Dei populo, necesse est, ut dum ueritatem à pastoribus non docentur, in quosuis errores ab hereticis facillime perducantur. Ita enim fit, ut dum incultus ager Domini iacet, facile in ipso & sponte uepres nascantur: quanto magis, si in ipsum etiam zizania seminantur. In eadem culpa sunt pastores & Prælati, qui prædicandi officium ijs committunt, qui non sunt idonei, & qui peritiam scripturarum non habent: neque enim recte scripturas uel iudicare uel prædicare possunt, qui scripturas ignorant. Ideoque tam in diuinis quam Philosophorum doctrinis ne tutum est nec honestum (ut inquit Cyprianus, in prologo libri de Cardinalibus operibus Christi) ineruditos & ignaros sensuum ad literas illas pertinentium, profligare ad discussionem eorum quæ nesciunt, & de his sibi usurpare magisterium, quæ ignorant.

Alia culpa
Prælatorum,
per indoctos
Prædicatores

Huius rei forma Seraphin faciem Dei & pedes uelat, & patentibus, quæ in medio sunt principium finemque maiestatis diuinæ alarum extensio, infra supraque operiens, aditum ad se temerarijs tractatoribus uel scriptoribus interdicit.

Figura Sera-
phin.
Esaï. 6.

Neglectus sy-
nodorum.

Præterea multarum hæresum causa fuit, quod uel negligentia Prælatorum, uel metu Tyrannorum synoditam uniuersales, quam particulares, rarius quam oportuit, celebratæ fuerunt, ut alibi à nobis plene dictum est.

Culpa sæcula-
rium principum
Tertia hære-
sim causa.

Propter impietatem & indulgentiam principum secularium hæreses nascuntur, uel natae augentur: quando principes ipsi uel heretici sunt, uel hæreticis fauent, uel officium suum in extirpandis hæresibus negligunt.

Constantio
et Valenti im-
putatur et Ar-
riana & Ma-
hometica hæ-
resis.

Sic propter hæresim Constantij & Valentis, Arriana hæresis in tantum aucta fuit & confirmata, et in tantum etiam tempus protracta, ut ab eorum successoribus Christianis principibus uix tandem quam maximis laboribus utcumque sedari: funditus autem nunquam extirpari potuerit. Certum est enim, ex illius reliquijs Mahumeticam sectam originem duxisse, quæ cum magno totius Christianitatis detrimento etiam hodie maximam orbis partem occupat.

Imperatores
alii Hæretici.

Similiter & multas hæreses, principum partim impietas, partim in hæreticos fauor & indulgentia peperit, ut de Zenone, Valente, Anastasio, Heraclio, Iustiniano (ultimo in Heraclianæ gentis principe) Philippico, Bardone, Leone Isauo, & illius filio Constantino, Leone Armenio, & quibusdam alijs receptissimè tradunt historiæ.

Negligentia
Vucneslai
Regis in Bo-
hemia.

Plurimum etiam hæreses excitat, uel excitatas promouet negligentia principum, quod uel uno Vucneslai Regis exemplo

exemplo facile colligi potest. Cuius negligentia Hussitica hæresis in Boemia eò propagata est, ut non solum radicitus extinguere non poterit, sed alias multas etiam hæreses ex reliquijs eius, hac tempestate enatas, esse uideamus. Deus optimus maximus Ecclesiæ suæ eam gratiam largiatur, ut si quid in his ipsis domandis hætenus neglectum est, restaurari possit: ut extirpatis hæresum erroribus, correctis abusibus, actandem Ecclesijs restituta pace, omnia ad unitatem ueræ fidei, & ad gloriam Dei & Ecclesiæ suæ redigantur. Deprauatio autem scripturarum his ferè rebus fit: additione, diminutione, mutatione, falsa compositione, interpretatione, & male detorta allegatione: Quibus quidem modis hæretici scripturas corrumpere, & falsum earum sensum in animos legentium immittere solent.

Pium uotum
Autoris.

Quarta hære-
sim causa,
Deprauatio
scripturarum.

Etenim Hæretici ideo scripturas deprauant, ut per uerba legis legem impugnent. Proprium enim sensum uerbis astruunt legis, ut prauitatem mentis suæ, legis autoritate commendent. Sciens enim impietas, autoritatem multum ualere, fallaciam sub nomine eius componit: ut quia res mala per semetipsam acceptabilis esse non potest, bono nominis commendetur.

Ambro. in Epi-
stola ad Titum
cap. 2.

De his ita Tertullianus: Ista, inquit, hæresis non recipit quasdam scripturas: & si quas recipit, adiectionibus & detractionibus ad dispositionem instituti sui inuertit: & si recipit, non recipit integras: & si aliquatenus integras præstat, nihilominus diuersas expositiones commentata connectit. Tantum ueritati obstrepit adulter sensus, quantum & corruptor stylus: Variæ præsumptionis necessario nolunt ea agnoscere per quæ reuincuntur.

Li. de præscri-
Heret.

His nituntur quæ ex falso composuerunt, & quæ de ambiguitate cæperunt. De Martione & eius sectatoribus ita scribit Irenæus: Martion & qui ab eo sunt, ad intercidendas conuersi sunt scripturas: Quasdam quidem in totum non agnoscentes, secundum Lucam autem Euangelium & Epistolas Pauli decurtantes: hæc sola legitima esse dicunt, quæ ipsi minorauerunt.

Lib. 3. aduer-
heret. Valent.
c. 12.

Idem: Cum hæretici ex scripturis arguuntur, in accusationem conuertuntur ipsarum scripturarum, quasi non rectè habeant, neque sint ex autoritate. Item Hierony. Hæretici, quicquid contrariū dogmati suo uident, eradunt ex scriptura: Nonnullas Epistolas Pauli integras repudiandas crediderunt, Vt eam quæ est ad Timoth. utramque, ad Hæbre. & eam quæ est ad Tit. Helchefaitas, Eusebius narrat, quædam de scripturis sanctis refutasse, & rursus testimonijs de ueteri & nouo testamento usos fuisse, sed ijs tantum quibus uoluerunt.

In prohemio
Epist. ad Titum.

Idem Apostolū Paulū ex integro reiecerunt: sed et librū quendam fecerunt, quem de cælo delapsum esse dicebant: cuius uerba si quis audiret, remissionem acciperet peccatorū, aliam præter illam quam Christus dedit. Sæpe etiam uerū scripturarum intellectū detortis allegationibus, corrumpunt: quædam quidem allegantes, quædam prætereuntes, de quibus Cypri. Corruptores, inquit,

Lib. 6. c. 17.

Euangelij

Præter allega-
tiones scriptu-
rarum.
In li. de simpli.
prelat.

Euangelij, & interpretes falsi, extrema ponunt, & superiora prætereunt, partim memores, & partim subdole corrumpentes: ut ipsi ab Ecclesia scissi sunt, ita capituli unius summam scindunt. Translatione deprauant scripturas hæretici, dum eas de una lingua in aliam uertentes, quædam illis addunt, quædam adimunt, quædam inuertunt, quædam ambiguis uocibus obscura reddunt, Aptissimum sane instrumentum, ut & cæteræ scripturarum deprauationes, ad hæreses uel fingendas uel augendas, uel confirmandas: Quo Græci in primis usi fuisse dicuntur, ut Nicolaus in Epistola ad Michaelem Imperatorem testatur, qui tum canonicas scripturas, tum conciliorum decreta, & sanctorum patrum scripta, translationibus alijsq; deprauationibus corruerunt, ut alibi de actis Quintæ Synodi demonstrauimus. Et Leo Papa primus ad eundem modum Epistolam suam synodicam, quam ad Flavianum Constantinopolitanum Episcopum in Ephesina synodo secunda legendam scripserat, corruptam & falsatam esse conqueritur. Simili modo Dionysius Corinthiorum Episcopus, de quibusdam Epistolis suis ab hæreticis falsatis ad hunc modum scribit apud Eusebium: Epistolas enim quasdam, inquit, fratribus rogantibus me scripsi: quas tamen Apostoli Sathanæ Zizanij repleuerunt, quædam auferentes, alia autem addentes, quibus Verpositum est in iudicio Dei. Quid autem mirum, si Dominica uerba sanctæ scripturæ falsare conati sunt, qui uilia hæc quæ nos scripsimus corruerunt? Sic Iconodastæ, beati Nili sententiam de imaginibus in templis pingendis deprauantes, multos etiam doctissimos Episcopos deceperunt, et in suam sententiam pertraxerunt. Nam quod sanctus pater apertis uerbis proconsuli olympodoro consuluerat, in templo quod ædificauerat, hinc inde in parietibus ueteris & noui testamenti picturam esse collocandam: id illi inuertentes, pro collocandâ, dealbandam posuerunt, qua una uocula tota sententia sancti patris mutata, decepti Episcopi in errorem eorum perducti sunt, ut ipsi postea in septima synodo palam contestati sunt.

De uita & moribus hæreticorum, Cap. VII.

Hæreticorum mores prauissimi sunt, quorum alij ad uitam, alij ad doctrinam eorum, alij uero communiter ad utrumq; referuntur. In ijs quæ ad actiones uitæ pertinent, hæretici uarij sunt, & inter se diuersi. Quidam extrinsecus uitæ sanctitatem simulant, intus autem omnium uitiorum sordibus contaminati: nimirum sepulchris illis dealbatis per similes, quæ a foris quidem apparent hominibus speciosa, intus uero ossibus mortuorum, & omni spurcitiâ plena sunt: Sic enim & ipsi a foris quidem apparent

hominibus

hominibus iusti, intus autem pleni hypocrisis & iniquitate. Hi certe quanto sanctiores apparent, tanto magis sub prætexu sanctitatis nocent, ut qui honestatis specie, cum uita errores etiã probabiliore reddunt, et in mentes simplicium facilius instillant, ut alibi docet Ambro. Hoc idẽ pulchrè admodũ explicat Origenes exponens illud Prophetę: Sumpsisti uestimenta tua multicoloria, et operuisti illa: Id est, uasa glorificationis, quæ in Idola commutasti. Varia, inquit, uestis est, & hic unus in scripturis locus, quo induimur, assumentes uiscera misericordiæ, benignitatis, humilitatis, mansuetudinis, longanimitatis: ad sufferendum inuicem has uarias uestes, & pulchros amictus, quos nobis largitus est Deus, si laceramus atq; conscindimus, & circumdamus falsæ doctrinæ, ad deceptionem hominum: Non dubium est, quin uarijs uestibus operiamus Idola. Intelliges autem hoc quod dicitur, si ipsam rem manifestius describamus. Vide mihi aliquem Martionistam, siue discipulum Valentini, aut certe cuiuslibet hæresis defensorum: & confydera, quomodo Idola sua, id est, figmenta, quæ ipse composuit, mansuetudine & castitate uestiat, ut in aures audientium facilius uitæ bonitate ornatus sermo subrepat: & cum hoc fecerit, intelligo cum assumpsisse uestem uariam morum & conuersationis optimæ: & Idolis subiecisse, quæ ipse construxit. Ac iuxta mei quidam animi sensum, multo nocentior est hæreticus bonæ uitæ, & plus in doctrina sua habet autoritatis eo, qui doctrinam conuersatione maculat. Qui enim uitæ pessime est, non facile homines sollicitat: nec potest per umbram sanctitatis, audientium decipere simplicitatem: Qui uero sermone peruersus est, & disciplinis salutis contrarius: mores autem compositos & ornatos habet, nihil facit aliud, nisi accipit indumenta uaria instituti boni, & conuersationis quietæ, & circumdat ea Idolis suis, ut magis decipiat audientes. Idcirco sollicitè caueamus hæreticos, qui conuersationis optimæ sunt, quorum fortè uitam non tam Deus quàm diabolus instruxit. Nam quomodo quasdam illecebras escharum aucupes proponunt, ut facilius aues capiant, per oblectamentum gulæ: sic (ut audacius dicam) est quædam castitas diaboli: Id est, decipula humanæ animæ, ut per huiusmodi castitatem & mansuetudinem, & iustitiam possit facilius capere, & falsis sermonibus irretire. Id autem tum facilius efficit Diabolus, si contra Catholici Doctores sint malæ conuersationis. Quod idem Origenes declarat his uerbis: Diuersis diabolus pugnat insidijs, ut miserum perdat hominem: et bonis malam tribuit uitam, ad decipiendos uidentes: & malam bonis inurit conscientiam. Mihi ipsi qui in Ecclesia prædico, laqueos sæpe tendit, ut totam ex mea conuersatione Ecclesiam confundat: & ideo plus hñ, qui sunt in medio, oppugnantur ab inimico, ut per ruinam unius hominis, quæ celari non potest, omnibus scandalum fiat: & impediatur fides per conuersationem pessimam Cleri-

C in mam Cleri-

Falsę Translationes de lingua in linguã.

Leonis 1. Epistola ad Flavianum falsata.

Lib. 4. Eccle. Hist. c. 23.

B. Nili sententia falso translata.

A. 4. sept. syno.

Similes sepulchris de albat.

Matth. 23.

Ambro. lib. de Noe et Archa cap. 14.

Homelia. 7. in Ezech. Quid uaria uestis Idolis circumdata.

Hæreticus bonæ uitæ nocentior est eo, qui malæ est uitæ.

Castitas Diaboli in hæretico.

Laquei Diaboli in mala uita Catholicæ Doctoris.

niam Clericorum. Omnia (ut diximus) diabolus operatur, & ea quæ uidentur esse bona, nec sunt: & ea quæ per naturam mala sunt, omnia aduersum humanam commentatur animam. Vnde qui curam habet uitæ suæ, neq; mansuetudine hæreticorum capitur, ad confitendum doctrinæ eorum: neq; meis delictis, qui uideor in Ecclesia prædicare, scandalizabitur, sed ipsum dogma considerans, et pertractans Ecclesiæ fidem, à me quidem auersabitur: doctrinam autem suscipiet, secundum præceptum Domini qui ait, Super cathedram Moy si sederunt scribæ & Pharisei, omnia quæcunq; uobis dicunt, audite & facite: iuxta opera autem illorum nolite facere, dicunt quippe & non faciunt. Iste sermo de me est, qui bona doceo, & contraria gero, & sum sedens super cathedram Moy si quasi scriba & Phariseus: Præceptum tibi est o popule, si non habueris accusationem doctrinæ pessimæ, & alienorum ab Ecclesia dogmatum: Conspecteris uero meam culpabilem uitam atq; peccata, ut non habeas iuxta dicentis uitam tuam instituire, sed ea facere, quæ loquor. Nullum imitemur, & si uolumus imitari quempiam: præpositus est nobis ad imitandum Christus Iesus: Descripti sunt Actus Apostolorum & prophetarum gesta, de sacris uoluminibus agnoscimus. Illud exemplum firmum est, illud propositum solidum, quod qui sequi cupit, securus ingreditur. Si uero quærimus nobis culpabiles ad æmulandum, ut cum dicamus, ille docet, facit ipse contraria, aduersum præceptum Domini facimus: qui mandat doctrinas magistrorum magis considerari debere quam uitas, Hæc Origenes. Alij fidei tribuunt omnia, actionibus nihil, de quibus Hieronymus: Hæretici, inquit, cum uiderint alios delinquentes, aiunt, nihil aliud querit Deus, nisi fidei ueritatem, quam si custodieritis non curat quid agatis. De his propheta: Secundum multitudinem eorum sic peccauerunt mihi, gloriam eorum in ignominiam commutabo: peccata populi mei comedent, & ad iniquitatem eorum subleuabunt animas eorum. Ex hac radice succrescunt, superbia, intemperantia, auaritia, mendacia, crudelitas, sacrilegia, furta, deuastationes Ecclesiarum, adulteria, stupra, & his innumera alia similia: quæ à quibusdam quidem clam perpetrantur, & quantum fieri potest, celantur: Ab alijs etiam aperte admittuntur, qui sibi propter publicam licentiam, impunitatem promittunt. Omnium autem pessimi, qui his ipsis, quantumlibet immania sunt, tamen uirtutis titulum prætexunt. Non rapimus, inquit, sanctimonialis, sed ab iniusta & tyrannica captiuitate eas liberamus: non supra cum his commiscemus, sed legitima matrimonia contrahimus: Non Dei templa, sed Idolorum destruimus: Non sanctorum Dei hominum collegia dissipamus, sed synagogas Sathanæ demolimur: sed nec iustas leges abrogamus, sed impias potius ostendimus, quas adulatio Impiorum Episcoporum, nescio quibus simplicioribus

Pia admonitio pro Catholicis.

Matth. 23.

Verba Origenis ad populum.

Non Prædicator, sed Christum in uita imitemur.

Osee, cap. 4.

Impunitas scelerum, quæ uirtutis titulo excusantur.

simplicioribus principibus extorsit. Hij, inquam, sunt pessimi, qui & in malitia sua gloriantur, & cū malefecerint, exultant in rebus pessimis. Augustinus, superbiam omnium hæreticorum matrem appellat. Hij Ecclesiæ simplicitatem paruipendunt, & fidem imperitiam reputant. De quibus Propheta: Superbia cordis tui extulit te habitantem in scissuris petrarum, exaltantem folium tuum. Hij regna cælorum sibi in ministerijs suis repromittunt, de quibus Apostolus: Sine me regnatis, et utinam regnetis. Item psalmus, Ideo tenuit eos superbia, operti sunt iniquitate & impietate sua. Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum, transierunt in affectum cordis. Cogitauerunt, & locuti sunt nequitiam, iniquitatem in excelso locuti sunt. Posuerunt in cælum os suum, & lingua eorum transiit in terra. De intemperantia hæreticorum ita Hieronymus: Hæretici desperantes, gulæ se tradunt & delitijs, uescunt carnibus, frequentes adeunt balneas, musco fragrant, ungentis uarijs delibuti, quærent corporis pulchritudinem: semel enim futura non sperant, neq; credunt in resurrectionem. Quod cum sermone non pandant, ostendunt operibus: si enim crederent, ista non facerent. Vnde quantumuis hodie Hæretici, Christum profiteantur: & illius fidem, & prædicent, & credentibus promittant uitam æternam: Et si, inquam, hæc & alia dicant, tamē, quia operibus aliud ostendunt, a deo quæ uitam degunt turpissimam, omnibusq; uoluptatum illecebris refertissimam, et (ut ille inquit) clunes agitant, cum de uirtute loquuntur: procul dubio quæ uerbis proferunt, corde non credunt: si enim crederent, ista non facerent. Proinde dubium non est, cum hæc speciosa in ore habent, tum eos in animo cogitare, quæ de impiorum cogitationibus in sapientia Salomonis leguntur. Dixerunt enim Impij, cogitantes apud se non recte: exiguum & cum tædio est tempus uitæ nostræ, & non est refrigerium in fine hominis: & non est qui agnitus sit reuersus ab inferis. Quia ex nihilo nati sumus, & post hæc erimus tanquam non fuerimus. Quia fumus et flatus est in naribus nostris, & sermo scintilla ad conuoluendum cor nostrum. Quia extinctus cinis erit corpus nostrum, et spiritus diffundetur tanquam mollis aer: Et transibit uita nostra tanquam uestigium nubis, & sicut nebula dissoluet, quæ fugata est a radice solis, et a calore illius aggrauata: et nomē nostrum obliuionem accipiet per tempus, et nemo memoriam habebit operum nostrorum. Umbra enim transitus est tempus nostrum, & non est reuersio finis nostri, quoniā consignata est, & nemo reuertitur. Venite ergo et fruamur bonis quæ sunt, et utamur creatura tanquam in iuuentute celeriter: Vino precioso et unguentis nos impleamus, et non prætereat nos flus temporis, coronemus nos rosis antequam marcescant, nullum pratium sit quod non pertranscat luxuria nostra: nemo uestrum exors sit luxuriæ nostræ, ubiq; relinquamus signa lætitiæ, quoniā hæc est pars nostra, et hæc

Proverb. 2.

Lib. contra Epistolā Manichæ. Superbia hæreticorum.

Abdia. 1.

1 Corinth. 4.

Psalm. 72.

Intemperantia Hæreticorum

Vita Hæreticorum indicat, eos non credere quod ore prædicant.

Iuuenalis.

Cogitationes impiorum.

Sap. 2.

De pœn. dist. 2. c. si enim. dist. 3. c. ineffum.

August. de mo-
ribus Manich.
lib. 2. cap. 19.

Incontinentia
Manichæorum

Leo Pap. Ser. 5

est fors nostra &c. Augustinus horrenda quædam de Manichæo-
rum moribus scribit: Quorum aliqua etiam uidisse se testatur, ut in-
ter quos nouem annos uixit, ac de incontinentia eorum ita scribit.
Vidi ipse (inquit) non solus, sed cum his, qui partim iam illa supersti-
tione liberati sunt, partim adhuc opto ut liberentur. Vidimus ergo
in quadriuiuo Charthaginis in platea celeberrima, nō unum sed plu-
res quā tres electos, simul post transeuntes nescio quas fœminas,
tam petulāti gestu adhinnire, ut omnium triuialium impudicitiam
superarent. Narrant præterea conquestam sibi esse mulierem quan-
dam, quæ in conclauī, ubi cum alijs forminis fuisset de Māichæorum
fœditate secreta, in gressis pluribus electis, et ab uno lucerna extincta,
incertū cuius eorum in tenebris appetita esset amplexu: & coacta in
flagitium, nisi subsidio clamoris euasisset: idq; factum ea nocte, qua
festæ apud eos uigiliæ celebrabantur. Simile quiddam de Ma-
nichæis narrat Leo papa: De sacris tamen eorum, inquit, quæ apud
illos tā obscœna sunt, quā nefanda, quod inquisitioni nostræ Do-
minus manifestare uoluit, non tacemus: ne quisquam putet nos de
hac re, dubiæ famæ et incertis opinionib. credidisse. Residētib. itaq;
mecum Episcopis ac Presbyteris, & in eundē confessum Christianis
uiris ac nobilibus congregatis, electos & electas eorum iussimus præ-
sentari: Qui cum de peruersitate dogmatis sui, & de festiuitatum su-
arum consuetudine multa referarent, illud quoq; scelus, quod elo-
qui uerecundum est, prodiderunt: quod tanta diligentia inuestiga-
tum est, ut nihil minus credulis, nihil obtrektoribus relinqueretur
ambiguum. Aderant enim omnes personæ, per quas nefandum fa-
cinus fuerat perpetratum: Puella scilicet ut multum decennis, et duæ
mulieres, quæ ipsam nutrierant, & huic sceleri præpararant: præsto
etiam aderat adolescentulus uitiator puellæ, & Episcopus ipsorum
detestandi criminis ordinator. Omnium par fuit horum & unā cō-
fessio, & patefactum est execratum, quod aures nostræ uix ferre po-
tuerunt. De quo ne apertius loquentes, castos offendamus audius,
gestorum documenta sufficiunt: Quibus plenissimè docetur, nullam
in hac secta pudicitiam, nullam honestatem, nullam penitus reperiri
castitatem: in qua lex est mendacium, diabolus religio, sacrificium
turpitude. Hos igitur homines, Dilectissimi, per omnia execrabiles
atq; pestiferos, quos aliarum regionum perturbatio nobis intulit
crebriores, ab amicitia uestra penitus abdicare: uosq; præcipuè mu-
lieres, a tali um notitia & colloquijs abstinete: ne dum fabulosis nar-
rationibus incautus delectatur auditus, in diaboli laqueos incidatis:
Qui sciens, quod primum uirum mulieris ore seduxerit, & per fœmi-
neam credulitatem omnes homines a Paradisi uoluptate deiecerit:
uestro nūc quoq; sexui securiore insidiat astutia, ut eas, quas sibi po-
tuerit, per ministros suæ falsitatis allicere, & fide spoliare & pudore.
Deniq;

Deniq; quæ ad mores hæreticorum pertinent, ipsi etiam Apostoli
significanter expresserunt, ut Petrus: Post carnem, inquit, in concu-
piscencia immunditiæ ambulat, dominationemq; contemnunt,
audaces, sibi placentes, sectas non metuntur introducere, Blasphe-
mantes, uoluptatem existimantes diei delicias, coinquinationis &
maculæ delicijs affluentes, in conuiujs suis luxuriantes uobiscum,
oculos habentes plenos adulterijs & incessabilis delicti, pellicientes
animas instabiles, cor exercitatum in auaritia habentes, maledictio-
nis filij, derelinquentes uiam rectam, errauerunt sequuti uiam Ba-
laam ex Bosor, qui mercedem iniquitatis amauit, correctionem uero
habuit suæ uesaniæ, subiugale mutum animal, in hominis uoce lo-
quens, prohibuit prophetæ insipientiam. Hi sunt fontes sine aqua,
& nebulæ turbidibus exagitatae, quibus caligo tenebrarum reserua-
tur, Superbia enim uanitatis loquentes, pelliciunt in desiderijs car-
nis luxuriæ eos qui paululum effugiunt. Qui in errore conuersati
libertatem illis promittentes, cum ipsi serui sint corruptionis: a quo
enim quis superatus est, huius & seruus est. Si enim refugientes coin-
quinationes mundi in cognitione Domini nostri, & saluatoris Iesu
Christi, his rursus implicati separantur, facta sunt eis posteriora de-
teriora prioribus: Melius enim erat illis non cognoscere uiam iusti-
tiæ, quam post agnitionem retrorsum conuerti ab eo, quod illis tra-
ditum est, sancto mandato: Contigit enim eis illud ueri prouerbij,
Canis reuersus est ad suum uomitum, & sus lota in uolutabro luti.
Pulchre hic Apostolicus sermo falsos doctores & imperitiæ factio-
nē depingit, inquit Hieronymus: Aperiunt enim quali fontes scien-
tiæ, quia cum aquam non habent doctrinarum, promittunt imbrem
uelut nubes propheticæ, ad quas perueniat ueritas Dei: & turbidibus
exagitantur dæmonum atq; uitiorum: Loquuntur grandia & totus
sermo eorum superbia est (Immundus est autem apud Dominū, om-
nis qui exaltat cor suum) ut qui paululum refugiunt a peccatis, ad su-
um reuertantur errorem, et suadent in luxuria ciborum carnisq; deli-
tijs. Quis enim non libenter audiat: Manducemus & bibamus, &
in æternum regnabimus, & sapientes & prudentes prauos uocant:
eos uero qui dulces sunt in sermonibus, plus audiunt. Item Paulus
in Epistola ad Timotheum: Hoc autem scito, quia in nouissimis die-
bus instabunt tempora periculosa, & erunt homines seipso aman-
tes: cupidi, elati, superbi, blasphemij, parentibus non obedientes, ingra-
ti, scelesti: sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, im-
mites: sine benignitate, proditores, proterui, tumidi, cæci, & uolup-
tatum amatores magis quā Dei: habentes speciem quidem picta-
tis, uirtutem autem eius abnegantes, & hos deuita. Ex his enim sunt,
qui penetrant domos, & captiuas ducunt mulierculas oneratas pec-
catis, quæ ducuntur uarijs desyderijs, semper discentes, & nunquam
ad scientiam

Quales sunt
Hæretici mo-
res.

2. Pet. 2.

Num. 22.

Ioan. 8. c.

De poen. dist. 4.

c. si refugium.

Prouerb. 26.

33. q. 2. c. de his.

c. si enim, de

poen. dist. 2.

2. Timoth. 3.

4. 1. Timoth. 4.

2. Pet. 2.

Indic. 1.

De con. dist. 4.

c. quamuis de-

beret.

Exod. 7.
26. q. 5. c. nec
mirum.

ad scientiam ueritatis peruenientes. Quemadmodum Iamnes & Mambres, qui resistunt Moyfi, ita & hi resistunt ueritati: homines corrupti mente, reprobis circa fidem, sed ultra non proficiunt: Insuperbia enim eorum manifestata erit omnibus, sicut & illorum fuit.

De moribus Hæreticorum, ad doctrinam spectantibus,
Caput VIII.

Catalogus
morum Hære-
ticorum.

Diligentia
Hære.

1. Reg. 15.

Iactantia Hæ-
reti.

3. Reg. ult.

Prouerb. 14.
Ibid. 12.

Esai. 5.

Scioli.

Mores Hæreticorum ad doctrinam pertinentes, hi ferè sunt: diligentia, propria prudentia, contentio, animositas & pertinacia: falsa doctrina cum eruditione coniuncta, æmulatio ueræ religionis, discordia, contemptus omnium traditionum Ecclesiasticarum. Illud item peculiare eis est, quod suis salutem promittunt, Catholicis negant: reddunt rationem fidei, bonis moribus aduersi. Primum igitur solent hæretici de diligentia maxima gloriari, quam certè eis adimere non possumus: Neque enim uideo quæ industria, quis labor, quæ assiduitas, cum Hæreticorum diligentia comparari possit. Verum ea diligentia omnis in malo procedit, Quemadmodum diligentiam & inquisitionem, contra proprium patrem suum cum Achitophel exercuit Absolon: Ac talem diligentiam præstant etiam Hæretici, contra matrem nostram, sanctam Dei Ecclesiam. Propriæ prudentiæ innituntur Hæretici, persuadentes sibi, se solos in luce uersari, & ueritatem tenere, reliquos omnes, quantalibet eruditione & uitæ sanctimonia pollentes, errare, & in tenebris ambulare. Quod & passim iactant: scripturas iactant, Euangelium iactant, Prophetas iactant: nec audiendum in negocijs fidei quenquam clamant, nisi diuinis scripturis munitum & instructum. Vnde & hodie quosdam uideas, qui se doctiores Augustino, Hieronymo, Ambrosio, omnibusque alijs Ecclesiæ patribus palam proclamant: Immo magnam partem eorum, quæ sancti patres scripserunt, stipulas, ligna, incommodas opiniones, lapsus, & meros errores esse calumniantur. Quare & magnam sibi eruditionis opinionem apud rudiores conciliant, uerum miserè eos fallunt. Quemadmodum enim ex diuino consilio, falsorum Prophetarum uaticinia oriri Achaz arbitrabatur, uerum spe sua frustratus fuit: sic & simplices isti persuasi, ut credant Hæreticos solos esse prudentes, decipiuntur. Nam (ut in Prouerb. dicitur) sunt uia, quæ uidentur uiro rectæ, sed exitus earum in fundum Inferni deducunt. De hac hæreticorum prudentia dicitur, Via stulti recta in oculis eius: qui autem sapiens est, audit consilia. Item Propheta. Væ: qui sibi sapientes uidentur, & in se ipsis eruditi. Multi, qui sibi hoc modo scioli uidentur, pro ueris & ueluti indubitatis principijs asserunt, quæ sunt manifestè falsa: & scripturis sanctis, omniumque Orthodoxorum doctrinæ, & ueris Catholicis

cisque dogmatibus contraria. Non nego tamen inter hæreticos multos esse eruditos & doctos, aliquos etiam idiotas, Arrio acumen ingenij & magnam eruditionem tribuunt historiæ: contra, Eutichetis errorem ex imperitia potius quam uersutia prodijisse, aliquoties testatur Leo Papa. Sic inter Catholicos & Hæreticos docti indoctique reperiuntur: quanquam rarò admodum hereses fingant, nisi qui sint ardentis ingenij: Quales fuerunt Valentinus, Martion, Bardesanes, cuius ingenium et Philosophi admirantur, ut Hieronymus testatur. Multa quoque scribunt & prædicant, quæ sunt ueritati consentanea, nec à pietate abhorrentia: Qualia olim fuerunt scripta Tatiani, Eunomij, Acatij, Perinthij, & aliorum hæreticorum: & nostra tempestate multa doctè, rectè, ac piè scripserunt hæretici: sed hæc omnia, non quidem asserendæ & affirmandæ ueritatis amore, sed quo falsa, quæ intermiscerent probabiliora uideantur. Et eadem ratione hæretici, quoties improbum & impium aliquem sermonem contextere instituunt, quædam ab omnibus confessa & asserta assumunt, ut propter ista rectè dicta, in cæteris quoque, quæ subsument falsa, fidem acquirant. Quale est (uerbi gratia) quod quidam ex nostratibus hæreticis assumit. Officium, inquit, Principum est, ut Idolatriam & falsas doctrinas destruant. Quod Ezechia, Iozia, Darij, Nabuchodonosoris, aliisque quibusdam exemplis diuinæ scripturæ probat: Quas tamen ante ipsum, Augustinus in Epistola, quam ad Bonifacium comitem scripsit, congestis: & hoc quidem assumptum apud omnes uerum est, & confessum. Ad quod subsument, Idolatriam & falsam doctrinam esse, quod hætenus sancta Romana docuit Ecclesia. Hoc autem falsum est & hæreticum: quod tamen simplicibus hoc ipso probasse se putat: quia iam quod assumpserat, uerum esse intellexerunt. Boni igitur principes sciunt officium suum esse, Idola et omnem hæreticam doctrinam extirpare: sed rursus id etiam sciunt, non statim credendum esse unicuique spiritui, affirmanti hoc uel illud esse Idolum, aut falsum dogma. Nec iudicium de eare ab hæreticis & schismaticis, sed ab Ecclesia & illius præsidibus esse requirendum. Hæretici namque, quibus multa nobiscum paria sunt, facile possunt innoxias mentes & soli Deo deditas, fraudulenta societate percute-re, ut inquit Ambrosius, dum malorum suorum uirus per nostra defendunt. Vnde uehementer nobis cauendum est, ne se uel sensibus uel auribus nostris huiusmodi aliquid, quo per manifesta uera manifeste falsa inferunt, latenter insinuet: Quia nihil tam cogit in mortem, quam sub obtentu fidei fidem uiolare. Ut enim Gypsum, aqua permixtum, lac colore mentitur: Ita hic per uerissimilem confessionem traditio inimica suggeritur. Qua de re non similitudo confessionis, sed sensus mentis est ponderandus, quo confessio ipsa firmatur. Nec credendum est Hæreticis scripturas allegantibus, quas plerumque deprauant,

Epistola 12.
& 13.

Hæretici ar-
dentis inge-
nij.

In Osee, ca. 10.

Cur falsis ad-
miserent uera
Hæretici.

Phil. Melanib.

Epistola. 50.

Amb. in com-
ment. in Lucã
lib. 4. c. 4.

Contentiosi
Hæretici.Hier. 17.
Perdix assimi-
latur Hæretici-
cis.Hæretici pro-
uocāt ad scrip-
turas.Lib. 2. de mo-
ribus Manich.
6. 14.Epistola 159.
Animositas
Hæreticorum
pernaciter
resistentium.
2. Timoth. 3.Confessio Au-
gustana, edi-
ta Ann. 1530.Emulatio ue-
ræ religionis
apud Hæret.

deprauant, aut ad falsum sensum detorquent: Quia Sathanas se transfiguratur in angelum lucis &c. Contentio, præsumptionem propriæ prudentiæ comitatur, qui enim prudentes sibi uidentur, nullis disputationibus, nullis persuasionibus à semel concepta sententia se abduci patiuntur. Vnde in miras contentiones insurgunt, quoties impugnari intelligunt, quod ipsi uerum apud omnes uideri uolunt, ut eo modo decipere, et ad se attrahere simplices possint: & instar perdicis fouere, quos non pepererunt: & diuitias facere, quanquam sine iudicio, ut est apud Prophetam. Est enim perdicis contentiosum animal, & notum est quanta auiditate ipsius contentionis currat in laqueum. Non enim disputare amant hæretici (ut inquit Augustinus) sed quoquo modo superare impudentissima pertinacia, ut congregent quæ non pepererunt. Christianos enim quos maxime Christi nomine seducunt, iam per ipsius Christi Euangelium natos inueniunt, & faciunt illos diuitias suas, non sane cum iudicio, sed cum temeritate inconsiderata: Non enim intelligunt ibi esse ueram et salubrem, & quodammodo germanam & radicalem Christianam societatem, unde istos separauerunt, quos ad diuitias suas congregauerunt. Nec erubescunt hæretici interim ad scripturas, disputationes, & colloquia prouocare: Sed non uacat periculo, certamen scripturarum cum hæreticis inire, ut euidenter supra demonstrauimus: Immo stultum est (ut inquit Augustinus) cum hæreticis de scripturis agere, cum eos libros, in quibus est magna religionis autoritas, falsis capitibus immisis, corruptos esse dicant. Vt non referam interim (quod supra aliquoties admonuimus) alios modos, quibus non solum Canonicas: sed & sanctorum patrum & Conciliorum scripturas corrumpunt. Contentionem sequitur animositas & pertinacia, de qua Augustinus. Animositas hæreticorum (inquit) inquieta est, quos Magorum Pharaonis habere conatum declarat Apostolus, dicens. Sicut enim Iannes & Mambres resisterunt Moyse, sic et isti resistunt ueritati, homines mente corrupti & reprobis circa fidem. Confessionem fidei fug, Id est, perfidiæ, & errorum suorum, tori orbi notam esse uolunt, cuius & rationem reddunt: Quod olim Macedonius fecit. Qualem & nostris temporibus, Cæsare id permittente, nostrates quoque hæretici in comitijs Augustanis exhibuerunt, in detrimentum non paruum fidei Catholicæ, & Reip. Christianæ. Nam ex eo tempore toti uulgo persuaserunt, se uictores euasisse: aduersarios, id est, Catholicam Ecclesiam, succubuisse. Veram religionem emulantur hæretici, ut & pater eorum diabolus, ut infra ex Tertulliano ostendemus: Habent enim sacramenta, Episcopos, Diaconos: habent Ecclesias, congregationes & Concilia, sed omnia hæc adueterina, & falsa: Fingunt sibi speciosa nomina ex professione Christianæ religionis: simulant se esse Christianos, cū sint Pseudo Christiani: Christi

Christi nomen continuo in ore gerunt, diabolum in corde: Immo in ore etiam laqueum diaboli, & uiscum confectum commixtione syllabarum nominis Dei Iesu Christi, & paracleti consolatoris spiritus sancti. Hæc non recedunt de ore eorum, sed sonotenus & strepitu lingue, cæterum cor inane ueritatis: Dicunt, ueritas, ueritas, quæ tamen nusquam est in eis: sed falsa sunt quæ loquuntur, ut Augustinus de Manichæis scribit. Simon Magus uirtutem magnam Dei, & ex supremis se descendisse dicebat: quoniam & patrem se esse affirmabat apud Samaritanos, apud Iudæos uero se filium esse dicebat: Passim autem se non uere passum esse, sed solum apparentia. Manes Fausti præceptor, se paracletum appellabat, Magister sectæ Manicheorum in Epistolis suis Apostolum se esse Christi appellabat. Alij se prophetas appellant: ut Montanus cum suis mulieribus Prisca & Maximilla: Nostrates se Euangelicos appellant. Præterea ijdem tantum Ecclesiasticum abrogarunt, in eorū locum surrogantes, nescio quas uulgaril lingua ex suis capitibus fictas cantilenas: Paulum Samosatenum imitati, qui & ipse Psalmos cessare faciebat, in Dominum nostrum Iesum Christum factos: suos autem, id est, qui suas & proprias laudes continebāt, à mulieribus decantari faciebat. Promittunt hæreticis suis salutem, alijs minantur gehennam, ut Manichæi, Scripturis, bonis moribus, omnibusque adeo bonis, aduersi sunt, quos erroribus suis contrauenire intelligunt. Illud quoque ad doctrinam hæreticorum pertinet, quod inter se plerumque sunt discordes. Nam ut multitudinis uere credentium cor unum & anima una est: Ita hæretici, qui ad tempus Ecclesiæ iudicium effugisse sibi uidentur, & ab illa longius compulsi, inter se sunt ipsi discordes: iuxta quod Esaias ait. Et concurrere faciā Aegyptios aduersus Aegyptios, De quibus et alius propheta dicit. Diuiserūt corda sua. Variant igitur inter se, ut inquit Tertullianus, à regulis suis, dum unusquisque proinde suo arbitrio modulatur, quæ accepit, quemadmodum de arbitrio ea composuit ille qui tradidit: Sic Sabellius contra Arrium, contra Nestorium Eutiches, Fotinus contra Manichæum: & cæteri contra cæteros iniquitatis arma commouent. Quin & qui eiusdem sectæ & nominis esse uidentur, ipsi quoque inter se diuiduntur. Sic Arrii secta primū in tres partes diuisa fuit: Arrianorum, Eunomianorum, & eorum qui à Macedonio nomen acceperunt, ut Ruffinus & Theoderitus tradunt. Aliam deinde diuisionem Arrianorum longè post ortam, Socrates in tripartita historia narrat, dissentientibus uidelicet inter se Dorotheo et Marino. Qui Marinū sequebantur, Psathyriani uocabantur: sed qui postea & ipsi inter se diuisi sunt. Hæc diuisio Arrianorum uiginti quinque annis durauit, ab hæresi Psathyrianorum recedentes uniti sunt: lege facta, ut capituli (propter quod diuisi fuerant) nulla unquam mentio fieret. Similiter inter Eunomianos

Ep' p' d. lib. 1.
to. 2. de heres.Manes sectæ
Manich. ma-
gister.Nouæ Cantilenæ
anticuæ
abrogatis.Euseb. lib. 7.
cap. 25.Discordia inter
ipsoſ hæreticos.
Beda in expositione
in Samuelem.

Osee. 10.

Ruffinus li. 10.
cap. 25.

Trip. li. 1. c. 18

Lib. 9. c. 40.
Varij inter
Arrianos diuisiones.

diuisio fuit, Eunomio ipso ab Eudoxo separato, tum aliam sectam introducente quodam Theophronio, aliam Eutichio. Vnde & Eunomianorum quidam Eunomio Theophroniani, quidam Eunomio Eutichiani uocati sunt. Fuit item inter Macedonianos diuisio, Eutropio Presbytero cum Cartherino dissentiente. Sic & aliae complures multifformes fuerunt hæreses: Et hodie uidere est, quam uarie inter se dispertitæ sint hæreticorum sectæ: Sed et altera reprehendit alteram. Quæ non solum inter se diuisæ sententijs, sed etiam potentia auctæ & multiplicatæ fuerant: ut breui multas etiam orbis partes serpendo occupauerint. Vnde non inconuenienter Ambro. heresim Hydræ comparat, quæ uulnerib. suis crescit: Et dum sæpe siue per Catholicos, siue per diaboli ministros hæreticos reciditur, denuo repullulat. Sic Luth. corripunt Zuinglianos, ipsi omnes Anabaptistas: nihilo tamen meliores ipsis, immo pari sorte & conditione ab Ecclesia separati: Pseudochristiani, & Sathanæ ministri. Qui dum se ipsos uincunt, nihil tamen sibi uincunt: uictoria enim eorum, Ecclesiæ triumphus ex omnibus est, dum in eo hæresis contra alteram pugnat, quod in hæresi altera, Ecclesiæ fides damnatur. Nihil enim est, quod hæreticis commune est: & inter hæc fidem nostram, dum sibi aduersantur, affirmant.

In eo autem conueniunt omnes, quantumlibet inter se dissentientes, quod pari Marte contra Catholicam Ecclesiam belligerantur: capitibus quidem dissecti, cauda autem colligati, ut inquit Innocentius Papa. De quibus et in Psalmo dicitur † Ipsi de uanitate in unum colligantur: Quamuis enim opinionum uarietate discordent, simili tamen uanitate colligantur. Vnde & Sampson uulpium caudas colligauit. Vulpes siquidem insidiosos maxime hæreticos significant, dolosos, fraudulentos, cauernosis anfractibus latentes et decipientes. Ambrosius itaq; Hæreticorum plurima nomina esse dicit, sed unam perfidiam, impietate non dissonantem, sed communionem discordantem: non dissimile fraude, sed cogitatione discretam. Vnde et Tertul. dicebat: Hæreticos, licet diuersa tractantes, tamen ad unius ueritatis

expugnationem conspirare. Hormisdas Papa, de erroribus Eutichis & Nestorij scribens, ita ait: In ipsis synodis necata sunt Eutichis et Nestorij uenena: qui quodammodo contrario inter se syllogismo contendunt: Aduersus autem diuinam saluatoris mysterij dispensationem, sub quadam equalitate sacrilegij concordant, inæquales sententijs, & unanimes impietate. Leo Papa, dissimile eorum commentum, parem autem impietatem uocat. Et diui Imperatores, Valentinianus III. & Martianus, de Apollinaristis & Eutichianistis loquentes: diuersam quidem eorū appellationem esse dicunt, sed in hæresis tamen prauitate coniunctionem: & dispar quidem nomen, sed idem sacrilegium. Postremo, Cyprianus & Tertullianus ita hæreticorum & mores & conuersationem describunt, & suis quasi

coloribus

coloribus depingunt, ut nullus Apelles melius possit in tabula. Ille in Epistola ad Cornelium Papam. Hæretici (inquit) bonis & prosperis Catholicorum ad furorem adacti, non deponunt errorem: sed dementium more, quo magis dilectionis & fidei apud Catholicos crescit gloria, tanto magis apud illos dissensionis & zeli crudescit insania: nec uulnus suum miseri curant, sed adhuc grauius & se & suos uulnerant, in perniciem fratrum suorum lingua perstreptentes, & facundiæ uenenata iacula contorquentes, magis duri sæcularis Philosophiæ prauitate, quam Philosophiæ dominicæ leuitate pacifici: desertores Ecclesiæ, misericordiæ hostes, interfectores pœnitentiæ, doctores superbiæ, ueritatis corruptores, perditores charitatis. Et infra. Neq; enim quæerunt illos, quos iam subegerunt, aut gestiunt euertere quos iam suos fecerunt, inimici & hostes Ecclesiæ: quos alienauerunt ab Ecclesia & foras duxerunt, ut captiuos et uictos contemnunt & prætereunt. Eos pergunt lacessere, in quibus Christum cernunt habitare, Quamquam & si aliquis ex talibus fuerit apprehensus, non est quod sibi in confessione nominis blandiatur: cum constet, si occisi huiusmodi extra Ecclesiam fuerint, fidei coronam non esse, sed pœnam potius esse perfidiæ: nec in domo Dei inter unanimes habituros esse, quos uidemus de pacifica & diuina domo, furore discordiæ recessisse. Hæc Cyprianus. Sed significantius aliquanto Tertullianus. Non omitam, inquit, ipsius etiam conuersationes hæreticæ descriptionem, quam futilis, quam terrena, quam humana sit: sine grauitate, sine authoritate, sine disciplina, aut fidei suæ congruens. In primis quis Catechumenus, quis fidelis, incertum est: pariter adeunt, pariter audiunt, pariter orant: Etiam Ethnicis si superuenerint, sanctum canibus, & porcis margaritas, licet non uersas iactabunt, simplicitatem uolunt esse post rationem disciplinæ, cuius penes nos curam lenocinium uocant. Pacem quoq; passim cum omnibus miscunt, nihil enim † in uerum est illis, licet diuersa tractantibus, dum ad unius ueritatis expugnationem conspirant omnes: scientiam pollicentur, ante sunt perfecti Catechumeni quam edocti. Ipsæ mulieres hæreticæ quam procaces, quæ audeant docere: contendere, exorcismos agere, curationes repromittere, fortasse an & tingere: Ordinationes temerariæ, leues, inconstantes. Nunc Neophitos collocant, nunc sæculo obstrictos, nunc Apostatas nostros, ut gloria eos obligent, quia ueritate non possunt. Nusquam facilius proficitur, quam in castris rebellium, ubi ipsum esse, illic promereri est. Itaq; alius hodie Episcopus, cras alius, hodie Diaconus, qui cras lector: hodie Presbyter, qui cras Laicus. Nam & Laicis sacerdotalia munera iniungunt. De uerbi autem administratione quid dicam, cum hoc sit negocium illis, non Ethnicos conuertendi, sed nostros euerendi: hanc magis gloriam captant, si stantibus

D ij ruina

Ruffinus li. 10.
cap. 25.

De fide, lib. 1.
cap. 4.

Tres hoc rem-
pore sectæ no-
uæ.
Hilarius li. 7.
de Trinita.

Hæretici ca-
pitibus disse-
cti, caudis
colligati.
Psal. 61.
alias † ut de-
cipiant ipsi de
uanitate in id
ipsum.
Iud. 15.
Aug. in Psal.
80.

In Epistola ad
Orient. Episc-
copos.

Epistola. 4.
Epistola. 50.
L. quicumq;
C. de hæreticis

Li. de prescri-
hæreticis.

Lib. 1. Epistolæ
larū, Epist. 1.

Cōfessio apud
Hæreticos.

Qualis inter
eos Pax.
alias † uerum
inest.

Quales Ord-
nationes Hæ-
reticis.

Qualis præ-
dicatio uerbi.

Multa inter
eos uariatio
pro cuiusq; ar
bitrio.

Godameria
cum Magis et
Astrologis.

Gal. 5.

ruinam, non si iacentibus elevationes operentur. Quoniam & opus
eorum non de suo proprio edificio uenit, sed de ueritatis destructio-
ne: nostra suffodiunt, ut sua ædificent. Ad hæc solummodo opera hu-
miles & blandi & submissi agunt. Cæterum nec suis præsidibus
reuerentiam nouerunt: Et hoc est, quod schismata apud hæreticos
ferè non sunt, quia cum sint, non pãrent schismata. Est enim unitas
ipsa. Mentior, si non etiam à regulis suis uariant inter se, dum unus-
quisq; proinde suo arbitrio modulatur quæ accepit, quemadmodum
de arbitrio ea composuit ille qui tradidit, agnoscit naturam suam, &
originis suæ more profectus rei. Idem licuit Valentinianis quod
Valentino: idem Martionitis, quod Martioni: de arbitrio suo fidem
innouare. Deniq; penitus inspectæ hæreses omnes, in multis cum
authoribus suis dissentientes deprehenduntur. Notata sunt etiam
commercia hereticorum cum Magis, quàm pluribus cum Circulato-
ribus, cum Astrologis, cum Philosophis, curiositati scilicet deditis,
quærite & inuenietis ubiq; meminerunt, libera sunt illis omnia, &
soluta. Deum non timent: Vbi autem Deus non timetur, nisi ubi
Deus non est: nec ueritas ulla est, meritò & talis disciplina est. At ubi
Deus, ibi metus in Deum, qui est initium sapientiæ. Vbi metus in De-
um, ibi grauitas, honestas, & diligentia attonita, & cura sollicita, &
adiectio explorata, & communicatio deliberata, & promissio eme-
rita, & subiectio religiosa, & apparitio deuota, & pressio modesta,
& Ecclesia unita, & Dei omnia, hæc Tertullianus. Nequero nos
Hæreticorum malos mores ita repræhendimus, ut hos ipsos multis
etiam Catholicis communes esse negemus: Aut Catholicos, qui his
ipsis contaminati sunt, defendamus. Paulus namq; Apostolus, enu-
meratis opinionibus carnis, non de hæreticis tantum: sed de omni-
bus generaliter, qui hæc ipsa perpetrant, dicit: Quoniam qui talia
agunt, regnum Dei non possidebunt. Non immeritò igitur quæsi-
tum est, Vtrum is, qui simul sit fornicator, immundus, luxuriosus,
auarus, ueneficus, discordiosus, contentiosus, emulus, animosus, sedi-
tiosus, inuidus, ebriosus, commessator &c. etiam si hæreticus non sit:
tamen unus hæreticus, etiam si cæteris criminibus infectus non sit,
hoc uno quod hæresi infectus est, quolibet Catholico, quantumlibet
etiam pessimo, peior esse uideatur: Tum quia hæresis crimen est, quo
ueritas ipsa agnita negatur & impugnatur, & quo spiritus sanctus
offenditur: quod peccatum omnino utiq; grauissimum esse constat,
ut quod (ipso etiam Domino attestante) neq; in hoc sæculo, neq; in
fuuro remittetur: Tum quia tanto peius esse existimatur peccatum,
quanto magis nocet. At hæresis omnium nocentissima pestis est,
quæ non hæreticum tantum extra Ecclesiam eijcit, & omni salute
destituit: sed etiam latissime serpens, contagione sua quam pluri-
mos corrumpit, totumq; adeo agrum Dominicū deuastat. Propter
quod

quod aliquibus uisum est, propter immanitatem huius criminis, hæ-
reticum etiam quouis Ethnico, quantumlibet malo, esse peiorem, Aug. contra
Donatistas de
baptismo. li. 6.
cap. 44.
idem ibidem.
lib. 4. c. 5. Quidam etiam, propter magnitudinem huius sceleris, eum qui nes-
ciens in hæresim irruit, ei qui sciens ab Idolatria non discedit, cog-
quandum esse putant: Cum tamen alioqui regula sit, ut peccata scien-
tium peccatis ignorantium præponantur.

De Fraudulentia hæreticorum. Caput IX.

Vnc ad eos mores uenio, qui sunt uitæ & doctrinæ
hæreticorum communes, inter quos primatum ob-
tinet fraudulentia. Propter fraudulentiam itaq; Hæ-
retici uulpibus in sanctis scripturis comparantur.
De qua re ita scribit Ambrosius. Vulpes (inquit) Amb. in Lucã.
lib. 7. c. 9. plenum fraudis est animal, foueam parans, & in fo-
uea semper latere desiderans. Ita sunt Hæretici, qui domum parare
sibi non norunt: sed circumscriptionibus suis alios decipere conan-
tur. Iacob domum habitat, hæreticus in fouea est, ut fraudulenta uul-
pes, gallinæ illi Euangelicæ dolum semper intendens: De qua scrip- Matth. 23.
tum est, Quoties uolui congregare filios tuos, sicut gallina, & nosui-
sti: Ecce relinquetur uobis domus uestra deserta. Merito ergo foue-
as habent, quia domum, quã habuerant, perdidit, Hæc Ambro.
Cæterum fraudes & mendacia hæreticorum uaria sunt, sed quæ ta-
men ad unum scopum tendunt omnia: nempe, ut Catholicos deci-
pant & à uia ueritatis auertant. Primum igitur amicitiam simulant,
pulchra sane ad decipiendos etiam prudentes decipula. Tanta enim Fraudulentæ
amicitiæ.
uis est amicitia et beneuolentia, ut si non consentire, tamen conuie-
re ut plurimum, aut cæcutire in amicorum erroribus soleamus.
Amicitia autem contracta, facile pacem persuadent simplicibus: quis
enim bellum ab eo, quem credat amicum esse, expectet: Ad hæc, uer-
ba adhibent blanda, omnisq; adeo amicitia & beneuolentia plena,
quæ & ipsa aptissima sunt amicitia tum conciliandæ, tum custodien- Fictus esse
q; nobiscum.
dæ. Fingunt sese nobiscum sentire, & subinde in multis etiam nobis-
cum communicant, Catholicos se appellantes, & Christianos: & si
nobiscum, in uno aut altero uerbo dissentiant, propter hoc totum Ec-
clesiæ corpus non oportere dissolui, nec amicitiam fratrum Christia-
norum uiolari dicunt: tum si quid est, quo grauius lædi Catholicos
uident, simulant se quoq; id ipsum repudiare, & ad nos & Ecclesiæ
unitatem redire, nostris subinde sententijs subscribentes: sed omnia
hæc fraudulenter & dolose. Siquidem pacem & amicitiam simulan- Melin ore,
Fel in pectore.
De alijs crimina-
nib. to. 2. con-
cil. fol. 25.
tes, accerrimi Ecclesiæ sunt hostes: blanda & bona uerba dantes, mel-
quidem in ore, fel autem in pectore gestant: & cum nobiscum se sen-
tire affirmant: tum alienissimi sunt à sententijs nostris, cum se redire
fingunt: tum quo magis noceant, propius nobis appropinquant, &
D iij se aliquando

se aliquando Catholicorum decretis subscribunt: tamen id uel non ex animo sed fraudulenter faciunt, aut in sententia minime persistunt. Ac tales quidem figurati sunt per hostes Iudæ et Beniamin, De quibus ita in Esdra scribitur. Audierunt autem hostes Iudæ & Beniamin, quia filij captiuitatis ædificarent templum Domino Deo Israel: & accedentes ad Zorobabel & ad Principes patrum, dixerunt eis: Ædificemus uobiscum, quia ita ut uos quærimus Deum uestrum. Ecce nos immolamus uictimas, ex diebus Assaraddan Regis Assur, qui adduxit nos huc. Hostes siquidem Iudæ & Beniamin, falsos fratres, hoc est, Hæreticos & malos Christianos, figuratim expriment. Et hostes sunt Iudæ, id est, confessionis & laudis, quam Ecclesia Domino in præsentia per fidem rectam & opera fide digna offert. Hostes quoque Beniamin, id est, filij dextræ sunt: dum eos, qui ipsos audiunt, à sorte segregant populi fidelis, qui ad dexteram Iudicis, in futuro benedictionem est & regnum percepturus æternum. Huiusmodi fraudibus usi sunt, Arrius & Achilles: de quibus Alexander, Alexandriae Episcopus, ad Alexandrum Constantinopolitanum Episcopum ita scribit. Conati sunt tamen illi, inquit, discursionibus uti, & aduersum nos machinari, qui apud unanimes comministros nostros figuram pacis, & unitatis dignitatem se exercere fingunt. Quod autem uerum est, à briperè quosdam eorum ad pestem propriam, per boniloquia ficta fascinant: & literas ab eis manifestas, & indubitatas exigunt: ut relegendes eas seductis à se personis, sine poenitentia eos in delictis suis faciant remanere, tanquam unanimes habentes eadem secum decernentes Episcopos. Nō enim quæ apud nos male docuerunt & egerunt, ea fatentur: Propter quod & sunt expulsi, sed hæc aut taciturnitati contradunt, aut fictis eos rationibus, & quibusdam obumbrationibus sepiunt. Veri similibus uero & pomposis, corruptibilem doctrinam suam uelantes eloquijs, attrahunt in deceptionem quemlibet incautum: non abstinentes, etiam apud omnes nostræ pietati calumniari. Vnde contingit quosdam eorum literis subscribentes in Ecclesiam suscipi, maximo (sicut reor) imminente periculo, præsumptibus talia comministris, eò quod nec Apostolica hoc regula patiat, & effundunt super eos diabolicam efficaciam contra Christum. Simili fraude usus est Pelagius, in Concilio Palestino, heresim suam contra, quæ gratiam Dei acerrime impugnabat, confessione & scripto non ex animo anathematizauit, ne ipse à Catholicis sacerdotibus anathematizatus, locum docendi in Ecclesia ac suum errorem seminandi facultatem amitteret. De subdolo sermone hæreticorum addo, quæ Syricius Papa contra Hæreticos sui temporis scribit: iam (inquit) incognitus sermo hæreticorum in Ecclesia, cancri more serpebat, ut occupans pectus, totum hominem præcipitaret in mortem. Et nisi Dominus Sabaoth

1. Esdra. 4.

Trip. lib. 1.

cap. 14.

Theod. lib. 1.

cap. 4.

Arrius et Achilles fraudulenter.

In Epistola ad Mediolanenses.

Sabaoth laqueum, quem parauerant, dirupissent, techna tanti mali & hypocrisis publicata, multorum simplicium corda traxisset in ruinam: quia facile ad deteriore partem mens humana transducitur, uolens magis per spaciosam uiam ambulare, quam arctæ uiae iter cum labore transire. De ijs qui sub prætextu nominis Christiani, se in amicitiam Catholicorum insinuant, & se de nostris esse fingunt, idem Syricius ita subiungit: Quæ de re necessarium satis fuit, dilectissimi, hæc quæ gesta sunt hic, ad uestram conscientiam cognoscenda mandare, ne ignorantia cuiusdam sacerdotis pessimorum hominum Ecclesiam irrumpentium, sub religioso nomine contraria uiolaret, sicut scriptum est, dicente Domino: Multi uenient ad uos in uestimentis ouium, intus autem sunt lupi rapaces: ex fructibus eorum cognoscetis eos. Hi sunt qui subtiliter Christianos se iactant, ut sub uelamento pii nominis gradientes, domum orationis ingressi: sermonem serpentinae disputationis effundant, ut sagittent in obscuro rectos corde, atque à ueritate Catholica auertendo, ad suæ doctrinae scabiem, diabolico ore transducant, atque ouium simplicitatem defraudent. Item de iisdem Flavianus Episcopus Constantinopolitanus, ad Leonem Papam primum. Sunt, inquit, quidam ueste sua oues significantes, interius lupi rapaces, quos ex fructibus eorum debemus cognoscere. Isti prima fronte uidentur esse de numero nostro, sed non sunt de numero nostro: si enim de numero nostro essent, nobiscum mansissent. Quando autem corperunt assumere impietatem, illud quod prius occultabatur, aperitur, & dolus omnis fit omnibus manifestus. Inueniuntur autem infirmæ fidei homines, & qui diuinas lectiones nesciunt, & secum eos in perditionem præcipitant, dissipantes & uituperantes patrum disciplinas: & relinquunt sanctas scripturas ad suam perditionem, quos quidem debemus præuidere, & à quibus multum oportet cauere, ne in malitia sua occupati, concidant de sua firmitate: Exacuerunt enim linguam suam quasi serpentes, & uenenum in labijs habent, quasi aspides, de his hæc Propheta clamauit. Et generaliter Hæretici, sub titulo Christiani nominis se uenditant: Qui & ipsi sibi Christum habere uideri uolunt. Non enim Christi nomen negant, sed negant Christum & Deum: Quia non omnia, quæ Christi sunt & Dei, confitentur. Addo ad ea, quæ ante de impostura uerborum dicta sunt, Quod Theodoretus de Arrianis in Tripartita scribit. Dicebant, inquit, Arriani, conuenientes in Arimino, uolentes Hesperijs suadere simplicibus, quod non oportet propter duo uerba, quæ nec inuenirentur scripta, separari corpus Ecclesiae: sed similem per omnia profiteri filium genitori, substantiæ uero tacere nomen: Sed fallaciam sentientes horum Homusiani Pontifices, eos abdicauerunt. De fraudibus autem & in

Matth. 7.

Syricius Papa.

Matth. 7.

Epistola Flavianus ad Leonem. I.

1. Ioan. 2.

psal. 139.

Ambro. lib. 6. Lucæ, cap. 9.

Lib. 5. Trip. cap. 20.

Duo uerba, Homusion & Homusion.

In multis nobiscum communicant hæretici.

constantia hereticorum in subscriptionibus, alio loco à nobis dictum est. Quod autem in multis nobiscum communicent, multis quidem exemplis demonstrari potest. Nam & Christianorum nomen usurpant, ut dictum est, Catholicos se nobiscum appellantes: Christum nobiscum confitentur, altare habent, sacrificium panis & uini offerunt, baptizant: scripturas sanctas legunt, ministeria Ecclesiastica perficiunt, & innumera alia, quæ sunt generis eiusdem: & hæc omnium subtilissima fraus est, qua hæretici simplices decipiunt, ut Chrysostomus testatur. Hæretici, inquit, quibus multa nobiscum paria sunt, facile possunt innoxias mentes, & soli Deo deditas, fraudulentam societate percurrere, dum malorum suorum uirus per bona nostra defenditur. Nihil enim periculosius his hæreticis esse potest, quam qui integrè per omnia decurrunt, uno tamen uerbo, ac si ueneni gutta, meram illam ac simplicem fidem, dominicæ ac exinde Apostolorum traditionis, inficiant. At non excusantur qui his artibus hæreticorum decipiuntur: quanquam leuius peccant, quam qui ab Idolatris seducuntur. Qui enim Idolatram audit, inquit Chrysostomus, qui non confitetur Christum, & manifesta est gentilitas: si seducitur per eum, non culpa tantum est, sed & insania: Qui autem eum audit, qui confitetur Christum, sed non sic quemadmodum mandauit Christus, negligentia est, si ab eo seducatur. Qui enim in occultam foueam cadit, negligens esse dicitur, quia non cautè perspicit: Qui autem in manifestam foueam cadit, non negligens esse dicitur, sed insanus. Nec excusant quæ de similitudine Ecclesiasticorum ministeriorum dicta sunt, quoniam & simia hominis habet membra, et per omnia hominem imitatur, nunquid propterea dicenda est homo? Sic & hæresis omnia Ecclesiæ habet & imitatur mysteria, sed non sunt Ecclesiæ. Immo & diabolus ipse, hæreticorum pater, in ipsa etiam Idolatria (cum qua non parum conuenit hæresis) sacramentorum rebus usus est. De qua re ita scribit Tertullianus, Diaboli, inquit, partes sunt interuertendi ueritatem, qui ipsas quoque res sacramentorum diuinorum, in Idolorum mysterijs æmulatur. Tingit & ipse quosdam credentes & fideles suos, expiationem de lauacro repromittit: & si adhuc meminit Mythre, signat illis in fronte milites suos, celebrat panis oblationem, & imaginem resurrectionis inducit, & sub gladio redimit coronam. Quid quod & summum pontificem nuptijs statuit: habet & uirgines, habet & continentes. Ceterum si Numæ Pompilij superstitiones reuoluamus: si sacerdotalia officia, insignia, priuilegia: si sacrificantia mysteria, & instrumenta, & uasa ipsorum sacrificiorum, ac piaculorum, ac uotorum curiositates consideremus, nonnè manifeste diabolus morositatem illam Iudææ imitatus est. Quid ergo ipsas res, de quibus sacramenta Christi administrantur, tamen æmulanter affectauit exprimere in negocijs Idola-

Leuius peccatum est Audire hæreticos quam audire Idolatras. Homelia, 19, in Matth.

Non excusat similitudo in mysterijs hæreticos.

Li. de præscri. heret.

Similitudo quædam in mysterijs Christianorum & Idolatrarum.

cijs Idolatriæ: utiq; & idem & eodem ingenio gestit, & potuit instrumenta quoque diuinarum rerum & sanctorum Christianorum, de sensibus uerba, de uerbis parabolas, de parabolis prophanæ & æmula fidei attentare. Et ideo neque à diabolo immissa esse spiritalia nequitia, ex quibus etiam hæreses ueniunt: dubitare quis debeat neque ab Idolatria distare hæreses, cum & authoris & operis eiusdem sint, cuius & Idolatria, hæc Tertullianus. Non igitur excusantur, qui propter communionem hæreticorum, in mysterijs Ecclesiasticis, eorum errores amplectuntur: Nam & boni & mali eadem faciunt eademque patiuntur. Pharaon populum duris oneribus atterebat: Moyses eundem populum impie agentem duris coertionibus affligebat, Iesabel occidit Prophetas, Helias occidit Pseudopphetas: Cæciderunt Iudæi Paulum Apostolum, cæciderunt & Græci pro Paulo Apostolo Sosthenem Iudæum. Deus proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: & de filio ipso dicit. Qui me dilexit, & tradidit semetipsum pro me. Rursus etiam de Iudæa dicitur, quod ierit in eum Sathanas, ut traderet Christum. Ecce pater tradidit, filius tradidit, Iudas tradidit, omnes unum tradiderunt: Catholici persecutionem patiuntur ab Hæreticis, et rursus Hæretici affliguntur à Catholicis: Catholici ne mortem quidem ipsam pro Christo subire formidant, sed & Hæretici, priusquam errores suos relinquunt, mortem patiuntur. Quod Augustinus de Donatistis & Circumcellionibus scribit: & nostra tempestate multa Anabaptistarum supplicia, læta etiam fronte accepta, testantur. Imitandi sunt igitur in his rebus boni, non mali: Catholici, non Hæretici. At quis discernit, inquit, Catholicum ab Hæretico, qui extrinsecus tam in multis pares esse uidentur? Fateor simplicioribus de his rebus iudicium esse per difficile: immo nec ad ipsorum, sed ad pastorum et Prælatorum officium pertinere. Quibus & ipsis ad eam rem summa opus est diligentia, ut Liberius Papa ad Athanasium, & Aegyptiorum Episcopos de hæreticis scribit. Non oportet, inquit, nos deinceps tacere aut quiescere, ne quoquo modo iniqui iudicemur, odibilem Deo pacem amplectentes, quoniam scriptum est, Zelauit in peccatoribus, pacem peccatorum uidens: & dicatur etiam de nobis. Sacerdotes mei contempserunt legem meam, & polluerunt sanctuaria mea: inter sanctum & prophanum non habuerunt distantiam, inter pollutum & mundum non intellexerunt: sed confurgere cum Deo, & consistere, promptè induentes arma spiritus, aduersus malignantes contra fidem eius, ut approbemus spiritum sapienter, id est, uerba eorum, si ex Deo sunt: Scriptum est enim in Hieremia. Probatores dedi te in populo robustum, & scies et probabis uiam eorum. Multa namque nobis necessaria est uigilantia, & tanta diuinæ sapientiæ rimatio, quod occulta tenebrarum reuelat: ad requisitionem huiusmodi

Hæresis et Idolatria a diabolo sunt.

Exempla, ubi eadem agunt patiunturque Boni et Mali. Exod. 5. & 3. 3. Reg. 18.

Rom. 8. Gal. 2. Act. 14. & 16. Ioh. 13.

Epistol. 15.

Difficultas discernendi hæreticos.

Verba Liberij Papæ ad Athanasium. Psal. 72.

Soph. 3. Ezech. 22.

1. Ioh. 4.

Hiere. 6.

huiusmodi rei, & scrutationem, quoniam latet quodammodo et absconditur, uixque comprehenditur dolosa existens malitia: pro eo, quod sibi pietatem callide blandiatur, ut ualeat scrutantium mentem latere. Quod utique sciens beatus Apostolus, ait, Nam huiusmodi pseudoapostoli, & operarii subdoli, transfigurant se in Apostolos Christi: Sed non mirum, quoniam et ipse Sathanas transfiguratur sicut angelus lucis: & ideo non mirum, si ministri eius transfigurantur ueluti ministri iustitiæ, quorum finis secundum opera eorum. Sed Dominus in hoc præmunens nos, ait: Attendite à falsis Prophetis, qui ueniunt ad uos in uestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces: à fructibus eorum cognoscetis eos, Hæc Liberius. In hac igitur similitudine, communicatione sacramentorum, aliarumque rerum pietatem præferentium, Prælati non res ipsas & actiones, sed causas ipsas spectabunt: Siquidem non res ipsæ, quas fornificus ostendunt, sed causa ipsa & intentio quæ intus latet, hæreticum à Catholico separat. Pharao Dominatione in flatus populum afflixit: Moses zelo inflammatus iustæ correctionis eundem coercuit: Traditio patris & filij pia fuit, Iudæ impia: Tres cruces in uno loco erant, in una, latro liberandus: in alia, latro damnandus: in media Christus, alterum liberaturus, alterum damnaturus. Quid similitis istis crucibus? quid dissimilitis istis pendentibus? Idem igitur de sacramentis, & alijs rebus, quibus Catholici & Hæretici communicant, dicendum est. Catholicorum sacramenta uera sunt, quia ipsi ritè ad colendum Deum utuntur: Contra, Hæreticorum falsa sunt, quia ipsi non sicut Christus instituit, sed ad confirmandam impietatem suam, et decipiendum eos, qui sunt fidei non usque adeo firmæ, utuntur. Hæretici persequuntur Catholicos, ut eos ad adoranda impietatis suæ Idola compellant: Rursus Catholici Hæreticos persequuntur, ut quos mansuetudine non possunt, eos seueritate ad unitatem Ecclesiæ reducant, & ab impietatibus suis coerceant. Hi persequuntur diligendo, illi sauiendo: Hi ut corrigant, illi ut euertant: Hi ut reuocent ab errore, illi ut præcipitent in errorem. Agar passa est persecutionem à Sara, sed iuste: David persecutionem passus est, sed iniuste. Catholica Ecclesia persequens Hæreticos dicit: Persequar inimicos meos, & comprehendam illos, & non conuertar donec deficiant. Catholici, qui persecutionem patiuntur ab Hæreticis, spem habent in uerbo Domini dicentis. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam: & dicere possunt, Iudica me Deus, & discerne causam meam de gente non sancta. Mortem subeunt Catholici propter fidem Christi, & dicuntur Martyres: Mortem non formidant hæretici, non amore pietatis, sed timore superbiæ, propter uanam gloriam: ne reudeantes & errorem suum abiurantes, coram mundo confundantur. Ex qua causa multi etiam Ethnicorum mortem sibi sponte intulerunt, ne dum illatam sustinuerunt.

August. Epi-
stola. 48.
2. Corinth. 11.

Matth. 7.

Per quid sepa-
ratur Hæreti-
cus a Catho-
lico.

Intentio
discernit a-
ctum bonum
a malo.

Bona et ma-
la persecutio.

Gen. 16.
Psal. 17.

Matth. 5.
Psal. 42.

Mortem fe-
runt hæretici
propter super-
biam.

Cuius rei quædam exempla à Tertulliano referuntur. Lucretia, quæ uim stupri passa est, cultrum sibi adegit in conspectu propinquorum, ut gloriam castitati suæ pareret. Mutius, manum suam dexteram in ara cremauit, ut hoc factum eius fama haberet. Heraclitus Philosophus, bubulo stercore se oblitum exussit. Empedocles in ignes Aethnæi montis desilijt. Hasdrubalis uxor, cum iam ardente Carthagine maritum suum supplicem Scipionis uideret, cum filijs suis, in incendium patriæ deuolauit. Regulus dux Romanorum, captus à Carthaginensibus, cum se unum pro multis captiuis Carthaginensibus compensari noluisset, maluit hostibus reddi, & in arcæ genus stipatus, undique extrinsecus clauis transfixus, tot cruces sensit. Bestias foemina libens appetijt, & utique horridiores aspides serpentes tauro uel urso, quos Cleopatra immisit sibi, ne in manus inimici perueniret. Si hæc Ethnicus, quid mirum, si hæretici ex eadem causa uel etiam maiora patiantur? ut Catholici propter fidem Christi, mortem, & quæuis etiam tormenta subeant, sicut uerbo & exemplo Christi edocti sunt: Ut hæretici portentosam ipsam mortem, qua sponte in ignes irruunt, gladio iugula præbent, patiantur, à diabolo instigati. Idem enim est qui mortem suadet hæreticis, & qui saluatori nostro, ut se de pinna templi præcipitaret, tanquam de lege suggessit. Quo suafore, & cor eorum possidente, ita pereunt: quemadmodum grex ille porcorum, quem de monte in mare turba dæmonum deiecit.

Tertul. in lib.
quem scripsit
ad Martyres.
Exempla gen-
tilium propter
gloriam mor-
tem passorū.

Hæretici In-
stinctu Dia-
boli subeunt
mortem.

Luca. 4.
Matth. 4.
Marci. 5.

Quibus

Quibus modis hæretici cognoscantur,
Caput X.

A se ipso lo-
qui quid sit.
Ioan. 7.

Studium no-
uitatis Hære-
ticos facit.

1. Timoth. 6.

Studium Ca-
tholicorum est
sapere unum
omnes.

1. Corinth. 1.

Hæretici diui-
dunt Iesum.
1. Ioan. 4.

2. Pet. 2.

Iude. 1.
Hæretici se-
gregat semet-
iplos.

Num. 16.

Hæretici sunt
in uia Cain et
in contradi-
ctione Core.

Signa, qui-
bus hodie ma-
nifestantur
hæretici.

Lphonfus Minorita, tres modos enumerat, quibus Catholicos ab hæreticis discerni posse existimat: studium docendi noua, libertatem in docendo, & impatientiam. Studium nouitatis, gloriæ cupiditatem habet annexam, iuxta illud Ioan. Apostoli. Qui à semetipso loquitur, gloriam propriam querit. A semetipsis autem loquuntur, qui noua docent & prædicant, uerbo Dei Ecclesiæ incognita, et illius traditionibus aduersa. Hi sunt qui abrogatis Ecclesiæ ordinationibus nouas ipsi faciunt, noua altaria erigunt, & ab Ecclesiæ unitate deficiunt. A quorum nouitatibus cauendum apostolus Timotheum admonet: O Timothee, inquit, depositum custodi, deuitans prophanas uocum nouitates, & oppositiones falsi nominis scientiæ: quam quidam promittentes, circa fidem exciderunt. Catholici autem in unitate manent, ad quam omnes Christianos hortatur idem Apostolus Paulus: Obsecro autem uos, inquit, fratres, per nomen Domini nostri Iesu Christi, ut id ipsum dicatis omnes, & non sint in uobis schismata: sitis autem perfecti in eodem sensu, & in eadem scientia. Hanc unitatem qui diuidunt, procul dubio falsi Prophetæ sunt, de quibus Ioannes Apostolus ait. Omnis spiritus qui diuidit Iesum, ex Deo non est. Vnde quidam hæretici timentes, ne hoc tam certo signo proderentur, hunc uersiculum ex Epistola Ioannis eraserunt, ut Beda scribit. Similiter Petrus Apostolus, de magistris mendacibus loquens, sectas eos introducere ait perditionis. Et generaliter, quoties Apostoli à falsis Prophetis cauendum esse admonuerunt, simul etiam inter signa quibus cognosci possent, studium nouarum sectarum expresserunt: Vt Iudas Apostolus his uerbis significat, Vos autem, inquit, charissimi memores estote uerborum, quæ prædicta sunt ab Apostolis Domini nostri Iesu Christi, qui dicebat nobis, Quia in nouissimis temporibus uenient illusores, secundum desideria sua ambulantes in impietatibus: hi sunt qui segregant semetiplos: animales, spiritum non habentes. Hoc signo prodita olim fuit impietas Core, Dathan, & Abyron, quibus & Pseudoapostoli equiparantur. Sic enim de his scribit Iudas Apostolus. Hi autem, quæcunque quidem ignorant, blasphemant: quæcunque autem naturaliter tanquam muta animalia norunt, in his corrumpuntur. Væ illis qui in uia Cain abierunt, & in errore Balaam mercede effusi sunt, & in contradictione Core perierunt. Hoc signo hodie manifestantur omnes, qui Hierarchiam Ecclesiæ impugnant, qui unum in Ecclesia caput Romanum Pontificem negant, qui cognitionem difficultum causarum, ad sedem Apostolicam pertinere negant,

negant, aliaque quibus Ecclesiæ unitas scinditur docent: hæc enim qui pertinaciter affirmauerint, procul dubio ministri sunt Sathanæ & Pseudoprophetae, ut alio loco demonstrauius. Eiusdem conditionis sunt, qui doctrinam Catholicæ Ecclesiæ, & sanctorum Conciliorum condemnant. Nam & ipsi nouitati student. Tales sunt, quorum hodie scripta circumferuntur, quibus miris modis conciliorum authoritatem & decreta, sanctorumque patrum sententiæ calumniantur, uanacque docent esse omnia, quæ cum eorum doctrina non consentiunt. Huiusmodi sunt, quæ in libello, quem quidam de authoritate Ecclesiæ & ueterum scriptis ædidi, condemnantur, in quo sanctorum Conciliorum & patrum sententiæ, alias quidem stipulas, id est, opiniones incommodas, & aliquid erroris habentes: alias lignum id est, meros errores appellat: alias ex falsa opinione & errore uulgi desumptas esse affirmat. Stipula est, inquit, quod Ambrosius de ieiunio Quadragesimæ scribit: Cætera ieiunia sunt uoluntatis, hoc necessitatis. Vita monastica, quæ à Basilio asseritur, stipula est. Pœnæ Canonice, quæ Cypriano admodum placent, stipulæ sunt. Nomen satisfactionis Augustinus à uulgo sumpsit. Cœnam Domini uulgi more oblationem uocant. Consuetudo populi Cyprianum & alios uicit, ut probarent prohibitionem coniugij sacerdotum.

Applicationem missarum pro uiuis & mortuis, cultum uotorum & sanctorum, prohibitionem coniugij sacerdotum, meros errores esse dicit. Reprehendit in Dionysio, monachorum ordinationem tanquam superstitiosam. In Tertulliano, quod consuetudinem Ecclesiæ pro lege seruandam esse docet. In Basilio, inuocationem sanctorum. In Hieronymo, disputationem aduersus Iouinianum, in qua falsas & superstitiosas opiniones de traditionibus humanis esse dicit: & alia quædam, quæ non sunt digna Christiano. Item discrimen ciborum. In Augustino, quod uota approbauerit. In Gregorio, Monachatum, ritum inuocationis sanctorum, oblationem corporis et sanguinis Christi pro mortuis: Distractionem matrimonio rum sacerdotalium. Has & alias quasdam similes patrum sententiæ, quas unanimi consensu Catholica Ecclesia recepit & obseruauit: homo ille, stipulas, ligna, & incommodas opiniones, lapsus & errores uocat, & nescio sub quam censuram reuocat omnes Ecclesiæ patres & doctores: quasi totius Ecclesiæ magister & censor ipse constitutus sit. Eodem pertinet, quod hæretici scripturas non solum deprauant, sed etiam quasdam ita calumniantur, ut scripturas esse negent, quod & ipsum certissimum signum est, eos, qui talia faciunt, esse falsos Apostolos. Est enim hoc proprium hæreticis (ut inquit Irenæus) Vt cum ex scripturis arguuntur, in accusationem conuertantur ipsarum scripturarum, quasi non recte habeant, neque sint ex authoritate. Et Augustinus Faustum accusat, quod Epistolam Pauli, ad Roma-

Multa hære-
tica docentur
hodie in nouis
sectis.

Phil. Melanth.

Sententiæ Pa-
trum pro sti-
pulis habent
sectarj.

Calumniato-
res & Depra-
uatores scrip-
turæ.

Lib. 3. aduer-
beret.

Lib. 11. contra
Faust. Mani-
cap. 1. et 2.

Calumniato-
res Canonum
& De. ret. ali-
um Epistola-
rum.

Canones, q̄s
reprobāt aut
inuertunt.

Act. 6.

Similes Rep-
faci.

4. Reg. 19.

Calumniæ in
Leges impe-
riales.

L. inter claras
et L. nos red-
dentes C. de sum-
tri. et fid. Cat.
in Aut. ut eccle-
sia Rom. cen-
anno. collo. 2.

Libertas pro-
nunciandi sig-
num est hære-
seos.

Iacob. 1.

Idem. 3.

Gregorius I.
Iob. 6.

ad Romanos, aliorum falsitate corruptam dixerit. **Nec** uero ca-
nonicas tantum scripturas, sed etiam sanctorum patrum sanctiones
& decreta, ad hunc modum calumniantur. Etenim quæ à sanctis pon-
tificibus uariæ extant ad Christi fideles Epistolæ, quibus eos in fide
& moribus instruunt, quibusq̄ regulas Ecclesiasticæ disciplinæ præ-
scribunt, eas mentito patrum nomine æditas esse ipsi mentiuntur: ac
propterea non esse canones, qui ex ipsis decerpti in ius canonicum
relati sunt. Quales ferè sunt, quos hodie quidam eliminant: cano-
nes de non accusandis à laicis Prælatiis, de pœnitentijs & satisfactio-
nibus, de priuilegijs Romanæ sedis, & similes. Sed & uerum cano-
num sensum inuertunt contra patrum sententiam, eos ipsos ad con-
firmandos errores suos, uel impugnandam Catholicam ueritatē tor-
quentes. De quibus Epiphanius quidam in septima synodo. Qui spi-
ritualem, inquit, impugnant Ierusalem, uidelicet Catholicam Ecclesi-
am, configuratur quodammodo ihs, qui terrestrem Hierosolymam
opugnant. Student etiam patrum uti sermone, quemadmodum Rap-
saces aliquando hebraica lingua contra Israel usus est: siquidem con-
tra patres & Catholicam Ecclesiam, hæretici patrum doctrinam, &
Ecclesiasticam uocem usurpant. Eodem modo leges quasdam Im-
periales calumniantur, dicentes, falso & ementito titulo principum,
sub quorum nominibus æditæ sunt, in libros legales esse immixtas.
Ad quem modum hæc nostra tempestate hæretici, duas Epistolas:
alteram Ioannis Papæ, ad Iustinianum principem: alteram Iustinia-
ni ad eundem Ioannem Pontificem, scriptas, & in codicem Iustinia-
nicum relatas: similiter titulum, ut Romana Ecclesia Centum anno-
rum præscriptione gaudeat: Ho tantum nomine, quod in his ipsis
Romanæ Ecclesiæ autoritas, primatus & priuilegia asserantur, &
confirmantur, repudiant. Sed omnia hæc impudentissime, & con-
tra apertam historiarum ueritatem. Studium nouitatis plærunq̄
libertas pronunciandi comitatur, quæ & ipsa certum indicium est,
qui ea in doctrina fidei utitur, eum uel incidisse in hæresim, uel statim
in eam esse prolapsurum. Ac de illa libertate intelligendum est, quod
ait Iacobus Apostolus: Si quis putat se religiosum esse, nō refrenans
linguam suam, sed seducens cor suum, huius uana est religio. Et ite-
rum, Lingua inquietum malum, plena ueneno mortifero. In can-
dem sententiam quadrat, quod Gregorius scribit, qui exponēs illud
Iob. Respondete quæso absq̄ contentione, & loquentes id quod
iustum est: iudicate, sic ait. Qui in dictis suis reprobationem metuit,
ipse prius debet examinare quod dicit, quatenus inter cor et linguam
æquus quidem discretusq̄ arbiter sedeat: subtiliter pensatis, si recta
uerba cor efferat, quæ utiliter suscipiens, ad auditorum iudicium lin-
gua perducatur. Beatus igitur Iob sua contra amicos agens, sed con-
tra hæreticos nostra denunciāns, præcipitationē loquentium repre-
hendit,

hendit, atq̄ ad eam mentē uerba recolligit dicens: **Loquētes** id quod
iustum est, iudicate, ac si aperte diceret. Si in eo quod ad nos per egres-
sum loquutionis exit, reprehendi non uultis, intus iustitiæ librari
tenete: ut tantum foris quod dicitur ex ueritatis pondere placeat, quan-
tum hoc interius trutina discretionis pensat, hæc Gregorius. Re-
periuntur multa in scripturis Erasmi Roterodami, quæ ille continen-
tioris aliquanto linguæ non liberè profert, sed alijs iudicanda pro-
ponit, & inter hæc quædam certè à uera Ecclesiastica doctrina ab-
horrentia, Quæ si liberè proferrēt, nō uideo, quomodo ab hæresi ex-
cusari posset: sed hæc eadem cum alijs proferat liberius, & quod ille du-
bitat, aut per iocū dicit, hi affirmant, merito pro hæreticis habendi
sunt. Sic quod Erasmus innuit, Lutherus, & qui ex eo descenderunt
strenuè ac diligenter exequuntur. Ut pulchre colligit Ioan. Genesius
Sepulveda, in Antapologia, pro Alberto pio comite Carpentis in
Erasmum. Offenditur, inquit, Erasmus multitudine monasterio-
rū, Lutherus omnia monasteria demolitur: Mussat ille, nescio quid,
de cultu diuorum, Lutherus cultum diuorum execratur: Alter uult
Cæremonijs, cantibus, festis, modum imponi: alter summouet hæc
omnia: De primatu Petri & Ecclesiæ Romanæ nescio quid querit
Erasmus, Lutherus Petrum redigit in ordinem, & omnes Apostolos
pares facit, Ecclesiamq̄ & Episcopum Romanū nihilo cæteris digni-
tate præfert: Vidit aliquid Erasmus, quo decreta Ecclesiæ possent in
melius emendari, Lutherus Ecclesiæ & Conciliorum decretis om-
nem adimit autoritatem: & ad hūc modum de plærisq̄ alijs Luthe-
ri dogmatis loquuntur, Hæc ille. **Impatientia** quoq̄ prodit hære-
ticorum fallaciam, cum deprehensis tandem & apertis eorum dolis,
fideles admonitiones & correctiones non solum ægrè admittunt,
sed in eos illico per indignationem & impatientiam insurgunt: &
ueluti anguis calcatus se hac et illac torquent, circumspicientes in quos
uirus concepit eumere possint. Ac primum in eos, quorum an-
tea amicitiam ambire simularunt, conuitia iaciunt, impios, seditiosos,
& pacis turbatores eos appellantes: & crimina, quæ ipsi perpetra-
runt, in Catholicos transferētes. Quod olim Donatistas & Circum-
celliones, in Africa fecisse Augustinus testatur. Hi persecutionē se
pati sub terribilibus legibus Imperatoris conquerebantur: cum ta-
men in possessionibus suis securi sedentes, nec à quocūq̄ Catholicorum
turbati, ipsi Catholicos crudeliter persequebantur: ut quos fustibus,
& ferro concidebant, quorum domos compilando uastabant, oculo-
los calce & aceto extinguebant. Præterea indoctos, idiotas, im-
peritos, nihil scientes, uocāt Catholicos, quod Arrius & Sabinus Ma-
cedoniorum Episcopi fecerunt: Immo & hereticos, & quemadmo-
dum Catholici hereticos, non ab Ecclesia à qua abscessi sunt, sed à ma-
gistris eorum denominant: ut ab Arrio Arrianos, à Macedonio
E ij Macedonios,

Qualia sunt
scripta Eras-
mi.

Sic breuiter
& facere ait
Kilianus Leib-
Prior Rebdor-
fensis: Eras-
mus innuit,
Lutherus in-
ruit.
Ioh. Genesius
de Erasmo &
Luthero.

Impatienter
ferunt Hære-
tici aliorū ad-
monitiones.

Esaiæ. 27.
Sua scelerata
Catholicos re-
torquent.
Epistola. 62.

Conuitia in
Catholicos.

Macedonianos, à Pelagio Pelagianos, à Donato Donatistas &c. Ita & hæretici Catholicos nō ab Ecclesia, cuius tamen membra sunt, sed ab Episcopis olim nominabant: ut Ioannitæ, Athanasiani, Pauliani. Similes sunt, his etiam nostri temporis hæretici, qui & ipsi omnibus iniurijs, sacrilegi, fœdifragi, uirginum raptores, Ecclesiarū & monasteriorum depretores, & uastatores iuris, & iustitiæ uiolatores, seditiosi, pacis publicæ turbatores, à nullis ipsi læsi, nec iniuriam aliquam passi: tamen non uerentur uociferari, se non esse tuos, se uim timere, pacem & securitatem postulare, ad ius et iustitiam prouocare: Sed & Catholicos, impios, indoctos, asinos, Antichristos, Papistas appellant. Iam qua indignatione et impatientia Lutherus, in Illustrissimū quondam principem GEORGIUM Duce[m] Saxonie, & nuper etiam in Reuerendissimum Cardinalem, & Archiepiscopum Moguntinum, ALBERTVM, Marchionem Brandenburgensem debacchatus fuerit, eo tantum nomine, quod nimis fraternè eum sæpe admonuerunt, deinde etiam ut Prælati & principes per eos quos oportuit corripuerunt: quidam illius spurcissimi & infani libelli, contra optimos principes editi, demonstrant. Ut interim de alijs taceam, quorum omnium impatientiam & furor[em] uaria eorum scripta facile demonstrant. Sed de his iam satis.

*De multitudine & paucitate hæreticorum, deq[ue] hæresum
succesibus & exitu, Caput XI.*

Vnt qui neq[ue] prudentia & eloquentia, neq[ue] fraudibus uarijsq[ue] imposturis, & deceptionibus hæreticorum decipiantur, & hac tamen sola ratione uincantur, ut ab unitate Ecclesie deficiant: quod & augeri quotidie hæreticorum numerum, & in tot regnis & prouincijs propagari, & tanto tempore durare, & fœlicius omnia hæreticis quam Catholicis succedere uideant: hinc omnino conijcentes, ideo & auctam fuisse hæctenus hanc doctrinā & augeri, & propagari quotidie, quoniam ex Deo fit, & quæ hominum consilio dissolui non possit: ut in Concilio Iudæorum de doctrina Apostolorum Gamaliel Phariseus, legis Doctor, differebat. Hac certe coniectura multi decipiuntur, præsertim qui communem sensum & prudentiam sequuti, magis quid accidat & quem euentum una quæq[ue] res habere possit, quam quib[us] ex causis fiat, considerant. Nos uero huiusmodi coniecturam falsam et meram deceptionem esse, & uerbo Christi & exemplis docebimus. Primum certum est, hanc doctrinā in multis, fidei Catholicæ Ecclesie & sanctis scripturis aduersari. At Ecclesia super firmā Petrā ædificata est, quæ concuti quidem potest, euerti autem non potest. Eo dicente, qui Ecclesiam fundauit:

Deceptio ex
prospero suc-
cessu Hæret.
Aff. 5.

Nulla hæresis
contra Eccle-
siam præuale-
re poterit.

fundauit: super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferorum non præualebunt aduersus eam. Portæ autem inferorum hæreses sunt, quæ Ecclesiam quidem impetunt, euellere autem non possunt. Impeti siquidem possunt humanis præsumptionibus (ut inquit Gelasius Papa) quæ diuino sunt iudicio constituta: uinci autem quorumlibet potestate non possunt. Atq[ue] utinam sic contranitentibus perniciosa non sit audacia, quemadmodum quod ab ipso sacre religionis authore præfixum est, non potest ulla uirtute conuelli, firmamentum enim Dei stat, Nunquid nam cum aliquibus manifesta religio est, quantacunq[ue] potuit nouitate superari, non magis hoc inuicta permansit, quod existimata est posse succumbere? Immo hoc proprium est Ecclesie, ut tunc uincat cum læditur, tunc intelligat cum arguitur: tunc secura sit cum superata uidetur, ut inquit Hilarius. Sed nec uana esse potuit promissio Christi, quam Ecclesie suæ fecit, ut ab Hæreticorum insultibus semper tuta & inuicta esset futura. Quomodo enim fallere potuit, qui est ueritas ipsa? qui peccatum nō fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Multa quidem sæpe grauissima bella Ecclesie ab hæreticis intentata legimus, quibus multiuariam impugnata fuit: quam tamen nulla uis unquam expugnare & euertere potuit, neq[ue] aduersus eam portæ inferi præualere. Quod innumera propè hæresum exempla (quibus Ecclesia iam inde ab ipsis Apostolis, ad hæc usq[ue] nostra tempora uarijs modis attrita fuit) facile demonstrant. Tria cornua fecit Diabolus contra Iob, inquit Origenes: ad dimicandum uero aduersus Ecclesiam non tria cornua, sed innumerabilia omnes sectæ & hæreses faciunt, per quæ aduersus Ecclesie unitatem dimicant. Sed quemadmodum tunc tribus cornibus aduersus Iob aggressus cū confusione est superatus, nihil præualens aduersus Iob: sic nihil præualebunt hæretici aduersus Ecclesiam, firmum enim firmamentum Dei stabit, & portæ inferorum non præualebunt aduersus eam. Habet Ecclesia tres hostes, & eosdem quidem acerrimos, Tyrannidem, Hæresim, & Antichristum: qui quidem diuersis armis contra Ecclesiam dimicant. Tyrannis quidem uolentia, ut proscriptionibus, tormentis, cædibus &c. Et hæc leoni comparatur. Hæresis fraudulenta est, quæ uarijs dolis & fraudibus Ecclesiam aggreditur: hæc uulpi similis est. Antichristus utrisq[ue] utetur, & uolentia & fraudibus: uim habet in imperio, dolum in miraculis, & tamen ab his omnibus hæctenus semper inuicta fuit, & posthac etiam firma stabit Ecclesia. Quin illud etiam addo, huiusmodi aduersitates, u: nunquam nocuerunt, ita plurimum sæpe Ecclesie profuisse. Ecclesia Catholica, inquit Augustinus, per totum orbem ualide lateq[ue] diffusa, omnibus errantibus utitur ad profectus suos, & ad eorum correctionem, cum euigilare uoluerint. Utitur enim gentibus ad materiam operationis suæ

Lib. de uera
Religio.

hæreticis, ad probationem doctrinæ suæ: schismaticis, ad documentum stabilitatis suæ: Iudæis, ad comparationem pulchritudinis suæ. Alios ergo inuitat, alios includit, alios relinquit, alios antecedit. Et de hæresi Paulus, Oportet hæreses esse, ut & qui probati sunt, manifesti fiant in uobis. Ad idem Augustinus: Hæreses & scandala futura prædicta sunt, ut inter inimicos erudiatur, ac sic & fides & dilectio nostra possit esse probatior: fides, ne ab eis decipiamur: dilectio, ut eis corrigendis quantum possumus consulamus, non solum ne infirmis noceat, atque ut ab errore nefario liberentur, sed etiam orantes pro eis, ut aperiat Dominus illis sensum, ut intelligant scripturas. Item profunt hæreses, non quidem hæreticis docendo uerum, sed Catholicis quod nesciunt: carnales quidem ad quærendum uerum, spirituales autem ad aperiendum excitando. Non est igitur periculum, ut Ecclesia ullis aduersitatibus & errorum procellis eueri possit, ut quæ est ædificata super firmam Petram, id est, fidem Apostolicam, quæ nunquam deficiet, Domino id promittente Petro, ac dicente: Ego autem pro te rogavi, ut non deficiat fides tua, &c. Sed nec bonos terrere debet maiorum multitudo. Nam illud peculiare est hæreticis, ut si pauci fuerint, de paucitate: si multi, de multitudine gloriætur. Quod Donatistas in Africa fecisse legimus, qui primum quidem de paucitate gloriantes dicebant. Totum orbem terrarum apostatauissent, & Ecclesiam in sola parte Donati remansisse. Quod ut probabile simplicioribus facerent, nonnullis etiam scripturarum exemplis nitebantur. Enoch *† uiuus* (inquiiebant) *† uiuo* inter omnes homines placuit Deo, & translatus est. Postea toto mundo aquarum inundatione deleta, solus Noë cum coniuge & filiis & nuribus suis in Arca meruit liberari. Adiungebant etiam de Loth, quod solus cum filiabus de Sodomis liberatus sit. De ipso quoque Abraham & Isaac & Iacob, quod pauci fuerint Deo placentes, ceteri Idolis dediti & daemonebus. His atque alijs similibus exemplis, paucitatem suam commendare conabantur Donatistæ, & in sanctis Ecclesie multitudinem blasphemare non cessabant. Sed & eisdem deinde in collationibus cum Catholicis habitis, numero Episcoporum superare Catholicos uideri uolebant. Sic & nostris temporibus hæretici, ab initio de paucitate gloriabantur, quasi uero ipsi essent, parua illa familia: Abraham, Elias, Eliseus, Maria, Ioseph, Zacharias, Simeon, Anna, Pastores: Catholici uero multitudo Chaldæorum, Ægyptiorum, Iudæorum & aliorum impiorum. Aucta autem ipsorum secta, tum uarijs fraudibus & imposturis, tum etiam lenitate Imperatoris, & simplicitate quorundam principum, & malitia peruersorum quorundam adulatorum: postquam ex paucis facti sunt multi, mox de multitudine gloriari coeperunt, id quod multi ab ipsis æditi libelli plane indicant. In quibus regna, principatus, Ducatus, & communitates enumerant, olim à Catholicorum, nunc à sua parte stantes. Verum Ecclesia non ex multitudine uel paucitate credentium, sed ex uera & Catho-

1. Cor. 11.
Probator per
hæreses fides
& dilectio.

Catholicis
profunt hære-
ses.

L. 10. 22.

August. lib. 2.
contra aduersa-
rium legis &
Prophetarum.
Idem, de unitate
Ecclesie.

Iactantia de
augmento.

lica fide existimanda est. Etenim fideles sunt, qui Catholicam fidem tenent, & hi Ecclesiam Catholicam constituunt, siue multi siue pauci: Rursus hæretici & schismatici sunt, qui nouam sectam ueritati Catholicæ contrariam eligentes, ab unitate Ecclesie deficiunt, siue multi siue pauci. De paucitate Ecclesie in comparatione multorum malorum dicitur: Quia angusta & arcta uia est, quæ ducit ad uitam, & pauci sunt, qui ambulant in ea. Et rursus de multitudine ipsius dicitur: Sic erit semen tuum, sicut stelle cæli, sicut arena maris. Catholici itaque in comparatione infidelium pauci sunt, per se autem multi. Quæ quidem multitudo multitudini impiorum præfertur: de qua dicitur, Lætare sterili quæ non parit: erumpe & exclama, quæ non parituris, quoniam multi filij desertæ magis, quam eius quæ habet uirum. Quo loco Apostolus multitudinem Christianorum, multitudini Iudæorum præfert. Item illud. Et multi ab Oriente & Occidente uenient, & recumbent cum Abraham, Isaac, & Iacob, in regno cælorum. Sed & in ipsa multitudine eorum qui Christiani appellantur, multitudo est & paucitas: multitudo quidem infirmorum, paucitas autem eorum qui inconcussam in fide stabilitatem seruant, de quibus ita scribit Augustinus. Et quia, inquit, exhibet sibi Deus populum abundantem, emulatorem bonorum operum. Et multa millia, quæ numerare nemo potest, uidentur in Apocalypsi, ex omni tribu et lingua, in stolis albis, palmisque uictoricis. Ipsa est quæ aliquando obscuratur, & tanquam obnubilatur multitudine scandalorum, quando peccatores intendunt arcum, ut sagittent in obscura luna rectos corde. Sed & tunc in suis firmissimis eminet, & si aliqua in his uerbis diuinis distributio facienda est, fortasse non frustra dictum est de semine Abraham, Sicut stelle cæli, & sicut arena, quæ est ad oram maris: ut in stellis cæli, pauciores, firmiores, clarioresque intelligantur: in arena autem maritimi litoris, magna multitudo infirmorum atque carnalium. Quæ aliquando tranquillitate temporis quieta, & libera apparet: aliquando autem tribulationum & tætionum fluctibus, operitur atque turbatur. Non est igitur attendendus numerus hæreticorum. Melior est enim unus timens Deum, quam multi filij impij, sicut locutus est Dominus per Prophetam, dicens: Fili, ne iucunderis in filijs impijs si multiplicatur tibi, cum non fuerit timor Dei in ipsis. Habet Ecclesia bonum semen, quod seminauit filius hominis: habet et zizania, sed non est triticum relinquentium propter zizania: nec uera Domini frumenta per zizania extingui poterunt, sed manebunt semper illæsa usque ad tempus messis, quantumlibet in comparatione zizaniorum pauca. Quod Augustinus pulchre explicat his uerbis. Totus mundus, inquit, in maligno positus est, propter zizania, quæ sunt per totum mundum: & Christus propitiator est peccatorum nostrorum: non tantum nostrorum, sed totius mundi: propter triticum, quod est per totum mundum. Refrigescet autem charitas multorum, propter abundantiam scandalorum, quanto magis magisque

Ecclesia non est
multis aut ex
paucis: sed ex
re a fide cog-
noscitur.
Vide Aug. de
ser. Romani in
monte lib. 2.
Matth. 7.
Gen. 35.

Esa. 54.
Gal. 4.

Matth. 8.

Epist. 48.
Idem in lib. de
unitate Eccle-
sie c. 12.
Psal. 10.

In paucis, fir-
mi: In multis,
infirmi sunt
in Ecclesia.

Cyprianus Epi-
stola 3. lib. 1.
Eccles. 16.
In Ecclesia tri-
ticum est &
zizania.

Psal. 11.

1. Iohn. 2.
Matth. 24.

glorificato Christi nomine congregentur in communionem sacramentorum eius etiam maligni, & perseverabunt omnino peruersi: sed tamen tanquam palea de area dominica non nisi ultima uentilatione separandi. Non extinguunt isti frumenta dominica, in eorum quidem comparatione pauca, sed multa per se ipsa: non extinguunt electos Dei congregandos in fine sæculi, sicut Euangelium loquitur, à quatuor uentis, à summis cœlorum usq; ad terminos eorum ipsorum enim uox est, Saluum me fac Domine, quoniam defecit sanctus, quoniam diminutæ sunt ueritates à filiis hominum, De quibus & Dominus dicit, inter abundantiam iniquitatis: Qui perseverauerit usq; in finem, hic saluus erit. Deniq; non unum hominem, sed plures in eodem Psalmo loqui consequentia docent, ubi dicitur: Tu Domine serua bis nos & custodis nos à generatione hac in æternum. Proinde perniciosè errant, qui hæreticorum doctrinam ex eorum multitudi ne piam æstimant: Catholicorum uero impiam propter eorum pau citatem. Neque enim paucitas uel multitudo attendenda est nomen Christi profitentium, sed fides potius & opera uere credentium. Sic Christus cum dixisset, paucos esse qui inueniunt angustam portam & arctam uiam, Ne hæretici & mali se supponant nomine paucita tis, statim subiicit: Cauete à Pseudoprophetis &c. Sed isti nō fallunt oculum simplicem, siue multi siue pauci, qui arborem ex fructibus di gnoscere nouit: Ait enim, Ex fructibus cognoscetis eos &c. Admo nendi sunt igitur omnes, qui ueri Christiani esse uolunt, ut uerā Chri sti fidem sequantur, etiam à paucis prædicatam: falsam doctrinam repudient, etiam à multis assertam. Melius est enim inter pauca fru menta Domini in horreo Domini congregari, quam inter multā zizania in ignem projici, ubi non minus ardebunt, quia cum multis ardebunt. Hæc de numero & multitudine hæreticorum, nunc de diuturnitate erroris, quæ & ipsa multis ad hæreticos deficiendi occa sionem præstat. Sed falluntur qui diuturnitatem errori patrocinari putant, neq; enim ulla consuetudo ueritati officere & præiudicare potest, quin potius consuetudo sine ueritate uetustas erroris est, ut inquit Cyprianus: Veritas enim ualet & inualefcit in æternum, & uiuit & obtinet in sæcula sæculorum. Arii hæresis semel in Nicæna Syno do condemnata, mortuo Constantino principe, uires resumpsit, & patrocinio quorundam impiorum principum usq; ad Iustiniani tem pora & eo amplius perdurauit. Sic multæ aliæ hæreses semel sopitæ, per antiquum hostem ueritatis inimicum, & organa sua hæreticos, iterum reuocatæ, ad longa tempora protractæ fuerunt. Sed quæ ta men nunquam consistere, & aduersus Catholicam Ecclesiam præua lere potuerunt. Quin potius quotquot in mundo hæreses fuerunt, quantumlibet magnæ & pomposæ, cum magna tandem confusione perierunt & euauerunt, ut uerè de his dictū intelligatur: Sprennentur tanquam

Electi, in com paratione reprobos, pau ci sunt: secundum se multi. Mar. 13.

Psal. 11. Matth. 10.

Psal. 11.

Aug. De sermone Domini in monte, lib. 2.

c. multi. 2. q. 1.

Hæreses non approbat diu turnitas.

c. Consuetudo. dist. 8.

Cyp. in Episto la ad Pompeiū contra Episto lam Stephani. Ariana hære sis ualde diu rturna fuit. Consilium hæ reticorum ex hominibus est non ex Deo.

tanquam aqua decurrens, Nam ut torrentes fluuij uidelicet hyema libus aquis collecti & impleti, post paululum transeunt: Ad tempus perstrepunt, & mox cessant, Ita hæreses tanquam aqua decurrens diu stare non possunt: nam multæ hæreses iam emortuæ sunt, cucurre runt in riuis suis quantum potuerunt: decurrerunt, siccati sunt riui, ut uix eorum memoria reperiatur. Nec id sanè mirum, fuit enim consi lium eorum ex hominibus, immo ex patre eorum diabolo, ideo opus eorum dissolutum fuit, ut rectè dixit Gamaliel: Quemadmodum & posthac quicquid contra Ecclesiam statuent, dissoluetur, solum sem per firmum stabit fundamentum ueritatis Ecclesia, quod nulla unquam ui, neq; mundi neq; principis illius diaboli, poterit expugnari. Nec sibi blandiantur hæretici, de prosperioribus successibus suis, & dura seruitute Catholicorum: ad tempus quidem hæc gaudia du rant, ad postremum autem in perpetuum luctum cōuertentur. Quin potius cogitent uindictam diuinam, quanto tardio rem, tanto fore grauiorem. Item quod Apostolus Petrus ait: Vnus dies apud Domi num sicut mille anni: & mille anni sicut unus dies. Tamen si igitur tar de ueniat dies ultionis & uindictæ diuinæ, tamen ueniet, quem non euitabunt hæretici & schismatici, contra quos etiam clamabunt iusti. Dirumpamus uincula eorum, per gladiū uidelicet spiritualem, quod est uerbum Dei: & projiciamus à nobis iugum ipsorum, per expugna tionem prophani sensus ipsorum. Tunc enim ipse quoq; Dominus irridebit eos, & subsannabit: & tunc loquetur ad eos in ira sua, & in furore suo conturbabit eos, per Prophetam dicens: Falso Prophetæ uaticinantur in nomine meo, non nisi eos, & non præcepi eis, neq; lo cutus sum ad eos uisionem mendacem, diuinationē fraudulentam, & seductionem cordis sui prophetant uobis. Idcirco hæc dicit Domi nus de Prophetis, qui prophetant in nomine meo, quos ego nō misi, dicentes, Gladius & fames nō erit in terra hac: In gladio & fame con sumentur Prophetæ illi, & populi quibus prophetauerunt erunt pro iecti in uis Hierusalem, præ fame & gladio, & nō erit qui sepeliet eos: ipsi & uixores eorum, filij & filia eorum, & effundam super eos ma lum suum. Item alius Prophetæ, ille uero qui præsumit & contu max est, uir sui iactans, nihil omnino proficiet qui dilatauit tanquam inferus animam suam. Et iterum alia scriptura: Verba uiri peccatoris ne timueritis, quia gloria eius in stercore erit & in uermes: hodie ex tollitur, & cras nō inuenietur, quoniam conuersus est in terrā suam. Et iterum: Vidi impium exaltatum & extollī supra cedros Libani, & transiui, & ecce non erat, & quæsiui eum, & non est inuentus locus eius. Item in arrogantem & superbam eorum iactationem Esaias. Tu autem dixisti in animo tuo, in cœlum ascendā, super stellas Dei po nam sedem meam, sedebo in monte alto super mōtes altos, in Aquilonem ascendam super nubes, & similis ero altissimo, & addit, dicens:

Aug. in Psal. 57.

Act. 3.

Non gaudeat hæret. de pro speris ad tem pus successib.

2. Pet. 3.

Psal. 2.

Hier. 14.

Cyp. Epist. 3. lib. 1.

Esa. 5.

Abacuc 2.

1. Mocha. 2.

Psal. 36.

Gloria hæret. non erit perperua.

Esa. 14.

Tu

Inspiciētia eorum manifestabitur.

Exod. 8.

Psal. 9.

Hiere. 17.

Lib. 13. contra Faustum c. 12.

Exitus hæret.

Esa. 2.

1. Pet. 2.

Iob. 4.

Gen. 7.

Gen. 19.

2. Pet. 2.

Tu uerò ad miseros descendes in fundamenta terræ, & qui uidebunt te, super te mirabuntur. Quin & ipsi tandem uidebunt, instar Magorum Pharaonis, potentiam Dei esse contra se, & dicent: Digitus Dei est hic. Et apparebunt omnibus eorum fraudes, doli, & insipientia, ut in Psalmo. In muscipula ista, quam occultauerunt, comprehensus est pes eorum. Item Hierem. Propheta: Perdix fouit que non peperit, fecit diuitias, sed non in iudicio, in dimidio dierum suorum derelinquet eas, & in nouissimo suo erit insipiens, Id est, qui primo tanquam per pollicitationem & ostentationem excellentis sapientia seducebat; erit insipiens, id est, apparebit insipiens eis, quippe quibus primo erat sapiēs, tunc erit insipiens, cum apparebit; quia demencia eius nota erit omnibus, ut Augustinus interpretatur. Postremo parem quoque delictis eorum scripturæ minantur exitum, ut Esaias: Dies Domini Sabaoth super omnem iniuriosum, & superbum, & super omnem elatū & excelsum. Item Petrus Apostolus. Fuerunt uerò & Pseudoprophetae in populo, sicut & in uobis erunt magistrī mendaces, qui introducent sectas perditionis: & eum qui emit eos Deum negant, superducentes sibi celerem perditionem: & multi sequuntur eorum luxurias, per quos uia ueritatis blasphemabitur: & in auaritia fictis uerbis de uobis negociabuntur, quibus iudicium iam olim non cessat, & perditio eorum non dormitat. Si enim Deus angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in Tartarū tradidit cruciandos in iudicium reseruari, & originali mundo non pepercit: sed octauum Noë iustitiæ præconem custodiuit, diluuium mundo impiorum inducens: & ciuitates Sodomorū & Gommorreorum in cinerem redigens, euerfione damnauit: Exemplum eorum, qui impiè acturi sunt, ponens: & iustum Loth oppressum, a nefandorum iniuria a luxuriosa cōuersatione eripuit: aspectu enim & auditu iustus erat habitans apud eos, qui de die in diem animam iusti iniquis operibus cruciabant. Nouit Deus pios de tentatione eripere, iniquos uerò in diem iudicij reseruare cruciandos: magis autem eos qui post carnem in concupiscentia immunditiæ ambulant, dominationesque contemnunt: audaces, sibi placentes, sectas non metuumt introducere blasphemantes. Vbi angeli fortitudine & uirtute cum sint maiores, non portant aduersum se execrabile iudicium: hi uero uelut irrationabilia pecora, naturaliter in captionem & perniciem, in his quæ ignorant blasphemantes, in corruptione sua peribunt, percipientes mercedem iniustitiæ.

De

De uarijs Typis, figuris & uaticinijs, quibus hæreses in ueteri & nouo testamento designatæ atque prænunciatæ sunt,
Caput XII.

Actenus quæ ad originem & causas hæresum & mores hæreticorum pertinent, quanta potuimus breuitate perstrinximus: nunc de uarijs typis, figuris, uaticinijs, & nominibus hæreticorum: quibus hæc ipsa mystica quadam significatione in sanctis scripturis designantur & prænunciantur, dicendum est. Ac primum quidem, quod ad figuras ueteris testamēti attinet, Augustinus filiorum Noë propheticam figurationem explicans, in Cham hæreticos designatos esse scribit. Cham, inquit, qui interpretatur calidus, medius Noë filius, tanquam se ab utroque discernens, et inter utrumque remanēs: neque in primitijs Israëlitarū, nec in plenitudine gentium, quid significat, nisi hæreticorum genus calidum, non spiritu sapientiæ, sed spiritu uersipellis astutiæ: quo solent hæreticorum feruere præcordia, & pacem perturbare sanctorum. Sic & in Ismaele & Esau præfiguratae sunt hereses. Siquidem per Isaac & Iacob spirituales: per Ismael autem & Esau animales siue carnales designantur. Ex animali autē sensu (nam & homo animalis non percipit, quæ sunt spiritus Dei) omnes hæreses, dissensiones & schismata, generantur. Ideo autem Isaac spirituales, Ismael autem carnales & animales significat: quia ille de libera & secundum repromissionem, hic uerò de ancilla & sine repromissione natus est. Et per hos quidem duos filios duo testamēta significata sunt, ut inquit Apostolus. Vna est ergo Ecclesia, quæ parit animales & spirituales, ad illos pertinet uetus testamētum: ad hos uero nouum. Sed primis temporibus utrumque occultum fuit, ab Adam usque ad Moysen: a Moysē autem manifestatū est uetus, & in eo ipso occultabatur nouum, quia occultè significabatur. Postea uerò quā in carne Dominus uenit, reuelatum est nouum: ueteris autem Sacramēta cessarūt. In illis enim sunt, quos Apostolus iam per sacramētum noui testamēti natos, adhuc tamen dicit animales non posse percipere, quæ sunt spiritus Dei. Sicut enim in Sacramētis ueteris testamēti uiuebant quidam spirituales, ad nouū scilicet testamētum (quod tunc occultabatur) occultè pertinentes: sic & nunc in Sacramēto noui testamēti, quod iam reuelatum est, plerique uiuunt animales. Qui proficere si nolunt ad percipienda, quæ sunt spiritus Dei, quo eos hortatur sermo Apostolicus, ad uetus testamētum pertinebunt: si autem proficiunt, etiam antequam capiant, ipso profectu & accessu ad nouum pertinet. Et si prius quā spirituales fiant, ex hæc uita rapiantur, custoditi per Sacramēti sanctitatem, in terra uiuentium computantur, ubi est spes nostra & portio Domini, sicut scriptum

Hæretici per Cham filium Noë præfigurati.

August. de ciuitate Dei lib. 16. c. 2.

August. de Baptis. contra Donatistas c. 15. 1. Corin. 2.

Ismael et Isaac, duo testamēta designant. Gal. 4.

In una Ecclesia animales & spirituales.

In utroque testamēto animales & spirituales. 1. Corin. 2.

ptum est: Imperfectū meum uiderunt oculi tui, & in libro tuo omnes scribentur. Vtrosq; igitur per baptismum parit Ecclesia, & animales & spiritales: siue apud se, id est, ex utero suo, siue extra se de femine uiri sui: siue de se, siue de ancilla. Nam quemadmodū Rebecca Esau & Jacob peperit ex se, quorum alter carnalis, alter spiritalis fuit. Similiter Sara Ismaëlem & Isaac, sed illum carnalem ex Agar ancilla & femine uiri sui: hunc spiritalem, sed ex utero suo. Similiter Lia & Rachel ex ancillis, sed femine mariti sui spiritales pepererunt. Ita Ecclesia & carnales & spiritales parit. Nam quæ peperit Abel & Enoch, & Noë & Abraham: eadem peperit Moysen & Prophetas, tempore posteriores ante aduentum Domini. Et quæ istos, ipsa & Apostolos & Martyres nostros, & omnes bonos Christianos. Omnes enim diuersis quidem temporibus nati apparuerunt, sed societate unius populi continentur, & eiusdem ciuitatis labores huius peregrinationis experti sunt, & usq; in finem cæteri experientur. Eodem modo quæ peperit Chain, & Cham, & Ismaëlem, & Esau: eadem ipsa peperit et Dathan, & alios in eodem populo similes. Et quæ istos, eadem ipsa & Iudam pseudoapostolum, & Simonē Magum, & cæteros: usq; ad hæc tempora pseudochristianos, in affectione animi mali pertinaciter obduratos, siue in unitate permixti sint, siue aperta præcisione dissentiant. Sed cum tales à spiritalibus euangelizantur, & Sacramentis imbuuntur: tanquam per seipsam Rebecca eos parit sicut Esau. Cum autem per illos, qui non castè enunciant Euangeliū, tales in Dei populo generantur, Sara quidem, sed per Agar. Item, boni spiritales, quando euangelizantibus uel baptizantibus carnalibus, generantur: Lia quidem uel Rachel iure coniugali eos, sed per ancillarum uterum parit. Cum uero per spiritales in Euangelio generantur boni fideles, qui uel euadunt in spiritalis ætatis affectū, uel edendere non desistunt, uel ideo non faciunt, quia non possunt: sicut ex utero Saræ Isaac, uel Rebeckæ Jacob, in nouam uitam & nouum testamentum nascuntur. Eodem ferè pertinet, quod alibi Augustinus hæreticos & schismaticos filijs concubinarum comparat, secundum id quod scriptum est: Et ecce ancillam & filium eius, neq; enim hæres erit filius concubinæ cum filio meo Isaac. Et Abraham dixit Deus, In Isaac uocabitur tibi semen. Quod sic est Apostolus interpretatus: ut filij concubinarum sint filij carnis: filij uero nati ex libera, sint filij repromissionis. Scriptum est, inquit, quoniam Abraham duos filios habuit: unum de ancilla, & unum de libera: sed qui de ancilla, secundum carnem natus est: qui autem de libera, per repromissionem. Quemadmodum autem filij repromissionis deputantur in femine Abraham, ut intelligamus semen Abraham secundum Isaac, propter Christum ad Dei filios pertinere, qui sunt corpus Christi & membra, id est, Ecclesia Dei una, uera, germana, Catholica, tenens

Psal. 138.
Varia figuræ unius matris Ecclesiæ, in pariendo animales & spiritales.

Diuersis temporibus diuersi partus Ecclesiæ.

Boni.

Mali.

Typus parienti in una Ecclesia multiplex.

Hæretici comparantur filijs concubinarum.

Alij carnis, alij repromissionis filij.

Gal. 4.

piam fidem: non eam quæ per elationem uel tumorem, sed eam, quæ per dilectionem operatur: ita filij concubinarum secundum carnem nati sunt: per quos, eos intelligimus, qui ex Ecclesia eiectione hæredes esse non possunt. Hij nimirum sunt hæretici & schismatici, de quibus dicitur: Ex nobis exierunt, sed nō erant ex nobis. Sed & de Cethura, quam postea duxit Abraham, nō secundum promissionem, sed secundum carnem suscepit filios: in quibus & ipsis hæreses & schismata designantur, quia de libera quidem, sicut isti de Ecclesia, sed secundum carnem tamen nati sunt, non spiritualiter per repromissionem. Sodalitas item Sampsonis, qui uxorem eius duxerat, hæreticorum figuram gessit. Nam hæretici qui Ecclesiam diuiserunt, uxorem Domini sui ducere & abducere uoluerunt: de Ecclesia enim & de Euangelio exierunt, qui impietatis adulterio Ecclesiam, id est, Christi corpus, in partem suam conantur inuadere. Vnde fidelis ille seruus & amicus sponsæ Dominicæ loquitur: Despōdi enim uos uni uiro castam uirginem exhibere Christo. Similiter tres amici Iob, Eliphaz Themaites, Baldad Suhites, Sophar Naamathites, hæreticorum speciem tenent, ut Gregorius in Moralibus testatur. Quorū peruersa actio, ex ipsa etiam nominum suorum interpretatione colligitur. Siquidem Eliphaz interpretatus est Dei contemptus: Nisi enim Deū contemnerent hæretici, nequaquā de Deo peruersa sentirent. Themaites uero dicitur ab Austro: Thema siquidem Auster interpretatur. Auster autem uentus calidus est. Hæretici igitur qui ardentius appetunt sapere, quasi plusquam necesse est, student calere: unde amplius calorem quam debent sapientiæ percipere appetentes, ab Austro uenire referuntur. Ab hoc calore immoderate sapientiæ, mentes fidelium Apostolus temperare curat, dicens: Nō plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Baldad autem interpretatur uetustas sola: dum enim reuinci fugiunt, & peruerso studio esse uictores quærunt, nouæ uitæ conuersationem negligunt: & ex sola uetustate est quod intendunt. Suhites autem à loquacitate appellatur. Suhit enim loquens dicitur: A Thema igitur & Suhit, id est, à calore & loquacitate uenire referuntur: quia per hoc, quod scripturarum se studiosos exhibet, solis uerbis loquacitatis, non aut uisceribus charitatis calent. Sophar uero speculam dissipans interpretatur. Hii etenim qui in sancta Ecclesia siti sunt, redemptoris sui mysteria fide uera humiliter contemplantur: sed dum hæretici cum falsis allegationibus ueniunt, speculam dissipant: quia eorū mentes, quas ad se trahunt, ab intentione rectæ contemplationis inclinant. Naamathites autem à decore dicitur. Naama siquidem interpretatur decor, quia enim docti non esse, sed uideri appetunt: ex eruditionis uerbis speciem bene uiuentium sumunt, & per calorem loquacitatis in se imaginem ostendunt decoris: ut eo per decorem linguæ peruersa facile persuadeant,

1. Ioan. 2.

Filij de Cethura, carnales, & in typo hæretici.

Gen. 25.

August. in expositione epistolæ ad Galat.

Iud. 14.

August. sermone 107. de tempore.

1. Corin. 12.

Grego. in Expositione Moralium in Iob. lib. 3. c. 17.

Eliphaz.

Themaites.

Rom. 12.

Baldad.

Suhites.

Sophar.

Naamathites.

deant, quo foeditatem uitæ sensus caliditate occultant. Iam & rē-
pens, qui Euam in Paradiso decepit, dicens: Quocumq; die comede-
ritis ex fructu ligni, quod est in medio Paradisi, aperientur oculi ue-
stri: & eritis sicut dñs, scientes bonum & malum, typum hæreticorum
gessit. Nulli enim loquacius atq; iactantius promittunt scientiam bo-
ni & mali, & in ipso homine, tanquam quæ plantata est in medio Pa-
radisi: eam dignosceniam se demonstraturos esse præsumunt. Ac pe-
culiare quidem omnibus hæreticis est, ut scientiæ pollicitatione deci-
piant, & repræhendant eos, quos simpliciter credentes inuenerunt.
Et quia omnino carnalia persuadent, quasi ad carnalium oculorum
apertionē conantur adducere, ut interior oculus excæcetur. Ioan-
nes Chrysostomus alia ratione Serpentes appellat: nempe, quia pru-
dentes sunt in malo, & stulti in bono: & sicut serpentes uarij sunt in
erroribus suis, & multiplices in malignitate, qui deposuerunt imaginē
Dei, quæ est in iustitia & sanctitate ueritatis: & suscipiētes imaginem
serpētis, quæ est in malitia & schemate + ueritatis: facti sunt serpētes,
filij serpentis illius, ad quē Dominus in persona Ecclesiæ & diaboli
dicit: Ecce pono inimicitias inter te & mulierē, & inter semen tuum
& semen illius. Super uentrem tuum & pectus tuum repes, & terram
manducabis omnibus diebus tuis. Propter quam sententiam Domi-
ni, inter hæreticos & Christianos pax non potest esse. Si ergo filios
Ecclesiæ non persequuntur hæretici, neq; aduersantur, & ipsi filij sunt
Ecclesiæ: si autem persequuntur, semen sunt serpentis illius, cuius se-
men inimicitias exercet aduersus semen Ecclesiæ. Nam & isti qui
sunt genimina serpentis, similiter sicut & illi, super uentrem suum &
super pectus repunt, & semper manducant terram. Super uentrem
quidem & pectus repunt, quoniam quicquid faciunt, propter uen-
trem suum faciunt, & propter uanam gloriam pectoris sui. Terram
autem manducāt, quoniam neminem lucrantur aut capiunt in per-
fidia sua, nisi illos, qui in terra sunt, id est, carnales homines. Speri-
tuales autem homines unctio non consumit. Manducare enim est
lucrari uel acquirere, siue ad uitā siue ad mortem. Non solum autem
serpentes sunt, sed etiam uiperæ, quarum natura est, ut rumpentes uis-
cera matrum nascantur: Sic & authores hæresum rumpentes fidem
matris Ecclesiæ, processerunt ad principatum. Hæc Chrysostomus.
Per Tauros quoq; hæretici designantur in illo Psalmi: Congregatio
taurorum inter uaccas populorum. Tauros siquidem hæreticos uo-
cat, propter superbiam duræ indomitæq; ceruicis: Vaccas autem po-
pulum seducibiles animas intelligit, quia facile hos tauros sequun-
tur. Non enim uniuersos populos seducunt, in quibus sunt graues
& stabiles, Vnde scriptum est. In populo graui laudabo te: sed in eis
populis, in quibus inuenerint uaccas. Ex his enim sunt, qui penetrant
domos, & captiuas ducunt mulierculas, oneratas peccatis, quæ du-
cuntur

August. de ge-
nesi contra
nichæos lib. 2.
c. 25.

Gene. 3.
Cur hæretici
dicuntur ser-
pentes.

In expos. in
Matth. Homel.
45.

+ uanitas
Gen. 3.

33.

Cur hæretici
super uentrem
& pectus suū
reperere dicuntur.
Quomodo
manducant
terram.

Viperæ

Cur Tauri di-
cuntur hæretici.
Aug. in enar.
in Psal. 67.

Psal. 34.

2. Tim. 3.

cuntur uarijs desiderijs erroris, semper discentes & ad scientiam ue-
ritatis nunquam peruenientes. Inter plagas Ægypti secūda fuit Ci-
niphum, quod animal pennis quidem suspenditur per aëra uolūtās:
sed adeo subtile est & minutum, ut oculi uisum nisi acutè cernentis elu-
dat: corpus tamen cui infederit, acerbissimo terebrat stimulo. Hoc
ergo genus animalis Augustinus arti philosophiæ uel hæretico-
rum calliditati comparat, quæ minutis & subtilibus uerborum sti-
mulis aures terebrat: & tanta calliditate circumuenit, ut deceptus
quisque nec uideat nec intelligat unde decipiatur. Ex arca Noë
quæ Ecclesiam designat, duæ aues demissæ sunt: corax & colum-
ba. Ac per coracem quidem hæretici designantur, ut Cyprianus in-
terpretatur. Corax siquidem immundorū hominum, & in tenebris
perpetuis per sæculi latam uiam & immunda uescentium, Apostata-
rum futurorū, & ad Ecclesiam ultra non reuertentium, figuram por-
tabat. Quem (sicut legitur) inuenimus emissum & non amplius
reuersum. Huic ergo aui, id est, immundo spiritui, quicumq; fuerint
similes inuenti, ad Ecclesiam amplius reuerti non poterunt. Qui & si
uoluerint, donec immūdi manserint, dominus prohibebit, qui Moy-
si præcipit, dicēs: Omne uarium & immundum eijce foras extra ca-
stra. Sed & immunditia lepræ, cuius cognitio sacerdotibus ueteris te-
stamenti ex lege commissæ erat, hæresim figurauit. Lepra siquidem
doctrina falsa est: Vnde leprosi non immeritò heretici intelliguntur,
eò quod Ecclesiæ puritatem uarijs erroribus maculant. Lepram in cu-
te gerunt, qui exteriora & carnalia suadere conantur, ut sunt Cherin-
thiani, qui resurrectionem futuram in carnis uoluptate existimant:
Ut sunt Luciferiani, qui animam de carnis substantia propagatam
esse dicunt. In toto corpore lepram portat, qui uarijs doctrinis hæ-
reticorum deditus, omnem uitam suam maculat. In loco ulceris sanati
lepram portat, qui post agnitionem & medicinam innouat aliquid
prioris erroris, uelut canis reuersus ad uomitum suum. In loco ustio-
nis ignis lepram sustinent Manichæi, qui inani abstinentiæ cruciatu
corpora exhauriunt, & per infidelitatem inde non mundiciem, sed
lepram gignunt: De talibus dicit Apostolus. Prohibentes nubere,
& abstinentes se à cibis quos Deus creauit ad percipiendum. In ca-
pite lepram baiulat: qui blasphemat diuinitatem, uel in Christū (qui
est caput Ecclesiæ) peccat: ut sunt Arriani uel Manichæi, uel certe Ju-
dæi. In barba lepram ostendunt, qui de Apostolis, & sanctis prædi-
catoribus peruersa sentiunt: atq; illos quidlibet falsum prædicasse con-
singunt. Sicut enim barba ornamentum uiro, ita Apostoli & Docto-
res præstant decorem corpori Christi. In caluitio aut recaluitio le-
pram monstrant, qui postquam superflua & mortua desideria abie-
cerunt, iterum peccatis maioribus inuoluuntur, & peruersa doctrina
deprauantur: Quod colores leprarū adiecit, formas uarias hæresum

August. de tem-
pore ser. 86.

Exo. 8.

Hæretici sicut
Ciniphes acu-
leis occulte pin-
gunt.

Coruis seu Co-
races sunt hæ-
retici.

In epistola ad
Nonatianum
heret.

Gen. 8.

Leuit. 7.

August. in An-
poca. Home. x.

Beda in exposi-
tione in Leuit.

c. 13.

2. Pet. 2.

1. Tim. 4.

ostendit. Pallida enim est hæresis, per falsos fratres: Rubicunda est per Martyrium, quod quamuis infructuosum, tamen subeunt: Alba, per colorem falsæ iustitiæ: Liuida, per quædam inutilia ieiunia. Hæc Beda super Leuiticum. In nouo præterea testamento bestia illa, de qua in Apocalypsi dicitur: Et uidi de mari bestiam ascendentem, habentem capita septem & cornua decem, & super cornua eius decem diademata, & super caput eius nomina blasphemiarum. Et bestia, quam uidi, similis erat pardo, & pedes eius sicut pedes ursi, & os eius sicut os leonis: & dedit illi Draco uirtutem suam & potestatem magnam, & uidi unum de capitibus eius quasi occisum in mortem, & plaga mortis eius curata est, & admirata est uniuersa terra post bestiam: & adorauerunt draconem qui dedit potestatem bestie, & adorauerunt bestiam dicentes: Quis similis bestie, & quis poterit pugnare cum ea? & datum est ei os, loquens magna & blasphemias. Hæc, inquam, bestia hæreticos significat: siquidem Draco diabolus est, qui cum uidisset, non posse continuari persecutiones, quas per Paganos Christianis solebat immittere, bestiam hanc, id est, hæreticos excitauit, cui Draco dedit uirtutem suam. Solent enim hæretici in hoc mundo potentes esse, ut quibus mundi princeps uirtutem suam comunicat. Et ut olim Pagani, ita ipsi nunc Ecclesiam deuant. Sic & per caput bestie quasi occisum significatur, hæreticos quidem simulare se confiteri Christum: & dum non sic credunt, ut fides Catholica habet, blasphemant. Occiduntur etiam hæreses per Catholicos, cum scripturarum testimonijs opprimuntur, sed illi nihilominus quasi Sathanæ plaga rediuiui, peragunt opera Sathanæ, & non cessant blasphemare, & ad dogma suum quos possunt attrahere. Sed & bestiam illam adorant eius cultores: quia sibi blandiuntur hæretici, quod nullus melius credat illis, & quod nullus uincat populum ipsorum, qui bestie nomine censetur, cui datum est ab ipso diabolo, & a Deo permissum est, ut loquatur magna & blasphemias, sicut dicit Apostolus: Oportet hæreses esse, ut qui probati sunt manifesti sint in uobis. Sic & per caudam draconis (de qua in eadem Apocalypsi dicitur: Et cauda eius trahebat partem tertiam stellarum cæli) hæretici significantur, ut inquit Augustinus. Cauda, inquit, prophetæ sunt, id est, hæretici, qui stellas cæli per errores, adhærentes sibi, deiciunt in terram. Similiter per uentrem amarum hæretici designantur, quando in eadem Apocalypsi legitur. Vade & accipe librum de manu angeli, & deuora illum, & amaricabit uentrem tuum: sed in ore tuo erit dulcis sicut mel. De qua re ita scribit Augustinus: Quis, inquit, iste liber est, qui amarum facit uentrem, cum sit dulcis? Omnia diuina uolumina amara sunt, sed perfidis atque carnalibus: Idolatris enim insuaue est, cum audiunt, Vnum Deum prædicari in Christo, Et Fotinus simul pertimescit horrore correptus: Erubescit etiam Sabellius, audiens patrem esse, qui filius dici non possit: quia ab ipso sunt omnia.

Apoca. c. 13.

Hæretici per bestiam septem capitum designati.

Adorantes bestiam.

1. Cor. 11.

Hæretici dicitur cauda draconis.

Apoc. 12.

Aug. in Apoc.

Hemel. 10.

Apoc. 10.

August. in

Psal. 7.

Aug. in quæ-

tionib. ex no.

test. q. 72.

omnia. Filium autem idcirco appellari, quia non utique pater ipse est: nec a quo, sed per quem sunt omnia. Confutatur & Arrius, cum Christum legit uerum esse filium Dei: sine dubio enim uerus dici non posset, nisi proprie esset de Deo: Cōuincitur & Martion, addiscens, quia uerbum caro factum est, qui putat Christo carnem negandam. Arguitur etiam improbus Manichæus, uidens scriptum ab Euangelista, Ioan. 2. quia saluator non solum præsentia sui nuptiarum uota decorauit, uerum etiam poculis honestauit: qui nuptiarum aditus intercludit, & promiscue conuenire hortatur. Hæc continentur in libro, quem Apostolus accepit deuorandum. Hic liber Euangelium secundum Ioannem intitatur, quod non solum male sentientibus amarum est, uerum etiam indisciplinatis, qui nolunt corripi, ut in peius proficiant. Ista reuelatio eo tempore facta est, quo Apostolus Ioannes in insula erat Pathmo, relegatus a Domitiano Imperatore, fidei causa. Tunc fuit in spiritu, ut posset uidere cælestia: Et dum hæc ei ostenduntur quæ futura sunt, causa impietatis & stupri, & cæterorum, datus est illi liber, qui dulcis quidem erat in ore, sed amarum faceret uentrem, ut ex his qui uidentur corpus esse unius hominis. Istis dulcis esset, qui propter quod integræ professionis sunt, in ore significati sunt: hoc enim dulce in ore est, quod unum est. Illis autem, qui hæretica prauitate carnaliter uiuunt uel sentiunt (propter quod in uentre significati sunt) amarus: Accusabit enim eos in die iudicij.

Esa. 10.

Hiero. lib. 4.

Com. in Esa.

3. Reg. 12.

De uarijs hæreticorum nominibus in ueteri testamento, Caput XIII.

Ultimo, uaria quoque nomina hæreticis, propter uarias & diuersas earum qualitates, in diuinis scripturis, ueteris & noui testamenti, tribuuntur. In ueteri testamento hæc ferè nomina habent: uasa mortis, cauda, domus Ioseph, ligna infructuosa, uaccæ pingues, simia, corona superbig, ebrius, filij perditionis, Prophetæ Samariæ, principes recedentes, Cymbalum, & quædam alia his similia. In Psalmo dicitur: Arcum suum tetendit & parauit illum, & in ipso parauit uasa mortis. Quo loco per arcum sanctæ scripturæ intelliguntur, ut interpretatur Augustinus: ubi fortitudine noui testamenti, quasi neruo quodam, duritia ueteris flexa & edomita est. Per uasa uero mortis hæretici intelliguntur: nam & ipsi ex eodem arcu, id est, ex hisdem scripturis, in animas, non charitate inflammandas, sed uenenis perimendas, insiliunt. Quod non contingit nisi promeritis: propterea diuinæ prouidentie etiam ista dispositio tribuenda est, non quia ipsa peccatores facit, sed quia ipsa ordinat cum peccauerint. Malo enim uoto per peccatum legentes, malè coguntur intelligere, ut

Nomina multa hæreticorum in ueteri test.

Psal. 7.

ipsa sit poena peccati: quorum tamen morte, filij Catholicæ Ecclesiæ, tanquam quibusdam spinis, à somno excitantur, ut ad intelligentiam diuinarum proficiant scripturarū. Oportet enim hæreses esse, ut probati, inquit, manifesti fiant inter uos: hoc est, inter homines, cum manifesti sint Deo. Hactenus Augustinus. Apud Esaiam Prophetam legimus: Et disperdet dominus ab Israël caput & caudam incuruantem in die una. Longæuus & honorabilis ipse est caput: & Propheta docens mendacium, ipse est cauda. Et post pauca: Omnis hypocrita est & nequam, & uniuersum os loquutum est stultitiam. Hic per caudam & hypocritam hæretici designantur, ut Hieronymus interpretatur. Quod autem post caput & caudam addit: Incuruantem et deprauantem, hanc significationem habet. Quia hæretici legis præcepta subuertunt, & rectam deprauant uiam. Hypocritam autem hæreticū appellat Propheta: quia aliud agit, & aliud simulat: & quicquid loquitur, licet uideatur esse sapientia, tamen est stultitia. In Amos Propheta legitur: Quærite dominum & uiuite, ne forte furor succendatur, ut ignis domus Ioseph, & deuoret eam, & non sit qui extinguat Bethel. Hic domus Ioseph propter Hieroboam: qui à stirpe Dauid populum Dei separauit, & uaccas fecit aureas in Dan & Bethel, & dixit: Non est pars nobis in Dauid, neq; hereditas in filio Iesse. Ad personam hæreticorū refertur, ut Hieronymus testatur. Qui sermone composito decora atq; formosa, & (ut ita dicam) aurea simulachra finxerunt, & adorant opera manū suarum, & agriculturam sub uaccarum specie sibi imaginem repromittunt. Vnde recte dicitur ad eos: Quærite dominum & uiuite, Eum uidelicet qui dixit: Ego sum uia, ueritas & uita: ut postq; ambulauerint in eo, & inuenerint ueritatem, tunc incipiant uiuere qui prius mortui erant. Et nisi hoc fecerint, diaboli comburentur ardoribus, nullusq; poterit inueniri de principibus eorum, qui & ipsi hæretico igni succensi sunt, qui possit uorantē cuncta flammam restinguere, & præcipue Bethel, que falsum sibi domus Dei nomen assumit. Qui subtrahit lapides dolebit in eis, & qui scindit ligna periclitabitur in eis, inquit Sapiens. Quo loco per ligna hæretici intelliguntur. Sunt enim ligna infructuosa, & saltus absq; utilitate pomorū. Vnde & in exemplo Dei prohibetur plantari nemus, & uana foliorū, id est, uerborū tantū sonantum, spernuntur umbracula. Quamuis igitur sit prudens & doctus uir, qui gladio sermonis sui hæc ligna conscindat, periclitabitur, nisi diligēter attenderit: Maxime si ei quod sequitur, acciderit, si retusum fuerit ferrū, & faciē eius turbauerit: Id est, si disputatio eius infirmior fuerit inuenta, nec acumen habuerit ingenij, quo cōtraria quæq; desecet, sed principale cordis eius hebereur, in partē trāsibit aduersam, & confirmabit eum fortitudo peruersa. Quod in propheta Amos legimus: Audite uerbū uaccæ pingues, quæ estis in monte Samariæ:

Amos 5.

3. Reg. 12.

Hieroboam Ty pus hæreticorum, Hiero. lib. 2. Commen. in Amos.

Ioan. 14.

Eccle. 10.

Hæretici sunt ligna infructuosa, Hiero. in Commen. in Eccles.

Deut. 16.

Nemus pro lu co accipitur.

Eccle. 10.

Hæretici dicuntur uaccæ pingues.

Amos 4.

Hiero 2. Commen. in Amos.

quæ calumniā facitis egenis, & cōfringitis pauperes. Secundū Tropologiā de hæreticis intelligitur, qui recte appellatur uaccæ pinguis, siue uaccæ ignominiosæ. Hæ uaccæ pingues & ignominiosæ & aridæ, in montibus Samariæ sunt, Cui & in Osea dicitur: Aufer uittulū tuū Samaria. Et rursum in eodē: Quia seducēs erat uittulus tuus Samaria, Et ideo in mōte Samariæ, qui semper eriguntur in superbiam, et sibi sublimia repromittunt. Samaria quoq; custodia dicitur, nō quod custodiant sermones domini, sed quia custodes præceptorū eius esse se iactent. Iam & simijs recte à patribus cōparant hæretici: Quoniā ut simia (inquit Ioannes Chrysostomus) hominis habet membra, et per omnia hominē imitatur, nec tamen dicēda est homo: sic & hæretici Christū confitentur, altare habēt, sacrificiū panis & uini offerunt, baptizant, scripturas sanctorū legūt, omnem ordinē sacerdotij, omniaq; Ecclesiæ mysteria & habēt & imitantur: sed non sunt Ecclesiæ. Et Cyprianus (quē refert Gratianus) quemadmodū, inquit, simiæ, cum homines nō sint, formā tamen humanā imitantur: Ita & hæretici uittulū Ecclesiæ Catholicæ & autoritatē sibi & ueritatē uendicant, cum ipsi in Ecclesia non sint: benedicunt, cum à Deo sint maledicti: uitā pollicentur, cum sint mortui: Deū inuocāt, cum sint blasphemii: sacerdotiū administrāt prophanū, munus ponūt ante altare sacrilegi. Ad hæc omnia accedit & illud malum, ut Antistites diaboli audeant Eucharistiam facere, & cum nec sacrificari oblatio illic possit, ubi spiritus sanctus non sit, nec cuiquam Dominus per eius preces & orationes prosit, qui Deum ipse uiolat. Si enim qui Ecclesiam uiolant, Ethnicis & publicanis habentur: multo magis rebelles & hostes, falsa altararia, & illicita sacerdotia, & sacrificia sacrilega, & omnia adulterina fingentes, inter Ethnicos & publicanos necesse est ut computentur: Quos omnes constat à charitate & unitate Ecclesiæ Catholicæ recessisse. Ergo omnia, quæcunq; faciūt hæretici, carnalia sunt, & inania, & falsa, ita ut nihil eorum, quæ illi gesserunt, à nobis probari debeat. Non statim suscipienda sunt & assumenda, quæ iactantur in Christi nomine, sed quæ gerunt in Christi uirtute. Eodem pertinet, quod de pseudopropheta dicit Christus: Exurgent pseudochristi & pseudoprophetae, & dabunt signa magna, Si quidem signa dant, qui instar simiarum eadem faciunt in simulatione, quæ fideles faciunt in ueritate. Nam & castitati student, & ieiunia celebrant, & elemosynas faciunt, & omnem Ecclesiasticum Canonem supplent: Et hæc an non sunt magna signa seductionis, cum diabolus uideamus facere opera Dei? Eandē propē significationē habet, quod Christus attendendum esse monet à falsis prophetis, qui ad nos ueniunt in uestimentis ouiu. Siquidē hoc generaliter de omnib. intelligi potest, qui aliud habitu ac sermone promittunt, aliud opere demonstrant. Specialiter autē de hæreticis intelligendū est, qui uidentur cōtinentia, castitate, ieiunio,

Osea 8. Vittuli Samariæ, hæretici.

Hæretici ut simiæ sunt. Ioan. Chrysost. in expositione in Matth. Homel. 19. 1. q. 1. c. si quis.

Hæretici uelut Ethnicis sunt & publicani.

Hæretici pseudoprophetae. Chrysost. in Matth. Home 49.

Matth. 24.

Hiero. lib. 2. Commen. in Matth. c. 7.

quasi quadam pietatis se ueste circumdare: intrinsecus uero habentes animū uenenatum, simplicium fratrum corda decipiunt. Hæretici

Hæretici corona superbiæ sunt, de qua in Esaia Propheta: Væ coronæ superbiæ, siue (ut septuaginta legunt) iniuriæ mercenarij Ephraim, Flos

Esa. 28. cadens de gloria super uerticem montis pinguis. Ideo sic appellati, quia dominum blasphemantes & omnia mercedis causa faciunt, & de gloria domini conciderunt: Nec sequuntur tenuitatem mannae & humilitatē Ecclesiasticam, sed in monte pinguisimo uersantur, ebrj absq; uino. Hic corona iniuriæ mercenarij appellantur Ephraim, qui

1. Tim. 3. (iuxta Apostolū) turpis lucri gratia de flore ac specie, & gloria pristinae fidei corruerūt, & uersantur in superbia: & dulcissimus cibus diaboli sunt, qui eos quotidie deuorat. Dicuntur & ebrj hæretici, apud eundem Prophetam. Verum hñ quoq; inquit, p̄gūnio nescierunt,

Cur ebrj dicuntur hæretici,

Esa. 28. Hier. lib. 9. Com. in Esa.

& p̄æ ebrietate errauerunt: sacerdos & propheta nescierunt, p̄æ ebrietate absorpti sunt à uino, errauerunt in ebrietate, nescierunt uidentem, ignorauerunt iudicium: Omnes enim mensæ repletæ sunt uomitu, sordiumq; ita ut non esset ultra locus: siue (ut septuaginta legunt) propter ebrietatem siceræ errauerunt, hoc est, φάσμα, maledictio comedet hoc consilium, siquidem istud consilium propter auaritiā est. Vino inebriantur hæretici, quando scripturas sanctas

Quando inebriantur hæretici uino, quādo siceræ

malè intelligunt atq; peruertunt: Siceræ, quando sæculari abutuntur sapientiā, & dialecticorum tendiculis, quæ non tam uincula sunt appellanda quàm phasmata, id est, umbræ quædam & imagines, quæ citò percunt & soluuntur. Istiusmodi consilium maledictio possidebit, qui quæstum putant esse pietatem, & cuncta faciunt propter auaritiā. De hoc phasmate & Apostolus loquebatur. Attendentes spiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum in hypocrisi loquentium

1. Thim. 4. mendacium, Omnes autem mensæ eorum repletæ sunt uomitu sordiumq; ita ut non sit ultra locus: Ad ebrietatem hæreticorum sic refertur, ut uniuersam doctrinam eorum & cuncta mysteria dicamus uomitu plena & sordium, dum scripturarum sanctarum non digerunt cibos, nec uniuerso corpori faciunt esse uitales, sed immaturos & patentes egerunt, ita ut nullū in eis Deus reperiat locum. Similiter filij perditionis, & semen mendax, qui consolantur in dijs super

Esa. 28.

Hæretici filij perditionis & semen mendax

omne lignum frondosum, immolantes paruulos in torrentibus subter imminentes petras: apud eundem Prophetam appellantur hæretici. Ab initio enim mendaces sunt, sicut diabolus, qui est pater eorū, qui est pater mendacij omnis. Isti uocant eos, quos deceperunt ad

Esa. 57.

Hier. lib. 16. Com. in Esa.

Idola siue ad simula chra dogmatum suorum, subter frondosas arbores atq; nemorosas, uoluptates illis & delicias pollicentes, siue celantes impuritates suas. Vnde & Adam postq; peccauerat, abscondit se in Paradiso subter arborem, ne Dei pateret aspectui. Nec dubium est quin istiusmodi perditionis filij & semen iniquum, habeant plurimos

rimos filios, quoscunq; deceperint, & occidant in profundis uallibus, & in baratro impietatis subter imminentes petras, quæ semper minantur ruinas: quæ pro diuersitate mendacij & uarietate dogmatum peruersorum plures appellantur petræ. Apud Hieremiam prophetā, per prophetas Samariæ hæretici intelliguntur. Et in prophetis, inquit, Samariæ uidi stultitiā. Quomodo enim prophetæ Samariæ, quicquid loquebantur, prophetabant in Baal, Idolo uidelicet dæmonibus consecrato: sic hæretici quicquid loquuntur in Ecclesia siue extra Ecclesiam, ut supplantent populum Israel, qui prius cernebat Deum, loquuntur in dæmonibus. Vnde & significāter ait: Et in Prophetis Samariæ uidi stultitiā, Non enim habent eum, de quo dicitur: Christus Dei uirtus & Dei sapientia. Quod in Osee propheta dicitur: Da eis Domine, quid dabis eis: da eis uuluam sine liberis & ubera arentia: Omnes nequitie eorum in Galgal, quia ibi exosos habui eos, propter malitiam adinventionū eorum, de domo mea eieciam eos: nō addam ut diligam eos, omnes principes eorum recedentes. De hæreticis accipiendum est, ubi inter alia hæretici principes Recedentes dicuntur. Siquidem hunc locum explicans Hieronymus: Galgal, inquit, interpretatur reuelatio, aut κωλυμοί, id est, uolubra. Generaliter igitur omnes malitias hæreticorum dicit eo tempore reuelandas, cum dederit Deus eis uuluā sterilem & ubera arentia, & uiderint ignominiam suam. Et qui se iactabāt per superbiam, quod ad excelsa conscenderent, deuoluentur in terram, siue ad inferos protrahentur. Verè hæretici Dei odio digni sunt, qui loquuntur contra Dominum mendacium. Porro de domo eieciti dicuntur hæretici, nec addit dominus ut diligat eos: quamdiu in errore permanserint, omnesq; principes eorū recedentes à Deo sunt, siue inobedientes. Specialiter autem principes hæreticorum dæmones dicere possumus, qui uerè à Deo recesserūt: & appellantur principes, iuxta quod Dominus loquitur in Euangelio: Veniet princeps huius mundi, & inueniet in me nihil. Et Apostolus aduersus potestates & principatus, & rectores tenebrarum istarum pugnare nos dicit. Apud Esaiam prophetam dicit: Caupones tui miscent uino aquam, ubi per caupones hæretici intelliguntur, qui Euangelicam ueritatē corrumpunt praua intelligentia: & sunt caupones pessimi, facientes de uino aquam: cum è contrario dominus noster aquas in uinum uerterit, & tale uinum quod miretur architriclinus, quale & Regina Saba in Salomonis mirata est conuiuio, pincernas eius & ministros uini sua uoce collaudans. Sed & cymbalum apud eundem prophetam dicuntur hæretici. Væ terre cymbalo alarū, inquit propheta, quæ est trans flumina Æthiopiæ, qui mittit in mare Legatos, & in uasis papyri super aquas. Ite angeli ueloces ad gentem conuulsam, & dilaceratam: ad populum horribilem, post quem non est alius: ad gentem expectantem,

Hier. c. 23.

Hiero. lib. 4.

Com. in Hier.

Propheta Samariæ, hæretici.

1. Cor. 1.

Osee c. 9.

Hiero. lib. 3.

Com. in Oseam.

Principes hæreticorum cur dicuntur recedentes.

Ioan. 14.

Ephes. 6.

Esa. 1.

Hæretici caupones dicuntur

Hiero. lib. 1.

Com. in Esa.

Ioan. 2.

2. Para. 9.

Cur cymballum dicuntur hæretici.

Esa. 13.

stantem, expectantem & conculcatam, cuius diripuerunt flumina terram eius. Omnes habitatores orbis, qui moramini in terra, cum eleuatum fuerit signum in montibus, uidebitis, & clangorem tubæ audietis. Hunc locum Hieronymus ad hunc modum de hereticis interpretatur. Hæretici, inquit, dicuntur cymbalum, charitatem Dei non habentes, iuxta illud Apostoli: Si linguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum uelut æs sonans aut cymbalum tinniens. Et non solum cymbalum, rauco crepans sonitum, sed propter leuitatem sermonis hæretici in diuersa currentis, alarum cymbalum dicuntur: siue, iuxta septuaginta *ἡσέπυγες ὀλοίων*, id est, alæ nauium, qui magna mercimonia promittentes nauigant in sæculi istius fluctibus. Alas autem nauium uela, quibus suspenduntur & trahuntur, intellige. Et pulchrè alas dixit nauium. Omnis enim hæreticus pollicetur excelsa: & cum alas habere se iactet, tamen hæreticus in falsis fluctibus, & procul non recedit à terra, in mediocri cursu patitur repente naufragium. Vnde Aquila pro cymbalo umbram alarum interpretatus est: non enim habent alas, sed alarum similitudinem. Quodque infert: Quæ est trans flumina Æthiopiæ, hoc significat, quod impietate sua omnes uincant hæretici. Verbi gratia, dicit Epicurus: non esse prouidentiam, & uoluptatum maximum bonum. Comparatione huius sceleratior Martion & omnes hæretici, qui uetus lacerant testamentum: Cum enim recipiant prouidentiam, accusant creatorem, & asserunt eum in plerisque operibus errasse, & non ita fecisse ut facere debuerat. Ad quam enim utilitatem hominum serpentes, scorpiones, crocodylos, & pulices, cimicesque & culices pertinere? Isti ergo trans flumina Æthiopiæ sunt, & mittunt in mare huius sæculi legatos, id est, discipulos suos: qui eorum portantes uolumina, rectè uasa papyri, id est chartacea, super aquas portare dicuntur, quæ delentur uelociter. Sicut enim libri iuxta aquas & humores cito obscurantur, delentur & pereunt: ita sermo eorum atque doctrina, cum in principio aliquam uisa fuerit fortitudinem possidere, pertransit & labitur. Itaque per Ironiam dicitur ad eos, O angeli hereticorum, ite ueloces (quos Apostolus Paulus falsos Apostolos, operarios fraudulentos, qui in Apostolos Christi transfigurantur, appellat.) Et ite ad gentem auulsam & laceratam: auulsam à Deo, & hereticorum moribus laniatam. Ad populum horribilem: nihil enim horribilius blasphemia, quæ ponit in excelsum os suum: post quem non est alter populus. Omne quippe peccatum comparatum blasphemix, leuius est. Gentem expectantem, expectantem & conculcatam. Nam omnes hæretici cœlestia sibi repromittunt, & pollicentur ingentia, & tamen à dæmonibus conculcantur. Cuius terram diripuerunt flumina, quæ non de cœlo habent aquas, sed de terra. Quis enim angulus est: quæ extrema solitudo terrarum, ad quam non turbidus hereticorum sermo perueniat?

Hiero. lib. 7.
Com. in Esa.
1. Cor. 13.

Cur hæretici
alæ nauium
dicuntur.

Hæretici im-
pietate omnes
uincunt.

Hæretici trans
flumina Æ-
thiopiæ sunt.

2. Cor. 11.
Esa. 18.
Populus hære-
ticorum horri-
bilis.

Sermo hæreti-
corum omnia
percurrit.

perueniat: Itaque omnes, qui habitant & morantur in orbe terrarum, ad hereticorum signum, quod quasi in montibus eleuatum est, erigunt oculos suos, & clangorem tubæ, id est, doctrinæ eorum audiunt. Hæc iuxta hebraicum, Cæterum Ixx. ita legunt: Væ terræ nauium alarum, trans flumina Æthiopiæ, qui mittis in mare obsides, & epistolas biblinas super aquam, Ibunt enim nuncios leues ad gentem excelsum & peregrinum populum, & pessimum, qui est trans eum, gens absque spe & conculcata, nunc flumina terræ omnis, sicut regio, quæ habitatur: Habitat regio eorum, si signum de monte eluetur, & tubæ uox audiat. Quod Hieronymus ita iuxta anagogen explicat. Planguntur alæ hereticorum, quæ instar nauium per mare huius sæculi uolunt, & impietatem superant Ethnicorum: quos nunc Æthiopes scriptura nominat. Et dicitur ad doctrinam eorum atque sermonem, qui mittis in mari huius sæculi libros, obsides peruersitatis tuæ: & epistolas, ad decipiendos eos qui lecturi sunt. Pergunt nuncios leues ad gentem excelsum & peregrinum populum, & pessimum. Nullus enim Ecclesiasticorum tantum habet studij in bono, quantum heretici in malo: & in eo se lucrum putant consequi, si alios decipiant, & ipsi perditæ cæteros perdant. Gens autem uocatur excelsa, propter superbiam: & peregrina & pessima, quia aliena à Deo est. Verè gens sine spe & conculcata, cuius flumina in tota terra imitantur habitationem Ecclesiæ: ut inueniant sibi hospitium & regionem, in qua eleuent signum doctrinæ suæ, in qua scripturarum clangant tuba, Hæc Hieronymus.

Textus secundum
Ixx.

Expositio
Hieron.

Qualis gens
hæretici.

Hæreticos montes malos, in scripturis sanctis appellari, Caput XIII.

Vitatissimus loquendi modus est in sanctis scripturis: ut quæ magna & excelsa sunt, montes appellentur. Sic maiora præcepta iustitiæ, quæ Christus in monte docuit, montes appellantur, iuxta illud Psalmi: Iustitia tua sicut montes Dei. Sunt enim præcepta maiora & minora: Et unus Deus per sanctos prophetas & famulos suos, secundum ordinatissimam distributionem temporum, dedit minora præcepta populo, quem adhuc timore alligari oportebat: & per filium suum maiora populo, quem charitate iam liberari conuenerat. Sic homines magni & excelsi, siue boni siue mali, montes, colles, & ualles dicuntur. Nam sicut in bonam partem pro uarietate uirtutum montes appellantur & colles: sic inter impios pro diuersitate uitiorum, & maxime superbiæ, alij montes sunt, alij colles, super quos erit dies Domini, de quibus in Ezechiele scriptum est: Hæc dicit Adonai Dominus montibus & collibus. Ecce ego inducā super

Matth. 5.

Aug. de serm.
domini in mon-
te lib. 1.

Psal. 35.

Montes &
colles boni
& mali.

Hieron. lib. 1.
Com. in Esa.

Ezech. 6.

72

D. BRUNI DE HÆRETICIS,

uos gladium, & dissipabuntur excelsa uestra, & conterentur aræ uestræ, & reliqua. Montes igitur boni, magnitudo spiritalis: montes mali, tumor superbiæ. Ac de utrisq; dicitur: Montes exultabunt à facie Domini, quoniam uenit iudicare terram. Ac illi quidem gaudebunt, iniqui uerò contremiscunt: post montes, colles sunt: post colles, abyssus. Montes, excelsæ: colles paruulæ animæ sunt. Ac de utrisq; dicitur: Suscipiāt montes pacem populo tuo, & colles iustitiam. Abyssus, profunditas est peccatorum, quo quisq; peruenit contemnendo Deum, de quo in Psalmo: Iudicia tua sicut montes Dei, iudicia tua sicut abyssus multa. Sed reuertamur iam ad montes, quorum alios bonos, alios malos esse diximus. Boni montes sunt, magni prædicatores ueritatis: siue angeli, siue Apostoli, siue Prophetæ. Mali & naufragosi montes sunt, quibus illi naufragium circa fidem faciunt: ut hæretici & schismatici. Quemadmodum autē quando oritur Sol, prius luce montes illustrat, & inde lux ad humilia terrarum descendit: sic quando uenit Dominus noster Iesus Christus, prius radiauit in altitudinem Apostolorum, prius illustrauit montes bonos, & sic descendit lux eius in conuallem terrarum, sicut in Psalmo dicitur: Illuminās tu mirabiliter in montibus æternis. Per montes illos, quos æternos esse uoluisti, prædicans Euangelium, tu illuminans non montes. Ac de bonis illis montibus in Psalmo dicitur: Fundamenta eius in montibus sanctis. Et in alio Propheta: Propinquate montibus æternis. Montes autem æterni, ad distinctionem eorum uocantur, qui non sunt æterni, principū uidelicet huius sæculi montium tenebrosorum: qui cum erecti fuerint uelut Cedrus Libani, transcūtes cum mundo, locus eorum nō poterit inueniri. Item in alio loco de iisdem montibus bonis: Leuau oculos meos in montes, unde ueniet auxilium mihi. Sed noli putare quia ipsi montes tibi dabūt auxilium: Accipiunt enim quod Deus dat, nō de suo dant. Et si remanseris in montibus, non erit firma spes tua: sed in illo qui illuminat montes, spes tua & præsumptio tua debet esse. Auxilium autem tibi ueniet de montibus, quia scripturæ per montes tibi ministratæ sunt, per magnos prædicatores ueritatis: sed noli in illis figere spem tuā. Audi quid dicat consequenter: Leuau oculos meos in montes, unde ueniet auxiliū mihi. Auxilium meum à Domino, qui fecit cœlum & terram. De montibus ueniet auxilium, sed non à montibus: & à quo: à Domino, qui fecit cœlum & terrā. Et hī sunt montes de quibus dicitur: Suscipiant montes pacem populo tuo, & colles iustitiam. Montes magni, colles minores sunt: montes ergo uident, colles credūt. Qui uident, pacem susceperunt, & attulerunt ad illos qui credunt. Qui enim credunt, suscipiūt iustitiam, quia iustus ex fide uiuit. Angeli uident, annunciant quod uident: & credimus nos. Ioannes ille, In principio, inquit, erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbū. Videbat,

prædicauit

prædicauit nobis ut crederemus, & per montes suscipientes pacem, susceperunt colles iustitiam. Quia de ipsis montibus ait: Suscipiunt montes pacem populo tuo. Non dixit: A se habent pacem, uel instituant pacem, uel generant pacem: sed suscipiunt pacem. Unde suscipiunt pacem, dominus est. Sic ergo leua oculos tuos ad montes propter pacem, & auxilium tuum sit à Domino, qui fecit cœlum & terram. Alij sunt montes (ut dixi) mali, per quos unusquisq; cum dicit nauim, naufragium facit. Facile est enim cum uidetur terra, à periclitantibus quasi conari ad terram. Sed aliquando uidetur terra in monte, & saxa latent sub monte: & cum quisq; conatur ad montem, incidit in saxa, & ibi non inuenit portum, sed planctum. Sic fuerunt quidam montes, & magni apparuerunt inter homines, & fecerunt hæreses & schismata, & diuiserunt Ecclesiam Dei: sed isti qui diuiserunt Ecclesiam Dei, non erant illi montes, de quibus dictum est: Suscipiant montes pacem populo tuo. Quomodo enim pacem susceperunt, qui unitatē diuiserunt: Sunt & colles mali, & ualles malæ. Colles, successores hæreticorum sunt: Valles uerò in ima depressæ, humilem hæreticorum sensum significant: Ac de his montibus, collibus & uallibus dicitur: Dabo carnes tuas super montes, & implebo colles sanie tua, & irrigabo terram putore sanguinis tui, super montes & ualles implebuntur ex te. Et hæc quidem hanc significationē habent, quod omnis superbia, & arrogans hæreticorum tumor, non tam uitali & puro, quam putrido atq; foetenti sanguine compleatur, iuxta illud, quod scriptum est: Pone eos sicut stercois terræ, de quo sanctus à Domino liberatur. Qui suscitatur de terra inopem & de stercore pauperem erigit, Vt collocet eum cum principibus, cum principibus populi sui. Et hī sunt montes sæculi, & colles mundi, de quibus Propheta dicit: Contriti sunt montes sæculi, & incuruati colles mundi. Sunt autem mōtes sæculi, qui & tenebrosi: de quibus Hieremias præcipit, ne impingantur pedes nostri super eos. Idco autem montes appellātur principes hæresum, quia & ipsi inter homines magni, excelsi sunt. Non enim putandum est, quia potuerunt fieri hæreses per paruas aliquas animas: non fecerunt hæreses nisi magni homines, sed quantum magni, tantum mali montes. Sed & per montes malos dæmones intelliguntur, qui in hæreticis uersantur, & eleuant se contra scientiam Dei. Colles quoq; aliæ dæmonum fortitudines, quæ faciunt homines, corporum pulchritudinem, dignitates, diuitias, nobilitatem generis, cæteraq; mundi bona admirari. Et hī sunt montes sæculi & colles mundi, qui cōtriti & incuruati sunt: Licet enim uide re post aduentum sermonis Dei, & Dei patris præsentiam, quomodo humanæ animæ commouentur, & omne quod terrenum est dissoluatur, & cogitationes pristinæ redigantur ad nihilum: Tunc destruantur homines, tunc sæculi altitudines ad nihilum deducuntur,

G &

Montes mali hæretici sunt. Aug. in expo. in Euang. 104. annis tract. 1.

Ezech. 31. Hiero. lib. 10. Cō. in Ezech.

Psal. 82. Psal. 112.

Montes sæculi, hæretici. Abacuc 3. Hiero. 31. Hæreticorum cur montes dicuntur.

Hiero lib. 2. Com. in Abd.

Contriti sunt montes sæculi.

Aug. in Psal. 97.

Aug. in expo. in Euang. 104. tract. 1.

Psal. 71.

Psal. 35.

Aug. in Psal. 124.

Montes boni.

Aug. in Psal. 35.

Psal. 75.

Psal. 86.

Michee 2. Hieron. lib. 1. Comment. in Micheam.

Psal. 120. Leuau oculos meos in montes.

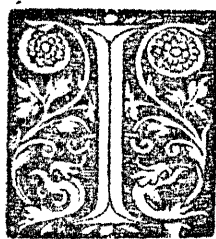
Aug. in Psal. 124.

Psal. 71.

& omnes hæretici, quorum scientia, quæ primum tenebat, ad Dei sermonis aduentum humiliatur, cõteritur, atq; consumitur: & quod prius pulchrum & maximum uidebatur, quasi despectum abijcitur & paruum. Atq; ad illos montes non sunt leuandi oculi, neq; enim à Deo illuminati sunt, nec auxilium aliquod ab eis sperandum est. Cauendum est igitur omnibus modis, ne ad illos montes cõfugiamus. Venturi enim sunt homines & dicturi nobis: Magnus ille uir, & magnus ille homo. Qualis fuit ille Donatus: qualis Maximianus: Et nefcis, Photinus qualis fuit: & ille Arrius qualis fuit: Omnes istos mōtes nominamus, sed naufragos: de quibus lucet aliqua flamma sermonis, & aliquis de ipsis ignis accenditur. Si nauigamus in ligno, & noctem patimur, id est, caliginem huius uitæ, non nos fallant, nec dirigamus illuc nauim: ibi sunt saxa, ubi naufragia magna fiunt. Cum ergo laudati Catholico fuerint isti montes, & cõperit ei suaderi, ut ueniat ad ipsos montes quasi ad auxilium, & ibi requiescat: Respondet, In Domino confido, quomodo dicitis animæ meæ, transmigrare in montes sicut passer? Bonum est enim ei, ut in illos montes leuet oculos: unde sibi auxilium à Domino sit, ut euadat sicut passer de muscipula uenantium, nō transmigrat in montes. Passer enim instabilis res est, citò morietur, citò uolat hinc & inde: Sed ipse confidat in Domino, & erit sicut mons Sion, non morietur in æternum, & non transmigrabit in montes sicut passer. Porro, sicut montes Dei, id est, prædicatores ueritatis, iustitia eius, quia per gratiam eius sunt magni: Sic hæresum principes, abyssus multa, ut qui non solum peccant & ueritatē peruertunt, sed etiam dolose agunt, ne intelligant & oderint iniquitatem suam. Hi sunt enim de quibus dicitur: Qui cum cognouissent Deum, non ut Deum glorificauerunt, sed euauerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum: & dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt: propterea tradidit illos Deus in concupiscentias cordis eorum. Et facti sunt abyssus multa, ut iam defendant etiam errores & peccata sua, & id quod arguit sermo diuinus: ut recte de his dicatur, Peccator cum uenerit in profundum malorum, contemnit.

De uarijs hæreticorum nominibus in nouo Testamento,

Caput XV.

Am ad ea nomina transeamus, quæ in nouo Testamento hæreticis tribuuntur. In quo hæc ferè & similia eorum nomina reperiuntur: pseudochristi, pseudoprophetae, pseudoapostoli: fures, latrones, lupi rapaces, canes & mali operarij, & id genus alia. Primū igitur hæretici à Christo & Apostolis, pseudochristi &

& pseudoprophetae appellantur. Et multi, inquit dominus, pseudoprophetae surgent & seducent multos. Et ut uaticini huius memores essemus, iterum dicit: Vos autem cauetè, Ecce prædixi uobis omnia. ^{Mat. 13.} Et Apostolus Petrus: Fuerunt uerò & pseudoprophetae in populo, sicut & in uobis erunt magistri mendaces, qui introducent sectas perditionis: & eum qui emit eos Deum negant, superinducentes sibi celerem perditionem, & multi sequentur eorum luxurias, per quos uia ueritatis blasphemabitur: & in avaritia fictis uerbis de uobis negociabuntur. Et Ioannes Apostolus: Charissimi, nolite omni spiritui credere: sed probate spiritus, si ex Deo sint, quoniam multi pseudoprophetae exierunt in mundum. ^{2. Pet. 2.} Apostolus Paulus hæreticos pseudoprophetae uocat. Nam huiusmodi pseudoapostoli sunt operarij subdoli, transfigurantes se in Apostolos Christi: Et non mirum, ipse enim Sathanas transfigurat se in angelum lucis. Non ergo est magnum, si ministri eius transfigurentur uelut ministri iustitiæ, quorum finis erit secundum opera ipsorum. ^{1. Ioan. 4.} Item, Ego scio (inquit) quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in uos, non parcetes gregi: Et ex uobis ipsis exurgēt uiri, loquentes peruersa, ut adducant discipulos post se. Idem ad Timotheum: Hoc autem scito, inquit, quia in nouissimis diebus instabunt tempora periculosa, & erunt homines seipos amantes: cupidī, elati, superbi, blasphemī, parentibus non obædientes, scelesti, sine affectione, sine pace: criminatores, incontinentes, inimici, sine benignitate proditores, proterui, tumidi, cæci, & uoluptatum amatores magis quam Dei: habentes speciem quidem pietatis, uirtutem autem eius abnegantes, Et hos deuita. Ex his enim sunt qui penetrant domos, & captiuas ducunt mulierculas, oneratas peccatis, quæ ducuntur uarijs desiderijs, semper discentes, & nunquam ad scientiam ueritatis peruenientes. Quemadmodum autem Iannes & Mambres restiterunt Moyse, Ita & hi resistunt ueritati: homines corrupti mente, reprobi circa fidem, sed ultra non proficenti: Insipientia enim eorum manifestata erit omnibus, sicut & illorum fuit. Hæc Paulus Apostolus. Idem Antichristi à Ioanne uocantur: Filioli, inquit, nouissima hora est, & sicut audistis quia Antichristus uenit, nunc Antichristi multi facti sunt. Alibi Christus eos fures et latrones designat, Sic enim apud Ioannem ait: Quia qui non intrat per hostiū in ouile ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro. Et paulo post: Omnes quotquot uenerunt, fures sunt & latrones. Omnes quippe sensus hæreticorū, nocti & tenebris comparandi sunt: Quia non habent lumen ueritatis. Qui cum de lege fuerentur & Euangelio, unde sibi eosdem prauos sensus, de cordis sui figmento componant, manifestum est, Quia ad auctoritatem sibi faciendam aliena furantur. De quibus scriptum est. Vidi (ait Prophe- ^{Zach. 5.} ta) & ecce uolumen uolans, longitudo eius xx. cubitorum, & dixit

G ij Dominus

Aug. in Psal. 124.

Non sunt admirandi hæretici.

Cauendum est Catholico, a laude hæreticorum. Psal. 10.

Hæresum principes abyssus multa.

Rom. 1.

Proverb. 18.

Pseudoprophetae.

Matth. 24.

1. Ioan. 2. Antichristi.

Ioan. 10. Fures & latrones.

Zach. 5.

Dominus ad me. Hæc est maledictio, quæ egreditur super faciem omnis terræ, Et ueniet ad domum furis, & ad domum iurantis in nomine meo mendaciter: & commorabitur in domo eius, & consumet eam, & ligna eius & lapides eius.

Lupi rapaces. Matth. 7. In epist. ad Nouatianum hæreticum.

Sed & lupos rapaces eos appellat Christus, Attendite, inquit, à falsis prophetis, qui ueniunt ad uos in uestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces: ut Cyprianus interpretatur, qui sub specie non solum ouium, sed etiam pastorum, sensu subdolo, ad infestandum gregem Christi conspirant, sicut legitur apud Zachariam positum, Ecce ego suscitabo pastorem in terra, qui derelicta non uisitabit, dispersum non quaeret, & contritum non sanabit, & id quod stat non enutriet, & carnes pinguium comedet, & ungulas eorum dissoluet. Similiter & per Ezechielem incre-

Zach. 11.

Mali pastores. Ezech. 34.

pat huiusmodi pastores: scilicet lupos illos prædones & latrones, dicens: Væ pastoribus Israel, qui pascebant seipsos: uæ pastoribus qui pascebant semetipsos. Nonne greges à pastoribus pascuntur? Lac comedebatis & lanis operiebamini: & quod crassum erat occidebatis, gregem autem meum non pascebatis: quod infirmum fuit, non consolidastis: & quod aegrotum, non sanastis: quod confractum est, non alligastis: & quod abiectum est, non reduxistis: & quod perierat, non quaesistis: sed cum austeritate imperabatis eis & cum potentia. Et dispersæ sunt oues meæ, eo quod non esset pastor, & factæ sunt in deuorationem omnium bestiarum agri, & dispersæ sunt. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ipse super pastores requiram gregem meum de manu eorum, & cessare faciam ut ultra non pascant gregem meum, nec pascant amplius pastores semetipsos, & liberabo gregem meum de ore eorum, & non erit ultra eis in escam. Quis ista lo-

Bonus pastor. Luc. 15. Psal. 128.

quitur? Vt ipse, qui relictiis nonaginta nouem ouibus, quaesit illam, quæ de suo errauerat grege, sicut Dauid dicit: Erraui uelut ouis, quæ perijt. Quam inuentam, Christus reducit, humero suo portans peccatricem delicatam, qui gaudens & exultans uocatis amicis & domesticis, ait: Congratulamini mihi, quia inueni ouem meam: quæ perierat. Dico uobis, quod ita gaudium erit in celo super uno peccatore pœnitentiam agente, quam super nonaginta nouem iustis, qui non indigent pœnitentia. Hæc Cyprianus specialiter contra Noua-

Nouatiani.

tianum, qui lapsis pœnitentiam denegabat, sed quæ in uniuersum in omnes hæreticos competunt: qui ut lupi rapaces gregem domini non solum non pascunt, sed etiam deuorant, & alijs deuorandum obij-

Canes & malos operarios.

Philip. 3. Matth. 7.

Spina & tribuli. Chrysost. in Matt. Hom. 19.

ciunt atque relinquunt. Apostolus Paulus, hæreticos canes & malos operarios uocat. Videte, inquit, canes, uidete malos operarios. Hæretici spinæ & tribuli sunt, de quibus Christus ait: Nunquid colligent de spinis uuas, aut de tribulis ficus? Nam ut spinæ & tribuli non producant uuas & ficus: sic hæretici Ecclesiasticos fructus proferre non possunt, sed quid proferunt? Vulnere, tribulationes, & cetera mala.

mala. Quemadmodum enim spina & tribulus, ex quacunque parte illam conspexeris, habet aculeos. Sic & serui diaboli, ex quacunque parte consideraueris, iniquitatibus pleni sunt: si loquitur, in dolo loquitur: si tacet, male cogitat: si irascitur, insanit: si patienter agit, tempus expectat nocendi, & oportunitatem considerat, quando noceat: si male agit, non erubescit: si bene facit, ad uanam gloriam propter homines facit. Quomodo proferat bonum fructum cuius radix diabolus est: sub arbore bona & bestiarum & animalia requiescunt: sub spinis autem nullum animal requiescere potest, nisi tantummodo serpentes: sic iuxta fidelem hominem & boni & mali homines pacem habere ac se capere possunt. Iuxta autem infideles homines, nemo potest pacem habere, neque requiescere in eis, nisi tantummodo serpentes, id est, demones, qui habent cubacula in pectoribus eorum: fructus eorum nulli procedunt ad usum, umbra refrigerij non est in eis. De quibus & Iudas Apostolus ait: Vos autem charissimi, memores estote uerborum, quæ prædicta sunt ab Apostolis Domini nostri Iesu Christi, qui dicebat uobis: Quoniam in nouissimis temporibus uentient illusores, secundum desideria sua ambulantes in impietatibus. Hi sunt (inquit) qui segregant semetipsos: animales, spiritum non habentes, &c.

Serui diaboli hæretici doli.

Sub spinis serpentes.

Schisma quid sit & quale crimen, Cap. XVI.

Chisma græcum nomen est, quod scissuram siue diuisionem significat, à σχισμα, quod est scindo: sic dictum, quia per ipsum Ecclesiæ unitas scinditur. Dicitur autem Ecclesia una, quemadmodum corpus unum dicitur, cuius membra etsi multa sint, & inter se diuersa, diuersa etiam officia habentia: tamen de uno spiritu & una uirtute participatiua, ita inter se coalita sunt, ut non solum singula sua officia in corpore recte faciant, sed etiam pari quadam lege, ad totius corporis, suamque ipsorum communem salutem ex æquo cõtendant, mutuamque sibi auxilium cõmunicent. Similiter & Ecclesia una est, nam et ipsa corpus est, cuius membra sunt fideles. Multa quidem & diuersa sunt, sed mutua charitatis & unius spiritus compage ita coniuncta & unita, ut in idipsum pro inuicem sollicita sint. Et si quid patitur unum membrum, compatiantur omnia membra: siue gloriatur unum membrum, congaudeant omnia membra. Atque inter hæc membra, quædam quidem posuit Deus in Ecclesia: Primo Apostolos, secundo Prophetas, tertio Doctores, deinde uirtutes: exinde gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum, interpretationes sermonum, &c. Et hæc membra ita inter se cõiuncta, unum corpus sunt Christi, quod est Ecclesia: cuius unitas omnis ad unitatem unius spiritus & unius Dei refertur. Nam sunt diuisiones gratiarum, idem autem spiritus: & diuisiones ministracionum, unus autem Dominus: & diuisiones operationum, idem

Ecclesia una, membra diuersa.

Membra Ecclesie charitate & spiritu cõpaginata. 1. Cor. 12.

1. Cor. 12.

uerò Deus, qui operatur omnia in omnibus. Hanc Ecclesie unitatem, spiritus sanctus in Cantico canticorum, ex persona Christi Domini designat, dicens: Vna est columba mea, perfecta mea, & una est matris tuæ, electa genitricis tuæ. Eandem unitatem ipsa etiam sacrificia Dominica significant: Nam quando Dominus corpus suum panem uocat, de multorum granorum coadunatione congestum, populum nostrum, quem portabat, indicat adunatum: & quando sanguinem suum uinum appellat, de botris atque acinis plurimis expressum, atque in unum coactum: gregem item Christianum significat commixtione adunatæ multitudinis copulatum. Sed & Christus tanquam caput Ecclesie, cuius est ille spiritus, gratiarum largitor, Vicarium quoque in terris unum reliquit Petrum, penes quem unum totius administrationis Ecclesiasticæ summa consistens, ab ipso in reliqua membra deriuatur atque distribuitur. Quorum unitas ad originem unius capitis uelut ad fontem Petrum, & illius successores Romanos Pontifices refertur. Quod Cyprianus his uerbis testatur. Loquitur (inquit) Dominus ad Petrum: Ego tibi dico, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferorum non uincunt eam. Tibi dabo clauis regni cælorum, Et quæ ligaueris super terram, erunt ligata in cælis: & quæcunque solueris super terram, erunt soluta in cælis. Et eidem post Resurrectionem suam, dicit: Pascere oues meas. Et quauis Apostolis omnibus post Resurrectionem suam paræ potestatem tribuat, & dicat: Sicut misit me pater, et ego mitto uos, Accipite spiritum sanctum, si cui remiseritis peccata, remittentur illi: si cui tenueritis tenebuntur: tamen ut unitatem manifestaret, eiusdem originem ab uno incipientem, sua autoritate disposuit. Hoc erant utique & cæteri Apostoli, quod fuit Petrus, pari consortio præditi & honoris & potestatis, sed exordium ab unitate proficiscitur, ut Ecclesia una monstraretur. Hæc Cyprianus. Et iterum. Sicut igitur una est Ecclesia, ita in Ecclesia unus est Episcopatus, cuius à singulis in solidum pars tenetur, Ecclesia una est, quæ in multitudinem latius incremento fecunditatis extenditur. Quomodo solis multi radij, sed lumen unum: & rami arboris multi, sed robur unum tenaci radice fundatum: & cum de fonte uno riuus plurimi defluunt, numerositas licet diffusa uideatur exundantis copię largitate, unitas tamen seruat in origine. Auelleradium solis à corpore, diuisionem lucis unitas non capit: ab arbore frange ramum, fructus germinare non poterit: à fonte præcide riuum, præcisus arefcet. Sic & Ecclesia Domini luce perfusa per orbem totum radios suos porrigit: unum tamen lumen est, quod ubique diffunditur, nec unitas corporis separatur: ramos suos in uniuersam terram, copia ubertatis extendit: profluentes largiter riuos latius extendit, unum tamen caput est, & origo una, & una mater fecundatis successibus copiosa: Illius fecundati nascimur, illius lacte nutrimur,

Can. 4.

Symbolum unitatis panis et uinum in sacrificio.

Cyp. Epist. 6. lib. 1.

Vnum caput Ecclesie.

In tract. de simpl. prelat. Matth. 16.

Iohan. 12. Exordium ab unitate in Petro.

Iohan. 20.

Cyp. ibidem. Exempla originis ab unitate.

Unitas Ecclesie.

nutrimur, spiritu eius animamur. Adulterari non potest sponsa Christi, incorrupta est & pudica: unam domum nouit, unius cubiculi sanctitatem casto pudore custodit. Et sicut unus est Episcopatus, in una Ecclesia multas habens partes: ita unus est Episcopus, cui totius administrationis cura commissa, à quo cæteri in partem sollicitudinis uocantur: ab uno hoc Episcopatu descenderunt Apostolicæ, & quæ ab his propagatæ sunt aliæ Ecclesie, & in ipsis ordinationes Episcoporum sacerdotum, doctrina fidei, administratio Sacramentorum. Atque huius unitatis Sacramentum, Paulus quoque declarat & docet, dicens: Vnum corpus & unus spiritus, & una spes uocationis nostræ: unus dominus, una fides, unum baptisma, unus est Deus. Hoc uinculum concordie inseparabiliter coherentis (ut Cyprianus declarat) ostenditur, quando in Euangelio tunica Domini nostri Iesu Christi non diuiditur omnino, nec scinditur, sed fortientibus de ueste Christi, quis Christum potius indueret integra uestis accipitur, incorrupta atque indiuidua tunica possidetur, loquitur ac dicit scriptura diuina. De tunica autem, quia de superiori parte non consutis, sed per totum textilis fuerat, dixerunt ad inuicem, Non scindamus eam, sed fortiamur de ea cuius sit: unitatem ille portabat de superiore parte uenientem, id est, de cælo & à patre uenientem, quæ ab accipiente & possidente scindi omnino non poterat: sed totam simul & solidam firmitatem inseparabiliter obtinebat. Qui igitur hanc unitatem Ecclesie diuidunt, quicunque indiscissam Domini tunicam & de super contextam perfrusta discerpunt, schismatici appellantur: A schismate sic uocati, quod scissuram interpretati sumus. Scinditur autem unitas Ecclesie multis modis. Primo, propter diuersam fidei professionem, uel diuersam in actibus Ecclesiasticis sententiam, cum discessione ab Episcopali et Ecclesiastica obedientia coniunctam, iuxta illud Prophetæ. Scissuras ciuitatis uidebis, quia multiplicatæ sunt. Et in hac significatione schisma ab Augustino definitur, ut sit recens congregationis ex aliqua sententiarum diuersitate dissensio. Schisma enim uel scissio, fieri non potest, nisi diuersum aliquid sequantur qui faciunt. Hæresis autem schisma est inueteratum, cui & Hieronymus consentire uidetur, qui inter hæresim & schisma hanc differentiam facit, quod hæresis peruersum dogma habeat: schisma post Episcopalem dissensionem, ab Ecclesia pariter separet. Addens, in principio quidem schisma aliqua ex parte, ab hæresi intelligi posse diuersum. Cæterum nullum schisma esse, nisi sibi aliquam hæresim constringat. Augustinus igitur inter hæreticos, malosque Catholicos & schismaticos, hoc interesse scribit, quod hæretici falsa credunt, mali autem Christiani uera credentes non ita uiuant ut credunt. Schismaticos autem non fides diuersa facit, sed communionis diruta societas. Hæretici zizanijs, mali Catholici paleis, schismatici spicis corruptis uel paleis aristarum fractis uel scissis, et de segete

Eph. 4.

De simplicitate prelatorum.

Iohan. 19.

Tunica Domini incon-sutis et textilis.

Schisma multiplex, primum in fide.

Esa. 22.

Lib. 2. contra Crescomum grammat. Differunt hæresis & schisma.

Aug. de quest. in Matth. c. 2.

Orig. in Ezech. Home. 1.

abruptis, in scripturis cōparantur. Sic in fagena, qua concluduntur mali & boni pisces, non hæretici, sed mali Catholici intelliguntur. Aliud est enim mare, quod magis mundum istum significat: aliud fagena, quæ unius fidei uel unius Ecclesiæ communionem ostendere uidetur. Quicumque autem conuenticulorum segregationes uel Ecclesiæ perturbationes excitare cogitant, iam schismatici sunt, & ab unitate corde discissi, etiamsi non inuentis occasionibus, aut occultatis factis suis, Sacramento Ecclesiæ corporali conuersatione sociantur. Secundo fit schisma, cum Episcopi, alijsq; inferioris

Schismatici sunt, qui Romano Pontifici pertinaciter rebelles sunt.

Lib. 1. epist. 3.

fortis homines, Romano Pontifici tanquam Ecclesiæ capiti, pertinaciter & cum quadam rebellione non obtemperant, De quibus Cyprianus, ad Cornelium Papam, ita scribit: Nec enim hæreses aliunde ortæ sunt, aut nata schismata, quam inde, quod sacerdoti Dei non obtemperatur: nec unus in Ecclesia ad tēpus sacerdos, & ad tempus Iudex Christi uice cogitatur. Cui si secundū magisteria diuina, obtemperaret fraternitas uniuersa, nemo aduersum sacerdotū collegia quicq; moueret: nemo post diuinū iudicium, post populī suffragiū, post Coepiscoporū consensum, iudicem nō se iam Episcopi, sed Dei faceret: nemo dissidio unitatis Christi Ecclesiam scinderet.

Lib. 4. epist. 9.

Idem ad Florentium Pupianum scribens: Inde, inquit, schismata oriuntur, dum Episcopus, qui unus est & præest, superbe quorundam præsumptione contemnitur: & homo dignatione Dei honoratus, indignus hominibus iudicatur. Idem in Epistola ad Rogatianū ita scribit: Hæc enim sunt initia hæreticorum, & ortus & cōnatus schismaticorū male cogitantium, ut si placeat, præpositū superbo tumore contemnant. Sic de Ecclesia receditur, sic altare prophanū foris collocatur, sic contra pacem Christi & ordinationem atq; unitatem rebellatur. Et hoc modo qui ab Apostolicis diuisus est sedibus, cum

Articuli schismatici.

in schismate esse dubium non est, ut inquit Pelagius Papa primus: & hī procul dubio hæretici sunt, ut qui non solū per inobædientiam, contempta autoritate supremi Episcopi, ab Ecclesia recedunt, ipsius unitatē discerpentes, sed etiam peruersa dogmata amplectuntur: & si enim in multis, quæ sunt fidei, nobiscum sunt, tamen in aliquibus & à nobis dissentiunt. Extra Ecclesiam credūt sacerdotes & Episcopos fieri, & Sacramenta ministrari posse. Item, non esse Romano Pontifici, ut Ecclesiæ capiti, obædiendū, Quæ quidem dogmata peruersa esse, & Catholicæ fidei contraria, supra demonstrauimus. Sunt & inter hos non pauci, qui alias quoq; hæreses docent, quales nostro tempore sunt omnes propè hæretici, qui nihil non ueterū hæresum è Baratro reuocāt: & quo tutius & liberius eas docere possint, primatum & autoritatē Romanæ Ecclesiæ, ut quæ hæcenus una hæreses extirpauit, ante omnia amoluntur, Ac de his idem Cyprianus ad

Lib. 1. epist. 6.

hunc modum scribit. Quod si aliquis illud opponit, ut dicat eos eandem

eandem legem tenere, quam Catholica Ecclesia teneat: eodem symbolo quo & nos baptizare, eundem nosse Deum patrem, eundem filium Christū, eundem spiritū sanctum: ac propter hoc usurpare eos potestatem baptizandi posse, quod uideantur in interrogatione baptismi à nobis non discrepare: sciat, quisquis hoc proponendum putat, primum, nō esse unam nobis & schismaticis symboli legem: neq; eandem interrogationē. Nam cum dicunt, Credis remissionem peccatorum, & uitam æternā per sanctam Ecclesiam, mentiuntur in interrogatione, cum non habeāt Ecclesiam. Tunc deinde uoce sua ipsi confitentur, peccatorū remissionem nō dari, nisi per sanctam Ecclesiam, quam non habentes ostendunt, remitti illis peccata non posse. Quod uerò eundem, quem & nos, patrem, eundem filium Christū, eundem spiritum sanctū, nosse dicuntur, ne hoc adiuuare tales potest, Nam & Core, & Dathan, & Abiron, cum sacerdote Aaron & Moyse, eundem Deum nouerant, pari lege & religione uiuentes: & unum & uerū Deum, qui colendus atq; inuocandus fuerat, inuocabant: Tamen quia loci sui ministeriū transgressi, contra Aaron sacerdotem (qui sacerdotium legitimum dignatione Dei atq; ordinatione perceperat) sacrificandi licentiam uendicarunt, diuinitus percussī, poenas statim pro illicitis conatibus penderunt: nec potuerunt rata esse, & proficere sacrificia, irreligiosè & illicitè contra ius diuinæ dispositionis oblata. Thuribula quoq; ipsa, in quibus incensum illicitè fuerat oblatū, ne in usū de cætero essent sacerdotibus, sed potius indignationis & ultionis diuinæ memoriā corrigendis posteris exhiberent, iussu Domini conflata, atq; igne purgata, in laminas ductiles producuntur, & affiguntur altari: Secundū quod loquitur scriptura diuina, Memoriale, inquit, filiis Israel ut nō accedat quisquam alienigena, qui non est ex semine Aaron, imponere incensum ante Dominum, ut non sit sicut Core. Et tamen illi schisma non fecerant, nec foras egressi, contra Dei sacerdotes impudenter atq; hostiliter rebellauerant: Quod nunc Ecclesiam scindentes, & contra pacem & unitatē Christi rebelles, cathedram sibi constituere, & primatum assumere, ac baptizandi ac offerendi licentiam uendicare conantur. Quomodo perficere quod agunt, aut impetrare aliquid illicitis conatibus de Deo possunt, qui contra Deū, quod eis non licet, mouentur? Huius igitur generis schismatici omnes, duplici nomine extra Ecclesiam positi sunt: & quia hæretici sunt, & quia exierunt ex nobis: & quia schismatici qui à corpore Ecclesiæ, & ab Ecclesiæ unitate descuerunt. Vnde nec Christiani sunt, nec Episcopi in Ecclesia esse possunt, nec aliquam habere functionē, nec alios Episcopos aut sacerdotes creare. De quibus idem Cyprianus adhuc modum, Quisq; ille est (de Nouatiano loquitur) & qualiscunq; est, Christianus non est, qui in Christi Ecclesia non est: lactet se, & philosophiam

Extra Ecclesiam non datur remissio peccatorum.

Num. 16. Schisma contra summum sacerdotem.

Exod. 28.

Leuius schisma Core & Lutheri.

Extra Ecclesiam unitatem nec Christiani sunt nec Episcopi. Epist. 2. lib. 4. ad Antonianū.

uel

uel eloquentiam suam superbis uocibus prædicet, qui nec fraternam charitatē, nec Ecclesiasticam unitatē tenuit, etiam quod prius fuerat amisit: nisi Episcopus tibi uideatur, qui Episcopo in Ecclesia à sedecim Coepiscopis factō, adulter atq; extraneus Episcopus fieri à desertoribus per ambitum fieri nititur, & cum sit à Christo una Ecclesia per totum mundum in multa membra diuisa, Item Episcopatus unus, Episcoporum multorū concordī numerositate diffusus, ille post Dei traditionem, post connexam & ubicunq; coniunctam Catholicæ Ecclesiæ unitatem, humanā conetur Ecclesiam facere, & per plurimas ciuitates novos Apostolos suos mittat, ut quædam recentia institutionis suæ fundamenta constituat. Cumq; iam pridem per omnes prouincias, & per urbes singulas ordinati sint Episcopi, in fæte antiqui, in fide integri, in pressura probati, in persecuutione proscripti, ille super eos creare alios pseudoepiscopos audeat, quasi possit aut totū orbem noui conatus obstinatione peragrarē, aut Ecclesiastici corporis cōpaginem discordiæ suæ seminatione rescindere: nesciens schismaticos semper inter initia sua feruere, incrementa uerò habere non posse, nec augere quod illicitè ceperint, sed statim cum praua sua æmulatione deficere. Episcopatum aut tenere non possit, etiam si Episcopus prius factus, à Coepiscoporū suorum corpore, & ab Ecclesiæ suæ unitate descisceret, cum Apostolus admoneat, ut inuicem nosmetipsos sustineamus, nec ab unitate, quam Deus constituit, recedamus, & dicat: Sustinentes inuicem in dilectione, satis agentes seruare unitatem spiritus, in coniunctione pacis. Qui ergo nec unitatē spiritus, nec coniunctionē pacis obseruat, & se ab Ecclesiæ uinculo, atq; à sacerdotum collegio separat, Episcopi nec potestatem habere potest nec honorem, qui Episcopatus nec unitatem uoluit tenere nec pacem. Et iterum: Quis ergo sic est sceleratus & perfidus, quis sic discordiæ furore uæsanus, ut credat scindi posse, aut audeat scindere unitatem Dei: uestem Domini? Ecclesiā Christi: Monet ipse in Euangelio suo, & docet, dicens: Et erit unus grex, & unus pastor. Et esse posse uno in loco aliquis existimat, aut multos pastores, aut plures greges? Apostolus item Paulus hanc eandem nobis insinuās unitatem, obsecrat & hortatur, dicens: Obsecro uos, inquit, fratres, per nomen Domini nostri Iesu Christi, ut id ipsum dicatis omnes: & non sint in uobis schismata: sitis aut cōpositi in eodem sensu, & in eadem sententia. Et iterū dicit: Sustinentes inuicem in dilectione, satis agentes seruare unitatem spiritus in coniunctione pacis. Stare tu & uiuere putas posse, de Ecclesia recedentem? sedes sibi alias & diuersa domicilia condentem? Cum dictum sit ad Rahab (in qua præformabatur Ecclesia) Patrem tuū, & matrem tuam, & fratres tuos, & totam domum patris tui colliges ad te ipsam in domum tuam: & omnis qui exierit ostium domus tuæ foras, reus erit. Item, Sacramentū paschæ,

Illiciti conatus Nouatiani schismatici contra Corneliū Papam.

Eph. 4.

Cyprianus de simplicitate prælat.

Ioan. 10.

1. Cor. 1.

Eph. 4.

Domus Rahab figura Ecclesiæ.

Ioan. 2.

non

non aliud Exodi lege contineat, quàm ut agnus, qui in figura Christi occiditur, in domo una edatur. Loquitur Deus, dicens: In domo una comedetur, nō eijcietis de domo carnem foras. Caro Christi & sanctum Domini eijci foras nō potest: nec alia ulla credentibus præter unam Ecclesiā domus est. Hanc domum, hoc unanimitatis hospitium, designat & denunciat spiritus sanctus, in Psalmis, dicens: Deus qui habitare facit unanimes in domo: in domo Dei, in Ecclesia Christi unanimes habitant, concordēs & simplices perseverant. Extra hanc ergo domum & Ecclesiam nulli sunt Episcopi, nulla Sacramenta, quia in hac uera hostia redemptoris immolatur: De eius carnibus lex foras efferri diuina prohibet, quia sanctum dari canibus uetat. Et rursum idem Cyprianus: Auerſandus talis atq; fugiendus, quisquis fuerit ab Ecclesia separatus: peruersus est huiusmodi, & peccat, & à semetipſo damnatus. An esse sibi cum Christo uideatur, qui aduersus sacerdotes Christi facit: qui se à cleri eius uel plebis societate secernit? Arma ille contra Ecclesiam portat, contra Dei dispositionem repugnat, hostis altaris, aduersus sacrificium Christi rebellis, pro fide perfidus, pro religione sacrilegus, in obsequens seruus, filius impius, frater inimicus: contemptis Episcopis, & Dei sacerdotibus derelictis, constituere audeat aliud altare, precem alteram illicitis uocibus facere, dominicæ hostiæ ueritatem per falsa sacrificia profanare: nec scire, quoniam qui contra ordinationem Dei nititur, ob temeritatis audaciam diuina animaduersione punitur. Item, hi sunt, qui se ultro apud temerarios conuenas sine diuina dispositione præficiunt, qui se præpositos sine uila ordinationis lege constituunt, qui nemine Episcopatum dante, Episcopi sibi nomen assumunt: Quos designat in Psalmo spiritus sanctus, sedentes in pestilentie Cathedra: pestes & ues fidei, serpentis ore fallentes, & corrumpendæ ueritatis artifices, uenena lethalia linguis pestiferis euomentes: Quorum sermo ut cancer serpit, quorum tactus pectoribus & cordibus singulorum mortale uirus infundit. Contra eiusmodi clamat Dominus: ab his refrenat & reuocat errantem plebem suam, dicens. Nolite audire sermones pseudoprophetarum, quoniam uisiones cordis eorum frustrantur eos: loquuntur, sed non ab ore Domini, dicunt eis qui abijciunt uerbum Dei. Pax erit uobis & omnibus ambulatibus in uoluntatibus suis. Omnis qui ambulat in errore cordis sui, non uenient super eum mala. Non loquutus sum ad eos, & ipsi prophetauerunt. Si stetissent in substantia mea, & audissent uerba mea, & sic docuissent populū meum, conuertissent eos à malis cogitationibus eorum. Hos eosdem denuo Dominus designat & denotat, dicens: Me dereliquerunt fontem aquæ uiuæ, & effoderunt sibi lacus detritos, qui non possunt aquā portare. Idem declarat in Cantico canticorum sanctus spiritus, ex persona Christi, dicens: Hortus conclusus

Exo. 12. Sacramentū agni paschalis

Psal. 67.

Schismatici qui ipsos intrudunt. Psal. 11.

Hiere. 23.

Hiere. 2.

Hortus esclusus, fons signatus.

foror

Can. 4. Epist. 6. lib. 1. foror mea, sponsa mea, fons signatus, puteus aquae uiuae. Si hortus conclusus est (ut inquit Cyprianus) sponsa mea Christi, quae est Ecclesia, patere res clausa alienis & prophanis non potest, Et si fons signatus est, nec bibere inde, nec consignari potest, cui foris posito ad fontem accessus non est. Puteus quoque aquae uiuae si unus est, idem qui intus est uiuificari, sanctificari foris positus ex illa aqua non potest, ex qua solis eis, qui intus sunt, usus omnis & potus concessus est.

1. Pet. 3. Quod & Petrus ostendens, unam Ecclesiam esse, et solos eos qui in Ecclesia sunt baptizari posse, posuit & dixit. In arca Noe pauci, id est, octo animae hominum saluae factae sunt per aquam, quod & uos similiter saluos faciet baptisma. Probans & contestans, unam arcam Noe, typum fuisse unius Ecclesiae. Si potuit tunc in illo expiati & purificati mundi baptismo, saluus per aquam fieri, qui in arca Noe non fuit, potest & nunc uiuificari per baptisma, qui in Ecclesia non est, cui soli baptisma concessum est. Sed & Paulus Apostolus hoc idem adhuc apertius &

Ephes. 5. clarius manifestans, ad Ephesios scribit, & dicit: Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, ut eam sanctificaret, purgans eam lauacro aquae. Quod si una est Ecclesia, quae a Christo diligitur, & lauacro eius sola purgatur, quomodo qui in Ecclesia non est, aut diligitur a Christo, aut abluatur, aut purgari lauacro eius potest? Quod tamen de eo baptismo accipiendum est, qui non in forma Ecclesiae ab haereticis confertur. Nam Sacramenta etiam ab haereticis collata, si in his Ecclesiae forma fuerit seruata, Ecclesiae sunt, non haereticorum Sacramenta, licet aliter senserit Cyprianus. Sed nec saluari schismatici possunt quam diu extra Ecclesiam manent: Quicquid enim a matrice discesserit, seorsum uiuere & spirare non poterit: substantia salutis amittit, ut inquit idem Cyprianus. Extra hanc arcam, quicumque inuenitur, in diluuium extinguitur: extra hanc domum quicumque agnum comederit, prophanus est. Tertio diuiditur unitas Ecclesiae, duobus de Pontificatu contendentibus: quorum uterque dum Ecclesiae caput esse praetendit, fit ut unitas Ecclesiae, quae ex uno capite pendet, scindatur. Vnde, qui hoc modo se pro Pontificibus gerunt, nec percessionem, renunciationem, alios uel legitimos modos, ut unus Ecclesiae Episcopus legitime praeficiatur, consentire uolunt, pro schismaticis habendi sunt: ut qui Ecclesiae unitatem scindunt: non quidem auctoritati eius detrahentes, sed obaedientiam potius Christo, qui est uerum & primum Ecclesiae caput, subtrahentes: & hi haeretici non sunt, etiam si eorum alter de alterius iure sufficienter edoctus, nihilominus eidem obaedire nollet, Nam talis rebellis potius, & fortasse etiam de haeresi suspectus, quam haeticus iudicandus est. Sed & qui inferiores Episcoporum sedes, contra dispositionem Ecclesiasticam inuadunt, alienamque potestatem usurpantes, & plebem ab obaedientia uerorum pastorum abducentes, dominationem sibi uendicant, etiam

De simplicitate praetorū.

Si duo de Romano Pontificatu contendunt.

Si duo de Episcopatu contendunt.

si in fide non errent, nec auctoritati Romani Pontificis detrahant, schismatici sunt: Nam & ipsi unitatem corporis Ecclesiae scindunt, & pacem perturbant. De quibus Hieronymus: Schismatici separant deceptam multitudinem ab Ecclesia Dei, & rudes animas, quae nuper conceperunt semen Christi, abrumpunt & diuidunt, tamen hoc non faciunt crudelitate, quia haeretici deceptos quosque trucidant. Sed in eadem regula fidei permanentes, dilatare cupiunt terminos suos, & nomen gloriae in posteros mittere. Itaque Dominus minatur, semuros Rabbe, id est, multitudinis, in die ululatus, & belli commotionis & turbinis, incensurum: & regem eorum, authorem schismatis, ire captiuum, & principes Ecclesiae iugo colla submittere.

Hier. in Amos Prophetā, c. 1.

DE HAERETICIS ET SCHISMATICIS LIBER SECVNDVS.

De malis & incommodis, quae ex haeresi & schismate proueniunt, Caput I.

Vperiore libro declarauimus, quae sint & qualia crimina haeresis & schisma: & qui mores haereticorum & schismaticorum, & quomodo agnoscendi: Nunc de malis & incommodis, quae ex haeresi & schismate proueniunt, dicemus. Horum alia quidem ad Deum & sanctam Dei Ecclesiam: alia ad ueros et orthodoxos fidei cultores referuntur. Ad Deum pertinent blasphemiae haereticorum, sacrilegia, subuersio piarum in Ecclesia foundationum, iudiciorum & sacrarum legum, & si qua sunt similia. Ad orthodoxos & fideles spectant iniuriae, calumniae, & crudelitates: quas haeretici & schismatici in Catholicos exercēt. Atque haec omnia ex una radice oriuntur, nempe illa, quod haeresis & schisma ueram & Catholicam fidem, & timorem Domini, charitatem item erga Deum & proximum, in cordibus hominum extinguunt. Etenim ubi uera fides non est, nec timor Domini esse potest: Qui autem Deum non timeant, nec utique diligere eum possunt: Qui autem Deum non diligunt, nec honorem & cultum Deo debitum praestant, immo haec omnia Deo subtrahunt. Vnde blasphemiae, & sacrilegia oriuntur, omniaque quae ad uerum cultum Dei pertinent extinguuntur, necesse est.

Catalogus malorum, quae ex haeresi proueniunt.

Radix malorum est, quod charitatem et timorem Dei extinguit haeresis.

H ximum

ximum habet, qui uera fide, spe, & charitate Deum non colunt: Qui autem proximum non diligunt, nullis cum beneficijs, sed iniurijs potius & contumelijs afficiunt, & nihil non calumniarum & crudelitatum in eum exercent. Sane hæc sunt portenta & monstra, quæ ex hæresibus & schismatibus oriuntur: quibus nihil nec horrendum magis nec perniciosius in sancta Ecclesia excogitari potest. Quippe quibus uera & Catholica fides & religio labefacta & extinguitur: animæ & corpora occiduntur, omnis generis tumultus & seditiones commouentur, pax & tranquillitas publica perturbatur: Denique totius Reipublice Christianæ status & forma in peius commutatur, & tandem in totum etiam subuertitur & aboletur.

De impietate hæreticorum & schismaticorum, & eorum in Deum & sanctos eius blasphemijs, Caput II.

Nter ea peccata quæ Deus grauissimè semper uindicauit, primum est blasphemia. Ea est, qua cultus Deo debitus, uel illi subtrahitur: uel creaturis, quibus non oportet, tribuitur. Propter huiusmodi enim peccatum Deus omnia mala in nos immittere consueuit. Si peccauerit uir in uirum (inquit Heli ad filios suos) placari ei potest Deus: si autem in Deum peccauerit uir, quis pro eo orabit? Sed & ipsi & filij eius ob id grauiter à Deo puniti sunt, quia filij uocem patris non audientes, uictimam abiecerant, & munera quæ in templo Dei oblata fuerant. Propter quod à uiro Dei audit pater. Quicumque honorificauerit me, glorificabo eum: Qui autem contempnunt me, erunt ignobiles. Ecce dies ueniunt & præcidam brachium tuum, & brachium domus patris tui, ut non sit senex in domo tua. Sic & Dauid, propter alienam blasphemiam, à Nathan Propheta audit: Quia blasphemare fecisti inimicos nomen Domini, propter uerbum hoc, filius qui natus est tibi morte morietur. Sic angelus Domini, quia Senacherib blasphemauerat Deum uiuentem, una nocte in castris Assyriorum percussit centum octoginta quinque millia. Est autem blasphemia in Deum hæreticis & schismaticis in primis familiaris. Simon Magus, omnium hæreticorum princeps & caput, quo multos deciperet, & ad suum errorem perduceret, non est ueritus sibi ipsi diuinum honorem arrogare: Dixit enim seipsum esse magnam uirtutem Dei, & ex supernis descendisse, Patrè uero dicebat se esse, apud Samaritas: apud Iudæos uero, se filium esse dicebat, passim autem se non uerè passum esse, sed solum apparentia. Quin & Helenam & circulatricem & meretricem (ut quæ prius in prostibulo apud Tyrum Phœnicis steterat) uxorem suam, ausus est dicere spiritum sanctum, & propter hanc se de cælo descendisse. In unoquoque autem cælo, inquit, transformabar ad formam eorum,

Maxima Reipublice incōmoda per hæreses.

Quid blasphemiam.

1. Reg. 2.

Uitio diuina in Heli & filios eius.

Exempla uita dictæ de blasphemiam.

2. Reg. 12.

4. Reg. 19.

Epiphan. lib. 1. Tomo 2. de hæres. in princip. Act. 8.

Helena meretricis, uxor Simonis Magi.

eorum, quæ sunt in unoquoque cælo, ut laterem angelicas meas potestates, & peruenirem ad intelligentiam, quæ sanè est hæc, & Prunicus & spiritus sanctus appellatur: per quam angelos creauit, angelum uero mundum & homines creauerunt. Et hanc intelligentiam Helenam illam antiquam esse dixit, ob quam Troiani & Græci ad pugnam deueniunt, nec sine mysterio ab Homero Helenam appellatam, interim etiam explicans, quare idem Poëta ipsam descripsit super turristantem, & per facem ostendentem Græcorum contra Troianos insidias, &c. Sicut hæc & multa alia de ipso narrat Epiphanius.

Quare etiã Romanos eodementiæ perduxit, ut cum Deum decernerent, & simulachri honorem donarent, in flumine Tyberis, inter duos pontes collocati, habentis titulum latinis literis scriptum: SIMONI DEO SANCTO. Sed & Helenam ipsam cum ipso uelut primam quandam mentem consecrarunt, ut apud Eusebium Iustinus testatur. Montanus paraleti nomen, quod Christus spiritui sancto tribuit, sibi usurpauit, prædicans simul etiam se duabus illis mulieribus suis spiritum propheticum communicasse. Picardus qui superiori sæculo ex Gallia Belgica in Bohemiam penetrans, nouam illic sectam fecit, & breui numerosam multitudinem mulierum uiro- rumque contraxit, quos Adamitas uocauit. Docens promiscuis coniugijs esse utendum: hic filium Dei se dixit, & Adam uocari. Addebat, nefas esse iniussu Adam mulierem cognoscere. Itaque ut quisque libidine incensus in aliquam exarsit, eam manu præhendit, & adiens principem Adam, In hanc, inquit, spiritus meus cocaluit. Cui Adam, ite, respondit: Crescite et multiplicamini, & replete terram, etc. Testis est Aeneas Syluius in Bohemica historia. Quidam hæreticorum personis trinitatis, honorem diuinitatis detrahere conati sunt, ut Arrius filio, asserens eum non esse consubstantialem patri. Macedonius spiritui sancto, negans eum esse Deum. Nestorius duas personas in Christo docuit: Eutiches, Petrus, Seuerus, & alij eorum sequaces, unam tantum non duas in Christo naturas & uoluntates. Quorum errores, & quæ seditiones & tumultus, aliaque mala & incōmoda ex his sequuta fuerint, abunde Ecclesiasticæ docent historiæ. Sed & qua grauitate à sanctis patribus, & sex Concilijs uniuersalibus: Nicæno, Constantinopolitano, Ephesino, Chalcedonensi: Quinta item & sexta synodis confutati & condemnati fuerint, eorundem scripta & acta declarant. Fuerunt & hæretici, qui in ueneranda & summe adoranda Eucharistia, negauerint esse uerum corpus & uerum sanguinem Christi. Ideoque non esse illi diuinæ adorationis cultum exhibendum. Quam iniuriam & execrabilem blasphemiam, etiam his nostris temporibus, Oecolampadius, Zuinglius, & eorum sectatores, infabuli Sacramento inferunt. Quæ impietas aliquandiu suppressa, iam denuo caput erigit, & uelut ab inferis reuocata resurgit, prodeun-

Figmenta de Helena.

Lib. 2. cap. 13. Eccle. hist. Trip. lib. 3. cap. 14. & 19. Picardus Adamitarum nominus autor. Aen. Syluius in Bohem. hist. cap. 14.

Blasphemiam Arrij in filium Dei. Aliorum in filium Dei errores & blasphemie.

Error Zuinglij & Oecolampadi blasphemus.

tibus passim nouis libellis, quibus non solum ueram de hoc Sacramento Ecclesiæ fidem impugnant: sed etiam cum alijs huius temporis hæreticis (ut cunctis in cæteris Ecclesiam diuerso quidem tramite, sed pari impietate persequentibus, in hoc tamen articulo cum ipsis dissentientibus) atrociter digladiantur. Alij blasphemiam blasphemiam cumulant, & in hoc uenerabile Sacramentum non minore rabie quam Iudæi sæuientes: Eucharistiam ipsam, à sacerdote in sacrificio Missæ eleuatam, aut in capsulis in Ecclesia custoditam, aut in processionibus ab Ecclesia in honorem huius Sacramenti institutis, à sacerdote portatam, & conspectui populi exhibitam: non solum non adorant, & nullum illi cultum & reuerentiã præstant, sed etiam derident, & miris sibilis & cachinnis subfannant. Quin etiã pauimentis spargunt, & pedibus conculcant, ut olim Vandali in Africa fecerunt, tantum non etiam spiculis (ut impij Iudæi aliquoties fecerunt) transfodiunt, aut ignibus torrent. Nihil igitur mirum, si tam horrendis blasphemijs contemptus Deus, nõ glorificet nos, ut maiores nostros, sed ignobilis & apud omnes Nationes despectus nos reddat: & præterea fame, peste, nouis generibus morborum, usque ad mortem affligat, omnibusque propè maledictionibus: quas olim Idolatriæ blasphematoribus nominis sui, omnibusque adeo qui mandata sua contemnunt, cõminatus est, replicat. Iam uerò & sanctis Dei hominibus, quos etiã Deus tantis amicis suos, & honorari à nobis uult, et ipse etiã honorat, iuxta illud, Mihi autem nimis honorati sunt amici tui Deus: Erit illud, Si quis mihi ministrauerit, honorificabit eum pater meus qui in cælis est, illis, inquam, sanctis Dei, quorum & Ecclesia iugem memoriã agit, hæretici & schismatici multas semper iniurias & blasphemias intulerunt: & ne hodie quidem ab his ipsis temperant. Nestorius olim, Mariam uirginem matrem Domini negauit esse Θεοτόκον, nimirum inuidens sanctissimæ & electæ Dei generici, ut mater Dei appellaretur, aliud nomen substituens, ac Θεοτόκον eam appellans: Quartam quandam Trinitati superaddens personam, & aliam ante sæcula, aliam ex beata uirgine pro nostra omnium salute incarnatum esse dicens. Alij ipsius, aliorumque sanctorum, pro nobis apud Deum intercessionem negant: alij imagines Dei & sanctorum (Quarum usum sancta & Apostolica Ecclesia, ab Apostolis ad hæc usque tempora custodiuit) ex Ecclesijs eijciunt, pedibus conculcant, ignibus tradunt: Interim uarijs blasphemijs tam ipsas quam sanctos, quos re præsentant, persequentes. Quem errorem olim Xenaias quidam Jocuuit: nempe Dominicam, & sanctorum non esse recipiendas imagines, ut tradit Nicephorus. Fuit autem Xenaias Persa, & fortuna feruus, Dominum suum sub Carandione fugiens, ac uillas quæ circa Antiochiam erant, à fide retrahens: simulans se esse clericum, qui tamen non fuit baptizatus. Hic deinde Anastasio Imperatori hæretico

(ut

(ut qui Chalcedonensi resistebat Concilio) gratus fuit: eundem errorem Constantinopoli, quo eum Cæsar tantis sectatorem suum duxerat, diuulgauit. Verum cum Macedonius, Catholicus Episcopus, eum neque cõmunionem, neque uerbo dignum duceret, Anastasius timens populi seditionem, clam eum ex urbe eduxit, ut idem Nicephorus scribit. Hanc blasphemiam sequentibus temporibus Leo Isaurus, & illius filius Constantinus Copronymos, Leo Armenius, Theodora mater Michaelis Theophili Imperatoris, & alij principes, aliquandiu sepultam resuscitantes, magnam occasionem multarum seditionum in Oriente præstiterunt. Nec non crudeliter interim ipsi in Catholicos sæuierunt. Cuius rei unum tantum hic exemplum referre libet, quod ad hunc modum describit Platina. Leo, inquit, tertius Imperator, cum aperte in Gregorium Papam II. inuehi non posset, Edictum pronouit, ut omnes qui sub Imperio Rom. essent, sanctorum omnium, martyrum, & Angelorum, statuas atque imagines, è templis abraderent & auferrent, tollendæ (ut ipse dicebat.) Idolatriæ causa: qui uero secus fecisset, eum se pro hoste publico habiturum. Gregorius autem

Imperatores
Iconoclastæ.Plat. in
Greg. 2.
Edictum Leo-
nis Imp. III.
contra ima-
gines.

Gregorius II.

Sicut Leo-
nis Imp. III.Blasphemias
in sanctorum
reliquias.
De Ceremo-
nijs lib. 3. c. 6.
Furor nostri
temporis hæ-
reticorum con-
tra imagines.

Hij olim

Error Luthera-
norum de
Eucharistia
blasphemus.Victor de Per-
seq. Vand. lib. 1.Grauis in Ger-
manos ultio
diuina pro-
pter blasphe-
mias hæreti-
corum.Blasphemias
in sanctos.
Psal. 138.
Ioan. 12.Nestorius blas-
phemia in Ma-
riam.Alicui blas-
phemia in san-
ctos & ima-
gines coruina.Xenaias con-
tra imagines
tempore Ana-
stasij Imp.

olim Seuerus, & qui illi adhæserunt hæretici fecerunt: Ut Epiphanius Episcopus Tyri in Epistola ad Quintam Synodum scripta testatur. Alias aut imagines cuspidibus transfigunt, oculos illis effodiunt, & manus & pedes amputant, capita funibus ligant, uirgis cædunt, per uicos ciuitatum trahunt. Denique si quid his ipsis etiam magis ridiculum incidit, in eas exercent: eaque omnia tanto cum furore, ut immanes beluas, non homines, qui hoc faciunt, esse dicas.

De sacrilegijs hæreticorum, Caput III.

Blaspheuiam in Deum & sanctos eius comitantur plerumque omnis generis sacrilegia. Sacrilegia autem in personas committuntur, & in res: In personas, ut raptus sacrarum uirginum, ministrorum Ecclesie expulsion: In res, ut Ecclesiarum & monasteriorum deprædationes, incendia & deuastationes, & quæ sunt generis eiusdem. Constantinus Magnus, inter Imperatores qui Christi fidem professi sunt, post duos Philippos primus, peracto Concilio Nicæno, Romæ, Constantinopoli, & in multis alijs ciuitatibus Romani Imperij, magnifica & planè regia templa & Basilicas, maximis sumptibus in honorem Dei & sanctorum construere, ac magnis dotibus ornari curauit. Quo sanè exemplo alij quoque principes & Reges Christiani, sequentibus temporibus, & ipsi in toto orbe terrarum magnificentissima templa ædificantes, pium Deo & Sanctis eius cultum & honorem exhibuerunt: dignam ob id mercedem apud Deum comeriti, & immortalem apud homines pietatis suæ memoriam & exemplum relinquentes. At quæ tanto zelo & feruore fidei, in honorem Dei & sanctorum orthodoxi construunt: hæc rursus hæretici, & Deo & sanctis debitum cultum & honorem inuidetes, & benefactorum memoriam & exempla extinguere conantes, perfida mente, & rabido furore destruunt. Lucius Arrianus Episcopus, præter cædes, tormenta, exilia, suspendia, incendia, innumeras crudelitates, quas in Catholicos exercuit, monasteria etiam & heremum monachorum deuastauit. Magnus quidam, Lucij impietatis socius, Iuliani temporibus Berythorum Ecclesiam incendit, quam deinde temporibus Iouiani, Catholici principis, reparare coactus est: qui et propter huiusmodi sacrilegium caput amisisset, nisi intercessionem multorum, clementiam principis obtinuisset. Seuerus primum monachus in monasterio schismaticorum iuxta Maiuma Gaze, Deinde ab Anastasio principe hæretico, Episcopus Antiochenus constitutus: præter multas cædes & iniurias quibus orthodoxos affecit, altaria etiam subuertit, & sacra orthodoxorum uasa sacrilegus conflagrauit. Vandali in Aphrica, Arriana hæresi & Anabaptismatis labe polluti, furiosa rabie non solum in orthodoxos scruerunt, uarijs eos tormentis, caulis, cadibus,

caulis, alijsque crudelitibus persequentes: uerum etiam omnium sceleratissime in Ecclesias & Basilicas debacchati sunt. De quibus ita scribit Victor. Inuenientes igitur, inquit, pacatam quietamque prouinciam, speciositatem totius terræ, florētis quaqua uersum, impietatis agminibus impendebat, deuastando depopulabantur, incendio atque homicidijs totam exterminantes: præsertim in Ecclesijs, Basilicis, Cœmeterijs, & monasterijs, sceleratius saeuiebant. Et cum maioribus incendijs domus orationis, magis quam urbes cunctaque oppida concremarent, ubi forte uenerabilis aulae clausas reppererunt portas, certatim ictibus dextralium aditum reserabant, ut rectè tunc diceretur. Quasi in sylua lignorum securibus conscidere ianuam eius in idipsum: in securi & ascia deiecerunt ea: incenderunt igni sanctuarium tuum, & in terra polluerunt tabernaculum nominis tui. Quanti tunc ab eis præclari Pontifices, & nobiles sacerdotes, diuersis poenarum generibus extincti sunt, ut traderet, si quid auri uel argenti proprium, uel Ecclesiasticum haberet: & dum hæc quæ erant, urgentibus poenis facilius proderentur, iterum crudelibus tormentis oblatores urgebant, autumantes, quandam partem, non totum esse oblatum: & quanto plus dederunt, tanto amplius quem habere credebant, alijs palorum uentibus ora reserantes, foetidum coenam ob confessionem pecuniæ ingerebat. Nonnullos in frontibus & tibijs, neruis remugientibus torquendo cruciabant, plerisque aquam marinam, alijs acetum, amurcam, liquamenque, & alia multa atque crudelia, tanquam utribus imbutis, ori impositis, sine misericordia porrigebant. Iidem Arriani & Anabaptistæ Vandali, non minus sacrilegium in sacras uestes, libros sacros, aliaque ministeria diuina, & ministros iam sacra facientes exercuerunt: De quibus Victor in hunc modum. Accenditur propter hæc aduersus Dei Ecclesiam Gysericus, mittit Proculum quendam, in prouinciam Zeugitanam, qui coartaret ad tradendum ministeria diuina, uel libros cunctos, Domini sacerdotes, ut primo armis nudaret, & ita facilius inermes hostis callidus captiuasset. Quibus se non posse tradere clamantibus, ipse rapaci manu cuncta depopulabatur, atque de pallijs altaris (proh nefas) & camillas sibi & foemoralia faciebat. Qui tamen Proculus huius rei executor, frustratim sibi comedens linguam, in breui turpissima consumptus est morte. Tunc enim sanctus Valerianus, Abensis ciuitatis Episcopus, dum uiriliter Sacramenta diuina ne traderet, dimicasset, foras ciuitatem singularis iussus est pellic: & ita præceptum, ut nullus eum neque in domo neque in agro dimitteret habitare. Qui in strata publica multo tempore nudo iacuit sub aere, annorum erat plus so, quæ nos tunc indigni tali exilio meruimus salutare. Quodam tempore paschalis solenitas agebatur, & dum in quodam loco, qui regia uocatur, ob diem paschalis honoris, nostri sibi met clausam Ecclesiam reserarent, compererunt Arriani, statim quidam presbyter

H iij eorum,

Quinta Syno. ad. 1.

Lib. 1. de persequutione Vandalorum.

Incendia & effractiones templorum.

Psal. 73.

Crudelitas in sacerdotes, ad extorquendum ab eis aurum templorum.

Magnifica & multa templa a Constantino extracta.

Hæreticorum in templa impietas.

Trip. lib. 7. c. 38. & 40. Rufinus II. lib. c. 7. Trip. lib. 7. cap. 40. Niceph. in Eccle. hist.

Vandalorum in Aphrica sequitiam eorumque sacrilegia.

Alii Gensericum uocant, primum in Aphrica Vandalorum Regem.

Crudelitas in Valerianum Episcopum.

Crudelitas in Ecclesia, in festo paschalis.

eorum Andiot nomine, congregata secum armatorum manu, ad expugnandam turbam accenditur innocentum, introeunt euaginatissphatis, arma corripuit, alij quoque tecta conscendunt, & per fenestras Ecclesie sagittas spargunt. Et tunc forte canente populo Dei, lector unus pulpito sistens Alleluaticum melos canebat, quo tempore sagitta in gutture iaculatus, cadente de manibus codice, mortuus post cecidit ipse. Nam & alij quamplurimi, sagittis & iaculis, in medio crepidinis altaris, probantur occisi. Nam qui gladijs tunc interempti non sunt, postea pœnis attriti, regio iussu omnes penè necati sunt, præsertim maturioris ætatis. Possent & hoc loco enumerare uaria sacrilegia Husitarum in Bohemia, maximè uerò quibus incendijs & sacrilegijs, rapinis, monocolus eorum, & ad postremum etiam cæcus, Ioanes quidam Zischa, consilio sacerdotum hæreticorum, Ecclesias & monasteria nobilissima, ferro & igni deuastauerit: præcipue uerò quæ in honorem sanctorum ædificata & consecrata fuerunt, neque enim fas dicebant, alteri quam Deo templa sacrari: ut hæc historiarum eius temporis, & ruinæ, & reliquiarum sanctorum ædificiorum, uel hodie uniuersumque conspectui obuia demonstrant. Quin illud etiam crudelitatis addidit ille cæcus, ut nullam amplius sanctorum statuam aut picturam, in Ecclesijs toleraret: Ipse etiam laicus sacerdotalibus uestibus indutus, per ludibrium diuina faceret. Eodem furore hæretici nostri temporis, per uniuersam propè Germaniam, in Ecclesias & monasteria fauientes: primū quidem calices, uestes, uasa, aliasque res sacras ex ipsis diripuerunt, Vasa quidem conflagantes, eaque in prophanum usum, uel monetarum uel poculorum conuertentes: uestes aut uilissimis etiam scortis uendentes, donantes uel: statuas & imagines sanctorum demoliti sunt. Sacerdotes iam diuinis ministerijs intentos, de Ecclesijs: Monachos & Virgines sanctimoniales de monasterijs, deturbarunt: sacra Eucharistiam ex capsulis humum proiecerunt, & pedibus conculcarunt. Denique Ecclesias ipsas & monasteria, maximis sumptibus à Christianissimis Imperatoribus, aliisque Christi fidelibus magnificè ædificata & ornata, deiecerunt & combusserunt: Quædam etiam stabula pecudum fecerunt, quemadmodum à Vandalis in Africa factum esse Iulianianus Imperator testatur: ut & hodie multa huiusmodi crudelitatum uestigia, ac recentis adhuc Ecclesiarum ruinæ passim in Germania conspiciuntur. Sed & libros sacros, & nobilissimas Bibliothecas, & in hisdem uetustissimos in omni genere disciplinarum scriptos libros, destruxerunt, & in alienum usum conuerterunt: quorum autem nullus usus ipsis esse potuit, combusserunt.

Sacrilegia Ioannis Zischa in Bohemia.

Aeneas Syluius in hist. Bohem. cap. 16. & 42.

Sacrilegia hæret. nostri temporis.

Furor sacrilegus in templis & monasteriis. L. 1. C. de off. pref. prætor. Aphi.

Sacrilegia destructiones librorum.

De sacrilegijs, quæ ab hæreticis & schismaticis, in ministros Ecclesie, & ministeria diuini cultus, perpetrantur, Cap. IIII.

Vimus inter homines honor & reuerentia Episcopis & sacerdotibus etiam diuina lege debetur. Dijs non detrahes (inquit lex Moysi) & principi populi tui non maledices. Quo loco sacerdotes intelligit, Deos eos appellans. Sicut & ad Moysen de eo, qui ad iuramentum deducendus est, dicitur: Applica illum ad deos, id est, ad sacerdotes. Alias etiam angeli uocant. Labia sacerdotis (inquit Propheta) custodiunt scientiam & legem requirunt ex ore eius, quia angelus Domini exercituum est. Neque uerò bonis tantum, sed etiam malis sacerdotibus, modo ab Ecclesia abscissi non sunt, hunc honorem exhibere tenemur. Sic Paulus Apostolus, principem sacerdotum, quem antea dealbatum parietem appellauerat, quia sacerdotem ipsum esse ignorauerat, postea ab astantibus correptus, quod sacerdoti Dei malediceret, etiam malum: tamen non negauit esse honorandum. Nesciebam, inquit, fratres quia princeps est sacerdotum: Scriptum est enim Principem populi tui non maledices. Ac talem quidem honorem & reuerentiam, olim totius etiam orbis Monarchæ, Catholici Imperatores Romani, Episcopis & sacerdotibus exhibuerunt: dignum esse rati, ut eos uenerarentur, quos Deus nunc angelos nunc Deos appellat: & Apostoli etiam quantumlibet malos honorauerunt. Ecclesiastica historia narrat, Constantinum Imperatorem, cum Episcoporum accusationes in Nicæno Concilio oblatae fuissent, eis qui accusati fuerant, conuocatis dixisse. Ite & inter uos causas uestras disponite: quia dignum non est, ut nos iudicemus deos: sed ille solus, de quo scriptum est. Deus stetit in synagoga Deorum, in medio autem deos discernit. Et Valentinianus Imperator, mortuo Mediolani Auxentio Arriano Episcopo, euocatis Episcopis, ad hunc modum locutus est: Nostis aperte eruditi utique diuinis eloquijs, qualem oporteat esse Pontificem, & quod deceat eum non uerbo solum, sed etiam uita gubernare subiectos: & totius semetipsum imitatorum uirtutis ostendere, testemque doctrinæ conuersationem habere. Talem itaque in Pontificali constituite sede, cui & nos, qui gubernamus Imperium, sincere capita nostra submittamus, & eius monita (dum tanquam homines deliquerimus) necessariò, ueluti curatis medicamenta, suscipiamus. Sed & ab iniurijs sacerdotum abstinere iubemur, sicut scriptum est. Nolite tangere Christos meos, et in Prophetis meis nolite malignari. Item, Qui enim tetigerit uos, tanget pupillam oculi mei. Itè, Qui uos audit, me audit: & qui uos spernit, me spernit: qui autem me spernit, spernit eum qui misit me. Quæ ratione & Euaristus, Marcellus, Eusebius, alique sanctissimi Pontifices sanxerunt, ne Episcopi & sacerdotes à Laicis accusent. Quoniã iniuria que fit sacerdotibus, Christo inferri intelligit, cuius

Exod. 22. Sacerdotes Dijs & Angeli dicuntur in scripturis. Malach. 2.

Act. 23.

Exempla Imperatorum de honore & reuerentia Episcopis exhibita.

Zozomenus in Trip. lib. 2. c. 2. Rufinus lib. 10. c. 2. Psal. 81. Trip lib. 7. c. 8. Theod. lib. 4. cap. 7. c. Valentinianus. 63. dist.

Psal. 104. Zach. 3. Luc. 10.

2. Cor. 5. cuius

De

cuius ipsi legatione in terris funguntur. At hæretici & schismatici, Episcopos & sacerdotes, aliosq; Ecclesiæ ministros Catholicos, non solum debito honore & reuerentia frustrantur, sed etiam atrocissimis iniurijs persequuntur: ex Ecclesijs eos eicientes, ac debitis alimentis spoliatos in exilium etiam agentes, ut paulò ante multis exemplis demonstratū est. Sed & sacra ministeria diuini cultus abijciunt, & ex Ecclesijs speluncas latronū faciunt: mentes in ipsis & uendentes, aliāq; prophana negocia exercentes. Sic Gensericus Rex Vandalorum Arrianorum, post multas crudelitates, quas in Catholicos sacerdotes exercuit in Africā, Ecclesiā Carthagini claudī præcepit, dissipatis atq; dispersis per diuersa exiliorum loca, presbyteris & ministris. Sed & uiginti quatuor annos eadem Ecclesia Episcopo destituta fuit, & in eam desolationem cultus diuinus à tyranno hæretico redactus fuit, ut maximus numerus iuuenum fuerit, qui nullum unquam Episcopum in throno sedentem, raro sacerdotes sacra peragere uiderint. Genserico mortuo, filius Hunericus, ei in regno succedens, crudelitatem non minus sacrilegam in ministros Ecclesiæ & cultum diuinum exercuit. Siquidem ipse quoq; Episcopis Carthagine positus, una die diuersas uniuersæ Africæ Ecclesias clausit, uniuersamq; substantiam Episcoporum & Ecclesiarum, suis Episcopis donauit. Sic superiore seculo Hussitæ in Bohemiā, deiectis & combustis per totum ferè regnum Ecclesijs, & abiecto diuino cultu, ab Apostolis usq; ad ea tempora custodito, nouos ritus excogitarunt; Inter cetera & cōmunionem sub utraq; specie instituentes, ob quam rem triginta circiter millia hominū conuenerunt, & trecentas in partibus campis mensas xi. erexerūt, ex quibus populo Sacramentum calicis ministrarunt, testis Aeneas Syluius. Idem nostra ætate uidemus, nempe deiectas & deuastatas Ecclesias et monasteria: ciectas ex Ecclesijs statuas et imagines sanctorū, destructa altaria, deuastata & prophanata circa ambitum Ecclesiarum cœmiteria, abiecta & abolita Sacramenta, & eorundem cæremonias, ritus orationum, cantus Ecclesiastici, ieiuniorum, festiuitatū, & multa alia his similia. In primis aut (quod est omnium maximè stupendum) ciectum ex innumeris Germaniæ Ecclesijs Missæ sacrificium: & ita ut iam numerose in Germania multitudines sint eorū, qui nullam unquam Missam, nec ullas Ecclesiæ cæremonias, & hæc ab Apostolis ipsis usq; ad hæc nostra tempora in Ecclesia custodita sunt, neq; uiderint neq; audierint: ut impletum iam uideri possit, quod Propheta uaticinatus est.

Daniel. 3. Non enim est in tempore hoc princeps & dux & Propheta: neq; hoc locustum, neq; sacrificium, neq; oblatio, neq; incensum, neq; locus primitiarum coram te, ut possimus inuenire misericordiam tuam.

Daniel. 9. Item, Et tulit ab eo iuge sacrificium, & deiecit locum sanctificationis eius, Robur autem datum est ei contra iuge sacrificium propter peccata,

Crudelitas
Genserici in
presbyteros.

Violentia Hu-
nerici Regis
in Episcopos.

Vis & furor
Hussitarum in
Bohemia.

c. 36. Bohe-
mi. hist.
Violentia he-
ret. huius tem-
poris.

Stupenda de-
solatio Ec-
clesiarum.

cata, & prosternetur ueritas in terra. Item, Et brachia ex eo stabunt, & polluent sanctuariū fortitudinis, & auferet iuge sacrificium.

De sacrilegijs, quæ ab hæreticis & schismaticis, in abolendis pijs foundationibus, & rapiendis prouentibus Ecclesiasticis, committuntur, Caput V.

Iusdem ferè generis est sacrilegium, quod hæretici in abolendis pijs foundationibus, & rapiendis Ecclesiasticis bonis & prouentibus, contra ius Ecclesiasticum & ciuile exercent. Vtrocq; siquidem iure sancitum est, ne pijs foundationes & ultimæ uoluntates Christi fidelium, in Ecclesias & monasteria collatae, aliāq; iura Ecclesiæ, à quoquam immutentur, sed illæsa custodiantur. Ea enim quæ ad Ecclesiæ iura pertinent, tanquam ipsam Sacrosanctam Ecclesiā, & religiose intacta conuenit uenerabiliter custodiri. Et sicut ipsa religionis & fidei mater perpetua est, ita eius patrimonium iugiter seruetur illæsum (ut inquit Leo & Anthemius Imperatores) maxime immobilia bona, quæ ab Imperatoribus in Ecclesias quocunq; titulo collata sunt. Quæ ita apud eandem conseruari debet, ut neq; Episcopis neq; alijs quibuscunq; ex causis quibuscunq; alienari, uendi, pignori dari, permutari aut omnino alienari possint: & ne in alias quidem uenerabiles domus trāsferri possint. Eiusdem iuris sunt bona, quæ in Ecclesiam ea lege conferuntur, ne alienentur. Similiter annui redditus, qui Ecclesijs in ultimis uoluntatibus relinquuntur, si in ipsa aut uicina prouincia fuerint, qui hoc dare iussi sunt: aut locus, ex quo iussum est præberi. Sed & personæ quædam sunt, in quas bona Ecclesiastica, etiā aliās alienari non prohibita, nequaquā trāsferri possunt. Cuiusmodi sunt: economi Ecclesiarū, & eorum agnati, hæretici, & similes: ac de hæreticis specialiter ita constituit Iustinianus Imperator. Iubemus autem nullum hæreticum, neq; per cōductionem, neq; per Emphyteosim, neq; per emptionem, aut alio quolibet modo, res immobiles accipere, à qualibet sancta Ecclesia, aut alio uenerabili loco. Si quid uero hæreticus pro tali causa præbuerit, amittat: huiusmodi uero res uenerabili loco, à quo etiam datae sunt uendicentur. Rector etiā domus, qui ipsas res dedit hæretico, ab omni gubernatione remoueat, & in monasterio recludatur, & uno anno à sancta cōmunionem segregetur, cum hæreticis prodiderit Christianos. Si aut orthodoxus possessionem habens, in qua est sancta Ecclesia, alienauerit: aut reliquerit, aut per Emphyteosim, aut per cōductionem, aut quamlibet gubernationem hanc dedit Iudæo aut Samaritano, aut alij hæretico, sancta Ecclesia eiusdem uice, huiusmodi uendicet proprietatem alienationis. Si quis aut hæreticorum (in quibus & connumeramus Nestorianos

c. admonere.
c. consideratio
16. q. 1. l. 1.
l. illud. c. de sa-
crosanct. eccle.
l. nulli. l. si ca-
ptiu. l. si quis
ad declinantiā.
l. id quod pau-
perib. c. de
Epi. & cler.

In Aut. de alie-
na. et emph. §
sanctijs.

In Aut. de ec-
cle. tit. §. si
unus ann. le-
gatum. col. 9.
In aut. de alie.
et emph. §.
econ. col. 9.

Egregia lex
Iustin. anti.
In Aut. de eccl.
tit. §. Iubemus
aut. c. si de reb.
3. q. 7.

rianos & Acephalos, & Eutichianistas) præsumpserit, speluncam suæ incredulitatis ædificare, aut Iudæi nouam synagogam constituere, locorum sanctæ Ecclesiæ ædificia suæ proprietati defendat.

Si uero per Emphyteosim, aut conductionem, aut etiã per quantumcunque aliam gubernationem, dedit possessionem huiusmodi personæ, si quidē sciebat Dominus possessionis eius, quia hæretico hanc commisit, omnes redditus illius temporis, quod in contractum transiit, Ecclesiæ ciuitatis, sub qua possessio constituta est, uendicari: Si uero ignorabat dominus possessionis, quia hæreticus erat, cui hæc commissa est, ipsum quidem dominum propter ignorantiam indemnem seruari: Hæreticum uero in utroque casu expelli de possessionibus, & eius substantiam applicari fisco. Contra hæc & alia sanctissimarum legum, tam Canoniarum quam ciuilium constituta, omnium maxime hæretici & schismatici semper insurrexerunt, pias Imperatorum aliorumque Christi fidelium foundationes subuertentes: & Ecclesiarum bona & redditus, in se & alios eorundem bonorum minimè capaces: emendo, uendendo, permutando, omnium autem maxime rapiendo, aliisque nepharijs & sacrilegis titulis transferentes. Ad quem modum Arriani & Anabaptistæ, Vandalorum Regibus, Africam per tyrannidem occupantibus, bona Ecclesiarum distraxerunt: eaque partim in sacrilegum eorum fisco intulerunt, partim impijs & sacrilegis eorum sacerdotibus donarunt. Sic in Bohemia hæretici & schismatici, omnes fere Ecclesias & monasteria, bonis & redditibus, quibus magnificentissime dotatae fuerunt, destituerunt: & ipsa partim inter se distribuentes, partim in alios etiam usus uarijs contractibus transferentes: sed quorum contractuum & alienationum nulla unquam confirmatio aut inscriptio (ut in contractibus aliarum rerum fieri solet) apud Iudicium, quam Regni tabulam uocant, facta est: Quod argumento est, huiusmodi alienationes & destructiones non alio nomine, quam quia pro sacrilegis habitæ fuerunt, non fuisse corroboratas. Nostris temporibus heretici & schismatici multas foundationes Christianissimorum principum, aliorumque Christi fidelium ita extinxerunt, ut non solum bona Ecclesiastica ipsi usurpent, & in impios & prophanos usus conuertant: sed nec memoriã etiam fundatorum, qui in Christo defuncti sunt, peragi: aut pro ipsorum animabus orari (quod eis pro Christiana charitate in primis debetur, & ipsi etiam, ut ita fieret, ultima uoluntate cauerunt) patiantur. Atque his peiores sunt quidam Ecclesiarum & monasteriorum prælati, qui renunciantes & Catholicæ fidei, & iuribus Ecclesiarum suarum, aliqua pro uictu suo accepta portiuncula: quicquid fuit reliquum, in prædam impiorum dederunt.

Sacrilegæ rapinæ honorum Ecclesiasticorum.

Victor lib. 3. de perseq. Van.

Inualidæ rerum uenditiones ab Hussitis et Taboritis factæ in Bohemia.

Sacræ foundationes hoc tempore ab hæreticis extinctæ.

Prælati in rapinâ foundationum contenti.

De calumnijs hæreticorum, & schismaticorum,
Caput VI.

Itum est de blasphemijs & sacrilegijs schismaticorum & hæreticorum, quæ ad Deum & sanctos eius referuntur: super est, ut de eorundem calumnijs & crudelitibus dicamus, quas in Catholicos homines exercent. Quæ quidem mala, inter ea, quæ homini accidere possunt, extrema sunt. Siquidem calumnia innocentum fortunis, existimationi, & uitæ, per dolos & fraudes insidiatur: crudelitas autem, hæc ipsa per uim explicat. Vtraque hæc autem ita inter se coniuncta sunt, ut raro unum sine altero inueniatur. Quæ & scriptura sæpe coniungit: & quoties calumniæ meminit, simul illi etiam adiungit uolentiam, ut in Ecclesiaste. Verti me ad alia, & uidi calumnias, quæ sub cælo geruntur, & lachrymas innocentum, & neminem consolatorem, nec posse resistere eorum uolentiæ, cunctorum auxilio destitutos. Item, Si uideris calumnias egenorum, & uiolenta iudicia, & subuerti iustitiam in prouincia, non mireris super hoc negotio: Item apud Hieremiam, Facite iudicium & iustitiam, liberate ui-

Calumnia & crudelitas fere semper coniunguntur.

Eccle. 3. & 4.

Hiere. 22.

Quid calumnia.

Quid curiositas.

Quid detrectatio, aut potius detraçtio

Hyperbolus detractor.

Thucid. lib. 7.

Plutarch. in Alcibiad. Lib. 15.

Studium calumniatoris,

I omnia

De

omnia scrutatur secretissima per curiosum, bona omnia celans: Cætera omnia, detorta narratione in pessimā partem deferens. Deinde ea omnia per detractorem in vulgus spargit, & innocenti non solum infamiae notam inurit, sed saepe etiā in summum eum uitæ periculum adducit. Fit autē calumnia dupliciter, In iudicio per accusationem: & extra iudicium, per quamcumq; denunciationem & insimulationem: per se uel per alios. Ad primū genus pertinent duæ calumniæ, quas Arriani Beato Athanasio in Cōcilio apud Tyrum intenterunt. Historiam sic narrat Ruffinus. Primo introducitur accusatio mulieris cuiusdam, quæ se diceret aliquando hospitio Athanasium suscepisse, & ab eo noctu nihil suspicantem uim corruptionis esse perpessam. Introduci adhuc iubetur Athanasius: Ingredditur cum Timotheo presbytero suo, eumq; monet, ut posteaquam mulier dicendi finem fecisset, setacente, ad ea quæ dixisset responderet. Cumq; mulier ea quæ edocta fuerat perorasset, Timotheus conuersus ad eam, Vere, inquit, mulier ego mansi apud te aliquando, aut uim tibi ut asseris feci? Tunc illa (ut mulierum se talium procacitas habet) obiurgās Timotheum. Tu tu, inquit, uim mihi fecisti, tu in illo loco conmaculasti castitatē meam: Simul & conuersa ad iudices, obtestari fidem Dei cepit, uera se dicere. Tum omnes ridiculosus pudor habere cepit, quod tam facile, tacente eo, fictio compositi criminis patuisset. Nec tamen permisi sunt iudices, habere de muliere questionem, unde hæc, uel per quos, aut quomodo fuisset aptata calumnia, quoniam iudicandi libertas penes accusatores erat. Hinc transitur ad aliud crimen. Profertur facinus saculis inauditū. Hoc est, inquit, ubi nemo possit uerborū praestigijs decipi, res oculis agitur, uerbis cessantibus: Brachium hocce, aiunt, Athanasii accusat excisum, Hæc est Arsenij dextera, quam tu quomodo, uel ad quos usus excideris, indicato, Tum ille, Quis enim, inquit, uestrū Arsenium nouerat, ut hanc ipsius dexterā cognoscatis? Exurrexerūt aliquanti, qui se dixerunt optimè scisse Arsenium, in quibus nōnulli erant absq; conscientia factiois. Orat dehinc à iudicibus Athanasius, ut hominē suum, quem in negocium deposceret, iubeant introduci. Cumq; introductus esset Arsenius, eluato eius uultu Athanasius, Concilio & iudicibus ait: Hic est Arsenius, & eleuans eius nihilominus dexterā. Hæc est, inquit, etiā dextera eius, hæc est & sinistra. Hæc autē quam isti offerunt manus unde sit, uos requirite. Tunc uelut nox quædam & tenebræ accusatorum oculis infusæ, quid agerent, quo se uerterent, nesciebāt. Ipsum etenim esse Arsenium, testes qui paulo ante scire se dixerant, confirmabant. Verum quia non iudicandi, sed opprimendi hominis causa Concilium gerebatur, fragor omnium repente attollitur: magum esse Athanasium, & decipere intuentium oculos conclamatur: nec debere ullo modo ultra talem hominē uiuere, factisq; impetu

Dupliciter fit calumnia.

Calumnia in S. Athanasio per mulierem. Lib. 10. ca. 17.

Alia calumnia, de interfecto Arsenio.

Cōfusi calumniatores.

impetu suis eum discerpere manibus parant. Sed Archelaus, qui cum cæteris ex præcepto Imperatoris Concilio præsidebat, ereptum eum de discerpentium manibus, per occultos exitus eduxit, ac fugæ (qua solum posset) salutem monuit cōmendare. Concilium tamen rursus conueniens, tanquam si nihil omnino depræhensum fuisset, ut confessum de intentatis criminibus Athanasium condemnat. Et gesta in hunc modum ficta, per orbem terræ mittentes, ad sceleris sui consensum, Imperatore cogente, cæteros Episcopos perpulerunt. His haud absimilis est calumnia, quam ijdem Arriani in Eustachium Episcopum struxerunt, quam Theoderitus ad hunc modū narrat. Mulierem prostantem mercede conducentes, & linguā eius sibi impendi persuadentes, ad Concilium uenerunt. Proinde alios omnes foras ire præcipientes, miserrimā introduxere mulierem. At illa infantulum sub mammilla demonstrans, aiebat, ex concubitu Eustachij illum se & concepisse & generasse, eumq; clamabat sæpius impudentem. Is autē, qui calumniæ eius tam manifeste conscius erat, iussit, ut hanc rem, si qui scirent, deducerēt ad medium. Illa uero dicente, nullum habere accusationis testem, iusiurandum ei iustissimi Iudices intulerunt, lege tamen aperte clamante, in duobus aut tribus testibus, credi esse ueracia quæ dicuntur: necnon & Apostolo præcipiente, ut nullus aduersus presbyterum accusationē factam, extra duos aut tres testes, accipiat. Sed isti sacras contēnentes leges, contra talem uirum accusationem sine testimonio receperunt. Cum ergo illa mulier iusiurandum præbuisset, adiecit affirmans, quod ille infans ex concubitu esset Eustachij. Tunc itaq; tanquam aduersus adulterū isti amatores ueritatis promulere decretū. Alijs quippe Pontificibus (Cum utique multi adessent et pro Apostolicis dogmatibus repugnarēt, et omnimodis quæ fuerant concinnata nescirent) aperte reclamantibus, & magnū Eustachium collaudantibus, decretumq; illorum iniquū suscipi prohibentibus. Hoc igitur facto, uelociter huius noxæ & calumniæ concinnatores, ad Imperatorē profecti sunt, eiq; persuaserunt, quod uera fuisset accusatio, & depositionis Eustachij iusta sententia: quem tanquam adulterum atq; tyrannū expelli fecerunt, exercitorem pietatis sciunt & castitatis egregium. Talem etiā calumniam Donatistæ olim, in Cæcilianū Catholicum Episcopū Carthaginensem, struxerunt. Cui nō solum coram Constantino Imperatore, falsa crimina per accusationē intenterunt, sed etiam eorum detecta calumnia, & Romani Pontificis, & ipsius principis sententia absolutū. Nihilominus longe post nouis calumnijs etiā mortuum exagitarūt, non uerentes condemnatum dicere, quem tot sententiæ, eorum etiam iudicium, quos ipsi elegerant, innocentem esse declarauerant: peiores diabolo, qui toties uictus non auderet in causa persistere, ut inquit Augustinus. In secūdo genere, Arriani Athanasium calumniati sunt,

Archelaus Præses Concilij, Iniquissimū Concilium.

Calumnia Arrianorum in Eustachio. Theoder. lib. 1. cap. 21. & Trip. lib. 2. cap. 24.

Deut. 19. 1. Tim. 5.

Calumnia in Cæcilianum Episcopū Carthaginensem.

Epist. 167.

Calumnia,
ex ra iudicij,
ad imp.
Trip. li. 4. c. 5.
et cap. 9. c. 24.
Trip. l. 5 c. 27.
Trip. l. 3. c. 8.
Trip. lib. 4.
cap. 25.

Onager flagi-
tiosus iuuenis.

Duo Episcopi
Euphratas &
Vincentius a
Constante
Imp. misit.

Depræhen-
si calumniato-
res.

sunt, deferentes eum apud Cæsarem, & in Cōcilij tantq̄ seditiones concitaret, sacros libros incendisset, altare subuertisset, calicem cōfregisset: Item, quod interminatus esset non se missurum frumenta ab Alexandria, in urbem Constantinopolitanā, & similes. Eiusdem generis est calumnia, quam Stephanus Episcopus Arrianus, duobus Catholicis Episcopis legatis Constantis, ad fratrem Constantium misit, concinnauit. Historia in Tripartita hoc modo narratur. Porro Stephanus tunc Antiochenus Episcopus, cum alijs Tyrannicis cooperantibus, naues naufragio præparabat, cum quibus assertores rectorum dogmatū uarijs nitebatur absorbere calumnijs. Horum itaq̄ erat Dux quidā iuuenis, Onager nomine, licenter uiuens, iniqua conuersatione congaudens, qui non solum in placis diuersos uolentia afficiebat, & fustibus pulsabat: sed etiā domos impudenter inuadens, uiros & mulieres honestissimas abstrahabat: & ne longius eius extendam flagitia, contra optimos uiros præparatā narro præsumptionem, Is enim Onager, ad quandam fornicariam ueniens, ait: modo uenisse quosdam peregrinos, & noctu habere opus meretricæ. Porro sumens quindecim seditiosos nebulones, & eos in uicino Episcoporum diuersorio circa sepem celans, profectus est cum meretrice ad ianuam ubi uiri quiescebant. Eamq̄ apertā inueniens, persuasit uni puerorū domesticorum pecunia data, ut mulierem introduceret intra ianuā quam ipse demonstrabat, ubi quidem uterq̄ sacerdotū dormire uidebantur, eamq̄ intro mulierem præcepit accedere, ipse uero uocaturus socios est egressus. Cōiugerat enim alterum Episcoporum Euphratan nomine, in loco exteriori dormire. Vincentius autem (sic enim uocabatur alter) in interiori cubiculo quiescebat. Cumq̄ intra ostium puella uenisset, sonū pedum Euphratas sentiens, cum esset obscurum, quis ambularet interrogauit. Illa uero loquente, cōturbatus Euphratas, dæmonium putans esse mulieris imitatum uocem, repente saluatorē Christum ad suum uocauit auxilium. Onager autem dux iniquitatis huius, hoc facto, cum socijs est ingressus, iniquos clamans eos, & iniquitatis iudices destinatos. Multo clamore facto, concurrunt & serui, surrexitq̄ Vincentius & claudens ianuam domus, septem quidem calumniatorū comprehendere potuerūt. Onager uero cum reliquis fugit. Detenta est tamen cum illis & mulier. Diluculo autem, Magistrum militum, qui cum illis uenerat, excitantes ad palatium processerunt, & præsumptiones Stephani proclamantes, dicebant: iam non egere iudicio neq̄ uerberibus iniquitates eius: Magister uero militum præcipue clamitabat, rogans ut iuberet Imperator, non synodicè, sed iudicialiter potius inquam examinari præsumptionē, promittens primum, se Episcoporum clericos traditurū, & oportere etiā ministros Stephani ita contradi. Cum autē ille impudenter cōtenderet, dicens: Clericos non sub-

duendos

duendos esse uerberibus, placuit & Imperatori & iudicibus, ut intra Palatium causæ fieret examinatio. Et primū quidem interrogauerūt mulierē, quis eam ad metatum duxisset Episcoporum. Que dixit quendam iuuenem ad se uenisse, & aduentum indicasse peregrinorum, & quid opus haberent, & quod uesperē ueniens duxisset eam ad habitaculum quoddam: eamq̄ intra ianuam domus & porticum introire præceperit. Adiecit etiam inquisitionē Episcopi, & terrōre factum, & orationem eius, superuenientium repentinas inuasiones. Hæc iudices cognoscentes, captum inter alios omnium maxime iuuenem in medium deduxerunt. Qui non expectans necessitatē uerberum, machinatum consilium patefecit, & Onagram hæc omnia perpetrasse confessus est. Qui deductus ad medium, Stephanū dixit hæc omnia præcepisse. Sic itaq̄ Stephani cognoscentes iniquitatē, presentibus tunc Episcopis permisit, ut eum damnarent, & ab Ecclesia procul expulsus est. Multas quoq̄ alias his haud absimiles calumnias passi sunt Episcopi & sacerdotes, aliq̄ Catholici, in Aphrica à Vandalis: & alij in alijs locis ab alijs hæreticis, ut Augustinus, Victor, & aliæ Ecclesiasticæ tradunt historiæ. Iam uero, quibus et quantis calumnijs hæretici hac nostra tempestate persequantur Catholicos, scripta eorū planè indicāt, quæ omnia referentissima sunt conuictijs, calumnijs, & mendacijs, quæ in optimos quosq̄ uiros Catholicos, impudentissimè confingunt. Sed & multa in hoc tantum ædunt, ut innocentium famam, apud graues uiros, confictis mendacijs traducant: eorum maxime, quos suspicantur erroribus, impietati, & crudelitati eorū aduersari. Quales sunt innumerī libelli famosi: alij quidem certorū & uerorum auctorum titulis, alij alienis & confictis nominibus inscripti: Alij etiam in quibus innocētissimis hominibus, & ab omnibus non solum sceleribus, sed etiā scelerum opinione alienissimis, nihil non criminum: ut adulteria, stupra, periuria, conspirationes, & quædam his ipsis longè etiam immaniora intendunt: ipsi omnium sceleratissimi, & spurcissimi adulteri, sacrilegi, sacrarū uirginum raptores, stupratores, fœdissimiq̄ & qui nec Deo nec hominibus fidem seruant. Ut interim non referā calumnias illas, quas sine scriptis per pessimos homines, calumniarū Architectos, in uulgus spargunt. Nam & ipsi Onagros suos habent, & Hyperbolos: nimirū ad texendas calumnias, & fingenda contra innocentes mendacia: & colligenda ea, quæ in aliorum infamiam dicuntur, mirè exercitatos. Pestilentissimū sanè hominum genus, qui si aliud non possunt, saltē id efficere conantur, quod Modius ille Alexandri Parasitus suadebat, ut uulnere sanato, quod innocentibus infligitur, saltē cicatrix aliqua infamiae relinquatur. Illud certè omnium maxime dolendum est, quod hæreticorū calumnijs, non tam innocentium fama & existimatio læditur, quam maximum fidei & sanæ doctrinæ huiusmodi calumnijs detrimentum

I iij affertur,

Fraus a muliere detecta.

Onager captus manifestauit calumnia Stephani Episcopi.

Calumnie hæreticorum nostri temporis.

Libelli famosi hæret.

Calumnie non scriptæ, sed occulte in uulgus sparsæ.

Publicum detrimentū, ex calunijs hæret.

affertur. Siquidem Catholicorū fama per detractiones et calumnias labefactata, plebs quoque uerā & sanam ipsorum doctrinā aspernatur, & hæreticorū falsam amplectitur. Nam ut uita bona doctrinam cōmendabilem facit: sic prauæ uitæ opinio, ipsius doctoris nō solum personā, sed etiam doctrinā & uerba despecta reddit & abiecta, proinde recte à sanctis patribus dictum est. Qui à criminibus flagitiosorum uitā suam custodit, eum sibi bene facere: qui autem & famā illæfam custodit, cum in alios etiam misericordem esse: nobis enim necessaria est uita nostra, alijs fama nostra. Postremo non omitendum est, quod hæretici & schismatici hunc quoque morem habent, ut calumnias suas alijs calumnijs & mendacijs excusent: tum etiā per uim defendant. Sic Eusebiani non solum calumniam, quam Alexandro Catholico Episcopo parauerant: sed etiam miraculosum Arrij interitum & uindictā diuinā, alijs mendacijs tegere & celare conati sunt. Sic Arriani Episcopi, cum uidissent calumniā, quam in Athanasium composuerāt, esse detectam, & innocentiam sancti uiri in omnium conspectu purgatā, aliam calumniā finxerunt, dicentes: Sanctum Episcopū esse Magū, & decipere intuentiū oculos: nec debere talem hominem uiuere, quē & facto impetu suis manibus discerpere conati sunt. Sic Eustachiū Catholicum Episcopū non solū calumniose condemnarunt, sed etiā per aliud mendacium Imperatori suggererunt, ueram fuisse accusationē Eustachij, & ipsius depositionis iustam sententiam. Sic calumniam superioribus annis, per Hiperbolen tonis Pack & illius Pack ministerio, in Regē Romanorū Ferdinandum, & quosdam Episcopos & Principes Germaniæ concinnatā, Lutherus alia calumnia defendit. Nempe literis calumniosis, ad quendam Nurenbergensem scriptis: Quæ literę, cum forte in manus, piæ memorię pijsimi Principis & Domini Georgij Ducis Saxonie, incidissent, nō ueritus fuit calumniā cum calumnia cumulare: & Christianissimū Principem, ob id tantum, quod calumniosas literas eius accepisset, literarum furem appellare.

De crudelitibus hæreticorum, quas sub prætextu iustitiæ in iudicio, & extra iudicium: incendijs, rapinis, carceribus, unculis, mutilationibus membrorum, alijsq; uarijs generibus tormentorum & suppliciorum, in Catholicos exercent, Cap. VII.

Alumniā hæreticorum proximè comitatur crudelitas. Hanc dupliciter exercent. Primo per speciē & prætextum iudiciorum: quam partē calumniæ esse paulò ante demonstrauimus. In quo genere Tyranni olim innocentes, per falsos & subornatos iudices, accusatores & testes, condemnare con-

Accusationes innocentium per subornatos actores & testes.

Mos hæreticorum, sua uitia mendacijs defendere.

Ruffi lib. 10. c. 15.

Trip. l. 2. c. 24.

Calumnia Ortonis Pack & Lutheri in Ducem Georgium.

c. non sunt 21. q. 3.

sueuerunt. Cuius rei multa exempla, sub Tyberio Nerone Gallo, & alijs Tyrannis, à Cornelio Tacito & alijs historicis, narratur. Talis fuit Iudæorū in Christum, talis in Stephanū, talis in Paulum & alios Apostolos. In eodem genere multas crudelitates enumerare possem, quas hæretici in Catholicos exercuerunt. Egesyppus apud Eusebium narrat, Traiani Imperatoris temporibus Simeonē, confobrinum domini, cum iam annorū esset Centum & uiginti, ab hæreticis accusatū, multis antea supplicijs affectū, tandem in crucem actum. Sic Beatus Athanasius, quoties ab Arrianis Episcopis, ipsdem falsis iudicibus et accusatoribus, iniustissimis sententijs condemnatus est: Sic Imperator Anastasius hæreticus, contra Macedoniū Episcopum Catholicum, quia Chalcedonensem Synodū condemnare noluerat, duos quosdā nebulones instruxit, qui cum accusarent, quasi puerorum amatorem, pariter & hæreticum, ut scribit Nicephorus, Simili modo Cyrillum, Ioannē Chrysostomū, & cum eo Serapionem, Tygrum, & Paulum, & cōplures alios Episcopos, hæretici accusarunt, damnarūt, & in exilium etiā egerunt. Quin omnia prope Concilia etiā ita celebrarunt, ut ea non à negotijs fidei & religionis, sed à falsis accusationibus exordirentur. Ad idem genus pertinere uidetur, quod leges, quæ ad coercendam hæreticorū impietatem latæ sunt, ipsi inuertunt, & contra Catholicos exequantur. Sic leges in hæreticos latas, ne Ecclesias habeant, ne conuentus agant, ne bona Ecclesiastica possideant: ne Episcopos consecrent, ne sacerdotes ordinent, ne testamēta ordinare, aut ex quibuslibet successiōibus aut liberalitatibus capere eis liceat, ne publicis officijs præficiantur: & qui has leges non custodiunt, iustis pœnis plectantur, & si quæ sunt similes, de quibus abunde infra differemus. Has, inquam, leges olim Vandali & Donatistæ in Africa omnes inuerterunt, & aduersus Catholicos executi sunt, ut Victor tradit. Hos nostri quoque temporis hæretici imitantur: hoc etiā peiores illis, quod illi huiusmodi leges in se latas fuisse negarunt: nostri autē in Catholicos etiā latas esse, & exequendas dicant, ut ex multis eorū scriptis facile cognosci potest. Alio modo hæretici & schismatici crudelitatem per uim exercent: cuius generis sunt, rapinæ, incendia, carcer, uincula, tormenta, fames, exilium, mutilatio & truncatio membrorū, ultimum supplicium, & similia: Ac de singulis quidem aliqua tantum hic exempla historiarum referre libet. Victor refert, Catholicos in Africa à Vandalis primū Ecclesijs, & domibus suis spoliatos, mox extra muros fuisse propulso: non animal illis, non seruū, non uestimenta dimissa: Quin Edicto quoque publico mandatū, ut nullus quempiam illorum hospitio reciperet, aut alimoniam præstaret. Qui autē hoc miseracionis causa facere tentasset, cum uniuersa domo sua cremaretur. Macedonius Arrianorum Episcopus: Constantinopoli sub Con-

Matth. 26. Act. 7. & 22.

lib. 3. c. 32.

Simon, confobrinus domini, uir 120. annorum, in crucem actus. Athanasius.

Macedonius quidam Catholicus.

Trip. l. 6. c. 34. & lib. 10. c. 13.

Trip. l. 5. c. 34.

Legi pœnas in Catholicos retorquet hæretici.

Vict. de perse. Vand. lib. 2.

Crudelitas per uim in pœnis diuersis.

Lib. 3. de perse. Vand.

Edictum crudele.

Crudelitas Macedonij Arriani sub Constantio Imp.

Trip lib. 4. c. 34.
Trip lib. 5. c. 3.
 stantio, Catholicos Episcopos & sacerdotes ex Ecclesijs expulit: deinde cōmunicare sibi coëgit, alios substantijs, alios humana ciuilitate priuauit, & hæc per omnes Orientis urbes fecit, Sed & Cæsari suafit, ut sibi Ecclesias uastanti ferret auxilium: Tum etiã impetrauit, ut quæcunq; pessimè ipse ageret, Princeps lege confirmaret, Sic Arriani uiduarū & orphanorum Catholicorū domos diripuerunt, & inuasiones in domibus egerunt, domos obliuauerunt. De crudelitate Circumcellionū & Donatistarū in Aphrica, ita ferè scribit Augustinus. Quis non Dominus, inquit, seruum suū timere compulsus est, si ad illorū patrociniū cōfugisset? Quis euerfori minari saltem audebat actoris? Quis consumptorē Apothecarū, quis quemlibet poterat exigere debitorē, auxilium eorum defensionemq; poscentem, timore sustium & incendiorū mortisq; presentis: Pessimorū seruorum ut liberi abscederent, tabulæ frangebātur, extorta debitoribus chirographa reddebantur. Quicunq; dura illorū uerba contempserant, durioribus uerberibus quod iubebant facere cogebantur: innocentium, qui eos offenderāt, domus aut deponēbātur ad solum, aut ignibus cremabantur. Quidam patres familiās honesto loco nati, & generoso cultu educati, uix uiuī post eorū cædes ablati sunt: uel uincti ad molam, & cam in gyrum ducere, tanq; iumenta contemptibilia, uerbere adacti sunt, &c. Idem de iisdem: Priusquam, inquit, recētiore leges istæ, de quibus modo querimini, uenissent in Aphricam, insidias in itineribus nostris Episcopis tetenderūt. Condericos nostros plagis inmanissimis quassauerunt: Laicis quoq; & plagas grauissimas inflixerunt, & intulerunt eorū ædificijs incendia. Et paulo post, Peiora mala uestri nobis nunc faciunt, non tantum nos sustibus nunc quassant, ferroq; concidunt, uerum etiã in oculos extinguendos calcē mixto aceto incredibili excogitatione sceleris mittunt: Domus insuper nostras compilantes, arma sibi ingentia & terribilia fabricarunt, quibus armati per diuersa discurrunt: cōminantes atq; anhelātes cædes, rapinas, incendia, cæcitates. Iam & carceris squa-

Epist. 50.
Seruorum in dominos crudelitas.

Epist. 68.
Crudelitas circumcellionū in Episcopos & Clericos Catholicorū.

Trip. li. 5. c. 3.
Niceph. in eccle. hist.
Crudelitas Hunerici Regis in carceris angustia.

Vict. de perse. Van. lib. 2.

lorem & uincula sæpe Catholici ab hæreticis passi sunt. Et ut inter multa unū cæteris atrocius exemplum referā, Hunericus Vandalorum Rex Arrianus, in Aphrica, inter alias crudelitates, quibus Catholicos affecit, immensam eorum multitudinē in angusta & deterima loca coartauit alium super alium, ut agmina locustarum: in qua constipatione secedendi ad naturale nulla ratio sinebat loci, sed stercoreum & urinarū urgente necessitate ibidem faciebant, ut ille tunc foetor & horror uniuersa poenarum genera superaret, ut Victor scribit: qui se hæc uicidisse cōmemorat, allegās illud Hieremiæ in eis fuisse completum: Qui nutriti sunt in croceis, amplexati sunt stercorea sua. Ad mutilationē & læsionem membrorum pertinet, quæ paulo ante de lingua & manibus Catholicorū, a Donatistis abscisis, ex Augustino

stino recensuimus. Quibus illud etiã addimus, quod Socrates in Tripartita de Macedonio Arriano scribit. Is itaq; Macedonius, inquit, Episcopatu potitus, affligebat eos, qui ipsi consentire fugiebāt: & non solum Orthodoxos, sed etiã Nouatianos, sciens eos quoq; consubstantialitatis nomen suscipere. Quorum Episcopus Agelius persecutione faciente fugit. Plurimi uero insignes uiri detenti, nolentesq; ei cōmunicare, puniti sunt: qui post tormenta uiolenter cōmunionem suo ore suscipere, & tenere compellebātur: ligno nanq; ora hominum aperientes, eis Sacramenta inferebant. Porro mulieres & paruulos arripientes, communicare cogebant. Si quis uero contradiceret, mox plagæ, uincula, & tormenta sequebantur: ita, ut etiã femininarum cōmunicare nolentium māmillas, in arca comprimentes abscinderent: aliarū uero aut ferro, aut ouis ardentibus eadem membra comburerent, quod Socrates ab Auxonio sene, qui eadem supplicia passus fuerat, audiuisse se testatur. Idem Macedonius Catholicis characteres in fronte posuit, ut essent huiusmodi signo notati. Immaniore aliquanto crudelitatem Catholici, ab Hunerico Vandalorum Rege Arriano, & Vandalis ipsis passi sunt: Quibus & linguas, & manus dexteras radicibus absciderunt, multisq; alijs poenis eorum corpora etiã usq; ad necem afflixit, de quibus ita scribit Victor. Sed quis congruo sermone possit exequi aut coaceruare diuersitates poenarū, quas ex iussu Regis sui, etiã ipsi Vandali, in suos homines exercuerunt. Quæ res hodieq; posita in promptu demonstrat, alios sine manibus, alios sine oculis, alios absq; pedibus, alios truncos naribus auribusq; intendas: aliosq; uideas nimio suspendio pilis euulsis, caput quod eminere solebat, in medio scapularū fuisse demersum, dum iugiter in altis ædibus suspendio cruciantes, impulsionem manū funibus agitatis, per uacuum aërem huc atq; illuc faciebant uagari pendentem, qui non nunq; disruptis funibus, de altitudine suspensionis icu ualide corruente plurimi arcem cerebri cum oculis amiserunt: alij contractis ossibus spiritum continuo reddiderunt, alij post paulum exhalauerunt. Idem de eodem Hunerico, eodem libro addidit. Itaq; Bestia illa, sanguinē sitiens innocentum, Episcopis necdum adhuc in exilium directis, per uniuersas Aphricanæ terræ prouincias, uno tempore tortores crudelissimos destinauit: ut nulla remanisset domus & locus, ubi non fuisset ciuiarus & luctus: ut nulli ætati, nulli parcerent sexui, nisi illis qui eorum succumberent uoluntati: hos sustibus, illos suspendio: alios ignibus concremabant.

Trip. lib. c. 32.
Crudelitas Macedonij Arriani.
Cōpulsus ad cōmunicandū.

Abscisso & uisio mamillarum.

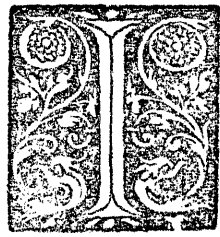
Tri. lib. 4. c. 32.
Hunerici in Catholicos crudelitas.

Vict. de perse. Vand. lib. 3.
Mutilationes membrorum.
Suspendia inmanissima.

Tortores per omnē Aphricam.

De

De crudelitibus hæreticorum, quas in relegandis in exilium Episcopis, sacerdotibus, clericis, alijsq; Catholicis, exercent, Caput VIII.

Nam ad exilia uenio, quibus hæretici Catholicos affligere solent: cuius generis multa in Ecclesiasticis historijs reperuntur exēpla. Georgius Arrianus Episcopus, & Sebastianus Dux Manichæus, Constantij temporibus, Catholicos Episcopos quindecim, & presbyteros duos, ex Ægypto atque Libia in exilium deportauit: quos acerbissimè per itinera pepulerunt, ita ut quidam eorum in ipsis itineribus, alij uerò per exilia morerentur: Tringinta autē Episcopos occiderunt, ut Athanasius tradit, in libro quem de fuga sua cōposuit: ita referente Socrate in Tripartita. Athanasium Arriani non solum Alexandria expulerunt, sed ubiq; terrarum eius uitæ miras insidias struxerunt. Sed & Constantius Princeps, ipsis suatoribus & inuestigatoribus, non semel Edictis Imperialibus, sanctum uirum inuestigari iussit: præmio etiam promisso ijs, qui ipsum uiuum; uel si id fieri non posset, caput ipsius mortui detulissent. Interea sanctus uir, sex continuis annis, in lacu cisternæ non habentis aquam, latuisse fertur, ut solem nunq; uideret: Vbi cum ab ancilla quadam se proditum esse intellexisset, eundem locum mutare & aliò fugere coactus fuit. Idem quatuor mensibus seipsum in sepulchro patris abscondit. Sed & de aliorū Catholicorum Episcoporum exilijs, quæ ab Arrianis passi sunt, ita scribit ipse Athanasius, in Apologia. Quis tantum poterit, inquit, memorare, quantum illi gesserunt? Tunc enim Ecclesijs pacē habentibus, & populis per collectas orantibus, Pontifex quidem Romæ, Liberius, & Paulinus Galliarū Metropolitanus Episcopus; Et Dionysius Italus, Lucifer Metropolitanus Episcopus insularū Sardiniae, & Eusebius ex Italia: omnes Episcopi boni & Prædicatores ueritatis abripiuntur & traduntur exilio, nullam habentes culpam, nisi quod in Arrianā noluerint consentire uasaniā, neq; in calumnijs subscripserint nostri. De maximo autem & optimo sene & uero Confessore Osiō etiam loqui superfluum est: omnibus enim notum est, quod etiam hunc in exilium deportari fecerunt. Non enim ignobilis, sed omnibus nōscitur esse notissimus: Cui nancq; non præfuit Synodo, aut rectè loquens non satis fecit uniuersis: quæ Ecclesia huius patrocini memoriam non habet: Quis aliquando dolens, cum ueniret ad eum, nō discessit sanus? Quis indigens cum petisset, non meruit quod poposcit? Et tamen contra hunc talia præsumperunt, quod impia eorum molimina cognoscens, noluerit propria subscriptione firmare. Similiter Lucius Arrianus, qui Catholicus uideri uolebat, à Moysse sanctissimo Episcopo,

Neces & exilia Episcoporum in Ægypto.

Trip. li. 4. c. 7. & 19. Item lib. 5. c. 3. Theoderitus lib. 2. c. 3. Labebra Athanasij per sex annos in lacu.

Trip. li. 5. c. 16.

Celeberrimū nomen Osijs Episcopi Cordubensis.

Lucij Arriani crudelitas. Ruffi. li. 11. c. 6.

Episcopo, ex eo falsæ fidei arguitur, quod multos seruos Dei per metalla damnauerat: Episcopos in exilium truserat, presbyteros, diaconos, extra Christiani nominis habitacula relegauerat: alios etiam bestijs, alios ignibus tradiderat. Idem, Antonij illius Heremita sanctissimi uiri, sanctissimos discipulos Macarium, & alium Macarium, Isidorum, & alios, speluncis suis eiciens, in quandam insulam quæ ab impijs inhabitatur hominibus relegauit, aliâq; multa crudelitatis opera in Catholicos exercuit. Valens Imperator Arrianus, cum instigantibus Arrianis, totius orbis lumen Basilium Magnum, in exilium relegare destinasset, ne id perficeret, diuino miraculo impeditus fuit. Nam is cum iam legem exilij præscribere præcepisset, & scriptâ manus suæ subscriptione corroborare uoluisset, nullum apicem complere ualuit: calamus enim contritus est, cumq; secundus & tertius calamus hoc pertulisset, & adhuc legem impiam firmare contenderet, cōmota est eius dextera, eamq; subito tremor inuasit, tunc eius animo terrore impleto, ambabus manibus chartam rupit. Ioannes Chrysostomus, procurante Eudoxia Augusta, sepius in exilium actus, tandem in exilio etiam mortuus est. Lucius Arrianus Episcopus, blasphemus & insipiens, qui dixerat in corde suo, nō est Deus uerus Christus: Et quidam Magnus, comes largitionum ac militum Dux, qui Iuliani temporibus Berythorum incenderat Ecclesiam, & Iouiani temporibus ex proprijs facultatibus eandē recuperare coactus fuerat, qui & caput amisisset, nisi multorum intercessione Imperialem clementiā obtinuisset. Hij, inquam, sceleratissimi hæretici, temporibus Valentis Imperatoris, cum antea multis tormentis affecissent Catholicos, id etiam effecerunt, ut sententia in eos prolata fuerit, ut ab Alexandria sublatis in Heliopolim Phœniciae ducerentur, cuius habitatores ne nomen quidē Christi audire sustinebant. Quo factō, Magnus ille Catholicos nauem conscendere iussit, & absque sumptibus, & absq; alio solatio dimisit. Sublatis igitur uelis, gemitus ingens uniuersarū uirginum & mulierū, seruorum & iuuenum permixtus lachrymis fuit: uenientibus igitur Heliopolim noua addita sunt supplicia. Multi enim in carcerē ducti, deinde castigati, iacerati, uerberati, & nouissime in metalla sunt traditi, inter quos pluriimi Monachi fuerunt, heremum incolentes. Præterea undecim Ægyptiorum Episcopos uiros, penè ab infantia usq; ad senectutem heremū incolentes, uerboq; superantes & actū libidinē, piâq; fidem sine confusione prædicantes: & dogma pietatis edocentes, multasq; uictorias de dæmonibus exercentes, & Arrianā sectam sapientissima ratione denotantes, in exilium miserunt, in ciuitatē Iudæorum, nomine Diocæsaream. Sicut & alios ante Clericos in Antiochia cum fidelibus monachis degentes, uolentesq; eorum scelera notare, in Neocæsareā Ponti mittendos esse subornarant. Quemadmodum has

Trip. lib. 7. cap. 39.

Valens miraculo prohibitus a profertendo Basilio magno. Trip. l. 7. c. 36.

Trip. lib. 10. cap. 14. & 18. Trip. lib. 7. cap. 40.

De re relegatio in Heliopolim.

Exilium Episcoporum sanctissimorum in Ægypto.

Relegatio clericorum & monachorum ex Antiochia in Pontum.

Lib. 4. cap. 20
 & 21.
 Trip. lib. 7.
 cap. 40.
 Vandali Arriani in Aphrica.
 Numerus relictorum in Aphrica.
 Victor. lib. 2.
 de perse. vand.
 Crudelitas in Episcopū senē et paralyticū.

has & multas alias crudelitates, quas ambo illi Arriani Lucius & Magnus, in Catholicos exercuerunt, apud Theoderitum pulcherrime describit Petrus, successor in sede Episcopali Beati Athanasij: qui & sudorū Athanasij particeps fuit, nec usquam domi atq; foris ab illo discessit, sed omnis generis pericula cum illo subiit. His omnibus crudelitate non inferiores fuerunt, qui Episcopos, Presbyteros, Diaconos, & alia Ecclesiæ membra 4966, in Exilium eremi destinauerunt. In quibus fuerunt Podagrīci quàm plurimi: alij etiam per ætatem annorum lumine temporali priuati, ut tradit Victor. Inter quos fuit Beatus Fœlix Abdiritanus Episcopus, habens iam in Episcopatu annos 44. Qui paralyti morbo percussus, nec sentiebat quicquam, nec penitus loquebatur: de quo cum alij cogitarent, quòd non posset iumento portari, suggererunt, ut à Rege peteretur, ut eum properè moriturū Carthagini relinqueret. Sed fertur Tyrannus cum furore dixisse: si animali insidere non posset, iungerentur boues indomiti, qui eum colligatis funibus trahendo quo destinatū est perducerēt: cui mandato Regis parentes, uinctū super burdonem, quasi quendam ligni truncum, portarunt.

Hæreticos & schismaticos, nulla neq; ætatis, neque sexus, neque dignitatis, habita ratione, in Catholicos sæuire,
 Caput IX.

Ed nec ætati, nec sexui, nec generi, nec dignitati parant hæretici. Etenim eque in paruulos & adultos, fœminas & uiros, uirgines & coniugatos, senes & iuuenes, sæuire consueuerunt. Ruffinus scribit, Arrianos tam turpia in uirgines & continentes Ecclesiæ admisisse, quæ nec in persecutionibus gentiliū memorantur, Actalis quidem fuit crudelitas, quam Palladius quidam (instigatoribus tamen Lucio & Magno, Arrianis) in Christi uirgines exercuit, quam hoc modo refert Theoderitus. Multitudo in Ecclesiam, quæ Theone uocatur, ingressa, pro sacrarum lectione scripturarū turpes manuum plausus agebantur, infractiq; cum turpitudine uoces, contra Christi uirgines contumelias dicunt, quas lingua hominū proferre non patitur: Audiens enim uirius quisq; sapientium talia, claudebat aures, & magis optabat esse surdus, ne huiusmodi uerba audire cogereetur, sed utinā uerbis peccando quicquid esset, & non actu uerborū turpitudinem superarent. Hi siquidem, iræ uasa ad perditionem facta, subsannantes, & horribilem sonum de naribus emittentes, & (ut ita dicam) fœtorē, ueluti de quodam cuniculo perfundentes, uestes sanctarū Christi uirginum dirumpebant, quarū continentia formam sanctorū imitabatur angelorum. Et sicut habet naturā,

Lib. 11. cap. 3.

Trip. lib. 7.
 cap. 40.

Contumeliæ in sacras Christi uirgines.

natura, nudas per totam circumferentes urbem, sicuti uolebant, eis cum turpitudine illudebant. Si quis aut eos tunc compatiendo prohibuisset, uulneribus maceratus agebatur. Vt illis cladibus, multæ siquidem uiolētia corporis sustinuer corruptionē, plurimæ uirginum uectibus in capite cæsæ, sine uoce manserunt, quarū etiam funera solenni sepulturæ tradi prohibita sunt. Multa deniq; corpora, hæcenus à parentibus ingemiscuntibus inquisita, reperiri non possunt. Huic haud dissimilis est, si non atrocior iniuria, qua Vandalorum Rex Hunericus Arrianus, sacras uirgines in Aphrica affecti: Eam sic describit Victor. Præcipit deinde, inquit, sacras uirgines congregari, dirigens Vandalos cum suæ gentis obstetricibus ad inspicienda, ad contrectanda, contra iura uerecundig uerecunda pudoris, ubi nec matres aderant, nec aliqua matronarū, quas cremantes graui suspendio, atq; ingenti pondera pedibus colligantes, laminas ferri ignitas dorso, uentri, māmillis, & lateribus apponebant: quibus inter supplicia dicebatur, Dicite quomodo Episcopi uobiscum cōcumbunt, & clerici uestri, quarū acerbitate pœnarum plurimas tunc scimus extinctas: aliæ quæ remanserunt cutibus arescentibus factæ sunt curuæ. Magna quoq; crudelitas fuit, quam ab iisdem Vandalis passæ sunt duæ nobiles matronæ: Alteri Dionysia nomen fuit, alteri Victoriæ. Historiam sic narrat Victor. Mulieres, inquit, & præcipue nobiles, contra iura naturæ nudas omnino, in facie publica cruciabant: ex quibus unam nostrā Dionysiam cursim ac breuiter nominabo, cum uiderent eam non solum audacem, sed etiam matronis cæteris pulchriorē: ipsam primo nisi sunt fustibus expoliata aptare, quæ cum peteret diceretq; de Domino secura, qualiter libet cruciatur, ueneranda tamen membra nolite nudare. Amplius illi magis furentes, celsiori loco uestimentis exutam consistunt, spectaculum eam omnibus faciētes. Quæ inter ictus uirgarū, dum riuuli sanguinis toto iam corpore fluitarent, libera uoce dicebat, Ministri diaboli, quod ad opprobrium meum facere cōputatis, ipsa est laus mea. Altera uero matrona, auctrix sui nominis Victoria (ut idem Victor refert) dum in conspectu uulgi continuato suspendio cremaretur: & à marito, qui iam à Catholica fide defecerat, rogaretur, ut non solum sui, sed etiam cōmunium liberorum miseretur, & regiæ iussionis præceptum implet: nec mulierū fletus nec mariti blandas preces curauit, spretis mundi desiderijs, firma usq; in uera fide persistit. Illud ad ætatem pertinet, quod de Eugenio Episcopo sene idem refert Victor. Hunc cum Antonius quidam Arrianorū Episcopus, in Aphrica crudelissimus. (Nam illo tempore crudelius Arrianorū Episcopi, presbyteri, clerici, quàm Reges ipsi & Vandali, sæuiebant) iussu Regis relegandum & custodiendū accepisset, arcuissima custodia eum cinxit, ut nullum ad eum introire permitteret: in super eundem uarijs

Virgines sacras cōstuprata & occisa.

Hunericus crudelitas in sacras uirgines. Victor lib. 2. de perseq. vand.

Victor lib. 3. de perseq. vand. Crudelitas in duas matronas nudate.

uerecunda

lib. 3. de perseq. vand. Arriani Episcopi crudelitas in Episcopum Catholicum.

K insidiarum

insidiarum atq; pœnarū supplicij extingueret cogitauit. Sed Eugenius sanctus, dum nostræ persecutionis desieret incōmoda, & asperitate Chicij senile attereret corpus, nudamq; super humū cubitans, stratum sacci sui rigaret imbribus lachrymarū, aliquando sensit infestum paralytis morbum, quo nuncio in gaudia cōuersus Arrianus, pergit festinus ad cubile eximij hominis Dei, Et cum uideret urgente passione uerum Pontificem balbutientia uerba producere, cogitauit simul extingueret quem supperesse nolebat: præcepit, ut acetum

Acetum infusum paralyticis patienti.

Lib. 2. de perse. Vand. Cruditatis ab impostis supra uires oneribus.

asperum nimisq; acerrimum quæreretur, cui cum fuisset allatum, uenerabilis senis recusantibus & nolentibus faucibus ingererat, ex quo aceto præsertim ille passionis noxiq; morbus accipit augmentum, cui pietas Christi misericorditer subueniens postea sanum exhibuit. Hactenus Victor. Illud communiter ad nobilitatem, ad sexum, & ad ætatem pertinet, quod idem Victor refert. Non infirmior sexus, inquit, non consideratio nobilitatis, non reuerentia sacerdotalis, crudelitas animos mitigabat, quinimmo ibi exaggerabatur ira furoris, ubi honorem conspexerant. Quantis sacerdotibus quantisqueq; illustribus onera ingentia, ut camelis uel alijs generibus iumentorum, imposuerint, nequeo enarrare, quos stimulis ferreis ad ambulandum urgebant: quorum nonnulli sub fascibus mirabiliter animas emisere.

In Senes.

Senilis maturitas atq; ueneranda canities, quæ cæsariem capitis, ut lanā candidam dealbarat, nullam sibi ab hospitibus misericordiam

In Infantes.

uindictabat. Sed etiam paruulos ab uberibus rapiens maternis barbarus furor, in fontem infantiam elidebat ad terram: alij paruulum pedibus tenentes, à meatu prorsus naturali usque ad arcem capitis dissipabant: Quando tunc forte Sion captiua cantabat, Dixit inimicus, incendere scnes meos, interficere infantes meos, & paruulos meos elisurum ad terram. Sed nec minus cordatæ in huiusmodi

Lib. 3. de perse. Vand.

persequutionibus fuerunt mulieres quàm uiri. Quod superiora exempla plane demonstrant: Quibus addo quod idem Victor de Dionysia scribit. Et quia, inquit, erat scripturarū diuinarum sententia plena, artata pœnis & ipsa iam Martyr, alios ad martyrium confortabat, quæ suo sancto exemplo uniuersam suam patriam liberauit,

Materna ad filium cohortatio in pœnis.

quæ cum unicum filium suū admodum adhuc teneræ ætatis & delicatum, timore pœnarum formidolosum conspiceret, uerberans cum nutibus oculorum, & increpans auctoritate materna, ita confortauit, ut matre multo fortior redderetur: cui inter crudelissima uerba constituto, ita dicebat: Memento fili mi, quia in nomine Trinitatis in matre Catholica baptizati sumus, non perdamus indumentum nostræ

Matth. 22.

salutis, ne ueniens inuitator, uestem non inueniat nuptialem: & dicat ministris, Mittite in tenebras exteriores, ubi erit fletus oculorum & stridor dentium. Illa pœna timenda est, quæ nunquam finitur: illa desideranda uita, quæ semper habetur: talibus itaq; solidans uerbis uelociter

uelociter martyrem fecit. Item illud quod idem de Dagila refert, ea uxor fuit cuiusdam Cellaritiæ Regis. Quæ temporibus Genserici, multoties iam confessor extiterat, matrona nobilis ac delicata: hæc flagellis & fustibus omnino debilitata, exilio arido & inuio relegatur, ubi nullus hominū fortè consolationis gratia ueniendi haberet accessum: relinquens cum gaudio domum, maritum simul & filios, cui postea oblatum esse dicitur, ut in mitiorem heremum translata, frueretur si uellet solatio sociorū: Illa uerò ingens sibi adesse credens gaudium, ubi nullus humanus adesset consolantis affectus, id ne fieret supplicauit. His non absimilis est crudelitas, quam temporibus Symmachi Papæ, schismatici in Catholicos, inter quos & uirgines exercuerunt. Nam eo tempore Festus, caput Senatus, Exconsul: & Probinus Exconsul, cœperunt intra urbem Romam pugnare cum alijs Senatoribus, & maxime cum Fausto Exconsule, & cædes & homicidia in clero ex inuidia fiebant. Qui uero cōmunicabant beato Symmacho iuste, publicè, qui inuenti fuissent intra urbem, gladio occidebantur. Et sanctimoniales mulieres & uirgines deponentes de monasterijs, uel de habitaculis suis: denudantes sexum foemincum, cædibus plagarū afflictas uulnerabant: & omni die pugnas contra Ecclesiā in media ciuitate gerebāt, & multos sacerdotes occiderunt.

Victor lib. 3. de perse. Vand.

Dagilæ nobilis Matronæ constantia in Eremitæ exilio.

Ex lib. Pontificali.

De crudelitibus quas hæretici non solum in Catholicos, sed etiam eorum conuictos & fautores exercent. Cap. X.

Batus Athanasius in eo libro, quem de fuga sua scripsit, fratres Catholicos pro fratribus multa pericula subisse, narrat: quibus uincula & plagæ uiris & foeminis illata sunt: quoniam & multi sanctissimi Episcopi qui calumnijs eidem illatis subscribere noluerunt, in exilium acti sunt, ut supra ex eiusdem Apologia recitatum est. Lucius & Magnus (quorū supra quoque mentionē fecimus) cum crudelissimè in sanctissimos Episcopos, presbyteros, aliosq; Catholicos sæuissent, quā etiam infantes cruciassent, quorum aliqui morientes, neq; parentum neq; fratrum exequijs solennibus potiti sunt: & multorum quidem corpora insepulta relicta, escis bestiarum uolatiliumq; proiecta sunt. Eos etiam qui propter conscientiam naturalem in patres illorū ad misericordiam commoti fuissent, capitibus tanquam ob scelestā facinora obruncarunt, crudelitas sanè inaudita. Quæ enim Romana lex, quæ Barbarorū sententia, patribus condolentes puniuit? Inhumana igitur hæc sunt, crudelia, sæua, barbara, sine misericordia: In quibus etiam exultarunt

Trip. lib. 5. cap. 28.

Arrianorum crudelitas in consanguineos afflictorum.

Trip. lib. 7. cap. 40.

Arriani, choros agentes, cum uniuersa ciuitas ingemisceret, ut Theoderitus testatur. De iniurijs aut & crudelitibus, quas fautores

Crudelitas in
Fautores Ioan-
nis Chrysoſt.
Lib. 10. ca. 10.
Arſatius ad-
uerſarius
Chryſoſtomi.

Direptiones
ornamentorum
mulierum a
mulieribus fa-
ctæ.

Pericula Fau-
torum Ioan-
Chryſoſt. in
ciuitate.

Lib. 10. cap. 21.
Crudelitas in
Eutropium Le-
ctorem.

Viſio de eo in
ſomnis cuiſa
facta.

Crudelitas in
mulieres pro-
pter Chryſoſt.

Ioannis Chryſoſtomi (quia cum Arſatio communicare noluerant)
paſſi ſint, Zozomenus in Tripartita ita ſcribit. Arſatij opinioni de-
rogauit, quod cum Ioannis fautoribus agebatur. Nam cum Arſatio
cōmunicare nollent, nec orationem habere cōmunem, ſed (ſicuti di-
ctum eſt) ſeorſum per loca ſecreta ultima ciuitatis ſacra celebrarent,
hæc ille renunciauit Imperatori: cumq; iuſſiſſet, ut eos manu militari
turbaret, lapidibus atq; ſuſtibus populum conuertit in fugam. Nobi-
liores autem & magis propenſos in amorem Ioannis, coniecit in car-
cerem. Porro milites (ut fieri ſolet) accepta licentia prædam circa
mulierū ornamenta faciebant, Zonas aureas, dextralia, monilia, la-
uatoria, anulos, diademata, & cum ipſis auribus earum auferentes
inaures. Ob quam rem turba maxima & gemitus in ciuitate proue-
nit, Nec ſic tamen illi affectum depoſuere Ioannis. Verum publi-
cè plurimi conuenire, nec in platea nec in balneo præſumebāt. Qui-
buſdam etiam erat domi quoq; manere periculofum, ita ut ciuitatem
deciinarent. Multi ſiquidem uiri, plurimæq; mulieres nobiles genere
procreatæ, uirginitate atq; uirginitate uirginitate uirginitate uirginitate
quocq; per calumniam illis intendebantur crimina: & inter alia, cum
in Eccleſia incendium fuiſſet ortum, cuius criminis inſimulati Fauto-
res Ioannis Chryſoſtomi, uarijs pœnis affecti ſunt, de quibus idem
Zozomenus in hunc modum ſcribit. Eodem tempore quidam Le-
ctor Eutropius eſt detentus, quaſi & ipſe in Eccleſiam miſiſſet ignem,
qui cum multa fuiſſet tormēta perpeſſus, coniectus in carcerem, pau-
lò poſt eſt defunctus. Quid aut de eo contigerit exiſtimo eſſe memo-
randum. Quidam uidit in ſomnis, aſtititque altari uirum pulchritu-
dine & magnitudine decoratum, quaſi in honorē martyris Stepha-
ni conſiſtentem, & quaſi cogitantem, eò quòd boni uiri nuſquam in-
uenirentur, atq; totam ſe circumire ciuitatem. Et niſi Eutropium nul-
lum penitus inueniſſe: cumq; is qui uiderat experrectus fuiſſet, ſom-
nium retulit fidelibus uiris. Deinde requirens eos, qui à Præfecto com-
præhenſi fuerant, & uerberibus macerati, inuenit Eutropium, eiq;
retulit uisionem. At ille flens, orationē ſibi dari ab eo qui uiderat im-
plorauit. Cumq; diuerſos Præfectus torqueret, nec perſonas in-
cendij reperiret, etiam mulieres quaſdam tenens, ſuaſebat ut Epiſco-
pi cōmunionem amplecterentur Arſatij, & multæ quidem declina-
uerunt. Olimpias autem iniuſtum credens, malitiæ ſatis facere dixit.
Adijcem mihi calumniatores, & uiolentiam maiorem impone: mihi
uerò fas non eſt cōmunicare & ea facere quæ pijs non licet perpetra-
re. Quam cum nequiſſet flectere præfectus, ut cōmunicaret Arſatio,
tum dimiſſam & paulò poſt tentam, multo nudauit auro, hoc modo
credens ipſius frangi conſtantiam. Eo tempore Tygrius preſbyter ue-
ſte nudatus, & dorſo caſus, ita tenſus eſt, ut pedum eius ac manuum
articuli ſoluerentur. Sic Dioſcorus Alexandrinus Epiſcopus Eu-
tichianus,

tichianus, præter eas crudelitates, quas in Flavianum, Cyrillum,
aliosq; Catholicos Epiſcopos exercuit: Cyrilli quoq; cognatos in
primordijs ſuis deuaſtauit, & horum patrimonia deprædatus eſt: ſi-
lium item fratris eius Athanaſium preſbyterum ſine culpa depoſuit,
ut Nicephorus tradit. His igitur exemplis ſatis demonſtraſſe ui-
demur, quas calumnias & crudelitates hæretici diuerſis temporibus
in Catholicos exercuerunt: qui tamen diuerſarum ſectarum fuerint:
alijs quidem uno, alijs alio genere calumniarū & crudelitatū in Ca-
tholicos ſæuientibus: Tamen uix eſt aliqua ſecta, quin ſi occaſio offe-
ratur, exerceant omnes. Quod & Vandalorum in omni genere cru-
deliſſima in Catholicos perpetrata facinora demōſtrant. De Ar-
rianis patres Sardicenſis concilij, ad Epiſcopos Catholicæ & Apo-
ſtolicæ Eccleſiæ ſcribentes, in hunc modum narrant: Proferebantur,
inquiunt, uincula & cathenæ, uenerant homines ab exilio & Conſa-
cerdotes, nec non cognati pariter & amici eorum, qui propter eos
mortui dignoſcuntur. Et quod eſt admirandum, aderant Epiſcopi,
quorum unus quidem cathenas geſtabat, & uincula quibus uinctus
fuerat propter eos. Alij uerò eorum inſidijs mortem ſibi teſtabantur
inſiſtā, quia ad tantā ſuperbiam ſunt perducti, ut etiam Epiſcopum
occidere conarentur, quem niſi fuga liberaſſet, obierat. Venit etiam
confacerdos noſter Beatus Theodulus, fugiens eorum molimina,
quibus fuerat iuſſus occidi. Alij uero gladiorū uulnera demonſtra-
bant, alijs famem ſe ab eis paſſos ingemiſcebant: & hæc non quilibet
homines teſtabantur, ſed omnes Eccleſiæ, pro quibus hi qui occurre-
runt, & qui legatione fungebantur, inſinuabant uiolentiarum peſtes,
armatos milites, populos cum ſuſtibus, Iudicum terrores, falſarū li-
terarum obiectiones. Lectæ enim ſunt literæ Theogonijs contra con-
ſacerdotes noſtros, Athanaſium, Marcellum, & Aſclepam, ut etiam
Imperatores mouiſſe uiderentur: Quas literas Diaconi Theogonijs
uulgauerunt. Super hæc autem uirginum nuditates, Eccleſiarum in-
cendia, carceres contra ſacerdotes noſtros adhibitos. Quæ omnia
prælia, non niſi pro deteſtabili Arrianorū heresi cōmiſſiſſe noſcuntur.

Dioſcori cru-
delitas in co-
gnatos Cy-
rilli.

De perfec-
tionibus nar-
rato Sardi-
cen. Concilij.

Diuerſa pœ-
narū genera,
ab Arrianis
inſiſtā Ca-
tholicis.

De iniurijs quas hæretici & ſchiſmatici tam legibus, quam legum
latoribus inferunt, Caput XI.

Vlla Republica diu ſine legibus & iudicijs conſiſte-
re poteſt. Ideoq; Republicæ tum demum optime
conſtitutæ uidentur, cum in his leges dominantur,
Vnderectè dixit Ariſtoteles, Qui legem præſſe iu-
bet, uidetur iubere Deum præſſe: qui autem homi-
nem iubet præſſe, adiungit & beſtiam. Eſt autem
ea in Repub. legum authoritas, ut poſtquam ſemel ab his qui ferendi
leges poteſtatē habent, latæ & promulgatæ fuerint, nō liceat amplius

Ariſt. 3. Polit.
cap. 7. & 12.

Legum autho-
ritas in Rep.

K iij de

Plato lib. 1. de leg.

de earum iustitia uel æquitate disputare: maxime priuatis. Ideoq; Plato dicebat, unam legem esse præclarissimã, quæ iuberet, ne quis iuuenum quærere auderet, rectè ne an contra se leges haberent, sed uno omnium ore unacq; uoce rectè tanquam à Dijs positas concedi præciperet, nec ullo modo aliter pati quicq; à iuuenibus cogitari: Senem autem si quid cogitarit, principibus & æqualibus nemine iuuenum audiente referre, Quam legem Eusebius Platonem, ut alia multa, ab Hebræis mutuatum esse censet. Nam & diuina lex iubet, quicquid in scripturis sanctis continetur, tanquam uerba Dei credendum esse & non iustum ne an iniustum sit disputandum, Quod de diuinis legibus accipiendum est. Sed nec de humanis legibus disputandum est, postquam semel rectè latae sunt, ut habet Canon. In istis, inquit, temporalibus legibus, quanquam de his homines iudicent, cum eas instituerint tamen cum fuerint institutæ & formatæ, non licebit iudici de ipsis iudicare, sed secundum ipsas. Quoniam autem lex iustè posita, æqualem uirtutè habet in omnes, qua & æquè prodest omnibus, non unum magis quam alium obligans: in bonos quidem benigna, in malos autem seuerat: nihil est quod magis detestentur mali, quam bonas leges. Vnde & leges, quoties impune possunt, non solum contemnunt, sed etiam in totum abrogare conantur. Quam obrem sæpe magnæ seditiones à malis concitatæ sunt, ut quas iure non potuerunt, iniuriã & per uim abolerent leges. Sic Regibus Romæ exactis, omnes leges per seditionem exoleuerunt: iterumq; cepit populus Romanus incerto magis iure & consuetudine aliqua uti, quam per latam legem, idq; prope uiginti annis passus est, ut Pomponius testatur. Sed & subsequenibus temporibus multæ leges per seditiones abrogatæ sunt, & altæ subrogatæ, ex quibus & ipsis nonnunquam magnæ seditiones subortæ sunt. Quemadmodum lex Agraria, quam Tyberius Gracchus tulerat, Quatuor cruentas seditiones peperit, ipso excitante primã, in qua & occisus est: Secundam mouit Caius Gracchus, illius quem dixi Tyberij frater: Tertiã Apuleius Saturninus: Quartam Lilius Drusus, idq; non alia ex causa q̄ quod legem Agrariam à Tyberio Graccho latam defendere: qui & in huiusmodi seditionibus omnes occisi sunt. Omnium autem maxime hæretici & schismatici semper bonis legibus & legumlatoribus aduersari sunt: quos non solum uerbis calumniati sunt, sed etiam crudeliter persecuti sunt: ipsas quidem leges quoad potuerunt abolentes, legumlatores autem uarijs conuitijs insectantes. Irenæus, Tertullianus, Hieronymus, Augustinus, alijq; sancti patres, tradunt: Martionem, Valentinum, Faustum, Manichæos, Donatistas, & alios hæreticos & schismaticos, multa ex diuinis legibus, & in primis ea quæ erroribus suis aduersari uiderunt, sustulisse. Quidam etiam totos libros Canonice scripturæ abiecerunt: ut Epistolam Pauli ad Timotheum,

Deut. 4. Prouerb. 30.

4. dist. c. in istis.

c. erit aut lex. 4. dist.

Abbas in Rubrica de consi.

Bart. in l. omnes populi. ff. de iust. &

lure. Mali oderunt leges.

L. 2. §. Exactis ff. de orig. iur.

Quatuor seditiones propter legem Agrariam.

Hæretici principum sunt legum aduersarij.

Diuinarum legum uiolatores et corruptores hæretici.

Timotheum, & eam quæ est ad Hebræos. Scueriani hæretici, omnes Epistolas Pauli repudiarunt, ut aliàs etiam diximus. Beatus Augustinus, priuilegium diabolicum hæreticorū esse dicit, ut quicquid est in Euangeio, uel in Epistolis Canonicis, quo adiuuari hæresim suam putent, id esse à Christo, & ab Apostolis dictum teneant, atq; suadeant: Quicquid autem ex eisdem codicibus aduersus eos sonuerit, immisum ab infalsatoribus, ore impudenti ac sacrilego non dubitent dicere. Sed & Sacros Canones hæretici & schismatici refutant, quatenus eorum doctrinæ repugnant: Cuiusmodi sunt Canones de ieiunijs, de penitentia, de continentia, de potestate Ecclesiastica, de primatu Romanæ Ecclesiæ, de libertate Ecclesiastica, de priuilegijs clericorum. Quin & multos Canones & leges Imperatorum, conuictis falsis patrum Conciliorum & principum titulis, in uolumina Ecclesiasticarum & ciuiliū legum immittas esse calumniantur: Cuiusmodi est lex Iustiniani Imperatoris, ad Ioannem Romanum Pontificem sub tit. C. de sum. tri. & fid. Cath. Item totus titulus in Aut. de Ecclesiasticis titulis. Item, totus titulus, ut Ecclesia Romana centum annorū præscriptione gaudeat, ut supra quoq; demonstratum est. Illa quoq; maxima calumnia est, quam hæretici & schismatici legibus inferunt, quod uerba earum amplexi contræ earum uoluntatem nituntur, adeoq; in contrariam sententiam torquent: maxime uero eas, quæ contra hæreticos latæ sunt, contra Catholicos interpretantur: Nimirum seipfos Catholicos, eos uero qui uere Catholici sunt, hæreticos appellantes. Legumlatores Tyrānos appellant, quia latis legibus perfidiam & errores eorum iustis pœnis coercendos esse constituunt: Nec id quidem mirum, siquidem omnibus facinorosis proprium est, ut eos odio prosequantur, quos scelerum suorū uindices esse cognoscunt. Quemadmodum latro suspensus patibulo, crudelem iudicem putat, ut Canon inquit. Nonnunquam simplicitatis & uæcordiæ arguunt legumlatores, ut qui adulationibus sacerdotum à se leges extorqueri patiantur, ac tale aliquid Arriani in Aphrica Romanis Imperatoribus imputarunt. Ad eundem modum hæretici nostri temporis, Fridericum Imperatorē propter constitutionem, Statuimus, à se de priuilegio fori clericorū æditam: & alij alios Imperatores propter alias iustas leges, pro Ecclesia & contra impios hæreticos & schismaticos latas, calumniantur. Sed & Romanos Pontifices & sacrosanctas synodos repræhendunt: non solum, quod iniustas leges ferant, sed omnino etiam quod leges ferant: docentes, eos nullam faciendorum canonum habere potestatem.

Euseb. Eccle. hist. lib. 4. cap. 29. Aug. lib. 22. contra Faustum. supra li. 1. c. 6. De moribus Cath. Eccle. lib. 1. c. 9. Aduersarij Canonum hæret.

Calumniatores legum.

supra li. 1. c. 10. Leges in contrariam sententiam pro se inueniunt hæretici.

23. q. 5. c. non est. Calumniæ in ipsos legislatores. Vict. de perse. vand. lib. 3. In Aut. statuimus. C. de epi. & cler.

De iniurijs & calumnijs, quibus hæretici & schismatici iudicia & iudices, omnesq; adeo iustitiæ & honestatis cultores, persequuntur, Cap. XII.

Arum est, leges & iura esse in ciuitate nisi eis pareatur, ut inquit Aristot. Non rectè legibus paratur, nisi sint qui iura reddere possint, ut eis obediens, præmijs: cõtumaces, pœnis afficiantur, ut est apud Pomponium Iureconsultum. Necessè est igitur, ut in Republica benè constituta sint iudicia, in quibus iura reddantur, & iudices qui reddant.

Idcirco enim iudiciorũ uigor iurisq; publici tutela in medio cõstituta uidetur, ne quisquam sibi ipsi ius dicat, aut ultionem permittere ualeat, sed iudicem potius a deat, & legitimũ postulet præsidium. Temporibus quibus Romana Republica constitutis Consulibus gubernabatur, Lex fuit, quæ quales iudices esse deberent præscribat, hanc Iudiciariam uocabant, ut Cicero testatur. Deinde inuentæ sunt & per seditiones potius inpressæ leges Tabellariæ, quæ occulta suffragia permittabant, quas in primis perniciosas Reipub. idem existimauit Cicero. Nam his ipsis latebra data fuit populo, in qua bonis ignorantibus quid quisq; sentiret, tabella uitiosum occultaret suffragium. Fuerunt autem 4. leges Tabellariæ. Prima Gabinia, de magistratibus mandandis, Secunda Casia, de populi iudicio, Tertia de tubendis legibus ac uetandis. Quarta quam tulit Cælius: omnes ferè à seditionis & malis hominibus late. Vnde Cicero de his Tabellarijs legibus loquens: Earum dicit necq; latorum quentq; inuentum, neque auctorem bonum. Idcoq; uisum fuit multis, ut omnes hæ leges tollerentur, quæ tegerent suffragium: ne quis inspiceret tabellam, ne rogaret, nec appellaret.

Uterq; certe modus eligendi non uacat dolo & periculo. Nam siue aperte eligitur, multi ad aucupandum fauorẽ, multi ad declinandum odium, & euitandum periculum: multi pecuniâ corrupti eligunt, quos occulto suffragio non eligerent, siue per tabellas & lapillos fiat electio, mala & inhonesta suffragia suggeruntur quæ in aperto non æderentur. Sed potest tamen electionibus (siue per tabellas fiant, siue per aperta suffragia) talis adhiberi moderatio, ut & libera sint suffragia: sed ita tamen contracta, ut non nisi bonis & idoneis detur gratificandi uoluntas. Id autem tum fiet, si lex Iudiciaria seruetur: ea uidelicet, quæ tales eligendos esse præscribat, qui mandatũ officium è dignitate Reipub. administrare possint: & si non tales fuerint electi, electio ipsa irrita decernatur. Huiusmodi legem hodie repræsentant sacrorum Canonum & Imperatorũ constitutiones, quæ & qualitates eligendorum, & certas eligendi formas præscribunt: & quicquid contra fit, irritum & inane declarant. In quibus inter alia

quoq;

l. 2. §. post orig. ff. de orig iuris.

l. nullus. C. de iudicis. l. Denūciamus. C. de his qui ad Eccle.

Lex Iudiciaria. Cicero in oratione in L. Pisonem. Leges Tabellariæ. Cicero lib. 3. de leg.

Modus eligendi duplex.

Quomodo debent eligi Magistratus & Iudices. l. nemo. C. de postul.

quoq; continetur, ut non alij quàm qui Christiana & Catholica religione imbuti sunt, iudices sint, aut alio officio in Republica fungi possint. Sed & eorum officio iniungitur, ut nihil ex arbitrio suo faciant & propriæ uoluntatis: sed iuxta leges & iura pronuncient, statutis iuris obtemperent, non propriæ uoluntati, sed nihil præparatum & mediatum de domo deferant: & sicut audiunt ita iudicent, & sicut se habet natura decernant: obsequantur legibus, non aduersentur: examinent causæ merita, non mutent, scituri quod non magis alios iudicant, quàm ipsi iudicabuntur. Quibus etiam magis quàm partibus terribile iudicium est: Si quidem litigatores sub hominibus, ipsi aut Deo inspectore adhibito, causas proferunt trutinandas. Sed nec prius iudicandi munere fungi possunt, quàm Sacramentũ præstiterint, omnino se cum ueritate & legũ obseruatione iudicium esse disposituros: Specialiter autem iurabunt, se cõmunicaturos sanctissimæ Dei Catholicæ & Apostolicæ Ecclesie, nec eidem se unquam aduersaturos, aut ut ab alijs fiat admissuros. Illud etiam iurabunt alij magistratus, æquos se fore in causis utriq; parti, & in publicis disciplinis exequuturos quoq; se uniuersa delicta, & omnem æquitatem seruaturos, secundũ quod eis fuerit uisum iustum. Et eos quidem qui innoxij fuerint, undiq; innoxios & illæsos conseruaturos: noxijs aut imposituros supplicium secundum legem, & omnem iustitiam in publicis & priuatis contractibus seruaturos. Et huiusmodi sanè iuramentum præstant etiam Iudex & assessores Cameræ Imperialis, iudicatos uidelicet se secundũ leges & iura, & laudabiles locorum consuetudines, & æquos se fore iudices diuitibus & pauperibus, & a recto iustitiæ tramite ob nullam causam se declinaturos, &c. Postquam igitur hæretici & schismatici, legum & legumlatorũ auctoritatem, per calumniam & mendacia suppresserunt, iudicia ipsa & iudices pari furore & malicia persequi aggrediuntur. Quod hæc nostra ætate multis exemplis demonstrari potest. Nam & legitima iudicia & censuras Ecclesiasticas in multis Episcopatibus & ciuitatibus Germaniæ, hodie sublata uidemus, aliq; sacrilega constituta, quæ per hæreticos & schismaticos etiam laicos, nõ quidem secundum præscripta sacrorum Canonum: sed secundum impia & sacrilega eorum de nouo introducta commenta administrantur, & exercentur. Illud quoq; in confesso est, ab hæreticis & schismaticis, multos magistratus & iudices eo tantum nomine, quod eorum erroribus & prauis Concilijs consentire non potuerunt: & ex authoratos, & quosdam etiam in exilium actos esse, & in eodem decessisse: ut interim non referã furorem seditionum, quorum consilium omnino fuit, omnia iudicia totius Germaniæ mutare, & alia pro arbitrio suo constituere, ut eius rei libellos quosdam apud eorum capitaneos reptos fuisse, a fide dignis hominibus accepimus. Sed & aliquot

l. iubemus. C. de Epi. aud. l. probatorias. C. de diuersis officijs lib. 12. In Aut, iusur. quod præstat ab his. Coll. 2. c. iudicet. 3. q. 7 l. rem non no- uam. C. de iudi. Iuramentum Magistratũ seu iudicium.

Ut iudices sint æqui utriq; parti.

Iuramentum iudicis & Assessorum iudicij Cameræ Imp.

Audacia hæret. contra iudices & iudicia. Iura bona abrogant Nota male constituant.

Iniuriæ & uis in iudices ab hæret. illatæ.

annos

Exauthorati
Catholici &
suffecti in eo-
rum locum he-
retici Iudices.

Causarum re-
ligionis seu ue-
rius spolijs su-
spensiones.

annos in hoc maximè à quibusdam desudatū est, ut iudicium Imperialis Camerae, exauthoratis Catholicis: qui hæcenus iuxta leges & præstita iuramenta sua iudicauerunt: ac in eorū locum alijs (qui neglectis antiquis legibus, pro suo arbitrio causas maximè Ecclesiarum iudicarent) suffectis cōmutaretur. Ut interim non referam, con-

stante hoc tam celebri & æquissimo iudicio, causarū (quas religionis uocant isti: alij spoliatorum sacrilegorū appellant) inuitis Ecclesiarum spoliatarū rectoribus & administratoribus suspensiones. Nam hæc & multa alia malo alios iudicare, quam in re tam ardua meā sententiam proferre. Cæterū quibus iniurijs, calumnijs, & minarum terriculamentis, iudicē & assessores prosequuti fuerint, & uarijs modis molestarint, primum recusationes eorum, uarijsq; libelli famosi, & publicè & priuatim æditi: deinde calumniosa scripta, Cæsari & principibus Imperij contra hoc iudicium & eiusdem personas oblata, testantur. Qua re factum est, ut non solum Iudices per contumeliam expulsi, & uelut præcipites dati, sed omnis etiam iustitia in exilium propulsa esse uideatur: ut uix eius uestigium aliquod in Imperio appareat, planeq; ius hodie à paucis dicitur, sed in manu potius ponitur: & (ut Ennius ait) ferro geritur res, nec rationi legum, sed propriæ uoluntati obtēperatur. Immo pro legibus uelut oraculū est:

Sic uolo sic iubeo, sit pro ratione uoluntas.

Et si qui fortè uiolentiæ & iniustitiæ resistendum esse censent, mox illud audiunt, quod apud Homerum profert Agamemnon,

Ipse equidem eripiam, si tradere fortè grauetur.

*De calumnia & sæuitia hæreticorum & schismaticorum
in mortuos, Caput XIII.*

Rudele est et omnium immanissimū, iniuriam mortuis inferre, & (ut dicitur) mortuos iugulare: Quod tamen hæreticis & schismaticis in primis peculiare est. Cuius rei plurima extant ueterū exempla. Georgius Arrianus, una cū Sebastiano Duce Manichæo, cum multos utriusque sexus Catholicos, Episcopos, presbyteros, mulieres & uirgines, crudeliter occidissent, corpora etiā mortuorū celarunt, eorum sepulturā denegantes. De quibus apud Theoderitū, Athanasius in libris de consolatorijs ad uirgines illas, ad hunc modum scripsit. Propterea, inquit, nemo uestrū sit tristis, licet & sepulturā uobis denegent impij, & prohibeāt uos efferrī. Nam usq; ad hoc peruenit nequitia Arrianorū, ut portas clauderent, & circa sepulchrorū loca ueluti dæmones residerent, ne quis sepeliretur fidelium dilectorum. Sic inter crudelitates, quas Palladius (instigante Lucio) in Catholicos exercuit, illa etiā numeratur, quod cor-

Quint. Synod.
act. 1.

Trip. lib. 2. c. 3
Hæretici de-
negant sepul-
turam Catho-
licis.

Trip. lib. 7.
cap. 4. c.

pora uirginū, quæ uectibus in capite casæ sine uoce manserunt, etiam solenni sepulturæ tradi prohibita sunt. Quorundam etiam corpora è terra Icularunt, & foras proiecerunt, ut de Acatio referunt Acta Chalcedonensis synodi: alij concrematorum corporum cineres non ueriti sunt in contumeliam aëris cœlicq; dispergere, ut Leo Papa refert: aliorū corpora in fluuios proiecerunt. Paulus Samosatenus antiquis & defunctis tractatoribus insultauit, & illis derogauit, suas laudes inuerecundè impudenterq; iactauit, ut Eusebius testatur. Timotheus Hellurus, & Petrus Moggus Diaconus, de ordinatione Dioscori, cum se ab Ecclesia Alexandrina separassent, nolentes communicare Protherio Catholico Episcopo, ab eodem damnati sunt. At illi captata morte Martiani Imperatoris, collectis turbis hæreticorum, qui Dioscorum sequebantur, ordinato Episcopo Timotheo Helluro, ueniunt Alexandriam, & ante triduum paschæ, quo cœna Domini celebratur, ab ipsis concluditur in Ecclesia Protherius, quo se timore contulerat, ibiq; eadem die in baptisterio occiditur: laniantur, eijcitur, & funus eius incenditur, sparguntur & cineres eius in uentos, ut Liberatus & Nicephorus tradunt. Addimus hic, quæ de crudelitibus, Seueri & Petri hæreticorum, in quibus & sæuitia, quam in mortuos exercuerunt, recensetur. Primus monasteriorum urbis Constantinopolitanæ, & cæteri Archimandritæ, & Monachi Hierosolymarū, de sancta item Syria & de sancto monte Sinai, ac de tribus Palestinis, ad Quintā Synodum porrecto quodam libello scribunt. Et erat quidem nobis, in quiunt, per uotum proprię promissioni uacantibus, huic soli attendere, & à nemine eorum qui exterius circumstant dilaniare: Verum quia dæmon, qui bonū odit hominē, bonis semper inuidens, organa propria inueniēs, Seuerum scilicet & Petrum, per ipsos pacem sanctarū Dei Ecclesiarum perturbare non cessat: huius gratia & de ipsis in libellis à nobis sanctissimo Papæ Agapeto oblati, & coram uestra beatitudine in prima Synodo lectis, necnon in supplicatione pijsimo Imperatori nostro data, & uestrę sanctitati remissa à sua pietate, per Theodorum circumspetum Referendarium, qui & cuiuspiam iulsionem, mandantem sanctę uestrę synodo, de omnibus contentis in supplicatione, consyderare: percurimus partem quandam (non enim possibile est, omnia, quæ ab ipsis, & qui similia istis sapiunt, ab Eutiche & Dioscoro, Acephalis hæreticis descendentes, contra sanctā Dei Ecclesiam in hac regia urbe, & alijs ciuitatibus præsumpta sunt & attentantur, discutere) hi enim tanq; parua putantes, ea quæ ab ipsis iam præsumpta fuere, totum Orientem perturbauerunt, & humano sanguine sanctorum & cæterorum uirorum se coinquinantes elaborant omnino, & hanc regiam urbem huiusmodi malis inuoluere, si præualebūt. Quæ si compendioso sermone recapitulare noluerimus, nescimus quid uel prius

Epist. 73.
lib. 7. cap. 26.
Liberatus in
breviario

cap. 15.
Crudeles in
Protherium
Episcopum
Alexandriæ.

Narratio mo-
nachorum de
sæuitia Seueri
et Petri hæret.

Act. 1. Quinte
Synodi.
Tenor eorum
libelli.

Scelera Severi
& Petri hæ-
ret.

prius uel posterius enarrabimus, uel quid uti breui silentio pertran-
seamus: aut quid uti maius patefaciamus, cum omnia ab ipsis perpe-
trata comperta æqualia sint, & unum alterum non excedat. Quid
ergo dicemus? Iustorum sanguinē, quo manus eorum plenæ sunt,
uel excōmunicationes, quas contra sanctos Ecclesie doctores eorum
dira ora protulerunt: & maxime aduersus sanctā Chalcedonensem
Synodum, & Beatum Papam Leonem, sed & schismata sanctarum
Ecclesiarum ac fidelium populorū scandala: sed & impetus in Dei di-
lectos Archimandritas, & in sanctos sacerdotes fecerunt: constipan-
te eos uirorū multitudine, ut excōmunicationes aduersus sanctos re-
peterent. Insuper etiam confessiones inscriptis continentes Anathe-
matizationes aduersus prædictos patres, quos in necessitate omni
extortione immitentes quibusdam, qui sub ipsis erant sacerdotes, ab
eis afferebāt: quandoquidem alter † Theopolitarū, alter uero Apa-
miæ Ecclesiarū thronum, illicite ac contra omnem sacrum canonem
subriperunt, & contaminauerunt: licet neq; in monachos uel cleri-
cos canonicè ordinati, hanc dignitatem adepti sint. Verum quid di-
cemus, ad sanctorū digitos contractos, quibus altaria circundabāt,
& ad ipsa ueluti ad locum aliquem intemeratū confugiebāt, propter
prædictorum homicidia. Vnde extincti à uiris homicidis, uolentæ
morti traditi sunt, & in ipsis locis uenerabilibus, ab ipsa immanitate
& crudelitate ordinati, non ualentes discernere sanctū locum à pro-
phano. Tacemus & suffocatricis manus impositiones ipsorū propheta-
ni & falsi sacerdotis, & pro præmortua uiuentis super ordinandis uer-
ba inuocationis proferentis, non diuinæ gratiæ, sed de uentre noua
dicentis ac de terra loquentis. Tacemus & carceres & uincula, ac ad-
uersus uenerabilia monasteria die noctuq; latrocinia: insidias ac ra-
pinas in ipsis, ac deuotorū uolentas iugulationes. Tacemus & insi-
dias in uis cōtra sanctos factas: & ipsorū sanguinis innocentis con-
spersionem, cum diuino zelo moti ad septa † Mandrani sancti Si-
meonis iter facerent, cōmunis uisitationis gratia propter persequen-
tes Ecclesiam, & pro his qui monebātur ab istis. Congregabāt enim
multitudinem iniquorū latronum Iudæorū, & immittebant in illos
honorabiles uiros. Itaq; istorū inhumani ministri, ad stationē missi,
insidiabantur prædictis sanctis uiris. Dumq; aderant, ipsi de insidijs
surgentes irruebant repente in eos. Et eorū caniciem non ueriti, opus
gladij in ipsos fecerūt, circa trecentos quinquaginta numero existen-
tes, eorumq; membra in strata disperferunt, non tradentes sepultu-
ræ eorum uenerabiles reliquias: neq; ipsorum tugurijs parcentes ob
causam fidelis populi, Inferentesq; tunc & dirum opus Iudæorum.
Nec mirum si huiusmodi inania sacrificia dæmonibus, quibus seruiē-
bant, reddebant, & maxime Seuerus, utpote qui gentilem supersti-
tionem nondum abiicit. Illorū enim erant discipuli, de quibus Dauid
clamat,

† id est, Antio-
chensum.

Homicidia in
Ecclesijs.

Latrocinia in
Monasteria.

forte † Man-
drane.

eccl. corpora
post nec in-
strata disperfa

clamat, dicens: Et sacrificauerunt filios suos & filias suas dæmonibus, ^{Psal. 105.}
& effuderunt sanguinem innocentem: sanguinem filiorum suorum,
& filiarum suarū, quas sacrificauerunt sculptilibus Chanaan. Et infe-
cta est terra in sanguine, & contaminata est in operibus eorum, &
adulterati sunt in adinventionibus suis. Ad idē genus referuntur <sup>Crudelitates
hæret. in reli-
quias sancto-
rum.</sup>
crudelitates, quas sanctorū reliquijs inferūt hæretici, eijciētes eas ex
tumbis, comburentes uel in flumina proijcientes, ut nuper in Anglia
factum esse dicitur. Et nos, simili furore & nostros quoq; hæreticos
in sanctorū corpora sæuissē, uidimus. Fœlix Papa primus consti-
tuit, ut super memorias martyrum Missæ celebrentur, ne memoria ^{Epist. 2.}
eorum ab hæreticis extinguantur: Qui in hoc omnium maxime in-
tenti sunt, ut sanctorum memorias execrentur.

Quorum ope & auxilio, hæretici & schismatici, ad persequendam
Ecclesiam & Catholicos, utuntur, Cap. XIII.

Llud quoq; hæreticis & schismaticis peculiare est, ut <sup>Mulieres apte
ad decipiendū</sup>
quod per se soli non possunt, id aliorum auxilio ad-
iuti perficiant. Primum igitur ut diabolus primum
nostrum parentem Adam per mulierem Euan de-
cepit, ita & ipsius filij heretici muliercularum ope, &
plurimos sæpe in Baratrū errorū suorum præcipi-
tarunt. Eos aut quos constanter in fide Catholica permanere uidi-
sent, uarijs derisionibus, calumnijs, & crudelitibus persequuti sunt.
Simon Magus, Helenam erroris sui & defectionis comitem (quæ <sup>Helena Simo-
nis Magi.</sup>
prius in prostibulo steterat, ad Tyrum urbem Phœnicis) sibi asso-
ciavit, cuius auxilio adiutus multos decepit. Nicolaus Antiochenus,
unus ex septem Diaconis, primum quidem discipulis Domini con- <sup>Heresis Nico-
litarum.</sup>
iunctus, & inter præcipuos primas etiam obtinuit: postea autem la-
pso in ipsum diabolo, ac cor ipsius possidente, non solum cum mulie-
ribus maximā consuetudinem habuit, sed etiam nouum errorem ex-
cogitauit, dicens: Nisi quis singulis diebus uenerem exerceret, non
posset particeps fieri uitæ æternæ: Quin uxorem etiam suam, quam
habuit, pulchritudine decoram, in medium productā, si quis eam ha-
bere uellet, permisit. Huius sectatores, qui ab eo Nicolaitæ sunt appel-
lati, huiusmodi factum & dictum magistri sequentes, iustum esse pu-
tarunt, ut unusquisq; carne sua, in quod liberet, abuteretur. Vnde &
absq; ulla reuerentia promiscuos & illicitos coitus appetebant, ut
Epiphanius scribit: Et apud Eusebiū Clemens Alexādrinus. Quam <sup>Lib. 3. eccle-
hist. cap. 29.</sup>
sectam etiam Deus odit, iuxta illud in Apocalypsi: Quia odisti facta
Nicolaitarum, quæ & ego odi, ut scribit Hieronymus. Quanquam <sup>Epiph. l. 1. to. 2
Apoc. 2.</sup>
Eusebius hunc Nicolaum ab huiusmodi errore excusat, asserens sibi
compertum esse, ipsum nullam prorsus agnouisse mulierem, præter <sup>Lib. 2. aduer.
Ioni.</sup>

L cam,

eam, quam in matrimonium acceperat: Quin etiam liberos eius, foeminas, usque ad ultimam senectutem casta uirginitate durasse, filium aut sanctitatem incorruptae uitae custodisse. Sic Martion Romam praemisit mulierem, quae decipiendos sibi animos praepararet, Apelles Philomenen comitem habuit doctrinarum suarum. Montanus, qui se prophetam esse dixit, & paraleti nomen usurpauit, duas mulieres Priscam & Maximillam, insani spiritus, quo & ipse replebatur, participes sibi fecit: & ad insanendum secum pariter edocuit, quo facilius uterque sexus in errorem per uirumque caperetur, ut inquit Eusebius. Vnde per has mulieres, multas Ecclesias primum auro corrupit, deinde haerese polluit. Arrius & Achilles, quo facilius alios decipere possent, primum scelerum suorum socias mulieres sibi fecerunt. De quibus Alexander Alexandrinus Episcopus ad Alexandrum Constantinopolitanum Episcopum scribens, Laudem, inquit, propriam, ut assolent, aucupantes, omnia quidem quae contra nos possunt derisiones afferre, negociantur, seditionesque nobis quotidie, ac persecutiones instituunt: tam iurgia proponentes per aditiones mulierum impudentium quas seducunt, quam ipsi communi Christianitati derogantes, dum eorum iuenculae omnes circumeunt uicos. Insuper irrumpibilem Christi tunicam, quam milites diuidere noluerunt, isti scindere praesumunt. Donatus per Africam Lucillae ope adiutus est, in Hispania Agape & Helpidij errorum socia & adiutrix fuit. Maxime uero illud semper curarunt haeretici & schismatici, ut sese in eorum amicitiam & familiaritatem insinuarent, & ueluti ingererent, quos scient principibus charos esse, & aliqua apud eos auctoritate ualere: & in primis mulierum etiam & Eunuchorum, quorum ope & auxilio, quod per se apud principes non potuerunt, facile impetrarunt. Sic Arrius a Constantino in exilium actus, primum per sacerdotem quandam, sui erroris participem, Constantiam Imperatoris sororem decepit: quae quidem apud fratrem adiutrix Arrio fuit, ut ab exilio reuocaretur: & Aduersaria Athanasio, ut in exilium pelleretur. Deinde idem presbyter testamentum, quod moriturus Imperator Constantinus ei tradiderat, contestatus id specialiter, ne ulli nisi Constantio filio cum uenisset, in manus traderet. Mortuo iam patre, ut iussus erat, depositum restituit: ob quam rem tantam apud principem hunc gratiam meruit, ut usque ad principem Palatiique potentes haberet accessum, a quo & Imperator (qui imperare cunctis ambiebat) imperari sibi equanimiter passus est. Erat & Eusebius Arrianus, eorundem artibus in aula principali ita perspicuus, ut suos consecratos faceret Augustos et proceres, ut Zozomenus in Tripartita testatur: Atque horum etiam ope Arriana haeresis, quae antea in Nicæna Synodo sub Constantino patre extincta fuerat, filio iam regnante, & ab haereticis possessa resuscitata, & Catholicae fidei professores multas

Aliorum haeret. mulieres.

Euseb. lib. 9.
eccle. hist. c. 16
Trip. l. 1. c. 14.

+ Heluidij
Asturia haeret.
ad insinuandum se principibus.

Presbyter promotor Arrij per Constantiam.

Ruffi. lib. 10.
eccle. hist.
Trip. l. 4. c. 1.

calumnias & crudelitates perpessi fuerunt. Iustina Valentiniani maioris uxor, illa quam propter formam & pulchritudinem ab altera uxore sua Seuera tantopere commendatam, secundam duxerat (lege ob id lata, ut liceret, si quis uellet, habere duas uxores) Arrianorum perfidiae patrocinata est, ipsa Arriana labe tota infecta, Nam quae uiuo marito laedere non ualuit orthodoxos, eo mortuo & filio suo Valentiniano iunior e ualde iuvene Imperium tenente, Mediolanum ueniens, Ambrosium Episcopum, cui ualde infesta fuit, in exilium mitti iussit. Ambrosius autem de Ecclesia exire iussus, respondisse fertur, Hoc sponte non faciam, ne lupis ouium septa contradere uidear, aut blasphemantibus Deum: Hic si placet occide, hoc loco mortem prona suscipiam uoluntate: Circumfusi milites armorum crepitus, quibus uallata est Ecclesia, fidem non terrent meam, sed mentem exagitant. Idem iussus tradere Basilicam Imperatori, respondisse ait, Si a me peteret quod meum est, id est, fundum meum, argentum meum, non refragabor: uerum ea quae diuina sunt, Imperatoriae maiestati non sunt subiecta. Si patrimonium quaerit, inuadite: si corpus, occurrat: uultis in uincula rapere, uultis in mortem? uoluntas est mihi: non ego uallabo me circumfusione populorum, nec altaria tenebo, uitam obsecrans, sed pro altaribus gratis immolabor. Item, Ad Imperatores palatia pertinent, ad sacerdotes Ecclesiae: publicorum tibi moenium ius commissum est, non sacrorum. Sed & eadem Iustina, cum uideret a populo diligi Episcopum, necut in exilium traherentur permittere, magis indignata uocauit Beneuolum tunc Quaestorem, iubens, ut uelociter proponeret legem, quae fidem prolatam Arriani confirmaret. Cum ille hoc agere detrectaret (erat enim Orthodoxus) maioribus eum cingulis inuitabat. Beneuolus autem discingens se, Baltheum ante pedes Augustae proiecit, dicens: Non illum honorem, neque maiorem uelle se pro impietatis habere mercedem. Cumque ille hoc facere omnibus modis & refusasset, inuenti sunt alij, qui nequitiae iussionibus ministrarent. Valens Imperator ab Arriana sua uxore & Arrianorum patrona Dominica deceptus, Catholicos crudelissime persecutus est: De quo ita scribit Theodoretus. Valens ea infelix passus est, quae progenitor Adam: Coniugis enim est seductus alloquio, & muliebribus uerbis illaqueatus. Illa namque primitus Arrianae fallaciae captionibus irretita, etiam istum secum corruere in blasphemiae foueam persuasit. Cuius seductionis author fuit Eudoxius. Is enim adhuc Constantinopolitanae gubernacula tenebat Ecclesiae: non Regis, sed suam potius mergens nauim. Tunc ergo in ipso baptismatis tempore, iureiurando miserrimum obligauit, & ut in impietate dogmatis perseueraret, & undique contraria sapientes expelleret: quod iuramentum deinceps etiam diligenter custodiuit, Nam cum omnibus alijs concessisset, ut religiones suas

Trip. li. 5. c. u.

Trip. lib. 9.
c. 20.

Ambrosius in oratione in Augustinum lib. 5. Epistolarum.

Malicia Iustinae & probitas Beneuoli Quaestoris.

Trip. lib. 9.
cap. 32.
+ recusasset

Valens Imp. a Dominica uxore sua deceptus, factus est Arrianus. Lib. 7. c. 13.

Inipium iuramentum Valentis Imp. contra Catholicos.

colerent, sicut uellent: eos solos oppugnauit, qui Apostolica dogmata propugnauerunt. Per similes Herodi, qui saltatrici præmiū, quod uirpiter iurciurando promisit, crudeliter soluit. Nam ut turpe est, quod regnum pro saltatione promittitur: crudele, quod mors prophetae pro iurisciurandi religione datur: Ita turpe quoque fuit, iurciurando se ad defensionem impietatis & impugnationem Catholicæ fidei obligare. Crudele etiam, impios fouere, iustos autem & pios propter Catholicam Christi fidem persequi. Sanè tolerabilius fuisset tali Sacramento periurium: si modo periurium dici potest, quod ebrius inter uina iurauerat: & quod muliebribus blanditijs persuasus, homini hæretico promiserat. Eudoxia uxor Arcadij Imperatoris, aduersarijs Ioannis Chrysostomi auxilio apud principem fuit, ut in exilium pelleretur sanctus Episcopus, qui & in exilio mortuus fuit: sed non antea quicquam populus Catholicus Constantinopolitanus, quam corpus eius Constantinopolim referretur. Quod & a Comanis, ubi sepulchrum fuerat, proximo anno post triginta tres annos in Regiam urbem funebribus pompis, una reliquias comitantibus Imperatore ac Imperatrice Pulcheria, in Ecclesia Apostolorum multo cum honore reconditum, & Ecclesiæ suæ restitutum fuit. Chrysostomus Eunuchus apud Theodosium Imperatorem in primis potens, Eutichiano errori fauens, plurimum Catholicæ fidei & Orthodoxis aduersatus est: Qui cum uideret Pulcheriam, Imperatoris sororem, quæ tum res ciuiles retinebat, eius conatibus resistere posse, primum Eudoxiam, insidiarum suarum nondum expertam, decepit: quam & instigat, ut Pulcheriam apud Imperatorem traducat, eicque persuadeat, quo præcipere Patriarchæ Flauiano, ut sororem Pulcheriam, tanquam quæ uirginitatem elegeret, Diaconam consecraret. Flauianus pariturum se mandato principis simulat, uerum interim pessimam formidam clam per literas admonet, ne coram se compareat, ne agere cogatur, quæ illi molestiam essent allatura. Chrysostomus igitur frustratus spe sua, alium modum persequendi Flauianum, aliosque Catholicos tentat: Nempe apud Imperatorem efficit, ut Concilium Ephesinum secundum celebretur, eiusque præsidem facit Dioscorum Alexandrinum Episcopum Eutichianum, cui & exercitum magnū mittit in auxilium. Is igitur latrociniali huic Concilio præsidens, non permisit adesse notarium alium Concilio, sed suos tantum fecit scribere, quæ gerebantur, in quo concilio præter alias crudelitates, quas in Catholicos Episcopos exercuit Dioscorus, Flauianum ipsum ab Episcopatu remouit, & ante depositionem calcibus submissus, post triduum mortuus est: alios autem Episcopos uel militum & gladiatorum, ut nudis chartis subscriberent, coegit. At non multo post Imperator Theodosius, qui alioqui mobilis fuit, & adeo facilis, ut etiam chartis non lectis subscriberet, sentiens se Chrysostomij astutijs deceptum, tristabatur,

Valens in iuramento similis Herodi.

Eudoxia contra Io. Chrysostomum.

Niceph. in eccle. hist. Trip. lib. 10. cap. 16. Theoderitus lib. 5. cap. 36. Eunuchus fraus contra Pulcheriam.

Flauianus

Latrocinale Concilium, Ephesinū secundum.

Theodosius II male deceptus, errorem correxit.

stabatur super impietate & iniustitia, in Flauianum & reliquos Episcopos perpetrata, Chrysostomum quidem Eunuchum in insulam quandam deportauit: uxorem autem Eudoxiam Hierosolymam misit, Pulcheriam ad Imperialia reduxit, quæ ex Epheso corpus sancti Flauiani cum multo honore, ad regiam ciuitatem deferri, & apud sanctos Apostolos recondi curauit: Post hæc celebratur Concilium Chalcedonense, in quo Eutichetis errore damnato, ipse quoque Dioscorus deponitur. Interea Eudoxia Hierosolymis consistens, propter depositum a Synodo Chalcedonensi Dioscorum, iam etiam Synodo aduersari coepit. Quod sentiens Theodosius quidam Monachus, homo pestilentissimus, & ipse contra Synodum clamare coepit, quasi rectam fidem subuertentem. Ideoque surrepta Augusta & monachis proprijs, caedibus usus more Barbarico, Archiepiscopum Thronum rapit, & homines Augustæ ministros habens, Episcopos promouet per ciuitates, cum adhuc essent Episcopi in Synodo: Catholicos autem Episcopos uarijs modis persequitur, alios quidem tormentis afficiens, alios occidens, aliorum autem domos igni tradens, ita ut urbs a Barbaris capta æstimaretur. Theodora Iustiniani Imperatoris uxor, ab Eutichianis hæreticis seducta, ipsa quoque Eutichiana facta, Anthimum hæreticum propter Eutichianam hæresim ab Episcopatu Constantinopolitano depositum, ad eundem reducere studens, Syluerio Papæ imperauit, ut pulso Menna Catholico Episcopo, Anthimum reuocaret. Id autem facere cum Pontifex recusaret, Vigilium, diaconum Agapiti, promissa magna copia auri et papatu, subornat, ut fidem Eutichianam confirmaret: ac præterea præceptum ei dedit ad Belisarium, ut Papa ordinaretur. Veniens igitur ad Belisarium, præceptum ei tradidit Augustæ, & duo ei centenaria promisit, si Syluerio remoto, ipse ordinaretur pro eo Pontifex. Quam rem Belisarium ad hunc modum confecisse narrat Liberatus. Belisarius Romam reuersus, euocans Syluerium ad palatium, intentabat ei calumniam, quasi Gothis scripsisset, ut Romam introiret. Fertur enim Marcum quendam scholasticum, & Iulianum quendam Prætorianum, fictas de nomine Syluerij composuisse literas, Regi Gothorum scriptas, ex quibus conuinceretur Syluerius, Romanam uelle perdere ciuitatem.

Secretò autem Belisarius et eius coniunx persuadebant Syluerio, impleri præceptum Augustæ, ut tolleretur Chalcedonensis Synodus, & per Epistolam suam hæreticorum firmaret fidem. Qui mox palatio egressus, quid de eo fieret, consiliarijs suis locutus est, & ueniens contulit se in Basilicam Beatæ Martyris Sabinæ, ibique manebat: ubi & directus est ad eum Phosis, filius Antoninæ Patriciæ, ut præstito Sacramento inuicaret eum uenire ad palatium. Qui autem Syluerio astabant, persuadebant ei, ne Græcorum crederet iuramentis: Ille tamen exiit, & ad palatium uenit. Et illa quidem die pro iuramento ad

Pulcheriæ pietas erga Flauianum.

Eudoxia Dioscori fauoris.

Liberatus in Brenigrio c. 22.

prodere Impia acta Belisarij cum Syluerio Papa

Ecclesiam radice permiffus est. Ad quem rursus mādauit Belisarius, ut ad palatium ueniret. Qui de Ecclesia exire nolebat, dolos sibi preparatos agnoscens, sed postea orans, & causam suā Domino cōmendans, exiit, & ad palatium uenit: Qui solus ingressus, à suis ulterius non est uisus. Et alia die Belisarius cōuocatis presbyteris & diaconibus, & clericis omnibus, mandauit eis, ut alium sibi Papā eligerent. Quibus dubitantibus & nonnullis ridentibus, fauore Belisarij ordinatus est Vigilus: Syluerius autē in exilium missus est, in ciuitatem prouinciae Lyciae, quae Patara dicitur. Post ordinationem suā, compellebatur Vigilus à Belisario, implere petitionem suā, quam Auguste promiserat, & ut sibi redderet duo centenaria promissa: Vigilus autē timore Romanorū, & auaritia patrocinate, nolebat petitiones suas implere. Sed Syluerio ueniente Patara, uenerabilis Episcopus ciuitatis ipsius uenit ad Imperatorem, & iudicium Dei contestatus est, de tante sedis Episcopi expulsionem: multos esse dicens, in hoc mundo Reges, & non esse unum, sicut ille Papa est super Ecclesiam mundi totius, à sua sede expulsus. Quē audiens Imperator, reuocari Romam iussit, & de literis illis iudicium fieri, ut si probaretur ab ipso fuisse scriptas, in quacunque ciuitate Episcopus degeret: si autē falsae fuissent probatae, restitueretur sedi suae. Pelagius uerò currens cum uoluntate Augustae, uolebat irritum facere Imperatoris praeceptū, ne Syluerius Romam ad Italiam reuertetur, sed ualente Imperatoris iussione, Syluerius ad Italiam reuersus est. Cuius aduentu territus Vigilus, ne sede pelleretur, Belisario mandauit. Trade mihi Syluerium, alioquin non possum facere quod à me exigis. Ita Syluerius traditus est duobus Vigilij defensoribus, & seruis eius: Qui in Palmariam insulam adductus, sub eorum custodia defecit inedia, Haec Liberatus. Platina, totum hoc negocium à Belisario uxori suae Antonine commissum, & ab eadem confectum esse, narrat. Paucis igitur his ueterum exemplis satis demonstratum uidetur, hæreticos ipsos, quod per se non potuerunt, id ope mulierū, Eunuchorum, monachorum, maximorum etiā principum in eorum perfidiam permutatis animis, in detrimentum uerae & Catholicae fidei, non solum tentasse, sed ut uoluerunt perfecisse: ut iam nulli mirum uideri possit, si hac quoque nostra ætate huiusmodi hominū artibus & calliditate, apud magnos principes tantam religio iacturam patiatur. Cuius rei malo quemuis pium hominē tacite praesentia & nimis manifesta exempla contemplari, & (quod Christiana pietas compellit) lamentari: quam de his meam sententiam proferre. Nam & hæc ætas suos Chrysofthos habet, Iesabel, Herodiades, Iustinas & Dominicas: quorum investigatione sancti homines nihil non calumniarum & crudelitatum patiuntur.

Ex

Ex hæresibus nasci schismata & seditiones,
Caput XV.

Vemadmodum ex hæresibus hæreses: ita ex hæresibus schismata quoque & seditiones nascuntur. Sicut enim per ueram & Catholicam fidem, qui diuisi & separati sunt, uniantur: ita per hereses qui uniti sunt, scinduntur & separantur. Primum quidem Catholici, ut ab unitate Ecclesiae deficiant, maxime uerò rudes animæ, & necdum in fide firmatae & stabiles: Deinde etiam hæretici ipsi, qui in una secta pari impietate participant. Nam & sectæ hæreticorum, quantumlibet ab initio concordēs, tamen tractu temporis in diuersas partes scinduntur, capitibus quidem diuersae, sed cauda tamen colligatae, ut inquit Innocentius. Sicut de Martionis, Arrii, & aliorum hæresibus Ecclesiasticae historiae, & sancti patres tradunt. At ubi scissurae sunt & diuisiones, ibi seditiones fieri necesse est. Etenim dum una quaecumque pars uel doctrinam suam, uel doctores tueri, & alterius impugnare, & subuertere conatur: fieri non potest, quin concitatis turbis inter se tumultuosius committantur. Sic Iudas & Sadoccus, cum tres essent sectæ apud Iudæos, Saducæorū, phariseorum, & Essæorum, Quartam ipsi introduxerunt: quam ut defenderent, eiusque amatorum copiam conquirent, seditionibus ac tumultibus impleuerunt Rempub. multis ciuium inter se cædibus, depredationibus, incendijs, & sacrilegijs perpetratis, author Iosephus. Sic etiam Apostolorū temporibus, & non longè post, multæ ex hæresibus nate sunt seditiones & schismata: De quibus Egeleppus apud Eusebiū. Postea quæ, inquit, Iacobus, qui cognominatur Iustus, martyr effectus est, sicut Dominus etiam ipse reddens testimonium ueritati lectione diuina, Simon Cleophae filius Episcopus ordinatur, electus ab omnibus, pro eo quod esset cōsobrinus Domini. Propterea autē tunc Ecclesia uirgo uocabatur, quia nondum fuerat adulterini uerbi subreptione corrupta, sed Theobutes quidam, quia repulsam meruit Episcopatus, ipse coepit initio perturbare omnia & corrumpere, qui erat ex septem hæresibus in populo constitutus. Ex quibus erat & Simon, à quo Simoniani: Cleobius, unde & Cleobiani, & Dositheus, unde Dositheani: & Gortheus unde Gortheani: & Masbuteus, unde Masbutei: sed & Menander, unde Menandriani. Ab ipsis & Marionista, & Carpocratiani, & Valentiniiani, & Basilidæ, & Saturniani. Quorum unusquisque diuersis corruptionibus fidei seorsum schisma componens, proprias sectas, & proprios habuit sectatores. Ex quibus processere pseudochristiani, et pseudo prophetæ, & pseudoapostoli: qui in diuersas partes fratrum unitatem scindentes, per corruptelam doctrinae castum Ecclesiae cubile ni-

Per hæreses, uniti scinduntur.

Euseb lib. 5. cap. 13.

Seditiones ex hæresibus nasci necesse est.

Lib. 18. cap. 1. antiq. iudaic.

Lib. 4. Eccles. hist. ca. 22.

Ecclesia uirgo

Hæretici sunt pseudochristiani.

L iij cularunt,

Trip. l. 1. c. 27.
Seditiones per
Arrij hæresim.

Seditiones per
Donatistas.

Seditio Ra-
uennæ per Ico-
noclastas.

Supra lib. eod.
cap. 2.
Bened. Syluius
in hist. Bohem.
cap. 36. & 38.

Sup. eod. ca. 4.
Seditiones &
tumultus Ru-
sticorum no-
stris tempo-
ribus per hæ-
reticos.

cularunt, impietatē loquentes aduersus Dominū, & aduersus Chri-
stum eius, Hæc Eusebius. Sic Alexandro Alexandrino Episcopo
& Eusebio Nicomediensi, inter se dissentientibus: Illo Catholicam fi-
dem uente, altero Arrij hæretici partes defendente, grauis seditio
orta est: alijs Alexandro, alijs Eusebio adhærentibus. Nec iam
præsules tantum ratiocinationibus inter se certare uidebantur, sed
etiam populus diuidebatur, & ad tantum causa uenit incendium, ut
in publico & in ipsis Theatris, in nō paruum fidei detrimentum fie-
rent conflictus. Prætereo iam multas alias seditiones, quas diuersis
temporibus peperit Arriana hæresis. Multas item, quas Donati-
starum & Circumcellionū impietas in Africa concitauit, de quibus
uaria in Tripartita, alijsq; historijs Ecclesiasticis, & apud sanctos pa-
tres, scripta reperiuntur. Temporibus Leonis III, Imperatoris,
tanta propter hæresim Iconoclastarū Rauennæ seditio orta fuit, ut
in ipso tumultu multi etiam interempti fuerint: alijs Imperatori adhe-
rentibus, præcipienti, ut omnes qui sub Imperio Romano essent, san-
ctorū omnium Martyrū, & angelorū statuas atq; imagines, e tem-
plis abraderent & auferrent: alijs Gregorio Papæ secundo (ut & su-
pra dictum est) obtemperantibus omnes Catholicos admonenti, ne
in tantum errorem timore uel Edicto principis, ullo modo dilabe-
rentur. Sic condemnatis atq; combustis in Concilio Constian-
tensi Ioanne Huf, & Hieronymo Pragensi hæreticis, maxima in
Boëmia concitata seditio est, conuenientibus ex hæreticis xl. millibus
uirorum: In qua seditioe duce Zischa, nobilissima templa & mo-
nasteria deiecta, igni consumpta & penitus deuastata fuerūt, & nihil
non crudelitatis in Catholicos perpetrātū est, ut supra ostendimus.
Nec minus atrox & cruenta fuit seditio, quam superioribus annis
innumera prope passim in Germania collecta multitudine concita-
runt agricolæ, cuius & ipsius authores fuerunt nostri temporis hære-
tici: docentes idem, quod in Boëmia Hussitæ, liberum esse prædia
possidentibus, si uellent decimas soluere: si nollent, nullo iure cogi
posse. Vnde ex reliquijs seditiois Boëmicæ illa nostra nata uideri
potest: quæ & eodem furore in Ecclesias & orthodoxos grassata est,
ut multæ Ecclesiæ, multa monasteria, & multæ arces passim in Ger-
mania deuastatæ demonstrant. Sed nec in totum extincta est hu-
iusmodi seditio, quantumlibet multis milibus Rusticorū cæsis: immò
aliā multo truculentiorē peperit, quæ perniciosius aliquanto in Ec-
clesias & Ecclesiarum ministros debacchatur. Siquidem hæretici &
schismatici nostri, & eorū fautores et defensores, sacerdotibus & Ec-
clesiarū ministris, nō solū non soluūt decimas, sed etiā expulsis alicubi
ex Ecclesijs Episcopis, & ex monasterijs eiectis monachis, omnes Ec-
clesiarū prouentus sibi uendicant, & in prophanos usus conuertunt:
& quod omnium est pessimum, autoritate se id facere uerbi diuini
gloriantur,

gloriantur. Magna fanè inter hos & illos superiores inæqualitas,
non quidem in genere delicti, quia utriq; seditiosi, nisi quod in illo
eodem genere grauius etiam peccant hi quam illi, sed in genere pœ-
næ. Siquidem illi propter perpetratum delictum gladios, ignes, &
omnia genera tormentorum passi sunt: hi uero in eodem genere, &
propter idem & grauius delictum, non solum non puniuntur, sed
etiam laudantur, & multis insuper honoribus afficiuntur. Multas
præterea seditiones olim, propter electiones prælatorū, inter Catho-
licos & hæreticos concitatas fuisse legimus. Sic Alexandro Catholi-
co Alexandrinæ Ecclesiæ Episcopo mortuo, populus in duas diuisus
partes fuit: alijs Arrianum dogma, alijs Nicæni decreta Concilij de-
fendentibus. Itaque Homusiani Paulum ordinauere Pontificem
Constantinopoli: Arriani uero Macedonium. Qua ordinatione fa-
cta, propter Macedonium ingens seditio facta est, multo Christia-
norum sulō sanguine: propter quod Constantius, missō magistro
militum Heremogene, cum Paulum expelli iussisset, iterum facta se-
ditione, populus ad uitium paratus, magistro militum restitit: cu-
ius etiam domū incendunt, ipsumq; trahentes interemerūt. Hanc
deinde ex eadem causa alia subsequuta est seditio. Nam Constantius
uidens Paulum adhuc sedem Constantinopolitanā obtinere, iratus,
missō Philippo præfecto, iterum eum expelli iubet: cui dicto parens
Philippus, Paulum clam & inopinato, inscio populo, in exilium egit,
& in sedem Macedoniū introduxit: Quo factō, territo populo, uni-
uersi & Homusiani & Arriani in Ecclesiam concurrerunt: in quos fa-
cto tumultu per milites interempti fuerunt circiter tria milia centum
& quinquaginta. Auxentio Arriano Episcopo, Mediolani defun-
cto, atq; per Imperatorē euocatis Episcopis, ut in defuncti locū aliū
sufficerēt, orta est inter ciues seditio: alijs hunc, alijs aliū ordinare pe-
tentibus. Nam qui de Auxentij Arriani secta fuerāt, similem sibi fieri
concertabant: rursus orthodoxi, sui dogmatis nitentur habere
Episcopum, quæ seditio tandem Beato Ambrosio in Episcopum ele-
cto sedata fuit.

Aequale deli-
ctum sed in-
equalis pœna.

Trip. li. 4. c. 8
Seditiones
Alexandrinæ.

Trip. li. 4. c. 13
Seditiones in
urbe Regia
per Macedo-
nium Arria-
num.

Seditiones
Mediolani per
Arrianos.

Propter hæreses & schismata, Respublicas & earum statum &
formam in peius commutari, Caput XVI.

Res sunt modi quibus Respub. rectè gubernantur. Ari-
stoteles species siue formas Respub. appellat: Monar-
chia siue regnum, Aristocratia siue optimatū potestas, &
Timocratia siue censu potestas. Habet autem una quæq;
suas proprias leges, quas Aristoteles eleganter in Politicis describit.

Tres species
Respub.

Et ut duo sunt genera rerum, ex quibus Respublicæ consistunt,
sacræ & prophanæ: ita duo sunt genera legum, quibus sacræ & pro-
phana

Duplices le-
ges, sacræ
& prophanæ.

phana administrantur: sacræ siue Ecclesiasticæ, ut leges diuinæ, & sacri canones: & prophanæ siue ciuiles, ut constitutiones Imperatorum, statuta & consuetudines locorū. Sacræ ad Religionem, prophanæ ad ciuilem administrationem referuntur. Quomodo igitur legibus in Republica tam sacræ quàm prophanis, in suo uigore permanentibus, ipsæ Respublicæ illæ siue permanent: Ita corruentibus legibus, ipsæ quoque Respub. corruant necesse est. At hereses & schismata causæ sunt, propter quas omnes in Repub. leges & iudicia subuertuntur, ut supra multis exemplis declaratum est. Quomodo igitur salui esse possunt Respublicarum uel status uel formæ, in quibus hæretici uel schismatici dominantur: Florentissimū olim fuit sub Romanis Imperatoribus totius Orientis regnum, nimirum optimis & iustissimis legibus fundatum. Verum Arriana hæresi omnes ciuitates peruagante, nec plebis tantum, sed etiam Imperatorū, Episcoporum, & omnium propè magnatū animos corrumpente, non solum sanctissimæ leges abrogatæ, & in earum locum impiæ & sacrilegæ subrogatæ: sed ipsa etiam rerum tam sacrarum quàm prophanarum administrandarū ratio, perturbata & cōmutata fuit. Vnde destitutis tam sacerdotio quàm regno præsidētibus p̄s, iustis & Catholicis, Romanū Imperium diuisum: & ipsius uera administratio ab Oriente in Occidentem, & in Germanos, ita cogente necessitate, translatum est: & tandem etiam qualescunq; quæ in Oriente manserunt, Imperij reliquæ per immanissimū Christiani nominis & fidei hostem Turcam, in totum consumptæ. Eadem Arriana hæresis, quæ & Donatistarū perfidiam peperit, totius Aphricani regni statum, corruptis legibus tam sacræ quàm ciuilibus, ita destruxit, ut annis amplius Centum, omnis per totā Aphricam religio & iustitia exulauerit: Impia & crudelis tyrannis omnia sacra & prophana deuastauerit, quæ Iustiniani Imperatoris opera post annos 105. in pristinum statum restituta fuerunt. Omnium aut̄ perniciosissima mutatio est, qua præcipua Reipub. parte religione Catholica abiectā, impia & sacrilega hæreticorum dogmata, leges, ritus, & caeremoniæ instituuntur. Quippe quibus omnis in Repub. honesta disciplina, & boni mores corrumpuntur, omnisq; adeo honesti etiam opinio deprauatur. Sergius monachus Arrianus hæreticus temporibus Heraclij Imperatoris, metuens pœnā, propter hæresim sibi infligendam, è Constantinopoli in Arabiā confugit, ubi ope & auxilio Machumet, hominis Arabis, obscuris quidem nati parentibus: sed ingenio ad omnem uanitatē satis prompti, adiutus nouam & sacrilegam sectam & religionem instituit, Machumet ipsum prophetam esse dictitans, qui & leges tulit nouas, ut impias, ita & uulgo gratas. Quamobrem ad ipsum breui tempore tota Arabia, & Syria, deniq; tota etiam Aphrica defecit: & postremo desidia Rom. principum, co-

Per Arrianos maxime turbatum fuit Rom. Imp.

Translatio Rom. Imperij ad Germanos a Græcis.

Mutatio Reipub. in Aphrica per Arrian.

l. 1. C. de præfecto prætor. Aphricæ. Perniciosissima est mutatio religionis per hæreses.

etiam superstitio creuit, ut totus Oriens, & bona etiam pars Europæ descuerit. Itaque unius hæretici consilio factum est, ut ubi prius Christianæ leges dominabantur, nunc in totum mutato Reipub. Christianæ statu & forma, noua illa Machumetica successerit: omnia suis & legibus & imperio, cum magno omnium terrore potenter, gubernans. Iam etiā nostris temporibus uidemus, quantā mutationem Reipub. hæreses intulerint: quo item studio formam Reipub. Rom. Imperij, quæ a tempore translationis ipsius in Germanos durauit: Immo & totius Catholicæ Ecclesiæ, hæretici, & eorum defensores corrumpere nitantur. In Ecclesiastica Reipub. quidam eò cōtendunt, ut Monarchia Romani Pontificis in Ecclesia sublata, quædam quasi popularis potestas subrogetur, æquè omnibus Episcopis & sacerdotibus in omnes auctoritate permittitur: Alij Episcopos & sacerdotes, à Laicorum iurisdictione utroq; iure exemptos, abrogatis huiusmodi legibus, sæcularium principum potestati subiectos esse uolunt. In Reipub. aut̄ ciuili quidam tentant, ut Episcoporum iurisdictione in temporalibus sublata, omnis eorū potestas, ad sæculares principes redigatur: Ac fortasse ut principum abrogata potestate, Aristocratia aliqua siue Timocratia subrogetur. Longum est, & fortasse non ita tutum, hoc loco enumerare mutationes illas in consultationibus publicis Imperij, quas sola dissidia religionis inter ordines Imperij, non sine maximo detrimento Reipublicæ, pepererunt: Ac uerendum certè est, ne accidat aliquando, ut de dominatu & mutatione Reipub. tam inuidiosè nobis altercantibus, Deus regnum à nobis auferat, & genti facienti iustitiam tribuat. Quod ne fiat, orandus est Deus Optimus Maximus, ut compositis dissidijs, tandem ad pristinā concordiam redeamus: Qua conciliata, haud dubiè statum quoque Reipub. pristinum, (à quo tamen hæretici omnium maxime abhorre solent) recuperabimus, & pro Germana illa innata nobis fortitudine & constantia, conseruabimus.

Studium hæreticorum ad mutandū Imperij statum in Germania.

Matth. 21. Orandum pro cōcordia.

De utilitate hæresum, Caput XVII.

Sapientissimus rerum dispensator Deus, cuncta eo ordine disposuit: ut quæ mala & noxia esse solent, ea nobis, si congruèter eis atq; scienter utamur, non nihil cōmoditatis afferant. Ita ut etiam uenena ipsa, quæ per inconuenientiam perniciofa sunt, conuenienter adhibita, in salubria medicamenta conuertantur. Ad quem modum etiam hæreses (quæ & ipsæ omnium maxime noxiæ sunt, propter quod & uenenatissimo morbo Canceris ab Apostolo cōparantur: immò eo quouis ueneno nocētiores, quod illud corpus, hæ uero animā interimant) Catholicis hominibus non solum non nocent, si rectè eis conuenienterq; utantur, sed etiam plurimum

Hæreses, sicut uenena, prodesse possunt.

2. Timoth. 2.

August. de moribus Manicheorum lib. 2. cap. 8.
Plin. lib. 10. cap. 72. & lib. 21. cap. 53. hist.

Antidota contra uenenum.

Lib. 37. Quibus pro sunt & quibus nocent hæreses.

Tertullian. de præscriptionibus aduersus hæreticos. Antidota contra hæreses.

Matth. 4. Deut. 6.

rimum utilitatis afferunt. Quemadmodum autem uenenū pro qualitate & constitutione corporis, à quo absorbetur, uel nocet uel prodest: ut si corporali temperationi minus conueniat, lædat: sin uero conueniat, non lædat, immò sæpe etiam cōmoda non parua conferat. Sic uenenum corpori scorpionis & serpentis, si adsit temperatio, prodest: si desit, nocet. Sic ueneno capreæ & cornices pinguescūt placidissima animalia, & ceruis serpentes in pabulo sunt, ut scribit Plinius. Et quosdam etiam homines legimus, ad ueneni usum corpora sua ita assuefecisse, ut sine periculo uitæ, uel ualitudinis incommodo, uenena haurirent: Sicut quædam facinorosa mulier Atheniensis, (ut prodit historia) uenenum (quod certo modulo damnati ut morerentur hauriebant) paulatim bibendo sine ullo uel leui incōmodo ualitudinis effecit ut biberet. Itaque cum esset aliquando damnata, legitimam illam quantitatem ueneni, quam consuetudine uicerat, accepit ut cæteri, nec ut cæteri extincta est, ut Augustinus refert. Alijs uero quorū corpora ad hunc modum non sunt temperata, uenena sunt lethalia. Sed & Antidota quædam sunt, quibus corpora aduersus uenena muniuntur: Qualis est Theriaca, & Mithridaticū illud Antidotū, ex rebus liij. compositū, quo Mithridates usus fuisse dicitur, à quo & nomen sortitum est, Nam uulgo hodie Mithridatē uocant. Is tutorum insidias metuens (à quibus ueneno se appeti sciebat.) Antidota sæpius bibit, & ita se aduersus insidias exquisitoribus remedijs stagnauit, ut ne uolens quidem senex ueneno mori potuerit, ut scribit Trogi abbreviator Iustinus. Ita ad eundem modum hæreses, pro qualitate animorū quibus suggeruntur, uel nocent, uel non nocent, uel etiam cōmoditatis aliquid afferunt. Siquidem eis nocent, qui in fide parum stabiles sunt. Quemadmodū enim in pugna pugilum & gladiatorum, plerunq; nō quia fortis est uincit quis, aut quia non potest uinci: sed quoniam ille qui uictus est nullis uiribus fuit, adeo idem ille uictor bene ualentī postea cōparatus, etiam superatus recedit. Ita hæreses de quorundam infirmitatibus habent, quod ualent & nocent: nihil ualentes aut nocentes, si in bene ualentem fidem incurrant, ut inquit Tertullianus. Iam & Antidota quædam sunt, quibus præmuniti non facile ab hæresum uenenis inficiuntur: Ea nimirum sunt, sanctarū scripturarū medelæ, quæ fidelium animis conuenienter adhibitæ atq; instillatæ, hæretici sermonis toxicum procul à penetrabilibus Christianarū mentium repellunt. Hoc remedio usus Christus, uenenū, quod illi serpens ille tentator diabolus infundere conabatur, repulit: Siquidem promittenti omnia regna mundi & gloriam eorū, si cadens adoraret ipsum: protinus toxicum hoc Idolatriæ, scripture Antidoto amouit: Vade, inquit, Sathana, Scriptum est enim, Dominum Deum tuū adorabis, & illi soli seruias. Et idem Saluator noster, aduersus Saduceorū uenenatum errorem, resurrectionem

tionem mortuorū, negantium, scripturæ medicamentū adhibuit: De resurrectione autem mortuorum, inquit, non legistis quod dictum est à Deo dicente uobis, Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob: non est Deus mortuorū, sed uiuentium. Sicut ergo Saluator medicina uerbi sui, uenenatos diaboli & hæreticorum morsus euitauit. Sic & Christi imitatores, quibus oportet scripturarum Antidotis, à falsarum doctrinarum ueneficijs illæsos se conseruabunt. Porro hæresibus ita Catholica utitur Ecclesia, ut ex his non solum nullum damnum accipiat, sed plurimum etiam utilitatis consequatur. Est enim Ecclesiæ proprium (ut alibi docet Augustinus) ut omnibus errantibus utatur ad profectus suos, & ad eorum correctionē, cum euigilare uoluerint. Utitur enim gentibus, ad materiam operationis suæ: hæreticis, ad probationē doctrinæ suæ: schismaticis, ad documentū stabilitatis suæ: Iudæis, ad cōparationem pulchritudinis suæ. Alios ergo inuitat, alios excludit, alios relinquit, alios antecedit: omnibus tamen gratiæ Dei participandæ dat potestatem, siue illi informandi sint adhuc, siue reformandi, siue recolligendi, siue admittendi. Carnales autem suos, id est, uiuentes aut sentientes carnaliter, tanq; paleas tolerat, quibus in area frumenta tutiora sunt, donec talibus tegminibus exuatur. Sed quia in hac area pro uoluntate quisque uel palea uel frumentū est, tamdiu sustinetur peccatum, aut error cuiuslibet, donec aut accusatorē inueniat, aut prauā opinionem pertinaci animositate defendat. Exclusi autem aut pœnitendo redeunt, aut in nequitiam male liberi desiliunt: ad admonitionem nostræ diligentia aut schisma faciunt, ad exercitationem nostræ patientiæ, aut aliquam gignunt ad examen siue occasionē nostræ intelligentiæ. Est igitur prima utilitas, quam ex hæresibus capimus, ut inter inimicos erudiamur: ac sic fides ac dilectio nostra possit esse probatior. Fides utiq; ne ab hæreticis decipiamur: Dilectio autem ut etiam ipsis corrigendis, quantum possumus, consulamus: non solum instantes, ne infirmis noceant, atq; ut ab errore nefario liberentur: sed etiam orantes pro eis, ut aperiat Dominus illis sensum, & intelligat scripturas. De qua re & supra non nihil diximus. Alia utilitas hæresum est, quia his ipsis subortis, manifesti fiunt qui sunt probati, ut inquit Apostolus Paulus. Sunt enim innumerabiles in Ecclesia sancta, Deo probati uiri: sed qui manifesti non fiunt inter nos, quamdiu imperitiæ nostræ tenebris delectati dormire malimus, quam lucem ueritatis intueri. Utendum est igitur hæreticis, non ut eorū approbemus errores, sed ut Catholicam disciplinā aduersus eorum insidias asserentes, uigilantiores & cautiores simus: etiam si eos ad salutem reuocare non possumus. Multa quippe ad fidem Catholicam pertinentia, dum hæreticorū callida inquietudine agitamus, ut aduersus eos defendi possint, & considerantur diligentius, & intelliguntur clarius, & instantius

Origenes in Matth. tract. 23. cap. 22.

August. de uera religione lib. 3. cap. 6.

August. Epist. 50. ad Bonifacium comitem.

Lib. 3. cap. 3. August. de uera relig. cap. 8. 1. Cor. 11.

August. de ciuitate Dei. lib. 16. cap. 2.

tius prædicantur. Porro, quod Apostolus Paulus dicit: Hæreses esse oportere ut probati manifesti fiant in uobis, hoc idem Psaltes, sed alijs uerbis exprimit. Congregatio taurorū, inquit, inter uaccas populorum, ut excludantur hi, qui probati sunt argento. Per tauros hæreticos intelligit: Vaccas aut populorum, seductibiles animas intelligit, quia facile hos tauros sequuntur: Non enim populos uniuersos seducunt, in quibus sunt graues & stabiles (unde scriptum est. In populo graui laudabo te) sed in eis populis quos inuenerint uaccas. Ex his enim sunt, qui penetrant domos, & captiuas ducunt mulierculas, oneratas peccatis, quæ ducuntur uarijs desiderijs erroris: semper discentes, & ad ueritatis scientiã nunquam peruenientes. Quod igitur Paulus dicit: Ut manifesti fiant qui probati sunt in uobis, idem in Psalmo dicitur: Ut excludantur qui probati sunt argento, id est, ut emineant, qui probati sunt eloquijs domini. Eloquia quippe domini, eloquia casta, argentum igne probatū terræ. Multi enim sensus scripturarū sanctarum latent, & paucis intelligentioribus noti sunt: nec asseruntur cōmodius & acceptabilius, nisi cum respondendi hæreticis cura compellit. Tunc enim etiam qui negligunt studia doctrinæ, sopore discusso ad audiendi excitantur diligentiam, ut aduersarij refellantur. Ad hanc igitur utilitatem prouidentia diuina permittit tauros congregari inter uaccas populorū, ut excludantur, id est, ut emineant, qui probati sunt argento. Ad hoc enim hæreses sinuntur esse, ut probati manifesti fiant. Tertia utilitas hæresum est, ut ueritas ipsa, ad hæreses collata, magis elucescat. Quod Thuribulis illis designatur, in quibus superbi illi ac rebelles incensum illud obtulerant, quæ Moyses iussus est cōflare, & producta in laminas altari affigere, ut essent in testimonium rebellium & superbiorum, ut pulchre admodum declarat Beatus Augustinus his uerbis: Thuribula (inquit Dominus) quæ sanctificata sunt in mortibus peccatorū, facito ea laminas ductiles, & circunda ex eis altare, quia oblata sunt coram domino & sanctificata sunt. Per hanc enim figurã ostenditur, quod Thuribula ista, quæ scriptura nominat ærea, imaginẽ teneant scripturæ diuinæ. Cui hæretici ignem alienū imponentes, sensum uidelicet per errorem & intelligentiam alienã a Deo, et ueritati contrariam, introducentes: Incensum domino, non suaue, sed execrabile offerunt. Ista ergo Thuribula ærea, id est, hæreticorum uoces, si adhibeamus ad altare Dei, ubi diuinus ignis est, ubi uera fidei prædicatio, melius ipsa ueritas ex falsorum cōparatione fulgebit. Si enim (uerbi gratia dicam) ponam dicta Arrianorū uel Manichæorum, aut alterius cuiuslibet sectæ hæreticorum, & ex sermonibus ueritatis ac scripturarum diuinarū testimonijs, uelut diuini altaris igne, confutem: nonne euidencior eorum ex ipsa cōparatione apparebit impietas? Nam si doctrina Ecclesiastica simplex esset, & nullis extrinsecus hæreticorum

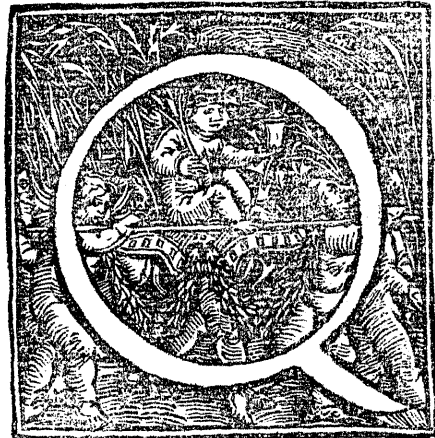
reticorum dogmatum assertionibus cingeretur, non poterat tam clara & tam examinata uideri fides nostra. Sed idcirco doctrinam Catholicam contra dicentium obsidet impugnatione: ut fides nostra non ocio torpescat, sed multis exercitationibus elimetur. Propter hoc & Apostolus Paulus dicebat: Oportet autem hæreses esse, ut probati quoque manifesti fiant inter uos, id est, Oportet hæreticorum Thuribulis altare circundari, ut certa et manifesta omnibus fiat, fidelium atque infidelium differentia. Cum enim fides Catholica uelut aurum cœperit fulgere, & prædicatio eius ut argentum igne probatum intuentibus resplenduerit: tunc maiore cum turpitudine & dedecore hæreticorum uoces, obscuri æramenti uilitate fordebunt, Hæc Augustinus. Possem & alias ex sanctis scripturis & patribus hæresum utilitates referre, sed satis hoc loco fuerit, breuibus his indicasse, ex hæresibus quantumlibet periculosis, si his ipsis recte utamur, tamen utilitatem etiam aliquam prouenire.

M ij De hære-

DE HAERETICIS ET SCHISMATICIS LIBER TERTIVS, QVI

EST DE CONVERSIONE HÆRETICORVM, ET SCHISMATICORVM, & eorundem ad unitatem Ecclesie Catholice reductione.

De implorando diuino auxilio aduersus hæreses & schismata, Caput I.

Voniam superioribus libris satis à nobis demonstratum est, cuiusmodi crimina sint hæresis & schisma, & quæ mala & incommoda ex his proueniant: consequens est, ut hoc & sequentibus libris, de remedijs dicamus: quibus tam pestilentes morbi à corpore sanctæ Ecclesie depellantur. Est autem optima medendi ratio, ut causæ & radices morbi euellantur. Porro inter causas hæresis, quas multas supra enumerauimus, præcipua est peccatum: Quod multis à nobis exemplis declaratum est. Ideoq; primum remedium, & idem præsentissimum erit, ut iusta pro peccatis poenitentia acta, ad diuinam bonitatem & clementiam confugiamus: suppliciter orantes, ut dimissis peccatis nostris, secundum misericordiam suam nos liberare dignetur. Idq; exemplo sanctorum patrum faciemus, qui & ipsi quantalibet sanctitate præditi, & innocentia uitæ muniti: tamen oppressi tribulationibus & angustijs, primum sua, deinde populi peccata confitentes, & eorundem remissionem petentes, auxilium diuini implorarunt. Iam igitur audiamus, quid Azarias, unus ex tribus uiris qui in camino ignis ardentis, pro conseruanda lege Dei pro-

Causa præcipua hæreticos est peccatum, ergo agenda est poenitentia

Dan. 3.
Oratio Azariae in camino ignis.

iecti erant, orauerit: qui aperiens os suum in medio ignis dixit: Benedictus es Domine Deus Patrum nostrorum: & laudibile, & gloriosum nomen tuum in secula, quia iustus es in operibus quæ fecisti nobis: & uniuersa opera tua uera, & uia tuæ rectæ, & omnia iudicia tua uera. Iudicia enim uera fecisti, iuxta omnia quæ induxisti super nos, & super ciuitatem sanctam patrum nostrorum Hierusalem, quia in ueritate & in iudicio induxisti omnia hæc, propter peccata nostra. Peccauimus enim & iniquè egimus, recedentes à te: & deliquimus in omnibus, & præcepta tua non audiuiimus: nec obseruauimus, nec fecimus sicut præceperas nobis, ut benè nobis esset. Omnia ergo quæ induxisti

induxisti super nos, & uniuersa quæ fecisti nobis, in uero iudicio fecisti: Et tradidisti nos in manus inimicorum nostrorum iniquorum, & pessimorum præuaricatorumq; & Regi iniusto, & pessimo ultra omnem terram. Et nunc non possumus aperire os, confusio & opprobrium facti sumus seruis tuis, & his qui colunt te. Ne quæsumus tradas nos in perpetuum, propter nomen tuum, & ne dissipet testamentum tuum: nec auferas misericordiam tuam à nobis, propter Abraam dilectum tuum, & Isaac seruum tuum, & Israël sanctum tuum: quibus locutus es, pollicens quod multiplicares semen eorum sicut stellas coeli, & sicut arenam, quæ est in litore maris: quia Domine imminuti sumus plus quam omnes gentes, sumusq; humiles in uniuersa terra hodie, propter peccata nostra. Item Daniel ipse, cuius sapientiam & iustitiam testatus Deus per Ezechielem Prophetam, ad principem Tyri dicit: Nunquid tu sapientior quam Daniel? Item, quem in tribus illis numerat, quos ita se liberaturum dixit, ut nec cum illis filij eorum, sed ipsi soli liberarentur: Noë uidelicet, Daniel, & Iob. Is, inquam, Daniel in captiuitate positus, non tantum populi sui, sed etiam sua peccata confessus est, & pro his dixit, per iustitiam Dei, se ad illam captiuitatis poenam & opprobrium peruenisse. Sic enim scriptum est. Et posui faciem meam ad Dominum Deum meum, rogare & deprecari in ieiunijs, sacco & cineret orauit Dominum Deum meum, & confessus sum, & dixi. Obsecro Domine Deus magne & terribilis, custodiens pactum & misericordiam diligentibus te, & custodientibus mandata tua. Peccauimus, iniquitatem fecimus, impiè egimus, & recessimus, & declinauimus à mandatis tuis ac iudicijs. Non obædiuimus seruis tuis Prophetis, qui locuti sunt in nomine tuo, Regibus nostris, & principibus nostris, patribus nostris, omnique populo terræ. Tibi Domine iustitia, nobis autem confusio faciei, sicut est hodie uiro Iuda, & habitatoribus Hierusalæ, & omni Israël: his qui propè sunt, & his qui procul in omnibus terris, ad quas eiecisti eos, propter iniquitatem eorum, in quibus peccauerunt in te Domine. Nobis confusio faciei, regibus nostris, principibus nostris, & patribus nostris qui peccauerunt: Tibi autem Domino Deo nostro misericordia & propitiatio, quia recessimus à te, & non audiuiimus uocem Domini Dei nostri, ut ambularemus in lege eius, quam posuit nobis per seruos suos Prophetas: & omnis Israël præuaricati sunt legem tuam, & declinauerunt, ne audirent uocem tuam: & stillauit super nos maledictio & detestatio, quæ scripta est in libro Moyli serui Dei, quia peccauimus ei. Et statuit sermones suos, quos locutus est super nos, & super principes nostros, qui iudicauerunt nos, ut superinduceret in nos magnū malum, quale nunq; fuit sub omni cælo, secundum quod factum est in Hierusalem, sicut scriptum est in lege Moyli. Omne hoc malū uenit super nos: Et non rogauimus faciem

Oratio Danielis cap. 9.

Leuit. 28.
Deut. 28.

M iij tuam

tuâ Domine Deus noster, ut reuerteremur ab iniquitatibus nostris, & cogitaremus ueritatem tuam. Et uigilauit Dominus super malitiam, & adduxit eam super nos. Iustus Dominus Deus noster in omnibus operibus suis quæ fecit, Non enim audiuius uocem eius. Et nunc Domine Deus noster, qui eduxisti populum tuum de terra Aegypti in manu forti, & fecisti tibi nomen secundum diem hanc: Peccauimus, iniquitatem fecimus Domine in omnem iustitiam tuam. Auertatur, obsecro, ira tua, & furor tuus à ciuitate Hierusalem, & à monte sancto tuo. Propter peccata enim nostra, & iniquitates patrum nostrorum, Hierusalem & populus tuus in opprobrio sunt omnibus per circuitum nostrum. Nunc ergo exaudi Deus noster orationem serui tui, & preces eius, & ostende faciem tuam super sanctuarium tuum, quod desertum est. Propter te ipsum inclina Deus meus aurem tuam & audi: aperi oculos tuos & uide desolationem nostram, & ciuitatem super quam inuocatum est nomen tuum. Neque enim in iustificationibus nostris prosternimus precem ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis. Exaudi Domine, placare Domine, atcede et fac. Ne moreris, propter te ipsum Deus meus, quia nomen tuum inuocatum est super ciuitatem, & super populum tuum. Cumque adhuc loquerer & orarem, & confiterer peccata mea, & peccata populi mei Israël, ut prosternerem preces meas, in conspectu Dei mei, pro monte sancto Dei mei: Et adhuc me loquente, & orante, & enumerante peccata mea, & peccata populi mei, audiui uocem de celo dicentem mihi Daniel, intellige uerba quæ loquor tibi, quia ego sum missus ad te. Nã & Michaël, unus de summis angelorum principibus, uenit in adiutorium mihi: & confortauit me, & restituit mihi salutem de morte, à quo nimium tenebar. Quod si igitur ita orant sancti illi, qui in medijs ignibus, & inter leones positi, illæsi euaserunt: Quanto magis nos, qui tanta peccatorum mole oppressi, nihil non dignum peccatis nostris patimur, in his hæresum & schismatum malis & incõmodis, quibus sancta Dei Ecclesia miserè conquassatur: & peccata nostra, propter quæ hæc ipsa in nos mittuntur, confiteri: & ut per misericordiam Dei dimittantur nobis, orare: & aduersus has pressuras diuinum auxilium implorare debemus.

Proinde quod Azarias in sequentibus precum suarum dixit. Non est in hoc tempore princeps, propheta & dux, non holocausta: neque oblatio, neque supplicationes, neque locus ad sacrificandum in conspectu tuo, ut possimus inuenire misericordiam, sed in animo contrito & spiritu humilitatis accipiamur, sicut in holocausto arietum & taurorum: & sicut in milibus agnorum pinguium, sic fiat sacrificium nostrum in conspectu tuo hodie, ut placeat tibi, quoniam non est confusio confidentibus in te. Et nunc sequimur te in toto corde, & timeamus te, & quærimus faciem tuam: ne confundas nos, sed fac nobiscum

iuxta

Quanto magis nos tantorum sanctorum exemplum peccata nostra confiteri, & orare debemus.

Oratio Azarias Dan. 3.

iuxta mansuetudinem tuam, & secundum multitudinem misericordiarum tuarum: & erue nos in mirabilibus tuis, & da gloriam nomini tuo Domine: & confundantur omnes, qui ostendunt seruis tuis mala, & confundantur ab omnipotentia tua: & robur eorum conteratur, & sciât quia tu es Dominus Deus solus, & gloriosus super orbem terrarum. Idem nos orare & possumus & debemus his calamitosissimis temporibus nostris, quibus hæreticorum & schismaticorum insania effectum est, ut non sit princeps, non dux, qui oppressos uere & Catholicæ fidei cultores defendat: non Propheta, qui ueritatis uerba populo annunciet: non sacrificium illud iuge, quod offertur pro peccatis uiuorum & mortuorum: & oblatio munda, quæ in omni loco offertur Domino, quod hæretici hoc tempore horrendis blasphemijs conculcant: Ut uere de his ab alio propheta dictum sit. Et uos polluistis illud, in eo quod dicitis: Mensa Domini contaminata est, &c. Non est locus ad sacrificandum, tot uidelicet templis in Germania furore hæreticorum destructis, & altaribus euerfis. Orabimus igitur, ut quando per hæreticos sacrificium Deo in Ecclesijs offerre non licet, ut cor contritum & spiritus humilitatis nostræ, sacrificium fiat acceptum in conspectu Domini: & ut nos de manu hæreticorum & schismaticorum eruat, & pro gloria nominis sui, depulsis ab Ecclesia erroribus, ac contritis hæreticorum & schismaticorum uiribus, uera pax & tranquillitas Ecclesiæ suæ restituatur. Hæc nobis orantibus, & ad Deum ingemiscētibus, procul dubio aderit nobis, ut qui suis adesse cõsueuit, ipso uidelicet dicente: Petite, & accipietis: pullate, & aperietur uobis. Iam uero & pro omnibus infidelibus & inimicis nostris orare debemus: Exemplo ducis & magistri nostri Christi, qui & ipse pro inimicis suis orauit: Pater (inquit) dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt. Quem & imitatus Stephanus Protomartyr, pro his, qui lapidarunt ipsum, orauit. Domine (inquit) ne statuas illis hoc peccatum. Maxime autem pro hæreticis orandum est, ut relictis erroribus & furoribus suis, ad ueram & Catholicam fidem conuertantur, & ne quid mali faciant. Nam & hæc ipsa à Domino orando impetrantur: cuius gratia intellectus noster illuminatur, & gressus nostri diriguntur: iuxta illud, Reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. Item, Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam. Item, Declaratio sermonum tuorum illuminat, & intellectum dat paruulis. Item, A Domino gressus hominis dirigentur, & uiam eius uolet. Ad quem modum etiam Apostolus Paulus pro Corinthijs orat: Oramus autem Deum, inquit, ut nihil mali faciatis: non ut nos probati pareamus, sed ut uos quod bonum est faciatis. Sic & Ecclesia instituit, ut sacerdos Dei ad altare, exhortetur populum Dei, orare pro incredulis: ut eos Deus conuertat ad fidem: & pro Catechumenis, ut Deus eis desiderium

Hodie uere ac iuste nobis cõtingit, ut ait Azarias.

Malach. 1.

Math. 7.

Orandum & pro hæreticis, inimicis nostris.

Luc. 23. Act. 7.

Orandum pro recto intellectu scripturæ.

Psal. 118.

Psal. 36.

2. Cor. 13.

Ecclesia orat pro omnibus statu, etiam pro hæreticis.

M iij regene-

regenerationis inspiret: & pro fidelibus, ut in eo quod esse cœperunt, eius munere & gratia perseuerent, ut Augustinus ad Vitalem scribit. *Epist. 107.* Quem morem & hodie sancta Dei seruat Ecclesia, ut in die Parasceues pro infidelibus & hæreticis oret, ut ad uerā & Catholicam fidem, *Lib. 1. epist. 3.* & Ecclesie unitatem conuertantur. Et Cyprianus de hæreticis loquens, qui suo tempore Catholicos crudeliter persequebantur, Et optamus, ait, ne quod furore loquuntur, impleant crimine; ne qui uerbis perfidis & crudelibus peccant, factis quoque delinquant. Oramus & deprecamur Deū (quem prouocare illi, & exacerbare non desinunt) ut eorum corda mitefcāt: ut furore deposito ad sanitatem mentis redeant, ut peccatores à delictorum tenebris pœnitentiam agnoscant: Et magis petant fundi pro se preces atque orationes Antistitis, quàm ipsi fundant sanguinem sacerdotis.

*De hæreticis ad pœnitentiam & errorum abiurationem inducendis,
& ad unitatem Catholicæ Ecclesie reuocandis,
Caput II.*

Nuocato aduersus hæreses & schismata diuino auxilio, proxime sequitur, ut Prælati & Pastores Ecclesiarum: tum principes etiam & potestates seculares, quibus aduersus insidias luporum, ouile Christi infestantium, cura commissa est: ad extirpationem hæresum & schismatum conuertantur. Quorum officium in extirpandis hæresibus, in tribus maxime rebus cōsistit. Prima, ad conuersionem hæreticorum & schismaticorum pertinet: Altera, ad iudicia & pœnas: Tertia, ad cautiones, quibus prouidetur, ne hæreses uel nascantur nouæ, uel natæ iam propagentur, uel extinctæ renascantur. Primum igitur de conuersione hæreticorum & schismaticorum dicemus: Ita enim erga eos affecti esse debemus, ut ipsos saluari malimus, quàm in erroribus perire. Siquidem Christiana charitas id exigit, ut non solum errores tollamus: sed etiam errantes ab erroribus, & æternæ damnationis periculo, quantum in nobis est, liberemus, & ad uiam ueritatis reducamus, dicente Paulo: *Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes: maxime autem ad domesticos fidei.* Et si enim hæretici ex nobis nō sunt, necque nostrum tamen in illos charitatis officium exercere debemus, Spiritu sancto per Apostolum dicente: Vos autem Dominus multiplicet, & abundare faciat in charitate in inuicem & in omnes. Idem quoque alio loco admonet: In modestia corripiendos aduersa sentientes, ne quādo, inquit, det Deus illis pœnitentiam ad cognoscendam ueritatem, & respiscāt à Diaboli laqueis, à quo captiui tenentur ad ipsius uoluntatē. Qua ratione & fratres ipsos appellare possumus, ut Esaias ad-

monet,

monet, dicens: Audite qui pauetis uerbū Domini, dicite fratres nostri estis, his qui uos oderunt, & qui uos execrantur. Tum autem bonum ad hæreticos operari intelligimus, si opera nostra respicientes & ab errore suo reuertentes: Ecclesie, à qua se ipsos absciderunt, rursus uniantur: & ueluti rami fracti denuo arbori inserti, ac succū radicis recipientes reuiescant. Etenim Ecclesia arbor est, cuius radix fides, rami fideles, qui propter infidelitatem franguntur: ab infidelitate autem reuertentes, eidem denuo inseruntur, ut Apostolus docet. Si radix, inquit, sancta, & rami: quod si aliqui ex ramis fracti sunt: Tu autem, cum oleaster esses, insertus es in illis, & socius radicis & pinguedinis oliuæ factus es, noli gloriari aduersus ramos. Quod si gloriaris, non tu radicem portas, sed radix te, Dicis ergo, Fracti sunt rami, ut ego inserar, Bene, propter incredulitatem fracti sunt. Tu autem fide stas, noli altum sapere, sed time: Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, ne forte nec tibi parcat. Vide ergo bonitatem, & seueritatem Dei: In eos quidem qui ceciderunt, seueritatem: in te autem, bonitatem Dei, si permanseris in bonitate, alioqui & tu excideris, sed & illi si nō permanserint in incredulitate, inserentur: Potens est enim Deus, iterum inserere illos. Hæretici igitur, qui sarmēta illa sunt, quæ sustulit pater, si ab incredulitate recesserint, iterum uiti Christo, & arbori Ecclesie inserentur, dicente Propheta: *Hier. 3.* Reuertentes ad me repliantabo, Et dereuertēte recipiendo ait canon Apostolorū, quem citat Septima Synodus. Si quis presbyter eum, qui à peccato reuertitur, non recipit: sed reicit, deponitor, Eò quod Christum offendat, qui dixit, ob unum peccatorem, qui respicit gaudium oboriri in cœlo. Sunt autem duæ res, quibus hæretici ad unitatem Ecclesie reuocantur, mansuetudo & seueritas. Mansuetudine utimur, cum doctrina uerbi Dei, disputationibus & colloquijs, fraternis admonitionibus, eos ad uiam ueritatis reducere studemus. Colloquia autem accipimus, non quibus scripturas interpretandi potestas hæreticis permittitur: sed quibus per scripturas & patrū traditiones, & error eorum detegitur & reprobatur, & ueritas Catholica confirmatur: de quibus infra latè differemus. Augustinus aliquando in ea sententia fuit, ut nemo ad unitatem Christi cogendus: sed uerbo agendum esset, disputatione pugnandum, ratione uincendum: ne seueritate ipsa coacti nō ueri, sed ficti Catholici haberentur. Ideoque sola mansuetudine, non etiam seueritate aliqua reducendos esse purabat. Verum Ecclesia in corrigendis hæreticis hunc morem recepit & obseruauit, quem & Augustinus, mutata sua priori sententiā, approbat: ut si mansuetudine reduci possint hæretici, eam potius quàm seueritatem amplectamur. Si uero tam obstinati fuerint hæretici, ut nulla benignitate flecti possint, tum ad seueritatem conuertamur: & qui sponte redire nolunt, eos, ut redeāt, seueriore etiam disciplina cogamus.

Hæretici sunt
uelut ramifica
-ti.

Rom. 11.

Hier. 3.

cap. 15. Actio
prima.
Luc. 15.

Epist. 48.

De seueritate
mutauit Aug.
priorem sen-
tentia suam.

Quando uten-
dum est seue-
ritate.

Officiū Præ-
latorum &
Principum in
extirpandis hæ-
resibus.

Affectus cha-
ritatis erga hæ-
reticos ab er-
roribus con-
uertendos.

Gal. 6.

1. Ioan. 2.

1. Thes. 3.

1. Tim. 2.

Quomodo fra-
tres nostri
sunt, hæretici.

Eccle. 30. mus, Quod & scripturæ sanctæ & ratio naturalis approbant, & sæpe etiam profuisse rerum experientia demonstrat. Qui diligit filium suum (ait scriptura) assiduatur illi flagella, ut letetur in nouissimo suo, & non palpet proximorum ostia. *Ibidem* Item, Curua ceruicem eius in iuuentute, & tunde latera eius dum infans est, ne fortè induret, & non credat tibi. *Prouer. 23.* Item, Tu percutis eum quidem uirga, animam autem eius liberat à morte. *Ibid. 13.* Item, Qui parcat baculo, odit filiū suum, *Eccle. 33.* Item, Verbis non emendabitur seruus durus: si enim & intellexerit, non obediēt. Sed & Christus ipse uim intulit eis, quos conuersos esse uoluit. *Act. 9.* Sic Paulum prostrauit, excæcauit: magnum prius Ecclesiæ uastatorem, postea ædificatorem. *Luc. 14.* Sic Dominus ad cœnam magnam suam, prius inuitari & adduci iubet conuiuas, postea cogi. Nam cum serui sui respondissent: Domine factum est quod iussisti, & adhuc est locus. Exite, inquit, in uias & sepes, & quoscunq; inuenieritis, cogite intrare: Ostēditur quod in uis, utiq; & sepibus, id est, in hæresibus & schismatibus inuēti, intrare coguntur. Ecclesia igitur & ipsa, sponsum & dominum suum imitata: primum blandis uerbis, doctrina sana, errantes reuocat: redire autem nolentes, seuerius etiam compellit. Quod & Pauli sententia comprobatur, dicentis: Parati ulcisci omnem inobedientiam, cum completa fuerit prior obedientia uestra. Iam uero & rationi naturali congruit, ut eum, quem ad interitum properare uidemus, à periculo liberemus, Nec curare debet medicus, si molestus sit phrenetico furēti: quem si perire permittat, nō mansuetus, sed crudelis esse dicitur. Sic equum & mulum quibus non est intellectus, etiamsi morsibus & calcibus resistant, ijs qui eorum uulnera contrectant, non tamen ab eis, quin medicinam adhibeant, deseruntur. An non ad pastoralementiam etiam curam pertinet, oues quæ aberrauerunt & flagellis reuocare? Quanto magis homines ab hominibus, & fratres à fratribus, ne in æternum pereant, non sunt deserendi: & oues non solum, quæ uiolenter ereptæ, sed etiam blandè leuiterq; seductæ aberrauerint, ad ouile dominicum, si resistere uoluerint, flagellorum terroribus, uel etiam doloribus reuocandæ sunt: Cum negligentes pastores à Propheta corripiantur, dicente: Errantē non reuocastis, perditam ouem non inquisistis. Postremo experientia, optima rerum magistra, sæpe docuit, seueritatem in corrigendis extirpandisq; hæresibus plus ualuisse, quam mansuetudinem. Quod & Augustinus se quoq; planè expertū fatetur: Nempe, plus seueritatem Theodosij in hæreticos ualuisse, quam suam, & aliorum Episcoporum benignitatem. Quippe Theodosianæ legis terrore effectum est, ut qui prius uel timore uel errore, uel consuetudine, hæreticis adhæserant: liberè iam ad Catholicam unitatem redirent, alijs quidem negligentiam, alijs errorem suum fatentibus: alijs timorem, metum, & coactionem allegantibus: omnibus autem communiter

Cur Ecclesia utitur seueritate ad compellendum redire hæret.

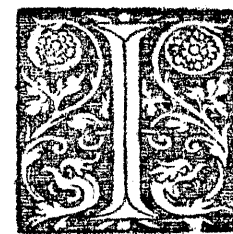
2. Cor. 10.

Ezech. 34. Plus effecit seueritas Theodosij Imp. q̄ mansuetudo Augustini.

Epist. 48.

muniter gratias Deo agentibus, quod eorum uinculis diruptis, ad uinculum pacis eos transtulisset. Illud quoq; de ciuitate sua commemorat, cum tota ipsa in parte Donati fuisset, ad unitatem Catholicam timore legum Imperialium conuersam, ac perfidiam hæreticorum deinceps ita detestatam fuisse, ut in ea nunquam fuisse crederetur. Tandem sanctus pater concludit, his alijsq; multis exemplis agnouisse, in hac causa rectè intelligi posse, quod scriptum est. *Da sapiēti occasionem, & sapientior erit.* *Prouerb. 9.*

An hæretici, & ab eis decepti, inuiti ad confessionem ueræ & Catholicæ fidei cogi possint, Cap. III.

Illud etiam quæsitum est, an hæretici, & qui ab eis seducti sunt & decepti, ad cōfitendum Catholicam fidem cogi possint? Quidam uerbo tantum & doctrina uincendos esse putant, in qua sententia Augustinus olim fuit (ut dictum est) sed in ea tamen non perseverauit. Qui hanc sententiā astruunt, his ferè rationibus nituntur. Primum, inquit, nemo ad bonum cogendus est, sed unusquisq; arbitrio suo relinquendus. Nec Christum legimus, nec Apostolos, aliquem ad fidem coëgisse, quin potius in Euangelio scriptum est multos discipulorum à Domino recessisse, & arbitrio suæ malæ & impiæ discessionis fuisse permisso: cæterisq; duodecim, qui remanserant, fuisse resposum. Nunquid & uos uultis abire? Præterea, Oportet hæreses esse (inquit Paulus) ut & qui probati sunt manifesti fiant in uobis: Quomodo ergo cogi possunt, ut desināt esse, quos ut sint ipsa etiam cogit necessitas? Ad idem adducunt, quod apud Mathæū dominus ille seruos suos prohibet, ne zizania colligant ex tritico, ne & triticum eradicent. Interrogatibus enim seruis, an ea essent colligēda, respondet, nonne fortè colligentes zizania, eradicetis simul cum eis & triticum: Si nite utraq; crescere usq; ad messem, et in tempore messis dicam mesoribus, Colligite primū zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum: bonum autem triticum congregate in horreum meum.

Sed uerius est, cogi etiam hæreticos posse, quod et idem Augustinus sensit, mutata priori sua sententia, sed ita tamen, si benignitate, ut conuertantur, flecti non possint. Sunt tamen quidam ita duri, ut nullo etiam timore, nulla seueritate flectantur. Alij rursus ingenio pertinaci quidem, sed qui disciplina seueriore ad uiam rectam reducantur: Tertij ore quidem abiurantes errorem, reuerti uidentur, sed impietatis suæ uenenū nihilominus in corde retinent. De primis dicitur, Oderunt in portis redarguentem, & sermonem sanctum abominati sunt. De secundis dicitur: Verbis non emendabitur seruus

In Epist. ad Vincentiū Donatistā, nume. 2. ro 48. Argumenta, quod hæretici non sunt cogendi ad reuertendum. Ioan. 6.

1. Corin. 14.

Matth. 13.

Verior sententia.

Hæretici in triplici sunt differentia.

Prouer. 1.

Prouer. 29.

D. BRVNI DE HÆRETICIS,

seruus durus: si enim & intellexerit, non obediet. De eo nimirum loquitur Sapiens: Qui uerbis non emendatur, sed qui tamen emendatur. De Tertijs dicitur, Simulator ore decipit amicum. Ac primi, quidem abscindendi sunt, ne eorum contagione reliqui etiã corrumpantur, & unã cum ipsis intereant. Secundi nõ extinguendi, sed grauius corripiendi erũt, donec uerberibus territi emendentur, qui uerbis corrigi non potuerunt. Tertij, qui errorem suum intra cor abscondunt, nec ullo signo foras proferũt, iudicio Dei reliquendi sunt, qui est solus scrutator cordis et renum. Sin uerò simulationem signis & indicijs, quantumlibet etiam leuibus prodiderint, tum in eos processus purgationis, ueluti de reciduatione suspectos, instituetur. Siue igitur obstinati in errore, & incorrigibiles fuerint hæretici: siue simulatores, siue duriores: quia in illis nulla proficit mansuetudo & benignitas: cogendi erunt terroribus, minis, & uerberibus. Et qui his ipsis emendati redierint, recipiendi: Qui autem obstinate in erroribus perseverauerint, prorsus eliminandi: nec quia ipsi perire uolunt, aliorum salus etiam nolentium negligenda. Quod Augustinus tali exemplo comprobatur. Si duo, inquit, aliqui in una domo simul habitarent: quam certissime sciremus ruituram, nobisq; id prænuntiantibus nollent credere, & in eadem manere persisterent: si eos inde possemus eruere uel inuitos, quibus imminentem illam ruina[m] postea demonstrarem, ut ulterius redire sub eius periculum non auderent: puto nisi faceremus, non immeritò crudeles iudicaremur. Porro, si unus illorum nobis diceret, quando intraueritis eruere, me metipsum continuo trucidabo: alter autem nec exire quidem inde, nec erui uellet, sed neque necare se auderet, quid eligeremus? Vtrum ambos opprimendos relinqueremus, an uno saltem per nostrã operam liberato, alterum non nostra culpa, sed sua potius interire permitteremus? nemo est tam infelix, qui non quid fieri in talibus rebus oporteat, facili[m] iudicet. Item post pauca, Quod si plurimi essent in domo ruitura, & inde unus saltẽ liberari posset, atq; id cum facere conaremur, alij semetipsos præcipitio necarent: doleremus de cæteris, uerum de unius saltem salute consolaremur: non tamen, ne seipsum alij perderent, perire uniuersos nullo liberato permitteremus. Quid igitur de opere misericordiæ, quod pro uita æterna adipiscenda, & pœna eterna uitanda, hominibus debemus impendere, iudicandum est: si pro salute ista non solum temporali, sed etiam breui, & ad tempus exiguum liberanda, sic nobis subuenire hominibus ratio uera & benigna compellit. Hæc ille sanctus pater. Quantq; interim Ecclesia pia mater, de saluat[is] gaudere mallet, quàm de perditis dolere: Neq; enim uult aliquem inimicorum suorum non solum perire, sed etiam aliquid perdere. Sed si domus David aliter nõ meruit habere pacẽ, nisi Absalon filius eius in bello, quod gerebat cõtra patrem,

Prover. 11.
Qualiter cum
his tribus diuer
sis agendũ est.

Hierc. 17.

Aug. Epist. 50.
Similitudo de
educendis his,
qui in domo
ructura sunt.

*Similitudo ab
Absalon, quẽ
pater uelit ser
uari.*
2. Reg. 18.

patrem, fuisset extinctus: quamuis magna cura mandauerit suis, ut eum quantum possent uiuum saluumq; seruarent, & esset cui pœnitenti paternus affectus ignosceret: quid ei restitit nisi perditũ flere, & sui regni pace acquisita, mœstitiã suã consolari? Iam igitur quod dicunt, neminem ad bonum cogendum esse, sed unumquemq; libertati uoluntatis suæ relinquendum. Attendite (inquit Augustinus) quid dixerit Apostolus. Qui Episcopatũ desiderat, bonũ opus cõcupiscit & tamen tam multi, ut Episcopatũ suscipiãt, tenentur inuiti, perducuntur, includuntur, custodiuntur: patiunturq; tanta inuiti mala quæ nolũt, donec eis absit uoluntas suscipiendi operis boni: quanto magis hæretici ab errore pernicioso trahendi sunt, & perducendi ad ueritatem, uel cognoscendam, uel eligendam. Si uoluntas mala semper suæ permittenda est libertati, quare Israëlitæ recusantes, & murmurantes tam duris flagellis, à malo prohibebãtur, & ad terram promissionis compellebantur? Si uoluntas mala suæ permittenda est libertati, quare Paulus non est permissus, uti pessima uoluntate, qua persequeretur Ecclesiam: sed prostratus est, ut excæcetur: & excæcatus est, ut inuitaret: mutatus est, ut mitteretur: missus est, ut qualia fecerat in errore, talia pro ueritate pateretur. Si uoluntas mala, semper suæ permittenda est libertati, quare monetur pater in scripturis sanctis, filium durum, non solum uerbis corripere, sed etiam latera eius tundere, ut ad bonam disciplinã coactus & domitus dirigatur: Vnde idem dicit: Tu quidem percutis cum uirga, animam autem eius liberas à morte. Si mala uoluntas suæ permittenda est libertati, quare corripiuntur negligẽtes pastores, & dicitur eis, Errantem non reuocastis, perditam ouem non inquisistis, Hæc Augustinus. Iam uerò quod dicunt, nec Christum nec Apostolos quencq; ad fidem coëgisse, nec principum contra hæreticos auxilium implorasse: Attendat, quia tunc primum Ecclesia nouello germine pullulabat, Vt inquit Augustinus: nondum completa fuerat illa propheta. Et adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes gentes seruient ei. Quod utiq; quanto magis impletur, tanto maiore uirtute Ecclesia potestate: ut non solum inuitet, sed etiam cogat ad bonum. Hoc Dominus significare uolebat, quod quamuis haberet magnam potestatem, prius tamen elegit commendare humilitatem. Hoc etiam in illa cõiuij similitudine satis euidenter ostenditur, ubi misit ad inuitatos, & uenire noluerunt, ait seruo. Exi cito in uias & plateas, & uicos ciuitatis, & pauperes ac debiles, cæcos, & claudos introduc huc: & ait Domino seruus, Factum est ut imperasti, & adhuc locus est, Et ait Dominus seruo: Exi in uias & sepes, & compelle intrare, ut impleatur domus mea. Vide nũc, quemadmodum de eis, qui primo uenerant, dictum est: introduc eos, nunc dictum est, Compelle: Ita significata sunt Ecclesiæ primordia adhuc crescentis, ut essent per uires etiam

Similitudo de
Episcopo qui
cogitur Episcop
patum assu
mere.
Epist. 204.
1. Tim. 3.

Non est uolunt
tas mala suæ
permittenda
libertati.
Num. 14.

Act. 9.

Eccle. 30.

Prover. 23.

Ezech. 34.

Alterius obie
ctionis solutio

c. dispiet. 23.

q. 4.

August. Epist.

204.

Psal. 71.

Luc. 14.

Compelle
intrare.

N compellendi.

1. Cor. 11. *Responsio ad uerba Pauli, oportet hæreses esse.* compellendi. Ad illud quod ex Apostolo afferunt, Oportet hæreses esse &c. facilis est responsio, Ex eo enim quod hæreses esse oportet, non sequitur, ideo hæreses esse tolerandas: & homines qui uel fingunt hæreses, uel fictas amplectuntur, non esse cogendos, ut abiuratis erroribus ueritatem sequantur, aut abiurare nolentes, con-

1. Corin. 1. *Phil. 2.* dignis pœnis percellantur. Et quomodo hæreses tolerandas Apostolum uoluisse dicemus, qui nos docet, Vnum omnes loqui, idem sapere: quod certe hæreses non sinunt, Sed & idem Apostolus, hæ-

Gal. 5. *Tit. 3.* reses inter carnalia crimina enumerat, scribens ad Galatas. Idem Tito suggerit, hominem hæreticum post primam correptionem de uitandum: quod peruersus sit huiusmodi, & delinquat ut suo ipsius iudicio damnatus. Quin & in omni penè Epistola adulterinas doctrinas fugiendas esse præcipiens: hæreses certè taxat, & hæreticos, quorum opera sunt adulteræ doctrinæ. Simili modo necesse est, ut ueniant scandala, inquit Christus apud Matthæum, sed mox addit: Veruntamen uæ homini per quem scandalum uenit, id est, Necesse est, ut in mundo perpetrentur homicidia, adulteria, furta, &c. Sed non ideo huiusmodi crimina toleranda sunt, sed publicè potius uindicanda. In quibus & illud locū habet, Si manus tua, uel pes tuus scandalizat te, abscinde eum, & projice eum abs te: Si oculus tuus scandalizat te, erue eū & projice abs te, id est, si hæreticus Ecclesiam scandalizauerit, abscindatur, projiciatur extra Ecclesiam. Quamquam ad illud etiam utiles sunt hæreses, si eas deuitemus, non sequamur. Nempe, ut qui probati sunt manifesti fiant: Nam hæresis facit, ut & fides nostra & dilectio probatior fiat: Fides, ne ab eis decipiamur: dilectio, ut eis corrigendis, quantum possumus, consulamus, ut supra ex Augustino collegimus. Et ad eundem modum accipiendum est, quod de non colligendis zizanijs afferunt. Non enim prohibet hæc parabola, malos non esse corrigendos, aut ad bonum cogendos, sed in corrigendo modestiæ potius admonet: ut scilicet ita corrigamus, ne malos abijcientes, simul & bonos perdamus. Scimus, propter bonum pacis publicæ malos tolerandos esse, pro conditione temporum: Immo semper habebit Ecclesia bonos & malos, semper ager Domini habebit triticum & zizania. Tolerat Aaron multitudinē Idolum erigentem & fabricantem: Tolerat Moyses tot millia murmurantium aduersus Deum, & offendentiū sanctum nomen eius: Tolerat Dauid Saulem persecutorem suum sceleratis moribus: Cælestia deserentem, magnis artibus inferna quærentem, occisum uindicat: Christum etiam Domini, propter Sacramentum uenerandæ unctionis, appellat. Tolerat Samuel nefandos filios Heli, peruersos filios suos, quos populus, quia tolerare noluit, accusatus, diuina seueritate correptus est: Tolerat denique ipsum populum superbum, contemptorem Dei: Tolerat Esaias, in quos tam

multa

multa uera crimina inculcat: Tolerat Hieremias, à quibus tãta per-

Hiere. 26. petitur: Tolerat Zacharias pharisæos & scribas, quales illo tempore fuisse scriptura testatur. Tolerat Dominus Iudam, diabolum, furem, & uenditorem suum: Tolerant Apostoli pseudoapostolos sua quærentes, non quæ Iesu Christi. Tolerati quidem sunt hii, & multi alij, sed ad tempus: Nam inter hos multi non creuerunt usque ad messem, sed antè & collecti eradicati, & in ignem comburentem coniecti fuerunt. Sic & hæretici ita ad tempus tolerandi sunt, ne excrescentes, & in agro Domini luxuriantes, multitudinè sua triticum, id est, Catholicos obruant, suffocent, & agrum penitus deuaſtent. At hic fortasse obijciat quis, quod Gregorius ad Pascasium Episcopum Neopolitanum scribit. Qui syncera, inquit, intentione, extraneos à Christiana religione, ad fidem cupiunt rectam perducere, blandimentis debent, non asperitatibus studere: ne quorum meritum reddita ratio à plano poterat reuocare, pellat procul aduersitas. Item illud Toletani Concilij. De Iudæis autem præcipit sancta synodus, nemini deinceps uim inferre. Cui enim uult Deus miseretur: & quem uult indurat. Non enim tales inuiti saluandi sunt, sed uolentes, ut integra sit forma iustitiæ. Sicut enim homo propria arbitrij uoluntate serpenti obediens, perijt: sic, (uocante se gratia Dei) propria mentis conuersione, quisque credendo saluatur. Ergo non ui, sed libera arbitrij sui uoluntate, & facultate, ut conuertantur, suadendi sunt, non potius impellendi. Hoc de Iudæis cum statutum sit, quid est, quod hæreticos, ut ad unitatem Ecclesiæ Catholicæ redeant, compellimus: ac non potius suæ uoluntati relinquimus? Sed est alia ratio, quæ hos cogit, illos uoluntati suæ relinquit: ut idem Concilium Toletanum declarat. Nam ideo hæretici coguntur, non Iudæi: quia hæretici semel Sacramentis diuinis associati sunt, & Baptismi gratiam susceperunt, & Chrismate uncti sunt, & corporis Domini extiterunt participes, ideoque fidem, quam semel susceperunt, tenere coguntur: ne nomen Domini blasphemetur, ac fides, quam susceperunt, uilis ac contemptibilis habeatur.

Quomodo tolerantur hæretici.

c. qui syncera, 45. distin. Obiectio de Iudæis non cogendis ad fidem Christi.

C. de Iudæis 45. distin. Rom. 9.

Solutio, quia alia est ratio de hæreticis quæ de Iudæis.

In conuertendis hæreticis, & extirpandis hæresibus, quæ sint partes Romani Pontificis, Caput IIII.

Onuersio hæreticorum, ad Romanum Pontificem aliosque Episcopos & Prælatos Ecclesiæ: Extirpatio autem hæresum & schismatum comuniter ad eosdem ipsos Prælatos, & sæculares & Catholicos principes pertinet. Consequens est igitur, ut iam de horum omnium officijs, tam ad mansuetudinē quam ad seueritatem pertinentibus, ordine dicamus. Principio igitur sub-

N ij orta

Officium Ro.
Pont. contra
subortam ali-
cubi hæresim.

orta alicubi hæresi, ad officium Romani Pontificis pertinet, ut huiusmodi malum non dissimulet, sed ne latius serpat, multosque contaminet uel potius interimat, celeriter prouideat, ut patres Mileuitani Concilij ad Innocentium Papam I. scribunt. Deinde etiam Episcopos eius loci, aliosque Catholicos, per Epistolas aut nuncios, de ea re certiores faciat, Tum ne & ipsi dissimulent, admoneat, & ut ab hæreticis ipsis, eorumque praua doctrina caueant: & Deum orent, ut Ecclesiam suam à laqueis eorum liberet. Tum eorum corda illuminet, & ut ipsi à diaboli nexibus liberati, ad Ecclesiae unitatem reuertantur.

Exemplum Fabiani contra Nouati hæresim.

1. Pet. 5.

Sic Nouati hæresi exorta, Fabianus, ad omnes ubique Catholicæ Ecclesiae ministros, scribens. Insuper (inquit) & illud uos scire desideramus: quia nostris temporibus præpedientibus peccatis nostris, suadente antiquo hoste (qui semper ut Leo rugiens circumit quærens quem deuoret) superuenit Nouatus ex Aphrica, & separauit de Ecclesia Christi Nouatianum, & quosdam alios Christi confessores: & conuertit in prauam doctrinam, à quibus uos fratres auertite: Et caueate ab omnibus, qui alteram doctrinam tenent, quam Apostoli & eorum successores tenuerunt & docuerunt: ne (quod absit) post eum euntes, in laqueum Sathanæ, cathenis et compedibus eius detineamini. Hactenus cauendum ab eorum doctrina suadet.

Pia petitio & precatio Fabiani Papæ.

Deinde ut pro liberatione Ecclesiae, & conuersione eorum orent, hortatur. Unde, inquit, fraternitatis uestræ charitatem intimis obsecramus precibus, ut nostræ paruitatis in uestris sacris orationibus memores esse dignemini: orantes & deprecantes Dominum cæli, ut tam nos, quam sancta mater Ecclesia, Christi precioso sanguine redempta, à laqueo uenantis Sathanæ, & ab importunis & malis hominibus liberemur: & sermo Dei currat, & clarificetur, & praua eorum & omnium peruersa docentium doctrina corruat, atque deficiat. Precamur etiam ut pietatis uestræ precibus impetrare studeatis, ut Deus & Dominus noster IESVS CHRISTVS, qui uult omnes homines saluos fieri, & neminem perire: sua ingenti omnipotentia, reuerti faciat corda eorum ad sanam doctrinam, & Catholicam fidem, quatenus respiciant à Diaboli laqueis, quibus capti tenentur: & aggregentur filiis matris Ecclesiae. Ad eundem modum Damasus Papa ad Episcopos in Illyrico constitutos scribens: Relatione, inquit, Gallicanorum, & Venetorum fratrum, quosdam hæresibus fauere cognouimus. Quod malum non solum cauere debent Episcopi, sed etiam reluctari, contra ea quæ gesta sunt imperitia aut simplicitate, quorundam prauis interpretationibus deceptorum. Ac deinceps sese opponere dissentienti doctrinæ, uidereque quotiescunque percusserrint aures dissensionis tela, ne rursus labantur, sed patrum potius sententijs inhæreant. Et Anastasius Episcopus, Africanos adhortatur, ut de hæreticorum & schismaticorum, Donatistarum in-

Theod. l. 2. c. 22
Admonitio Damasi ad Episcopos.

sidijs,

fidijs, et improbitatibus, quibus Africanam Ecclesiam grauiter uexabant, nullo modo dissimularent, ut ipsi in Concilio Africano testantur. De admonendis item hæreticis, ut ad ueram fidem conuertantur, Cornelius Papa omnibus S. Dei Ecclesiae filiis ita scribit. Quapropter, charissimi, hortamur uos, & deprecamur per Dominum nostrum Iesum Christum, prædictos hæreticos (de Nouatiano, & Nouato loquitur) & omnes quos à recta fide et doctrina apostatare cognoueritis, exhortationibus & bonis studijs uestris ad Catholicam fidem & rectam doctrinam conuertere contendite, & in Dei uoluntate persistere suadete: & non solum hos, sed omnes qui nondum rectam fidem perceperunt, ad Catholicam fidem perducere festinate. Neque uero hic, non solum pro hæreticis & schismaticis, sed etiam pro quibuslibet infidelibus orandi mos, ab his quos dixi Pontificibus, sed Apostolorum potius constitutione & usu introductus est: ut Celestinus Papa in ea Epistola, quam ad Gallie Episcopos scribit, testatur. Orationum quoque sacerdotalium Sacramenta (inquit) respiciamus, quæ ab Apostolis tradita in toto mundo, atque in omni Ecclesia Catholica uniformiter celebrantur, ut legem credendi lex statuat supplicandi. Cum enim sanctarum plebium præsules mandata sibi legatione fungantur, apud diuinam clementiam humani generis agunt causam, & tota secum ingemiscente Ecclesia postulant & deprecantur: ut infidelibus donetur fides, & Idolatræ ab impietatis suæ liberentur erroribus: ut Iudæis ablato cordis uelamine, lux ueritatis appareat: ut hæretici Catholicæ fidei perceptione respiciant: ut schismatici spiritum rediuiuæ charitatis accipiant: ut lapsis poenitentiae remedium afferatur: ut denique Catechumenis, ad regenerationis Sacramenta perductis, cælestis aula misericordiae referatur. Hæc autem non perfunctorie neque inaniter peti à Domino (ut inquit idem Pontifex) rerum ipsarum monstrat effectus: quandoquidem ex omni errorum genere plurimos Deus dignatur attrahere, quos erutos de tenebrarum potestate transfert in regnum filij charitatis suæ, ut ex uasis iræ uasa faciat misericordiae. Quod adeo totum diuini operis esse sentitur, ut hæc efficienti Deo gratiarum semper actio laudisque confessio, pro illuminatione talium uel correctione referatur. Nec dubium est, huiusmodi orationibus olim à Deo impetratum, ut à Nouato & Nouatiano seducti, rursus ad ueram fidem conuerterentur. Quæ ratione Cyprianus, alijque Africani Episcopi, gratias agebant Deo, quod quidam qui dudum fuerant fideles, à recta fide, diabolo instigante, se separauerant: errore deposito, & schismatico & hæretico furore relicto, ad Ecclesiam Catholicam, & ad fidem rectam fuissent reuersi, ac unitatis & ueritatis domicilium fidei sanitate recepissent, alijque redeundi uiam exemplo, fide, & probatione sua fecissent. In his fuit Maximus quidam Presbyter Romanæ Ecclesiae, &

Cornelii Papæ admonitio. Orandum esse etiam pro hæreticis & infidelibus.

Hic mos orandi est antiquus Apostolorum.

Forma orandi pro diuersis.

Efficax Episcopi & popularis oratio pro hæreticis & infidelibus ad fidem conuertendis.

Cypri. Epist. 10 & 12. ad Cornelium Papam lib. 2.

Euseb. lib. 6.
cap. 33. Eccle.
hist.

Vrbanius, qui secundo confessores extiterant. Sed & Sidonius & Celerinus, qui ualde clari in confessoribus habebantur, eò quòd omnium tormentorum genera superauerant, ut Cornelius ad Fabianum Antiochenum Episcopum scribit. De quibus & hæc addit. Sed isti, inquit, cum diligentius perspexissent, Nouatū omnia fraudibus, dolis, mendacijs, & periurijs agere, & quia bonitatem ad hoc solum simularer, ut deciperet ignorantes, relicto eo uel potius execrato, ad Ecclesiam cum magna satisfactione reuertitur, & præsentibus presbyteris ac Episcopis, sed & laicis uiris, primo quidem errorem suum, tum deinde illius fraudes ac fallacias confitentur. Sed & Pontifex ipse Romanus suam curam adhibebit, ut hæretici & schismatici ab errore ad ueritatem, & à sensus proprii singularitate, ad unitatem Catholicæ Ecclesiæ reducantur. In qua re ea moderatione utetur, ut ueniam cupiat præstare correctis, ut Leo Papa docet. Primum igitur si quos hæreticos emergere depræhenderit, sine mora eos, ut ab errore desistant, eaq; & doceant & sentiant, quæ Catholica tenet Ecclesia, paternè admonerit. Quòd si hoc pacto admoniti respuerint, & digna se satisfactione purgauerint, non solum à misericordia Dei non alieni censendi: sed cum gementibus etiam gemendum, cum flentibus flendum: immò reuertentes summo gaudio ad communionem recipiendi sunt. Si enim summum gaudium est in cælo, super uno peccatore pœnitentiã agente: quanto magis est gaudium, & in terris pariter & in cælis, super ijs, qui ab Ecclesia semel abscissi, ad eandem cum gloria sua, & cum laude reuertuntur? Sin uero admoniti (ut præmissum est) nihilominus in errore suo obdurati persistierint. Tum demū nullus ad eos amplius pacis Epistolam dabit: Exemplo Leonis Pontificis, qui Anatholiū Constantinopolitanum Episcopum, quem de hæresi suspectum habebat, hoc modo uitabat. Sed eos secundum regulas Ecclesiasticas aut ipse condemnabit, aut alijs Episcopis condemnandos committet. Quod non solū in pœnam fit hæreticorū, sed etiam exemplum eorum, qui ab hæreticis sunt decepti, ut uidentes authores & magistros suos condemnatos, ipsi facilius reuertantur, ut Innocentius Papa testatur. Nam de Pelagio loquens: Si, inquit, quocumq; restitit loco, eorum animos (qui facile uel simpliciter crederent disputanti) hac affirmatione decepit, Dei nostri misericordia gratiaq; credimus, quòd facile corrigantur, audita eius damnatione qui fuerit pertinax & resistens, huius dogmatis author inuentus. Idem sentiunt patres Carthaginensis Concilij, ad eundem Innocentium Papam scribentes. Vnde, inquit, factū est, ut recensendum peteremus, quid ante fermè quinquennium super Celestij nomine, hic apud Ecclesiam Carthaginensem fuerit exagitatum. Quo recitato, sicut ex subditis aduertere poterit Sanctitas tua, quamuis indicatio manifesta cōstaret, quia illo tempore, Episcopali iudicio

Hæreticos
primū pater-
ne admone-
bit Ro. Pon-
ut respiciant.

Leo Papa
epist. 49.

Luc. 15.
Obdurati ex
communicen-
tur & dam-
nentur.

Epist. 55.

Innocent. in
epist. ad Quin-
tu Episc. 27.

Sententia
Carthag. con-
tra Celestij
hæret.

iudicio excisum hoc tantū uulnus ab Ecclesia uideretur: nihilominus tamen id cōmuni deliberatione cēsumus, ut huiusmodi persuasionis authores (quamuis & ad presbyterium idem Celestius postea peruenisse dicatur) nisi hæc apertissimè anathematizauerint, ipsos quoq; anathematizari oportet: ut si ipsorū non potuerit, saltem eorū qui decepti sunt ab alijs, uel decipi possunt, cognita sententia, quæ in eos lata est, sanitas procuretur. Hoc modo Felix Papa III. Petrum Moggum Antiochenū, & Acatium Constantinopolitanū Episcopum, Chalcedonensem Synodū recipere recusantes, Nestorianamq; & Eutichianam impietatē defendentes, primū quidem admonuit. Sic enim ad Acatium, Peccasti, ne adijcias & de prioribus supplica. Et ad Petrum Moggum: Fuge, obsecro, huiusmodi errorem: Corruisti, noli in ea ruina persistere: Peccasti, iam peccare noli. Expectate Sancta Dei Ecclesia, cupit amplecti pœnitentē in uanis propositionibus tuis, &c. Deinde huiusmodi paternæ admonitioni non parentes, Petro quidē prius ab uniuersa Ecclesia iudicato, Acatiū etiam ipsum Apostolica autoritate damnauit, damnationisq; chartas ei transmisit. Sic enim habet Epistola damnatoria. Habe ergo cum his, quos libenter amplecteris, portionē ex sententia præsentī, quam per tuæ tibi direximus Ecclesiæ defensorē, Sacerdotali honore & communione Catholica, nec non etiam à fidelium numero segregatus, sublatum tibi nomen, & munus ministerij sacerdotalis agnosce sancti spiritus iudicio, & Apostolica autoritate per nos damnatus, nec iam anathematis uinculis eruentus. Et ad eundem modum Damasus Papa, Timotheum & Apollinarem hæreticos damnauit, quod ipse in Epistola, ad Orientales Episcopos scripta, testatur, his uerbis. Cur igitur rursus à me quæritis damnationem Timothei, qui & hic iudicio Apostolicæ sedis, præsentē Petro Alexandrinæ ciuitatis Episcopo, cum Apollinari doctore suo damnatus est, & in die iudicij tormenta debita & supplicia sustinebit. Si uerò leuioribus quibusdam ille suadet, ueluti quandā spem habens, qui uerā spem in Christi confessione mutauit, sciant se similiter cum isto perituros, cum quo Ecclesiasticæ regulæ resultabunt. Debent etiā Episcopi damnationis hæreticorum, tam à Papa, quam ab alijs Episcopis factæ, fieri certiores: ut qui semel damnati sunt, eorum cōmunio à Catholicis uetari possit. Quod prudēter admodū Flauianus Episcopus, de Eutiche condemnato scribens, Leonē Pontificem admonet. Olim, inquit, quicquid egerimus, misimus ad beatitudinē uestram literas, quibus literis docuimus, & presbyterio illum esse nudatum: quia sic captus est, ut iussimus eum cum monasterijs nullam habere rationē, & exclusimus eum à cōmunionē nostra, ut sanctitas uestra hoc cognoscens, quod circa illum actū est, omnibus Episcopis sub beatitudine uestra degenitibus, manifestare dignetur illius impietatē: ne nesciētes aliqui quid

Paterna Fœ-
licis III. ad-
monitio ad
Acatium.
Liberatus in
Breuiario
cap. 17.

Sententia dā-
nationis in
Acatium.

Damasus sen-
tentia in duos
hæret.
Trip. hist.
lib. 9. cap. 15.
Theod. lib. 5.
cap. 10.

Ne damnatis
a Papa cōmuni-
cent Episc.

ille senserit, quasi ad Orthodoxam, uel per literas, uel per aliquam coniunctionem, loquatur. Et Damasus, de condemnatione Timothei Apollinaris discipuli, loquens. Scitote, inquit, quia dudum Timotheum prophanum, ineruditum Apollinaris hæretici discipulum, cum impio eius dogmate condemnauimus: nec ultra concedimus eius reliquias qualibet ratione de cætero præualere. Si autem adhuc serpens ille antiquus, semel & secundo percussus, ad pœnam propriam reuiuiscit: quicquid extraneus ab Ecclesia est, mortiferisq; uenenis suis quosdam infidelium tentare non cessat, hanc tanquam pestiferam declinate corruptionem.

De officio Episcoporum in extirpanda hæresi, & conuertendis hæreticis, Caput V.

Efficium autem Episcoporum, in extirpanda hæresi, & conuertendis hæreticis, in his ferè rebus consistit. Primùm, ut in una Ecclesia inter se, & cū summo Pontifice, tanquam uniuersalis Ecclesiæ moderatore & capite, mentem habeant unam: Quem in uera fidei consensione, ut ducem: una quoq; uoce, ut comites sequantur, ut ad Cornelium Papam scribit Cyprianus. Deinde partes Episcoporum sunt, ut summa uigilantia cauti sint, ne quid sibi hæretica prauitas audeat uendicare. Quibus summa autoritate resistere debent, ut & ipsi fratres suos de hæresibus, quas in Ecclesijs suis suboriri deprehenderint, eorumq; authoribus cauendis admo- neant. Tertio, ut resipiscentes de suis authorib; suorū à se damnatis erroribus, ad communionem Catholicam recipiant. Eos uero qui in sua obduratione persistierint, ac hæresim suam defenderint: & quos benignitas sanare nequit, eos districtius comprimentes, professionis suæ merito, iuxta regulas Ecclesiasticas, condemnent. Tomum item, & confessionem fidei suæ, ad confirmandos fratres, ædant. Postremò illud etiam obseruabunt, ut quicquid ex hæresi scandali ortum fuerit: quicquid item in causa actū fuerit, totum hoc ad sedem Apostolicam referant, rationemq; factorum suorum eidem reddāt: ut & ipsa quæ acta fuerint confirmare, aut iuxta sententia impietatem hæreticam uindicare, alijsq; Episcopis manifestare possit. Huiusmodi officium Alexander Patriarcha Alexandrinus, cum primum Arrium hæresim suam in Ecclesia excitare, ac in extraneis conuentibus, & concilijs suadere intellexisset, diligenter exequutus est. Quod eius duæ indicant Epistolæ, quas ea de re ad Coepiscopos, & Catholicæ Ecclesiæ ministros, scripsit. Harum una, admonitionem de cauendis hæreticis: altera damnationem eorundem continet. Quæ quoniam pulchræ sunt & dignæ, quas omnes Episcopi

in

in similibus casibus, imitandas sibi proponant, libuit earum etiam uerba, quatenus ad propositum nostrum faciunt, hic inserere. Prior itaq; Epistola in hunc modum habet. Cum unum, inquit, Catholicæ sit corpus Ecclesiæ, mandato existente in sacris scripturis, ut seruetur uinculum unitatis & pacis, consequens est, debere nostris scribere, et alterutris, quæ apud singulos aguntur insinuare, ut siue patitur siue gaudet unum membrū, compatiamur aut congaudeamus ad inuicē. In nostra igitur Parochia nunc egressi sunt uiri iniqui, & Christo rebelles, docentes Apostasiam, quam rectè quilibet præcurrere suspicetur Antichristo. Et uolui quidem hoc taciturnitati contradere, si quomodo inter solos Apostatas consumeretur hoc malū, & non loca alia penetrando, simplicium sordidaretur auditus. sed quoniam Eusebius, nunc Nicomediæ patrocinauit, etiam his Apostatis commendans eos, si quomodo trahat aliquos ignorantes ad hanc pessimā hæresim, & Christo rebellē. Ideoq; necessariū iudicauit, sciens quod in lege scriptum est, Vterius non tacere, sed uobis omnibus indicare, quatenus etiam uos sciatis Apostatas, & eorum hæresis uerba nequissima caueatis. Si uero scripserit uobis Eusebius, nec recipiatis eum nec scripta eius suscipiatis. Deinde enumeratis Apostatis, ac eorum narrata opinione, ita concludit. Contristamur itaq; pro eorum perditione, & maximè quia & ipsi aliquando quæ Ecclesiæ sunt audiuerint, & nunc ab ea prorsus exiliunt, non tamen admiramur. Hoc enim & Hymenæus & Philetus passi sunt, & ante eos Iudas, qui cum esset sequutus saluatorē, postea proditor factus est & Apostata, sed de his quidem ipsi non sumus ignari. Dominus enim dixit: Videte ne quis uos seducat, multi enim uenient, in nomine meo dicētes, quia ego sum, & tēpus propè est & multos errare facient, ne ergo eatis post eos. Discēs enim hoc à saluatore Paulus, dixit: Quia nouissimis temporibus Apostatabunt quidā, attendentes ad spiritus erroris, doctrinasq; dæmonum, quæ ueritatem auersantur. Domino siquidem, & saluatore nostro Iesu Christo, per semetipsum pronunciante, & per Apostolum designate, de talibus consequenter nos per nos ipsos audientes impietate illorum, Anathematizauimus eos, sicut prædiximus: ostendentes eos extraneos à fide, Ecclesiæq; Catholica. Indicamus autem hæc uobis, dilectissimi atq; charissimi comministri, ne quos eorum, si forte tētauerint etiam ad uos uenire, suscipiatis, neq; Eusebio, neq; cuiuslibet eorum scribenti pro eis obediatis. Decet enim nos tanquam Christianos, ut omnes contra Christum loquentes & sapientes, quasi Deo rebelles, & animarū corruptores, totis uiribus auersemur, ut neq; Aue huiusmodi hominibus dicamus, ne fortè, etiam peccatis eorum communicare uideamur, sicut beatus Ioannes ait. In posteriori uero, quæ ad Alexandrum Constantinopolitanum Episcopum scripta est, enarra-

ta primum

Epistola Alex-
xandri cōtra
Arrium & cō-
plices eius.

Eusebius Ni-
comedie Ar-
rii defensor.

Cōtristari de
eorum perdi-
tione.

1. Tim. 1.

Præntiati
ab ipso Domi-
no & a Paulo
Matt. 24.
1. Tim. 4.

Damnatio
eorum.

Ioan. Epist. 1.

Altera Epist.
de eisdem Hære.

Trip. lib. 9.
cap. 15.
Theod. lib. 9.
cap. 10.

Epist. ad Cor-
nelium 1.

Leo Epist. 60.

Quomodo cō-
tra obduratos
agendum sit.

Vt ad Rom.
Pont. acta re-
ferant.

Socrat. in Tri.
lib. 1, c. 14.

ta primum Arrii atq; Achillis hæresi, contra autem ueritate Catholica roborata, ad extremum anathematizationē & damnationem eorum his ferè uerbis indicat. Arrius igitur & Achilles & qui cum eis sunt, ueritatis inimici, ab Ecclesia procul sunt expulsi, alieni facti à prima doctrina nostra, secundum B. Paulum, dicentem, Quicumq; uobis annunciauerit præter id quod accepistis, anathema sit, licet angelum de cælo esse se fingat &c. Hos igitur anathematizatos à fraternitate, nullus uestrum suscipiat, aut habere patiat, ea quæ ab eis uel dicuntur, uel conscribuntur &c. Et paulò post: Hos igitur qui contra Christum tanta præsumunt, quicq; Christianitati iam publicè derogarunt, qui inter iudicia persecutiones nobis, quantum in ipsis est, excitare non cessant, & ineffabile sacramentum natiuitatis Christi eneruare moluntur, auersamini, dilectissimi, & unamines & concertatores nobiscum contra eorū uæsanam estote præsumptionem, ad similitudinem comministrorum nostrorum, qui indignati sunt, & aduersus eos mihi scripserunt, & in Tomo, quem etiam uobis direxi per filium meum Archidiaconū subscripserunt, tam totius Ægypti & Thebaidis, quàm Lybiæ ac Pentapolis Syriæ, Liciæ, Pamphiliæ, Asiæ, Capadociæ sacerdotes, aliarumq; prouinciarū: Ad quorum instar etiam uos confido eum suscipere. Ad eundē ferè modum flauianus Constantinopolitanus Episcopus, cum Eutiches Monachus Constantinopoli Nestorianam hæresim dudum sopitam, rursus excitasset: & nouam quoq; ipse confinxisset, primo quidem coacto sacerdotum consilio, & hæresim ipsam et illius authorem canonica damnatione perstringit. Deinde Leonem Pontificem de his ipsis certiore facit. Sic enim ad sanctissimum Pontificem scribit. Sunt enim quidam ueste sua oues significantes, interius lupi rapaces, quos ex fructibus eorum debemus cognoscere. Isti prima fronte uidentur esse de numero nostro sed non sunt de numero nostro: Si enim de nostro numero essent, nobiscum mansissent: Quoniam autem cœperūt assumere iniquitatem, illud quod prius occultabatur, in illis aperitur, & dolus omnis fit omnib. manifestus. Quos quidem debemus cognoscere, & præuidere, & à quibus oportet multum cauere &c. Talis inter nos Eutiches emerfit, quondam Presbyter & Archimandrites. Et paulò post. Sed ne multa dicēs longam faciam Epistolam, olim quicquid egerimus misimus ad beatitudinē uestram literas. Quibus litteris docuimus, & Presbyterio illū esse nudatum, quia sic captus est, & iussimus eum cum monasterijs nullam habere rationem, & exclusimus eum à communione nostra, ut Sanctitas uestra hoc cognoscens, quod circa illum actum est, omnibus Episcopis sub beatitudine uestra degentibus, manifestare dignetur illius impietatem: ne nescientes aliqui, quid ipse senserit, quasi ad Orthodoxum uel per litteras, uel per aliquam cōiunctionem loquantur, Et in hoc

Galat. 1.

Vt deuentur
damnati hæ-
retici.Processus &
acta Flauiani
contra Eutich.Verba Flauiani
ad Leonē
Papam.Eutiches depo-
situs & dam-
natus a Flauiano.

In hoc quidem probatur Flauianus. In hoc autem repræhendebatur à Romano Pontifice, quod non statim in ipsis principijs, de omnibus quæ ad causam pertinebant, eum certa relatione instruxisset. Sic enim Leo ad Flauianū. Cum Christianissimus & Clemētissimus Imperator, sanctæ & laudabilis fidei, pro Ecclesiæ Catholice pace sollicitus ad nos scripta transmiserit, de his qui apud uos perturbationis strepitum mouerant, miramur Fraternitatem tuā, quicquid illud scandali fuerit, nobis silere potuisse: & non potius procurasse, ut primitus nos insinuatō magis tue relationis instrueret, ne de rerum gestarum possemus fide ambigere. Accepimus enim libellum Eutichetis presbyteri, &c. Et paulò post. Quibus rebus intercedentibus necdum agnoscimus, qua iustitia à cōmunicōne Ecclesiæ fuerit separatus: sed respicientes ad causam, facti tantum nosse uolumus rationem, & usq; ad nostrā notitiā omnia deferri. Quoniam nos, qui sacerdotū domini matura uolumus esse iudicia, nihil possumus, incognitis rebus, in cuiusquā partis præiudiciū definire, priusquā uniuersa quæ gesta sunt, ueraciter audiamus: & ideo Fraternitas tua per idoneam maximè aptamq; personam, plenissima nobis relatione significet, quid contra antiquam fidem nouitatis emerferit, quod feruori sententia dignum fuerit uindicare, &c. Qua negligentia deinde utcunq; emendata, plenius à Flauiano de tota causa informat, contra exortā Eutichetis hæresim, Epistolam ad Flauianum scribit, in qua Apostolicæ fidei regulam, & rationem plenissimè complectitur, quam legatis suis ad Ephesinā Synodum secundam, à Theodosio Imperatore indictam, missis, eidem reddendam, ac per ipsum Synodo præsentandam & communicandam transmittit. Quæ etsi per Dioscorum Alexandrinum in eodem Concilio suppressa fuerit: tamen in Chalcedonensi omnium patrum, & totius Christiani orbis iudicio, confirmata fuit, ut ipse Leo testatur. Quin & Geladius Papa eandē in eo decreto, quod cum lxx. Episcopis de Apocryphis scripturis fecit, inter Autenticas scripturas Ecclesiæ enumerans, ita approbat & confirmat, ut Anathema in eos dicat, qui textu illius usque ad unum iota disputato, eam non in omnibus uenerabiliter receperint. Eodem modo patres Concilij Mileuitani ad Innocentium Pontificem de Pelagiana hæresi referunt. Quia te Dominus gratiæ suæ, iniquiunt, præcipuo munere in sede Apostolica collocauit, talemq; nostris temporibus præstitit, ut nobis potius ad culpam negligentiae ualeat, si apud tuam uenerationem, quæ pro Ecclesia sunt suggerenda, tacuerimus, quàm ea tu possis uel fastidiosè, uel negligenter accipere: magnis periculis infirmorum membrorum Christi, pastorale diligentiā quæsumus adhibere digneris. Noua quippe hæresis, & nimium perniciofa tentat assurgere inimicorum gratiæ Christi. Et paulò post: Hæc insinuantes Apostolico pectori tuo non habemus

Leonis rescriptum
ad Flauianum.

Epist. 8.

Epistola Leonis
ad Flauianum
contra
Eutichetis errorem.

Leo Epist. 16.

Dist. 15. sancta
Romana.
Epistola Concilij
Mileuitani
ad PP. Innocent. I.Nova hæresis
Pelagiana.

habemus opus multa dicere, & tantam impietatem uerbis exaggerare, cum proculdubio te ista permoueant, ut ab eis corrigendis, ne latius serpent, multosq; contaminent, uel potius interimant, dissimulare non possis. Deinde etiam expressis authorum nominibus quales omnino sint declarant, adhortantes Pontificem, ut instanter & celerius contra eos, ne alios plurimos, si ab eis dissimuletur, laqueis suis implicent, prouideat. Et ad extremum his uerbis Epistolam concludunt. Hęc, inquit, ad Sanctitatem tuam de Concilio Numidię scripta direximus, imitantes Carthaginensem Ecclesiam, & Carthaginensis prouincię Coepiscopos nostros, quos ad sedem Apostolicam, quam Beatus illustras, de hac causa scripsisse comperimus. Sed & sancti Episcopi eiusdem congregationis, inter quos & Augustinus fuit, priuata Epistola eundem Pontificem non solum de hæresi ipsa, de eiusq; autore instruunt, & hæresim ipsam apertissimis scripturis destruunt: sed etiam librum ab eo scriptum transmittunt, & quibus modis corrigendus sit, consulunt. Nimirum ut aut Romam accersitus, aut per literas diligenter quid sentiat interrogetur, ut si id astruat, quod Ecclesiastica & Apostolica docet ueritas, absoluatur: & si librum suū esse neget, eundem anathematizet: & ueritatē, quam doctrina Christiana demonstrat & prædicat, confiteatur: Aut si hoc recuset, ut dignus est, iudicetur. Quam sanē patrum diligentiam & sollicitudinem Romanus Pontifex duplici nomine cōmendat, & quod pro officio eorum, & erga sedem Apostolicam reuerentia merito præstetur, & quod firmitus etiam sit, quod non solum à synodis Episcopalibus agitur, sed etiam Apostolica autoritate cōfirmatur. Diligenter, inquit, & congruē Apostolici consultiis honoris arcana: honoris, inquam, illius quem præter illa quæ sunt extrinsecus, sollicitudo manet omnium Ecclesiarum super anxijis rebus: quæ sit tenenda sententia, antiquæ scilicet regulæ formam sequuti, quam toto semper ab orbe mecum nostris esse seruata. Verum hæc missa facio, neq; enim uestram hæc credo latere prudentiam, qui id etiam actione firmastis, scientes, quod per omnes prouincias de Apostolico fonte petentibus responsa semper emanēt: præsertim quoties fidei ratio uentilatur, arbitror omnes fratres, & Coepiscopos nostros, non nisi ad Petrum, id est, sui nominis & honoris autoritatem referre debere. Velut nunc retulit uestra dilectio, quod per totum mundum possit Ecclesijs in commune prodesse. Fiant enim necesse est cautiore, cum inuentiones malorum ad duplicis relationem Synodi, sententię nostrę statutis uideant se ab Ecclesiastica communione seiunctos. In altera autem Epistola, quam ad quinq; Episcopos rescribit, suum quoq; de denunciato hæretico, profert iudicium. Anathematizet ergo ista, inquit, quæ sensit, ut illi qui eius sermonibus fuerant præceptisq; collapsi, quid tandem habeat fides uera, cognoscant: facilius enim

Augustini epistola, quomodo agendū sit contra Pelagium.

Rescriptum Innocenti ad patres Concilij.

Causę fidei ad Apostolicam sedem ab omnibus Episcopis referri debent.

Sententię Innocenti in Pelagium.

enim reuocari poterunt, cum ista à suo autore senserint damnari. Quod si ille pertinaciter in hac uoluerit impietate persistere, est agendum, quatenus uel his possit subueniri, quos non suos, sed huius magis error induxit, ne & illis hæc medicina pereat, cuius iste talem non admittit nec postulat curam.

De satisfactione eorum, qui ad communionem Ecclesię recipiendi sunt: & quomodo hæreses, & earundem authores damnare & abiurare debeant, Caput VI.

Equē uerò, qui in hæresim semel inciderunt, etiā ad cōmunionem Ecclesię redeunt, temerē suscipiendi sunt: sed prius diligenti examinatione probandi, an uerē se & ex animo corrigentes reuertantur: non statim redire se dicentibus credendum est. Nihil enim fallacius hereticis hominibus, qui nullam negligunt, nullam non quærunt & captāt fallendi eludendiq; occasionem, diabolum imitati, mendaciorū omnium & periuriorū patrem, & artificem, cuius & ipsi filij sunt & organa. Arriani in Concilio Nicæno metuentes, ne tanta congregata Synodo pellerentur, interdictum Arrij dogma concorditer anathematizarunt: subscribentes literis, suaq; manu consentientes, et similiter se sicut omnis Synodus sapere profitentes. Verum tunc quidem latenter, postea uerò aperte, damnatas cœperunt allegare sententias, saepe ponentes insidias eis, à quibus uidebantur esse conuicti. Similiter Eusebius Nicomediensis, & Theogonius, Arrij fautores, libellum pœnitentię summis Episcopis miserunt, in quo sententię eorum subscribere quidem uisi sunt, propter quod & ab exilio reuocati sunt. Verum fraudulenta erat ea subscriptio, in qua Catholicā quidem sententiam recipere uidebantur: uerum damnationi Arrij consentire noluerunt. Sed & Arrius ipse, & Euzoius fidei expositionem artificiosē compositam, & talem quidem Imperatori Constantino obtulerunt, ut Imperator crederet Arrium similiter credere, ut ij qui in Nicæa conuenerant. Veruntamen eos in cōmunionem recipere ante sacerdotum iudicium, secundum legem Ecclesiasticam noluit, sed ad Episcopos tunc Hierosolymis congregatos destinauit: eisdem scribens, ut fidei eorum expositionem examinerent, & clementem super eis proferrerent sententiam, si recte credentes (ex inuidiā forte) essent iniquum aliquid passi: si uero non haberent unde iudices suos culpate peterent, per pœnitentiam reuocarentur. Hinc igitur Arrij fautores per scripta Imperatoris occasionem sumentes, in cōmunionem eos receperunt, idēq; Imperatori rescripserunt: sed & Episcopis uniuersis per diuersas prouincias rescripserunt, ut alacriter eos susciperent: si quidem Imperator te-

Non statim credendū est hæreticis, qui respicere se dicunt.

Trip. lib. 2. cap. 6. Dolosa subscriptio Arrianorū Nicææ.

Trip. lib. 2. cap. 16.

Arrij fraudulenta expositio suę fidei.

Arrius in cōmunionem receptus.

O staretur

Trip. li. 3. c. 10
Dolus Arrij.

Trip. lib. 7.
cap. 23. & 24.
Dolofus libel-
lus poenitētię.

Trip. li. 9. c. 12

Leo Epist. 3.
Cur initiatura
est abiuratio.

Gelasius in epist.
ad Faustum.

Leo Epist. 3.

Satisfactio li-
bellaris, ut sit
clara.

Epist. 13.
c. si qui uolue-
rint. 1. q. 7.

Attici Con-
stantinopoli-
tani Episcopi
satisfactio.

Epist. 25.

staretur rectam eorum esse fidem, quod principis scriptum propriæ etiam Epistolæ subiecerunt. Idem Arrius uocatus ab Imperatore, eius uoluntatem experiri uolente, & ab eodem interrogatus, an Nicæni Concilij decreta seruaret: nihil moratus repente subscripsit, quin & iusiurandum præstitit, utrunq; & decreta fidei per subscriptionem & iusiurandum arte circumueniens & deludens. Nam scriperat hæresim suam in charta, quam sub ala ferebat, unde uerè se iurare prætendit, dicens, sic se sapere sicut scripsisset. Sic Macedoniani necessitate compulsi, eorum qui eos persequabantur, ad Valentinianum Principem & Liberium Pontificem, Legatos mittunt, per quos libellum poenitentiae offerunt, in quo & uerba Nicænæ fidei posuerunt, quem & Legati manibus suis, & (ut profitebantur) propria uoluntate subscripserunt. Verum Concilio deinde à Theodosio Constantinopolim conuocato, in quo & Macedoniani fuerunt, Imperatore petente, ut Ecclesiæ Catholice unirentur, commemorata eis legatione, quam ad Liberium miserant, per quam eidem communicauerant, omnia hæc eludentes, Arrianam hæresim sequi maluerunt, quam consubstantialem dicere Trinitatem. His alijsq; huius generis, exemplis edocti sancti Patres, statuerunt, ne quisquam eorum qui ad hæreticorum sectam delapsi fuerint, sine professione legitimæ satisfactionis, ad Catholicæ Ecclesiæ communionem recipiatur. Quæ quidem satisfactio in eo consistit, ut hæreses eorumq; authores condemnent & abiurent: quia uenia non datur nisi his, qui ex animo se, & non simulate corrigunt & reuertuntur, ut Gelasius Papa docet. Est enim saluberrimum, & spiritualis medicinæ utilitate plenissimum (ut inquit Leo Papa) ut siue Presbyteri, siue Diaconi, siue alij cuiuslibet ordinis Clerici, qui se correctos uideri uolunt: errorem suum, & ipsos erroris authores damnari à se sine ambiguitate fateantur. Fit autem huiusmodi professio, non solum propter ipsos reuertentes, sed etiam propter eos qui, ab eis decepti fuerint, ut scilicet sensibus prauis dudum peremptis (ut inquit Leo Papa) nulla sperandi super sit occasio: nec ullum membrum Ecclesiæ talium societate possit uiolari, cum per omnia illis professio propria coeperit obuiare. Debet autem huiusmodi satisfactio & damnatio scripto fieri (unde & Libellaris à Leone Papa appellatur) & ita formari, ut non sit obscura, sed clara. Quin etiam manu propria damnantis ac profitentis subscripta, & iureiurando roborata. Vnde de Nouatianis in Nicæna Synodo statutum est, ut priusquam ad Catholicam Ecclesiam uenientes recipiantur & ordinentur, ante omnia confessionem inscriptis exhibeant, & Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ dogmata suscipiant & sequantur. Qua ratione satisfactionem Attici cuiusdam non recepit Leo Papa, qui uoce tantum, sed nec tamen clare Eutichem damnauerat, eundem odiosum fuisse sibi fingens. Neq; enim odiosum se alicui esse fateri,

fateri, id est, eius errorem damnare, & erroris authores cum erroribus odisse, quod ab his fit, qui dicere uerè possunt, Qui oderat te Domine oderam illos, & super inimicos tuos tabescebam. Ideoq; sanctissimus Pontifex clariorem ab eo satisfactionem exigit, nempe ut quid in Eutiche anathematizet & damnet, euidenter ostendat: & in damnatione erroris expressi, remota omni dubitatione, subscribat, adiecta propriæ manus subscriptione, quæ in Ecclesia, Christiano populo præsentate, recitetur. Quod si forte aliqui Presbyteri, Diaconi, aut Clerici, ad communionem sine tali satisfactione, negligentia Episcoporum peruenerint: aut eiusmodi error sit, qui nisi publice ab eis, qui eo polluti sunt, dānetur, magnū in Ecclesia scandalū generet; aut si Episcopi in hæresim inciderint, aut de hæresi suspecti fuerint, necessarium erit, ut conuocata synodo ea damnatio fiat: & ita fiat ut damnent apertis professionibus sui superbi erroris authores, et quicquid in doctrina eorum uniuersalis Ecclesia exhorruit, detestetur, omniaq; synodalia decreta, quæ ad excisionem hæreseos, Apostolicæ sedis confirmantur auctoritas, amplecti se, & in omnibus approbare, plenis & aptis, ac propria manu subscriptis protestationibus eloquantur, ita ut nihil in uerbis eorum obscurū, nihil ambiguum inueniatur: Et si talem damnationem profiteri recusauerint, à communionem fidelium remoueantur, ut pulchre docet Leo in Epistola ad Aquileiensem Episcopum. Ad talem synodum faciendam, idem Leo adhortatur Turbiū Episcopum Asturicensem, Habeatur, inquit, inter uos Episcopale conciliū, & ad eum locum, qui omnibus oportunus sit, uicinarum prouinciarum conueniant sacerdotes: ut secundum ea, quæ ad consula tua respondebimus, plenissimo disquiratur examine: an sint aliqui, inter Episcopos qui huius hæresis contagio polluantur, à communionem sine dubio separandi, si nefandissimam sectam per omnium sensuum prauitates damnare noluerint. Nulla enim ratione tolerandum est: ut qui prædicandæ fidei suscepit officium, Is contra Euangelium Christi, contra Apostolicam doctrinam, contra uniuersalis Ecclesiæ symbolum audeat disputare, Quales illic erunt discipuli, ubi tales erunt magistri? Talis damnatio, & (ut uocant) reuocatio, temporibus Nicolai II. Pontificis Romæ in Concilio, 114. Episcoporum, à Berengario facta est. Quia antea quidem in Concilio Vercellensi à Leone Germano Papa IX. hæreseos damnatus: Verū non ab ipso, sed à Nicolao postea emendatus fuit. Est autem Berengarianæ abiurationis exemplum, Gratiani decreto insertū ad hunc modum. Ego Berengarius, indignus Ecclesiæ S. Mauritij Andegauensis Ecclesiæ Diaconus, cognoscens uerā Catholicam & Apostolicā fidem, anathematizo omnem hæresim, præcipuè eā de qua hæctenus infamatus sum: quæ astruere conatur, panem & uinum, quæ in altari ponuntur, post consecrationem solummodo Sacramentū, & non uerū corpus & sanguinē Domini

Psal. 138.

Qualiter formari debet rescriptio satisfactio.

Epist. 84.

Epist. 91.
Examen de hæresi in Concilio Episcoporum.

Platina in Nicolao. 2.

de consecrat. dist. 2. c.
Ego Bereng.

O ñ nostri

nostri Iesu Christi esse: & nō posse sensualiter, nisi in solo Sacramento manibus sacerdotū tractari & frangi, aut fidelium dentibus atteri. Consentio autē sanctæ Romanæ Ecclesiæ & Apostolicæ sedi, & ore & corde profiteor, de Sacramentis Dominicæ mensæ eandē fidem me tenere, quam Dominus & uenerabilis Papa Nicolaus, & hæc S. Synodus, auctoritate Euangelica & Apostolica, tenendā tradidit, mihiq; firmavit: scilicet, panem & uinū, quæ in altari ponuntur, post consecrationē non solum Sacramentū, sed etiā uerū corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi esse: & sensualiter nō solum Sacramentum, sed in ueritate manibus sacerdotū tractari, frangi, fidelium dentibus atteri: Iurans per sanctā & homouisionem Trinitatem, & per hæc sacrosancta Christi Euāgelia, eos qui contra hanc fidem uenerint, cum dogmatibus & consecrationibus suis æterno anathemate dignos esse pronuncio. Quod si ego ipse aliquando contra hoc aliquid sentire, aut prædicare præsumpsero, canonū seueritati subiaceam. Sed quoniā etiā schisma abiurandum est, non fuerit alienum, hoc loco formulā huiusmodi abiurationis, ex registro Gregorij annexere. Postq; ego, N. ciuitatis illius Episcopus, cōperto diuisionis laqueo quo tenebar, diutina meū deliberatione pertractās, prona & spontanea uoluntate ad unitatem sedis Apostolicæ (diuina gratia duce) reuersus sum. Ne non pura mente, sed simulata reuersus existimer, spondeo sub ordinis mei casu & anathematis obligatione, atq; promitto, tibi, N. & per te, sancto Petro Apostolorum principi, atque eius uicario, N. beatissimo & successoribus eius, me nunquam quorumlibet suasionibus, uel quocunq; alio modo ad schisma (de quo redemptoris nostri gratia liberante creptus sum) reuersurum, sed semper me in unitate sanctæ Ecclesiæ Catholicæ, & cōmunionem Rom. Pont. per omnia permanisurum. Vnde iuratus dico per Deum omnipotentem, & per hæc sancta Quatuor Euāgelia, quæ in manibus meis teneo, & salutē Dominorū nostrorū, N. & N. Remp. gubernantiū, me in unitate (sicut dixi) Ecclesiæ, ad quam Deo propicio sum reuersus, & in cōmunionem Rom. Pont. semper & sine dubio permanere. Quod si (quod absit) ab hac me unitate aliqua excusatione, uel argumēto diuisero, periurij reatū incurrēs, æternæ pœnæ obligatus inueniar, & cū auctore schismatis habeā in futuro sæculo portionē. Hanc autē professionis promissionisq; meæ chartulā tibi, N. notario meo, cū consensu Presbyterorū, & Diaconorū, & Clericorū, qui me in hac unitate obligātes se in suprascriptis omnibus prona similiter uoluntate sequuti: atq; proprijs manibus subscripturi sunt, scribendum dictaui, & propria manu subscribens tibi tradidi. Acta in loco tali, die tali, & Consulibus suprascriptis. Ego, N. Episcopus ciuitatis, N. huic confessioni promissionisq; meæ, præstito de conseruandis suprascriptis omnibus Sacramento subscripsi.

Vq solutio

Vera de sacramento altaris confessio.

Abiuratio erroris.

Formula abiurandi schismaticis.
1. q. 7. c. quoties

Abolutio autem, & restitutio, ad hunc ferè modum fieri potest. Hæreticus Anathematizatus, postquam pœnitentia ductus, ueniam postulat, & emendationem promittit: Episcopus ad ianuas Ecclesiæ uenire debet, & duodecim presbyteri cum eo, qui eum hinc & inde circumstare debent: Et si ille in terram prostratus ueniam postulat, & de futuris cautelam spondet, tunc Episcopus compræhensa manu eius, in Ecclesiam eum introducat, & cōmunionem Christianæ reddat, & septē Psalmos pœnitentiales decantet, cum istis precibus, Kyrie-ison, Pater noster, Saluum fac seruum tuum, Præsta quæsumus huic famulo tuo dignum pœnitentiæ fructum, ut Ecclesiæ tuæ sanctæ, à cuius integritate deuiauerat peccando, admissorum ueniam consequendo, reddatur innoxius. Per dominum &c. Satisfactio-
ne hoc modo ab hæretico præstita, iniungenda quoq; eidem erit pœnitentia, de qua re ita constituit Epauense Concilium: Lapsi, id est, qui in Catholica baptizati, si præuaricatione damnabili, post in hæresim transierint, grandem eis redeundi difficultatem sanxit antiquitas, quibus nos annorū multitudine priuatis, pœnitentiam biennij conditionibus infra scriptæ obseruationis imponimus: ut præscripto biennio tertia die sine dilatione ieiunēt, & in Ecclesia studeāt frequentare pœnitentium locum, standi, orandi: humilitatem nouerint obseruandam, ac etiā si ipsi cum Catechumenis procedere commonentur, abscedant: hoc si obseruare uoluerint, cōstituto tempore admittentur ad altarium, & relaxatio obseruetur: Quam si arduam uel duram fortè putauerint, statuta præteritorum canonum complere debent. Idem, presbytero propter salutem animarum, quam in cunctis optamus desperatis, & in lecto recumbentibus hæreticis, si conuersionem subitam petant, Chrismate subuenire permittimus, quod etiā omnes conuersuri, si sani sunt, ab Episcopo nouerint expectendum. Item, Leo Papa his qui tempore necessitatis, & in periculi urgentis instantia præsidium pœnitentiæ & munus reconciliationis implorant, nec satisfactio + interdicienda est, nec reconciliatio deneganda: quia misericordiæ Dei nec mensuras possumus ponere, nec tempora definire: apud quæ nullas patitur uecordiæ moras conuersio, dicente Dei spiritu, per Ezechielem prophetam, Cum conuersus ingemueris, tunc saluus eris. Quod si ita aliquando ægritudine aggrauati sunt, ut quod paulò antè poscebant, sub præsentis significare non ualeant testimonio, eis fidelium & circumstantium testimonium prodesse debet.

c. cum aliquis
11. q. 3.
Quomodo
abolutio fieri
debet.

Antiqua forma agendi pœnitentiā pro hæreticos crimine.
c. 19.

c. 16.

Nulli deneganda pœnitentia in necessitate constituto.
+ indicenda

Ezech. 18.

O iij Hæretici

*Hæretici redeuntes, an ad pristinas dignitates recipi,
& in receptis ordinibus retineri, uel ad sacros ordines
promoueri possint. Cap. VII.*

Vari solet an hæretici, qui, priusquam in hæresim laberentur, in Clerum recepti & ordinati, aut ab hæreticis ad sacros ordines promoti fuerint, redeuntes in Clero manere: & ordinem & dignitatem, siue à Catholicis sacerdotibus, siue ab hæreticis acceptam retinere possint. In qua re diuersi sunt Canones. Nicænum Conciliū definiuit, Nouatianos redeuntes in Clero manere & ordinem retinere posse. Canon sic habet, Si qui uoluerint uenire ad Ecclesiam Catholicā ex Nouatianis, placuit sancto Concilio ut ordinentur, & sic maneant in clero: Ante omnia autem hanc habeant ab eis confessionem, quam per scripturam exigere oportet, ut fateantur se cum omni cōsensu Ecclesiæ Catholicæ statuta obseruatuos, Id est, communicatuos se: & his qui forte secundas nuptias experti sunt, uel his qui persecutionis tempore lapsi sunt: quibus tamen lapsis pœnitentiæ modus & tempus ascriptum est, ut in omnibus sequantur ea, quæ in Ecclesia Catholica obseruātur. Et sicubi iisdem ipsi fuerint inuenti, siue in uicis, seu in urbibus, Clerici ordinati à Catholicis, sic etiam in Clero persistant: Vnusquisq; tamen in suo ordine. Si uero Episcopus uel Presbyter Ecclesiæ Catholicæ fuerit, ad quem aliqui ex his accedunt, Certum est, quod Episcopus quidē Catholicus suam habeat sacerdotij dignitatem: Similiter autem Presbyteri & Diaconi habeant. Hi uero qui ab istis ueniunt, si forte Episcopus fuerit, habeat sacerdotij dignitatem: Nisi forte placeat Catholico Episcopo cōcedere ei etiam Episcopalis nominis honorem: Si uero non placuerit, inueniat ei locum, ut sit in parochia Chorepiscopus, aut in Clero presbyter, ut in ciuitate una non uideantur duo Episcopi esse, & ille omnimodo in Clero permanere uideatur.

Item, Ephesina Synodus, cuius canonem citat Septima Synodus, Si qui in qualibet ciuitate Clericorū, à Nestorio, quiq; illius dogma sequuntur, prohibiti sunt, ut minus recte censuerit, hos ut gradum proprium recuperent, iustū censuimus. Quicumq; aut Clerici uniuersali et Orthodoxæ Synodo consentiunt, & nunc & in futurum, etiā quouis tempore, iubemus, ne omnino Episcopis à sacris canonibus & Orthodoxa fide deficientibus et absentibus, eamq; transgredientibus, subiciantur. Alij uero, neq; recipi eos in Clerum, neq; ordinari posse, neq; in Clero manere, neq; ordinem seruare decreuerunt: ut Conciliū Elibertinum. Ex omni hæresi, qui ad nos fidelis uenerit, minime est ad Clerum promouendus: uel si qui sunt in præteritum ordinati, sine dubio deponentur. Item Cyprianus, Si qui Presbyteri

6.8.
Formula resti-
tuendi Nouati-
anos qui respi-
ciunt.

Conciliū Eli-
bertinum.

6.51.

byteri & Diaconi in Ecclesia Catholica prius ordinati fuerint, & postmodum perfidi & rebelles extiterint contra Ecclesiam, uel apud hæreticos à pseudoepiscopis & Antichristis, contra Christi dispositionem prophana ordinatione promoti sunt: & contra altare atq; diuinū uerbum sacrificia foris falsa & sacrilega offerre conati sunt: eos quoq; hac conditione suscipi conuenit, cum reuertuntur, ut communificent Laicis: & satis habeant quod admittuntur ad pacem, qui hostes pacis extiterunt: nec debere eos reuertentes, ea apud nos ordinationis & honoris arma retinere, quibus contra nos rebellaerunt. Oportet enim sacerdotes & ministros, qui altari & sacrificijs deseruiūt, integros atq; immaculatos esse: cū Dominus in Leuitico loquatur, Homo, in quo fuerit macula, & uitium, non accedat offerre dona Deo. Item, in exodo hæc eadem precipiat, & dicat: Sacerdotes qui accedunt ad Dominum Deum, sanctificentur, ne forte derelinquat illos Dominus, Et iterum. Et cum accedunt ministrare ad altare sancti, non adducunt in se delictum, ne moriantur. Quod autem maius potest esse delictum, aut quæ macula deformior, quam aduersus Christum stetit, quàm Ecclesiam eius: quam ille sanguine suo parauit & condidit, dissipasse: quàm Euangelicæ pacis ac dilectionis oblitum, contra unanimes & concordem Dei populum hostilis discordiæ furore pugnassee: Qui etsi ipsi postmodum ad Ecclesias redeunt, restituere tamen eos, & secum reuocare non possunt, qui ab eis seducti, & foris morte præuenti, extra Ecclesiam sine cōmunicatione & pace perierunt, quorum animæ in die iudicij de ipsorum manibus expetentur, qui perditionis authores & duces extiterunt. Et idcirco satis est, talibus reuertentibus ueniam dari, non tamen debet in domo fidei perfidia promoueri. Nam quid bonis & innocentibus atq; ab Ecclesia non recedentibus reseruamus, si eos, qui à nobis recesserint, & contra Ecclesiam steterint, honoramus? Innocentius primò definiuit eos, qui ab hæreticis ordinati redierint, ordinem quidem, quem ab his, qui dare non potuerunt, receperunt, retinere: nouum autem ordinem & à legitimo sacerdote recipere non posse. Aurelianense Primū, arbitrio Episcopi reliquit, ut pro qualitate & conditione personarum, quo uelint ordine redeuntes hæreticos dignari possint. Canon sic habet. De hæreticis Clericis, qui ad fidem Catholicam plena fide ac uoluntate uenerint, uel de Basilicis quos in peruersitate sua Gothi hætenus habuerunt, id censuimus obseruari, ut si Clerici fideliter conuertantur, & fidem Catholicam integrè confiteantur, uel ita dignam uitam morum & actuum probitate custodiant, officio quo eos Episcopus dignos esse censuerit, cum impositæ manus benedictione suscipiant: & Ecclesias simili, quo nostræ inuocari solent, placuit ordine consecrari. In hac diuersitate seruandi sunt canones, qui hæreticos redeuntes ad Laicos redigunt,

1. q. 7. c. 1.
Epist. 1. lib. 2.
Dura B. Cy-
priani opinio
in reuersos ab
hæresi.

Leuit. 21.

Exodi. 29.

Grauisimum
peccatum hæ-
resis.

Mitior senten-
tia.
In Epist. ad E-
piscopos Ma-
ced. c. 3, 4, 5.
Aurel. c. 12.

Felicitas in e-
am te, in uerf-
infidelitas, de
reſcriptis.
Aug. Epist. 50.

nec ad sacros ordines, aut ad aliquam dignitatem ascendere per-
mittunt, ut canonistis placet. Augustinus hunc ueterū canonum
rigorem ita moderandum esse cenſet, ut tum demum Episcopi &
Clerici hæreticorum, in susceptis ordinibus manere, & ad novos
promoueri possint, si aliter multitudini per hæreses & schismata
pereunt subueniri non possit. Sic enim de hæreticis redeuntibus scri-
bit. Si ergo (inquiunt heretici,) oportet, ut nos extra Ecclesiam & ad
uersus Ecclesiam fuisse pœniteat, ut salui esse possimus, quomodo post
istam pœnitentiam apud uos Clerici uel etiam Episcopi permane-
remus? Hoc non fieret (respondet Augustinus,) quoniam re uera
(quod fatendum est) fieri non deberet, nisi pacis ipsius cōpensatione
sanarentur. Sed sibi hoc dicant, et multo maxime humiliter doleant,

ap. morte
præcisionis.
Elegans simi-
litudo de rão
præciso ac i-
teruin inserto.

qui in tanta & mortis præcisione iacent, ut isto quodam uulnere ma-
tris Catholice reuiuiscant. Cum enim præcisus ramus inseritur, sit
aliud uulnus in arbore, quo possit recipi, ut uiuat, qui sine uita radi-
cis peribat. Sed cum receptus recipienti coaluerit, et uigor consequetur
& fructus: si autem non coaluerit, ille quidem areſcit, sed uita arboris
permanebit. Est enim & tale inserendi genus, ut nullo præciso ra-
mo, qui intus est, ille qui foris est inseratur, non tamen nullo, sed uel
leuissimo arboris uulnere. Ita ergo & isti, cum ad radicem Catholice
ueniunt, nec eis quamuis post erroris sui pœnitentiam honor Cleri-
catus uel Episcopatus aufertur: fit quidem aliquid tanquam in corti-
ce arboris matris contra integritatem seueritatis. Veruntamen ne-
quæ qui plantat est aliquid, neque qui rigat, ad Dei misericordiam pre-
cibus fufis, coalescente inſitorum paceramorum, charitas cooperit
multitudinem peccatorum. Ut enim constitueretur in Ecclesia,

1. Cor. 3.

ne quisquam post alicuius criminis pœnitentiam Clericatum acci-
piat, uel ad Clericatum redeat, uel in Clericatu maneat: non despera-
tione indulgentiæ, sed rigore factum est disciplina: Alioqui contra
clauas datas Ecclesie disputabitur, de quibus dictum est. Quæ solue-
ritis in terra, soluta erunt in celo: Sed ne forsitan & de cæteris crimi-
nibus, spe honoris Ecclesiastici animus intumescens superbe ageret
pœnitentiam seuerissime placuit, ut post actam de crimine damnabi-

Matt. 18.

li pœnitentiam nemo sit Clericus: ut desperatione temporalis altitu-
dinis, medicina maior & uerior esset humilitatis. Nam & Sanctus
Dauid de criminibus mortiferis pœnitentiam egit, et tamen in ho-
nore suo perstitit. Et B. Petrum quando amarissimas lachrymas
fudit, utique Dominum negasse pœnituit: & tamen Apostolus man-
sit. Sed non ideo superuacua putanda est posteriorum diligentia,
qui ubi saluti nihil detrahebatur, humilitati aliquid addiderunt, quo
salus tutius muniretur: experti credo aliquorum fictas pœnitentias,
per affectatas honorum potentias. Cogunt enim multas inuenire
medicinas, multorum experimenta morborum. Verum in huius-

modi

Exempla resti-
tuti honoris.

2. Rēg. 12.

modi causis, ubi per graues dissensionum scissuras, non huius aut
illius hominis est periculum, sed populorum strages iacent: detra-
hendum est aliquid seueritati, ut maioribus malis lanandis charitas
syncera subueniat: Habeant ergo isti de præterito detestabili erro-
re, sicut Petrus habuit de mendacii timore amarum dolorem: & ue-
niant ad Ecclesiam Christi ueram, hoc est, matrem Catholicam: sint
in illa Clerici, sint Episcopi utiliter, qui contra illam fuerunt hostiliter,
Veniant, fiat pax in uirtute Hierusalem, quæ uirtus charitas est, Cui
sanctæ ciuitati dictum est. Fiat pax in uirtute tua, & abundantia in
turribus tuis. Non superbiant, quia sic eos suscepit: non referant ad
elationis suæ malum, quod facit ipsa propter pacis bonum: Sic mul-
titudinibus per Schismata & hæreses pereuntibus subuenire consueuit.
Hæc Augustinus. Et ad hunc modum accipienda sunt, omnia
tum patrum decreta, tum Conciliorum exempla, in septima Syno-
do prolata. Quoniam aliter multitudinibus per hæreticos deceptis
subueniri non potuit, quæ ne totæ perirent, permissum fuit ut Epis-
copi & sacerdotes eorum, dignitates suas retinerent, & ex ipsis etiam,
qui idonei essent, ad sacros ordines & dignitates promouerentur: Et
hanc sententiam hodie quoque seruandam esse cenſeo.

Temperamen-
tū rigoris per
charitatem.

Psal. 111.

Act. 15.

De admonendo Imperatore, alijsq; regibus & principibus à Romano
Pontifice, & alijs Episcopis, ut & ipsi ad extinguendas sub-
orientes hæreses, officium auctoritatemq; suam
interponant, Cap. VIII.

Postremo ad officium Romani Pontificis aliorumque
Episcoporum pertinet, quoties opus est, Imperatorem
aliosque Reges & principes, sub quorum Imperio hæ-
reses & schismata emergunt: diligenter admoneant,
Primum, ut ueram & Catholicam religionem & fi-
dem custodiant, & mandata Dei obseruent. Deinde
ut quod sacerdotale officium per doctrinæ sermonem & Ecclesiasti-
cas censuras non potest, ipsi disciplina, & secularis potestatis rigore
hæreticam ubique impietatem supprimant & extinguant. Hoc pacto
Anastasius Papa II. Anastasium principem in his quæ ad fidem &
religionem, tum etiam ad obseruationem mandatorum Dei pertinet,
instruens ita scribit. Hoc tamen precipue inſinuo Serenitati tuæ, ut
cum causæ Alexandrinorum patuerint pijsſimis auribus ueſtris, ad
Catholicam & synceram fidem eos auctoritate, sapientia, diuinisq;
ueſtris mandatis redire faciatis. Nam quid tenendum sit in religione
Christiana, secundum definita patrum, & prædicationem omnium
sacerdotum, qui in Ecclesia floruerunt, si hoc quoque præceperitis, scien-
tibus in memoriam transmittendo renouabimus: ignorantibus ad
discendum

Officium ad-
monendi Prin-
cipes contra
hæreses.

Admonitio
Anastasi Pa-
pæ ad Imp. A-
nastasium.

discendum pio officio nostræ instructionis offeremus, ut nulla extra hæc ingeniorum iactantia uel prauitas audiatur. Illud uero peculiarius pro amore Imperij uestri, & beatudine, quæ consequi poterit regnum, pro Apostolico officio prædicamus, ut (sicut & decet & Spiritus Sanctus dicitur,) monitis nostris audientia præbeatur, ut bona

Exod. 15. omnia uestra Rempublicam consequatur. Sicut in Exodo promittitur, Si audieris uocem Domini Dei tui, & quæ placent ei feceris coram ipso, & obedieris præceptis eius, & custodieris omnem iustitiam eius: omnem infirmitatem quam importauit Aegyptiis, non importabo in te. Ego enim sum Dominus, qui saluum facio te. Et illic iterum tuba potentissima canitur. Et nunc Israël quid Dominus Deus tuus postulat à te aliud, quam ut timeas Dominum Deum tuum, & ambules in omnibus uisibus eius & diligas illum, & seruias Domino Deo tuo: & ex tota anima custodias præcepta Domini Dei tui, et iustitias

Deut. 10. eius quas ego mando tibi. Hæc me suggerentem frequentius, non spernatur inonita sacerdotum.

Luc. 10. Qui audit uos, me audit: & qui uos spernit, me spernit: & qui me spernit, spernit eum, qui misit me, Nam & Apostolus cōtinens saluatori nostro ita loquitur. Quapropter qui hæc spernit, non hominem spernit, sed Deum, qui dedit spiritum sanctum suum in nobis, Pectus clementiæ uestre sacrarium est publicæ felicitatis, ut per præsentiam uestram (quam uelut Vicariū Deus præsidere iussit in terris) Evangelicis Apostolicisque præceptis non dura superbia resistat, sed

Epist. 95. per obedientiam, quæ sunt salutifera compleantur. Similiter diuinitissimus Leo I. Leoni I. Imperatori, cōtra Eutichianam hæresim, plenissimam fidei instructionem per Epistolam mittit, in qua his ferè uerbis exorditur, Promississe me memini Venerabilis Imperator in causa fidei, de qua Clementiam tuam noui pie esse sollicitam, pleniorum humilitatis meæ dirigendū esse sermonem, quem nunc auxiliante Domino, fidei occasione persoluo, ut sanctæ pietatis studio utilis, quantum arbitror, deesse non possit instructio. Quamuis enim sciam Clementiam tuam humanis instructionibus non egere, & sincerissimam de abundantia spiritus sancti hausisse doctrinam: Officij tamen mei est, & patefacere quod intelligis, & prædicare quod credis, ut ignis ille, quem Dominus ueniens misit in terram, motu crebræ meditationis agitatus, sic concalescat ut ferueat, & sic inflametur ut luceat. Sed & de errore arguere principem debet Pontifex, exemplo

Elegas admonitio ad Imp.

2. Regum 12. Gelasius Papa in Epist. ad Episcopos Dardaniæ.

Marcel. Epist. 2. ad Maxen.

Nathan prophetæ, qui publicè in faciem Regi Dauid, & commissum pronunciauit errorem, & ipsum commississe non tacuit, et confessione correctum consequenter absoluit. Sic Marcellus Papa & Martyr, olim Maxentiū Tyrannum libere corripiebat, quod Christianos persequeretur, ostendens illi errorem suum, simulque admonens, ut à tam impia crudelitate desisteret: & quæ mala ipsum, si non desisteret,

manerent

maherent. Sic Gelasius Papa, ad Anastasium Imperatorem, paternas admonitiones iniquius ferentem, ita scribit. Absit, quæso à Romano Principe, ut intimatam suis sensibus ueritatem arbitretur iniuriam. Duo quippe sunt, Imperator Auguste, quibus principaliter mundus hic regitur. Authoritas sacra Pontificum, & regalis potestas. In quibus tanto grauius est pondus sacerdotum, quanto etiam pro ipsis regibus hominum, in diuino reddituri sunt exanime rationem. Nosti enim fili Clementissime, quod licet præsideas humano generi dignitate rerum, tamen præsulibus diuinarum deuotus colla submittis, atque ab eis causas tuæ salutis expectas, inque sumendis celestibus Sacramentis, eisque (ut competit) disponendis, subdi te debere cognoscis religionis ordine, potius quam præesse nosti. Itaque inter hæc ex illorum te pendere iudicio, non illos ad tuam redigi uelle uoluntatem. Si enim quantum ad ordinem pertinet publicæ disciplinæ, cognoscentes imperium tibi superna dispositione collatum, legibus tuis ipsi quoque parerent religionis Antistites: ne uel in rebus humanis exclusæ uideantur obuiare sententiæ: Quo rogo te decet affectu eis obedire, qui pro rogandis uenerabilibus sunt attributi mysterijs. Proinde sicut non leue discrimen incubit Pontificibus, siluisse pro diuinitatis cultu, quod congruit: ita his (quod absit) non mediocre periculum est, qui cum parere debeant, despiciunt. Et si cunctis generaliter sacerdotibus & rectè diuina tractantibus, fidelium conuenit corda submitti: Quæto potius sedis illius præsulis consensus est adhibendus, quem cunctis sacerdotibus & diuinitas summa uoluit præeminere, & subsequens Ecclesiæ generalis iugiter pietas celebrauit: Quapropter sub conspectu Dei pure, syncerè pietatem tuam deprecor, obrestor, & exhortor, ut petitionem meam non indignanter accipias, rogo inquam, ut me in hac uita potius audias deprecantem, quam (quod absit) in diuino iudicio sentias accusantem. Noli irasci mihi si tantum diligo, ut regnum quod temporaliter assecutus es, uelim te habere perpetuum, & qui Imperas sæculo, possis regnare in Christo: Non sint graua quæso, quæ pro tuæ salutis æternitate dicuntur. Scriptum legisti, meliora sunt uulnera amici, quam osculum ininici. Quæso pietatem tuam, ut quo affectu dicuntur à me, eo tuis sensibus intimentur. Sic Nicolaus Papa I. Michaëlem Imperatorem arguit, quod officium sacerdotale usurpasset. Congregatis (inquit) Concilium aduersus eum (de Ignatio Episcopo Constantinopolitano loquitur, quem Imperator iniuste deponi curauerat) & ad Imperij uestri nuntum cuncti sunt famulati minores, & ad uotum secularium (ut cum pace uestra dicamus) de Solio Imperiali descendentes, Cathedram præfularem (ut ita fatcamur) ascendistis, & pro desiderio hostium eius, Augustalium obliti sceptrorum, quendam Regem Israël imitantes, aduersus illum sacerdotalis ministerij arripuistis officium: præ-

Gelasius Papa ad Anastasium Imp.

Imperator in causis religionis subesse debet Pont.

Authoritas Rom. Pont.

Fortis admonitio.

Prover. 27.

Nicolaus Papa I. in Epist. ad Mich. Imp.

2. Paral. 26.

ferunt

sertim cum Imperiū uestrū suis publicæ rei quotidianis administrationibus debeat esse contentū, nec usurpare quæ sacerdotibus Domini solum conueniunt. Felix Papa, Constantiū hæreticum declarauit, & secundo rebaptizatum ab Eusebio Nicomediensi Arriano pronunciauit, propter quod & ab eodem capite truncatus, martyrio coronatus est, ut Damasus testatur. Sic Gelasius Papa, Anastasium Constantinopolitanum Imperatorem excommunicauit, quod hæreticis & Acatio faueret. Qui & eadem authoritate usus est, contra Vandalos, eorumque Regem, qui Arriana hæresi infecti, Catholicos cruciatibus & supplicijs persequabantur. Sic Gregorius Papa VII, Henricum Imperat. IIII, Honorius Papa III, Fridericum Imperatorem II, excommunicarunt: Quam sententiam in Fridericum latam Gregorius Nonus postea confirmauit. Idem officium, alij quoque Episcopi in Imperatores exercuerunt. Diuus Ambrosius iubenti Imperatori, ut ei Basilicam traderet, non solum non obtemperauit, sed ipsum etiam de impietate sua coarguit. Noli, inquit, te grauare Imperator, ut putes te in ea, quæ diuina sunt, imperiale aliquod ius habere: noli te extollere, sed si uis diutius imperare, esto Deo subiectus. Scriptum est, quæ Dei Deo, quæ Cæsaris Cæsari. Ad Imperatores Palatia pertinent, ad sacerdotes Ecclesiæ: publicorum tibi mœnium ius commissum est, non sacrorum. Item, Dicitur mihi, Imperatorem mandasse, deo & ego unam Basilicam habere: respondeo, non licet tibi ullam habere, & infra Naboth sanctum uirum possessorem uineæ suæ scimus interpellatum petitione regia, ut uineam suam daret, ubi rex succisis uitibus olus uile sereret: eumque respondisse, absit, quod ego patrum meorum tradam hæreditatem, Regem contristatum esse, quod sibi esset alienum ius relatione iusta negatum, Sed muliebri consilio deceptum, morte in agrum uenisse. Sanctus enim Naboth uites suas uel proprio cruore defendit: si ille uineam non tradidit suam, nos trademus Ecclesiam Christi? Item Theodosium Imperatorem, ob perpetratam in Thessalonica ciuitate cædem, cum Mediolanum uenisset & solenniter templum ingredi uoluisset: enarrata primum immanitate perpetrati sceleris, & quam minimè deceret, ut iniustæ cædis sanguine stillans, sanctum Dei templum ingrederetur, ab ingressu ipsum prohibuit, idem Ambrosius, Recede, inquit, recede, nec altero peccato priora crimina augere contendas: suscipe uinculum, quo te omnium Dominus nunc ligat. Est enim medicina maxima sanitatis, nec cum, priusquam peracta poenitentia, à uinculo excommunicationis absolutum ingredi in templum permisit. De implorando autem Imperatoris aduersus hæreticos auxilio, Leo Papa I, ad Martianum Imperatorem ita scribit. Quam excellenti pietate, & quam glorioso Clementiæ uestræ studio, in integrum nuper fides Christiana reuocata sit, totus mundus

Platina in Fœlice, 2.

Imp. a Rom. Pont. excommunicati.

De sent. & re iud. c. ad Apostolicam lib. 6. c. conuenior. 23. q. 8. Ambros. arguit Imp. Valentinianū II. Matth. 22.

Exemplum Naboth. 3. Reg. 21.

Trip. cap. 30. lib. 9. Theod. lib. 5. cap. 18.

Leo Epist. 55.

mundus agnoscit, & saluti suæ singulare præsidium per uos à Domino esse reparatū. At si quid aduersus tanti operis consummationem de contrario spiritu sentitur aboriri, necesse est, ut ad uestræ reuocetur pietatis auxilium, quod ad custodiam Catholicæ ueritatis diuina prouidentia præparauit: ut cum potestatis uestræ sit, scandala etiam in longinquum nata refecare: multo magis ea, quæ sub uestris oculis audent surgere, non sinatis accrescere. Et ad Pulcheriam Augustam. Multis, inquit, extantibus documentis, quibus in dilectionem Ecclesiæ Dei, pietatis uestræ manifestatur affectio: merito quoties aliquid nascitur scandalorū, uestrum desideratur auxilium. Ut fides, quæ annitentibus uobis contra hæreticorum cōmenta defensa est, securæ pacis perpetem obtineat firmitatem. Nam quid prodest foris aduersarios ueritatis oppressos, si eosdem habeamus intra dominica septa rediuiuos? Idem ad Theodosium II. principem. Quia uerò diabolica nequitia subtiliter fallit incautos, & ita quorundam imprudentiam per similitudinem pietatis illudit, ut pro salubribus persuadeat nocitura: remouete quæso à uestræ pietatis conscientia periculum religionis & fidei. Quodque in sæcularibus negocijs legum uestrarū æquitate conceditur, in rerum diuinarum pertractatione præstate, ut Christi Euangelio uim non inferat humana præsumptio. Quod autem ad alios Episcopos attinet, Patres Mileuitani Concilij decreuerunt, ab Imperatoribus petendum, ut iubeant Iudicibus, dare peritos sibi defensores, Scholasticos, qui in actu sint, uel in officio defensionum, causarum Ecclesiasticarum, & ut iidem habeant facultatem pro negocijs Ecclesiarum, quoties necessitas flagitauerit, uel ad obistendum callide decipientibus, uel obrepentibus, uel ad necessaria suggerenda ingredi Iudicum secretaria. Similiter patres in Concilio Africano legationē ad Arcadium & Honorium, ad petendum contra Donatistas legitima subsidia decreuerunt. Ad eandem etiam curam & sollicitudinem Roman. Pontificis pertinet, ut in aula principis, bonos aliquos & fideles foueat: Qui & hæreses & quicquid ad tuendam Catholicam fidem, & conseruandam unitatem pertinet, inquirat: & aduersus hæreses Imperatoris auxilium postulent, & quicquid ad pacem necessarium fuerit, illi suggerant: ac de his quæ uno quoque tempore acta fuerint, ad Romanum Pontificem referant. Talis fuit Constantinopoli in Aula Martiani Imperatoris Iulianus Episcopus Coensis, à Leone Pontifice constitutus, quod ipse ad eundem Epistola indicat. Sic enim scribit, Studeat dilectio tua Frater charissime, piæ & necessariam curam sollicitudini Apostolicæ sedis impendere: quæ tibi, apud se nutrito, Catholicam contra Nestorianos & Eutichianos hæreticos, actionem materno iure commendat, ut diuino fultus auxilio, speculari de Constantinopolitanæ urbis oportunitate non desinas,

Leo Epist. 36

Epist. 23.

c. 16. Duo Concilia, miserunt legatos ad Imp. pro auxilio contra hæreses.

Prouidentia Rom. Pont. contra hæreses.

Leonis Epist. 34. Qualis fuit in Aula Imp. amicus Leonis I. Episcopus Coensis.

ut prædictorum dogmatum impius nunquam turbo confurgat. Et quia tanta est gloriosorum principum clementia, ut confidenter eis possis, quæ sunt insinuanda suggerere, pietate ipsorum ad utilitatem Ecclesiæ uniuersalis utaris. Consulente autem dilectione tua de his, in quibus putaueris ambigendum, non deerit relationibus tuis meæ responsionis instructio, ut sequestrata earum actione, causæ quæ in quibuscunq; Ecclesijs præsulorum suorum debent cognitione firmari, hac speciali cura uice mea functus utaris, ne hæreses Nestoriana & Eutichiana in aliqua parte reuiuiscant. Agat igitur Fraternitas tua opportunis suggestionibus, ut Clementissimus princeps, quæ Domino sunt placitura præcipiat, & incentores cruentarum seditionum iubeat competentius coerceri, ut nec illi impuniti sint, quorum manus scelera perpetrarunt, nec illi qui talium utuntur insania. Idem de eodem ad Martianum Imperatorem. Illud quoque Clementiæ uestræ beneuolentiam peto, ut ueneratorem uestrum, fratrem meum, Iulianum Episcopum in uestro, sicut facere dignamini, habeatis affectum: cuius obsequijs præsentia meæ uobis imago reddatur. Nam & de fidei eius sinceritate confidens, uicem ipsi meam contra temporis nostri hæreticos delegaui, atque propter Ecclesiarum pacisq; custodiam, ut à comitatu uestro non abesset exegi. Cuius suggestiones pro concordia Catholicæ unitatis tanq; meas audire dignemini, placentes Deo, qui præter Imperialem coronam etiam sacerdotalem confert palmam. Et ad Pulcheriam, Fratri & Coepiscopo meo Iuliano, cui sollicitudinē meam in causa fidei delegaui, rogo, ut eam fiduciam præbere dignemini, qua pietati uestræ possit quæ uniuersali Ecclesiæ sine pro futura suggerere. Idem ad Leonem Imperatorem. Cultores autem pietatis tuæ Iulianum Episcopum & Eutichium presbyterum, me a petitione comendo, & suggestiones eorum pro defensione Catholice fidei placidè digneris audire. Atque hæc ferè sunt Romani Pontificis, aliorumq; Episcoporum officia in causa hæresis. Quibus unum illud annectere libet, quod Anastasius Papa, eadem de re, maxime quod ad Pontificum attinet officium, in Epistola, quam ad omnes Germaniæ & Burgundiæ Episcopos scribit: Quam eandem & in eadem causa, eodem ferè exemplo, à Leone Papa ad Episcopos Italiæ scriptam inuenio. In qua sanè uterq; quid contra hæreticos ipsi egerint, simul atq; quid super ea re à potestatibus secularibus petierint & impetrauerint, complectuntur. Verba Epistolæ sic habent. Manichæos uero, quos in urbe Roma inuenimus, & sequaces eorum nolite suscipere, neq; eis comunicare, aut ullam cum eis participationem habere, priusquam ad rectam conuertantur uiam: ne eorum male pullulantia semina, quæ à nobis in urbe extinguuntur, pessimis uobiscum radicibus seminentur, uel germinent. Plurimos uero eorum inuestigatio nostra reperit, uigilantia diuulgauit, autoritas et celsura

Leo Ep. 30.

Leo Epist. 55.
Comendatio
Iuliani Coen-
sis Episcopi.

Epist. Leon. 58

Epist. Leonis
73.Extirpatio
Manichæorum
in urbe per
Leonē PP. I.

coercuit. Quos potuimus emendare correximus, & ut damnarent Manichæum cum prædicatione & discipulis suis, publica in Ecclesia professione, & manus suæ subscriptione compulimus, & ita de uoragine impietatis suæ confessos, poenitentiam concedendo leuauimus. Aliquantum uero, qui ita se demerserunt, ut nullum his auxiliantis remedium posset subuenire, subditi legibus secundum Christianorum principum constituta, ne sanctum gregem sua contagione polluerent, per publicos iudices perpetuo exilio sunt relegati, & omnia quæ tam in scriptis quam in occultis traditionibus suis habent prophana & turpia, ut nosset populus quid fugeret aut uitaret, oculis Christianæ plebis certa manifestatione probamus. Et paulo post: Et quia aliquantos de his, quos ne absoluerentur, arctior reatus inuoluerat, cognouimus aufugisse, hanc ad dilectionem uestram Epistolam misimus, ut effecta certior Sanctitas uestra, sollicitius agere dignetur, & cautius, necubi Manichæe peruersitatis homines, plebes uestras facultatem ledendi, & huius sacrilegij possint inueniri doctores. Aliter enim nobis commissos regere non possumus, nisi hos, qui sunt peruersi doctores & per diti, zelo fidei Dominicæ persequamur, & à sanis mentibus (ne pestis hæc latius diuulgetur) seueritate qua possumus abscindamus. Unde hortor dilectionem uestram, obtestor, & moneo, ut qua debetis & potestis sollicitudine uigiletis, ad inuestigandos eos, nec ubi occultandi se reperiant facultatem. Hi fratres ualde cauendi sunt, ne dominicum gregem peruersitatibus quibus possunt, contaminare ualeant. Simile quiddam est, quod Innocentius Papa, ad Laurentium Senensem Episcopum scribit. Diu, inquit, mirati sumus, hæreticos Photini uenena sectantes, in territorio dilectionis tuæ, non solum esse, sed etiam publice sibi conuenicula in aliquorum possessionibus præparare: cum de toto penè orbe nusquam tam multi quam apud uos delegerint habitare. Quorum doctrinæ nephariæ, author Marcus dudum de urbe pulsus, temeritatis tantæ ductus est audacia, ut primum inter eos sibi uendicet locum, sed ne ulterius debacchandi habeant facultatem, & animas simplicium & rusticorum secum in gehennam, cui destinati sunt, trahant: Actum est aduersus eos à defensoribus Ecclesiæ nostræ, qui eos possint expellere. Et paulo post: Tuum est Frater charissime, quæ præcepta sunt non segnus agere, ne plebem tibi creditam dissimulatione deperdas, & incipias Deo de perditis reddere rationem.

Hæretici ob-
durati in exi-
lium relegati
per seculares
iudices.Admonitio
Episcoporum
de ManichæisInnocen. Epist.
20.
Contra con-
uenicula Pho-
tinianorum.

P n Quæ

Quæ sint partes Imperatoris, Regum & aliorum Principum,
contra hæreticos & schismaticos, Cap. IX.

Officium Ca-
tholicorū Prin-
cipum pro fi-
de & religioe.

fficiū Imperatoris, Regum & Principum est, ut
ubilibet suborientes hæreses & schismata suppri-
mant, & extinguat: & omnia studia sua actionesq̄
eō conferant, ne sub eorum imperio hæreticorum
uideatur aucta improbitas, & Catholicorum per-
turbata securitas. Ut enim nihil tam gloriosum Ca-
tholico principi est, quam illæsam ubiq̄, & à ueritatis inimicis tutā
seruare & custodire Catholicam fidem: Sic nihil est quod maiorem
infamiam principi irroget, quam si eandem fidem, quam prædece-
sores & maiores sui Catholici principes, magna in Deum & Eccle-
siam suam pietate & deuotione, contra impios & uersanos hæreticos
uiriliter tutati sunt: ipsi nimia uel negligentia uel indulgētia, uel alio
quoppā prauo studio periclitari patiantur. Quam infamiam ut cui-
taret Theodosius iunior, piē à matre Galla Placidia, Valentiniano
item filio, & Licinia Eudoxa admonitus est, ut fidem, quæ tantis
temporibus regulariter à sacratissimo patre suo Constantino, qui
primus in Imperio splendisset Christianus, culta fuisset: ipse quoq̄
quorundam impiorum arbitrio & odio perturbari ne pateretur,
Sed ut eorum turbis resistens ueritatē, immaculatam fidei Catholice
religionis seruari præciperet: & prouideret, ne quod præcis tempo-
ribus maiores sui custodissent, sub ipso imminui uideretur. Et per
huiusmodi exemplū, inter Episcopos & Sanctas Ecclesias schismata
generarentur, ut eorum ad Theodosium Epistolæ testantur.

Principes de
Ecclesia, quā
tueri debent,
Deo rationē
reddere cogen-
tur.

Primū igitur, nunq̄ nō meminerint Catholici principes, potesta-
tem se in Ecclesia ideo à Deo accepisse, ut erudiantur, ut Domino in
timore seruiant, & ei in tremore exultent: & in his omnibus cogitent
Deo se reddituros rationem propter Ecclesiam, quam Christo tuen-
dam suscipiūt. Nam, ut Canon inquit, siue augeatur pax et disciplina
Ecclesiæ per fideles Principes, siue soluatur: ille ab eis rationem exi-
get, qui eorum potestati suam Ecclesiam tradidit. In qua si iustitiam
seminauerint, mercedem accipient fidem: Sin uerò disciplinam,
quam ab eis Deus exigit, non apprehenderit, tum euenturū certō
sciant, quod in eos interminantur, Nempe ut Dominus irascatur, &
pereant ipsi de uia iusta. Primum autem erudiuntur principes,
qui & regulam fidei, & omnem rationem Ecclesiasticæ disciplinæ à
pontificibus discunt, eorumq̄ monitis fideliter parent. Nam ut non
leue discrimen incumbit Pontificibus, siluisse pro diuinitatis cultu
quod congruit, ita his (quod absit) non mediocre periculum est, qui
cum parere debeant, despiciunt (ut ad Anastasium Imperatorem
inquit Gelasius Papa) Nec mirum, qui enim sacerdotes despiciunt,
non

Prover. 11.

Psal. 2.
Erudimini
qui iudicatis
terram.

non modo homines, sed Deum ipsum despiciunt, Domino dicente. Luc. 16.
Qui uos audit, me audit: & qui uos spernit, me spernit: qui autem me
spernit, spernit eum qui me misit. Maxime uerò Romano Pon-
tifici Imperatores, in his quæ ad defensionem Sanctæ & Catholice
fidei & Ecclesiæ pertinet, obedire debent. Nam, ut idem Pontifex ait,
Etsi cunctis generaliter sacerdotibus & recte diuina tractantibus, fi-
delium conuenit corda submitti: Quanto potius sedis illius præfili
consensus est adhibendus, quem cunctis sacerdotibus & diuinitas
summa uoluit præminere, & subsequens Ecclesiæ generalis iugiter
pietas celebravit? Deo aut in timore seruiunt Imperatores & prin-
cipes, qui Pontificum & sacerdotum monitis parentes, Ecclesiam Ca-
tholicam, cuius aduocati sunt, fideliter tuentur, & omnes in ea Idola
trias, hæreses, schismata, et scandala, & nasci non patiuntur, & nata
repente supprimunt, & radicibus euellunt, tum perturbatam pacem
Ecclesiæ restitunt. Sic in ueteri testamēto, Ezechias seruiuit Do-
mino, lucos & templa Idolorū, & illa excelsa, quæ contra præcepta
Dei fuerant constructa, destruendo. Sic seruiuit Iosias eadem & ipse
faciendo. Sic seruiuit Rex Niniuitarum, qui uniuersam ciuitatem,
ad placandum Dominū compulit. Sic seruiuit Darius, qui Idolum
frangendum in potestate Danieli dedit, & inimicos eius leonibus
supposuit. Sic seruiuit Nabuchodonosor, qui omnes in regno suo, à
blasphemando Deo, terribili lege prohibuit. Sic in nouo testa-
mento, Constantinus Magnus, Arriana: Theodosius Senior, Ma-
cedoniana: Theodosius iunior, Nestoriana: et Marcianus, Eutichia-
na & alij Catholici principes alijs hæresibus, (quantū quidē in ipsis
fuit) suppressis, & extinctis schismatibus & seditionibus, Domino
in timore seruiuerunt. Nimirum in his omnibus sacerdotum monitis
fideliter parentes, & quicquid illi inspirante spiritu sancto decreue-
runt, pio affectu exequentes, eaq̄ quæ ad ueram fidem & Christia-
nam Orthodoxam religionem pertinent, propter feruentissimum
fidei Zelum, suis etiam rebus publicarum causarum necessarias uti-
litates præponentes, ac omnibus modis confidentes Deo, eis hoc
modo propicio existente, ut suum imperium gloriosius, & cōmunes
causas fore meliores. Caterum quibus modis exortæ hæreses &
schismata extinguenda, & pax turbata Ecclesiæ restituenda sit, diuer-
forum quidem Imperatorum diuersas sententias & studia fuisse ex
historijs didicimus. Quidam unumquēq̄ quid uellet credere per-
miserunt. Quod Iouinianus Imperator, etiam si à patribus Antio-
chenæ Synodi admonitus, ne Ecclesiasticam pacem & concor-
diam conciliaturus, Catholicos cum hæreticis connumeraret: Ta-
men eiusmodi consiliū amplectebatur, quo blandimētis & suasione
uerborum, discordantium contentiones abscurum se confidebat.
Ideoq̄ nulli quidem se quomodocūq̄ credentium molestum fore

Seruire Prin-
cipes Deo in
timore.

Exempla Re-
gum ueteris
testamenti.
4. Reg. 18.
4. Reg. 22.
Ione 3.
Daniel 14.

Daniel. 3.
Exempla Reg.
& Imp. No-
ui testamēti.

Diuerfa Prin-
cipum studia
pro restituēda
Ecclesiæ pace.

Tri. lib. 7. c. 4.
Iouinianus
Imp. nimis le-
uis contra hæ-
reticos.

promittebat, Eos tamen diligere, & ualde honorare, qui principium Ecclesiasticæ unitati præberent. Quod factū, Themistius quoque philosophus probat, & panegyrico in eius cōsulatu dicto celebrauit, ubi miratur Imperatorē, quod permiserit unumquemque colere, sicut uellet, atque deicerit blandientium mores, quos ualde deridens ait, Manifestare purpuram, ut Socrates apud Casiodorū in Tripartita testatur. Gratianus & Valentinianus iunior lege sanxerunt, ut unaquæque religio licite sacra celebraret: solos uero ab Ecclesia prohibuerunt Eunomianos, Photinianos, & Manicheos. Impius autem Valens, exemplo philosophorū Ethnicorū, in Christi quoque religione sectas esse permittendas putauit, quin & ipse hæreticus non solū hæreticis, sed etiā gentilibus & Iudæis concessit, ut religiones suas colerent, ut uellent: ipsi tamen inimicus, qui Apostolica dogmata propugnabant: prædicti philosophi consiliū sequutus, quo suadebat, principē non oportere esse crudelem propter discordiam Ecclesiasticorū dogmatum, quādo etiam apud Paganos plus quam Trecentarū sectarum differentia uideretur, & unusquisque pro dogmate proprio in sententia diuersa cōsisteret. Et forte hoc Deo magis gratum esset, dum non facile cognoscitur, & diuerso modo glorificatur, ut unusquisque amplius timeat, dum integritatem eius sciat, uel quomodo aut qualis, quantusque sit magis ignoret. Quo sanè consilio mitior aliquanto etiā in Catholicos factus tyrannus: nō tamen omnino ab indignatione & crudelitate abstinuit, sed qui prius uarijs generibus suppliciorum etiam mortis sanctos uiros affecerat, pro infligenda morte exilia eis decernebat. Theodosius iunior semper clemens hæreticis fuit, nec mirum, ut cuius animus omnium penè dolis et fraudibus obnoxius, tanta incuria & negligentia gerebat Remp. ut diplomata non lecta subscriptione confirmaret, ut hæc et alia multo leuiora, de eo alio loco referemus. Hunc & Paulus Constantinopolitanus sequutus, nihilo iniquior fuit ijs, qui non suam in religione & fide sententiam sequuti fuissent. Theodosius senior graues quidem pœnas in hæreticos sanxit, sed quas in eos nunquam exequutus est. Quidam Imperatores, institutis colloquijs & collationibus inter Catholicos & hæreticos habitis, hæreticos ad unitatem & pacem Ecclesiæ reducere conati sunt: Alij legibus & armis, hæreses & schismata extinguendas esse putarunt: alij relaxatis legibus controuersias in religione, transactionibus componendas atque concordandas existimarunt. Ac omnium quidem horum principum una quidem intentio fuit, Nempe, ut perturbatum hæresibus et schismatibus Ecclesiæ Catholicæ statum, ad pacem & tranquillitatem reducerent. Qui quidem finis optimus est, ad quem Catholicis quoque principes, uelut ad scopū quendam omnes actiones suas merito dirigere debent: sed medijs tamen iustis & honestis. Neque enim à fine tantum, sed etiam à medijs, quibus ad finem peruenitur,

Impietas Valentis contra Catholicos tantum.

Philosophi Themistij cōsiliū de sectis. Trip. lib. 8. cap. 3. 12. & 13. lib. 9. cap. 32.

Lenitas Imp. erga hæret.

Trip. lib. 9. cap. 19.

Finis bonus est, si media sint iusta & honesta.

peruenitur, actio uel iusta uel iniusta denominatur. Prōinde uidentum iam est inter media, quæ diximus, quæ iusta sint, quæ iniusta, ut simul etiam quid de ueterum exemplis, sequendum fugiendumue sit ijs, quibus Christi Ecclesia defendenda commissa est, intelligamus.

An Principes unicuique, ut quicquid uelit credat, liberum permittere possint? Caput X.

Ertam semper & indubitatum fidei Catholicæ rationem habuit Ecclesia, quam à Christo & Apostolis accepit, & Romana semper & inuiolabiliter custodiuit Ecclesia. Hanc sancti patres propter indubitatum certitudinem Regulam fidei appellauerunt: ut ad quam, tanquam infallibilem mensuram, omnia quæ sunt à Christi fidelibus credenda, referantur. Ab hac regula quisquis deuiat, à fide Christiana aberrat. Hanc regulam sancta scriptura, & sacrorum Conciliorum decreta, ita ubique confirmant: ut nihil in ea proprio cuiusquam sensu mutari, nihil eidem addi uel detrahi possit. Et adhuc modum Catholici Episcopi, quibus Arriani in Ariminensi Concilio persuadere conabantur, ut de huiusmodi regula: quam patres in Nicæno Concilio tradiderant, ac Apostoli prædicauerant, aliquid mutari, paterentur. Constantio itaque Imperatori scribunt, incongruum & nefarium fore, ut ex his quæ iuste recteque definita, idem, horum quæ Nicææ cōmuniter deliberata atque defixa erant, aliquid immutet. Talem enim esse fidem, cui uerè addere quicquam incautum esset, & auferre periculosum. Et Gelasius Papa ad Episcopos Dardanice. Perquirere, inquit, uos oportet ab ipsis Beatis Apostolis, & considerare prudenter, quoniā patres nostri Catholici, uidelicet Docti Pontifices, in unaquaque hæresi, quolibet tempore suscitata, quicquid pro fide, pro ueritate, pro cōmunionem Catholicam & Apostolicam, secundū scripturarū tramitem, prædicationemque maiorum, facta semel congregatione, sanxerunt, in conuulsum uoluerunt deinceps firmumque cōstare: nec in eadem hac causa, denuo quæ præfixa fuerant retractari, qualibet recenti præsumptione permiserunt: sapientissimè prouidentes, quoniam si decreta salubriter cuique liceret iterare, nullum contra singulos quosque prorsus errores stabile persisteret Ecclesiæ constitutum, ac semper iisdem furoribus & recidiuis, omnis integra definitio turbaretur. Ad immutandam autem Catholicæ fidei regulam, nihil æquè ualeat, quam si unicuique quod uelit, credere liberum permittatur: si quidem hoc modo unicuique liberum sit, ut huic regulæ quicquid libet addat & auferat. Atque utinam non hoc etiam fiat, ut multi in Barathrum infidelitatis præcipitentur, & si quid credere se profitentur, id ore faciant non corde. Vnde necesse est, ut

Infallibilis regula f. dei apud Ro. Eccl.

Trip. l. 5. c. 22. Nihil mutandum esse in regula fidei Nicææ tradita. Trip. l. 5. c. 24.

Quod semel de fide conclusum est, in dubium reuocare non licet.

forte & recidiuis
Tota fides mutaretur, si liceret unicuique credere uel.

P iij hæreses

hæreses non modo quæ natæ sunt augeantur, & in diuersa capitâ propagentur: sed etiam nouæ & prioribus peiores subnascantur.

Cur Arriana hæresis tam late fuit disseminata.

Ego certè Arriana hæresim post mortem Constantini Magni, tam late uagatam esse crediderim, non solum quod Constantius & Valens Imperatores huic sectæ fauerint, & Catholicos multis modis persecuti fuerint. Sed etiam quia Valens ipse, & alij principes, unicuique quod uellet credere permiserint. Iulianus desertor Christi, & inimicus, hæreticis libertatem perditionis permisit, Basilicas ipsis reddidit, & templa demonijs, eo modo putans Christianum nomen posse perire de terris, si unitati Ecclesiæ, de qua lapsus fuerat, inuideret, & sacrilegas dissensiones liberas esse permetteret, ut Augustinus testatur. Et nostro tempore quis non uidet ex eo decreto, quod

Cur Iulianus dissensiones in fide liberas permittit.

Epist. 166.

anno à natiuitate 1526. Spiræ, quorundam praua instigatione, ab imperij proceribus de libertate credendi factum est, non solum Lutheranam hæresim uires collegisse, sed multos etiam nouos & execrandos, tum ueteres etiam quosdam, & multis ante sæculis sopitos errores, denuo reuocatos in lucem prodijisse: Vnde & pax omnis & tranquillitas, non solum non conciliatur, sed omnium maximè perturbatur: Quippe qua & Catholicorum & hæreticorum confessiones confunduntur. Quæquidem permixtio facit (ut Gelasius

Confusio errorum & hæresum, ex libertate credendi.

Gelasii de Anathe. uncul.

Papa scribit) ut cunctæ religionis ueræ & synceræ sedes perturbentur Catholicæq; & Apostolica ueritas confundatur. Cum igitur Catholicorum principum incumbat officio, ut non solum ipsi regulam Catholicæ fidei profiteantur, sed etiam ita illæsam ab inimicis fidei custodiant, ut nihil de his, quæ à Christo, Apostolis, & sanctis Concilijs tradita sunt, immutari patiantur, ut pulchrè admodum Leonem Imperatorem Leo Papa admonebat, officio suo maximè conuenire scribens, ut ea quæ in Chalcedonensi Concilio decreta essent uiolari ne pateretur. Siquidem in eo per spiritum sanctum cõgregato, tam plenè atq; perfectè definitionibus cuncta firmata essent, ut nihil ei Regulæ, quæ ex diuina inspiratione prolata erat, aut addi posset aut minui. Ac proinde ea ita custodiret, ut quæ secundum Euangelium Christi & prædicationis Euangelicæ ueritatem, omnibus retrò sæculis una fide unaq; intelligentia roborata essent, nulla ulterius actione conuellerentur. Rectè consequitur, in potestate principis non esse, ut unicuique credendi quicquid libet liberâ uoluntatem permittat. Quod prudentissimè per prudentes Theodosius et Martinus Christianissimi imperatores, Alter ea, quæ de uariarum religionum cultu, ac credendi libertate sanxerunt alij, radicibus euulsit, & obliuioni tradidit: Alter uerò lege sanxit, ne quis quæ semel iudicata, ac rectè de fide Christiana disposita sunt, reuoluat, ac de his publicè disputare contendat. At liberum est, inquis, unicuique quod uult credere, etiam si à principe non concedatur. Siquidem Domini

Principi est, Conciliorum decreta immutata libere manu tenere.

C. de summa Trin. & fide Cath. l. 1. L. nemo C. libid. dem.

Obiectio de libero arbit.

Dei

Dei est fides, ad quam nemo hominum cogi potest. Equidem fateor liberum homini à Deo arbitrium datum esse, sed quo non ad malum sed ad bonum uti debet. Liberum est homini sacrilegium, adulterium & alia crimina committere uel ab his abstinere, nec tamen, quia libertas perpetrandi criminis adimi ei non potest, ideo permittendum ei est ut sacrilegia & adulteria libere & impune exerceat. Alioqui uicæ essent omnes in Idolatras, sacrilegos, adulteros, aliosq; facinorosos latæ leges. Quas Catholici principes ideo sanxerunt, ut malum usum arbitrii, si non in omnibus, saltem in multis, qui sumpta de alijs pœna absterrentur, cohiberent. Nec curant principes, uerè ne an fictè simulate uerè credas, qui donum fidei à Deo recipere non meruisti: modo quod impiè credis, pijs non noceat, malo, quod externa confessione exhibes, exemplo.

Principes non arbitrii, sed malum usum arbitrii prohibent.

Non cor, sed externam confessionem edifyderant.

An Episcopi Catholici alijq; fideles in controuersijs Catholicæ fidei, tempori (ut dicitur) inseruire, & de fide aliquid remittere possint? Caput XI.

Vni hodie non pauci qui, quoties de hæresibus extirpandis, & fidei Catholicæ defensione, & Ecclesiastica pace agitur: protinus illud ubiq; inculcant, & obijciunt, Esse uidelicet tempori, publicæ pacis causa inseruendum, ac condescendendum etiam impijs, ne tranquillitas publica in multorum perniciem lædatur. Nam & in alijs rebus sæpe necessitati magis, quam nostræ uoluntati parendum esse. Sic & Dauid cum populo exire uolens, cum audisset, populum uelle in urbe manere: tunc inuitus, respõdit tamen. Quod uobis uidetur, hoc faciam. Iacob filium suum Beniamin unice dilectum, à fratribus abduci passus est, non permissurus nisi necessitate uisualium coactus fuisset. Sic Symon dux Iudæorum, Triphoni promittenti Ionathan, quem captiuum tenebat, remittere, si duos filios obsides, & argenti talenta centum daret: pueros quidem & argentum misit, non quod fidem eum seruaturum crederet, sciebat enim quod dolo loqueretur, sed ne inimicitiam sumeret ad populum Israël. Pulchrum sanè & tempori magis seditioso, fouendæq; impietati quam Deo seruiens, & ob id apud impios plausibile consilium, ijs etiam non ingrati, quæ uel spe gratiæ uel metu indignationis principum, amittendarum uel facultatum, semper ad partes pro tempore Valentium, declinant. Quales temporibus Constantij principis erant Valens & Ursatius, qui primum Arrianis consentientes, Deinde cum periculum ex ea secta timerent, dato libello Romano Pontifici, Homusianorum fidem amplexi, postremo in priorem impuritatem relapsi, iterum Arriani facti sunt: Sic Eudoxius expositionem

Exempla, in quibus necessitati seruitur. 2. Reg. 18.

Gene. 43.

1. Malach. 16.

Plausibile Consilium apud impios & irridiculosos

Tri. li. 5. c. 20.

Valentis & Ursatii Episcoporum in constantia in fide.

nem

nem fidei, quam ipse fecerat, primū suam esse negavit, quam & anathematizauit, sed tempori inseruiens, eandem postea iterum prædicauit. Vnde non solum ipsi, ad quemlibet etiam uenti motum, religionem quoque mutant: sed etiam alijs, ut hoc modo tempori seruiant, suadent: Quod Ursatius & Valens (de quibus ante diximus) fecerunt, qui Constantio principi pacem futuram promiserunt, si de religione Catholicorum aliquid remitteretur. Et ad eundem modum præfectus Valentis Cæsaream ueniens, & euocans Magnum Basilium, & eum honorans, mansuetis uerbis usus, eundem monuit, ut tempori pareret, & non tot Ecclesias, propter prauam dogmatum subtilitatem, uexari pateretur. Quin etiam Imperatoris amicitiam eidem promisit, multaque beneficia propter hæc plurimis offerenda. Ego certe in hac causa neque durius resistendum neque remissius indulgendum puto. Ac primum quidem ubi sic de pace constituenda agitur, ut pietas salua sit, neque quicquæ eorum, quæ ad fidei religionisque substantiã pertinent, remittatur, tum condescendendum esse infirmioribus, & ea quæ sunt impia abrogantibus puto. Sin uerò relinquendum aliquid petatur, quo remissio, pietas ipsa & fides Catholica lædatur, nulla ratione quod petitur concedendum est. Quin potius quæ uera & indubitata sunt fidei dogmata, ita retinenda, ut nullum ex ijs iota mutari permittatur. Nam ut uerè Leo Rustico Narbonensi Episcopo scribit, Sicut quædam sunt, quæ nulla possunt ratione conuelli, ita multa sunt, quæ pro consideratione etatum, aut pro necessitate rerum oporteat temperari: illa semper conditione seruata, ut in his quæ dubia fuerint aut obscura, id nouerimus sequendum, quod nec præceptis Euangelicis contrarium, nec decretis Sanctorum patrum sit aduersum. In primo autem genere, sequendum est consilium Augustini, ut de his non curiosius disputetur, in quibus interminata luctatio, ac tempestas contentionis, serenitatem ueræ & Christianæ charitatis obnubilet. In secundo autem genere, & doctrina, & exempla Sanctorum patrum diligenter amplectenda, custodienda & imitanda sunt. Gelasius Papa Euphemiano scribens, eam doctrinam tradit, ut in his quæ ad fidem pertinent requisiti aut rogati, ut impiorum uoluntati condescendamus, non ad inferiora descendendo deficiamus, ac propterea non condescendendum his, qui ex superiori loco à Catholica & Apostolica cõmunionē prolapsi sunt. Fateor condescendendum esse infirmioribus, sed ita ut ab errore reuocentur ipsi, non ut nos eorum errori cõmunicemus. Descendit Dominus de cœlo, sed ut hominē ab errore liberaret, non ut eius misceretur errori. Sed & ipse præmonuit, ut qui in tecto consisterent, non descenderent, nec ad ea quæ in domo uidentur esse tollenda. Rursus Apostolus, qui abundantius omnibus laborauit, cum de ueritatis custodia ageretur, clamat.

Quibus

Quibus nec ad horam celsimus subiectionis gratia, ut ueritas Euangelij permaneret apud uos. Qui ergo hæreticis ita condescendunt ut eorum erroribus cõsentiant: hi non condescendunt ad subueniendum, sed ut cum ipsis ad inferna demergantur. Quo pacto nullus Catholicus hæreticis condescendere debet, sed mortem etiam prius pati, ne dum corporis bonorumque periculum subire, quam paternæ traditionis fidem communionemque, ab omni uidelicet præuaricatorum contagione discretam, abroget atque relinquat. Huic doctrinæ, exempla quoque Sanctorum patrum respondet: quæ & ipsa nobis imitanda proponuntur. Episcopi Catholici in Epistola, quam de fide sua ad Constantium scripserunt, Ursatio & Valenti respondentes, prudenter admonet, si quid iustarum sanctionum fuerit imitatum, non propterea fore pacem, neque enim pacem apud eos esse, qui pacis iura subuertunt, Sacratissimus autem ille, totius orbis lumen, Basilius non minus cordate quam piè, respondet præfecto Valentis Adolescentibus, inquit, hæc uerba congruunt, illi & illorum similes talia promissa respiciunt: Qui autem diuinis innutriti sunt eloquijs, corrumpere de diuinis dogmatibus, ne unam quidem syllabam patiuntur, sed pro his (si contingat) etiam omnes mortis species amplectuntur. Amicitiam autem Imperatoris magnam quidem cum pietate iudico, sine qua perniciem potius hanc appello. Cumque præfectus sciret in eum, stultumque uocaret, Sanctus Basilius ait, hanc quidem stultitiam semper habere exopto. Eiusdem Constantiæ fuerunt Eustathius, & Syluanus, quibus abrogare nolentibus, Cum Constantius exilium interminatus esset, intrepidi responderunt ipsi, Potestatem habes puniendi, non tamen nos patrum statuta destruimus. Sic & Meletij Antiocheni, & Eusebij Samosatani Episcopi laudanda Constantia est, quorum ille cum Constantij Imperatoris decreto tam Arrianorum quam Catholicorum subscriptione approbato, ac apud Eusebium Episcopum, ab utraque parte deposito, Antiochenæ Ecclesiæ præsul constitutus, ex præcepto Imperatoris unam cum quibusdam Arrianis sententiam suam de fide protulisset, rogatus à turba, ut breuem eis doctrinam daret imaginem, tres ostendens digitos, deinde colligens duos, & unum tendens. Tria, inquit sunt, quæ intelliguntur, sed tanquam de uno disputamus. Quo ita loquente cum Archidiaconus eius Ecclesiæ, os eius obstruxisset, ille suam sententiam manu clarius quam uoce signauit. Tribus enim apertis digitis, et denuo clausis, & uno tantum digito rursus extenso, populo figura diuulgabat, quod tres unum essent. Deinde Archidiacono manum eius ore omisso tenente, libera uoce clamabat, Nicænum seruari debere Concilium. Hic uerò ab Imperatore requisitus, ut decretum de Meletio ordinando factum redderet, non solum quod ab utraque parte depositum fuerat, inuicta altera parte restituere recusauit, sed etiam Imperatori denuo per Epistolam

Quid est hæreticis condescendere.

Tri. lib. 5. c. 21.

Trip. lib. 7. c. 63.

Egregium Basilij responsum ad præfectum

Trip. lib. 5. c. 24.

Meletij de fide Trinitatis constantia.

Trip. lib. 5. c. 49.

Eusebij Samosatani constantia.

olam interminanti, ut nisi restitueret quod accepisset, dexteram eius manum abscinderet. Lecta Epistola cum dextera una obtulit & sinistram, ambas incidi petens. Nam decretum, inquit, non dabo, clarum Arrianæ pestis indicium. Quam eius firmitatem Constantius uidens egregie laudauit. Mirantur enim & impij resistentium sibi laudes, cum gestorum magnitudine superantur. Author Theodorus in Tripartita.

De disputationibus & colloquijs, in causis fidei & religionis, an Catholicis permissa cum hæreticis, à quibus instituuntur, quarum personarum sint, & qualium, & quot numero: Quis locus colloquijs idoneus, quæ forma & processus colloquiorum, an ad hæreses & schismata tollenda utilia sint.

Caput XII.

Tres causæ colloquiorum cum hæreticis.

Colloquia de dogmatibus fidei & Sanctis scripturis tribus ex causis fiunt. Primo, ut simpliciores in ueritate instruantur, & confirmantur: Impij uero impietatis suæ, errorumque conuicti, uel reducuntur, uel corripiantur, illisque conuictis, qui ab eis decepti sunt ab erroribus reducuntur, ac liberentur. Secundo, ut de uero scripturarum sensu disceptetur, & utriusque partis audita sententia, id quod maiori parti uisum fuerit, ratum habeatur.

De colloquijs sententia Augustini. Aug. lib. 2. c. 13. 14. & 15.

Tertio, ut controuersia dogmatum & fidei, inter Catholicos & hæreticos, pactis & transactionibus componatur. Disputatio primi generis Christianis permissa est, ut pulchre docet Augustinus in libro quem contra Cresconium Grammaticum scripsit. De qua uidentur septem: Videlicet à quibus instituatur, quarum personarum & qualium, & quot numero: Quis locus colloquio idoneus, quæ forma & processus colloquijs, an ad hæreses & schismata tollenda utilis.

Quomodo licet Episcopis instituere colloquia cum hæreticis.

Trip. lib. 1. c. 22.

Primum igitur colloquia & disputationes de fide interdum ab Episcopis, interdum à principe instituuntur: idque uel ante Concilium, uel in Concilio, Ordinario iure Episcopi colloquia instituunt: cum necdum in multos propagata hæresi, liberam cogendi coercendique hæreticos facultatem habent. Sic ab initio nascentis Arrianæ perfidiæ Alexander Episcopus ante Nicænum Concilium, residens iudex cum Clero, Catholicos & Arrianos ad disputationem deduxit. Sed & propter eandem hæresim latius iam excurrentem & uagantem, Episcopi ante diem Concilio indictum, apud semetipsos conuenientes, euocarunt Arrium, & propositis in comune suis opinionibus disputarunt.

Euseb. in Eccle. hist. lib. 6. c. 24. Trip. lib. 1. c. 22.

Origenes cum Berillo, colloquio ab Episcopis in Concilio instituto, disputauit. Et in Aquileiensi Concilio Episcopi disputationem contra duos hæreticos Arrianos, Palladium & Secundinum instituerunt.

instituerunt. Colloquium Alexandri Episcopi cum philosopho ante Nicænum Concilium, Constantino principe ita præcipiente, habitum est. Sic in conuentu Episcoporum Sabinus cum Photino hæretico, Principis iussu disputauit. Et Episcopi Catholici cum Donatistis hæreticis in Africa, Principe colloquium instituente, de fide contulerunt. Personæ colloquijs sunt, Præsidentem Augustinus in Epistolis iudicem, in Breuiculo cognitorem appellat. Eius officium est, non quidem ut de his, quæ ab utraque parte proferuntur iudicet (siquidem cognitio de dogmatibus fidei solius Ecclesiæ est, uel eius qui Ecclesiæ præsidet) sed ut colloquio præsideat, & ut ritè & sine cõfusione procedatur, procuret. Et talis iudex uel ab Episcopis nominatur, uel à principe datur, ut in collatione Africana factum est. Et nostris temporibus Carolus Imperator, duobus illis Colloquijs, Vuormatiæ & Ratisbonæ de dogmatibus fidei, inter Catholicos & protestantes habitis, præsidentes dedit Vuormaciæ IIII. principes. Duos quidem Ecclesiasticos, Archiepiscopum Moguntinum, Principem electorem, & Episcopum Argentinensem: & alteros duos seculares, Comitem Palatinum Electorem Principem, & Ludouicum Bauriæ Ducem. Quibus omnibus præfuit Nicolaus Perinottus, Dominus Granuelanus, missus ad eam rem à Cæsare orator. Ratisbonæ, Fridericum Comitem Palatinum, & dictum Perinottum. Sed & auditores quidam Laici Ratisbonensi colloquio adhibiti fuerunt. Quales olim Palladius & Secundianus, Arriani hæretici, in Concilio Aquileiensi petebant, nimirum honoratos qui aderant, ut Palladius uocabat, sed quos Episcopi dari recusabant, indignum putantes (ut Ambrosius Episcopus Palladio hæretico respondebat) ut Laici de sacris cognoscerent, & sacerdotes iudicarent: cum magis conueniret, ut contra, sacerdotes Laicos iudicarent. Colloquiatores sunt, qui conflictum disputationis suscipiunt. Exceptores, qui quæ ab utraque parte dicuntur excipiunt. Actorum custodes, qui quæ gesta & excepta fuerint, ut non corrumpantur, fideliter custodiunt. Fiunt autem colloquia & disputationes de scripturis Sanctis à Catholicis, interdum cum Christianis, interdum cum infidelibus & hæreticis. Cum Christianis disputauit Paulus ad Troaden protraxitque sermonem usque in mediam noctem, idque non ut ab ipsis ipse doceretur, sed ut qui fidem susceperant, in ea scripturarum testimonijs confirmati perseuerarent. Idem Athenis in synagoga cum Iudæis & gentibus disputauit, & in foro per omnes dies ad eos qui audierunt: In Areopago item cum Stoicis & Epicureis philosophis. Quæ disputatio etsi à quibusdam derisa fuerit: alijs eum Seminiuerbium uocantibus, alijs doctrinam eius, tamquam nouitatem aliquam, & calumniaribus & contemnentibus: Tamen multis ad id profuit (inter quos & Dionysius

Personæ Colloquiorum quæ sunt? Præsidentem, Iudex seu Cognitor.

Duo Colloquia à Carolo V. Imp. instituta. Vnum Vuormaciæ Anno 1542.

Alterum Ratisbonæ Anno 1541.

Concilium Aquileiense tempore S. Ambrosij.

Exceptores.

Disputationes & Colloquia Pauli Apostoli. Act. 20.

Cum Iudæis & Gentibus. Act. 17.

Q nysius

D. BRVNI DE HÆRETICIS,

182

nyfius ille Areopagita fuit) ut relictiſ Idolis ad ueſum Dei cultum conuerſi fuerint. Sed & Chriſtus cum tentatore diabolo de ſcripturis contulit, illi ſiquidem dicenti: Dic, ut lapides iſti panes fiant, Chriſtus illud ſcripturæ obiecit. Non in ſolo panis uiuit homo, ſed in omni uerbo, quod procedit de ore Dei: Petenti item, ut ſe de pinnaculo templi demitteret, & ſcripturã alleganti, Quia angelis ſuis mandauit de te, & in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum, Rurſus illud ex ſcriptura reſpondit: Non tentabis Dominum Deum tuum: Similiter per multa promiſſa ſolicitãti, ut cadens adoraret eum, ex ſcriptura reſpondit: Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruias. Hæc ſanè ſcripturæ ſanctæ exempla ſequuti ſancti patres, ipſi quoque interdum inter ſe, interdum cum infidelibus, interdum cum hæreticis, uel unus cum uno, uel unus cum multis, uel multi cum multis, de fide diſputationes & colloquia habuerunt. Vnus Alexander Epifcopus Conſtantinopolitanus, cum uno philoſopho gentili diſputauit. Vnus Malchion preſbyter, cum uno Paulo Samoſateno hæretico. Vnus Sabinus, cum uno Photino hæretico. Vnus Origenes, contra Berillũ hæreticũ unum. Vnus Auguſtinus, cum duobus hæreticis Arrianis Poſcentio comite & Tiburſio Epifcopo, & cum uno quoque ſeorſim diſputauit. Triginta & amplius Epifcopi in Concilio Aquileienſi, cum duobus Arrianis Palladio & Secundiano diſputarunt. Qui tẽporibus Auguſtini collationẽ in Africa habuerunt, Epifcopi fuerunt, utriuſque partis Catholicorum & hæreticorum, numero plus minus quincenti, ut Auguſtinus in Breuiculo commemorat. Qualitas autẽ perſonarũ, eorũ qui diſputandi munus obeunt, in hoc conſiſtit, ut ſint ſanctarum ſcripturarũ docti, prudentes, ac uerũ Dei zelum habentes. Hi enim non ſolum prudenter, ſed etiam conſtanter & fideliter fidei negocium gerunt: nihil per adulationem concedentes quod non ſit concedendum. Sed omnia ex uera fide & charitate agentes, & fortiter pro ueritate ſtantes, & hoſtium iacula undecunque incidentia propellentes: ut & lapſos & deceptos erigant, & ab erroribus liberent, & contumaces & obduratos arguant & confundant. De illis ſiquidem ſcriptum eſt, Corripiet me iuſtus in miſericordia & increpabit me. De malis autem & adulatoribus quantalibet etiam ſcientia præcellentibus, quod ſtatim ſequitur. Oleũ autem peccatoris nõ impinguet caput meum: Et illud Prophetæ. Popule meus, qui te beatum dicunt, ipſi te decipiunt, & uiam grefſuum tuorum diſſipant. Iam & acuti ingenij, & artis diſputatoriæ periti eſſe debent, qui cum hæreticis diſputationis certamen ineunt: alioqui non ſolum uulnerabuntur ipſi, ſed alijs etiam occaſionem præſtabunt & hoſtibus cedendi, & in eorum ſe poteſtatem dedendi. Sunt enim hæretici ligna illa, de quibus ſapiens: Qui quæ ſcindit uulneratur ab eis, ligna uidelicet infructuoſa, ut inquit Hieronymus. Et ſaltus abſque utilitate pomorum.

Colloquia Chriſti cum diabolo in deſerto.

Matth. 4.

Deut. 3.

Pſal. 90.

Deut. 6.

Colloquia diuerſa ſanctorum patrum, cum gentilibus & hæreticis.

Vnus cum uno

Plures cum pluribus.

Quales debent eſſe collocutores.

Pſal. 140.

Eſa. 3.

Qualia ligna ſunt hæretici.

Eccle. 10.

pomorum. Quamuis igitur ſit prudens & doctus uir, qui gladio ſermonis hæc ligna conſcindit, periclitabitur in eis niſi diligenter attendit, maxime ſi ei (quod idem ſapiens ſubdit) acciderit, ſi reuſum fuerit ferrum. Quod & Beda, ſuper illo uerbo hiftoriæ: Omnes quoque Iſraëlitæ, qui ſe abſconderunt in monte Ephraim, audientes quod fuſiſſent Philiftini, ſociauerunt ſe cum ſuis in prælio: his uerbis declarat. Rectæ diſcretionis eſt, inquit, ut qui poteſt contra reprobos, docendo uel arguendo pro Eccleſia certet, cauens illud Propheticum: Maledictus qui prohibet gladium ſuum à ſanguine. At qui docendi efficacis non eſt, in frugiferæ ſementis altitudine, ne uirtutibus ſpoliandus ab hoſte fraudulento reperiatur, ſe abſcondat. Sunt enim qui ad depræhendendam expugnandamque uerſutiam hæreticorum, cæterasque antiqui hoſtis inſidias, idonei non ſunt: ſed has per alios expoſitas, iuxta uires inſequi & odio habere non ceſſant. Hæc Beda. Voco autem artem diſputatoriam eam, qua uerum à falſo diſcernitur, quam Græci Dialecticam appellant, qua & Chriſtus aliquoties uſus eſt, eo maxime loco, quo Iudæis interrogantibus, an liceret Cæſari tributum ſoluere. Reſpondit, date Cæſari, quæ ſunt Cæſaris, & Deo, quæ ſunt Dei, ut pulchre docet Auguſtinus. Doſi ſunt (inquit) & callidi hæretici. Ad quos capiendos & uincendos, id eſt, de falſitate conuincendos, ſingulari arte & induſtria opus eſt: Ea nimirum, qua uulpes capiuntur. Iuxta illud: Capite nobis uulpes puſillas, exterminantes uineas, latentes in cauernis tortuoſis. Quippe eo loco per Vulpes hæretici designantur. Solent autem uulpes habere tales foueas, ut ex una parte intrent, & ex altera parte exeant. Ad utrumque igitur foramen captor uulpium, id eſt, Diſputator Catholicus, retia ponet: Exemplo Chriſti, qui contradicentibus uulpeculis & dicentibus: In qua poteſtate iſta facis? Reſpondete mihi & uos, inquit, unum ſermonem. Baptiſmus Ioannis unde eſt? De cælo, an ex hominibus? Sentiunt illi, eum ex utraque parte tetendiſſe unde caperet, &c. Habet autẽ diſputatio de fide hoc ueluti proprium, ut non ſolum Dialecticæ ſubtilitati, ſed etiam fidei ſimplicitati nitatur: Illa quidem aduerſariorum decipulas cauet, quo minus uerum ſcripturarum ſenſum peruertere poſſint. Hæc uero ipſos etiam diſputantium animos, potenti quadam uirtute, ad credendum etiam id, quod nulla arte probari aut perſuaderi poteſt, rapit & impellit. Immo artẽ ſæpe ipſam uincit, & excludit. De qua re tale exemplum à Ruſſino in Eccleſiaſtica hiftoria refertur. Vir quidam ex Confefſoribus ſimplicis naturæ, innocens & probatiſſimus, & nihil aliud ſciens, niſi Ieſum Chriſtum & hunc crucifixum: Cum in illo magno Concilio Nicæno, quo ex omni terra ſacerdotes Dei, Philoſophi item, & Dialectici nobiles & famatiſſimi conuenerant, Philoſophum quendam uidiffet, qui inſignis in arte Dialectica habebatur, quicquam

Beda in Samu. cap. 14.

Hier. 48.

Lib. 2. contra Creſcon. Grammat. Et in Pſal. 80. Auguſt. ſupra Pſal. 80.

Can. 2.

Matth. 21.

Ad colloquium Chriſtiani requiritur ſubtilitas & ſimplicitas.

Ruſſi. lib. 10. cap. 3. Diſputatio ſimplicis Confefſoris cum acutiſſimo quodam philoſopho.

Q ij tanta

tanta dicendi arte obiectis quæstionibus occurrebat, ut ubi maxime putaretur astrictus, uelut anguis lubricus laberetur: facultate ad differendum cum Philosopho, quanquam ægrè propter uiri simplicitatem ab Episcopis data, (uerebantur enim ne à uiro uerborum artifice, ad risum deduceretur) In nomine, inquit, Iesu Christi audi quæ uera sunt. Deus unus est, qui fecit cælum & terram: quicq; homini, quem de terræ limo formauerat, spiritum dedit, uniuersa quæ uidentur, uirtute uerbi sui creauit, & spiritus sui sanctificatione firmavit. Hoc uerbum & sapientia, quem nos filium dicimus, humanos miseratus errores, ex uirgine nascitur, & per passionem mortis, à perpetua nos morte liberauit: ac resurrectione sua æternam nobis contulit uitam. Quem & expectamus, iudicem omnium quæ gerimus esse uenturum, credis esse hoc ita Philosophus? At ille, uelut si nullum unquam sermonem contradicendi didicisset, ita obstupescit uirtute dictorum, mutus ad omnia, hoc solum potuit respondere, ita sibi uideri, nec aliud uerum esse, quam quod dixerat: Tum ad discipulos suos, & eos qui audiendi gratia conuenerat, conuersus philosophus. Audite, inquit, o eruditi uiri. Donec uerbis res mecum gesta est, uerba uerbis opposui, & quæ dicebantur, dicendi facultate subuerti: Vbi uerò pro uerbis uirtus processit ex ore dicentis, non potuerunt resistere uerba uirtuti, nec homo aduersari potuit Deo. Alius item ex confessoribus Laicis, simplicem habens sensum, in eodem Concilio Dialecticis ad hunc modum obuiauit. Audite, inquit, Christus & Apostoli non nobis artem Dialecticam tradiderunt, uanamq; uerborum fallaciam, sed puram scientiam fide & bonis operibus obseruandam. Quæ cum dixisset, ætate quidem iuuenis, sed animo senex, præsentem quidem mirati sunt, dictumq; probauerunt: Dialectici uerò satisfactione suscepta cessarunt, rationem uidelicet simplicem ueritatis audientes, Author Socrates in Tripartita. Eiusdem generis est hoc, quod in eadem historia Zozomenus de Alexandro Episcopo Constantinopolitano refert. Is à Philosophis multa coram Constantino Imperatore de fide nostra quærentibus, quasi nouitates aliquas, & nouam in Repub. culturam introduceret: ad certamen disputationis prouocatus, non quidem de arte uerborum (cuius expers erat) sed de uitæ qualitate & fide sua confidens, philosophis conuenientibus, ac omnibus loqui uolentibus, unum ex eis qui loqueretur petit, ceteros silentium tenere præcepit. Vno igitur disputationis negotium suscipiente, Alexander ad Philosophum conuersus. In nomine, inquit, Iesu Christi impero tibi, ne loquaris, & unà cum eius sermone opus impletum est: Repente namq; homo ille, ut sermonem audiuit, obligato ore ac locutionis officio amisso, conticuit. Porro locus colloquij talis esse debet, ut neutri partium subiectus sit, ubi omnis turba absit, quæ impedimentum magis, quam adiuuentum

Verba simplici Christiani de Deo ad philosophum.

Obstupescit & uictus per ea uerba philosophus.

Verba simplici Laici Christiani.

Trip. li. 2. c. 3.

Potentia uerba Episcopi contra philosophum.

adiumentum afferunt. Quomodo Augustinus Eleusum, Glorium, & Felicem ad colloquium inuitas, talem eidem locum destinari petit, ubi nullius partis sit Ecclesia, & quem possideant homines communes utriusq; partis. Processus uerò colloquij ita instituatur, ut si sint pauci qui colloquendi causa conueniunt; hi pauci inter se colloquantur, ut unus cum uno, unus cum duobus aut tribus. Sin uerò multi & partium diuersarum, unaquæq; pars ex suis deliget, uel paucos uel multos, qui in colloquendo, consulendo, alijsq; rebus, quæ ad disputationem necessaria sunt, aliorum omnium uicem sustineant. Quam formam Episcopi tam Catholicorum quam hæreticorum Donatistarum in Africâ seruarunt. Hi enim Carthagine conuenientes, ex utraq; parte elegerunt septem hinc, & septem inde, cum quibus ubi opus esset, consilium pertractaretur. Quatuor item hinc, & Quatuor inde, qui gestis conscribendis custodes essent, ne infalsatum aliquid de aliquo diceretur. In omni etiam colloquio siue paucarum siue multarum personarum, necessarium est, ut ex utraq; parte Notarij & exceptores dentur, ne ea quæ dicuntur, subinde de memoria audientium labantur, & ut cautior modestiorq; sit tractatio, & non solum præsentem, sed etiam absentem quod actum sit postea legendo cognoscere possint. Sic disputationi, quam Episcopi Malchioni cum Paulo Samozateno permisissent, & quam Sabinus cum Photino habuit: exceptores interfuerunt, qui utrorumq; uoces conscripserunt. In illa item, quam dixi, Africana disputatione dati sunt Notarij quatuor hinc, & quatuor inde, ut bini cum exceptoribus iudicis alternarent. Postremo uidendum est, an ad hæreses & schismata tollenda, disputationes & colloquia sint utilia. Beato Augustino uidetur, disputationes & colloquia de articulis fidei ad hoc prodesse, ut ex his quæ uarijs disputationibus agitata fuerint, facilius quæ uera sunt, in Concilijs confirmari: & quæ falsa, reprobari aut condemnari possint. Nam de Baptismo hæreticorum loquens. Quomodo enim (inquit) potuit ista res tantis altercationum nebulis inuoluta, ad plenarij Concilij luculentam illustrationem confirmationemq; perducere, nisi primo diutius per orbis terrarum regiones, multis hinc atq; hinc disputationibus & collationibus Episcoporum pertractata constaret? Verum hæc Augustini sententia, de ea disputatione accipienda est, quæ inter ipsos Catholicos fit, & de dubijs articulis, necdum per Ecclesie sententiam determinatis. Qualis fuit ille de Baptismo hæreticorum, quem Cyprianus multiq; alij Episcopi Catholici prophanum & illicitum dicebant: ac propterea eos ad Ecclesiam uenientes, Ecclesie Baptismo baptizandos & sanctificandos esse existimauerunt. Alij autem contrariam sententiam, quam & Catholica approbavit Ecclesia, ueriores esse putarunt. Et talis disputatione plurimum confert eruditionis, si cum charitate habeatur, &

Epist. 163.

Colloquium cum Donatistis Carthagine habitum.

Notarij & Exceptores.

Euseb. Eccl. hist. li. 7. c. 15. Trip. li. 5. c. 8. Epist. Zertens. Concil. ad Donatist. inter Epist. August. 152.

Lib. 2. de Bapt. contra Donatist.

Vera expositio sententiae August.

Orig. in Epist. ad Ro. lib. 10. cap. 15.

de profundioribus quibuscūq; uel obscurioribus expectetur eruditōrum perfectōrum sententiā, secundū quod Moyses dicit, Interroga patres tuos & annuntiabunt tibi: & presbyteros tuos, & dicent tibi. *Deut. 32.* Ea uero colloquia & disputationes, quæ inter Catholicos & hæreticos fiunt, tum quidem profunt, cum eas ipsas Concilium subsequitur, quo ea quæ ab hæreticis in dubium reuocata fuerint, Ecclesiæ auctoritate, uel falsa reprobantur uel uera confirmantur. Nam hoc modo hæreticorum non solum errores, sed etiam fraudes, quibus simplicioribus imponere solent, produntur, ipsaq; ueritas sæpius agitata maiorem recipit splendorem. Et ut Leo Papa ad Episcopos Galliarum scribit, fides ipsa Catholica, quæ nulla sui est parte mutabilis, per ipsas aduersantiū excitationes, et ualidior efficitur semper & clarior, operante hæc gratia Dei, ut qui fortè ad hæc subtilia inimici iacula declinanda minus sunt instructi, minusq; solliciti, perceptis ueritatis armis fiant contra impiorū mendacia fortiores. Sic Eutichetis Dioscori aliorumq; eis hærentium disputationibus factum est, ut per subsequutum Chalcedonense Concilium error eorum, & impietas magis patefacta: & Leonis adeoq; uniuersalis Ecclesiæ de sacramēto incarnationis Christi definitio, quam ad Flavianum Episcopū Constantinopolitanum scriptam, ad Ephesinum Concilium per legatos suos miserat, firmiore iudicio confirmata fuerit. Quod idem Leo ad Theodoritum scribens, his uerbis testatur. Adiutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cælum & terram: qui nullū nos in nostris fratribus detrimentum sustinere permisit, sed quæ nostro prius ministerio definiuerat, uniuersæ fraternitatis irretractabili firmavit assensu, ut uerè à se prodisse ostenderit, quod prius à prima omnium sede formatum, totius Christiani orbis iudicium recepisset: ut in hoc quoq; capiti membra concordent, in quo amplior nobis in hac re gaudendi materia, dum & tanto magis se perculit inimicus, quanto contra ministros Christi sæuius insurrexit. Nam ne aliarum sedium ab ea, quam cæteris omnium dominus statuit præsidere, consensus assentatio uideretur, aut alia quælibet subrepere posset aduersa suspicio, inuenti prius sunt, qui de iudicijs nostris ambigerent. Et dum nonnulli ad dissensiones incitati ab authore cōtradictionis, ad infana bella prosiliunt, ad maius bonum, malum eius, authore totius bonitatis dispensante, peruentum est. Dulcius siquidem munera gratiæ diuinæ proueniunt, quoties non sine magnis sudoribus acquiruntur: & minus bonū uideri solet, pax cōtinuata per ocium, quam reddita post laborem. Ipsa quoq; ueritas clarius renitescit, & fortius retinetur, dum quæ fides prius docuerit, hæc postea examinatio confirmat. Multum deniq; sacerdotalis officij meritū splendescit, ubi sic summorum seruetur auctoritas, ut in nullo inferiorum patzatur imminuta libertas, & ad maiorem Dei gloriam proficit finis examinis, quando

Colloquia per
subsequens
cōcilium sunt
utilia.

Sententia de
incarnatione
Christi cōtra
Eutichen.

Leo epist. 61.

Maius bonū
ex dissidio pro
curatum.

quando ad hoc se accipit exercendi fiducia, ut uincatur aduersitas: ne quod per se probatur, reprobum silentij præiudicio uideatur oppressum. Disputationes uero quæ à Catholicis cum hæreticis habentur, quas nullum Concilium subsequitur, aut diutius quam oportet differtur, & in quas omnis de dogmatibus fidei disceptatio reijcitur, ad tollendas hæreses & schismata, non solum inutiles sunt, sed omnium etiam maximè perniciosæ. Nam huiusmodi disputationibus & colloquijs non modo hæretici non conuertuntur, sed audaciores etiam redduntur, & hac etiam audacia quosdam mouent, ut deteriores reddantur. Et ut Tertullianus inquit, in ipso congressu firmos quidem fatigant, infirmos capiunt, medios cum scrupulo dimittunt. Vnde Eusebius scribens Berillum ab Origene disputatione conuictum, ac ut respueret male conceptum errorem, & ad fidem ueram sanamq; doctrinam rediret, persuasum: addit, hoc ipsum in talibus causis esse inauditum. Theodosio item, Ecclesias propter hæreses scissas unire laboranti, Sisinnius suauis, ne disputationibus negocium ageret, quod disceptatio non solum schismata nō uniret, sed etiam hæreses ad maiores contentiones adduceret. Sed & contentiones in fide, per se eius naturæ sunt, ut ex ijs ipsis facile hæreses generentur: & qui contentiosi sunt, plerumq; nouas opiniones producant. Quod de Apollinari hæretico tradit Ruffinus. Is enim in cæteris bene instructus, cum contentionis uitio nimis ageretur, & aduersum omne quod quisq; diceret, ire obuius delectaretur, iactatione ingenij male fortis, hæresim nouam ex contentione genuit. Neq; uero credendum est hæreticis & schismaticis ad colloquia prouocantibus, ac sequuturos se meliorem sententiam spondentibus. Quod Arrius, Eusebius Nicomediensis, multiq; alij hæretici sæpe fecerunt. Nam falsum est & simulatum quicquid promittunt, qui neque Deo neque hominibus fidem seruant. Qui etsi non nunquam pœnitere uideantur, tamen errorem semel conceptum uix unquam relinquunt: sed data occasione eundem rursus uel occultè uel publicè docent. Ut de Cerdone, Arrio, Paulo Samosateno, alijsq; hæreticis Ecclesiasticæ tradunt historiæ. Addo hæreticos, quantumlibet pietatem simulantes, nunquam tamen ad colloquia ueritatis examinandæ causa prouocare, sed ut doctrinam magis erroremq; suum quibuscūq; modis simplicioribus probabilem reddant: & sub prætextu pio Catholicam fidem & eius cultores Orthodoxos persequantur. Libet eius rei unum tantum exemplum adducere, quo facile in uniuersum, qua intentione hæretici ad colloquia prouocent, cognoscere licebit. Quid sanctius Hunerici Regis Vandalorum edicto uideri potest, quo Catholicos Episcopos in Africa ad disputandum de ratione fidei cum hæreticis Episcopis Vandalorum conuocat? Quod edictum sic habet, Rex Hunericus

Quæ sunt col
loquia inutilia
atq; etiā perni
tiosa.

Lib. de pres.
hæretic.

Euse. in Eccle.
hist. lib. 6. c. 24.
Trip. lib. 9. c.
19.
Ruff. in Eccle.
hist. li. 10. c. 20.

Non est hære
ticorū promiss
is credendum
quod uelint
meliora sequi.

Euse. in Eccle.
hist. lib. 4. c. 11.
lib. 7. c. 25.

Q. iij Vandalor.

Colloquia, quibus hæreticis cognitio & interpretatio scripturarum permittitur, impia esse & Catholicis uitanda,
Caput. XIII.

Colloquia uero, quibus id agitur, ut cognitio & interpretatio scripturarum, æquæ ut Catholicis, ita hæreticis permittatur, impia sunt, ideoque Catholicis omnibus modis uitanda atque declinanda. Primum enim interpretatio scripturarum ad Ecclesiam tantum pertinet, & quibus interpretandi munus ab Ecclesia demandatur. Nam ut Spiritus Sanctus Ecclesie manifestauit, quæ scripturæ Canonice sint, quæ Apocryphæ. Nec enim (ut August. inquit) Euangelio crederemus, nisi Ecclesie auctoritas nos compelleret: Nec Euangelia ab Euangelistis scripta pro Euangelis haberemus, nisi Ecclesia ea ut Euangelia essent declarasset. Ita idem Spiritus uerum scripturarum sensum Ecclesie Catholice suggerit. Dicente Christo ad Apostolos, tanquam ad eos, in quos omnem Ecclesie suæ potestatem transfulerat. Paracletus autem Spiritus Sanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille uos docebit omnia, & suggeret uobis omnia quæcumque dixero uobis. Itē, adhuc multa habeo uobis dicere, sed non potestis portare modo: cum autem uenerit ille Spiritus ueritatis, docebit uos omnem ueritatem. Ecclesiam autem intelligimus, non quæ in abscondito est malignantium congregationē: sed quæ in mōte posita est, ut Dominus ait in Euangelio, quæ abscondi non potest, fidelium in toto orbe congregationem, quæ Catholica dicitur. Nam in illa est Christus, in illa erit omnibus diebus usque ad consummationem sæculi, illa Spiritum Sanctum habet, qui eam docet omnem ueritatem. Huius autem Ecclesie caput est Romana Ecclesia, unde & Apostolica & Catholica Ecclesia appellatur: à qua omnes aliæ reguntur Ecclesie. De qua Anacletus Papa. Hæc uero Apostolica Ecclesia caput & cardo à Domino & non ab alijs constituta est: & sicut cardine ostium regitur, sic huius Apostolicæ sancte sedis auctoritate, omnes Ecclesie domino disponēte reguntur. Ad hanc igitur Romanam & Apostolicam Ecclesiam, ut summarum dispositiones causarum & omnium negocia Ecclesiarum: ita & interpretationes scripturarum quasi ad caput referuntur: ipso Domino dicente, principi Apostolorum Petro, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Quo munere primū Romanus Pontifex, tanquam caput huius Ecclesie: Deinde sancti patres, & quibus hoc ab Ecclesia demandatur, tanquam membra funguntur. De illis siquidem dictum est: Qui elucidant me, uitam æternam habebunt. Quorum tamen sententia non aliter, quam si à sede Romana Apostolica approbata fuerit, rata habetur. Ipsi enim etsi spiritu Dei agantur, membra uidelicet eius corporis, quod spiritus sanctus inhabitat, tamen

Ne permittatur hæreticis interpretatio scripturarum.

Augst. contra epist. Mani. c. 5.

Ioan. 14.

Ioan. 16.

Quæ est Ecclesia Catholica. Matt. 5.

Augst. Epist. 170.

Interpretatio scripturarum ad Ro. Eccle. pertinet.

Alex. Papa Epistola 1.

Aliorum interpretatio non est rata, nisi à Roma. Eccle. approbetur.

Eccle. 24. Rom. 8.

Vandalorum & Alatorum, uniuersis Episcopis Homusianis. Non semel, sed sæpius constat esse prohibitum, ut in sortibus Vandalorum sacerdotes uestri conuentus minimè celebrarent, ne sua seductione animas subuerterent Christianas. Quam rem spernentes plurimi reperti sunt, contra interdictum Missas in sortibus Vandalorum egisse, asserentes se integram regulam Christianæ fidei tenere, & quia in prouincijs, à Deo nobis concessis, scandalum esse nolumus, ideo Dei prouidentia cum consensu sanctorum Episcoporum nostrorum, hoc nos statuisse cognoscite. Ut ad diem Calendarum Februariarum proximè futurum, ommissa omni excusatione formidinis, omnes Carthaginem ueniat, ut de ratione fidei cum nostris Venerabilibus Episcopis, possitis inire conflictum, & de fide Homusianorum, quam defenditis: de diuinis scripturis proprie approbetis, quo possit agnoscere, si integram fidem teneatis. Huius autem edicti tenorem, uniuersis Episcopis tuis per uniuersam Africam constitutis direximus, Dat. sub die xij. Kal. Iunias, Anno 7. Hunerici. Rursus autem, quid crudelius disputationis adoratione, progressu & exitu: Postquam enim ad statutum diem conuenerunt, non solum uniuersæ Africæ, sed etiam multarum insularum Episcopi: Primum silentio multis diebus factis, Tyrannus, struatis ad hoc calumnijs, quosque doctissimos enecandos curauit, sperans huiusmodi exemplo alios quoque se elisurum. Deinde cum uentum esset ad disputationis conflictum, ad locum uidelicet quem delegerant hæretici, Catholici ex se decem, qui pro omnibus loquerentur, elegerunt: scire subinde cupientes, quis colloquij futurus esset Cognitor: qui libra iustitiæ aut bene prolata confirmaret, aut prauè assumpta refelleret. Cumque ex hæreticis Cyrila nominatus fuisset, Catholici unde sibi eam potestatem assumpsisset interrogantes, iussi sunt propter ea uerba filij Catholice Ecclesie, qui aderant, centenis fustibus cædi. Postremo cum petiitum à Catholicis fuisset, ut Cyrila proponeret, de quo disputandum foret, negauit se latine scire, quin etiam uidens Catholicos ad conflictum magis paratos, omnino audientiam diuersis cauillationibus declinauit. Hic uidemus, quo animo hæreticorum Rex Catholicis colloquium indixit: non quidem ut rationem fidei ab ipsis audiret, sed ut occasionem nancisceretur eos persequendi. Qui non solum in ipso colloquij conuentu, sed eo etiam soluto, Catholicos Episcopos primum uarijs generibus crudelitatum afflictos, in exilium egit. Deinde Ecclesias eorum hæreticis donauit, & leges contra hæreticos laticas, uel ut iniuste laticas abrogauit, uel earum uigorem in Catholicos quasi hæreticos conuertit.

Colloquia,

Dolus & crudelitas Tyranni.

Cyrila colloquutor Vandalicus.

Quo animo Rex colloquium indixit.

Vict. de persecut. Vand. lib. 3.

ramen quia homines sunt, errare possunt. Quod & ipsi: qui hoc munere interpretandi scripturas in Ecclesia functi sunt, fatentur. Noli, inquit Augustinus, meis literis, quasi Canonicis scripturis deseruire: sed in illis & quæ non credebas cum inuenieris, incunctanter crede: In istis autem, quod certum non habebas nisi certum intellexeris, non si firmum tenere. Sola autem Ecclesia in his, quæ ad uerum sensum scripturarum pertinent, errare non potest, ut cui à Christo spiritus sanctus promissus est, qui eam doceat omnem ueritatē: Solus Petrus est petra illa, super quam Christus ædificauit illam Ecclesiā. Ea quicquid eorum approbat, quæ patres quantalibet etiā sanctitate, quantauē doctrina polleant, docent, ratum: quicquid reprobat, irritum habetur. Qui uerò ab Ecclesia præcisi sunt, ij nec mēbra esse possunt, nec influxum donorum spiritus sancti, in quibus & gratia interpretationis sermonum numeratur, recipere possunt. Extra corpus enim Ecclesiæ, neminem uiuificat Spiritus Sanctus, Quia (ut dicit Apostolus) Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis. Non est autem particeps diuinæ charitatis, qui est hostis unitatis. Vnde Spiritum sanctum non habent, qui sunt extra Ecclesiam. De illis quippe scriptum est, Qui seipso segregant animales, spiritum non habentes. Sed nec ille percipit eum, qui fictus est in Ecclesia. Nam scriptum est, Spiritus S. disciplinæ effugiet fictum, Ac tales quidem sunt hæretici, uidelicet inutiles illi rami & palmites, quos nullum in uite illa, quæ Christus est, fructum ferentes, pater agricola tollit. Immo qui suo ipsorum iudicio condemnati, semetipsos à corpore Ecclesiæ præscindunt. Qui igitur Ecclesiæ Christi membra non sunt, Christiani esse non possunt, & qui Christiani non sunt, nullum ius capiunt Christianarum literarum. Ad quos merito Ecclesia dicit, ut inquit Tertullianus: Qui estis? Quando & unde uenistis? quid in meo agitis non mei? Quo iure syluam meam ceditis? Qua potestate limites meos commouetis? Quid hic ad uestram uoluntatē seminatis & pascitis? mea est possessio scripturarum, mea est interpretatio, ego sum sponsa Christi, ego hæres Apostolorum: sicut cauerunt testamento suo, sicut fidei commiserunt, sicut adiurauerunt, ita teneo: Vos certè exhæreditaueunt semper & abdicauerunt, ut extraneos, ut inimicos. Præterea ut nulla communio tenebris cum luce, Christo cum Belial, ueritati cum mendacio: sic Catholici cum hæreticis nullam communionē habere debent. Illi siquidem ueritatem colunt, eius studiosi & amici: hij uerò summis studijs eam persequuntur, acerrimi eius hostes & inimici, Belial mendacij patrem sequentes, & Christum qui est ueritas relinquentes. Vnde de illis dictum est. Omnis qui credit & non permanet in doctrina Christi, hic Deum non habet: Qui permanet in doctrina Christi, hic filium & patrem habet. Si quis uenerit ad uos, & hanc doctrinā non

affert, nolite recipere eum in domū, nec Aue ei dixeritis. Qui enim dicit ei Aue, comunicat operibus eius malignis. Hæc Ioan. de hæreticis & schismaticis uitandis dixit: & quæ uerbis docuit, ea & factis exhibuit. Narrat enim de eo auditor eius, sanctissimus uir, & martyr fortissimus Policarpus, Smyrneorum Antistes, quia tempore quodam, cum apud Ephesum balneas lauandi gratia fuisset ingressus, & uidisset ibi Cherintum exire, continuo discessit non lotus, dicēs. Fugiamus hinc, ne et balneꝝ ipsæ nos corrumpāt, in quibus Cherintus lauatur, ueritatis inimicus. Idem etiam Policarpus Marcionem, cum aliquando occurrisset, dicenti sibi, agnosce nos, respondit, agnosco primogenitum Sathanæ. Olim etiam Catholici Episcopi, hæreticorum consortia & communionem ita uitauerunt, ut ne literas quidem neq; ad eos darent, neq; ab eis reciperent. Sic Alexander Alexandrinus Episcopus, Ecclesiæ Catholice ministros admonet, ne Eusebii Nicomedienſis Arriani scripta suscipiant. Sic Leo Papa Anatholium Constantinopolitanum Episcopum, quia ab hæreticis ordinatus, suspectus ei de hæresi fuerat, diu Epistolas pacis ad eum dare abstinuit. Sic patres Sardicensis Concilij, hæreticos non solum anathemate percutiunt, sed neq; Episcopos neq; Christianos nominandos esse decernunt: Quin etiam ad parœcias, quas luporū instar inuaserant, scribunt, ut nullam cum eis communionem habcant, nec eorum literas recipiant, neq; eis scribant. Verba Epistolæ sic habent. Sint, inquit, à nobis anathema, eò quod uerbum ueritatis uidentur esse cauponati: Apostolicum namq; præceptum est, si quis uobis annunciauerit præter quod accepistis, anathema sit. His ergo nullum communicare denunciare, nulla enim communio luci ad tenebras, hos pellite procul ab omnibus, nulla enim concordia Christi ad Belial. Seruate uos fratres Charissimi, ut neq; scribatis eis, neq; eorū scripta suscipiatis. Sic patres in Synodo quadā Constantinopolitana, damnato Aëtio hæretico, admonebant omnes Catholicos, ne eius Epistolas legeret, sed abijcerent. Et Cyprianus Episcopus & martyr, Cornelio Papæ nomina Episcoporū, qui integri & sani in Ecclesia Catholica fratribus præessent, ut ipse & collegæ eorū sciret, quibus scribere, & literas mutuo à quibus eos accipere oporteret, transmisit. Idem Cyprianus cū collegis suis, Legatos ab hæreticis missos, non solum non audiuerunt, sed prorsus à cōmunionē sua cohibuerunt. Præterea iam multas Imperatorū & sacrorū Conciliorū constitutiones & decreta, quibus declaratur, omnē hæreticorū societate & cōmunionē priuatim & publicè uitandā esse. Cuiusmodi est illa Iustiniani Cæsaris, Ne hæretici militet, Et illa Epaunensis Cōcilij, Ne Clericus cuiuscunq; superioris loci, cuiuscunq; hæretici cōuiuio intersit. Et illa Cōcilij Agathensis, Ne cōnubia cum hæreticis iungantur, & quæ sunt generis eiusdem. At maior est cōmunio, cum hæretico

Euseb. in Eccle. hist. lib. 4. c. 14.
Ireneus lib. 3. aduers. hæreses
Valent. c. 3.

Exempla uitandi hæreticos apud antiquos.
Trip. lib. 1.

Leo. epist. 55.

Trip. lib. 4. c. 14.

Gal. 1.

Trip. lib. 9. c. 42.

Cyp. lib. 1. epistola 3.

c. 15.

c. 67.

in inter-

Nō licet hæreticis nos communicare in scripturarū interpretatione.

in interpretatione scripturarum communicare, quam ei Aue dicere, in domum recipere, litteras ad eum dare, & rursus ab eo recipere. Conuiuijs hæreticorum interesse &c. Quippe his & similibus rebus nihil hæretico, nisi nostrum & humanum officium præstamus: At ipsum in communionem interpretationis scripturarum recipere, & ipsum corpori Ecclesiæ, à quo præcisus est, rursus ut membrum, uel uiti ut palmitē inserere, & eidem Spiritus Sancti donū cōmunicare. Quod si igitur Catholici humana illa & priuata officia hæreticis exhibere prohibentur, quanto magis à cōmunionē earum rerum abstinere cum ipsis: quarum nemo particeps esse potest, quam qui sit membrum eius corporis, quod est Ecclesia, & palmes illius uitis, quæ est Christus: In talibus autem rebus numeratur interpretatio scripturarum, in qua quisquis cum hæreticis siue colloquendo siue quacuncq; alia ratione communicat, aut cōmunicandum esse existimat, non solum Ecclesiæ Catholiciæ, sed etiam qui eam regit Spiritui Sancto resistere se testatur. Vt qui donū illud interpretationis scripturarum, non extraneis & præcisus ab Ecclesia membris, & per incredulitatem fractis ramis: sed corpori & radici adhuc unitis ac uiuido spiritualis gratiæ succo, uegetatis largiri dignatur. Postremo ut in humano corpore non quælibet operationes membris communes sunt, neq; enim oculi audiunt, neq; aures uident, nec manus incedunt, nec pedes palpant, sed singula membra, singula sua officia exercent: Ita & in corpore Ecclesiæ interpretatio scripturarū non quibuslibet Christianis mādatur, sed ijs tantum, quorum hæc in corpore Ecclesiæ propria operatio est. Hij nimirum sunt scripturarum docti & exercitati: Doctores & Pastores in Ecclesia, quorū officium est docere, & scripturas interpretari, maxime difficiles, & quæ intellectum nostrum superant. Hæ enim seruandæ sunt Aaron id est sacerdoti, doctori, ut ipse hæc manducet, ipse discutiat, ipse exponat, iuxta illud prophetæ. Qui obtulerit ædet illud, & quod Moyse alibi dicit, Interroga patres tuos, & annuntiabunt tibi: presbyteros tuos, & dicent tibi. Quin etiam ita affecti esse debent, qui scripturas interpretantur, ut scripturis intellectum suum mancipent, non scripuuras uelut mancipia in obsequium sensus proprii captiuas teneant: & ita scripturas tractent, ut si quid forte intelligere non possunt, scripturæ dent honorem, sibi timorem, ut inquit August. Quod si igitur Christiani ab interpretatione scripturarū excluduntur, qui sensum ex his propriū magis, quam quē spiritus sanctus flagitat, querunt: Quanto magis ab omni tractatū scripturarū ablegabimus hæreticos, quorū hoc propriū est, ut expositionē diuinarum scripturarum ad suam sententiam, quæ est præter fidem Catholiciæ disciplinæ trahere conentur. Neq; enim non legunt scripturas hæretici, sed ut falsas opiniones suas scripturis prauè detortis, cōtra earum ueritatem

Hæreticis nullū est ius interpretandi scripturas.

Quibus conuenit interpretari scripturas. Orige. super Leuit. hom. 4.

Leuit. 6. Deut. 32.

Quo debent esse animo interpretes scripturæ.

De Coenest ad litteram lib. 1. Ablegandi sunt a scripturæ interpretatione hæret.

De Gen. ad litteram lib. 7.

ueritatem pertinaciter asserant, ut inquit Augustinus. Surripientes nimirum intellectum eorum peruersa expositione, & adulterinum sensum ad sponsam Christi Ecclesiā, in Regios thalamos inducetes. Vnde & rectè fures scripturarum & adulteri ab Origene appellantur, de quibus dicitur. Qui prædicas non furandum furaris: & qui dicis non mœchandum mœcharis: Et sicut in priori populo mentiebantur Prophetæ dicentes: hæc dicit Dominus, & uerbum Domini quod factum est ad illum uel illum. Sic hæretici assumunt testimonium scripturarū, de ueteri & nouo Testamento, & furantur uerba Saluatoris, unusquisq; à proximo suo Prophetis, Apostolis & Euangelistis. Sic autem transferunt & transfigunt quæ furantur, ut in ipsis in alienum & phantasticum corpus transpositis, textus ipse scripturarum & uera imago ueritatis corrumpatur. Cuius rei pulchram admodum comparationē facit Ireneus. Transferunt autem, inquit, & transfigunt, & alterum ex altero facientes, seducunt multos ex ijs, quæ aptant ex Dominicis eloquijs malè cōposito phantasmati. Quomodo si quis Regis imaginem bonā, fabricatam diligenter ex gemmis preciosis à sapiente artifice, soluens subiacentē hominis figuram, transferat gemmas illas, & reformās faciat ex ijs formam canis uel uulpeculæ, & hanc malè dispositam, dehinc cōformet & dicat, hanc esse Regis illam imaginem bonā, quam sapiens artifex fabricauit, ostendēs gemmas, quæ bene quidem à primo artifice in Regis imagine compositæ erāt, malè uerò à posteriore in canis figuram translatae sunt, & per gemmarum phantasiā decipiat Idiotas, qui compræhensionem regalis formæ non habeant, & suadeant, quoniam hæc turpis uulpeculæ figura, est bona illa Regis imago. Eodem modo & hi anicularum fabulas assumentes, post deinde sermones, & dictiones & parabolas hinc inde afferentes, aptare uolunt fabulis suis eloquia Dei. Tertullianus huiusmodi structuras, quas hæretici ex scripturis concinnant, Centonibus Homericis & Virgilianis comparat. Et ideo, inquit, habēt uim & excogitandis instruendisq; erroribus facilitatem, non a deo mirandam quasi difficilem & inexplicabilem: cum de sæcularibus quoq; scripturis exemplum præsto sit eiusmodi facilitatis, quo ius hodie ex Virgilio fabula in totum, aliam componi materiam secundum uersus, uersibus secundum materias concinnatis. Deniq; Ouidius & citra Medæam, Tragœdiam ex Virgilio plenissimè expressit. Meus quidē propinquus ex eodem Poëta, inter cætera styli sui ocia, Pinacem Ceбетis explicuit. Homeri centones etiam uocare solent, qui de carminibus Homeri propria opera more centenario, ex multis hinc inde compositis, in unum sartiunt opus. Et utiq; fecundior diuina literatura ad facultatem cuiuscuncq; materiæ, nec periclitor dicere, ipsas quoq; scripturas sic esse ex Dei uoluntate dispositas, ut hæreticis materias subministrarēt, cum

Fures & adulteri scripturarum hæretici. Rom. 2. Hiere. 23.

Irene lib. 1. ad uers. hæret. Valent. c. 1. Similitudo ex male transfusmata bona imagine Regis.

Lib. de pres. heret. Centones Hæreticorum ex scripturis cōpositi. forte & quæntis

4. circa

R legam,

1. Cor. ii. **legam**, hæreses oportere esse, quæ sine scripturis esse non possent. **Est autem** huiusmodi hæreticæ deprauationis scripturarum author ille, qui est omnium mendaciorum artifex, & pater diabolus, quod idem Tertullianus probat his uerbis. Sed quæritur à quo intellectus interpretetur eorum, quæ ad hæreses faciunt, à diabolo scilicet, cuius sunt partes interuertendi ueritatem, qui ipsas quoque res Sacramentorum diuinorum in Idolorum mysterijs æmulatur. Fingit & ipse quosdam utique credentes & fideles suos, expiationem dilectorum de lauacro repromittit: Et si adhuc meminit Mithre, signat illic in frontibus milites suos, Celebrat & panis oblationem, & imaginem resurrectionis inducit, & sub gladio redimit coronam. Quid quod & summum Pontificem nuptijs statuit: habet & Virgines, habet & continentes. Cæterum si Numæ Pompilij superstitiones reuoluamus: si sacerdotalia officia, Insignia, & Priuilegia: Si sacrificantia ministeria, & instrumenta & uasa ipsorum sacrificiorum & piaculorum, & uotorum curiositates consideremus, non ne manifeste diabolus morositatem illam Iudææ imitatus est. Qui ergo ipsas res, de quibus Sacramenta Christi administrantur tam æmulanter affectauit exprimeri in negocijs Idolatriæ, utique & idem, & eodem ingenio gestit, & potuit instrumenta quoque diuinarum rerum, & sanctorum Christianorum, sensum de sensibus: Verba de uerbis: parabolas de parabolis, prophanæ & æmule fidei attentare. Et ideo neque à diabolo immissa esse spiritualia nequitiae, ex quibus etiã hæreses ueniunt, dubitare quis debeat, neque ab Idolatria distare hæreses, cum & authoris & operis eiusdem sint, cuius & Idolatria. Sed & quasdam scripturas deprauant & corrumpunt hæretici, quasdam omnino abijciunt. Nam eo sunt ingenio (ut inquit Hieronymus) ut quicquid contrarium dogmati suo uident, eradant ex scriptura. Sic nonnullas Epistolas Pauli integras repudiandas crediderunt, ut eam, quam ad Timotheum, & item quam ad Titum scripsit, & utranque ad Hæbræos. Sic quidam totum Euangelium reiiciunt, ut Marcion, alij Euangelium Ioannis, alij alia Euangelia repudiant, ut Ireneus scribit. Vnde recte Augustinus scribit, priuilegium diabolicum hæreticorum esse, ut quicquid est in Euangelio, uel in Epistolis Canonicis, quo adiuuari hæresim suam putent, id esse à Christo & Apostolis dictum teneant atque suadeant. Quicquid autem ex iisdem codicibus aduersus eos sonuerit, immissum ab infalsatoribus, ore impudenti ac sacrilego, non dubitent dicere. Ideo autem scripturis inhærent, ijs quæ fingunt, uel parabolas dominicas, uel dictiones Propheticas, aut sermones Apostolicos aptantes, ne figmentum eorum sine teste esse uideatur, & ut hoc modo de Catholica ueritate errores suos fructificare possint. Ideo corrumpunt, ne integris scripturis sententiam eorum conuelentibus, errorum suorum conuicti confundantur, Ipsi quoniam ex scripturis

Deprauatio
scripturarum
per Diaboli
suggestiones.

Figmenta Di
aboli apud Gē
tiles.

Vnius Autho
ris sunt hære
ses et idolatria

Hæretici quæ
dã scripturas
repudiant.
In pref. Epist.
ad Titum.

Lib. 3. aduers.
hæres. Valent.
c. 12.
Aug. lib. 22. cõ
tra Faustum
Manicheum.

scripturis arguuntur: scripturas ipsas accusantes quasi non sint scripturæ, aut nullam scripturarum habeant authoritatem: Qui igitur scripturas tam impie tractant, ut quasdam non recipiant, & si quas recipiunt, adiectionibus & detractionibus ad dispositionem instituti sui interuertunt: & si recipiunt, non integras recipiunt: & si aliquatenus integras præstât, nihilominus diuersas expositiones cõmentati diabolo docente cõuertunt. Qui, inquit, ad hunc modum scripturas tractant, Quid facient si cum illis certamen scripturarum ineundum sit, in quo utriusque parti ius interpretandi scripturas æquè concedatur: Illud procul dubio fiet, ut parem authoritatem obtinentibus disputationibus, penes eum præcipue sit uictoria, qui dicendi arte magis ualebit: & ueritas ipsa Catholica, non quia non defenditur, sed quia iudicanda ipsius hostibus traditur, oppressa uideatur. Tum illud etiam accidet, ut quod Tertullianus scribit, qui eius defendendi contra hæreticos partes susceperint: si quid defenderint, negetur ex diuerso: si quid negauerint, defendatur, nihil perdetes nisi uocem in contentione, nihil consequentes nisi uilem de blasphematione laudem. Et si forte aliquorum gratia in congressum descenderint scripturarum, ut eos dubitantes confirmet, fortasse magis ad hæreses, quam ad ueritatem deuergent, hoc ipso moti, quod ipsum uideant nihil promouisse, æquo gradu negandi & defendendi diuersa parte statutum, Certè & pari altercatione incertiores discedent, nescientes quam hæresim iudicent. Ergo non est in hoc genere cum hæreticis disputandum, nec aliquod scripturarum certamen constituendum: in quo conflictus ipse inhonestus: Victoria autem nulla, aut incerta est, aut certè parum certa futura.

Quam incau
cum & pericu
losum est hæ
reticis permit
tere interpre
tationem scri
pturarum.

Lib. de præf.
aduers. hæret.

Colloquia, quæ in id fiunt, ut cõtrouersia de fide inter Catholicos & hæreticos in præiudicium Catholicae fidei, pactis, & transactionibus componantur: impia esse, & Catholicis omnibus modis declinanda,

Cap. XIII.

St & aliud genus colloquiorum, quod inter Catholicos & hæreticos in hoc constituitur, ut controuersia de fide pactis & transactionibus componantur, quod aliquam quidem honestatis speciem habet. Quippe quo omnium maxime pax & tranquillitas, turbatis Ecclesijs restitui posse uideatur. Vt enim in prophanis rebus tum lites tolluntur, cum de rebus dubijs & incertis transigitur, uel certum etiam & indubitatum aliquid pactis liberaliter remittitur. Quo genere conuentionum pax uel publica uel priuata conciliatur: Ita in causis religionis & fidei, à litibus discedi, & pax

l. i. ff. de trans
act.
l. conuentionu
ff. de pactis.

In causa fidei non sunt colloquia cum paetis aut tractationibus.

Cur talia colloquia petunt hæretici.

Exempla fraudulente concordie quam petebant Arrian.

Colloquium Ratisbonæ habitum Anno 1541.

l. cū hij §. mult. igitur ff. de tract. facti.

Nulla cum hæreticis contra hitur obligatio.

l. iuris gentium §. si paciscar ff. de pact.

l. ius publicum ff. eo l. nec ex prætorio ff. de reg. iur. l. 2. §. ius Reipub. de adm. rerum ad ciuit. perti. l. 2.

C. de cõueni. f. sci. debi. lib. 10. l. 1. §. huius stui hij. et ibi. gl. ff. de iust. et iur.

constitui inter Catholicos & hæreticos uidetur: dum uel paciscendo liberaliter aliquid de certis dogmatibus remittitur, uel de his quæ incerta sunt, transigendo certum aliquid constituitur: Id quod constitutis inter eos colloquijs fit, ut utriusq; partis dogmatibus mutuis inter se disputationibus examinatis, siue certis siue incertis, uel addatur uel eximatur, quo neutrius partis sententia magnopere lædi uideatur. Quod genus colloquiorum hæretici in primis amant, quod hoc modo sub prætextu affectatæ cõcordiæ, & popularem sibi fauorem conciliare, & paulatim mutatis Catholicis dogmatibus facilius sua confirmare: & quæ sunt illis cõtraria, pro arbitrio suo in totum subuertere possint. Arriani in Arimino conuenientes tali habito colloquio, pacem & concordiam cum Catholicis ea conditione petebant, ut similem profiterentur filium patri, substantiæ uero nomen tacerent. Quod non oportet propter duo uerba, quæ nec inuenirentur scripta, separari corpus Ecclesiæ. Et Eudoxius Arrianis Gothis concordiam dogmatum suadens, & ut communionem Imperatoris Valentis amplecterentur, certamen omne, inter ipsos & Arrianos, uerborum esse non dogmatum affirmavit, & hoc modo ut concordiam Catholicæ paci aduersam inirent decepit. Qua arte & alij hæretici usi, sæpe sub specie concordiæ Catholica dogmata destruxerunt. Eiusdem propè generis colloquium Anno superiori inter Catholicos & protestantes, Ratisbonæ habitum est. Quippe quod à protestantibus aliquot Annis petitum, tandem etiam in hoc institutum fuit, ut in eo de controuersijs fidei & dogmatum concordia ageretur, ipsis quoq; multis persuadentibus, præter eius diffensionis non dogmatum, sed uerborum esse differentiam atq; certamen, eaq; paucis hinc inde uel datis uel remissis, facile ad concordiam reduci posse. Ego certè, quod in alijs conuentionibus fieri solet, in his quoq; pactis & transactionibus quæ de fide, & religione sunt, de personis, de rebus, & de causa quærendum esse puto. Ex his enim apparebit iusta ne sint huiusmodi pacta, an iniusta, permissa an prohibita. Primum igitur si personam hæreticorum contemplemur, constat nullam cum eis cõtrahi obligationem posse, ut quibus nulla prorsus contrahendi facultas à legibus tam Ciuilibus quàm Canonicis relinquatur. Vnde, ut donare, emere, uendere non possunt, ita nec pacisci de quacunq; re, aut transigere possunt. Deinde quod ad res ipsas attinet, certum est ea quæ sunt iuris publici, neq; magistratum, neq; prouinciarum cõuentionibus & pactis mutari posse, sed omnibus modis illæsa custodiri oportere. Iuris autè publici sunt, adeoq; diuini (quod & ipsum publicum est) omnia sacra, ut fides ipsa, & quæcunq; ad religionem & fidem pertinent, ut diuina scriptura, sacræ constitutiones, & quæ sunt eiusdem generis. Igitur nec mutari, nec ullis lædi hominum conuentionibus & pactis possunt.

Ac

Ac primum quidem scriptura, etsi obscurior quidem explanari sanctorum patrum interpretatione possit, tamen minime mutari potest, ut cui ne Iota quidem addi nec ab ea quicquam adimmi potest, dicente scriptura. Non addetis ad uerbum quod loquor, nec auferetis ab eo. Quod si enim hominis testamentum confirmatum nemo spernit, aut superordinat, quanto magis, quod à Deo confirmatum est omnibus modis ratum manebit & illæsum: Idem de decretis & definitionibus Ecclesiæ & sanctorum patrum dicendum est, quæ & ipsa mutari nõ possunt. Nam ut ad Arrianos dicebat Sophronius Pompeiopoleos Paphlagoniæ, si per singulos dies propriam liceret ædere fidem, & quæ semel statuta sunt mutare, ueritatis integritas manere non posset. Vnde Homusiani Episcopi, Arrianis petentibus, ut similem patri filium profitentes, consubstantialitatis nomen tacerent, ita Constantio Imperatori scribunt. Multum disceptantibus nobis inuenimus optimum esse, statutam fidem antiquitus permanere, quam etiam Prophetæ, Euangeliæ, nec non Apostoli, per Iesum Christum Dominum nostrum prædicasse noscuntur, ut hanc tenentes ad finem usq; seruemus. Incongruum enim nefariumq; uidetur, ex his quæ rectè iusteq; definita sunt, aliquid immutare, id est, horum quæ Nicææ communiter cum gloriosissimo Constantino tuo patre & Imperatore deliberata atque defixa sunt, quorum doctrina atq; sensus discurret & prædicatus est in omnium hominum auditus atq; mentes. Et Gelasius Papa ad eundem fere modum, & aliquanto etiam clarius, ad Dardaniæ Episcopos scribens. Quapropter, inquit, stultitiam respicientes inaniam querelarum, perquirere uos oportet ab ipsis Beatis Apostolis, & considerare prudenter. Quoniam patres nostri Catholici, uidelicet docti Pontifices, in una quaq; hæresi quolibet tempore suscitata, quicquid pro fide, pro ueritate, pro communionem Catholicam & Apostolicam, secundum scripturarum tramitem, prædicationemq; maiorum, facta semel congregatione sanxerunt, inconuulsum uoluerunt, deinceps firmumq; constare: nec in eadem hac causa denuo, quæ præfixa fuerant, retractari qualibet recentis præsumptione permiserunt, sapientissimè prouidentes. Quoniam, si decreta salubriter cuiquam liceret iterare, nullum contra singulos quosq; prorsus errores stabile persisteret Ecclesiæ constitutum, ac semper ipsidem furoribus recidiuis omnis definitio turbaretur. Nam si limitibus etiam præfixis positarum semel Synodalium regularum, non cessant elisæ pestes, resumptis certaminibus, contra fundamentum sese ueritatis attollere, & simplicia quæcunq; corda percutere. Quid fieret, si subinde fas esset, perfidis inire Concilium: cum quælibet illi manifesta sit ueritas, nunquam desit quod perniciose depromat falsitas: Tametsi ratione, uel authoritate deficiens, sola tamen cõtentione non cedens, quæ maiores nostri diuina

R iij inspiratione

Deut. 4.

Gal. 3.

Trip. lib. 5. c.

34.

Egregium resposum Catholicorum ad Constantium Imp.

Verba Gelasij ne quid mutetur de antiquis fidei Decretis.

Ne retrocedatur in dubium semel cõstituta ab antiquis.

Cur pacta & transactiones de fide non ualent. L. Inter stipulantes. §. si erit. ff. de uerb. oblig.

ff. de uerb. obligat. L. gener. iust. de inutilibus stip. §. quod turpi.

Cum hæreticorum personis nulla pax iusta constitui potest.

Titum 3.

L. Arriani c. de hæret.

Cōditio quando censetur æqua, quando iniqua.

inspiracione cernentes, necessariè præcauerūt, ut quæ contra unamquamque hæresim coacta semel Synodus pro fide, communionem & ueritate Catholica atque Apostolica promulgasset, non sinerent nouis post hæc retractationibus mutari. Quod si igitur neque scripturæ sanctæ, neque sanctorum Conciliorum & patrum decreta mutari possunt: quomodo pactum cōuentum ualebit, & transactio, quibus de his remittitur aliquid uel detrahitur, aut quod in his non continetur additur? Addo quod sacrarum rerum nullum est hominum cōmercium, ac propterea earum nulla quoque cōuentio & obligatio esse potest. Præterea in pactis & transactionibus, quibus hæreticorum doctrina admittitur, aut de Catholicis dogmatibus aliquid remittitur, maximè turpitudine uersatur. Nempe ueritatis & qui ipsa ueritas est Christi proditio: & ad inimicos ueritatis hæreticos & eorum Regem, qui diabolus est, defectio. Rerum autem turpium nulla, neque paciscendo, neque transigendo, aut quacumque alia conuentione cōtrahitur obligatio. Postremo causa, propter quam Catholici cum hæreticis de fide & religione pacisci & transigere solent, est pax publica & concordia Ecclesiarum, in qua hoc requirendum erit, an iusta sit, an iniusta. Nam si iusta fuerit, ipsa quoque quæ inter eos inicitur conuentione iusta erit: sin uero nulla uel iniusta, nec pactum uel transactio, quæ ex ea fiunt, ualebunt. Pacem & concordiam ex persona & conditione æstimabimus uel iustam uel iniustam: Propter personam hæreticorum nulla cum eis iusta pax institui potest. Primum enim non potest esse pax cum transfugis, proditoribus & hostibus publicis. Cum his item, qui maiestatem læserunt & oppugnarunt. Quales certè sunt hæretici, nempe proditores ueritatis, desertores militiæ Christianæ, & transfugæ & hostes publici Dei, cuius maiestatem grauissimè lædunt, & sanctæ Dei Ecclesiæ, quam totis uiribus oppugnant: Cum quibus qui pacem paciscuntur, ipsi quoque notam proditiois contrahunt. Præterea, quorum communionem uitare debemus, cum his nec pacem habere possumus: At præcepto Apostolico iubemur hæreticum hominem post unam & secundam correptionem deuitare. Quin leges etiam sæculi omnia eis hominum commercia interdiciunt, urbibus eos expellere iubent, nec ullam eis in Romano solo conueniendi morandi que facultatem cōcedunt, sed & terram eorum, qui cum hæreticis pacem seruant, nec eos expellunt, his qui hæreticis exterminatis eos ab hæretica prauitate purgant, possidendas esse concedunt. In conditione hoc erit spectandum, an sit æqua an iniusta: æqua erit, si ita conuentum fuerit, ut hæretici relictis erroribus ueritatem amplectantur, & ad Ecclesiæ unitatem reuertantur. Iniqua, si id pacto adiectum fuerit, ut aliquid de ueritate Catholicorum dogmatum remittatur, aut de falsitate hæretica concedatur. Primum igitur iusta pax est, quæ cōditione primi generis hæreticis promittitur, non quia hæreticis

hæreticis data, sed quia his promissa, qui cum hæretici essent, hæretici esse desierunt. Quæ autem conditione secundi generis, cum hæreticis inicitur concordia, iniusta est, impia, & blasphema. Neque enim omnino pax esse potest, quæ hæreticorum simul & Catholicorum professione permixta, cunctas religionis ueræ & sinceræ sedes semper turbauit, Catholicamque & Apostolicam puritatem perturbauit, ut inquit Gelasius Papa. Nec iusta esse potest pax, si quid iustum sanctionum fuerit immutatū, ut Homusiani Episcopi ad Constantium Imperatorem dicebant. Et idem Gelasius ab Anastasio Imperatore insimulatus, quasi pacem detrectaret, quam ipse cum hæreticis, iniquis tamen conditionibus, facere instituerat: Qualis ea esset pax his uerbis demonstrat. Ergo, inquit, gloriose Imperator, nolo ego Ecclesiarum pacem, quam etiam si cum mei sanguinis impendio prouenire possit amplecterer: Sed precor te cuiusmodi debeat esse pax ipsa, non utcumque, sed ueraciter Christiana, mente libremus. Quomodo enim potest esse pax uera, cui charitas intemerata defuerit. Charitas autem qualiter esse debeat, nobis euidenter Apostolus prædicat, qui ait: Charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta. Quomodo queso de corde erit puro, si contagio inficiatur externo? Quomodo de conscientia bona, si prauis fuerit malisque commixta? Quomodo fide non ficta, si maneat sociata, cum perfidis: quæ cum à nobis sæpe iam dicta sint, necesse est tamen, incessabiliter iterari: & tam diu non tacere, quam diu nomen pacis obtenditur. Vt nostrum non sit (ut inuidiose iactatur) facere pacem, sed talem uelle doceamus, qualis & sola pax esse, & præter quam pax nulla esse monstratur. Atque ex his omnibus certum iam euadit, colloquia quibus in præiudicium Catholice ueritatis hæreticis scripturarum interpretatio permittitur, de ueris dogmatibus paciscendo transigendo uel aliquid remittitur, uel hæretica falsitas confirmatur, aut pax & concordia inter Catholicos & hæreticos constituitur, & impia esse & Ecclesiæ Catholice perniciofa. Quapropter, ea à Catholicis omnibus ceu pestis aliqua, qua hæreticorum errores fouentur, & discordiæ in Ecclesia nutriuntur, magis quam pax & concordia conciliatur, omnium maximè fugienda esse censemus: Nihil tamen in ea re priorum principum studio & diligentia derogantes, quos id genus colloquia instituentes paci quidem publicæ studuisse, sed id quod intenderunt, à malis & impijs hominibus male persuasos, minime consecutos fuisse, euentus ipse tam antiquorum, quam nostrorum temporum facile demonstrat.

R. iij An

Gela. in Tomo de anathematis uinculo. Verba Gelasii ad Anastasium Imperat.

1. Timo. 2. Non potest esse uera pax et Charitas cum hæreticis.

Colloquia quæ cum hæreticis per pacta habentur, non ualent.

An rata sint pacta, conuentiones & leges: quibus hæreticis & schismaticis, pax & securitas ea conditione promittitur, ut qui eos offenderint, poena fractæ pacis teneantur?

Caput XV.

Irrita pacta, quæ promittuntur hæreticis,

Non ualent leges quæ hæreticis pacem et securitatem promittunt.

Officium Regum in causa fidei. l. 1. c. de sum. trinit. et fid. Cat.

psal. 2.

23. q. 5. c. prim.

Enio iam ad alia quædam pacta, leges, & rescripta: quæ hæretici & schismatici à potestatibus sæcularibus impetrant. De quibus & ipsis quæsitum est, rata ne sint de iure, an irrita: Cuiusmodi sunt, quibus hæreticis pax & securitas ea lege promittitur, ut qui eos offenderint, poena fractæ pacis teneantur. Item quibus permittitur, ut Ecclesias, Episcopos, Sacerdotes & Clericos habeant: Ecclesias reformare, Ecclesiarum bona possidere, & ea quæ per uim uel fraudes rapuerunt retinere, administrare, & dispensare possint. Item quibus conuenit, ut lites Catholicorum aduersus hæreticos & schismaticos in iudicio motæ, uel mouendæ, uel ad tempus uel in perpetuum suspendantur. Item, ut publicè ius reddant hæretici & schismatici, & Iurisdictionem uel soli uel cum Catholicis exer-

ceant. Quod igitur ad primam quæstionem attinet. Respondeo: Non ualere rescripta, leges & pacta, per iniustas impressiones à sæcularibus potestatibus elicita, quibus hæreticis & schismaticis pax & securitas ea lege promittitur, ut nō solum à nemine offendi possint, sed etiam qui eos offenderint, poena fractæ pacis teneantur. Primum enim Catholicorum Principum, Regum & Magistratuū, officium exigat, ut non solum ipsi in ea religione uersentur, eamque fidem profiteantur, quam Sanctam Romanā & Apostolicam Ecclesiam, ab ipsis usque Apostolorum temporibus, firmiter coluisse, ipsa etiam Catholica ab ipso Petro aliisque Apostolis, nobis ueluti per manus tradita Religio declarat: sed cunctos etiam populos ditioni sue subditos eiusdem fidei unitati coniungere, & ut eandem tota mente amplectantur, inducere tenentur. Iuxta illud Psalmi: Et nunc Reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram &c. Quo sanè loco spiritus sanctus Regibus & Principibus terræ præcipit, ut primum quidem relicto Idolorum cultu, non solum ipsi unius & ueri Dei cultum amplectantur: sed etiam curent, ut una eademque Catholica religio per uniuersum orbem prædicetur, & ab omnibus subditis custodiatur. Deinde, ut eam religionem, aduersus quoscunque Sanctæ & Catholicæ fidei hostes, totis uiribus defendant. Quod & Canon admonet: Intra Ecclesiam, inquit, potestates necessariae non essent, nisi ut quod non præualet sacerdotibus efficere per doctrinæ sermonem: potestas hoc imperet per disciplinæ terrorem. Sæpe per regnū terrenum cœleste regnum proficit, ut qui intra Ecclesiam positi, contra fidem & disciplinam agunt, rigore principum conterantur: ipsam disciplinam,

disciplinam,

disciplinam, quam utilitas Ecclesiæ exercere non præualet, ceruicibus superbiorum potestas principalis imponat, & ut uenerationem mereatur, uirtutem potestatis impertiat, & sequitur. Cognoscant principes sæculi, Deo se reddituros esse rationem propter Ecclesiam, quam Christo tuendam suscipiunt. Nam siue augeatur pax & disciplina Ecclesiæ per fideles principes, siue soluatur, ille ab eis rationem exigat, qui eorum potestati suam Ecclesiam tradidit. Est autem certum, quod et multorum temporū experientia, optima rerū magistra docet, inter hostes Catholicæ religionis & fidei, præcipuos esse & omnium crudelissimos, hæreticos & schismaticos. Ipsi enim sunt uulpes illæ, quæ depopulantur uineam Christi, de quibus Salomon, Capite nobis uulpes paruulas dissipantes uineas. Ideoque Catholicorum principum officio incumbit, ut in huiusmodi etiam hostes totis uiribus insurgant, & ab eorum insultibus sanctam & Catholicam Ecclesiam defendant: & quod benignitate fieri nō potest, uerberibus etiam, ut ad unitatem Ecclesiæ reuertantur, compellant. Exemplo Agar, quæ à Sara uerberata, cū angelo conquesta esset de iniuria sibi à Domina sua Sara illata: audiuit ab angelo, reuerrere ad Dominam tuam, ut pulchre colligit Augustinus. Quando (inquit) Deus uult concitare potestates aduersus hæreticos, aduersus schismaticos, aduersus dissipatores Ecclesiæ, aduersus exufflatores Christi: blasphemi non mirentur, quia Deus concitat ut à Sara uerberetur Agar, Cognoscat se Agar, supponat ceruicem. Mirantur autem, quia commouentur potestates Christianæ contra dissipatores Ecclesiæ detestandos: si non commouerentur, quomodo redderent rationem de imperio suo Deo? Et paulo post. Hoc pertinet ad Reges sæculi Christianos, ut temporibus suis pacatam uelint matrem suam Ecclesiam habere, unde spiritualiter nati sunt. Ecce officium Regum & principum Catholicorum, ut pacem in Ecclesia custodiant. Sed quibus medijs huiusmodi pax custoditur, grassantibus in Ecclesia contra Catholicos hæreticis & schismaticis: an pacta cum ipsis pace, ne offendantur? Et si quis eos offenderit, ut tanquam reus fractæ pacis puniatur? Satis à nobis antea demonstratum est, iniustam esse & prorsus impiam pacem, quæ cum hæreticis inicitur, qua securitas illis datur, ut falsa sua dogmata impune docere permittantur: tum quia cum hæreticis Catholico pax esse non potest, tanquam cum transfugis, & desertoribus fidei nostræ & Ecclesiæ, quam totis uiribus oppugnant: tum quia conditio iniqua est & blasphema, qua hæreticis siue tacite, siue expresse permittitur, ut impia sua & blasphema dogmata, siue inter se siue inter Catholicos doceant. Quomodo igitur pacem hæreticis & schismaticis promittet Catholicus principes, in quos omnia iura & diuina & humana eos armari iubet? Quod si Nabuchodonosor Rex alienigena, lege lata in blasphematores Dei Israël insurrexit, eius

principes Deo rationem reddent, si non insurgunt totis uiribus contra hæreticos.

c. quam sit. de elect. c. statutū in princ. de res. scrip. lib. 6. l. legans Gornatricib. ff. de lega. 2. Can. 2.

Gene. 16. Exemplo Agar debent compelli hæretici, ut reuertantur. Super Ioan. c. quando uult 23. q. 4.

Officium Regum et Principum Christi.

Impia est pax quæ datur hæreticis.

Exempli Regis Nabucho.

scilicet

Inducias cum
hoste extra-
neo inire licet
non cum hæ-
retico.

Mora cōualef-
cunt hæreses,
sicut cancer et
alijs morbi &
venena.

Inter epistolas
Augustini epi-
stola 91.

Celeriter obui-
are oportet hæ-
resibus.

1. si uero Domi-
nus C. de here-

Irrita est pa-
ctio cum here-
ticis de pace.

scilicet qui tres pueros de igne liberauerat. Quanto magis Christiani principes in eos totis uiribus concitabuntur, à quibus Christus exufflatur, à quo non tres pueri, sed totus orbis terrarum cum ipsis Regibus à gehennarum igne liberantur: Proderit fortasse, cum extraneis hostibus inducias pacisci, & pacē ultro citroq; ad tempus dari, ut respirare aliquantulum à belli laboribus liceat, tum de confirmandis aduersus hostem uiribus nostris tempestiuus deliberare. At intempestiuo bello inter ciues orto, perniciosissimū est, hosti minimum etiam deliberandi spacium permittere, maxime uerò eo, quod hæretici intra Ecclesiam aduersus Catholicos mouent. Nam ut morbus in corpore ipsa mora conualescit potius quam sanatur, si non in tempore medicina adhibeatur: & uenenum mora & tempore confirmatum, ægrè è corpore euellitur. Nec Cancer ubi radices egerit, curatur: Ita corpus Ecclesiæ, quod hæreses & schismata semel inuaserint, & occupauerint, si tēpore inualuerint, ab nōdem uix magnis laboribus liberatur. Quod & ueteres, & nos quoq; nostris temporibus multis modis experti sumus, quibus hæretici & schismatici, pacem aliquam aut inducias quantumlibet breues nacti, intra breuissima tempora errores suos quàm latissimè propagarunt. Quod animaduertentes sancti patres, optimum remedium esse putauerunt, quod subnascentibus hæresibus in tempore adhiberetur. Sic Innocentius Papa I, patribus Carthaginensis Cōcilij (inter quos et Augustinus fuit) ad ea, quæ de Pelagio & Celestio hæreticis, eorumq; erroribus scripserant, respondens: Hæresibus, inquit, pullulantibus est celeriter obuiandum. Sanandum ergo celerius, ne longius execrandus animis morbus inferpat. Ut si medicus, cum uiderit huius terreni corporis aliquem esse languorem, magnum suæ artis æstimat documentum, si cito quis illius interuentu desperatus euadat, uel cum putre uulnus aspexerit, adhibet fomenta, uel cætera quibus illud possit, quod fuerat natum, uulnus obduci: Ac si id manens sanari non poterit, ne corpus reliqua sua tabe corrumpat, ferro amputat quod nocebat, quo reliquum, quod integrum est, seruet intactum. Præcidendum id ergo est, quod uelut puro sanocq; primum corpori uulnus obrepit, ne cum tardius abstergitur, in ipsis penè uisceribus huius mali non exhaurienda post sentina concidat. Hæc ille sanctus pater. Atq; eadem ratione Catholicorum principum legibus sancitum est, ac potestatibus sæcularibus præceptū, ut terras suas ab hæretica prauitate repurgent, statuta etiam pœna in eos, qui id facere neglexerint, ut eorum terræ à Catholicis, exterminatis hæresibus, occupentur atq; possideantur. Quibus sanè legibus cautum est, ne post hac pace cum hæreticis facta, ulla propagandarum hæresum occasio relinquatur. Quo fit, ut etiam hodie nulla pax rata esse possit, quæ cum hæreticis ea lege conciliatur, ut offendi nō possint, prauam doctrinam

doctrinam in populo Christiano impijs prædicationibus disseminantes. Ac tanto magis horrenda & abominanda pax est, ea conditione cum hæreticis & schismaticis inita, ut qui eos offenderint, fractæ pacis condemnentur. Nam quæ fractio pacis esse potest, eos offendere, cum quibus nulla cōmunio esse potest homini Christiano, & quibus ne Aue quidē dicere possumus: quos leges ciuiles banno Imperiali subiiciunt, impune offendendos offerunt, nec ullam in Romano solo conueniendi morandiq; facultatem permittunt, aut quicquam loci relinquunt, in quo etiam ipsis elementis fiat iniuria: Deniq; quos omnia diuina & humana iura extinctos esse uolunt.

Aut. Galzarof
C. de heret.
L. Manicheos
C. de hereticis

An rata sint pacta, conuentiones & leges, quibus hæreticis permittitur, ut Ecclesias habeant & reforment, earundemq; bona possideant aut administrent, Cap. XVI.

Illud in primis hæreticis peculiare est, ut cum ipsi à corpore Ecclesiæ præcisi sint, se tamen ueram Ecclesiam esse iactent, penes se ueræ Ecclesiæ signa esse: se uera Sacramenta, ueros Sacerdotes, ueros Episcopos habere gloriantur. Quod olim in Africâ Donatistæ, in Oriente Arriani, & in alijs orbis partibus alijs hæretici fecerunt: Qui non solū penes se solos Ecclesiam esse dixerunt, sed tanto etiam iustiores uideri uoluerunt, quanto fuerunt pauciores. Atq; hodie in Germania quoq; quosdam uidere licet, qui unam eandemq; uerā Ecclesiam apud Germanos, iam primum eluxisse dicant. Principio quidem inter paucos, deinde uerò latius esse propagatam, ac indies magis magisque propagari. Penes nos, inquit, uerbum Dei prædicatur: Nos uerum baptisma docemus & exhibemus: Nos Sacramentum altaris et cœnam Dominicam rectè administramus: Nos clauibus Ecclesiæ rectè utimur, nos ueros Sacerdotes, Episcopos & Ecclesiæ ministros habemus. Nos ueram fidem confitemur, nos iustas preces Deo fundimus: & si qua sunt huius generis similia, quibus ueram Dei Ecclesiam repræsentare uideri uolunt. Scilicet in hac re patrem suum diabolum imitantes, qui & ipse res, quæ Sacramentorum diuinorum sunt, in Idolorum mysterijs æmulatur, ut inquit Tertull. Nam & baptizat quosdam ipse credentes & fideles suos, expiationem delictorum de lauacro reprobmittit: signat in frontibus milites suos, celebrat & panis oblationem, & imaginem resurrectionis inducit, habet uirgines, habet & continentes, quin alijs etiā modis imitatur ueritatem. De qua re idem Tertullianus in hunc modum scribit. Variè, inquit, diabolus æmulatus est ueritatem, affectauit illam aliquando defendendo concutere, unicum Dominum uindicat omnipotentem mundi conditorem, ut

Peculiaris iactantia hæreticorum, quod ipsi sint uera Ecclesia.

Lutheranorū falsa de se iactantia.

Imitatores Diaboli sunt falsa æmulatio hæreticorum. lib. de prescrip. hæ. et.

1. q. 1. e. Si quis,

eod. c. Si quis,

& de unico hæresim faciat: ipsum dicit patrem descendisse in uirginem, ipsum ex ea natum, ipsum passum. Denique ipsum esse Iesum Christum, excidit sibi coluber, quia Iesum Christum post baptismum Ioannis tentans, ut filium Dei aggressus est, certus filium Deum habere uel ex ipsis scripturis, ex quibus tunc tentationem struebat, Si tu es filius Dei, dic ut lapides isti panes fiant. Item, si tu es filius Dei, derice te hinc. Scriptum est enim quod mandauit angelis suis super te, utique pater, ut te manibus suis tollant, nec ubi ad lapidem pedem tuum offendas. Hæc igitur si diabolus facit, quid mirum si eundem imitentur filij eius hæretici? Breuiter ut Simiæ humanas artes, ita hæretici Catholicam æmulantur ueritatem, ut sub hoc prætextu errores suos, quam latissimè diffundant, & quam plurimos in errorum suorum uoraginem præcipitent. Quod & Beatus Cyprianus testatur his uerbis: Hæreticus, inquit, more Simiarum, quæ cum homines non sint, formam humanam imitantur. Vultum Ecclesiæ Catholicæ & auctoritatem sibi & ueritatem uendicat, cum ipse in Ecclesia non sit: Benedicit, cum à Deo sit maledictus: uitam pollicetur, cum sit mortuus: Deum inuocat, cum sit blasphemus: sacerdotium administrat prophanus, munus ponit ante altare sacrilegus. Ad hæc omnia accedit & illud malum, ut antistes diaboli audeat Eucharistiam facere, cum nec sacrificari illic possit oblatio, ubi spiritus sanctus non sit, nec cuiquam dominus per eius preces & orationes prosit, qui Deum ipse uiolat. Cæterum ut Simiæ semper manent Simiæ, etiam si aurea gestent insignia, & utique artes humanas emulantes, si occasio detur, his relictis protinus in Simias redeunt, ut habet Apologus Lucianicus. Ita hæretici, utique de uerbo Dei, de Sacramentis, de ministris Ecclesiæ piè, doctè, & modestè docere uideantur: tamen oblata occasione, mox in mores suos reuertuntur, & simulate pietatis oblit, non solum in omne genus blasphemiarum contra Sanctam & Catholicam fidem, & sacrosanctam Ecclesiæ mysteria erumpunt: sed etiam crudelissimè in omnes Catholicos fauiunt, ut planè uideas hæreticum manere hæreticum, etiam si angelorum & martyrum insignibus decoretur. Ideoque quantumlibet hæc Simiæ Catholicæ Ecclesiæ auctoritatem usurpent, & ueritatem iactent: tamen nihil eorum à Catholicis recipiendum est, quod sub hoc prætextu ab ipsis geritur. Quod idem Cyprianus monet his uerbis: Si, inquit, qui Ecclesiam uiolant Ethnici & Publicani habentur, multo magis rebelles & hostes falsa altaria, & illicita sacerdotia, & sacrificia sacrilega, & omnia adulterina fingentes, inter Ethnicos & Publicanos necesse est ut computentur. Quos omnes constat à charitate & unitate Ecclesiæ Catholicæ recessisse. Ergo omnia quæcumque faciunt hæretici, carnalia sunt, inania & falsaria ut nihil eorum quæ illi gesserunt, à nobis probari debeat. Quomodo enim perficere quæ agunt, aut impetrare aliquid illicitis conatibus

conatibus à Deo possunt qui contra Deum (quod eis non licet) mouentur. At nihilominus interim hæretici hac purpura multis Catholicis imponunt, qui uestem ouinam spectantes, non uident lupos, intrinsecus latentes. Iam igitur quaeritur, an quod tantopere affectant hæretici & schismatici, ut non solum ipsi pro Catholicis habeantur, sed etiam Ecclesias, Episcopos, Sacerdotes & Clericos habeant, Ecclesias reforment, & earundem bona possideant, & administrant: id etiam patet legibus, & rescriptis principum eis permitti possit. Ad quam quaestionem respondeo. Ecclesias non modo non esse permittendas hæreticis, sed etiam si quas habent, ab ipsis esse auferendas, nec permittendum ut Ecclesias reforment earundem uel bona possideant & administrant. Primum enim quomodo Ecclesias habebunt, qui ab Ecclesia præcisi, membra eius esse non possunt, nec quicquam cum ea commercij habere? Quemadmodum enim membrum si præcidatur ab hominis uiui corpore, non potest tenere spiritum uitæ: sic homo qui præciditur de Christi eiusque Ecclesiæ corpore, nullo modo potest tenere spiritum Ecclesiæ, etiam si figuram membri teneat, quam sumpsit in corpore: & qui Ecclesiam habere non potest, immò qui in Ecclesia non est, quomodo Episcopus erit? quomodo Sacerdos? quomodo Clericus? immò quomodo Christianus? Et qui Episcopus & sacerdos in Ecclesia esse nequit, quomodo Ecclesiam reformabit? cum proprium Episcopi & sacerdotis opus sit, Ecclesiæ statum reformare. Denique quomodo bona Ecclesiæ possidebunt, quomodo ea administrabunt, qui nec prophana possidere iure possunt? Immo à quibus etiam tanquam impijs, ea etiam quæ habent auferenda sunt, & iustis tradenda? De iustis siquidem dictum est, Tunc stabunt iusti magna constantia aduersus eos, qui se angustiauerunt, & abstulerunt labores eorum. Item illud, auferetur à uobis regnum Dei, & dabitur genti facienti iustitiam. Contra uero de impijs & iniustis, labores iniustorum pij edent. Deinde pastorem Ecclesiæ, & Catholicorum principum & magistratuum curæ & officio incumbit, ut lupos ab ouilibus Christiani gregis arceant: neque enim potest pastoris esse excusatio, si lupo oues comedit, & pastor nesciat, ut inquit Gregorius. Nec dicere cum paulo potest, Mundæ sunt manus meæ à sanguine omnium uestrum. Non enim subterfugi, quo minus annunciarer omne consilium Dei uobis: Quanto minus excusabitur pastor, qui scienter etiam oues lupo deuorandas committit? Sed & curare debent Prælati, ut purpuram illam hæreticis, siue pellem ouinam detrahant, quo facilius sic denudati, ab ouibus cognosci, eorumque insidiæ uitari possint. Ita enim fiet, ut palam uideant Catholicis, non esse Ecclesiam, quam simulant hæretici, sed synagogam diaboli: non uerbi Dei prædicationem, quam ipsi iactant, sed sanctorum scripturarum deprauationem; non consecrationem, quam ipsi

Hæreticus nec sacerdos nec Episcopus esse potest, nec Christianus quidem.

Sap. 5.

Matth. 21.

Sap. 10.

Nulla erit excusatio pastoris negligentis

c. quamuis de reg. iur. Act. 20.

Detrahere hæreticis pellem ouinam.

S faciunt,

Detectio hæreticorum per Concilia & per Doctores Ecclesie.

Trip. lib. 9. c. 19. l. quicūq; C. de hæret.

Officium Catholicorum Principum & Magistratum.

Matt. 7.

Esra. 4.

faciunt, sed abominandam execrationem: non Episcopos, non sacerdotes, non prophetas, non ministros Ecclesie, quos ipsi populo præponunt, sed pseudoepiscopos, pseudoapostolos, & diaboli satellites. Ad hunc modum Nicæna Synodus Arrio: Constantino-politana Macedonio: Ephesina Nestorio, Chalcedonensis Eutichi, Ireneo & Tertullianus Marcioni & Valentino, Hieronymus Ioviniano, Augustinus Donato, Fausto, Pelagio: multisq; alijs hæreticis alijs patres & Concilia, personas detraxerunt: Ut coram toto orbe nudi stantes, quales essent, tales ab omnibus uiferentur, adeoq; qui antea sub uestibus ouinis latebāt, tandem ab omnibus lupi conspicerentur. Postremo sanctorum Conciliorum & patrum decretis, & Catholicorum principum legibus sancitum est, Ut hæretici neque Ecclesias habeant, neq; de fide doceant, neq; Episcopos, Sacerdotes, aliosq; Clericos ordinent, nec ulla bona possideant: quin potius que habent, fisci iuribus uenduntur. Deniq; non frui communi ciuitate permittantur, ut posthac fusius dicemus. Has igitur leges, quoniam ex iure diuino descendunt, non solum mutare non debent Catholici principes & magistratus, sed etiam diligenter custodire, omnibusq; modis cauere, ut hæreticis & schismaticis non modo nullas Ecclesias committant, uerum etiam si quas habent, ipsis eiectis, eas Catholicis administrandas demandent. Nam hæreticis & schismaticis Ecclesias earumq; administrationem permittere, quid est aliud, quam ouem personato lupo committere: Christo dicente: Attendite à falsis prophetis, qui ueniunt ad uos in uestimentis ouium, intrinsecus aut sunt lupi rapaces. Ac proinde ut Zorobabel & Iosue, & reliqui patres Israël ad hostes Iudæ & Beniamin dicebant: Non est uobis & nobis, ut ædificemus domum Deo nostro: Ita & ad hæreticos recte à Catholicis dicitur, non esse eorum, ædificare domum Domini, que est Ecclesia, à qua ipsi probantur esse alieni, sed eorum solummodo, qui Christo uero Regi ac sacerdoti adherentes, principes patrum uocari meruerunt, ob curam uidelicet piam, quam habuerunt erga eos, qui Deum uideri desiderant: Quod interpretatur Israël.

An rata

An rata sint pacta, leges, & rescripta, quibus lites Ecclesiarum aduersus hæreticos & schismaticos, in iudicio motæ uel mouendæ, uel in totum tolluntur, uel ad tempus uel in perpetuum suspenduntur. Caput XVII.

Inter functiones publicas ea præcipua est, sine qua etiam nulla Respublica consistere potest, ut magistratus publici, & qui iudiciorum exercitationem habent, ciuibus & subditis suis iustitiam administrent. Quemadmodum enim nemini permissum est, ut ius sibi dicat, quod iniquum sit, in re propria alicui licentiã tribui sententiæ, ut inquit lex. Idcirco enim iudiciorum uigor iurisq; publici tutela in medio constituta est, ne quisquam sibi ipsi permittere ualeat ultionem. Ita rursus æquissimum est, ut qui prouincias regunt, & publico iudicandi munere funguntur, id agant, ut petentibus ius reddatur, ac publicæ disciplinæ consulatur. Ne detiores cum iactura bonorum locupletentur, aut tenuiores à potentibus opprimantur: maximè uero principes & magistratus Catholici, pro iniunctis sibi muneribus, oppressis Ecclesijs ita adesse debent, ut contra uim & insolentiam hæreticorum, ius iustitiæq; petentibus administrent. Sed quæritur, an pacto uel rescripto Principis fieri possit, ut lites Ecclesiarum in iudicio aduersus hæreticos & schismaticos uel motæ, uel mouendæ: uel prorsus tolli, uel ad certum tempus, uel in perpetuum suspendi possint? & hæc inter quæstiones supra motas, tertia fuit. Pro cuius resolutione, duas conclusiones de potestate principis premittam, quibus recte explicatis, facile quid de proposita quæstione censendum sit, intelligemus. Est igitur prima conclusio, Etsi potestas omnis à Deo sit, ut qui eidem resistit, ordinationi Dei resistere uideatur: & propterea tanta sit principis authoritas, ut nullis legibus concludi aut ligari possit. Siquidem princeps est Iudex Iudicum, & optimus arbiter boni & mali, ut alicubi inquit Baldus, non solum habens potestatem, sed etiam plenitudinem potestatis, & quod principi placuit, legis habet uigorem. Vnde quodeuncq; Imperator per epistolam & subscriptionem statuit, uel cognoscens decreuit, uel de plano interlocutus est, uel edicto præcepit, legem esse constat, ut inquit Vlpianus Iureconsultus. Tamen nõ est tanta potestas principis, ut ea quæ sunt Iuris diuini & naturalis, immutare possit. Quia plenitudini potestatis duo resistunt, nempe Ius diuinum immutabile, & Ius naturale necessarium, ut ait Baldus. Ad ius diuinum pertinent præcepta, moralia omnia ueteris & noui Testamenti: iudicialia item, & cærimonialia, quatenus iuri naturali innituntur. Cuiusmodi sunt, decimas solui, usuras non exerceri, & quæ sunt similia. Similiter quæcunq; de fide, & religione in ueteri & nouo Testamento à Prophetis, à Christo & Apostolis tradita sunt. Quæ

Maxime tenentur Principes & Magistratus administrare Iusticiam oppressis.

l. r. C. ne quis in sua causa. l. nullus C. de Iudicis.

Bald. in Tit. de pace iure firm.

¶ Si quis uero. l. obseruandum ff. de off. prest.

l. 2. C. de off. rect. prouinc.

l. obseruare ff. de offic. procō.

De potestate Principis duæ conclusiones.

Rom. 13.

l. Principes ff. de leg. l. nemo Iudex C. de de-

curioni. li. 10.

Bald. conf. 333. prime partis.

Cy. in l. rescri. C. de precibus.

Imp. off. ff. de capti. l. hostes l. ff. de constit. principum.

Bald. cōst. 457 in 5. uolumi.

Inst. de iure natu. ¶ Sed natura-

ralia l. 2. ff. de usur. earū reserū quæ usu cōs.

25. q. c. Sunt
quidam.

omnia ita firma sunt, ut nulla ratione à principe siue Ecclesiastico, siue sæculari tolli possint, ut Urbanus Papa his uerbis testatur. Sciendum est, inquit, summopere, quia inde nouas leges condere potest Romanus Pontifex, unde Euangelistæ aliquid & Prophetæ nequam dixerunt: Vbi uero aperte Dominus uel eius Apostoli, & eos sequentes sancti patres, sententialiter aliquid definiuerunt, ibi non nouam legem Romanus Pontifex dare, sed potius quod prædicatum est, usque ad animam & sanguinem confirmare debet. Si enim quod docuerunt Apostoli & Prophetæ, destruere (quod absit) nitentur, non sententiam dare, sed magis errare conuinceretur. Et hæc proculdubio locum habent in his, quæ pertinent ad articulos fidei: nam in his nihil mutare potest princeps, immo nec addere his quicquam potest. Neque enim nouos articulos fidei facere potest Romanus Pontifex, aut conditos destruere, nam hoc casu locum habet

Gal. 1. illud Apostoli, Etiam si angelus de celo Euangelizauerit uobis præter id, quod accepistis, anathema sit. Verum in his, quæ ad articulos fidei non pertinent, principi permittitur ius diuinum interpretari, siue (ut alij dicunt) modificare. Lex diuina dicit: Non occides. Lex principis iubet occidi homicidas, ueneficos, hostes patriæ & Imperij, anabaptistas, & hæreticos. Sic statuta quorundam locorum permittunt Bannitos, tanquam transfugas & hostes patriæ, occidi. Lex diuina habet, Non furaberis: Lex principis permittit, res hostium auferri. Lex diuina dicit: uouete & reddite, Papa à uoto & iuramento ex causa absoluit. Lex diuina est, in ore duorum uel trium testium stat omne uerbum: Lege principis sancitur, ut in testamentis ordinandis septem in codicillis, quinque in donatione, causa mortis quinque adhibeantur. Quidam hæc ita accipiunt, ut principi eas tantum diuinas leges interpretari & modificare liceat, quæ prius etiam diuino iure modificatae reperiuntur. Cuiusmodi est lex, Non occides: quæ modificata est illa: Qui blasphemauerit nomen Domini, morte moriatur: Qui percusserit & occiderit hominem, morte moriatur: Qui male dixerit patri suo aut matri, morte moriatur: Si mœchatus quis fuerit cum uxore alterius, & adulterium perpetraverit cum coniuge proximi sui, morte moriatur, & mœchus & adultera: Qui cum iumento & pecore coierit, morte moriatur. Qui principi suo male dixerit, morte moriatur. Item lex non furaberis, quæ modificatur per illam, labores iniustorum iusti edent: Item per ullam uocem Domini, auferetur à uobis regnum Dei, & dabitur genti facienti iustitiam. Alij autem ita distinguunt, ut lex diuina, que talis sit, quæ a ceteris humanis formam aliquam tribuat, per humanam legem modificari possit. Qualis est lex de duobus & tribus testibus. Si uero prohibitoria sit, & pœnalis, ac res quam prohibet, talis sit, quæ nunquam permissa fuisse reperiatur, ut nulla humana

Deut. 5. l. 1. Non fuit ff. de dolo. 13. q. 6. iuratos ex de not. & uot. re demp. per tot. c. quanto. de iur. reuocando. l. hac consultiss. ma. c. de test. fa. c. de Codicil. l. si. c. de donatio ne causamortis l. si.

Leuit. 24.

Leuit. 20.

Exod. 22.

Sap. 10.

Matth. 21.

lege

lege mutari possit, qualis est lex: Non Mœchaberis. Nam & si lege humana caueri possit, ut mulier impunè offendatur: tamen nulla lege permitti potest, ut mulieribus, etiam humana lege bannitis, stuprum uel adulterium inferatur. Sin uero res prohibita aliquo casu permissa reperiatur, ut interpretationem & modificationem aliquam ab humana constitutione recipere possit: Cuiusmodi sunt leges. Non occides: Non furtum facies, & similes. Ad ius naturale pertinent dominia rerum iuregentium acquisita, administratio iustitiæ, & si qua sunt eiusdem generis alia, quæ & ipsa princeps immutare non potest. Ideoque lex, pactum aut rescriptum Imperatoris non ualet, quo res priuatae dominis suis auferuntur. Nam etsi Imperator totius mundi dominus sit, non tamen est dominus earum rerum, quæ ad ius dominiumque priuatorum iuregentium peruenerunt, unde nec priuare eos eo iure potest. Similiter lex, pactum uel rescriptum non ualet, quo iustitia parti denegatur. Etsi enim princeps actionem alicui tollere possit, quæ est iuris ciuile, ut Innocentio uidetur: non tamen rescribere, pacisci aut constituere potest, ut eidem iustitia denegetur, & non manu illa regia administraretur. Præterea, non ualet rescriptum, lex aut pactum principis, quo totius negocij cognitio tollitur, & uires negocij principalis exhauriuntur. Graue enim est, per huiusmodi dispositionem principis, parti damnum afferi, quod de principe minimè præsumitur: Cuius rescripta ita interpretantur, ut his ipsis ius alterius minimè lædere intelligatur. Alia ratio est eorum rescriptorum, quibus modicum damnum affertur, nam etiam si lædant, tamen modicæ lisionis nulla ratio habetur. Ideoque ualet rescriptum aut pactum principis, quo lites ad tempus suspenduntur, & dilatoriæ exceptiones debitoribus dantur, ea tamen conditione, ut qui ea impetrauit, idoneam cautionem præstet, se tempore in rescripto destinato, sine mora, quod debet, soluturum, neque enim damnosa intelligitur huiusmodi dilatio: quando quidem mora modici temporis, non potest esse magnum damnum. Et hæc omnia, de his rescriptis, legibus & pactis, intelligenda sunt, quæ sine iusta & ratiocinabili causa à principe ædita sunt, quæ usque adeo rata esse non possunt, ut nec in foro conscientia obligent. Cæterum nihil prohibet quin princeps ut ius diuinum: ita etiam naturale, ex iusta & legitima causa moderari possit. Causam autem iustam & legitimam, utilitatem & fauorem publicum, interpretantur. Sed nec effectum sortientur huiusmodi pacta, leges & rescripta principis, etiam ex iusta causa facta, nisi rei ablatae precium domino restituantur. Sed quid si non constet, ex qua causa rescriptum principis æditum sit? Respondeo præsumi principem iusta causa motum rescripsisse, & ita Cyno Anto. Abbat. Imol. D. & alijs placet. Quod tamen ita accipiendum est, si sit aliqua causa,

Bart. in proem. ff. Col. 2. per l. uenditor §. si constat ff. comunia præd. L. de precatio ff. ad leg. Rho. de iac. Inst. de reru diuis. per tot. l. ex hoc iure ff. de iust.

et iure, l. 2. ff. de orig. iur.

Inno. panor. et feli. in c. que in Eccl. de const.

L. quoties C. de precib. imp. offer.

L. nec anus ubi gl. & Bal. C. de emancip. lib. l. in d.

L. quoties Bald. in l. 1. ff. de const. prim. d. l. quoties. C. de precib. imp. offer.

L. si debitori ff. de iud. Feli. in d. c. que in Eccl.

Col. 11. uers. secundum uero membrum de const.

Arch. & domi. in c. ius ciuile dist. 1. & sunt uerba Inno. in c. quia plerique de iure immu. L. item si uerberatus ff. de rei uend.

Anto. et Imol. in c. non con- cupiscentiam de const. l. Cesar. ff. de pub. et c. i. de proba. Ro. Conf. 351. Incip. spiritus sanctus. Abb. in d. c. que in Eccle- siarum per cl. pastoralis, de re iud. Lud. Rb. Cōf. 380. incip. Saluatoris. Rom. Conf. 436. incip. omnipotentis.

Io. andr. in c. statutum, de heret. lib. 6. d. c. i. de spōsa.

l. si. c. Si cōtra ius uel util. pub. Feli. in d. c. ut Ecclesiarum Col. 10. uer. tertia declara- tio allegat Paul. de cast. Conf. 206. in- cip. præsump- sio.

qua uerisimile sit principem ad dandum rescriptum fuisse commo- tum. Nam si nulla iusta causa sit, quæ in principe præsumi possit, re- scriptum causa non expressa æditum non ualebit. Præterea non ua- let rescriptum, quod ad resoluendum contractum ipsius principis æditum est. Nam princeps suo contractu ita obligatur, ut inuito eo cum quo contractum est, nulla ratione quod actum est rescindi pos- sit. Quod si enim in arbitrio principis esset, quod semel conuenit, re- scindere, non reperirentur, qui cum principe aliquam obligationem contraherent: Quod ne contingat, iuregentium receptum est, & a principibus ipsis semper obseruatum, ut princeps suo contractu æque sicut priuatus obligetur. Similiter non ualet, si contra non subditum sit æditum. Sed nec eo casu in principe causa præsumitur, quo pericu- lum est, ne ex mandato, pacto, & rescripto principis, scandalum ali- quod in Ecclesia oriatur, aut turbatio totius Christianitatis, aut gra- ue aliquod peccatum. Item, si ad instantiam alicuius, non proprio motu principis impetratum & concessum sit. Nam nec hoc casu iusta causa in principe præsumitur, quod potius precibus quam iusta causa motus rescripisse intelligatur. Secunda conclusio: princeps quanta- libet authoritate præditus & suffultus sit, tamen eam ipsam in his, quæ iurisdictioni suæ subiecta non sunt, minime exercere potest. Pri- mum igitur Imperator nihil statuit de his, quæ sunt iuris diuini, aut quoquo modo ius diuinum respiciunt. Cuiusmodi sunt usura, matri- monium, hæresis, fides. Quin potius iuris diuini interpretatio ad Ec- clesiam ac caput eius summum Pontificem pertinet, ut alio loco de- claramus. Ideo quæ uana & irrita sunt, quæcunque principes & potesta- tes sæculares de matrimonio alijsque rebus spiritualibus, & ad forum Ecclesiasticum pertinentibus, statuunt, etiam si summa ratione nitantur. Idque propter defectum potestatis & iurisdictionis. Simili modo, uana & irrita sunt pacta & rescripta principum & potestatum sæcu- larium, quibus Ecclesiarum iura & dominia ad alios transferuntur. Sic nec Pontificis decretum aut rescriptum ualet, quo Laicum iurisdic- tionis suæ non subiectum, rebus suis priuat, etiam si huiusmodi re- scripta & statuta iusta ex causa ædita fuerint. Siquidem rescripta hu- iusmodi & statuta iurisdictionis sunt. Iurisdicatio autem non nisi in subditos exercetur. Sic non ualet statutum, quo Papa etiam ex causa laico ius suum adimit etiam per legem Canonicam acquisitum: sicut contra non ualet statutum uel rescriptum, quo Imperator Ecclesie aut Clerico aufert ius acquisitum per legem civilem. His ita de princi- pis potestate præmissis, ad propositam quæstionem respondeo. Pri- mo irrita sunt statuta, pacta, & rescripta principum & potestatum sæcularium, quibus iura Ecclesiarum in hæreticos & schismaticos, aut alios quoscunque transferuntur. Tum quia huiusmodi rescripta, iuri naturali aduersantur, ut quibus dominia non solum naturali, sed etiam

etiam diuino iure acquisita, à ueris Dominis & possessoribus aufe- runtur, & in eos transferunt, qui nec prophana nec Ecclesiastica bo- na possidere possunt: & si qua habent, his etiã priuari debent. Tum quia ab his condita sunt, quorum iurisdictioni neque Ecclesie, neque earum ministri & bona subiecta sunt. Secundo, irrita quoque sunt & inania statuta, & rescripta principum & potestatum sæcularium, quibus lites Ecclesiarum & earundem ministrorum, in iudicio uel in- stitutæ tolluntur, uel quo minus instituatur, interduntur. Quia & hæc rescripta & pacta iuri naturali aduersantur, & iustitiam peten- tibus denegant, & uires negocij principalis exhauriunt. Tertio, irri- ta sunt statuta, pacta & rescripta principum & potestatum sæcula- rium, quibus lites Ecclesiarum earundemque ministrorum, uel exe- cutio earum, quæ pro ipsis late sunt, sententiarum, in perpetuum suspenduntur. Nam & tali suspensione uires negocij principalis & rei iudicatæ exhauriuntur. Quæ uero lites uel moras uel mouendas ad tempus suspendunt, siquidem tempus aut incertum est, aut ita prolixum, ut uerisimile sit, probationes Ecclesie perituras, non ualent. Quia ex his ipsis uires negocij principalis absumuntur. Sin uero tem- pus certum sit & ita breue, ut salua maneant Ecclesiarum iura & pro- bationes: ita demum ualebunt, si consentientibus Ecclesiarum recto- ribus ex iusta & legitima causa suspensio fiat, & idonea cautio à de- bitore interponatur, finito tempore se, quod uel iam debet, uel iudi- catum fuerit, integre soluturum. Alioqui si non consenserint Eccle- siarum rectores, non ualebit pactum uel rescriptum, idque propter de- fectum iurisdictionis: sicut nec ualebit, si non fuerit interposita cau- tio. Quarto, rescripta omnia principum, & potestatum sæcularium, ad instantiam hæreticorum & schismaticorum, contra Ecclesias, earumque ministros impetrata: siue his ipsis Ecclesie iuribus & dominijs suis destituantur, siue causæ Ecclesiarum in iudicium deductæ, uel deducendæ tollantur, uel quomodocunque suspendantur, etiam si neque iurisdictionis defectus, neque aliæ causæ supra allegatæ obstarent: ta- men hoc ipso nomine, & hac una ratione, uana sunt & irrita, quia & ab hæreticis sunt impetrata, & ad eorum petitionem uel iniustam impressionem facta & concessa. Primum enim certi iuris est, si quid speciali quolibet rescripto ab hoc genere hominum impetratum fue- rit, non ualere. Deinde quia rescripta, quæ ad instantiam & postu- lationem partium quarumcunque conceduntur, per importunitatē po- tius quam ex iusta & legitima causa impetrata præsumuntur, sed hæ- reticis concessa etiam per fraudes impetrata intelliguntur. At dices, non uacabit periculo, huiusmodi exceptiones contra pacta & rescri- pta principis opponere, ut qui habet plenitudinem potestatis, alijs in partem tantum sollicitudinis uocatis: Qui dicere & facere potest quicquid libet, nec quisquam ei dicere potest. Cur ita facis. Adde etiam

Rescripta ad instantiam hæreticorum data non ualent.

L. 1. c. de sum. trin. et fid. Cath.

Obiectio. e. ad honorem de usu pallij 2. q. 6. de cat. 19. dist. c. in memoria.

privilegia principis adeo firma esse, ut à nemine retractari possint: ipsi qui ea astute interpretari uoluerint, uel impetrato rescripto impugnare, infamiae poenam subituris: Iudicibus uero, qui dissimulaerint uel contra huiusmodi privilegium litigantes audiuerint, & allegantes admiserint, uel ea de re sub ambiguitatis prætenu ad principem retulerint, triginta librarum auri condemnatione plectendis: ut Constantini Principis constitutione cautum est: & alibi dicitur, instar sacrilegij esse, de principali iudicio disputare, & dubitare an is dignus sit, quem elegerit Imperator. Sed ad hæc respondeo, primò in privilegijs rescriptis & constitutionibus principis tria spectantur, auctoritas, scientia, et uoluntas: Auctoritas & potestas principis, limites suos habet, intra ea quæ sunt humani iuris conclusa. Etenim de ijs, quæ sunt iuris diuini & naturalis, princeps nihil statuere aut eorum quicquam immutare potest, ut paulo antè dictum est. De ijs igitur, quæ ex illa uera potestate principis descendunt disputare, aut ea temerè impugnare, sacrilegij instar habetur: siquidem ordinationi Dei resistit, qui hoc modo potestati resistit, ut Apostolus ait. Atq; hæc sane ratione non solum repræhendendi, sed etiam condigna poena plectendi sunt, qui de legibus à principe semel latis & promulgatis non uerentur disputare, & eas quasi non rectè latis inuertere. In his enim temporalibus legibus quamquam de his homines iudicent, cum eas instituunt: tamen cum fuerint institutæ & formatæ, non licet iudici de ipsis iudicare, sed secundum ipsas, ut inquit Augustinus. Et rectè dixit diuinus Plato, præclarissimam esse, & eandem optimam in Republica legem, quæ iubet ne quis iuuenum quærere audeat, rectè ne an contra, se leges habeant, sed uno omnium ore, unacq; uoce rectè tanquam à dijs positas concedi præcipiat, nec ullo modo aliter pati quicquam à iuuenibus cogitari: Senem autè si aliquid excogitarit, principibus & æqualibus nemine iuuenum audiente referre. Sic poena etiam digni sunt, qui privilegia principis aliaq; iudicia astute interpretando inuertere student. Quæ uero à principe contra ius diuinum & naturale statuta fuerint, ea nihil prohibet, tanquam potestatem principis excedentia, impune & impugnari et refutari. Nam hoc casu locum habet illud, Oportet Deo magis obedire quam hominibus, sic milites Christiani Iuliano Imperatori, cui militabant, dicenti, producite aciem pro defensione Reipublicæ, obediebant: Cum autem diceret eis, producite arma in Christianos, cognoscebant Imperatorem cœli, ut refert Ambrosius. Et in eandem sententiam Augustinus. Si bonum est, quod præcipit Imperator, iubentis exequere uoluntatem: si malum, responde, oportet Deo magis obedire quam hominibus. Nec suffragatur huiusmodi statutis uel rescriptis plenitudo potestatis principis. Est enim potestas de genere bonorum, Nam posse malum, nõ est posse, sed magis non posse. Adest enim

l. 2. C. de crim. sacril. Responsio.

Rom. 13. Alberi & Ias. son mil. puniri C. si contra ius uel util. pub. c. in his 4. dist.

Lib. 1. de legib.

Quæ principum rescripta impugnare licet.

A. 5. c. Iulianus 11. q. 3.

enim plenitudo potestatis in dispositione bonitatis, nõ autem prauitatis. Nam tunc potius esset plenitudo tempestatis, ut alibi eleganter ait Soccinus. Scientia autè & uoluntas principis in ijs rebus spectantur, quæ à uera potestate principis proficiscuntur, nempe quæ in iure humano consistunt, ut scilicet neq; in facto errasse, neq; aliud q̄ quod iustum est uoluisse uideatur. Quemadmodum igitur princeps in factis errare potest, & fraudibus improborum decipi, ita rescripta & privilegia à principe uel per errorem concessa, uel fraudibus improborum precatorum impetrata, cassantur. Ac proinde qui huiusmodi privilegia & rescriptis læduntur, non prohibentur ipsa legitimis rationibus, & argumentis, quibus aduersariorum mendacia & fraudes in lucem proferuntur, impugnare: Nõ quod de potestate principis ambigatur, sed ut appareat ipsum importunis & fraudulentis precibus deceptum, aliud omnino quam uel sciuerit uel uoluerit concessisse.

Neque enim princeps uelle uidetur, quod per errorem concessit. Quid enim tam contrarium est consensui quam error? qui imperitiam detegit, ut inquit Iureconsultus. Sed nec uelle presumitur, quod iniustum & falsum est, ut qui omnes actus suos uult regulari iustitia fori & poli, ut alibi Baldus inquit. Propter quod & rescripta principis iudiciaq; omnia ex iusta causa fieri præsumuntur, ut supra dictum est. Idq; ea nimirum ratione, quod princeps nihil sine consilio prudentium & bonorum uirorum statuat aut decernat. Nam ueteres principes, si quid in publicis priuatis uel causis emerisset, id non aliter quam in communi procerum auditorio statuerunt. Quæ forma leges etiam publicas ædiderunt. Quod autem de prudentium & bonorum Consilio definitur, iustum esse præsumatur oportet. Atq; ad hunc modum contra rescripta principis non solum exceptiones in iudicio admittuntur, sed etiam iudices qui precum falsitatem argui prohibuerint, decem librarum auri multa puniuntur: Quod ita tamen accipiendum est, si quæstio de rescripto, uel privilegio principis incidenter oriatur. Secus si principaliter de uiribus privilegij uel rescripti disputetur. Nam hoc casu princeps ipse non inferior iudex, de privilegio cognoscat, ut Baldo placet. Atq; eò referuntur uulgares illæ leges, rescripta contra ius elicitæ, ab omnibus iudicibus refutari præcipimus. Item in omni rescripto uel privilegio, de ueritate precum inquiri oportet. Item rescriptum non aliter ualet, quam si preces ueritate nitantur. Item mendax precator careat impetratis, et si nimia mentientis inuenitur improbitas, etiã seueritati subiacet iudicantis. Item impetrans rescriptum surripitiæ uel obreptitiæ, id est, per expressionem falsi, uel sup-

pressionem ueri, careat impetratis, &

si qua sunt similia.

De poenitent. dist. 2. c. principium uers. charitas. C. 165. incip. uisa bulla. Bald. & Ias. in l. quod princip. ff. de cost. princip. c. 1. de const. lib. 6. l. 2. ff. de separatione leg.

Non uult princeps, quod per errorem concedit.

L. si per errorem ff. de iuris dic. om. iud.

Bald. in l. 1. ff. de const. prin.

Cur presumitur, omnia principis iudicia & rescripta esse iusta.

L. 2. & l. humana num. C. de leg.

Regulæ de rescriptis.

Bald. in l. Hi qui ad ciuilia

C. de appel. feli. in c. cum uenissent. de iud.

L. rescripta C. de precib. Imperat. offer. & l. si. C. si contra ius uel util. publicam.

L. & si legibus C. si contra ius uel util. pub.

An rata

An rata sint pacta, leges, & rescripta, quibus hæreticis & schismaticis permittitur, ut Iurisdictionem aliquam uel administrationem, uel soli uel cum Catholicis exerceat, alijsue publicis muneribus fungantur. Cap. XVIII.

Vt princeps bonos habeat apud se Consiliarios.

Exodi. 18. Verba Ietro faceri Moyfi.

Primum interest Reipublicæ Christianæ, ut principes & magistratus publici, in administrationibus suis honorum & prudentium uirorum consilijs adiuuentur. Quod uel unò scripturæ exemplo, nempe consilio, quod Ietro, genero suo Moyfi dedit, facile demonstratur. Non bonam, inquit, rem facis: stulto labore consumeris & tu & populus iste, qui tecum est: ultra uires tuas est negocium. Solus illud non poteris sustinere, sed audi uerba mea atq; consilia, & erit Dominus tecum. Esto tu populo in his quæ ad Deum pertinent, ut referas quæ dicuntur ad eum; ostendasq; populo cærimonias & ritum colendi, uiamq; per quam ingredi debeant, & opus quod facere debeant. Provide autem de omni plebe uiros sapientes & timentes Deum, in quibus sit ueritas, & qui oderint auaritiã, & constitue ex eis Tribunos, & Centuriones, & Quinquagenarios, & Decanos, qui iudicent populum omni tempore. Quicquid autem maius fuerit, referant ad te, & ipsi minora tantummodo iudicent: leuiusq; sit tibi, partito in alios onere. Quo sanè consilio docentur omnes rerum publicarum administratores, ut non omnia per se expediant, sed quædam etiam honestis, prudentibus, & expertis uiris demandent. Addo his aliud, quod eadem scripturâ principes & magistratus publicos docet, ut non solum ipsi ab hæreticorum & schismaticorum communionē abstineant, sed etiam subditos, ut eorum communionem deuitent, adhortentur. Idem exemplo eiusdem Moyfi, qui, Chore, Dathan, & Abyron aduersus se rebellantibus, populū his uerbis admonet. Recedite à tabernaculis impiorū, & nolite tangere quæ ad eos pertinet, ne inuoluamini in peccatis eorum. His diuinis præceptis & iusionibus minimè obtemperantes, Constantius, Valens, & alij quidam principes, hæreticorum fautores & defensores; non solum ipsi eorundem communionem non uitant, uerum etiam eos in consilia sua admittentes, nihil non arcani illis concrediderunt. Quorum consilio & opera in tantum etiam hæreticorum perfidia aucta & propagata fuit, ut in toto prope orbe uera & Catholica religio multo tempore oppressa, apud paucos admodum Episcopos Orthodoxos, uelut apud fidos aliquos sequēstros deposita, custodita, ac sedato tandem hæreticorū & schismaticorum insano, atque crudeliter per uniuersum orbem grassante tumultu, Sanctæ matri Ecclesiæ ubiq; & multo tempore miserè oppressis, & latitantibus Catholicis, tandem restituta fuerit, ut Ecclesiasticæ

Diuino præcepto excluditur a consilijs Principum hæretici.

Num. 16.

Principes hæreticorum fautores.

Fides Cath. apud paucos Episcopos olim remansit.

siasticæ demonstrat historię. Cæterū subsecutis temporibus, Theodosij, Valentiniani, Arcadius, Honorius, Martianus, & Iustinianus in Oriente: & apud Germanos Carolus primus cognomento Magnus, & illius filius Ludouicus pius, Ottones, Friderici alijsq; Christianissimi Germanorum principes, pro diuino zelo, quo erga Catholicam fidem & religionem accensi, ac diuinorū præceptorum memores, non solum consilijs suis uiros timentes Deum, iustos & prudentes adhibuerunt, ac de ipsorum consilio Rempublicam Christianā administrarunt: sed etiam prouincijs omnibus Romano Imperio subiectis, non alios rectores & præfides, quàm qui uera & Catholica religione imbuti, & illius diligentissimi custodes essent, præposuerunt. Quin etiam non solum ipsi cum hæreticis & schismaticis non communicarunt: sed etiam publicis legibus sanxerunt, ut hæretici & schismatici nullis publicis muneribus & honoribus in sacro Romano Imperio fungi possent. Quibus quidem legibus id effecerunt, ut aduersus hæreticorum & schismaticorum insaniam, Catholica religio facile defendi & illesa custodiri potuerit. At omnium malorum sator, & humani generis hostis diabolus, quæ diuini illi & Deo sacrati principes salubriter constituerunt, omnia hæc nostris temporibus per organa sua, hæreticos & schismaticos, subuertere conatur. Atq; utinam nō ita etiam turbauerit ne dicam subuerterit, ut uix spes sit aliquando ea in Germania restauratum, & pro dignitate redintegratum iri. Nam & nostris temporibus uidemus hæreticos & schismaticos magnorum principum tum aulas & consilia, tum ministros ita occupare, ut nihil sit neq; sacrarum, neq; profanarum rerum, quod non illorum consilio & ductu peragatur. Itaq; uidentes, celeberrimum illud totius Imperij Tribunal Imperialis Camerae, impijs eorum conatibus resistere, eaq; quæ ad iustorum iudicum officium pertinent in se exercere: eò contenderunt, ut & illud iudicium subuerterent. Quò scilicet, illo sublato, securius in quoslibet sæuire, maxime autem Episcopos Catholicos proscribere, & Ecclesiarum bona rapere & diripere possent. Sed & eò conatus suos dirigunt, ut a publicis consilijs eiectis Catholicis, ipsi soli omnium Imperij negotiorum arbitri, & moderatores esse cupiant, ut tribunalibus Imperialibus ipsi præficiantur, ac iudicandi munere fungantur. Quæritur igitur, An rata sint pacta, leges & rescripta, quibus hæreticis & schismaticis permittitur, ut iurisdictionem aliquam uel administrationem, uel seorsim uel cum Catholicis exerceat: Hanc quæstionem sequentibus conclusionibus resoluo. Prima conclusio. Translato totius orbis regimine & imperio in Christum, & per Christum in Ecclesiam suam, penes quam & ad finem & consummationē usq; sæculi permanebit, iuxta illud Psalmi, Et nunc reges intelligite, erudimini, qui iudicatis terram, Cuius rei pulchrum nobis exemplum in Nabu-

Catholicorū Principiū Orthodoxi consiliarij.

Lex hæreticis interdicat munera publica. const. Friderici. Credentes C. de heret. Peruersitas horum temporū per hæreticos.

Hæreticorum audacia cõtra supremū totius Imperij Tribunal.

Responsio negatiua per 7. Conclusiones. Imperium per Christū in Ecclesia translatum est. Psal. 2.

Huic rei ty-
pus habetur in
Nabuchodo-
nosor.

Dan. 3.

23. q. 4. c. non
inuenitur.
l. 1. c. de sum-
trim. & fid.
Cathol.

In Aut. ut iud.
sine quo suffr.
l. nemo. c. de
Episc. aud. cū
similib.

Psal. 25.
Omnes infi-
deles a publi-
cis munerib.
repelluntur.

Membra ab-
scissa.

Nabuchodonosore exhibet scriptura, qui primum cogebat pios & iustos adorare simulachrum, & recusantes mittebat in ignem. Deinde cōuersus ad adorandum Deum uerum, decreuit in regno suo, ut quicumq; blasphemaret Deum Sidrac, Misac, & Abdenago, pœnis debitis subiaceret. Quo sanè exēplo demonstratur, utrumq; tempus: unum, quo infideles imperij gubernacula tenuerunt: alterū, quo imperij administratio in Ecclesiam: & per Ecclesiam in Catholicos principes trāslata est, ut pulchrè colligit August. in epistola ad Vincentium. Hoc inquam modo, Imperio in Ecclesiam translato, necesse est, ut principes & magistratus, qui gubernant Ecclesiam, siue sacri siue prophani: ueram fidem Sanctæ Catholice Ecclesiæ, à Christo, Petro & Apostolis traditam, & ab ipsis in nos deriuatam, confiteantur, ipsamq; Ecclesiam fideliter tueantur, & ab unitate Ecclesiæ nunquam deficiant. Quicumq; autem ab Orthodoxa fide & religione & unitate Ecclesiæ defecerint, & in hæreses aliquas aut schismata inciderint, ab omnibus, quibus funguntur, publicis officijs, & muneribus deponendi sunt & abijciendi. Secunda conclusio. Quemadmodum in Ecclesia neq; præsulatu neq; imperio fungi possunt, nisi qui iisdem sint Christiana & Catholica religione imbuti: ita nec munera aliqua publica, siue ab Episcopis siue à principibus, & potestatibus sæcularibus demandari possunt, nisi ijs, qui ueram & Catholicam fidem confitentur. Quicumque autem Catholicam fidem uel nunquam confessi sunt, uel deseruerunt, & ad publica munera et officia assumi prohibentur, & si quibus funguntur, ab iisdem remoueantur. Quia scriptum est: Non sedi cum consilio uanitatis, & cum iniqua gerentibus non introibo. Tertia conclusio. Hac igitur ratione comprobatur ac sanctis scripturis, & legum sacrarum & ciuiliū sanctionibus confirmatur: ut Iudæi alijsq; infideles, hæretici item & schismatici, alijsq; ab Ecclesiæ unitate separati et abscissi, inter Christianos & Catholicos homines, neq; consiliarij, neq; Iudices, neque aduocati, neq; tabelliones esse possint, aut alio quocunq; publico munere fungi. Hæreticum hominem (inquit Paulus) post unam & secundam correptionē de uita: sciens, quia subuersus est qui huiusmodi est, et delinquit, cum sit proprio iudicio condēnatus. Item alius Apostolus, Si quis uenit ad uos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec Aue ei dixeritis: Qui enim dicit illi Aue, communicat operibus eius malignis. Hic audimus uitandos esse hæreticos, non publica munera illis demandanda, multoq; minus Catholico cum his in publicis functionibus communicandum. Nam ut membrum à corpore, & ramus ab arbore abscissus, languent, nec uirtutē corporis à quo separata sunt recipiunt, aut ullos fructus producere possunt: ita fieri non potest, ut hæretici & schismatici, à corpore Ecclesiæ abscissi & separati, spiritum Ecclesiæ habeant, aut ullos fructus

fructus Catholico homine dignos proferant. Quarta conclusio. Quemadmodum ficta sunt, simulata & ludicra quæcunq; à fictis corporibus æduntur: ita simulata quoq; sunt, & planè mortua, quæcunq; ab hæreticis sub prætextu publicorum munerum producuntur. Vnd recte legibus etiam sancitum est, ut si hæretici iudices extiterint, eorum sententiæ nullam firmitatem obtineant. Si aduocati, patrocinium eorum non admittatur. Si tabelliones, instrumenta per eos confecta, nullius penitus momenti censeantur. Quinta conclusio. Non solum Iudæi, pagani, hæretici & schismatici, qui ad uetita officia subreperunt, ab illis repelluntur, alijsq; pœnis plectuntur: Sed etiam hi quorū fauore huiusmodi munera arripuerint aut exercuerint, uel honorum publicationis uel exilij pœnam sustinebunt. Sexta conclusio. Hæretici & schismatici non solum à iudicandi officio, alijsq; publicis muneribus & honoribus repelluntur: Sed etiam actores in iudicio esse non possunt, nec quisquam eis super quocunq; negotio respondere tenetur: ipsi aut alijs respondere coguntur. Sed nec recusare iudicem Catholicum in proprijs alienisue causis possunt: ipsi uero tanquam infames ab omnium iudiciorum limite, & honestorum uirorum cœtibus abijci, & procul repelli debent. Quin ab omnibus etiam Orthodoxis hominibus ita uitandi sunt, ut nec commiscere se cum illis in ullis conuentibus debeant: Sed etiam omnia loca, in quibus conuersati fuerint, tanquam immunda & contaminata declinare. Exemplum Ioānis Apostoli imitantes, qui cum balneas apud Ephesum lauandi causa fuisset ingressus, & uidisset ibi Cherinthū exilij continuo, & discessit non lotus dicens, fugiamus hinc, ne & balneæ ipsæ corruant, in quibus Cherinthus lauatur ueritatis inimicus, ut supra quoq; dictū est. Cæterum ut olim Vandali in Aphrica publica lege sanxerunt, ut qui cum ipsis in Arriana & Anabaptistica religione communicarent, Catholicorum communionem, cœtus & societates uitare deberent. Ita & nostri temporis hæretici, non solum publicis imperij consilijs alijsq; honestis conuentibus, à quibus diuina & humana iura eos excludunt, sese ingerunt: Sed etiam Catholicos homines, quos eorum perfidiæ aduersari sciunt, quibus possunt artibus, excludere conantur. Hæc cum impune ab ipsis in bonos perpetrentur, nec sint qui huiusmodi iniurias ulciscantur, concedendum est aliquid horum hominum furori, & Deo omniū malorum iusto uindicti. iusta uindicta relinquenda. Septima conclusio. Vana igitur sunt & irrita omnia pacta, rescripta, & leges, quibus hæreticis & schismaticis permittitur, ut uel seorsim uel cum Catholicis aliquam Iurisdictionem exerceant, aut iudicandi, consulendi, aduocandi, alio uè quocunq; publico munere fungantur. Sed & statuentes ea, scriptores, item Potestates, Consules, Rectores, & Consiliarij locorum, ubi huiusmodi leges & statuta ædita fuerint, & quicumq; ea exequi,

Quæ hæretici publice faciunt non habent firmitatem.

Const. Credientes c. de hæret.

l. si. c. de iud. l. si. c. de post. 17. q. 4. c. constitut.

Hæretici actores in iudicio esse non possunt.

Ubiq; uitandi sunt hæretici.

Euf. lib. 4. c. 14.

sup. eo. lib. c. 13. Lex Vandal. in Aphrica contra Cathol. Improbitas hæreticorum nostritæporis.

Ad nulla munera publica idonei sunt hæretici. c. nouerit. de Sent. excom. Aut. Cassa & Irrita. c. de 55. Eccle.

T aut

aut in publicam formam scribere præsumperint, quoniam contra Catholicam fidem, & Ecclesiasticam libertatem machinantur, præter eas pœnas, quas ut hæreticorum fautores & defensores sustinebunt, etiam excommunicationi subiacebunt, & si per annum in ea perseverauerint, eorum bona fisco Imperiali inferentur.

An hæreses & schismata indictis bellis, & armata manu sedari & extirpari possint? Cap. XIX.

Quidam Christianis omnia bella prohibuerunt.

Matth. 5.

Matth. 16.

Rom. 12.

1. Cor. 6.

Rom. 12.

Rom. 14.

Deu. 32.

Eccle. 29.

Matth. 13.

Aliorum opinio, quod hæreses non armis sed disputatione uinci debeant.

Epist. 48.

+ multi discipulorum.

Ioan. 6.

Matth. 13.

1. Cor. 11.

uæ hætenus à nobis, de sedandis & extirpandis hæresibus & schismatibus dicta sunt, ad benignitatem pertinent: sequitur ut de eo dicamus, an indictis bellis, & armata manu hæreses et schismata tolli possint. Neque uero intempestiua hæc quæstio uideri debet. Nam & apud ueteres quorundam sententia fuit, illicita esse omnia bella, quæ inter se Christiani gerunt, nec iniuriæ uindictam Christianis esse permissam, sed Deo relinquendâ. Idemque Evangelicis etiam exemplis & scripturis probari contendunt, Cuiusmodi sunt, Si quis te percusserit in unam maxillam, præbe ei & alteram, & iterum, Qui angariauerit te mille passus, uade cum eo duo millia. Item, Conuerte gladium tuum in uaginam, an putas quia non possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi plus quam xij. legiones angelorum? Item illud Apostoli. Nō uos defendentes, sed date locum iræ. Item, non uosmetipsos uindicantes, sed magis iniuriā percipite, & magis fraudē patimini. Item, nolite iudicare in uicē. Item, tu quis es qui iudicas alienum seruum? suo Domino stat aut cadit. Item illud, Mihi uindictam, & ego retribuam dicit Dominus. Item illud, quod paterfamilias dixit seruis suis uolentibus colligere zizania, Sinite utraq; crescere usque ad messem, & tunc dicam mesoribus, colligite zizania, & alligate fasciculis ad comburendum. Quibus alijsque similibus scripturæ locis probari asserunt, Iniuriā neque à propria persona, neque à socio & proximo esse repellendam, sed uindictam diuino examini referendam. Alij malos coercendos quidem esse putarunt, Sed hæreticos negarunt ad unitatem Christi cogendos, sed uerbo cum ipsis esse agendum, disputatione pugnandum, ratione uincendum. In qua sententia Augustinus quoque fuit, ut ipse in epistola ad Vincentium fateatur. Atque hij quoque scripturis quibusdam nituntur, Recesserunt, inquit, à Domino + 70. discipuli & arbitrio suæ malæ & impię discessionis fuerunt permissi: Cæteris autem duodecim, qui remanserunt, responsum fuit, numquid & uos uultis abire? Similiter parabolam adducunt de Patrefamilias seruis suis præcipiente, ne zizaniā colligerent, sed usque ad tempus messis crescere sinerent. Item illud Apostoli, Oportet hæreses esse. Nam si necessa est

est hæreses esse, tolli & extirpari non possunt. Hanc sententiam nostris quoque temporibus hæretici & schismatici, cum iam primū prodire cœpissent, docuerunt. Vbi autem eorum multitudine aucta, iam proprijs uiribus nitenti tentarunt, simul etiam principibus & potestatibus persuadere cœperunt, eorum officij esse, ut religionem, quam ipsi docerent, aduersus Orthodoxos etiam armata manu defenderent, & quicquid illi aduersum esset extirparent. Quibus persuasionibus tantum etiam effecerunt, ut passim exactis Catholicis Episcopis & sacerdotibus, ipsa etiam plebs Catholica, multis in locis miserè sub iugum & Tyrannidem hæreticorum & schismaticorum, rapta conspiciatur. In hac igitur sententiarum & studiorum diuersitate, non alienum ab instituto nostro uisum est, si & illud à nobis hoc loco explicetur, Possint ne hæreses et schismata militari manu tolli & extirpari? Ego quoque Clarius hæc quæstio resoluator, Sententiam meam in aliquot conclusiones conferam. Est igitur prima conclusio. Quemadmodum propter cognationem, quam natura inter homines constituit, hominis interest beneficio affici hominem: contra uero nefas hominem homini insidiari: Ita naturali iure introductum est, ut uim atque iniuriam nobis quomodocumque illatam uel etiam repellamus. Secunda conclusio. Quemadmodum ad propulsandas iniurias siue personis siue rebus nostris illatas, aliorum opem & auxilium implorare possumus, Quod Paulum Apostolum fecisse legimus, qui cum Iudæi ipsum occidere conspirassent, consilium eorum ut tribuno proderetur effecit: quo factum est, ut ad eum locum, quo fuerat perducendus, deduceret miles armatus, ut hoc modo illorum effugeret insidias. Sicut etiam Episcopos multos legimus auxilium petisse ab Imperatoribus Christianis aduersus hostes Ecclesiæ, non tam sui uiscendi causa, quam sibi Ecclesiæ creditæ tuendæ. In qua re a deo non peccarunt, ut si prætermisissent, non eorum fuisset laudanda patientia, sed merito culpa: nam negligentiā. Ita quilibet ab alio iniuriā, quam uel in persona uel in bonis patitur uel sponte sua, uel in auxilium uocatus, optimo iure propulsare potest. Sic Moyses, ut iniuriā ab Hebræo propulsaret, occidit Ægyptium. Et in prouerbij dicit sapiens, Erue eos qui ducuntur ad mortem: & qui trahuntur ad interitum liberare ne cesses: Immo qui nō defendit, nec obstitit, si potest, iniuriæ: tam est in uitio, quam si parētes, aut amicos aut patriā deserat, ut alibi inquit Cicero. Tertia conclusio. Quemadmodum homines non sibi tantum, sed etiam patriæ & reipublicæ nascuntur. Quod diuinus Plato ad Architam Tarentinum scribens, his uerbis elegantissimè expressit. Sed illud quoque te considerare oportet, inquit, Nullum nostrum sibi solum natum esse: Sed ortus nostri partem sibi patriam uendicare, partem parentes, partem amicos. Et eandem sententiam ita ex Platone retulit Cicero in officijs suis, Ita unicuique permissum est iniuriā patriæ

Hæc opinio nostri quoque hæretici a principio prætulerunt.

Quæstionis huius Resolutio p octo Conclusiones.

L. seruus ealege ff. de ser. ex port. lib. 18.

Act. 23.

c. maximiniana 23. q. 3.

Aug. Epist. 50.

Bald. in l. 1. c.

Vnde ui.

late 141. in d. 1.

ut uim.

Exod. 2.

Prouerb. 24.

Cice. lib. 1. o.

in cap. de u. j.

ff. de uen. in

post. m. l. r.

ser. generali

ter ff. de capti.

et post. l. post

limiū q filius

ff. de iust. et iur. l. ueluti, ubi Bart. & Bald. ff. de reli. et sum. ptib. fu. l. minime. Spec. in iur. defend. Quoniam uers. 16. c. quantūvis 23. q. 4.

1047. 12.

Psalm. 17.

1. Petri. 2.

Rom. 13.

1047. 10.

l. 2. ff. de legib. C. de sta. et imaginib. l. ut uirtutum ff. C. de pen. per totum l. ex hoc iur. ff. de iust. et iur. c. noli 23. q. 1.

Act. 13.

Matth. 8.

Luc. 3.

23. q. 8.

Implorare opem secularium pro Ecclesia. d. c. maximianus 13. q. 3. 23. q. 8. igitur c. omni et gl. in c. qui culpatur 23. q. 1.

& magistratibus, ab hæreticis & schismaticis, alijsq; seditiosis illatam uindicare, ipsosq; hæreticos & schismaticos tanquam rebelles & patriæ hostes, & læsæ maiestatis reos, armata manu persequi. Nam Iure gentium unusquisq; patriam suam defendere tenetur, pro qua & parentem occidere potest. Quarta conclusio. Etsi mali à bonis in Ecclesia separari non possint, nam quis tantum sibi sumat, ut posse se facere credat, quod nec Apostolis concessit Dominus, ut zizaniam à frumento putet se posse discernere, ut inquit Augustinus: Unde & Christus Iudam inter Apostolos tolerauit, furem inter sanctos, Inimico sacrilegum & furem loculorum dominicorum. Tamen inter homines ideo potestates à Deo ordinatæ sunt: & his qui regunt Ecclesiam, disciplinæ potestas data est, ut boni à malis custodiantur, improbi & nefarii corrigantur. De Ecclesiasticis dictum est in psalmo. Persequar inimicos meos, & compræhendam illos, & non conuertar donec deficiant. De potestatibus secularibus à Petro Apostolo dictum est, Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum, siue regi quasi præcellenti, siue ducibus tanquam ab eo missis, ad uindictam malefactorum, laudem uero bonorum. Et Apostolus Paulus, Vis non timere potestatem: bonum fac: & habebis laudem ex illa. Dei enim minister est, tibi in bonum: si autem malefeceris, time. Non enim sine causa gladium portat, Dei enim minister est, Vindex in iram, ei qui male agit: Porro qui non defendunt bonos à malis, mercenarii sunt, de quibus Christus dixit. Mercenarius autem & qui non est pastor, cuius non sunt oues propriæ, uidet lupum uenientem, & dimittit oues, & fugit, & lupus rapit, & dispergit oues. Quinta conclusio. Sunt autem duæ res, quibus boni à malis defenduntur, Lex & arma: Lex bonis præmia largitur, malis poenam irrogat. Gladium habet potestas adcoercendam improbitatē facinorosorum, & ad tuendam rem publicam et patriam, aduersus internos & externos hostes: Neq; putandum est, Deo placere non posse qui militat. In his erat S. Dauid, cui Dominus tam magnum perhibuit testimonium, ut nominaret eum uirum secundum cor suum. In his etiam plurimi alij Iusti. In his erat sanctus ille Cæturio, qui Domino dixit, Non sum dignus ut intres sub tectum meum. Et milites fuerunt, quibus interrogantibus quid faciendum eis esset, Ioannes præcursor Domini respondit. Neminem conculatis, neq; calumniâ faciatis, sed estote contenti stipendijs uestris. Sexta conclusio, Etsi Clerici & in sortem Domini electi, ab armis et bellicis negocijs abstinere debent: tamē non prohibentur Ecclesiarum Antistites, aduersus Ecclesie Catholice et Sancte fidei & religionis Christianæ hostes, potestatum secularium opem & auxilium postulare, tum etiam ad comparandam pacem & tranquillitatem, ad arma suscipienda inferendumq; bellum adhortari. Quemadmodum Carolus magnus, hortatu Adriani Pontificis, ad-

uerfus

uerfus Longobardos, & alij principes aliorum Pontificum suasionibus, bella contra alios Ecclesie & fidei hostes susceperunt. Qui ex eadem causa bella etiam ex officio tum permittere, tum ipsi quoque indicare possunt. Sed & Clericis indulgere possunt, ut & ipsi bellicis consilijs interesse, & suam quoq; opem gerendis bellis ferre possint. Septima conclusio, sicut aduersus hostes externos pro defensione patriæ & Reip. principes, aliæq; potestates sæculares, arma suscipere possunt: ita nihil prohibet, quin intestina etiam bella aduersus seditiosos hæreticos & schismaticos armis extinguant, Idq; tanto maiore etiam cum laude, quanto perniciosius est intestinum, quam quod ab externis hostibus inferitur, bellum. Unde rectè apud Platonem Theogius Megarensis Poëta fideliem uirum ait, omni argento atq; auro in seditione meliorem. Octaua conclusio, Ad officium principum & potestatum secularium pertinet, ut omnem uim & iniuriam, diuino cultui, Ecclesijs, eorumq; prælati et ministris, alijsq; Catholicis hominibus: siue in personis, siue in bonis eorum ab hæreticis & schismaticis illatam, non solum legum ministerio: sed etiam armorum terrore, ab ipsis propulsent, nec expectet, ut Episcopi propriæ iniurie ultionem deposcant, quibus sanctitas ignoscendi gloriam dereliquit. Quin potius ex officio huiusmodi iniurias, uel capitalib. in eos latis sententijs, uel si se armis tueantur, militari auxilio persequantur. Hæc conclusio probatur per illud Psalmi: Et nunc reges intelligite, erudimini, qui iudicatis terram, Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Tunc autem reges Domino in timore seruiunt, cum iustas leges, iusta uidelicet præcipientes & contraria prohibentes, quæ

Bald. Conf. 439. in 5. part. c. 1. de homicid. lib. 6.

c. hortatu. c. omnium 23. q. 8.

l. cogruit ff. de off. præsid.

Bald. in l. 2. col. 13. C. de seruit. et aqua.

Inno. in c. v. lim. de rest. spol.

lib. 1. de legib. Propulsare Ecclesiarum iniurias, Principum est.

l. si quis in b. c. genus C. de ep. et Cleri.

Psalm. 2.

Aug. epist. 506

4. Reg. 18.

4. Reg. 22.

Ion. 3.

Daniel. 14.

Daniel. 36

T iij sponsoni,

Responsio ad
obiecta.
Verus intelle-
ctus doctorū
Christi de pa-
tencia.

Ioan. 18.

Luc. 23.
Act. 23.

Christianus
affectus erga
malos.

c. refecanda
24. 1. 3.

Responsio ad
obiectum de
discipulis.

Psal. 71.

c. displicet 23.
9. 4.

Luc. 14.

sponsioni, quæ de uitandis inter Christianos bellis, & remittenda iniuriarum uindicta ex Euangelicis scripturis prolata sunt. Nam huiusmodi præcepta patientiæ magis ad præparationem cordis sunt, quàm ad opus, quod in aperto fit, ut scilicet in secreto teneatur animi patientia: In aperto aut id fiat quod eis uidetur prodesse, quibus bene uelle debemus. Et ad hunc sensum accipiendum est, quod Christus dicit, si quis te percusserit, &c. Item, qui angariauerit te, &c. Quod & exemplo ostendit, Cum enim percuteretur in faciem, respondit: Si male locutus sum, testimoniū perhibe de malo: Si autem bene, quid me cædis? Nequaquam igitur præceptum suum, si uerba sua intueamur impleuit, neq; enim præbuit percutienti alterā partem, sed potius prohibuit ne faceret, & iniuriā auget: tamen paratus aduenerat, non solum percuti in faciem, Verum etiam pro his à quibus hoc patiebatur crucifixus occidi, pro quibus orauit in cruce pendens, Pater ignosce illis, quoniam nesciunt quid faciūt. Neq; Paulus Apostolus præceptum Domini & magistri sui uidetur impleuisse, ubi etiam percussus in faciem dixit principi sacerdotum, Percutiat te Deus paries dealbate: Sedes me iudicare secundum legem, & contra legem iubes me percuti. Porro per alias quasdam Euangelicas scripturas admonemur & docemur, sic nos erga malos affectos esse debere, ut emendari eos & saluari, nō perire uelimus. At nihilominus in erroribus suis perscuerantes nihil uetat quin ab his, qui magistratum gerunt, seuerius corripi: & si contagionis periculum sit, etiam à corpore Ecclesiæ & Reipub. uelut putrida membra refecari possint. Est enim iniusta misericordia (ut inquit Ambrosius) si quis latronē filijs deprecantibus motus, & lachrymis cōiugis eius inflexus, absoluum putat, cui adhuc latrocinandi aspirat affectus. Nōne innocētes tradet exitio, qui liberat multorū exitia cogitantē? Sed nec responsioni nostræ refragatur, quod quidam discipuli recedentes à Domino, ut redirent coacti non sunt. Nam tunc Ecclesia in nouello germine pullulante: neq; Christus neq; Apostoli omni potestate, qua preditione erant, uti uolebāt. Nondum enim completa fuerat illa prophetia, Et adorabunt eum omnes reges terre: omnes gentes seruient ei. Quod quanto magis impleuit, tanto Ecclesia maiore utitur potestate, ut inquit August. Impleta igitur iam dudum illa prophetia, merito Ecclesia iam plenissima utitur potestate, ut etiam hæretici qui redire nolunt, inuiti cogantur, quod parabola illa Euangelica conuiuij significat, in qua ubi Dominus seruo mandat, ut inuitati uenire negantes etiam inuiti compellerentur. Exi, inquit, in uias & sepes, & compelle intrare. Alia ad idem propositum pertinentia, supra fusius explicauimus. Sed nec sententiæ nostræ refragari potest, Quod Augustinus in ea sententiā fuisse dicitur, hæreticos non esse ad unitatem Ecclesiæ cogendos, sed disputatione & rationibus uincendos. Nam etsi aliquando

quando in ea sententiā fuerit, tamen exemplis edoctus, & ueriores & utiliores esse expertus est eorū sententiā, qui hæreticos & schismaticos etiam inuitos cogendos esse & reducidos putāt, quod ipse his uerbis fatetur. His ergo exēplis, inquit, à collegis meis mihi propositis celsi. Nam mea primitus sententiā erat, neminem ad unitatem Christi esse cogendum, uerbo esse agendum, disputatione pugnandū, ratione uincendum: ne fictos Catholicos haberemus quos apertos hæreticos noueramus. Sed hæc opinio mea non contradicentium uerbis, sed demonstrantium superabatur exemplis, ut ipsis rebus cognoscerē, etiam in hac causa recte intelligi posse, quod scriptum est, da sapienti occasionem, & sapientior erit. Epist. 48.
Proverb. 9.

DE HÆRETICIS ET SCHISMATICIS LIBER QVARTVS, QVI

EST DE IVDICIIS IN CAUSA HÆRESIS ET SCHISMATIS.

De iudiciis, & Inquisitoribus in causa hæresis, & quales esse debent, Caput I.

iximus quibus modis hæretici ab erroribus suis reuocandi, & ad unitatem ueræ & Catholicæ fidei conuertendi & reducēdi, & quomodo omnino hæreses & schismata, extra iudicium extirpanda sint: Nunc ad iudicia uenimus, quibus in his criminibus obdurati coërcendi sunt. Tres partes iudicij. Habet autem iudicium partes: cognitionem, condemnationem, & executionem. In cognoscenda hæresi tria spectantur, persona, doctrina, crimen. Persona dupliciter consideratur, & eius qui de hæresi cognoscit, & eius qui reus agitur. Doctrina dogma est, ab hæretico assertum. Crimen, est ipsa hæresis, & falsi dogmatis electio & assertio: fauor hæreticis impensus, eorum receptio, defensio, &c. De his omnibus ordine dicemus. Iudex igitur Multiplex in causa hæresis iudex. in causa hæresis, alius est Ordinarius, alius Delegatus. Ordinarius est, ad quem cognitio hæresis Ordinario iure pertinet, ut Ro. Pont. Episcopi locorū: Conciliū Oecumenicū, locale, prouinciale, et Episcopale. In iudice tria spectant, qualitas, iurisdictio, siue potestas, et officium. Primū igitur Episcopi, ut in uniuersum tales esse debēt, qui pro cunctis sollicitudinē gerētes, errātes ad uiam ueritatis, & ad portū salutis Quales debēt esse Episcopi.

T iij reducere

Epist. 4 reducere possint, ut Clemens Papa Iulio & Iuliano scribit: & ut *Pau*
Acl. 20 Ius Apostolus ait, qui attendere sibi, & uniuerso gregi possint, in quo
 spiritus sanctus eos posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei, quam
 acquisiuit sanguine suo: Ita in primis diuinarum scripturarum peri-
 tus esse debet Episcopus, & potens exhortari in doctrina sacra, &
Tit. 1. eos qui contradicunt redarguere. De eo enim dicitur: Labia sacerdo-
Mal. 2. tis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius. Maximè ue-
 rò ita aduersus omnes fidei hostes armatus esse debet, ut ex quacun-
 que parte ipsum aggrediantur, ex aduerso ascendere possit, & op-
Ezech. 13 ponere se murum pro domo Israël, ut stet in prælio in die Domini.
 Quales debent esse Inquisito-
 res & Commis-
 sarij.
 Similiter delegati Inquisitores, & ordinariorum Commissarij, do-
 cti, prudentes & maturi, & in primis diuinarum literarum, & sacro-
 rum Canonum periti esse debent. Si enim in prophanis causis tales
 iudices delegandi sunt, qui per se nosse possunt quid iustum sit, id est,
 legum eruditi, & causarum habentes experimentum: Quanto magis
 in iudicandis hæresibus dandi sunt & docti & prudentes iudices, id
 est, sacrarum literarum & definitionum Ecclesiasticarum periti. Ma-
 ximè ab Episcopis & Ordinarijs inferioribus, qui nullam prorsus
 causam illiterato delegare possunt? Idem ego in causa hæresis de
 delegatis principis censeo. Nam & si à principe causa etiã literarum
 imperito delegari possit: quippe princeps scienter dans magistratū,
 omnia ipse agere decernit: tamen natura & ratio huius causæ exige-
 re uidentur, ut eius cognitio non nisi docto & prudenti delegetur.
 Sunt enim agenda quædam cum hæretico, quæ non alij quam do-
 cti explicare possunt. Nam & doctrinam hæretici examinabit In-
 quisitor. Item, de scripturis quædam conferet cum hæretico, si forte
 conuertere ipsum possit: & postremo si redire noluerit, ipsum con-
 demnabit: Scripturas autē quomodo examinabit scripturarū igna-
 rus? quomodo obduratū condēnabit, cuius causam iusta ne sit, an in-
 iusta ignorat? Quod si hæc indoctus Inquisitor, per doctū aliquem
 assessorem explicabit: Quanta confusio erit, Inquisitorem in re tanta
 sedere mutum? Quantum illius authoritati detrahetur, quam tamen
 ipse ingenio suo semper augere tenetur? Qua ratione ego consti-
 tutum puto, nullis, nisi qui quadragesimū ætatis annum attigerint,
 officium inquisitionis committi posse: quia eā ætas solidæ doctrinæ
 & experientiæ tribuitur, ut in libris nostris de Legationibus proba-
 uimus. Vnde quod eā ætas in Inquisitoribus delegatis, non in ordi-
 narijs requiritur, non est de arbitrarijs nec casu factum, sed ut glossæ
 in dicta cōstitutione uidetur, optimo consilio constitutum. Regula-
 riter enim maior industria in delegato requiritur, quam in ordina-
 rio. Nam ordinarijs plerumq; docti assessores adesse solent, delega-
 tis non item. Vnde & permillum est, ut ordinarij illiterati sint, dele-
 gati

L. quidam con-
 sulebant. ff. de
 re iud. gl. in d.
 §. 1. doct. in l.
 certi C. de iud.
 Inquisitores
 doctos & pru-
 dentes esse
 oportet.

c. qui de men-
 sa 37. dist.

l. obseruandum
 ff. de off. pref.
 Cur Inquisi-
 tor debet esse
 40. annorū.

De Legat. lib.
 2. cap. 6.

gati autem esse non possunt nisi docti. Præterea Episcopus talis
 eligi debet, qui etsi minor quadraginta annorum sit, tamen nulla in
 eo neq; doctrina, neq; experientia, quæ ad regendum gregem sibi
 commissum necessaria sit, desideretur. Eo ipso igitur quod quis Episco-
 pus est, idoneus esse præsumitur, qui non solū doctrina & experien-
 tia, sed & cæteris uirtutibus, ea quæ ad Inquisitoris officium pertinet
 digne præstare possit. De delegato autem id non præsumitur. Vnde
 necesse fuit, ut in delegato eā ætas statueretur, quæ doctrinam & ex-
 perientiam habet: Non sic in Episcopo, qui in minore etiam ætate
 doctus & expertus esse præsumitur. Neq; uero de eo loquor quid
 fiat, sed quid fieri debeat, Nam ut multi Episcopi eliguntur officio
 suo tam doctrina, quam uitæ exemplo impares: ita multis inquiren-
 di officium committitur etiam grandæuis, sed iisdem tamen ad huius-
 modi functionē prorsus inutilibus: Quorū certè in ea, quæ de Inqui-
 sitorum ætate lata est, lege, nullus respectus habendus est, ut quos ab
 officijs remoueri potius conuenit, quam ab eorum uel doctrina, uel
 prudentia rationem statuendi conijcere. Præterea Catholicæ reli-
 gionis mysterijs imbuti esse debent Inquisitores, nec hæreseos labè
 contaminati. Nam hæreticus Inquisitor esse non potest, quia Iudex
 esse nō potest, ut qui nullius Iurisdictionis capax est, ut Archidiacono
 placet. Ideoq; nec sententia ab eo lata ualeat, etiamsi pro fidei ha-
 beatur, ut Iasoni uidetur: & generaliter ea, quæ ad officium Inquisi-
 toris pertinent, minime exercere potest. Quomodo enim potest au-
 ferre malum de medio eius, qui in delictum simile corruit? aut qua
 libertate peccatum corripere potest, cum tacitus ipse sibi respondeat,
 eadem se admisisse qui corripit, ut inquit Hieronymus: Item Ambro-
 sius, Iudicet ille de alterius errore, qui non habet in seipso quod con-
 demnet: iudicet ille qui non agit eadem, quæ in alio putauerit puni-
 enda: ne cum de alio iudicat, in se ferat sententiam: iudicet ille qui ad
 pronuncian dum nullo odio, nulla offensione, nulla leuitate ducatur.
 Ad hæc, iusti esse debent Inquisitores hæreticæ prauitatis, qui officium
 inquisitionis ad Dei gloriam, & augmentum fidei Catholicæ (omni
 carnali amore, odio, uel timore, ac cuiuslibet commodi temporalis
 affectione semotis) exercere debent: Et ut graue est, Inquisitores ea,
 quæ ad officium suū pertinet, negligentius exequi, sed ut contagiosa
 prauitas latius serpat permittere: ita rursus graue est & damnatione
 dignissimum, in fontes maliciose eiusdem prauitatis insimulare. Vn-
 de contra suspectos uel diffamatos de hæresi ita procedere debent,
 ut nec eorum quicquam quæ ad extirpationem hæresis pertinent, in-
 termittant, nec alicuius innocentiam iniuste grauēt. Qui uero odij,
 gratiæ uel amoris, lucri aut commodi temporalis obtentu, contra iu-
 stitiam & conscientiam suam omiserint contra quenquam procede-
 re, ubi fuerit procedendum: super huiusmodi prauitate aut obtentu,
 eodem,

Episcopus ido-
 neus Iudex et
 se præsumitur

Non quid fit,
 sed quid fieri
 debeat atten-
 de.
 l. sed licet ff. de
 off. prefid.

c. si a subdele-
 gato. de. off. de
 leg.

in l. barbarius
 ff. de off. pret.
 §. gl. 24. q. 1. in
 summa.
 c. primum 23.
 dist.

c. iudicet.

3. q. 7.

Inquisitores iu-
 stos esse oportet.

Cle. 1. §. Verū.
 de hæret.

Vt absit om-
 nis finister ab-
 sectus.

Pœna in ini-
quos Inquisi-
tores consti-
tuta.

eadem, prauitatem ipsam uel impedimentum officij sui alicui impo-
nendo, eum super hoc præsumpserint quoquo modo uexare, præter
alias pœnas pro qualitate culpæ imponendas, idem Episcopus aut
superior, suspensionis ab officio per triennium: alij uero excom-
municationis sententiam eo ipso incurrant, à qua quidem excom-
municationis sententia, qui in eandem incurrerint, nisi per Roma-
num Pontificem nequeant, præterquam in mortis articulo: & tunc

+ promissa satisfactione + præmissa, absolutionis beneficium obtinere, nullo in

c. 25. Item c. 90

Concilij Aphri-
cani.

Pœna in Epi-
scopū negligē-
tem aduersus
hæreticos.

hac parte priuilegio suffragante, i. Smiliter Mileuitanum Concilium
in Episcopum negligentem talem pœnam constituit. Si in matrici-
bus Cathedralibus Episcopus negligens fuerit aduersus hæreticos, cōue-
niatur à uicinis Episcopis diligentibus, & ei sua negligentia demon-
stretur, ut se excusare non possit. Quod si ex die, quo conuenitur in-
tra sex menses, si in eius prouincia exequutio fuerit, & non eos ad
ad unitatem Catholicam conuertendos curauerit, non ei communi-
cetur donec impleat. Si autem exequutor ad loca non uenerit, non
adscribatur Episcopo: si autem probatum fuerit, cum de illorum com-
munionem fuisse mentitū, dicendo eos communicasse, quos non com-
municasse constiterit, etiam Episcopatum amittat. Maxime uero

Cle. 2. de heret

mundæ debent esse manus Inquisitorū, ut idem Clemens statuit, ut
nihil pecuniarum quibusuis modis illicitis ab inquirendis extorque-
ant, ne Ecclesiarum bona propter Clericorum delicta, sub prætextu
inquisitionis fisco uendicent: Alioquin si secus fecerint, sententiæ ex-
communicationis ipso facto subiacent: non prius absoluedi, quam
hoc modo læsis de pecunia extorta satis fecerint, nullis priuilegijs,

Gl. in. c. quo-
niam 18. dist. in
Verbo quadru-
plū. Not. in c.
cum dilecti. de
dol. & contū.
gl. in c. ad au-
res de Symo.
d. c. el. 2. q. No-
tarij.

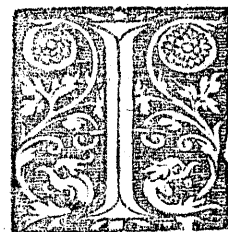
factis, aut remissionibus super hoc ualituris. Idem etiam concussio-
nis crimine tenentur, & soluent læso quadruplum. Sed nec impensis
ullis grauādi sunt inquirendi, quia inquisitiones sine incōmodo reo-
rum fieri debent. Vnde nec Notarijs acta scribentibus quicquam
mercedis nomine, aut alia quacuncq; ratione solueri tenentur. Illud
quoq; Notarijs & Officialibus fratribus & socijs Inquisitorum &
Commisariorum iniungitur: ut Inquisitores ipsos & Commis-
sarios, si tale aliquid eos perpetrasse sciuerint, secreto eos arguant, &
corrigant: & si admoniti non destiterint, huiusmodi delictum, si mo-
do probare poterunt, etiam eorum Prælati denuncient, quos &
Prælati ab officio inquisitionis amouebunt, & amotos corrigent.

Prælati autem negligētibus, prædicti Notarij & Officiales:

item locorum Ordinarij, omnia ad Apostolicę sedis
notitiam referre teneantur.

De

De iurisdictione, authoritate, & officio Inquisitorum hæ-
reticę prauitatis. Caput II.

Iurisdictione Inquisitorum duplex est, ordinaria & delegata. Ordinariam habent Rom. Pontifex, Epi-
scopi Diocesani, & Concilia. Delegatam habent,
quibus inquisitionis officium ab ordinarijs cōmis-
sum est, quod & in delegato generaliter à principe
in certa aliqua prouincia dato locum habet: nam &
talis delegatus est, non (ut quibusdam uisum est) ordinarius. Sic &
in alijs casibus iurisdictione generaliter super uno negotio in aliquo
territorio data, delegata est, non ordinaria, ut Baldo placet. Idem
dicendum est de omnibus delegatis ad uniuersitatem causarum da-
tis, ut delegati sint nō ordinarij, ut alibi lason multis rationibus pro-
bat. Et si autem regulariter delegato, ad certam causam à principe
dato, ordinarij iurisdictione interim quiescat: tamen si negociū hære-
ticę prauitatis alicui uel aliquibus ab Apostolica sede generaliter in
aliqua prouincia, ciuitate, uel diocesi delegatur, diocesanorum or-
dinarij iurisdictioni minimè derogatur. Et hoc est speciale in causa
inquisitionis hæreticę prauitatis, ut quibusdam uidetur: idq; fauore
fidei, & curæ ordinarij, propter quam de animabus sibi com-
missis, rationem reddere tenentur: In alijs enim causis delegato à Pa-
pa dato, regulariter uidetur ab Episcopo iurisdictione ordinaria aduo-
cata. Alij autem id etiam iure communi obtinere dicunt: Regulari-
ter enim in omnibus causis iurisdictione generaliter ad uniuersita-
tem causarū delegata, interim ordinaria minimè expirat. Sed tam-
diu durat, donec delegatus Inquisitor, ad speciem descendens, in ali-
qua causa procedat. Quo casu exercitium iurisdictionis ordinarij,
incepta causa quiescit: in alijs autem nondum coeptis, integra ma-
nēt in quibus & ordinarij suo quoq; iure procedere potest. Illud
autem speciale est in causa hæresis, quod negotio inquisitionis ge-
neraliter alicui, uel aliquibus delegato, Episcopi nihilominus in ne-
gotio per delegatum Inquisitorem coepto, ordinaria authoritate
procedere possunt: Vnde eadem causa promiscuis actibus ad diuer-
sa iudicia & officia trahi potest. Quod in alijs causis minimè permis-
sum est, in quibus scilicet iurisdictione apud plures iudices existente,
unus sine altero procedere non potest. Proinde in causa hæresis per
Episcopos ipsos, & Inquisitores delegatos, de facto eodem inquiri
potest, communiter & diuisim: unde & quilibet eorum sine alio
citare potest, & arrestare siue capere, ac turæ custodię mancipa-
re: ponendo etiam in compedibus uel manibus ferreis, item in-
quirere. Et si diuisim processerint, tenentur sibi inuicem processus
communicare, ut per hoc possit melius ueritas inueniri. Sed & sen-
tentia

Cle. 1. de hæ-
ret. c. per hoc
de heret. li. 6.
c. ut officium
c. per hoc. de
heret. lib. 6. gl.
in cle. uolentes
co. tit.
Arch. c. ne alia
qui. de heret.
lib. 6.
Bald. à iudice
C. de iurisdic.
omnium iud.
L. more ff. de
iurisdic. omnium
iud.
c. studijs. de
off. deleg. d. c.
per hoc. de hæ-
ret. lib. 6.

Dom. in d. c.
per hoc.

l. repetita C. de
Ep. & cler. c.
de testia.
L. consulta dia-
ualia c. dispen-
dia de reser.
lib. 6. c. pru-
dentia. in prin-
de off. deleg.

tentia per utrosq; feretur: In qua ferenda si non fuerint concordēs, negocium sufficienter instructum per utrosq;, ad sedem Apostolicam remittetur. Cæterum in tribus casibus unus sine altero procedere non potest: neq; enim duro siue arcto carceri tradet inquirendum, qui magis ad pœnam sit, quàm ad custodiam: nec tormentis exponet, nec ad sententiam contra inquisitum procedet Episcopus sine Inquisitore: aut Inquisitor sine Episcopo Diocesano, aut eius Officiali, uel Episcopali sede uacante, capituli, super hoc delegato si sui ad inuicem copiam habere ualeant, infra octo dierum spacium, postquam se inuicem requisierint. Quod si uel Inquisitor cum Episcopo, uel Episcopus cum Inquisitore: aut eorum Commissarij personaliter comparere uel nolint uel non possint, alter alteri uices suas committet, consensum & consilium communicabit. Illud quoq; de delegato constitutum est, ut tamen in alijs causis iurisdictio delegata, morte mandantis & delegantis expiret: tamen in causa hæresis, ipsius officium non solum quo ad negocia uiuente mandatore cœpta, sed etiam quo ad integra & non cœpta: & ad ea etiam, quæ nec dum emerferant, in fauorem fidei post committentis obitum perdurat. Quod non solum in delegato summi Pontificis, sed etiam ordinariorum locum habet, idq; propter fauorem fidei. Quo casu etiam in exorbitantibus sit extensio ex identitate rationis, ut Genf. & Philippo placuit. Porro iurisdictio Inquisitorum hæresis limites suos habet, nam in solis causis hæresis exercetur, in quibus hæreticos, & de hæresi suspectos, credentes, fautores, Receptatores, citare, arestare, capere, & carceri mancipare: eorum defensiones audire, innocentes absolueri, redeuntes ad unitatem & communionem Ecclesiæ recipere, conuictos & confessos condemnare, & debitæ pœnis afficere, Curia seculari tradere. Sed & citationes, & sententiarum denunciationes alijs committere, peritos quoslibet ut eis assistant, ad se uocare, & ut suum eis consilium communicent requirere: Clerum & populum ciuitatum, castrorum, aliorumq; locorum, ut negotio fidei expedire uiderint, conuocare: contra absentes, & qui in prouincia crimen hæresis admiserint, procedere: processus aliorum in causa hæresis habitos ab ipsis exigere, pœnas condemnatorum mitigare: eos hæresis, dignitatibus & beneficijs Ecclesiasticis, alijsq; officijs publicis & honoribus priuare, Episcopi quidem iure ordinario, utriq; autem autoritate Apostolica possunt: In reliquis autem, quæ ad hæreses non spectant, nullam cognitionem habent, quales sunt diuinationes, usuræ, & similes. Nam etsi diuinationes, superstitiosæ obseruationes, sortilegia, incantationes, & si qua sunt similia: Species sint falsæ religionis, fidei nostræ Christianæ maximè aduersantes, ut alias diximus: Tamen quia nulla dogmata continent fidei Catholicæ, aut Ecclesiasticis

d.c. ne aliqui de heret. lib. 6. Quanta est iurisdictio Inquisitorum, in causa fidei.

Aduersus diuinatione & incantationes, non habent iurisdictionē Inquisitores. c. accusatus. G. sane, de heret. lib. 6.

Sacramentis: aut uero & Catholico sensui diuinarum scripturarum contraria, non uocantur hæreses. Vnde nec Inquisitores de huiusmodi causis cognoscere possunt, nisi huiusmodi crimina manifestam hæresim saperent: ueluti si diuinator inuocauerit & adorauerit dæmones, spem in eos & fiduciam aliquam ponens, uel futurorum prædictionem & responsa ab ipsis expectans, sacrificia & preces eis offerens. Similiter nec de crimine usurarum cognoscent, nec de Iudæorum aut aliorum infidelium fide, neq; enim hæreses sunt. Neq; enim Iudæi aut alijs infideles Inquisitorum hæresis iurisdictioni subiecti sunt. Quia in his locum habet illud Apostolicum. Nihil ad nos de his qui foris sunt, quod Oldradus etiam locū habere putat, cum grauisimam etiam iniuriam religioni nostræ inferunt: ueluti si in die parasceues, agnum siue ouem crucifigat, aut crucem conspuant, nisi fortè usurarius affirmaret, fœnerari non esse peccatum, ut supra dictum est. Contra Iudæos in tribus casibus procedūt Inquisitores, ut si Christianus ad Iudæorum religionem transeat: immo tales etiam Apostatarum pœna plectuntur. Item, si Iudæus factus Christianus, reuertitur ad Iudaismum, canis uidelicet ad uomitum. Item, si Iudæus Christianum ad Iudaismum induxerit, quod ita à Clemente III. & Gregorio X. declaratum est, ut refert Io. Andr. alioqui contra tales ut hæreticos procedi non posset, cum proprie non sint hæretici, ut Dominico & Philippo de Franchis placet. Oldradus contra Iudæum, recipientem in domum suam, cum qui factus Christianus, & in Iudaismum reciderit, ut receptatorem, procedi posse putat: Sed nec quia Iudæus est excusabitur, quia ratione delicti sit de foro Ecclesiæ: sicut nec excusatur ipse Apostata, quia præuarius est in Christum, relinquens uidelicet fidem, quam semel per baptismum assumpsit: qui & diuersam partem, per infidelitatem & ritum suum adiuuat. Præuarius autem potest coram iudice, coram quo præuarius est, & cui præuariationis iniuriam intulit, accusari, conuinci & puniri, Talis est autem Inquisitor hæreticæ prauitatis: nec ideo parcendum est eis, quia foris sunt. Id enim de excommunicatione, & non de alijs legitimis pœnis eis irrogandis accipiendum est: non enim per excommunicationem eici ab Ecclesia possunt extra Ecclesiam existentes: nec ad fidem (ad quam sola diuina gratia uocantur) compellendi sunt. Similiter contra Iudæos procedēt Inquisitores, qui Christianos pueros uel mancipia emunt, circumcidunt, aut alias Christianam fidem negare uel persuadent, uel compellunt. Nam in his quæ continentur intra limites iurisdictionis suæ, uice Romani Pontificis utuntur: Igitur contra omnes suam iurisdictionem exercebunt, qui tumultuosi uel iniuriosi in prædicia Catholicæ Ecclesiæ accesserint, ac Catholicorum furtum fecerint. Sed & Iudæi reciduiantes, & à fide Christiana ad se redeuntes, Iudæos

Oldrad. conf. 208. & gl. in d.c. accusatus. G. sane, de hæret. lib. 6. Ias. in l. huiusmodi, si. nu. 13. ff. de leg. 1.

1. Cor. 5. Conf. 36.

c. contra Christianos, de hæret. lib. 6. l. 1. & 2. c. de Apostat. Card. cl. 1. uer. inquisitor: b. de heret.

d. c. contra Christianos. Oldrad. Conf. 36.

c. postulasti, de Iudæis. ff. de præuaria ca. l. 1.

c. de cal. l. 1. ff. ad Turp. l. 1.

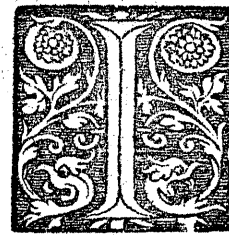
l. nam etsi ff. de iniurio rup. & irr. testa. 45. dist. c. de Iudæis.

L. pe. C. de
Apost.c. Inquisitores
de heret. lib. 6c. ut officium
si. de heret.
lib. 6.Quanta pote-
stas Inquisi-
torum in sæ-
culares Magi-
stratus loco-
rum.c. statutum de
heret. lib. 6.

dæos purificantes, hoc est, baptisma abradentes & abluentes, ultimo supplicio puniuntur, cum dispendio omnium fortunarum suarum. Quod si enim rebaptizantes ultimo supplicio percelluntur: quanto magis Iudæi sacro baptismati huiusmodi purificationis suæ iniuriam inferentes? Sed nec contra Episcopos procedunt Inquisitores hæresis, quia in generali mandato inquisitionis criminum, non continetur potestas inquirendi contra Episcopos, uel alios superiores Prælatos, nisi specialiter hoc in mandato inquisitionis contineatur. Si tamen Inquisitores compertum habuerint, Episcopos aliquos, uel alios Prælatos, crimini hæresis esse irretitos: aut eos de eo ipso diffamatos existere uel suspectos, id ad sedem Apostolicam referre tenentur. Est enim iudicium Episcoporum, Sedi Apostolicæ diuino iure specialiter reseruatum, ut in libris nostris de Cōcilio uniuersali fusius scripsimus. Illud quoque ad authoritatē & officium Episcoporum diocesanorum & Inquisitorum spectat, ut Potestatem, Capitaneos, Rectores uel Consules, uel quosuis alios, qui præsentibus ciuitatibus, uel alijs locis, requirant, ut iurent præcisè attendere inuiolabiliter, & obseruare, ac facere à suis subditis obseruari toto tempore sui regiminis, in terris suæ iurisdictioni regiminiuē subiectis, constitutiones contra hæreticos credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum, ipsorumque filios & nepotes, à sede Apostolica promulgatas, ac etiam approbatas: declarantes simul, ut qui ea iurare & seruare recusauerit, in ea conditione sit, ut tanquam infamis, & hæreticorum fautor, ac de fide suspectus, officio & honore sui regiminis spoliatur: nec ulterius Potestas, Capitaneus, Consul, & Rector habeatur in aliquo, aut de cætero ad aliquam dignitatem uel officium publicum ulterius assumatur, & quæ ut potestas balinus, Consul uel Rector fecerit, nullam obtineant firmitatem. Sed & statuta ciuitatum, castrorum, uillarum, & aliorum locorum, per quæ negocium inquisitionis hæreticæ prauitatis directè uel indirectè, ne in eo liberè procedi possit, contigerit impediri, uel quomodo libet retardari, nullius existant firmitatis. Quapropter & huiusmodi locorum Rectores inquisiti, talia statuta Inquisitoribus exhibebunt, & quatenus processum inquisitionis impediunt, cassabunt: contumaces uerò per Ecclesiasticam censuram compellent.

De offi.

De Officialibus Inquisitorum hæreticæ prauitatis. Cap. III.

Am uerò & Officiales suos habeant Inquisitores, sed eosdem tamen non nisi sibi necessarios, talesque qui se conferant ad sua cum Inquisitoribus ipsis officia exequenda. Sunt autem Officiales Inquisitorum, Assessores, Notarij, custodes carcerum. Assessores sunt uiri illi periti, qui eis assistunt, & in negotio fidei consilium præbent: quos ad se, quoties expedire uisum fuerit, undecumque uocandi potestatem habent: Peritos literatos uocamus, non quidem omnes (neque enim Medici, Poætæ, Rhetores, assessores Inquisitorum esse possunt) sed Theologos, & Iureconsultos. Quoties enim de fide agitur, eorum consilio utendum est, qui sacrarum literarum sunt periti, In criminibus autem mere Ecclesiasticis cognitio & decisio secundum canones fieri debet: adhibitis tamen (sicubi opus fuerit) uelut ministris legibus ciuilibus, In qua re ualebit consilium Canonistæ. Vnde in examinatione doctrinarum, consilium Theologi præualebit: in cognitione autem criminum, Canonistæ. Qui autem simul & diuinarum literarum, & sacrorum Canonum peritus fuerit, utriusque præferetur. Tenentur autem Assessores consilium suum Inquisitoribus gratis impartiri: quanquam Iurisperiti salarium accipere possunt, non exigere, cum negotium fidei quisque etiam gratis defendere teneatur. Nam siue quis sacerdos est, debitor est, ut ueritatem quam audiuit à Deo, libere prædicet: siue laicus est, debitor est, ut ueritatem quam audiuit à sacerdotibus, probatam quidem in scripturis defendat fiducialiter: Quod si non fecerit, prodit ueritatē: Qui enim non liberè ueritatem pronunciat, quam liberè pronunciare oportet: aut non liberè ueritatem defenderit, quam liberè defendere cōuenit, proditor est ueritatis. Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Notarij sunt, qui acta inquisitionis conscribunt aliisque faciunt, quæ ad scriuarij uel tabellionis officium in causa inquisitionis hæreticæ prauitatis pertinent. Possunt aut in huiusmodi causis esse Notarij etiam Clerici & religiosæ personæ, quæ dum essent in sæculo, tabellionatus officium habuisse aut exercuisse noscuntur, etiam si in sacris ordinibus constituti fuerunt. Et hoc est speciale in causa inquisitionis hæresis. Nam regulariter Clerici in sacris ordinibus constituti, tabellionatus officium exercere non possunt. Item Notarij esse possunt, quibus tabellionatus officium è sede Apostolica, in negotio fidei fuerit commissum. Habent & Substitutos suos Notarij, qui ueluti coadiuuæ scribendo & excipiendo illis ministrant. Præterea in examinatione testium, Inquisitores duas religiosas & discretas personas adhibent, in quarum præsentia per publicam

Cle. 2. § si. de
hæreticis.c. ut comissi de
heret. lib. 6.c. si. § 1. de hæ-
retis lib. 6.11. q. 1. c. si quis
cum Cleric. 11.
q. 3. sumopere.Panor. in c. 1.
de consang. &
affini. nu. 9.11. q. 3. nolite 2.
Arch. 10. aud.Philip. in d. c.
ut commissi.Quomodo
prodit uerita-
tem Assessor.
Rom. 10.c. ut officium §
ueru de heret.
lib. 6.In causa hære-
sis possit etiã
Clerici esse
Notarij.
c. sicut te. ne
cle. uel. mo.cle. 1. § porro
de heret.

V ij publicam

De examinatione doctrinarum, Caput IIII.

l. carceri præpositus. ff. de cust. reor. l. ad commentariensem c. eo.

cl. 1. § sane de heret.

Duo Custodes carceris unus Episcopi, alter Inquisitoris.

Subdelegati Custodi carceris ministri.

Alij Officiales minus principes.

gl. in d. cle. 1. § porro in fi de heret. l. b. 6.

d. cl. 1. § porro nisi. d. § porro Iuramentum Custodi carceris.

cl. 2. § si, d heret.

c. 2. de uita honest. etc.

publicam personam, aut per duos uiros idoneos, fideliter depositiones testium conscribuntur. Custodes carcerum sunt, quibus custodiendorum reorum in carceribus detentorū, cura mandata est, Leges Præpositos carceri appellant; & qui custodibus carceris præest, eum Commentariensem uocant. De custodibus carcerum Episcoporum & Inquisitorum, ita in Vienensi Concilio constituit Clemens Papa quintus. Statuimus, ut quilibet carcer uel murus, quem de cætero Episcopo & Inquisitori prædictis uolumus fore communem, duos custodes habeat principales, discretos, industriales, & fideles: unū quem uolet Episcopus, & prouidebit eidem; aliū quem uoluerit Inquisitor, cui etiam prouidebit. Et quilibet prædictorum custodum sub se alium bonum & fidum poterit habere ministrum, In quolibet etiam conclauis eiusdem carceris siue muri, erunt duæ claues diuersæ: quarum unam unus aliam alius tenebit prædictorum custodum; & eam cum officio ministrandi, quæ in carceratis fuerint ministranda, suo poterit committere uel subdelegare ministro, Sunt & alij Officiales Inquisitorū, ut nunciij, apparitores, & similes: quorum ministeria quoniam nota sunt, nihil est ut in præsentiarum de istis multadicamus. Omnes autem Officiales Inquisitorum, iurabunt suum officium fideliter exercere. Specialiter autem de iuramento custodi carcerum, Clemens Papa Quintus, ad hunc modū constituit. Iurabunt ad Sancta Dei Evangelia, corporaliter a se tacta, quod in custodia immuratorum & aliorum, pro crimine suprædicto, in sua custodia positorum & ponendorum, omnem diligentiam & sollicitudinē, quam poterunt fideliter adhibebunt. Et quod alicui in carcerato nihil unus in secreto loquetur, quin hoc audiat alter custos: Et quod prouisionem, quam in carcerati recipiunt ex ordinatione communi, & illud quod a parētibus & amicis, uel alijs personis fidelibus offeretur eidem (nisi Episcopi & Inquisitoris uel suorum cōmissariorum ordinatione refragetur) ipsis fideliter & absq; diminutione aliqua ministrabunt: nec in his fraudem aliquā adhibebunt. Et idem Iuramentum coram eisdem personis ministri custodum, priusquam suum exercent officium, exhibebunt. Postremo Inquisitores officialibus suis, ut arma deferant, indulgere possunt: quod & ipsum speciale est. Alioqui enim armorum usus Clericis ita prohibitus est, ut arma portantes excommunicentur.

De

Vnt autē tria, circa quæ uersatur autoritas & officium Inquisitorum: doctrinæ examinatio, iudiciaria criminis cognitio, & reorum condemnatio. Examinatio doctrinarū duplex est: Vna earum, quæ prius à sede Apostolica, uel in legitimis Concilijs condemnatae sunt, & hæc quidem, collatione earū, ad ea quæ semel legitime definita sunt, facta: si his cōsentiant, approbabitur: sin uero his ipsis repugnent, una cum authoribus condemnatae pronuntiabitur, & anathematizabitur. Alia est doctrinæ nouæ, quæ non per Inquisitores ipsos fiet, sed uel ad sedem Apostolicam referetur: ut quæ per Dei omnipotentis gratiam, à tramite Apostolicæ traditionis nunquam errasse probatur (ut inquit Lucius Papa) cuius fides nullam hæresim fouet unquam, sed omnes hæreses destruit. Ideoq; quoties ratio fidei uentilatur (ait Innocentius Papa) omnes Episcopi, non nisi ad Petrum, id est, sui nominis & honoris auctoritatem referre debent. Rursus Apostolica sedes illa, quæ contra hereticos ipsos definiuerit, ad Cōcilium uniuersale referretur: scilicet totius etiam orbis iudicio confirmanda. Porro, Concilium uiros aliquos sacrarum literarum peritos: maxime uero qui in scriptis sanctorum patrum approbatis, longo studio uersati fuerint & exercitati, deliget: illisq; mandabit, ut hæreticas doctrinas ex hæreticorum scriptis quibuslibet & prædicationibus diligenter excerpent, easq; ad stateram diuinam, quam de scripturis sacris tanquam de thesauris dominicis afferent, appendant: ac iusta trutinā, quid uerum sit, quid falsum, quid Catholicum, quid hæreticum, examinent. In qua re, primū omnium ad inuestigandam inueniendamq; ueritatem, spiritum sanctum in uera fide & dilectione inuocabunt, omnis uidelicet gratiæ largitorem, qui petentibus non deerit, sed (iuxta uerbum Christi) eos omnem ueritatem docebit: Petite, inquit, & accipietis: quærite & inuenietis: pulsate & aperietur uobis. Amore autem petitur, amore quæritur, amore pulsatur, amore reuelatur, amore in eo quod reuelatum est permanetur. Clara est & quæ nunquam marcescit sapientia, & facile uidetur ab his, qui diligunt illam, & inuenitur ab his, qui quærent illam. Deinde non scripturas sensui proprio accommodabunt, sed intellectum suum ad obsequium sanctarum scripturarum captiuabunt, ut eum sensum ex ipsis eruant & depromant, non quem ratio & iudicium humanum suggerit, sed quem spiritus sanctus flagitat. Postremo delecti ipsi, inter se quoq; lege Christianæ charitatis obseruata, alter alterum de scripturis sanctis differentem attentè audiat: nec quasi solus ipse uerum sensum capiat, omnem gratiam sibi arroget: ac proinde tentatio eos non apprehendat, nisi hu-

Examinatio doctrinarum.

c. à recta. 24. q. 1. c. memor. 24. q. 1. c. quoties. 24. q. 1. Examen doctrinæ ad quos pertinet.

Modus inuestigandi ueritatem.

Ioan. 14. Matth. 7.

Ve a superbia caueant delecti Examinatores.

Aug. lib. 2. de baptis. contra Donatist.

V iij mana:

mana: humanū est, aliquid aliter quam res habet, sapere. Quicumq; perfecti sunt id quod perfectiorū est, sentiant: si qui aut aliter sapiunt, & hoc ipsis petentibus reuelabit Deus. Sed in uinculo tamen pacis coadunatis, Vbi cunq; fuerint duo aut tres collecti in nomine meo, ego (inquit Christus) cum eis sum, Sed diciturus hoc, unanimitatem prius posuit, concordiam præmisit, dicens: Si duo ex uobis consenserint super terram, de omni re quamcunq; petierint, fiet illis à patre meo, qui in cælis est. Ideoq; in uia pacis tantum ambulantes reuelabit, & in nullam præcisionem deuiantibus: non illis qui uiam pacis non agnouerunt. Vnde & qui aliter sapiunt, nihilominus seruare debent unitatem spiritus in uinculo pacis, donec alteris eorum, si quid aliter sapiebant, dominus reuelauerit. Cæterum in his omnibus diligenter cauebunt, ne sibi deprauatis scripturis imponi patiantur, ideoq; nulla scripta recipiēt, nisi quæ ad indubitata exemplaria collata, integra esse repererint, ut alias fusius declarauimus. Sanè ad hunc modum examinatas hæreticorum doctrinas, delecti ad publicam totius Synodi sessionem referent, eiusdem iudicio & auctoritate, quicquid in his falsum & hæreticum repertum fuerit, condemnandum: & ut condemnatum & anathematizatum, publicè denunciandum.

Quomodo in causæ hæresis procedendum sit.

Caput V.

Xaminata doctrina iudex de crimine ipso cognoscet: Super est igitur, ut quo ordine & processu id fieri debeat, pleniore stylo explicemus. Crimen hæresis publicum est, unde & uindictam publicam habet. Hanc per accusationem & officium iudicis persequimur: Officium iudicis exercetur per inquisitionem, uel proprio motu, uel ad alterius promotionem, & denunciationem. Accusatio ut in omni crimine iustissima est, si ex charitate procedat, ut quæ salutis publicæ custodiam gerit: ita omnium maximè Deo grata est, per quam crimen hæresis uindicatur, ut quo non homines tantum, sed etiam Deus læditur, cuius opprobria dissimulare non debemus, qui opprobria nostra deleuit. Porro accusatio ritè institui debet, nam non ritè facta non est accusatio: nec per ipsam crimen in iudicium deducitur. Inquisitio duplex est, generalis & specialis, Generalis species habet: Primam, cum de personis & delictis generaliter inquiritur. Qualis est, qua præses malos homines in prouincia conquirat, ut eam pacatam & quietam custodiat: Secunda, qua certi delicti incertus author inquiritur: Tertia, qua certarum personarum incerta delicta inquiruntur: qualis est quæ sit in uisitacionibus

c. in nonnullis, de iudicis.

Bart. in l. 2. §. si publico. ff. de adult. l. congruit. ff. de off. præsid. l. 4. §. mandatis. ff. ad leg. iul. pecul. c. per inquisit. de accus.

tionibus Ecclesiarum: Quarta, qua communitatum crimina inquiruntur. Specialis inquisitio est, per quam specialiter de certis personis & criminibus inquiritur. Et hæc inquisitio de iure ciuili, non nisi in certis casibus est permissa: ut si crimen per publicos officiales iudici denuncietur. Item, si iudice principaliter de alia re cognoscente, crimen incidenter reperiatur esse commissum. Item, si in generali inquisitione crimen inueniatur esse perpetratum. Item, quoties crimen coram iudice committitur. In alijs autem casibus inquisitio de iure ciuili locum non habet. Ad inquisitionem specialem duo sunt necessaria: Vnum, quod infamia præcedat, & de ea cognoscatur: Alterum, quod copia articulorum inquisitionis fiat inquisito, antequam iudex de criminis ueritate inquirere incipiat. Nam in inquisitione, fama uicem accusatoris sustinet, sine quo nemo condemnari potest. Vnde sine infamia inquiri non potest, nisi reus crimen fuerit confessus: aut præsens, de non præcedente infamia, non exceperit, uel crimen ipsum sit notorium. Porro in causis tam ciuilibus quam criminibus uariis est processus, nam in alijs plenè, in alijs summarè: in alijs de plano, in alijs sine strepitu: in alijs omnino sine figura iudicij proceditur. Plenarius processus est, qui fit plenis uelis omnibus iudiciorum solennibus obseruatis. Solennia iudiciorum hæc ferè sunt: citationes, dilationes, recusationes, exceptiones, petitiones, responsiones, interrogationes, confessiones, testium depositiones, instrumentorum productiones: Sententiæ, appellationes, sententiarum pronunciationes, &c. & quibus singula hæc ritè decernuntur, & ad effectum perducuntur, modi & formæ, ut in citationibus peremptorium: edicta, in dilationibus, quod aliter ad excipiendum, aliter ad probandum dantur. Item, quod ad probandum una duæ uel tres dantur, & quarta non nisi præstito iuramento. In recusationibus, quod ante litè contestatam fieri debent: & quod non, nisi causis suspicionis allegatis & probatis, admittuntur. In exceptionibus quod quædam ante litem contestatam, quædam post litis cōtestationem, opponuntur. In petitionibus, quod libellis oblatis fiunt, interdum in scriptis, interdum sine scriptis. In responsionibus, & interrogationibus, quod à partibus fiunt positiones, quod iuramentum calumniæ à partibus præstat: quod aliquibus positionibus respondetur, aliquibus non respondetur. In confessionibus, quod mediante iuramento fiunt per uerbum credo, uel non credo. In depositionibus testium, quod testes non recipiuntur nisi iurati: quod iurant præsentè & uidente aduersario. In productionibus instrumentorum, quod intra certum terminum producuntur instrumenta. In sententijs, quod interlocutoria uerbo fieri potest: definitiua non nisi in scriptis. Quod à iudice pronunciat, & eodem sedente pro tribunali. Item, quod citatâ parte ad audiendam sententiam pronunciat. In appellationibus, quod

l. aliud §. refer ff. de reg. iur. l. rescripto §. si quis accusato rem ff. de iur. iudic. l. diuus ff. de iur. iudic. l. reorum C. de accus. l. ea qdè d. §. ff. pub. l. 4. ff. ad le. iul. pecu. C. de ca. l. l. i. C. de te. l. nullum. c. qualiter & quado, de accus. c. unico, ut Eccl. benef. lib. 6. Philipp. in c. 1. de accus. libro 6.

c. quoniam contra de proba.

Aut. offeratur C. de lit. cōtest. ubi Bart. not. in c. 1. et 2 de confess. lib. 6. l. 2. §. quod obseruari C. de iura. calum. Bart. in l. 1. §. si quis simpliciter ff. de uerbo oblig. l. iudicet C. de fide instr. l. si quado C. de testib. C. dilect. de fid. instru. ubi not.

V iij in

Aut. hodie C. in his tempora obseruantur, tam interponendis quàm prosequen-
 de appell. l. tu- dis. Item, Apostoli peruntur, & si qua sunt similia, quæ circa prædi-
 dicis C. de ap- cta de iure uel consuetudine obseruari solent. Summarius pro-
 pell. l. præses C. cessus est, qui obseruatis substantialibus iudicij, ea tantum rescindit,
 eo. Aut. ei qui. C. de tēporib. quibus litis definitiones uel protrahuntur, uel differuntur. Substan-
 appell. tialia quædam ad ordinē, quædam ad probationes ipsas pertinent.
 l. prolatam C. Substantialia ordinis sunt, citatio & peremptoria, libelli oblatio, li-
 de sent. et inter tis contestatio, iuramentum calumniæ, depositiones testium, &
 loq. om. iud. attestacionum publicationes & similia: quæ ideo de substantia ordi-
 in d. l. prolatā. nis iudiciorum appellantur, quia inter ipsa ordo est, secundum prius
 c. de edendo l. & posterius, ex mandato legis, ut inquit Salycetus, Substantialia
 procurator ff. probationis sunt, quod iudici eorum quæ proponuntur plena fides
 de proba. l. 55. fiat. Quod pro diuersitate causarum diuersis modis fit. Nam in qui-
 ff. ad exhib. l. busdam plena fides fit, per iuramentum, in quibusdam per iudicia, in
 thesaurus. ff. ad quibusdam per unum testem, in quibusdam per duos. Dicitur igitur
 leg. Aquil. l. in quibusdam per unum testem, in quibusdam per duos. Dicitur igitur
 lege Aquilia. ff. processus summarius, non quod aliqua substantialia iudicij inter-
 de carb. edict. l. mittantur, sed quod omnia summarie, id est, breuiter & contractim
 3. § causa. expeditantur. Vnde dilationes, quæ in causis plenarijs cum causæ co-
 gnitione dantur, hic summam & breuiter decernuntur. Itaq; quod
 in plenarijs probationes fiunt, formatis primū articulis, & hisdem
 singulariter & distincte probatis: in summarijs omissis articulis, ne-
 gocium summam probatur: Quod in plenarijs, exceptiones, alio-
 rem indaginem requirentes, examinantur. In causa summaria, in alio
 iudicio examinandæ reseruantur. Dicuntur autem exceptiones al-
 tiorem indaginem requirere, quæ non possunt intra id tempus ex-
 pediri, quo principalis causa, tali exceptione non opposita, expediri
 posset. Quod in causis plenarijs plenè probatur, in summarijs inter-
 dum per iuramentum, interdum per alia iudicia, & semi plenè pro-
 batur: si uel de nullo alterius præiudicio agatur, uel tale præiudicium
 sit, quod alio remedio reparari possit. Est autem omnis causa plena-
 ria, in qua lata sententia ius finale tribuit, quod per aliud iudicium
 uel remedium reparari non potest. Quod tamen fallit in causa nau-
 fragij, læsæ maiestatis, electionum, postulationū, beneficiorum Ec-
 clesiasticorum, decimarum, matrimoniorū, usurarum. Item in causis
 secundi decreti, & in quibus contra absentem sententia fertur, & ne-
 gocium liquidatur. Causa autem, in qua sententia lata non parit ma-
 gnum præiudicium, uel tale parit, quod per aliud iudicium, absq; ap-
 pellationis, restitutionis, uel simili remedio, reparari potest. Summa-
 ria dicitur: Qualis est causa alimentorum, bo. possess. ex Carb. edict.
 Causæ primi & secundi decreti, causæ exequutionum, &c. Item mul-
 tæ aliæ incidentes & emergentes causæ. De plano proceditur, quan-
 do iudex de causa cognoscit, non etiam pro tribunali sedens, aut in
 loco, ubi ius reddi consuevit, nec libellos recipiens. Neq; enim omnia
 quæ

l. in. leg. Aquil.
 ff. ad leg.
 Aquil. not. in l.
 si is a quo ff. ut
 in poss. leg.

l. iudices C. de
 iud. l. de sub-
 mersis C. de nau-
 fr. lib. m. const.
 ad reprimēdū,
 quō in cri.
 la. maiest.
 c. dispēdiosa
 de iud. c. quō-
 modo ex qua.
 iud. aut qui se-
 mel C. ubi de
 crim. ag.
 ne. aut qua in
 præiudicia.

quæ causæ cognitionem desiderant, per libellum expediri possunt.
 Quomodo olim Proconsul, Item præfectus urbis, de obsequijs pa-
 rentibus & patronis liberisq; eorū exhibendis, de corrigendis item
 & castigandis Libertis, de plano cognoscebant. Sed & grauiores
 quædam causæ de plano cognoscuntur, uidelicet à iudice non seden-
 te pro tribunali, sed in quibus tamen neq; libellus, neq; quicquàm
 eorum intermittitur, quæ ad plenam causæ cognitionem pertinent.
 Quemadmodum custodia, non solum pro tribunali, sed etiam de
 plano audiri possunt, atq; damnari: de quibus tamen constat, non
 aliter quàm plenissimè causa cognita iudicari. Sunt & multi articuli
 causarum, qui de plano expediuntur: Quanquam principalis causa
 non aliter quàm iudicij solennibus obseruatis cognoscatur. Sic libel-
 li producuntur coram iudice, etiam non sedente pro tribunali: & in-
 ferijs ob necessitatem hominum inductis appellationes interponun-
 tur. Causæ igitur, in quibus de plano proceditur omni partium &
 aduocatorum strepitu omisso, sine litis contestatione expediuntur.
 In his autem causis de plano proceditur, de quibus, ut ita procedatur,
 à iure uel statuto cautum, uel à principe commissio facta est. Item in
 leuibus, siue ciuilibus siue criminalibus, Leues causæ dicuntur, uel
 propter rem uel propter personam. Propter personam, ut quia filius
 furatur patri: propter rem, ut quia delictum sine dolo commissum est.
 Sine figura iudicij proceditur, quando non seruatis solennibus iudi-
 ciorum, de causa cognoscitur. Nam figura cuiusq; rei est ipsius appa-
 rens forma uel facies, in qua ipsius substantia figitur. In quo processu
 ea tantum custodiuntur, quæ iure gentium ad cognitionem causæ
 pertinent, non quæ iure ciuili introducta sunt: tantumq; una hæc
 clausula sine figura iudicij operatur sola, quantum hæc omnes coniun-
 ctæ summarie, de plano, sine strepitu & figura iudicij, ut inquit Bar-
 tholus. Ad processum igitur, qui fit sine figura iudicij, siue summarie
 de plano, sine strepitu & figura iudicij, hæc ferè pertinent, quæ &
 omitti non possunt. Citatio, quia est iuris diuini & naturalis. Legiti-
 matio personarū, est enim iuris naturalis, ne in iudicio interueniens,
 alteri sine mandato præiudicet. Petitio, naturale enim est, quod
 agens coram iudice offerat petitionem, non quidem solennem, &
 in scriptis, sed talem contra quam conuentus se defendere, & iudex
 conformem petitioni sententiam uel absolutoriam uel condemna-
 toriam pronunciare possit. Vnde licet in scriptis non fiat, tamen ne-
 cesse est, ut in Actis scribatur. Exceptiones rei iudicatæ uel finitæ, ad
 impediendum processum, naturale enim est, ne bis iudicetur in id-
 ipsum. Obseruatio feriarum in honorem Dei introductarū: ut quæ
 sunt iuris non solum naturalis, sed etiam diuini. Dilationes, sed tales
 tamen, quæ actori ad persequendum ius suum, & reo ad proponen-
 das defensiones suas, sint necessariae, Iuramentum testium in præ-
 sentia

l. miles § sepa-
 tuaginta ff. de
 adulter.

l. unius § si. ff.
 de questionib.

Bar. in Const.
 ad reprimēdū
 in uerbo de pla-
 no. quō in cri.
 les. ma.

l. Leuia. ff. de
 accus.

Bar. in Consti-
 tutione ad re-
 primēdū, quo-
 modo in crim.
 les. ma. proced.
 ff. de act. & ob-
 lig. non figura
 gl. in cle. sepe.
 in uerbo nō exi-
 gat. de uerbo
 sig.

Cle. pastoralis
 de re iud.
 C. de in off. te-
 stanēt. l. si quis
 in suo not. C.
 de sent. ex bre-
 uis recit. l. 2.

d. Cle. pastor.

sentia partis attestationum publicatio. Nam iuris naturalis est, sic probationes fieri, ut reo omnibus modis, contra testes & eorum dicta, salua sit defensio. Sententia, quia naturale est, ut innocens absoluaatur, nocens damnetur. Reliqua autem, quæ à iure civili introducta sunt, ut peremptoriũ in citationibus, libellus in scriptis oblatu, litis contestatio: Dilationes cum solennitatibus datæ, sententiæ in scriptis & pro tribunali latæ, & quæ sunt similia: adeo ad hunc processum non sunt necessaria, ut his ipsis neglectis, nihilominus constant ea, quæ cæteris substantialibus obseruatis, à iudice cognoscuntur, atque definiuntur. Quæ Clemens Papa V. in ea constitutione, quam de significatione uerborum, huiusmodi processus ædidi, clariu in hunc modum explicat. Sancimus, inquit, ut iudex cui taliter causam committimus, necessario libellum non exigat, litis contestationem non postulet, in tempore etiam feriarum ob necessitates hominum inductarũ à iure, procedere ualeat, amputet dilationum materiam, litem quãto poterit faciat breuiorem: exceptiones, appellationes, dilatorias, & frustratorias repellendo, partium aduocatorum & procuratorũ contentiones & iurgia, testiumq; superfluum multitudinẽ refrenando. Non sic tamen iudex litem abbreviet, quin probationes necessariae, & defensiones legitimæ admittantur: Citationem uerò, ac præstationem iuramenti decalumniæ & maliciæ, siue de ueritate dicenda, ne ueritas occultetur, per commixtionem huiusmodi intelligimus nõ excludi. Verum, quia iuxta petitionis formam pronuntiatio sequi debet, pro parte agentis & etiam rei, si quid petere uoluerit, est in ipso litis exordio petitio facienda, siue scriptis siue uerbo: actis tamen continuo (ut super quibus positiones & articuli formari debeant, possit haberi plenior certitudo, & ut fiat definitio clarior) inferenda. Et quia positiones ad faciliorem expeditionem litium, propter partium cõfessiones, & articulos ad clariorem probationem usus longæuus in causis admisit: Nos usum huiusmodi seruari uolentes statuimus, ut iudex sic deputatus à nobis (nisi aliud de partium uoluntate procedat) ad dandum simul utrisq; terminum dare possit, & ad exhibendum omnia acta & munimenta, quibus partes uti uolunt in causa post dationem articulorum, diem certam, quandocunq; sibi uidebitur ualeat assignare: eo saluo, quod ubi remissionem fieri contingeret pro testibus producendis, possint etiam instrumenta produci, assignatione huiusmodi non obstante. Interrogabit etiam partes siue ad earũ instantiam, siue ex officio, ubi cunq; hoc æquitas suadebit, Sententiam uerò definitiuam (citatis ad id licet non peremptoriẽ partibus) in scriptis & (pro ut sibi magis placuerit) stans uel sedens proferat, etiam (si ei uidebitur) conclusionem non facta, pro ut ex petitione, et probatione, & alijs actibus in causa fuerit faciendum. Iam igitur & si in alijs criminibus plenariu

C. de testib. l. te
stiu.

D. 11. 13.

Cle. sepe. de
uerb. sig.

Processus de
plano in cau-
sa hæresis.

rius processus seruandus sit, tamen in crimine hæresis, siue per accusationem, siue per officium iudicis procedatur, postremus hic processus, qui fit summarie de plano, sine strepitu & figura iudicij, obseruari potest, si ita iudici expedire uidebitur. Neq; enim quod iudicis potestati permittitur, id iuris necessitati subijcitur. Non igitur ad obseruationem huius processus ita astrictus est, quin si plenior causæ cognitio expedire uideatur, plenariũ processum instituere possit. Atq; hoc processu, siue per accusationẽ siue per officium iudicis, ante Concilium quidem utentur tam Ordinarij & Diocesani Episcopi, quam delegati Inquisitores. In Cõcilio uerò, cognitio in causa hæresis, Episcopis aliquibus nationum delegatur, ut in ea. procedant usque ad definitiuam sententiam, ipsa sententia definitiua à Concilio pronuntianda, exclusa. Quem processum in Constantiensi Concilio contra Ioannem Hus obseruatũ fuisse, acta eiusdem Cõcilij demonstrant.

l. absentem ff.
de pœnis.
l. 2. c. de requi-
reis.

Saly. in l. absen-
tem C. de accu-
Doc. in c. uerita-
tatis. de dol. &
con.

c. si. de hæret.
lib. 6.

l. non quicquid
ff. de iud.

Gl. cle. sepe. in
uerb. ualeat
de. uerb. signif.
sej. 7. & 15.

De citatione in causa hæresis, Cap. VI.

Primus igitur qui in hæresim inciderint, aut de hæresi suspecti fuerint, similiter credentes, fautores, receptatores, & defensores hereticorum, citandi sunt: ut si plenarie procedatur, trina citatione peremptorie, sin uerò sine figura iudicij, unica uocentur. Quæ quidem citatio est iuris naturalis, adeo ut sententia contra absentem, non citatum, irrita sit, & nullius momenti. Est autem citatio duplex, Verbalis, & Realis. Verbalis, quæ fit per literas uel per nuncium: Realis, quæ fit per capturam. Verbalis, causam continere debet, propter quam reus citatur, non quidem in specie, sed in genere. Ideoq; nec loci, nec temporis, nec delicti speciatio requiritur: ueluti quod citatus in articulis fidei, uel Sacramentorum errauerit, uel hæreticis crediderit, fauerit, cosue receptauerit, defende- rit, &c. Vtraq; autem citatio tam Realis quam Verbalis, in Concilio fieri potest. Chalcedonensis Synodus Dioscorum Episcopum Alexandrinum: & Quinta Synodus Antymum per Episcopos, presbyteros, & Notarios citauerunt: Episcopis quidem citationem executionibus. Notarijs uerò executionem Episcoporum, & citati responsionem excipientibus: quam & postea ex scripto ad Synodum retulerunt. Per literas uerò citatio à Concilio uniuersali ad hunc fere modum fit. Sacrosancta Generalis Synodus, N. quæ recta sunt ad sobrietatem, & non amplius sapere quam oportet. Ad notitiam nostram peruenit, plerisque fide dignis hominibus, id de te narratibus, scripta quædam in publicum à te ædita esse, in quibus quædam Catholicæ fidei contraria dogmata à te asserta contineantur: Quibus & plebem Christianam in publicis concionibus, & priuatis congressibus infecisse diceris. Quoniam autem nostri officij est, uispeculas, uincam

Sine præiudici
tatione nõ ua-
let sententia
lata.

Gl. in Cle. sepe
pe in uerbo ci-
tationib. de uer-
signif.

c. 2. de dila.

Cle. 2. in tit. 1.
pend. l. cū quã
temere ff. de
iud. Philip. in

c. Cum contu-
macia. de hære-
lib. 6.

Acti 3. Chalce.

Concilij

Act. 1. 2. & 3.
Quinta synodi

Formula citã
di per literas à
Concilio.

uineam Domini deuastātes, capere: & idcirco te tanquā falsorum dogmatum assertorem, & de multorum errorum temeraria doctrina suspectum & diffamatum, euocamus & citamus, præsentiū sub tenore, ut infra terminum. N. dierum: quorum. N. pro proximo. N. pro secundo & N. pro tertio & peremptorio termino, & monitione Canonica, tibi præfigimus & assignamus, in publica sessione huius sacri Concilij, ut compareas: responsurus ad ea, quæ tibi in causa fidei, & de asserta tua doctrina obijcientur, recepturus & facturus in omnibus iustitiæ complementum, &c. Certificantes te, quod siue indicto termino compareas, siue non compareas, nihilominus contra te per ipsum sacrum Concilium, lapsō termino supradictō, procedetur, tua contumacia in aliquo non obstante, &c. Et ad eundem modum citatio uerbalis, per ordinarios & delegatos Inquisitores & Concilia localia, prouincialia, & Episcopalia, mutatis mutandis, fieri potest. Realis citatio regulariter in causis tantum criminalibus fit, non ciuilibus. Ideoq; & in causa hæresis fieri potest, quæ & ipsa criminalis est, de qua Clemens V. in Concilio Viennensi ita statuit.

*l. Consentaneū
C. quomodo et
quando iudex.
Cle. 1. § prop-
ter et § san-
de hæret.*

*c. Inquisitionis
de hæret. li. 6.
Constitutio
Bonifacij viij.
ad sæculares
magistratus.*

Inquisitores citare & arrestare possunt, ac tutæ custodiæ m̄cipare, ponendo etiam in compedibus & manicis ferreis. Sed & principes sæculares adiumento esse debent Inquisitoribus in inuestigatione, captione, & custodia hæreticorum, credentium, fautorum, receptorum, & defensorū, ut Bonifacius Octauus constituit. Vniuersos, inquit, sæculi potestates, & dominos temporales, ac prouinciarum terrarum, ciuitatum, aliorumq; locorum Rectores, quibuscunq; dignitatibus, uel officijs aut nominibus censeantur, requirimus, & monemus: ut sicut reputari cupiunt & haberi fideles, ita pro defensione fidei diocesani Episcopis & Inquisitoribus hereticę prauitatis à sede Apostolica deputatis, aut in posterum deputandis, pareant, & intendant: in hæreticorum, credentium, fautorum, receptorum, & defensorum ipsorum inuestigatione, captione, ac custodia diligenti, cum ab eis fuerint requisiti: Vt præfatas personas pestiferas, in potestatem, seu in carcerem Episcoporum, aut Inquisitorum dictorum, uel ad locū, de quo ipsi uel aliqui ex eis mandauerint, infra eorundem dominorum, potestatum, uel Rectorum districtum ducant, uel duci faciant, sine mora, ubi per uiros Catholicos à præfatis Episcopis, seu Inquisitoribus, uel eorum aliquos deputatos, sub arcta & diligenti custodia teneantur, donec eorum negocium per Ecclesiæ iudicium terminetur.

De

De petitione in causa hæresis, Cap. VII.

Et itio in causa hæresis, ut in alijs, multis ex causis est necessaria propter iudicem: Cuius officio incumbit, ut sententiā proferat petitioni conformem, non quod petatum iudicet, nam & cōtraria petitioni esse potest, sed quod iuxta id, quod est petatum, iudicet. Aliud enim est iuxta petatum, & aliud petatum iudicare. Propter accusatorem, ne frustra fatigetur, & ut certus esse possit, super quo positiones & articulos formet, & ut sibi ex alia causa agenti non obstet exceptio rei iudicatæ. Propter reum, ut de defensionibus suis deliberare possit, & eas ita formare, ut & propter ineptitudinem absoluat ab instantia, & absolutus in causa principali non possit iterum conueniri. Aliter autem formatur petitio in plenarijs & summarijs processibus, aliter in his qui fiūt de plano, & sine figura iudicij. Nam iudice procedente per accusationem uel per officium suum, alio inquisitionē promouente libellus in scriptis formandus est, & ita ut narrationem facti contineat, & conclusionē ex narratis necessariō illatā: hæc enim ad libellum ritē conceptū pertinent. Ideoq; accusator primum narrabit, in quibus articulis quem accusat errauerit, ueluti quod in fide errauerit, docendo: Filium non esse æqualem & consubstantialē patri: quod beata uirgo nō sit ^{θεότοκος}, quod spiritus sanctus non procedat ab utroq; patre & filio. Item in Sacramentis: quod non sint septem Sacramenta, quod Sacramentum matrimonij, ordinis, &c. non conferat gratiam, quod Romanus Episcopus nō habeat in Ecclesia primatum: & quod hæc scripserit, publicē ad plebem concionatus sit. Item, quod hereticis fauorem & auxiliū præstiterit, eos receptauerit, & quo minus iusta de ipsis pœna sumeretur, defenderit, anno & mense tali, &c. quos et in libello circa singulos articulos certos exprimet, ne uagetur cum discrimine alienæ existimationis. Deinde ex his ita narratis concludet, & petet, ut accusatus, uel inquisitus, per sententiā iudicis, hæreticus, credens, fautor, receptor, uel defensor hæreticorū declaratur, excommunicetur, beneficijs priuetur, ab ordine (si quo forte initiatus fuerit) degradetur: degradatusq; Curiaæ sæculari tradatur, uel legitime puniendus relinquatur. Et si laicus fuerit qui accusatur, & accusatio coram sæculari iudice fiat, narrabit: accusatū coram Ecclesiastico declaratum esse hæreticum, petetq; ut confiscatis bonis eius, ultimo supplicio puniatur. Et utroq; casu inscribet se ad pœnam talionis, nisi aliud consuetudo habeat, quæ seruanda est. Fiet autem inscriptio ita, ut accusator fateatur, se talem libellū anno, mense, et die, quos nominatim exprimet obtulisse, promittetq; se huiusmodi accusationem prosequuturū, & probaturū, & pœnā calumniæ seu talionis se subi-

*Petitio neces-
saria est, pro-
pter iudicem,
Accusatorēq;
& Reum.*

*ff. iud. sol. l. i. iā
tamē §. in hac
uers. quid tamē
de re iud. c. Ab
bate lib. 6.*

*Spec. in tit. de
hæret. tot. tit.*

*l. prator edia-
xit ff. de iniur.
Bart. in const.
ad reprimendū
in uerbo inqui-
sitionem.*

*l. libellorū ff.
de accus.
l. in causis c.
eo. l. ordo ff. de
iud. l. hodie ff.
de pœnis.*

X turum,

*I. accusatores
C. qui accus. nō
pos. 4. q. 4. §.
in scripto cum
cōcord. Spec.
in tit. de accus.
§. 1. vers. uli.
accusator. Ab
bas in c. super
his de accus.
Forma petitiō
nis ubi iudex
ex officio pro
cedit.*

turum, si calumniose instituisse se accusationē apparuerit, uel ipse in probatione defecerit. Sed etsi nulla fiat inscriptio, nihilominus in accusatione deficiens pœna talionis tenebitur. Sin uero Iudex ex mero officio procedat, nullo alio inquisitionē promouente, ipsius quidem officio incumbet, articulos inquisitionis facere, quos & reo exhibebit ut ipsidem uisis, suas defensiones opponere & responsiones dare possit, ac primum quidem ad locum inquisitionis descendet, ubi reo coram se comparente, narrabit; fama & clamoribus frequentibus se excitatum & commotū. Comparentē iam & coram assistentem reum ipsum, quædā contra Catholicæ fidei ueritatē docuisse, scripsisse uel publicè prædicasse, aut docentibus credidisse, fauisse, eos receptasse, aut defendisse. Ideoq; se pro officio suo huiusmodi famā dissimulare non posse, nec tamen condemnare uelle, nisi de huiusmodi criminibus prius sibi legitima & luculenta probatione constiterit. Deinde articulos ex ordine enarrabit, ueluti, quod in Sacramento Eucharistiæ docuerit, post consecrationem substantiam panis & uini manere, sub speciebus panis & uini non esse uerum corpus & sanguinem Christi &c. Cum hæreticis & eorum fide & cæremonijs ipsum communicasse, domicilium eis præbuisse, ipsos quo minus per Ecclesiasticum magistratum punirentur, defendisse. In processu autem, qui fit in causa hæresis summarie, de plano, sine strepitu & figura iudicij, satis est qualem qualem petitionem offerri. Ea est quæ exclusa solennitate Iuris, nudam intentionem petentis continet, & hæc Iuris naturalis est, ideoq; omitti non potest, ut supradictum est; & hæc etiam sine scriptis ore fieri potest, Nec libellus dicitur, qui semper in scriptis offertur, etiamsi per actorem in scriptum redigatur, & Notario actis inferendus tradatur. Sed & ualebit in hoc processu petitio, etiamsi nullam conclusionem contineat, aut ineptam contineat, modo ex narratione deprehendatur intentio petentis.

*I. offeratur C.
de Iuris contest.
Ang. in l. 1.
ff. de edōdo. c.
afferte de præ
sumpt.*

De exceptionibus & defensionibus rei in causa hæresis.

Caput VIII.

Blata petitione ab accusatore uel denunciatore, uel productis articulis inquisitionis ab Inquisitore: proximū erit, ut rei exceptiones & defensiones audiantur: Quarum aliæ quidem contra Iudicem, aliæ contra accusatorem, aliæ contra processum opponuntur. Contra Iudicem opponitur, quod non habeat Iurisdictionem, neq; ordinariam, neq; delegatā, quod reo sit iustus de causis suspectus. Contra accusatorem fortasse, quod sit furiosus, Paganus, Iudæus &c. Regulariter tamen, qui in alijs criminibus ab accusatione

*de accus. ad pe
titionem c. qua
liter 2. eo tit.
Gl. & Bald. in
c. qui accus. nō
pos. doct. in c.
2. de accus.*

accusatione repelluntur, in causa hæresis admittuntur, ut mulier, infamis, frater, miles, seruus, criminofus, socius criminis, & similes, ac fortasse omnes tanquam in publico crimine, et qui suam iniuriā prosequatur, sicut & in crimine læsæ maiest. ad accusandum admittuntur, ut cuncti in alijs prohibiti. Atq; huiusmodi exceptiones cōtra personas in processu etiam summario, & qui fit sine strepitu & figura iudicij admittuntur. Siquidem legitimatio personarum in iudicij iuris naturalis est, ideoq; parte opponente & petente in quolibet iudicio & processu fieri debet. Contra processum accusationis opponitur, quod libellus sit ineptus: Contra inquisitionem, quod reo non sint exhibiti articuli inquisitionis. Nam ad defensionem inquisiti pertinet, ut articulorum inquisitionis copiam habeat, ut scire possit, quos fateri, quos negare possit: qui prius iudicati sint, qui nō iudicati &c. de quibus diffamatus sit, de quibus nō diffamatus. Item, quod reus de criminibus in articulis inquisitionis deductis non sit diffamatus. Non enim de ueritate criminis cognosci potest, nisi præcedentis infamiæ articulus fuerit discussus, & absolutus: nisi reo præsentente, nec reclamatum, nec quicquam super hoc exceptū fuerit. Quo casu processus, super ueritate criminis, etiam omiſsa cognitione infamiæ, ualebit. Qua quidē exceptione apposita promotor & denunciator necesse habet diffamationem probare. Fit autē probatio diffamationis per testes, & ad minimū duos, & tales quidem qui sint & ipsi integræ opinionis, & qui dictorum suorum & scientiæ causam reddant: etiam nō interrogati, causam reddere intelliguntur, ueluti si dicant: Inquisitum de hæresi, apud Episcopum suspectum et diffamatum, & ab eodem aliquoties, ut ab eodem crimine desisteret, admonitum, & pro tali apud sacerdotes, bonos & graues uiros, etiam plebeios. Item apud quos uersatur, & quibus præest, haberi. Diffamatione aut non probata, reus ab obseruatione iudicij absoluitur: Sed & contrariam famam probare potest reus, ueluti si de eo diffamatus esse dicatur, quod doctrinam hæretici certo quodam à se ædito scripto defenderit, ipse uero probet se eandem doctrinā eodem scripto confutasse: Aut quod hæretico, in certo aliquo loco domiciliū præbuerit, ipse uero probet se non habere, aut quam diu is pro hæretico habitus fuerit, habuisse in eo loco domiciliū. Item, opponet quod fama orta fuerit à personis leuibus, infamia notatis, inimicis, conspiratoribus, & similibus, Sin uero Inquisitor nō ad alterius promotionē, denunciationē, uel instantiā, sed ex mero officio processerit, et inquisuerit, non audietur reus, excipiens se de obiecto crimine non esse diffamatum, nec Iudex fidem de infamia facere tenetur. Neq; enim est cui faciat, nisi appellet reus. Quo casu Iudex coram superiore de infamia appellantis docebit Idem, si quis discesserit à communi conuersatione fidelium circa cultum diuinum, neq; enim talis auditur allegans

*C. de Ep. &
Cle. l. si quis in
hoc genu. C. de
paga. l. ult. C.
de Ep. & Cle.
l. si quis §. C. de
Apost. l. Apo
statar. In Aut.
quomodo op.
Cle. ad ord. p.
du. §. licetia l.
nullus C. ad le.
tul maest.
d. c. inquisitio
nis §. Tertia
et c. cum opora
teat. de accus.
c. 2. de accus. li.
6.*

*Panor. in c. in
quisitionis §.
quesiisti de ac
cus. C. de testi.
l. testium. ff. de
testi. l. quesiti.
Alex. Conf. 25.
4. uolu. Dom.
in c. 2. de accus.
lib. 6. Spec. in
tit. de inquisi
tionibus §. uiso
igitur uers. su
per probatione
aut. gl. & Ab
bas in c. 1. de
accus.
Abb. in c. cum
oporteat de ac
cus. Spec. in
tit. de inquisi
tionibus §. uiso
igit. uers. quod
si ille.
Abbas in d. c.
inquisitionis §.
quesiisti. de ac
cus.*

feli. in c. excō-
municamus. de
heret.
L. licet. §. fi.
ff. nau. caup. l.
fi cui. §. eisdem
ff. de accus.
Bal. in d. l. fi
cui. §. eisdem
ff. de accus.
Decius, conf.
137. in prima
partit.

se non esse diffamatum, &c. Nam absq̄ infamia contra ipsum in-
quiri potest, ut Cardinali & Felino placet. Præterea exceptionē rei
iudicatæ, uel litis finitæ opponere potest hæreticus, ueluti quod de
eadem hæresi ante accusatus, fuerit absolutus. Neq̄ enim de eiusdem
hominis admisso sæpius quæri debet. Quod locum habet, siue per
accusationem, siue per inquisitionem de crimine cognitum fuerit.
Sunt & alię exceptiones & defensiones, quibus se rei aduersus pro-
bationes tuentur, de quibus posthac dicemus. Reliqua quæ ad exce-
ptiones & defensiones pertinent, ut ex causis ipsis nascuntur, ita à di-
ligentibus caufarum patronis facile inuestigabuntur.

De probationibus in causa hæresis. Cap. IX.

Plenissimam
oportet esse
probationem
in causa hæ-
resis.
ff. ad carbo. l.
1. §. sed et si q̄.
L. in seruorum.
ff. de pœnis.
L. qui sententiã
C. de pœnis.

DRobata itaq̄ contra reum diffamatione criminis,
iudex ad inquisitionem ueritatis, & legitimas pro-
bationes criminis descendet. Quo circa admonen-
di sumus, probationem in causa hæresis, ut in cæte-
ris quoq̄ criminibus, plenissimam esse, oportere: Di-
ligentior enim examinatio in causis, quæ salutem ho-
minis concernunt, habenda est: & cautius agendum, ubi maius peri-
culum uertitur. Maius est autem periculum in leui etiam criminali,
quàm in quantumlibet magna ciuili. Talis igitur in criminibus pro-
batio esse debet, siue per tormenta extorta confessione, siue testibus
alijsq̄ legitimis documētis confirmata, ut uix reus etiam ipse in ob-
iecto flagitio depræhensus, ea, quæ commiserit, negare sufficiat: scili-
cet non præsumptionibus, etiam uehementibus, sed aperitissimis do-
cumentis & indicijs indubitatis, & luce clarioribus suffulta, atq̄ expe-
dita. Quanquam ueteres deficientibus testibus, ex probabilibus
etiam signis iudicabant. Idq̄ erat, quod dicebāt Suffragio optimo,
(ut alibi Arist. refert) nos uero hoc genere probationes quidem
alias iuuari, non autem constitui putamus. Omnium autem maxi-
mè hoc in causa hæresis obseruari oportet, scilicet omnium grauissi-
ma, ut in qua cognitio de bonis, de existimatione, & de capite agi-
tur, nec condemnatus tantum, sed & ipsius posteritas infamia nota-
tur. Vnde licet, qui uel pro leui argumento à iudicio Catholicæ reli-
gionis uel tramite detecti fuerint deuiare, pro hæreticis habendi sint,
ut Theod. Gratianus & Valentinianus sanxerūt. Tamen huiusmo-
di etiam leuis deuiatio plenissimè probari debet, ut Oldrado placet:
Ac fortasse leuis dicitur, non quia error sit leuis, sed quia paruo ne-
gocio etiã plenè probari possit, ut Hostiensis, & Lucæ de penna eum
referenti & sequenti placuit. Alij, leue argumentum intelligunt hoc
loco, leuem suspensionē, per quam ad fidei examen, & disputationem
peruenitur: quo commodius ueritas inquiratur & hæretici error de-
præhendatur. Sunt igitur tria genera probationum, quibus hæresis
probat,ur,

ff. de pœnis. l.
absentem.
L. si. C. de pro-
bat.
Domi. in c. ac-
cus. in prim. de
heret. lib. 6.
Arist. lib. 1.
Rhet.
Oldrad. conf.
210.
L. 2. C. de hære.

Luc. de penna
l. 1. C. de pri-
uileg. schol.

probat,ur, cōfessio, testes, & scriptura. Quanquam quorundam sen-
tentia, confessio, releuatio potius probationis dici debet, quàm pro-
batio. Confessionem reus uel sponte ædit, uel adhibita quæstione &
tortura. Torturâ præcedere debet legitima indicia, quibus deficienti-
bus & non probatis, confessio in tortura facta non ualet: Sed &
reus remotus à tortura, in confessione prius in tortura facta, per-
seuerare debet. Quin talia etiam argumenta & indicia accedere de-
bent, ut uix reus ipse, in flagitio depræhensus, ea quæ admiserit nega-
re possit, nihilq̄ quàm ipsius confessio deesse uideatur. Est enim fra-
gilis, periculosa, & lubrica res quæstio, & quæ ueritatem sæpe fallit:
cui non semper, nec tamen nunquam fidem habendam esse, consti-
tutionibus declaratur. Nam pleriq̄ patientia siue duritia tormento-
rum, ita tormenta contemnunt, ut exprimi ab eis ueritas nullo mo-
do possit: Alij tanta sunt impatientia, ut in quouis mentiri quàm pa-
ti tormenta uelint: & ita fit ut etiam uario modo fateantur, ut nō tan-
tum se, uerum etiam alios criminentur. Debent autem ita torqueri
quæstionibus subiecti, ut incolumes seruentur innocentia: uel suppli-
cio: ita ut si nocens sit, possit ferre supplicium: si innocens, illæso cor-
pore dimittatur. Sponte autem facta confessio ita probat, ut iudi-
cis non sint aliæ partes in confitentem, quàm condemnare, nisi alijs
argumentis & indicijs de innocentia confitentis cōstiterit. Nam hoc
casu, qui crimen in se cōfinxerit, ac temerè de se commentus fuerit, si
confessionem retractauerit, liberandus erit. Testes in negotio inqui-
sitionis hæreticæ prauitatis, in fidei fauorem, contra hæreticos, cre-
dentes, fautores, receptatores, & defensores eorum, recipiuntur etiam
excommunicati, & participes uel socij criminis: præsertim in proba-
tionum aliarum defectum, si ex uerisimilibus coniecturis, & ex nume-
ro testium, aut personarum tam deponentium, quàm eorum contra
quos deponitur qualitate: ac alijs circumstantijs, sic testificantes falsa
non dicere præsumantur. Sed periuri, licet à testimonio etiam post
pœnitentiam repellantur, Si tamen hij qui coram Inquisitoribus iu-
rantes, tam de se quàm de alijs, super facto hæresis dicere ueritatem,
eam celando deierēt, & postmodum uelint corrigere dictum suum,
contra se ac alios suos complices deponendo, cum crimen huiusmo-
di sit exceptum, si ex manifestis indicijs apparuerit, tales non animi
leuitate, aut odij fomite, seu corruptione pecuniæ, sed zelo fidei Or-
thodoxæ dictum suum uel corrigere, ac modo (quæ prius tacuerant)
reuelare, in fauorem fidei (nisi aliud obsistat) stari debet, tam contra
se, quàm contra reliquos, attestationibus eorundem. Quæsitum est
etiam an ad probandum crimen hæresis duo testes sufficiant, ac Ho-
stiensis quidam respondet: Non duos testes ut in cæteris criminibus
sufficere, sed tres plures uel requiri: Quod durum sit, hominem bonæ
famæ duobus tantū testibus conuictū, de tanto crimine condemnari.

Ioan. and. ab-
bas & Imol. in
Regi de proba-
tione.

ff. de quæst. l.
maritus Lenius
l. 1. §. durus, se
uerus. ff. de
quæstionib. ubi
Hyppol.
L. 1. §. quæst.
fi. ff. de quæst.
Quæstio Tor-
turæ res lubri-
ca est & sæpe
fallit.

l. quæ admodum
ff. de quæstioni-
bus.

Panor. in c. cō-
in cōtemplatio-
ne, extra de re-
iur.

l. proinde ff.
ad leg. Aquil.

l. qui sententiã
C. de pœnis ff.
de quæstionib.

l. 1. §. si quis ut
bro. C. de ap-
pel. l. creditor

§. iussus.
C. de erro. ad-
uoc. l. fi.

Bal. cōf. 479.
in 2. parte. c.
in fidei. de hæ-
ret. lib. 6.

c. accusatus §
licet. de hæri.

An duo testes
sufficiant ad
probandum.

Host. in summa
eo tit. §. quali-
ter uer. ut dicit.

Matth. 18.
c. in omni. de
testib. c. relati.
de testa.
Domi. in c. ut
off. §. uerum.
de heret. lib. 6.
Card. in cle. 1.
§. uerū eo. tit.
Bald. in Consi.
394. in 2. parte
consil.

Alijs autē etiam in hoc crimine locū habere uidetur, quod dicitur, In ore duorū uel trium testium stat omne uerbū. Sed nec testes singulares hoc crimine probant, ueluti si multi testes dicant, accusatū uel inquisitum esse hæreticū: Postea uerō assignantes scientiæ causam, alius audisse se eum affirmat negantem incarnationē uerbi, alius non credentem resurrectionē: Nam etsi hoc casu in genere de hæresi deponant, tamen in specie de diuersis articulis, & singuli de singulis testificantur. Vnde licet in uno articulo fidei pertinaciter errans hæreticus sit, tamen talis articulus ad minimū per duos testes probari debet.

Sunt tamen qui dicant, testes singulares, super uniuersali deponentes, genus probare: & satis esse, quod etiam diuersa dicentes, tamen ad unum finem tendant: Et ita Baldo placet, dicenti: Quod testes singulares in specie, concordēs in genere, probant genus, id est, genera singulorum, non singula generum, & hoc ualere, ad probandam hæresim. Sed uerius est quod supra diximus, testes singulares in causa hæresis non probare, quod optima ratione comprobatur.

Bald. in l. 1. c.
de proba.
Idē in marg.
in uerbo testes

Alexander de Imol. Vbi, inquit, tractatur non de probando unum totum collectiue, sed tractatur de probando aliquas causas, ex quibus resultat multiplicatio alicuius rei, non sufficiunt testes singulares. Vnde si uolo probare, quod Sanctus quispiam frequenter ædiderit miracula, non sufficit, si probo per unum testem, quod sanauit unum claudum: & per alium testem, quod sanauit unum cæcum, & sic de singulis. Item, si uolo probare Ticiū esse hæreticum, & probatur per unum testem, Ticiū dixisse Quod Christus non uenit in uirgine: & per alium testē probatur ipsum dixisse, Quod personæ Trinitatis non sunt æquales: non probabunt illū esse hæreticū. Hæc Alexander. Salycetus dicit hæresim per duos testes singulares nō plenē, sed semiplenē probari. Quod firmat hac ratione, duobus testibus de hæresi deponentibus: Vno uidelicet affirmante Ticiū dixisse, quod Christus non fuit filius Dei: Altero eundē Ticiū dixisse, quod spiritus sanctus non procedat à filio: Duæ quidem species hæresis sunt, sed neutra est plenē probata, ergo ex probatione super ea facta nō potest inferri, seu dici, uel affirmari Ticiū sic dixisse: Sed opinari quidē potest iudex, rem ita se habere, ut testes deposuerunt. Ex eo ergo quod non potest dici uerū esse in tali specie, non potest inferri uerū esse in suo genere: sed ex nulla harū probationū, in aliqua specie potest dici sic esse, uel accusatū uel inquisitum hoc dixisse: ergo nec hæresim probatā esse. Quod demonstro aliter: Pono, quod Ticius accusatur à Gaio, speciūcē de tali specie hæresis, & quilibet probat per unū testem tantum, an dicentur isti probasse? Certe non: sic nec in proposito, dico igitur, nō plenē sed semiplenē tantū probatū esse. Et omnes isti habentur loco unius nisi dicatur, quod in crimine hæresis nō requiratur tanta subtilitas probationis: secus, si ambo deponant

Verba Alex.
de Imola.

consil. 34. uolū.
Col. 5.
Saly. in l. test.
m. 16. c. de
testibus.

de.

de eadem specie hæresis, licet unus dicat se audiuisse in uno loco, alter in alio: quia tunc uidetur dicendū, quod species illa sit plene probata, quia isto casu locus non plurificat hæresim sapius formatā & recensitā, & continuatam. Hactenus Salycetus. Illud quoque speciale est in hoc crimine, quod absente & non citata parte, iuramenta à testibus recipiuntur: nec eorū nomina (si uel accusatoribus uel testibus, periculum ex publicatione imminere uidebitur) coram diocesano Episcopo, uel eo absente ipsius uicario, quādo Inquisitores procedunt: quādo uero procedit Episcopus, coram Inquisitoribus manifestentur. Sed & in examinatione testium illa cautio adhibebitur, ut duæ religiosæ & discretæ personæ adhibeantur, in quarū præsentia per publicā (si cōmodē haberi potest) personā, aut duos idoneos uiros, fideliter eorundem depositiones conscribantur. Quo officio & personæ religiosæ, etsi in alijs causis illud exercere prohibiti sint, fungi possunt. Per libros & scripta probatur hoc crimen: ea uidelicet, quæ uel manu propria Rei scripta uel nomini ipsius inscripta, ædita, & publicata, uel etiam domi retenta, alijsq; uel clam uel manifestē cōmunicata sunt: Quin & exhibere ea reus, si clam apud se retineat, cogetur. Tum autem huius libri & scripturæ obiectum crimen contra reum probabūt, si de his interrogatus, ea uel suo nomine ædita esse agnouerit: aut si negauerit, per comparisonem literarum, ea manu ipsius Rei scripta, uel similitudine styli, ea ab ipso uel dictata, uel scripta, & composita esse constiterit.

c. accusatus ubi
Philip. de hæ.
ret. lib. 6.

c. ut officium
§. uerum de
heret. lib. 6.

Probationes
descriptis Rei.
c. ut commissi
de heret. lib. 6.
ubi Philip.
not. 4.
l. comparatio-
nes literarū C.
de fid. instr. &
ibi not.

De sententijs in causa hæresis. Cap. X.

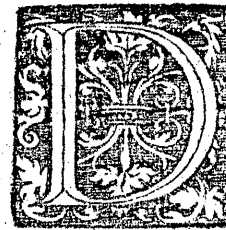
Inquisitione itaq; criminis & totius causæ diligenti examinatione cōtra reum facta, iudex de sententiā deliberabit, ut reus, si crimen uel confessione sua, uel legitimis probationibus liquidatū fuerit, cōdemnetur: uel si probatū non fuerit, absoluat, nec in criminalibus cōfessi pro iudicatis habent: Etsi enim in confessum nō sint alię partes iudicis quam cōdemnare, tamen nō intelligitur cōdemnatus, nisi in quē sententiā condēnatoria fuerit prolata. Siue autē absolutoria ferenda sit, siue condēnatoria, non aliter quā de peritorū consilio ipsam promulgabit. Sed & citandus erit reus ad audiendam sententiā, etiam si sine strepitu & figura iudicij processum fuerit. Nā citatio est iuris naturalis, qua omīssa, neq; processus, neq; sententiā consistet. Sententiā igitur condēnatoria ita formabitur, ut in ea primum qualitas doctrinæ, & dogmatum ab ipso reo assertorū declaratur. Deinde diligens criminis inuestigatio, citationes, admonitiones, cōfessiones, legitimæ probationes, & dare ad pœnitentiā dilationes: & ad hæc omnia in erroribus suis obdurus animus, & pertinax perseverantia: & reliqua omnia, quæ ad iustum processum cōtra ipsum institutū et obseruatū pertinet, enume-

Confessio Rei
siue iudicis
prolata sen-
tentiā nō con-
demnat.
l. si confessus
ff. de cust. reo-
rum. Philip. in
c. 1. de accus.
lib. 6.
Philip. in c. sta-
tuta. §. iube-
mus de heret.
lib. 6.
l. de unoquoq;
ff. de re iud. l.
nam ita diuis
ff. de adop. cū
similibus.
Hyp. de Marf.
fig. 75. incip.
citatio est.

rentur: Quibus omnibus ex ordine narratis, postremo pro qualitate criminis secundum regulas Ecclesiasticas subiungatur ipsa sententia dispositio: quæ condemnatione dogmatum, authorum, librorum, &c. continebit in hunc uel similem modum. Visis actis & acti-
 tatis in causa inquisitionis, de & super hæresi, & habitis & factis, omnibusq; & singulis, quæ ad totam causam & eius processum pertinent, per eos quos oportet diligenter deliberatis, ponderatis, atq; cognitis, Christi nomine inuocato, Sacrosancta Synodus, solū Deū præ oculis habens, per hanc diffinitiuā sententiā, quā profert in his scriptis, pronunciat, decernit, & declarat, prædictū. N. fuisse & esse manifestū hæreticum: ipsumq; errores, & hæreses dudum dānatas: qualdam etiā per se de nouo, instigante omnium hæresum authore diabolo, cōfictas, & plurima scandalosa, piarū aurium offensiuā, temeraria & seditiosa docuisse, prædicasse, atq; scripsisse, in non modicam læsionem diuinæ maiestatis, & uniuersalis Ecclesiæ, & pacis & tranquillitatis Reip. Christianæ turbationē, & fidei Catholicæ detrimentū: Clauēs etiā Ecclesiæ, & censuras Ecclesiasticas uilipendisse, in quibus per annos multos animo perstitit obdurato. Ideoq; prædictū. N. & omnia illius dogmata & scripta, quocunq; modo per ipsum asserta, reprobāt, anathematizat, & condemnat: Libros item prædictos, omniaq; alia eius scripta & opuscula, in quibus falsa eius dogmata & errores cōtinentur, in quacunq; tandem lingua ædita, aut quocunq; modo, & per quēcunq; translata fuerint, per locorum Ordinarios inquirenda, & publicē comburenda esse decernit: eorumq; usum omnibus Christi fidelibus omnibus modis interdicat. Similiter declarat, N. N. & N. prædictis hæreticis adhæsisse, eorum erroribus credidisse, fauisse, hæreticos uē receptasse, & defendisse: & propterea à communione fidelium eos excludit: & exclusos denunciāt, dignitatibus, alijsq; beneficijs Ecclesiasticis, & officijs publicis ac honoribus quibuscunq; priuat: Et priuatos denunciāt, alijsq; hæreticorū pœnis plectendos fore decernit. Deinde, præfatū. N. tanquam pertinacem & incorrigibilem, adeoq; talem qui detrectabat ad gremiū sanctæ matris Ecclesiæ redire, & hæreses & errores suos abiurare, ab ordine sacerdotali, & alijs ordinibus quibus existit insignitus, deponendum, & degradandum fore declarat: et eundem iudicio & Curiaē sæculari relinquendū, atq; tradendū decernit. Debet aut sententiā in causa hæresis, siue per accusationē procedatur, siue ex officio iudicis mero, uel alio inquisitionē promouēte, & si summarie de plano sine strepitu & figura iudicij procedatur, de scripto pronunciarī, ne ueritas, quæ in iudicio definita & prolata est, in iudicio occultetur. Et si aut in alijs causis iudex sententiā per se pronunciarē tenetur: Tamen in causa hæresis Inquisitores, æquē ut Episcopi, sententiam uel per se uel per alios recitare & promulgare possunt.

Quomodo

Quomodo contra hæreticos contumaces, & de hæresi suspectos procedendum sit. Cap. XI.

Actum est de hæreticis, qui præsentibus in iudicio causam suam agunt, & uel redeuntes absoluuntur, & ad unitatem Ecclesiæ recipiuntur: uel crimen confessi uel legitimis probationibus conuicti condemnantur. Nunc quibus modis contra contumaces, & absentes hæreticos: & eos qui de hæresi suspecti sunt, procedendum sit, dicendum est. Contumacem accipimus, qui tribus edictis, aut uno pro omnibus peremptorio, ad iudicem prouocatus, præsentiam suam apud eum iudicem, à quo citatus est, exhibere noluerit, idē in plenario processu. Nam in eo, qui fit summarie de plano, sine strepitu & figura iudicij, citatio sufficit, etiam quæ solennitatem peremptorij non continet. Vnde in eo processu contumax dicitur, qui qualitercunq; uocatus non comparuit. In contumacem altero de duobus modis proceditur. Aut enim contra ipsum ut contumacē iudicatur, aut ad liquidandū crimen legitimæ probationes recipiuntur. Priori casu citatus contumax excommunicatur, qui si per annum excommunicationem animo pertinaci sustinuerit, tunc uelut hæreticus condemnatur: Sin autem intra annum, quocunq; reuersus fuerit: abiurato secundum regulas Ecclesiasticas errore, absoluitur, & ad gratiam cōmunis Ecclesiæ recipitur. Altero casu, crimen ipsum hæresis contra contumacem, testibus, scripturis, literarū comparatione, & similitudine styli, alijsq; probationibus liquidabitur: & probatum unā cum libris & scriptis, errores huiusmodi & hæreses continentibus, condemnabitur. Sed & hæreticus absens, hæreticus esse declarabitur ac pronuncietur, & à communione Ecclesiastica excludetur, omnibusq; dignitatibus & ordinibus Ecclesiasticis priuabitur. Nec mirū, quod huiusmodi sententiā in absentem proferri potest, cum & defunctorum hæreticorum eorumq; errores, libri, & scripta, adeoq; ipsorum etiam memoria ad hunc modum de iure condemnentur. Quemadmodum Ioan. Vuicleff, & eius doctrina & opuscula in Concilio Constantiensi condemnata fuerūt. Et hunc quidem processum contra hæreticos tam præsentibus quam contumaces obseruauerunt posteriores Synodi. Veteres autem Synodi, in condemnandis hæreticis & eorū dogmatibus, hunc modum seruauerunt, ut primum sententiā Sedis Apostolicæ, quam Romani Pontifices, per epistolas synodicas Synodis denunciabāt, perciperēt: eamq; subinde suis quoq; suffragijs confirmarent. Ipsos uero hæreticos à Sede Apostolica extra communionem Ecclesiæ eiectiones, ipsi quoq; eieciabant, ac dignitatibus Ecclesiasticis destituebant, ut ex ea sententiā, quam Quinta Synodus in Antymum protulit, facile cognosci potest:

Forma Sententiæ in hæreticis cum ferendæ.

Damnatio doctrinæ & librorū hæreticorum.

Philip. in c. ut commissi. de hæret. lib. 6.

de sepe, de reb. sig.

de re iud.

lib. 6. Socinus

reg. 2011.

c. ut commissi,

de hæret. lib. 6

Quis Contumax est c. de illicita. 24. q. 3.

Cle. sepe. §. sententiā. de uerb. sig.

c. cum contumacia de hæret. lib. 6.

Quomodo absens cōuenitur & damnatur hæret.

c. filij. de hære. Philip. in c. ut commissi. de hæret. lib. 6.

Quomodo contra hæreticos olim in Concilio processum fuit.

potest: In qua enumeratis primum Antymi erroribus, & Agapeti Papæ in ipsum habito processu, & pronunciata condemnatione, in hunc modum suam quoque sententiã pronunciant. Nos itaque, uenerabiles Canones sanctorum patrum nostrorum sequentes, sacris uocationibus ipsum aduocauimus, & tempus poenitentiae ei dedimus, & latenti, ac medelam recusanti, proclamatione manifesta fecimus quae à nobis facta sunt: Cumque in his omnibus ipsum ad conuersionem adducere non potuerimus, apertam hanc suae hæresis demonstrationem accipientes, sequentesque ea, quae à Beatissimo Papa bene examinata sunt: Conspicimus (si hic nobis astaret) omnino, ipsum tanquam membrum inutile & putridum abijci de corpore sanctorum Dei Ecclesiarum, & extra Episcopatum Trapezuntinum esse, & alienum ab omni sacra dignitate & efficacia, iuxta ipsius sanctissimi Papæ sententiam à Catholica appellatione. Sic Chalcedonensis Synodus, Leonis Papæ sententiam sequuta, Eutichem condemnauit. Sed & Legati Leonis Papæ in eadem Synodo Chalcedonensi à patribus rogati, ut in Dioscorum primæ damnationis ferrent sententiam. Primum enarratis Dioscori erroribus & Tyrânide, quam in Flavianum, & alios Catholicos Episcopos, in Ephesina Secunda crudeliter exercuerat. Deinde etiã quàm impie epistolã synodicam Leonis, Catholicæ Ecclesiæ fidem contra Eutichianam hæresim declarantem, suppræsserat, nec legi permiserat, & id ipsum insuper sanctissimum Papam Leonem excommunicauerat. Postremo à magno Concilio regulariter ter uocatus, propria cõscientia stimulatus obedire noluerat: In eundem Dioscorum huiusmodi sententiam pronunciant. Sanctissimus & Beatissimus Archiepiscopus magnæ & senioris Romæ Leo, per nos & per præsentem Sanctam synodum, unã cum ter Beatissimo, & omnium laude digno, Beato Petro Apostolo, qui est petra, & crepido Catholicæ Ecclesiæ: & ille qui est rectæ fidei fundamentum, nudauit eum tam Episcopatus dignitate, quam etiam ab omni sacerdotali alienauit ministerio, Igitur sancta hæc & magna synodus, quæ placent regulis super memorato Dioscoro decernit. Quam sententiam Anatholius Archiepiscopus Constantinopolitanus confirmauit, his ferè uerbis. Hæc eadem Apostolicæ sedis per omnia sapiens, concors sententię efficior, super damnatione Dioscori, qui seipsum ab omni sacerdotali ministerio ostēdit alienum, eò quod in omnibus sanctorum patrum regulis extitit inobediens, & tertio Canonicè uocatus noluit obtemperare. Hos reliqui quoque Episcopi secuti, & ipsi utrorumque sententiam confirmarunt, quisque his uel æquiualentibus uerbis, & ego, N. his quæ dicta sunt à religiosissimis & sanctissimis Leone & Anatholio, super damnatione Dioscori, concors efficior, & alienum eum ab omni sacerdotali dignitate esse definio. Porro suspectus de hæresi, primũ citabitur innocentiam

Forma pronun-
ciandi cõ-
tra hæret. In
Cõcilio Quin-
to, cõtra An-
timum.

Sentētia con-
tra Eutichen
& Dioscorũ
in Concilio
uniuersali
Quarto.

innocentiam suam purgaturus: qui si interrogatus crimen ipsum confessus fuerit, iuxta formam Ecclesiasticarũ regularum condemnabitur: Si negauerit, & tantæ accedant præsumptiones, ut uero simile sit, eum insimulatæ hæresis esse reum, tunc de ueritate criminis inquiretur: sin uero eiusmodi indicia sunt, ut probabiliter crimen negasse uideat, purgatio ei indicetur. De qua re ita constituit Innocentius Papa III. Qui autem inuenti fuerint sola suspitione notabiles, nisi iuxta suspitionem cõsiderationis, qualitatemque personæ, propriam innocentiam cõgrua purgatione monstrauerint, anathematis gladio feriantur, & usque ad satisfactionem condignam ab omnibus euitentur. Ita, quod si per annum in excommunicatione perstiterint, ex tunc uelut hæretici condemnentur. Purgatione iurisdictioni religio, & testes confirmabunt: Iuramentum à suspecto de ueritate dicenda, à testibus uero de credulitate præstabitur. Testes qui purgatores appellantur, illius honestatis & opinionis esse debent, ut uerisimile sit eos nolle amore uel odio, uel obtentu pecuniæ deierare. Sed & uitam & conuersionem eius qui purgandus est nosse debent. Purgatio non solum de hæresi, sed etiam de alijs criminibus suspectis etiam Episcopis indicitur. Fit autem in hunc ferè modum purgatio. Suspectus sibi septem collegas adiungit, & iurabit in sacro coram posito Euangelio, quod eum sancta Trinitas, & Christus filius Dei, qui fecit, & docuit quod Euangelium continet: & sancti quatuor Euangelistæ, qui illud scripserunt, sic adiuuent quod ille prænominatam actionem ita non perpetrarit, sicut ei de illo oblatum est. Huiusmodi satisfactionem nonnulli præcedentium patrum S. Leonem Papam huius nominis III, in Basilica sancti Petri Apostoli coram Carolo Imperatore ac Clero, & plebe ita fecisse cõmemorant. Atque ita mox uenerandum principem contra eiusdem sancti Papæ aduersarios dignæ ultionis uindictam exercuisse. Et ad eundem modum Damasus Symmachus, & Pascalius de obiectis criminibus se purgauerunt. Si uero suspectus de hæresi citatus comparere & obedire noluerit, excommunicabitur: & si in excommunicatione per annum obdurato animo perseuerauerit, ut hæreticus condemnabitur, quia hoc casu non solum conscientia criminis, & metu poenę deterritus, nolle comparere: sed etiam tanto tempore potestatem clauium contemnendo de articulis fidei male sentire præsumitur.

c. excommuni-
camus. §. qui
aut, de heret.

Quomodo fit
purgatio.
c. quoties. de
purgatione
canon.

c. cum p. de
purg. can.

2. q. 4. presby.
si à plebe.

Forma iuran-
di quam præ-
stat suspectus

Platina in
Leone III.

c. cum contumacia. & ibi
Philip. de hæret. lib. 6.

An

*An noua sententia condemnandi sint, qui in hæresim non nouam,
sed prius legitime damnatam inciderint.*

Caput XII.

Non opus est
noua senten-
tia super hære-
si antiqua.

Vemadmodum reuocanda non sunt, nec nouis re-
citationibus mutilanda, quæ in unaquaq; hæresi, co-
acta Synodo pro fide & ueritate Catholica & Apo-
stolica, secundum tramitem scripturarum prædica-
tionemq; maiorum definita sunt. Si enim decreta fa-
lubriter cuiquam liceret iterare, nullum contra sin-
gulos quosq; prorsus errores stabile persisteret, Ecclesiæ constitutū,
ac semper iisdem furoribus recidiuis omnis integra definitio turba-
retur: ita non est necesse, ut quas semel sacrosancta Concilia damna-
runt hæreses, si uersutia diaboli denuo ab inferis reuocatæ fuerint,
eadem noua sententia condemnentur: quin potius sufficere iudica-
runt sancti patres, ut authore cuiuslibet insanix damnato, quisquis
deinde eiusdem erroris communicator existeret, principali sententia
dānationis eius esset obstrictus. Sic Sabellio, Arrio, Eunomio, Ma-
cedonio, Nestorio, Eutiche, alijsq; hæreticis eorumq; erroribus semel
in Concilijs uniuersalibus damnatis, non est necesse, ut eadem hære-
ses denuo resuscitatæ, aut eorum sectatores, noua damnatione per-
cellantur, sed satis est, ut qui uel prauitatis illorum uel communionis
extiterit participes, iisdem quoq; eorum damnationi subiacerentur: &
ab uniuersali Ecclesia dudum refutati deuentur, ut Gela-
sius Papa scribit. Sic Fœlix de Acatio hæretico, Acatius, inquit, non
fuit noui uel proprii inuentor erroris, ut in cum noua scita prodi-
rent, sed alieno facinori suam communionem miscuit, itaq; necesse
est, ut in illam recideret iusta lance sententiam, quam cum suis succes-
soribus per conuentionem synodalem susceperat author erroris. Sed
hæc tamen omnia de sententia condemnatoria intelligenda sunt,
ut non sit necesse eum, qui se ueteris erroris & communionis hæreti-
cæ semel condemnatæ participem fecerit, noua sententia cōdemna-
ri, quod & Canonistæ affirmāt. At nihilominus & hoc iure cautum
est, ut qui in hæresim prius damnatam inciderit, neq; habendus sit
pro hæretico, neq; ut hæreticus puniendus, nisi iudicis sententia pro-
nunciatū fuerit, eum principali damnatione esse astrictum, & hanc
declaratoriam sententiam appellant. Sic licet hæretici bonorum suo-
rum dominium ipso iure perdāt, ut Legistis etiam placet & hodie in
iure Canonico clare decisum est. Tamen nisi lata declaratoria sen-
tentia, ad confiscationem bonorum perueniri non potest. Quod
tamen & ipsum de eo crimine accipiendum est, de quo Iudici nec per
confessionē, neq; per legitimas probationes, neq; rei ipsius euidētia
liquet. Nam in notorijs criminibus, quæ declaratione nō indigent,
fortasse

24. q. 1. c. Aca-
tius.
Sententia Fœ-
licis III. in
Acatium.

c. ut commissi
de heret.
c. cum secundū
leges eo. tit.
lib. 6
Sententia de-
claratoria.
Dy & Bart. in
l. Impera. ff. de
turisci. c. cum
secundū leges.
de heret. lib. 6
An in noto-
rijs opus sit
declaratoria
sententia.

fortasse neq; declaratoria necessaria erit, quod Dominico placuit,
Qui satis esse putat, si hæreticus termino sibi ad excusandum factum
à Iudice statuto non compareat, neq; excusationē afferat, ut absq;
sententia etiam declaratoria contra ipsum exequutio fieri possit:
quancq; sunt qui in notorijs etiam criminibus declaratoriā exigant,
nec sine ea ad exequutionem procedi posse existiment.

*De degradatione Clericorum, qui in causa hæresis condēnati sunt,
& quomodo curiæ seculari tradendi. Cap. XIII.*

Hæreticus de hæresi condemnatus, curiæ seculari tra-
ditur, qui si Clericus fuerit, prius de gradat. Degra-
dationem sacri Canones uocant, qua Clericus ordi-
ne, dignitate, & priuilegio Clericali exuit, atq; spolia-
tur. Et est duplex, uerbalis & actualis: uerbalis est,
quæ fit à proprio Episcopo, assistentibus sibi inde-
gradatione presbyteri quidem sex, & diaconi tribus Episcopis: alios
autem Clericos in minoribus existentes, Solus Episcopus deponen-
dos esse definit, modo electus sit & cōfirmatus. Nam is etsi consecra-
tus non sit, degradandum quidem Clericum pronunciat, sed degra-
dare actualiter non potest: qui autem consecratus est, etiam actuali-
ter degradare potest. Actualis est, quæ fit ab Episcopo, in minorib.
quidem ordinibus solo, in maioribus autem assistentibus sibi Episco-
pis in numero à sacris Canonibus definito, cum solenni detractio-
ne insignium Clericalis militiæ: qua quidem à militia sacra missus & ex
authoratus omni priuilegio Clericali destituitur, atq; hæc quidē de-
gradatio ademptis singulis ornamentis, ad eius qui degradandus est
ordinem pertinentibus, his uel similibus uerbis fit. *Authoritate*
Dei omnipotentis, patris, & filij, & spiritus sancti, ac nostra auferi-
mus tibi clericalem habitū, & deponimus, degradamus, spoliamus,
& exuimus te, omni ordine & beneficio, & priuilegio Clericali.
Sunt tamen, qui dicant in actuali degradatione in maioribus ordi-
nibus non esse necessarium, eum numerum Episcoporum, qui in uer-
bali adhibetur, quod Ioan. Andræ, & Guilielmo durante Specula-
tori placuit. Philippus differentiam facit inter degradationem uer-
balem, qua sacerdos uel diaconus actualiter degradandus & curiæ
seculari tradendus pronunciat: & eam qua tantum priuilegio di-
gnitatū & ordinum Ecclesiasticorum priuatur, Nam priori casu nu-
merum Episcoporum à Canonibus definitum, tam in definitione,
quam in pronuntiatione, necessarium esse putat: sed si numerus Epi-
scoporum haberi non possit, putat etiā solum Episcopum, Clericum
perpetuo suspēdere ab officio & beneficio posse: & huiusmodi suspē-
sionem, & si depositio non sit: tamen effectum habere eundē, quem

c. degradatio.
de pen. lib. 6.
Degradatio
duplex uerba-
lis & actualis.

Dom. in c. 1. de
heret. lib. 6.
Philipp. in c.
degradatio, de
penis eod. lib.
Detractio in-
signium Cleri-
calium.

Verba degra-
dationis.

Io. And. in d. c.
degradatio.
Spec. in tit. de
accus. § secūdo
loco uerf. sed et
notandum.

Y uera

vera depositio, nec tamen ad degradationem faciendam sufficere. In posteriori autem casu Episcopus, remotis etiam Episcopis, solus aliquem degradandum esse, tam diffinire quam pronuciare potest. In causa autem hæresis permissum est Episcopis, ut sacerdotē uel alium Clericum in sacris ordinibus constitutum, cum pro hæresi fuerit Curie seculari relinquendus, aut perpetuo carceri mancipandus, conuocatis Abbatibus alijsuē religiosi personis ac literatis sue diocesis, soli degradare possint. Nec debet Iudex Ecclesiasticus Clericum degradatum iudici realiter tradere, sed potius ostendere & declarare, Clericū priuilegio Clericali esse exutum: Qua quidem declaratione & dominum, & possessionem Clerici à se abdicat. Vnde Iudex secularis Clericum hoc pacto priuilegio clericali exutum, & actualiter degradatum, & si realiter non tradatur, tamen non secus atq; Laicum punire potest. Adde hic, ea quæ de degradatione Clericorum dicta sunt, etiam in militibus, & doctoribus locū habere. Nam & ipsi uerbali & realiter degradantur, ut alibi pulchrè declarat Bart. Apud quem & illud quæsitum est, an infamiam irroget degradatio. Et ita distinguit, ut si exauthoratio sit uerbali, exauthoratus perdat priuilegia sui ordinis, sed nihilominus maneat in ordine, ut miles Clericus esset. Sin uerò sit realis, & in pœnā fiat, infamiam irroget. Idem si fiat, ut sit præparatio ad pœnam imponendam, cuius qui degradandus est, quam diu dignitatem ordinis retinet, non est capax, sed ita tamen si degradationem sequatur sententia. Sin uerò degradatus non condemnetur, non fit infamis, sed ad irrogandam infamiam nouus processus et sententia super cognoscendo crimine requiritur.

De auctoritate & officio principum, & potestatum secularium, in puniendis hæreticis. Cap. XIII.

Abent autem principes & potestates seculares auctoritatem puniendi hæreticos, tam diuino quam humano iure. Primum enim diuinum ius est, quod ex ore Apostoli pronuciatur. Principes non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem non timere potestatem, bonum fac: & habebis laudem ex illa, Dei enim minister est, tibi in bonum: Si autem malefeceris, time: non enim sine causa gladium portat, Dei enim minister est, uindex in iram ei qui male agit. Item illud Petri. Subiecti estote omni humanæ creaturæ, propter Deum: siue Regi, quasi præcellenti: siue ducibus tanquam ab eo missis, ad uindictam male factorum, laudem uerò bonorum. Humanum ius est illud, principes sæculi nonnunquam intra Ecclesiam potestatis adeptæ culmina tenent, ut per eandem potestatem disciplinam Ecclesiasticam muniant, Cæterum intra Ecclesiam potestates necessariae non essent, nisi ut quod non præualent sacerdotes

Potestas puniendi hæretici. Rom. 13.

1. Petri 2. c. principes 23. 9. 5.

otes efficere per doctrinæ sermonem, potestas hoc imperet per disciplinæ terrorem, sæpe per regnum terrenum cœleste regnum proficit, ut qui intra Ecclesiam positi contra fidem & disciplinam agunt, rigore principum conterantur, ipsamq; disciplinam, quam utilitas Ecclesiæ exercere non præualeat, ceruicibus superborum potestas principalis imponat, & ut uenerationem mereatur, uirtutem potestatis impertiat. Omnium autē maximè hanc potestatem in hæreticos & infideles exercere debent principes. Quod & Psalmo admonentur his uerbis, Et nunc reges intelligite: erudimini, qui iudicatis terram. Seruite Domino in timore: & exultate ei cū tremore, Apprehendite disciplinam, ne quando irascatur Dominus, & pereatis de uia iusta. Tunc autem reges (quod & supra dictum est) Domino seruiunt in timore (ut inquit Augustinus) cum ea, quæ contra iussa Domini fiunt, religiosa seueritate prohibent, Aliter enim seruit, quia homo est, aliter quia etiam rex est. Quia homo est, ei seruit uiuendo fideliter: quia uerò etiam Rex est, seruit leges iusta præcipientes, & contraria prohibentes conuenienti rigore faciendō. Sic seruiuit Ezechias, lucos & templa Idolorum, & illa excelsa, quæ contra præcepta Dei fuerant constructa, destruendo. Sicut seruiuit Iosias, talia & ipse faciendo. Sicut seruiuit Rex Niniuitarū, uniuersam ciuitatem ad placandum Dominum compellendo. Sicut seruiuit Darius, Idolum frangendum in potestatem Danieli dando, & inimicos eius leonibus ingerendo. Sicut seruiuit Nabuchodonosor, omnes in regno suo positos, à blasphemando Deo lege terribili prohibendo. Porro in causa hæresis, quemadmodum & in cæteris criminibus Ecclesiasticis, potestas & officium iudicis secularis, in exequendo magis quam in iudicando uersatur, ut Canon Bonifacii Papæ octauī declarat. Prohibemus, inquit, districtius potestatibus, Dominis temporibus, et Rectoribus eorundemq; officialibus, ne ipsi de hoc crimine (cum merè sit Ecclesiasticum) quoquo modo cognoscant uel iudicent, siue captos pro eodem crimine absq; Episcoporum siue Inquisitorū, aut saltē alterius eorundem licentia uel mandato, à carcere liberent, aut exequutionem sibi pro huiusmodi crimine à diocessano uel Inquisitoribus, seu Inquisitore, iniunctam prompte pro ut ad suum spectat officium, facere seu adimplere detrectent, uel alias Diocessanorum, aut Inquisitorum iudicium sententiam, seu processum directe uel indirecte impedire præsumant. Proinde officium Iudicis secularis est, non ut hæreticum condemnet, sed ut contra condemnatum, à Iudice Ecclesiastico requisitus, pœnam iuris exequatur, & ex hoc iure descendunt Canones & leges ad exequutionem, à seculari iudice contra hæreticos faciendam, pertinentes. Cuiusmodi sunt lex Friderici, quam approbat Bonifacius octauus. Leges quasdam, inquit, per Fridericum olim Imperatorem approbantes, & obseruari uolentes uni-

Potestas disciplinæ terrore, sacerdos doctrinæ sermone uitur contra hæreticos.

Psal. 2.

Sup. li. 3. c. 9. Epist. 50.

4. Reg. 18.

4. Reg. 22.

Iosue. 3.

Daniel. 14.

Daniel. 3.

c. excommunicatus Cle. 2. de hæreticis & c. ad abolendam, & utrobique Abbas eo tit. c. ut Inquisitionis §. prohibemus de heret. lib. 6.

Officium secularis Iudicis in hæreticos.

uersos sæculi potestates, & dominos temporales ac prouinciarum, terrarum, ciuitatum, aliorumq; locorum rectores, quibuscunq; dignitatibus uel officijs aut nominibus censeantur, requirimus, & monemus, ut sicut reputari cupiunt, & haberi fideles, ita pro defensione fidei diocesani Episcopis, & Inquisitoribus hæreticæ prauitatis à sede Apostolica deputatis, aut in posterum deputandis pareant & intendant, in hæreticorum, credentium, fautorum, receptatorum, & defensorum ipsorum inuestigatione, captione, & custodia diligenti, cum ab eis fuerint requisiti, & ut præfatas personas pestiferas in potestatem seu carcerem Episcoporum, aut Inquisitorum dictorum, uel ad locū de quo ipsi uel aliqui ex eis mādauerint, infra eorundem dominorum potestatem, uel Rectorum districtum, ducant, uel duci faciant, sine mora: ubi per uiros Catholicos à præfatis Episcopis seu Inquisitoribus uel eorum aliquos deputatos, subarcta & diligenti custodia teneantur, donec eorum negotium per Ecclesiæ iudicium terminetur. Vtq; de hæresi à Diocesano Episcopo, uel Inquisitore seu Inquisitoribus condemnatos, præfati potestates, domini temporales, siue Rectores, uel eorum officiales, seu nuncijs sibi relictos statim recipiant, indilate animaduersione debita puniendos, non obstantibus appellationibus, seu proclamationibus prædictorum nequitæ filiorum, cum tale beneficium hæreticis & credentibus ac eorum receptatoribus, fautoribus & defensoribus sit interdictum.

Ut puniant absq; mora damnatos de hæresi.

c. ad abolendū de heret. Ut iurent iudices secularer, assistere Inquisitoribus contra hæreticos.

c. excommunicamus 1. q. monentur de hæreticis.

Item, Lucius Papa III. Statuimus insuper, ut Comites, Barones, Rectores, & consules ciuitatum, & aliorum locorum, iuxta commonitionem Episcoporum, præfatis corporaliter iuramento promittant, quod fideliter & efficaciter, cum ab eis fuerint requisiti, Ecclesiam contra hæreticos & eorum complices, adiuuabunt, bona fide iuxta officij & posse suum. Si uero id obseruare noluerint, honore quem obtinent spolientur, & ad alios nullatenus assumantur: eis nihilominus excommunicatione ligandis, & terris ipsorum interdictio Ecclesiæ subponendis. Ciuitas autem, quæ his institutis duxerit resistendum, uel contra commonitionē Episcopi punire neglexerit resistentes, aliarum careat commercio ciuitatum, & Episcopali se nouerit dignitate priuandam. Item Innocentius Papa tertius in Concilio Lateranensi. Moneantur autem & inducātur, et si necesse fuerit, per censuram Ecclesiasticam compellantur sæculi potestates, quibuscunq; fungantur officijs, ut si aut reputari cupiunt, & haberi fideles, ita pro defensione fidei præstent publicè iuramentum, quod de terris suæ iurisdictioni subiectis, uniuersos hæreticos ab Ecclesia denotatos, bona fide pro uiribus exterminare studebunt, ita quodammodo quam docunq; quis fuerit in potestatem siue perpetuam siue temporalem assumptus, hoc teneatur capitulum iuramento firmare. Si uero Dominus temporalis requisitus & monitus ab Ecclesia, suā terram purgare

purgare neglexerit ab hæretica foeditate, per Metropolitanum & cæteros comprouinciales Episcopos excommunicationis uinculo innodetur: & si satisfacere contempserit infra annum, significetur hoc summo Pontifici, ut ex tunc ipse uasallos ab eius fidelitate denunciet absolutos, & terram exponat Catholicis occupandam, qui eam exterminatis hæreticis absq; ulla contradictione possideant, & in fidei puritate conseruent, saluo iure domini principalis: dummodo super hoc ipso nullum præstet obstaculum, nec aliquod impedimentum opponat. Eadem nihilominus lege seruata, circa eos qui non habent dominos principales. Item Gregorius Papa IX. de eadem absolute se nouerint à debito fidelitatis dominij, & totius obsequij, quicunq; lapsis, manifestè in hæresim, aliquo pacto quacunq; firmitate uallata tenebantur astricti.

de heret. c. si. Absoluere subditos a debito fidelitatis.

An iudex secularis in causa hæresis de processu & uiribus sententiæ iudicis Ecclesiastici cognoscere possit.

Caput XV.

Vælitum scio, an iudex sæcularis in causa hæresis, sententiam iudicis Ecclesiastici, nulla de iustitia ipsius uel cognitione uel fide facta, exequi teneatur. Guiliel. de Cu. & Bartholo uidetur, iudicem sæcularem noua inquisitione instituta, tam de processu & sententia iudicis Ecclesiastici, quam de crimine cognoscere posse, ideoq; ipsum non prius ad exequendum ea, quæ ab Ecclesiastico iudice iudicata fuerint, quam ei de iustitia eorum causa cognita plena fides facta fuerit, teneri. Quam sententiam hoc argumento confirmant, quod Clerico apud iudicem Ecclesiasticum accusato, ac ueritate inuenta, ab honore & gradu secundum regulas Ecclesiasticas eiecto, iudex civilis condemnatum Clericum comprehendere, & litem secundum leges examinare, & causæ finem imponere possit, ut Iustinianus Imperator constituit. Idem sentiunt Baldus, Albericus, Fulgosius, & Paulus de Castro. Angelus hanc sententiam hodie correctam esse dicit, per quandam Extrauagantem Friderici Paduæ contra hæreticos æditam, illiusq; uerba esse apud Inquisitores hæreticæ prauitatis, & hæc est communis opinio Legistarum, ut affirmat Imola. Alij autem existimant iudicem sæcularem in causa hæresis merum exequutorem esse, nec de processu uel sententia iudicis Ecclesiastici, nec de crimine cognoscere posse, sed quod iudex Ecclesiasticus iudicauerit, sine mora, & absq; ullo nouo processu & cognitione, sæcularem exequi teneri: & hanc sententiam hodie constitutione Bonifacij Papæ VIII. aperte confirmari, & ita

Bart. in l. magistratibus. ff. de iurisdic. om. iud. & in l. diuus & in l. non dubium. ff. de custod. reorum.

In Aut. de san. ep. q. si uero de crimine. in d. l. magistratibus. ff. de iurisdic. om. iud.

Domi. de s. G. & Philip. in c. ut inquisitionis de heret. lib. 6.

c. ut inquisitionis. q. prohibemus de heret. lib. 6.

Y iij placet

Bald. in Aut. si
cle. C. de Ep.
& cle.
Angel. in d.l.
diuus. & in l.
C. de exhib.
reis. Saly. in l.
ea quide in 8.
col. C. qui ac-
cus. non pos.
Abbas & Pet.
de Anch. in c.
at si cle. de iud.
& in c. 1. de
off. ord.
Feli. in c. 2. de
sponsalib.
l. non tantum.
ff. de appel.
Ang. in l. qui
Romæ. §. duc
fratres. ff. de
verb. oblig.

c. si eo. tēpore
de rescrip. li. 6.
Tex. in l. diuus
ff. de testia mil.
tex. in l. nō erit
§. dato. ff. de
iur. iur. Arch.
in d. c. si eo.
tempore.

Bart. Socinus
consilio 83.
quarti uolu.

L. quoties C.
de iud. & c. cit
uenissent, et ibi
no. extra de
iudicijs.

placet Baldo, Salyceto, Iasoni, Abbati, Petro de Anchorano, & quibusdam alijs. Nec obstare huic sententiæ putant constitutionem Iustinianicā, ut quæ de criminemixti fori, cuius cognitio ad utrunque ram Ecclesiasticum quam sæcularem iudicem pertinet, loquitur, non de hæresi, quod est merè Ecclesiasticum. Et hoc quidam speciale esse purant in causa hæresis: In alijs autem Ecclesiasticis causis, dicunt nihil obstare, quin iudex sæcularis de processu & sententia iudicis Ecclesiastici cognoscere possit. Alij autem idem in alijs quoq; causis merè Ecclesiasticis obtinere censent, ut & in ipsis iudex sæcularis sententiam iudicis Ecclesiastici, ut merus exequutor, nulla etiam de processu sibi fide facta, exequi teneatur. Nam in exequutione iustitiæ iudex sæcularis inferior est iudice Ecclesiastico, nihil igitur mirum si parere in his debeat Ecclesiastico, non de ipsius facto cognoscere possit: nisi iudici sæculari liquido constaret, sententiam iudicis Ecclesiastici, uel nullam esse uel notorie iniustam & iniquam, quo casu si causa fuerit criminalis, exequi eam minimè teneatur, neq; enim quod iniustum est, contra conscientiam suam exequi debet. Proinde hoc casu iudex sæcularis in causis etiam merè Ecclesiasticis, si constiterit ei, sententiam aperte esse iniquam, causam referet ad iudicem Ecclesiasticum, melius cognoscendam. Quemadmodum ordinarius, cui mandatur à delegato principis, ut à se latam sententiam exequatur: si iniquam esse cognouerit, delegatum consulat, & secundum mandatum expectabit. Addo ramen iudicem sæcularem etiam de nullitate sententiæ iudicis Ecclesiastici cognoscere posse, si sententia propter defectum iurisdictionis fuerit nulla, ueluti si ex rescripto delegati constiterit, Inquisitorem nullam inquirendi facultatem habere, ut Ioan. And. Archidiacono, & Dominico placet. Idem, si de potestate ipsius dubitetur, quia ante omnia iudici exequutori de iurisdictione constare debet. Et hæc omnia ita accipienda sunt, si iudex principaliter de causa cognouerit, ut sententiā à iudice Ecclesiastico latam exequi teneatur, nec de uiribus eius cognoscere possit, nisi sententiam sciat uel suspicetur aperte iniquam, ut tunc ipsam ad iudicem Ecclesiasticum melius examinandam remittat. Sin uero propter defectum iurisdictionis ipsam nullam esse cognouerit, uel de iurisdictione iudicis Ecclesiastici probabiliter dubitauerit, etiam de nullitate cognoscat. Sin uero quæstio nullitatis sententiæ, incidenter mota fuerit, nihil prohibet quin iudex de nullitate sententiæ iudicis Ecclesiastici & in causis merè Ecclesiasticis cognoscere possit. Quod & in sententijs aliorum iudicum superiorum locum habet, de quarum nullitate etiam inferiores iudices cognoscere possunt, ueluti si coram inferiore iudice petita exequutione sententiæ iudicis superioris excipiantur, sententiam esse nullam, inferior iudex de nullitate cognoscat, nam hoc casu iurisdictionis sua propter incidentiam causæ augetur. Idem

Idem dicendum, si ex actis causæ aperte de nullitate constat. Nam hoc casu, & nullo de nullitate excipiente, iudex inferior de nullitate sententiæ superioris cognoscat: & generaliter quoties coram inferiore iudice opponitur exceptio contra, exequutio sententiæ superioris iudicis impeditur, de tali exceptione iudex inferior cognoscat, nisi sententia propter sordes nulla esse diceretur, quo casu de nullitate superior cognoscat. Et ad hunc sensum accipiendum est, quod Fœlinus alibi dicit, quem refert Hyppol. de Mars. in singularibus suis, sæcularem de nullitate absolutionis à iuramento, factæ per Ecclesiasticum cognoscere posse. Item iudicem sæcularem, non teneri ad exequendum præceptum iudicis Ecclesiastici, si sciat uel suspicetur ipsum esse iniustum.

Ioan. and. in c.
statutum in fi.
de rescrip. li. 6.
Bald. in l. ad-
uersus. C. si ad-
uers. rem ludi.
c. de accu. li. 4.
Bart. & Saly.
in l. si ut pro-
ponas. C. quo-
modo, & quā-
do iud. doct. in
c. dilecto, de ap-
pel. & in l. si
expressim, ubi
Aug. Aretii ff.
de appella.

An in causa hæresis à iudicum sententia liceat appellare.

Caput XVI.

Ostremò illud quoq; in quæstionem cadit, an condemnatus in causa hæresis, à sententia contra se lata appellare possit: Arcadius & Honorius interponendæ prouocationis remedium etiam ijs indulgent, qui pro immanitate criminum ultimo supplicio addicti atq; damnati fuerint: constituentes, ut ibi diligentius examinetur, ubi contra hominis salutem per errorem uel gratiam oppressa putatur esse iustitia. Si tamen reus criminis argumentis conuictus, testibus superatus, ac uoce propria uicium scelusq; confessus fuerit, non auditur appellans, ut Constantinus Imperator constituit. Et hæc quidem in uniuersum de omnibus criminibus accipienda sunt. Sed Fridericus Imperator lege lata specialiter sanciuir, ne eorum appellationes, quæ in causa hæresis interpositæ fuerint, siue ut hæretici, siue ut credentes eis, siue ut fautores, receptatores & defensores eorum, condemnati fuerint, recipiantur. Dominicus de Sancto Geminiano eius constitutionis uerba refert in hunc modum. Omne insuper appellationis siue proclamationis beneficium, ab hæreticis, receptatoribus & fautoribus eorum penitus amouemus. Quam constitutionem Bonifacius Papa VIII. confirmat his uerbis. Leges quasdam per Fridericum olim Romanorum Imperatorem tunc in deuotione Romanæ persistentem Ecclesiæ promulgatas approbantes, & obseruari uolentes, uniuersos sæculi potestates, & dominos temporales, ac prouinciarū, terrarum, ciuitatum, aliorumq; locorū Rectores requirimus & monemus, ut de hæresi à diocesano Episcopo, uel Inquisitore, seu Inquisitoribus condemnatos, sibi relictos statim recipiāt, indilate animaduersione debita puniendos: non obstantibus appellationibus, seu proclama-

L. addictos C.
de appel. l. ad-
dictos. C. de
Episc. and.

L. 2. C. quorū
appel. non re-
cipiuntur.

Verba Consti-
tutionis Fride-
rici Imp.

c. ut inquisi-
tiouis. de hæ-
ret. lib. 6.

tionibus prædictorum nequitiae filiorum: Cum tam secundum ordinationem prædecessorum nostrorum, quam secundum legem Imperialem appellationis & proclamationis beneficium expresse sit hæreticis & credentibus, ac eorum receptatoribus, fautoribus & defensoribus interdictum. Hæ autem constitutiones tum demum locum habent, si uel per confessionem rei, uel per legitimas probationes, & indubitata iudicia, ac argumenta cõdemnatum constiterit esse hæreticum, credentem, fautorem, receptatorem, uel defensorem: nam tunc appellans non auditur. Sin uero non constiterit eum esse talem, non est ei beneficium appellationis auferendum. Neq; enim cuiquam deneganda est legitima defensio, maximè in tanto crimine, in quo cautè procedendum est. Et ita Dominico placet. Cæterum omnia hæc de ea appellatione intelliguntur, quæ lata definitiua sententia, interponitur. Nam ab interlocutorijs in processu accusationis uel inquisitionis latis non prohibentur, si qui grauati & oppressi fuerint, appellare. Siquidem oppressi dicuntur, qui ante sententiam definitiuam fuerint grauati. Omnis autem oppressus liberè sacerdotum, si uoluerit, appellet iudicium, & à nullo prohibeatur, sed ab his fulciatur, & libere-
tur, & audiatur, ut inquit
Anacletus Papa.

De hære-

Determinatio huius questionis.

Domi. in c. ut inquisitionis nu. 8. de hæret. lib. 6.
c. ut officium de hæret. lib. 6. extra de excep. c. cum inter. c. nō ita. 2. q. 6.

261

DE HAERETICIS ET SCHISMATICIS LIBER QUINTVS, QVI EST DE POENIS HÆRETICORVM.

De poenis hæreticorum, Caput I.

Diximus superiori libro, quomodo in causa hæresis procedendum sit, quomodo hæretici condemnandi, & quæ ratione contra eos exequenda sententia: Hoc libro de poenis hæreticorum dicemus. Erunt autè poenæ pro qualitate personarum, uel mitius uel durius cõstituendæ. Aliter enim puniendi sunt authores, aliter defensores, fautores, receptatores: aliter pauci & singuli, aliter omnes & ipsæ multitudines. In quibus omnibus ea moderatio adhibenda est, ut magis in commune prosit poena, quàm obsit. Breuiter iudex in infligendis poenis officio medici, pastoris, & holitoris utitur. Nam ut medicus languentia membra, holitor ramos marcentes, pastor pecus morbidum sanare: & ille quidem in corpore, alter in arbore, tertius in grege, quod languet conseruare, & sanitati & uigori restituere curant, si salutis recuperandæ & conseruandæ spem aliquam superesse uiderint. Sin uero corpori, arbori, & gregi, ex languore membri, rami, & pecoris, periculum imminere uiderint, ille membrum resecat, hic raram abscindit, tertius pecus ex grege eijcit: ne corpus, arbor, & grex, quorum partes sunt, pereant. Ita & iudex hæreticum, de quo sanando & ad unitatem Ecclesiæ reuocando spem habet, primum admonitionibus, doctrina, & quibuscunq; alijs modis, ab errore ad unitatem Catholicam reducere debet: Sin uero de ipsius salute desperet, & insuper periculum sit, ne huiusmodi malum latius serpat, & alia quoq; membra, totumq; adeo Ecclesiæ corpus contagione inficiat, tum profecto curare debet, ut huiusmodi membrum à toto corpore resecat. Et hoc est quod ante diximus, primum mansuetudinem, & illa nihil proficiente, tum adhibendam esse seueritatem. Hanc in facinorosos animaduertendi rationem, sancti patres præscribunt. Corripiantur, inquit Augustinus, à præpositis suis subditi correctionibus de charitate uenientibus, pro culparum diuersitate diuersis uel minoribus uel amplioribus. Quia & ipsa, quæ damnatio nominatur, quam facit Episcopale iudicium (qua poena in Ecclesia

Poena ex qualitate personarum diuersificatur.

Iudex in puniendo uti debet officio Medici Pastoris et holitoris.

Officiū Iudicis erga hæreticum.

c. corripiantur 24. q. 3.

Excommunicatio hæretico inflicta potest esse Deus per poenitentiam salubrem facere.

nulla

nulla maior est) potest, si Deus uoluerit, in correctionem saluberrimam cadere atq; proficere. Neq; enim scimus quid cōtingat sequenti die, aut ante finem uitæ huius, nec de aliquo tali desperandum est, aut contradici Deo potest, ne respiciat, & det pœnitentiam, & accepto sacrificio spiritus contribulati, cordisq; contriti à reatu (quamuis iustæ damnationis) absoluat damnatum, quem ipse non damnat. Pastoris tamen necessitas habet (ne per plures serpat dira contagia) separari ab ouibus sanis morbidam, ab illo (cui nihil est impossibile) ipsa forsitan separatione sanandam. Item Prosper, Ecce autem crimina quorumlibet, si ipsis criminosis confiteri nolentibus, undecunq; claruerint, quæcunq; non fuerint pœnitentiæ leni medicamento sanata, ueluti igne quodam piæ increpationis urenda sunt, & curanda: Quod si nec sic quidem æquanimiter sustinentis ac piæ increpantis medela processerit, tum eis, qui diu portati, & salubriter obiurgati, corrigi noluerint, tanquam putridæ corporis partes debent ferro excommunicationis abscindine sicut caro morbis emortua (si abscissa non fuerit) salutē reliquæ carnis, putredinis suæ contagione corrumpit. Ita isti, qui emendari despiciunt, & in suo morbo persistunt, si morbus deprauatis in sanctorum societate permanserit, eos exemplo suæ perditionis interficiant. Et de hæreticis obduratis & incorrigibilibus Hieronymus, Resecandæ sunt (inquit) putridæ carnes, extinguenda fauilla, & scabiosa ouis à caulis repellenda: ne rota domus massa corpus & pecora ardeant corrumpan- tur, putrescant, intereant. Arrius in Alexandria una scintilla fuit, quoniam non statim oppressus est, per totū orbem eius flamma populata est. In puniendis igitur personis hæreticorū hic ordo seruandus est, ut primum in hæresum nouarum authores & inuētores, & ueterum resuscitatores animaduertatur: his enim punitis, facile deceptorum multitudo reuertitur. Ideo enim magistri hæreticorum percutiuntur, ut salui fiant discipuli, inquit Hieronymus in Amos prophetam. De quibus illud prophetæ accipiendum est. Et erit quasi damula fugiens, & quasi ouis: & non erit qui congreget: unusquisq; ad populum suum reuertetur, & singuli ad terram suam fugient. Quo loco Hieronymus. Magistri, inquit, hæreticorum damulæ sunt, discipuli grex ouium, quasi bruta animalia, hinc atq; illinc errantia, & non habent qui eos dirigant, ne habent eum, de quo scriptum est. A Domino gressus hominis dirigitur. Hii liberati à magistris pessimis, conuertentur ad populum suum, & singuli ad terram suam fugient, id est, ad unitatem Catholicæ conuertentur. Et de schismaticorum magistris intelligitur illud Amos prophetæ. Et succendam ignem in muro Rabbath, & deuorabit ædes eius in ululatu in die belli, in turbine, in die cōmotionis, & ibit Melchon in captiuitatem, ipsi principes eius simul, dicit Dominus, Rabbath multitudo à schismaticis.

e. ecce. 24. q. 3.
Quando tan-
dem utendum
est ferro ex-
cōmunicā-
tionis.

e. resecandæ.
24. q. 3.

Primum pu-
niendi sunt
inuentores aut
resuscitatores
hæresum.

Isa. 13.

Proverb. 16.

Amos 2.

maticis decepta, Melchon author sedicionis est, principes eius sectatores. Redactis igitur in captiuitatem authoribus et schismaticis, & eorum fautoribus: multitudo ipsa, quæ ab Ecclesia diuisa & separata fuerat, unitati eiusdem reconciliabitur. Tunc fiet illud, quod de reuertente olim multitudine deceptorum in Aphrica narrat Beatus Augustinus. Nempe, uidebimus in Christi pace læticias, frequētias, alacritates, & ad hymnos audiendos & canendos, & ad uerbū Dei audiendum celebres, hilaresq; conuentus multorumq; in eis cum magno dolore recordationem præteriti erroris, & cum gaudio cōsiderationem cognitæ ueritatis, & cum indignatione & detestatione nemendacium magistrorum.

De uindicta diuina in hæreticos. Cap. II.

Oene in hæreticos statuta, quæda diuinæ sunt, quædam humana: Diuinæ quidē, Nā & ipse Dominus irridebit eos, & subsannabit eos, & tūc loquet ad eos in ira sua, & in furore suo cōturbabit eos, ut & diuina lege sancitur, & prophetica & Apostolica uoces testantur. Diuina lex est in Deuteronomio. Si tibi uult persuadere frater tuus, filius matris tuæ, uel filia, siue uxor quæ est in sinu tuo, aut amicus quem diligis ut animam tuam, clam dicens, Eamus, & seruiamus dijs alienis, quos ignoras tu & patres tui, cunctarum in circuitu gentium, qui iuxta uel procul sunt, ab initio usq; ad finem terræ: non acquiescas ei, nec audias, necq; parcat ei oculus tuus, ut miserearis & occultes eum, sed statim interficias. Sit primum manus tua super eum, & post te omnis populus mittat manum, lapidibus obrutus necabitur: quia uoluit te abstrahere à domino Deo tuo, qui eduxit te de terra Ægypti, de domo seruitutis: ut & omnis Israël audiens timeat, & nequaquā ultra faciat quippiam huius rei simile.

Propheticum oraculum ita habet. Falso prophetæ isti uaticinantur in nomine meo: non enim misi eos, & non præcepi eis, necq; locutus sum ad eos: Visionem mendacem, & diuinationē fraudulentam & seductionem cordis sui prophetant uobis. Ideo hæc dicit Dominus de prophetis, qui prophetant in nomine meo mendacium. Erūt proiecti in uisus Hierusalem, & conculcatio omnium piæ consentientium me, & non erit qui sepeliat eos. Et alius propheta. Diuisum est cor eorum, nunc interibunt, Ipse confringet simulachra eorum, & depulabitur aras eorū, quia tunc dicent, Non est rex nobis: Non enim timemus Dominum &c. Et infra. Ad iracundiam me prouocauit Ephraim in amaritudinibus suis, & sanguis eius super eum ueniet, & opprobrium illius restituet ei Dominus. Vbi in expositione sua sic ait Hieronymus. Semper enim ad iracundiam prouocant clementem Dominum, & qui mauult pœnitentiam peccatoris, quam mortē duricia

Textus legis
Diuinæ.
Deut. 17.

23. q. 4. c. Est
iniusta.

Hiere. 14.

Osee. 10.
idem c. 13.
lib. 3. in cōmēt.

Abacuc. 2.
Lib. 1. commēt.

ricia cordis sui compellunt: & sanguis eorum, quo & suum & multorum effuderunt sanguinem, ueniet super caput eorum: & opprobria, quibus Dominū blasphemauerunt, restituet eis Dominus &c. Et alius item propheta. Ve ei (inquit) qui multiplicant non sua, Vsq; quo & aggrauat contra se densum lutum: Numquid non repente consurgent qui mordeant te: &c. Vbi rursus Hieronymus hæc de hæreticis dicta esse affirmat. Ipsi siquidem uerè multiplicant nō sua, & quasi grauisimum lutum, & ponderosam torquem, qua pertrahantur ad pœnas, sibi congregantes, spoliant gentes multas, & effundunt sanguinem hominū, & impietatem exercent in Ecclesiam, & in omnes habitatores eius. Sed reliqui populi, Ecclesiastici uidelicet uiri, qui non fuerunt eorum errore decepti, subito consurgent & euigilabunt quasi de graui somno, mordebunt eos, & insidiabuntur illis, & habebunt eos in prædam. Deniq; idem Hieronymus in pœnam hæreticorum adducit illud Esaiæ terribile testimonium. Væ qui condunt leges iniquas, & scribentes iniustitiam scripserunt, ut opprimerent in iudicio pauperes, & uim facerent causę humilium populi mei, ut essent uiduæ præda eorum, & pupillos diriperent. Quid facietis in die uisitationis & calamitatis de longe uenientis? Ad hæc sic ait Hieronymus. Omnis enim hæreticus scribit iniquitatem, ut pauperes & humiles populi decipiat, uiduas & pupillos diripiat. Qui enim diues est (de quo legimus, Redemptio animæ uiri, propriæ diuitiæ, non sustinet cōminationem) non cito ab eis capitur. Pauper autem, & qui humilis est & paruus in populis, cito ab eis scandalizatur. Vidua quoq; quæ perdiderit Deum, & pupillus qui patrem amiserit creatorem: De quo scriptum est: Qui te genuit dereliquisti, & oblitus es Dei creatoris tui: facile supplantantur. Quid igitur facient in die iudicij, cum tantos deceperint: & calamitatis de longe uenientis? Sicut enim ad iustum uirum dicitur. Propè est uerbum in ore tuo: Et in alio loco. Regnum Dei intra uos: Sic hæreticorum calamitas de longe ueniet, multo eis tempore præparata. Ad quem confugient, cum fictum habeant Deum? Cui traderet gloriam suam, cum simulata sint omnia? Nec poterunt euadere uincula, cum plurimos ligauerint. Et tantum ex Prophetis de diuina in hæreticos pœna. Audiamus iam Apostolicam uocem. Fuerunt uerò & pseudoprophete (inquit Petrus Apostolus) in populo, sicut & in uobis erunt magistri mendaces, qui introducent sectas perditionis, & eum qui emittit eos Deum negat: superducentes sibi celerem perditionem. Et multi sequentur eorum luxurias, per quos uia ueritatis blasphemabitur: & in auaritia fictis uerbis de uobis negociabuntur. Quibus iudicium iam olim non cessat: & perditio eorum non dormitat. Si enim Deus angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in Tartarū tradidit cruciandos, in iudiciū reseruari: Et originali mundo non

Hiero. li. 4. cō
mēt super Esai
am c. 10.

Proverb. 13.

Deut. 32.

Rom. 10.

Luc. 17.

2. Petri. 2.
Iudicium Dei
in pseudopro-
phetas.

non pepercit: sed Octauum Noe iustitiæ Præconem custodiuit, diluuium mundo impiorum inducens: & ciuitates Sodomorum & Gomorreorum in cinerē redigens, euerfione damnauit: exemplum eorum, qui impiè acturi sunt ponēs: & iustum Loth oppressum à nephandorū iniuria & luxuriosa conuersatione eripuit: aspectu enim & auditu iustus erat habitans apud eos, qui de die in diem animam iustam iniquis operibus cruciabant: Nouit Deus pios de tentatione eriperē, Iniquos uerò in diem iudicij reseruare cruciandos. Et Iudas Apostolus de eisdem loquens, Prophetauit autem, inquit, de his septimus ab Adam Enoch dicens. Ecce ueniet Dominus in sanctis milibus suis facere iudicium contra omnes, & arguere omnes de omnibus operibus impietatis eorum, quibus impiè egerunt, & de omnibus duris, quæ locuti sunt aduersus Deum, peccatores impij.

Genes. 7.

Genes. 19.

De pœnis Canonicis hæreticorum, Cap. III.

Manarum pœnarum in hæreticos constitutarum, quædam Ecclesiasticæ sunt siue Canonice, quædam Ciuiles, & quædam mixtæ: & inter has quædam ad honores & existimationem, quædam ad bona, quædam ad corporalem coërcionem spectant. Nam in his ferè generibus omnis cognitio uersatur, ut Calistratus iureconsultus docet. Sunt igitur pœnæ Canonice, quas sacri Canones sanxerunt, ut excommunicatio, Ecclesiasticæ sepulturæ priuatio: dignitatum, beneficiorum et officiorum Ecclesiasticorum destitutio, Ciuiles sunt, quas leges ciuiles statuerunt, siue ciuiles siue criminales, ut interdictio priuilegiorum & beneficiorum iuris, multæ pecuniariæ, exilium, ultimum supplicium, Bannum. Mixtæ sunt, quas communiter sacri Canones & leges imperatorie constituerunt, ut bonorum confiscatio, fidelitatis subditorum relaxatio, infamia, interdictio tam Ecclesiarum quam actuum Ecclesiasticorum. Inter pœnas igitur Canonicas, prima & præcipua est Excommunicatio, de qua ita constituit Innocentius Papa III. Excommunicamus itaq; & anathematizamus omnem hæresim extollentem se aduersus hanc sanctam Orthodoxam & Catholicam fidem, quam superius exposuimus: condemnantes uniuersos hæreticos, quibuscunq; nominibus censeantur. Item Gregorius Papa IX. Excommunicamus (inquit) & anathematizamus uniuersos hæreticos, Catharos, Patharenos, pauperes de Lugduno, Passaginos, Thossepinios, Arnoldistas, Spectronistas, & alios quibuscunq; nominibus censeantur: facies quidem habentes diuersas, caudas autem ad inuicem colligatas, quia de uanitate conueniunt in idipsum. Anathema & excommunicatio non differunt re ipsa, sed forma tantum & solennitate. Veteres anathema

Multiplex ge-
nus pœnarū
in hæreticos.

1. cognitionum
in princip. ff.
de uar. & ex-
tra ord. cri.

2. excommuni-
camus. 1. in
princip. de hæ-
ret.

Actiōe 1. Sya-
nodi Quintæ.

anathema in hunc ferè modum pronunciare solebant. Sint ergo. N. & N. & ipsorum impium dogma cum communicantibus ipsis, anathema, & anathema à patre, & filio, & sancto spiritu, in cælo & in terra, & in isto sæculo & in futuro. Debent autem duodecim sacerdotes Episcopum circumstare, & lucernas ardentis in manibus tenere, quas in conclusione anathematis uel excommunicationis pronuncere debent in terram, & conculcare pedibus, deinde epistola per parochias mittatur, continens excommunicatorum nomina, & causam excommunicationis. Item de eadem re Aurasicum Concilium. Canonica instituta, & sanctorum patrum exempla sequentes, Ecclesiarum Dei uiolatores, autoritate Dei & iudicio sancti spiritus, à gremio sanctæ matris Ecclesiæ & à consortio totius Christianitatis eliminamus, quousq; resipiscant, & Ecclesiæ Dei satisfaciant. De pœna autem, qua hæretici à dignitatibus, beneficijs, & ordinibus, et officijs Ecclesiasticis repelluntur, ita sanxit Gregorius Papa IX. Hæretici autem, credentes, receptatores, defensores, & fautores eorum, ipsorumq; filij usq; ad secundam generationem, ad nullum Ecclesiasticum beneficium seu officium publicum admittantur. Quod si secus actum fuerit, decernimus irritum & inane. Quo loco per generationem secundam in masculina linea primum & secundum gradum accipimus. In fœminina autem & materna linea, huiusmodi constitutio ad primū tantum gradum extenditur, ut Bonifacius Papa VIII. declarat. Præterea eadem constitutio, de filijs & nepotibus hæreticorum, credentium, & aliorum huiusmodi, qui tales esse uel tales etiam decessisse probantur, intelligendum esse uidetur. Non autē illorum quos emendatos esse constiterit & reincorporatos Ecclesiæ unitati, & pro culpa huiusmodi ad mandatum Ecclesiæ penitentiam recepisse, quam ipsi uel iam perceperunt, uel humiliter persequutioni eius insistant, uel parati fuerint ad recipiendam eam. Sed & qui precibus hæreticorum beneficia fuerint adepti ea perdunt, ut in eodem Canone sequitur. Ad hæc quoscunq; uiros Ecclesiasticos, qui ad preces huiusmodi pestilentium personarum, dignitates, personatus, & quæcunq; alia Ecclesiastica beneficia sunt adepti, ex nunc priuamus taliter acquisitis, uolentes quod tales, & careant habitis perpetuo: & si receperint illa scienter, ad alia uel similia nequaquam in posterum admittantur. Alia pœna Canonica in hæreticos statuta est, ut ipsis et eorum fautoribus, in huiusmodi crimine decedentibus, sepultura negetur, neq; oblatio pro ipsis fiat aut oratio.

Omnes

Omnes Ecclesias & Ecclesiasticos actus, hæreticis & schismaticis esse interdictos, Caput IIII.

Atholicis hæc propria sunt, Ecclesias ædificare, & habere, de religione disputare, docere Catholicam fidem, Episcopos creare, & alios ordines conferre, & in alijs etiam rebus Ecclesiasticam Iurisdictionem exercere, & si qua sunt similia, ad Ecclesiasticarum rerum dispensationem pertinentia. Hæc autem omnia tam sacris canonibus quam legibus ciuilibus, hæreticis sunt interdicta. Neq; enim ullam in Ecclesia potestatem aut iurisdictionem habet, ut qui ab unione Ecclesiæ sunt separati. De quibus dicitur. *1. Ioan. 2.* Ex nobis exierunt, sed non fuerunt ex nobis, si enim fuissent ex nobis, mansissent utiq; nobiscum. Item, Qui non est mecum, aduersum me est: & qui non mecum colligit, spargit. Item, si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & publicanus. Si autem qui Ecclesiam contemnunt Ethnicus & publicanus habentur, multo magis utiq; rebelles & hostes, falsa altaria, & illicita sacerdotia, & sacrificia sacrilega, & nomina adulterata fingentes, inter hæreticos necesse est, cõputentur, ut inquit Cyprian. Itaq; hæretici in Ecclesia neq; ligandi neq; soluendi potestatem habent. De qua re Alexander Papa II. Valeriano Episcopo & martyri, in hunc modum rescribit. Qui ex corde suo nouam heresim confinxerit, ex quo talia prædicare cœpit, neminem damnare potuit: quia nec potest deicere quenquam iam prostratus, ligandi namq; uel soluendi potestas, ueris non falsis sacerdotibus à Domino tradita est. Apostolis enim dicturus, quorum peccata. &c. præmisit. Accipite Spiritum Sanctum: ut euidenter cunctis ostenderet, eum qui Spiritum Sanctum non habet, peccata non posse tenere, uel remittere. Porro Spiritum Sanctum nemo nisi intra Ecclesiam accipit, quia & ipsam unitatem per gratiam accipit, unde non nisi congregatis in unum dictum est. Accipite Spiritum Sanctum, Nec nisi super congregatos in unum in die Pentecostes descendit Spiritus Sanctus. Sicut autem extra Ecclesiam non accipitur, ita etiam extra eam nihil operatur. Cum ergo (sicut Apostolus ait) Spiritus sanctus postulet, Spiritus Sanctus impetret, extra Ecclesiam nec impetrare facit, nec postulare. Vnde Dominus dicturus, quodcunq; petieris &c. præmisit. Si duo ex uobis consenserint super terram de omni re &c. Et iterum, Vbi duo uel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi ego sum in medio eorum: Nimirum cunctis ostendens, se non habitare in cordibus eorum, qui superbix singularitatem sequuti, à corporis Christi compage semetipsos abrumpunt, in quibus autem Christus non habitat, in eis spiritus sanctus, mentium scissuras refugiens, locum non habet. Cum ergo peccata dimittere, uel tenere, excommunicare, uel reconciliare, opus sit Spiritus Sancti, & uirtus Christi, apparet

Z ij quod

c. debent. 11. q. 3.

c. canonica, 11. q. 3.

Priuatio beneficiorum Ecclesiasticorum.

c. 2. §. hæret. & §. adhæc. de hæret. li. 6.

c. statutum. de hæret. li. 6.

c. quicunq; §. ad hæc. de hæret. li. 6.

1. Ioan. 2.

Luc. 11.

Matth. 18.

lib. 4. epistolarum Epist. 6.

c. audiuimus

24. q. 2.

Nullas hæreticis est ligandi aut soluendi potestas.

Ioan. 20.

Extra Ecclesiam nihil operatur Spiritus Sanctus.

1. Cor. 10.

Ioan. 15.

Matth. 18.

quod hi qui extra Ecclesiam sunt, nec ligare possunt, nec soluere, nec reconciliando Ecclesiasticæ communioni reddere, nec excommunicando eius societate priuare: Qua ipsi, hæresi uel schismate polluti, siue sententia norati, penitus carere probatur. Vnde cum omnibus discipulis parem ligandi atq; soluendi potestatem Dominus daret, Petro pro omnibus & præ omnibus, clauis regni cælorum se daturum promissit, dicens. Tibi dabo clauis regni cælorum. Quicumq; ergo ab unitate Ecclesiæ, quæ per Petrum intelligitur, fuerit alienus, excommunicari potest, consecrare non ualet, excommunicationis uel reconciliationis potestatem non habet. Item Celestinus Papa, orientalibus Episcopis scribens, ait: Si quis ab Episcopo Nestorio, uel ab alijs qui eum sequuntur, ex quo talia prædicare cœperunt, uel excommunicatus uel exutus est seu Antistitis seu Clerici dignitate, in nostra hunc communionem durasse, & durare manifestum est: nec iudicamus eum esse remotum, quia non poterat quenquam eius remouere sententia, qui iam se præbuerat ipse remouendum: Nec deijcere quenquam possunt ipsi iam prostrati. Proinde irritum est & inane, quicquid hoc modo ab hæreticis attentatum fuerit, ut Marcellus Papa definit. Nequaquam, inquit, quod contra Euangelicam, uel propheticam, uel Apostolicam doctrinam constitutionem uel eorum, siue sanctorum patrum actum fuerit, stabit: & quod ab infidelibus uel hæreticis factum fuerit, omnino cassabitur. Sic Athanasij aliorumq; Catholicorum Episcoporum depositiones, quas ab Arrianis passi fuerant, à Iulio Pontifice: Et excommunicatio à Dioscoro in Leonem Papam lata, à Concilio Chalcedonensi: & multa alia hæreticorum iudicia à Sanctissimis Pontificibus & sacrosanctis Concilijs, cassata reperiuntur. Sed audiamus de eadem re leges Ciuiles Imperatorum. Ac primū quidem Theodosius & Valentinianus constituerunt, hæreticos etiā nomine Christianorum esse denudandos, & ab authoribus & magistris suis denominandos, ut ab Arrio Arrianos, à Nestorio Nestorianos &c. dignum esse rati, ut quorū scelus in deserendo Deū imitati fuerint, eorū quoq; uocabulū sortiātur. Immo nec aliqua hæreticorum nominum in disputationibus honorifica mentio fieri debet. De Ecclesijs autem, & sacris conuentibus, & ministerijs hæreticis interdictis, tales ferè extant Imperatorum leges. Nullis hæreticis (inquit Gratianus, Valentinianus, & Theodosius) ministeriorum locus, nulla ad exercendam animi obstinationis dementiam pateat occasio. Arceantur cunctorum hæreticorum ab illicitis congregationibus turbæ, unius & summi Dei nomen ubiq; celebretur: Nicæne fidei dudum à maioribus tradite, & diuinæ religionis testimonio atq; assertionem firmatæ obseruantia, semper mansura teneat. Et post pauca. Qui uerò non iisdem inseruiunt, desināt affectatis dolis alienum ueræ religionis nomen assumere, & suis apertis criminibus denoten-

c. dit. 24. q. 1. et seq.

Nulla hæreticis potestas deponendi aut excommunicandi Catholicos.

l. damnato C. de heret.

l. 2. c. de sum. trin. et fid. Ca. tho.

denotentur ab omni submoti, Ecclesiarum limine penitus arceantur: cum omnes hæreticos illicitas agere intra oppida congregationes uetemus, ac si quid eruptio factiosa tentauerit, ab ipsis etiam urbium mœnibus exterminato furore propelli iubemus, ut cunctis Orthodoxis Episcopis, qui Nicænam fidem obtinent, Catholicæ Ecclesiæ toto orbe reddantur. Item Arcadius & Honorius, Cuncti hæretici procul dubio nouerint omnia sibi loca adimenda esse, siue sub Ecclesiarū nomine teneantur, siue diaconica appellentur, uel etiam decanica, siue in priuatis ædibus uel locis huiusmodi cœtibus copiā præbere uidentur, his ædibus uel locis priuatis Ecclesiæ Catholicæ uendicandis. Ad hoc interdicitur his omnibus, ad letaniam faciendam noctu uel die prophanis coire conuentionibus, statuta uidelicet condemnatione centum librarum auri contra magistratum, si quid huiusmodi fieri uel in publicis uel in priuatis ædibus concedatur. Itē, Valentinianus & Martianus. Vniuersi, inquit, Apollinaristæ, & Eutichianistæ, non Ecclesias, non monasteria sibi construunt, non parafynaxim & conuenticulam tam diurnam quam nocturnam non contrahant, neq; ad domum, neq; ad possessiones cuiuscūq; neq; ad monasterium, uel quemcūq; alterū locum operaturi sectæ funestissimæ congregentur. Quod si hoc fecerint, & hoc factū domino uolente constitit, post rem in examine iudicis approbatā: domum uel possessionem, in qua conuenerunt, uel monasterium, eius ciuitatis Orthodoxæ Ecclesiæ, in cuius territorio est, iubemus addici: Si uerò ignorante domino, sciente uerò eo, qui pensionem eius domus exigit, uel actore uel conductore prædij, parafynaxim & conuenticulam interdictā collegerint, conductor uel procurator, siue actor, uel quicumq; eos in domū uel in possessiones, uel in monasterium receperint, ac passi fuerint sectas illicitas parafynaxis cōuentusq; celebrari: si uilis & abiectæ conditionis sunt, fustibus publice, & in poenam suam, & in aliorum coërceantur exemplum. Si honestæ uerò personæ sunt, decem libras auri multæ nomine fisco nostro cogantur inferre. Idem de prædij, in quibus Ecclesiæ uel oratoria Catholicorū constituta sunt, ab hæreticis emptis, aut alio quocūq; titulo acquisitis ita constituunt. Si quis Orthodoxæ religionis emptione uera uel fictitia, uel quocunq; alio iure, uel titulo prædia & possessiones resq; immobiles, in quibus Orthodoxæ fidei Ecclesiæ uel oratoria constituta sunt, in hæreticæ sectæ, & contraria Orthodoxæ fidei sententem quacūq; personam trāsferre uoluerit, nullam huiusmodi, uel inter uiuos habitam, uel secreto iudicio compositam, ualere uolumus uoluntatem, etiamsi ab Orthodoxæ fidei uel uenditore uel quocunq; modo alienatore commenticio, sub qualibet occasione fuerit assignata, sed irrita omnia huiusmodi documēta, & tanquam penitus nec scripta essent censemus. Hęc enim prædia et possessiones,

l. 3. c. de heret.

l. cuncti. c. de heret.

l. quicumq; q. uniuersi. c. de heret.

l. si quis c. de heret.

quæ in hæreticas personas quocumque modo translatae fuerint uel collatae, fisci nostri iuribus decernimus uēdicari. Siue enim apud dominos possessores uel Orthodoxos ea prædia maneant, seu ad fisci nostri iura peruenerint, necesse est, in his Ecclesias & oratoria constituta diligentius & sollicitius instaurari: Nostræ cum Serenitatis undique ad hunc exitum prouidentia ducit, + & omnipotentis Dei templa, in quibus nostræ fidei instituta perdurant, cultu assiduo per omnia sæcula + redituua seruentur. Nec enim dubitari potest, quod si in hæreticos tales ueniant possessiones, in quibus ueræ fidei Ecclesiæ uel oratoria constituta sunt, & integritas colitur, omnimodo ab his deferi atque destitui, & omni cultu uacare, omnibus sacris & solitis uidiuari mysterijs, omni splendore priuari, nullis populorum conuentionibus, nullis Clericorum obseruationibus celebrari, & ex hoc sine dubio quidem easdem Ecclesias perire, ruere, complanari. Nec enim de earum instauratione hæretici potuerunt aliquando cogitare, quas penitus esse uolebant. Atque in hoc melioris conditionis sunt Iudæi quam hæretici. Et si enim legibus ciuilibus cautum est, ne qua Iudaica synagoga in nouam fabricam surgat, tamen non prohibentur ædificia priuata habere, in quibus habitare & ritus suos, citra tamen Christianæ religionis contemptum, exercere possunt, quæ instar priuatorum oratoriorum sunt, quæ eis nullo modo interdicta sunt, ut elegantissimè in quodam consilio suo scribit Baldus. De religione permissum est Catholicis disputare, non quidem omnibus, sed ijs, quibus ex officio incumbit, nec ut semel definita in dubium reuocent (id enim omnibus modis prohibita est, ut sæpe diximus:) Sed ut ea sua quoque assertionem confirmant, & his contrarios hæreticorum errores confutent. Huiusmodi autem disputatio hæreticis omnibus modis interdicta est, ut iidem Valentinianus & Martianus constituerunt. Nulli insuper, inquit, Eutichianistæ, uel Apollinaristæ publicè uel priuatim aduocandi, coetus & circulos contrahendi, & de errore hæreticorum disputandi, ac peruersitatem facinorosi dogmatis afferendi tribuatur facultas. Sed nec docere possunt: Qui enim illicita docere tentauerint, ultimo supplicio coërentur. Eos uero qui discendi studio adierint, de infamata hæresi disputantes, decem librarum auri, quæ fisco nostro inferendæ sunt, iubemus subire dispendium. Ita enim materia subtrahetur erroris, si peccatorum & doctor defuerit, & auditor. Postremò Episcopos consecrare & ordines conferre hæreticis interdictum est legibus ciuilibus. Sic enim habet lex Valentiniani & Martiani, Apollinaristis & Eutichianistis Episcopos uel presbyteros, uel alios Clericos creare & habere prohibemus. Scientibus tam his Eutichianistis, & Apollinaristis, qui ausi fuerint cuiquam Episcopi uel presbyteri uel Clerici nomen imponere, quam his qui passi fue-

runt

runt sibi nomen sacerdotale retinere, poenam exilij cum facultatum suarum amissione se subituros. Iidem de iisdem rescribentes Palladio præfecto prætorio, Valentiniano præfecto Illyrici, Tatiano præfecto urbis, Vincomalo magistro officiorum. Quos, inquit, uenerabiles parentum regule, id est, Ecclesiastici Canones, & principum diuorum sacratissima scita condemnant, nullum Episcopum, nullum habere presbyterum, nullos habere uel appellare Clericos, ipsum Eutichen nomine presbyteri (quo & indignus & spoliatus est) in totum carere: si qui tamen contra definita nostra presbyteros, ceterosque Clericos ausi fuerint creare, tam factos quam faciētes uel præsumentes sibi Clericorum gradum, bonorum amissione percussos, exilio perpetuo præcipimus contineri. Eadem confirmantur lege Theodosij, Valentiniani, & Gratiani, quæ sic habet. Nemo ulterius conetur, quæ repperit, profana præcepta uel docere uel discere: Nec Antistites eorundem audeant fidem insinuare, quam non habent, & ministros creare, quod non sunt.

L. 2. C. de hæret.

An bona hæreticorum iuste à Catholicis uendicari, & possideri possint. Caput V.

De bonis hæreticorum illud dubitatum est, num à Catholicis ab eis auferri & iuste possideri possint: Breuis est responsio, hæreticos iure diuino tanquam indignos omnibus bonis suis spoliandos esse. Hanc sententiam confirmat Augustinus his uerbis: Et quauis, inquit, res quæque terrena rectè à quoquam possideri non possit, nisi uel iure diuino, quo cuncta iustorum sunt, uel iure humano, quod in potestate Regum est terræ, Idcoque res uestras (ad Vincentium, Donatistam & Rogatistam loquitur) falso appellatis, quas nec iuste possidetis, & secundum leges Regum terrenorum amittere iussi estis, frustra dicatis, nos eis congregandis laborauimus, cum scriptum legatis, Labores impiorum iusti edent. Et alio loco. Si autem consideremus, quod scriptum est in libro sapientia. Ideo iusti tulerunt spolia impiorum. Item quod legitur in prouerbis. Thesaurizantur autem iustis diuitiæ impiorum: Tunc uidebimus non esse quærendum qui habeant res hæreticorum, sed qui sint in societate iustorum. Et si autem hæretici se iustos esse gloriari solent, tamen minimè iusti sunt. Dominus enim Christus & iustus est, & iustificans, nos autem iustificati gratis per gratiam ipsius: non autem iustificat nisi corpus suum, quod est Ecclesia, nec iusti esse possunt, qui ab hoc corpore sunt separati. Quemadmodum enim membrum, si præcidatur ab hominis uiui corpore, non potest tenere spiritum uitæ: sic homo qui præciditur de Christi iusto corpore, nullo modo

c. si de reb. 23.

q. 7. Aug. epist. 48

Sapient. 10.

Prouerb. 11.

Hæretici non sunt iusti, qui extra Ecclesiam sunt.

Z iij potest

+ ut

† redituua

l. fi. C. de Iudæis.

l. Iudæos C. de Iud. Conf. 4. 29. nu. 9. quinte par.

Quomodo licet Catholicis de religione disputare.

d. l. quicumque. §. nulli insuper.

ea. l. §. eos uero.

d. l. quicumque.

potest tenere spiritum iustitiæ; etsi figuram membri teneat, quam sumpsit in corpore. Hæretici autem in Ecclesia non sunt, quomodo ergo iusti esse possunt, qui iustificatæ Ecclesiæ membra non sunt? Immo potius de ipsis dici potest, quod Apostolus de Iudæis dicit, *Rom. 10.* Quia ignorantes Dei iustitiam & suam uolentes constituere, iustitiæ Dei non sunt subiecti. Si ergo Hæretici iniusti sunt & impij, recte de ipsis etiam dicitur. Thesaurizantur iustis diuitiæ impiorum. Item, labores impiorū iusti edent. Ideo Catholici hæreticorum bona uendicare possunt, non hæretici Catholicorum, pij sunt enim Catholici, impij uero hæretici. Vnde & illud quod de die iudicij scriptum est. Tunc stabunt iusti in magna constantia aduersus eos, qui se angustiauerunt, & abstulerunt labores eorum. Non utiq; sic intelligendum est, quia stabit Chananeus aduersus Israël, cum Chananei abstulerunt labores Israël: Sed stabit Naboth aduersus Achab, quoniam labores Naboth abstulit Achab, Chananeus quippe impius, Naboth iustus. Eodem modo non stabit paganus aduersus Christianum, qui abstulit labores eius, quando Idolorum expoliata uel donata sunt templa: Sed stabit Christianus aduersus paganus, quoniam abstulit labores eius, quando martyrum prostrata sunt corpora. Sic igitur nec hæreticus aduersus Catholicū stabit, qui abstulit labores eius, quia hæreticus impius est, Catholicus iustus, qui impij labores edet. Hæc autem in hæreticis ideo permissa sunt, quia propter eorū impietate religio & fides Christiana periclitatur. Idem de Idolatriis dicendum est. Nam & Idolatria nō solum religionem ueram semper turbauit, & in maxima pericula adduxit: sed etiam & legi nature repugnat, quæ clamat, unum esse Deum. Qua ratione Israël Amorreos, Chananeos, Eueos ab eorum terris expulerunt, nimirum quia Idolatrem fuerunt. Iudæos autē aliosq; infideles, qui Idolatra non sunt, si pacifici fuerint, Catholici neq; de terris suis eiicere neq; bonis spoliare, neq; alijs contumelijs afficere possunt. Nam hæc legi charitatis repugnāt, quæ iubet ut proximos nostros diligamus. Proximi autem nostri sunt, non illi tantum, quos nobis gradus sanguinis iungit, sed omnes homines nature nostre participes. Quales sunt Iudæi, quos & ad mores bonos, & ad uitam æternā consequendam, sicut nobis, ita eorum saluti consulere debemus. Et sicut nobis subueniri optaremus, ita & ipsis subuenire, aut si facultas defuerit, subueniendi uoluntatem tenere, & eadem ratione nec expellere eos possumus ex ciuitatibus Catholicorū, & antiquis suis habitationibus. Nam quicquid possident, iure gentium possident. Vnde Honorius & Theodosius lege etiam ciuili sanxerunt, ne Iudæi cum fuerint innocentes & pacifici, conterantur. Rursus ijdem Imperatores de eadem re ita statuunt. Christianis qui uere sunt, uel esse dicuntur, specialiter demandamus, ut Iudæis ac Paganis quiete de gentibus nihil

Scabunt iusti aduersus impijs.

Sapient. 5.

3. Reg. 21.

Cur Iudæos spoliare nō debemus.

Oldrad. conf. 264.

26 dist. in de. ex tra de Iud. c. Iudæis c. sunt Iudæi c. & st. Iudæos.

l. nullus C. de Iudæis.

l. Christian. C. de paganis & sacrif. & tēpl.

nihil tentantibus turbulentum legibusq; contrarium, non audeant manus inferre, religionis autoritate abusi. Nam si contra securos fuerint uiolenti, uel eorum bona diripuerint, restituere compellantur. Extat & de eadem re Canon Leonis Papæ III. Nullus, inquit, Christianorum quemlibet Iudæorum sine iudicio terrenæ potestatis, uel occidere uel uulnerare uel pecunias eorum auferre præsumat, aut bonas quas hactenus habuerunt consuetudines immutare: præsertim in suarum festiuitatum celebratione quisquam fustibus uel lapidibus eos nullatenus perturbet, neq; aliquis ab eis coacta seruitia exigat, nisi quæ ipsi tempore præterito facere consueuerunt. Addo hic unum, quod Baldum sequens affirmat Iason. Si per principem incolis alicuius loci immunitas concessa fuerit, quod talis immunitas etiam Iudæos in eodem loco habitantes compræhendat. Sin uero non quiete degerint, sed Christianos persequantur, siue Iudæi fuerint, siue alij infideles, & bonis suis priuari & expelli ex ciuitatibus: immo & bella eis inferri possunt. Quod & idem Imperatores statuerunt. Sed ut hoc, inquit, Iudæorum personis uolumus esse prouisum: Ita illud quoq; monendum esse censemus, ne Iudæi forsitan insolescāt, elatq; sui securitate quicquā præcipites in Christianam reuerentiam ultionis admittant. Ego omnia hæc de priuatis personis, & bonis Iudæorum, & infidelium intelligo. Cæterum a Regibus & principibus, Iudæorū & gentium, omnibus modis regna & principatus per Ecclesiam & Christianos Reges auferenda esse puto. Sic Ecclesia olim Saracenis, hodie Turcis, qui terram sanctam occupant, & qui transitum ad terram sanctam Christianis prohibent, bellum indicere, & eorum regna ab ipsis tanquam impijs possessoribus, & in Christianos iustitiam facientes transferenda, recuperare potest. Qua ratione olim Iudæi regno suo expulsi fuerunt, quia dandum erat genti facienti iustitiam, & ad Christi successionem transferendum erat. Et eodem modo terræ hæreticorum Catholicis & iustitiam facientibus dandæ sunt. De qua re pulchre Augustinus. Si de rebus, inquit, uel locis Ecclesiasticis, quæ non tenetis querimini (ad hæreticos loquitur) possunt & Iudæi se iustos dicere, & iniquitatem nobis obijcere, quia locum, in quo impij regnauerunt, modo Christiani possident, quid ergo indignū, si ea quæ hæretici tenebāt, secundū parem uoluntate Domini, Catholici tenent: ad omnes iniquos & impios illa uox Domini ualet. Auferetur a uobis regnum Dei, & dabitur genti facienti iustitiam. An frustra scriptum est: Labores iniustorū pij edent? Quapropter magis mirari debetis, quod adhuc tenetis aliquid, quā quod aliquid amisistis. Item, Si qua iam præcisi possidere cœpistis, quia uobis ablata, nobis Dominus Deus dedit, non ideo concupiscimus aliena, quia illius imperio, cuius sunt omnia facta, sunt nostra, & iuste nostra sunt: uos enim utebamini ad præcisionem, nos ad unitatem. Alioqui &

c. sicut de Iud. Canon pro Iudæis.

Ias. in Rub. ff. de iust. & iur.

Lex contra in quieros Iudæos. d. l. nullus, C. de Iud.

Regna & Principatus potest Ecclesia tollere a Iudæis & a paganis aut alijs infidelibus.

c. st. de rebus. 23. q. 7. Verba Augustini quod bonis suis spoliari possint hæretici.

primo populo Dei possent illi obijcere alienæ rei concupiscentiam, qui diuina potestate ab eorum facie, qui ea terra male utebantur, expulsi sunt, & ipsi Iudæi, à quibus ablatum est regnum, secundum uerbum Domini, & datum est genti facienti iustitiam, possunt obijcere alienæ rei concupiscentiam, quia Christi Ecclesia possidet, ubi persecutores Christi prius regnabant. Cæterum hæc omnia ita demum locum habent, si bona hæreticorum à magistratibus publicis publicata fuerint. Nō enim priuati propria autoritate, nec nisi iussu aut indulgentia magistratus, bona hæreticorum inuadere aut acquirere possunt. Hoc quasi præfari de bonis hæreticorum uolui, ut intelligamus quàm iustæ sint leges tam Canonice quàm ciuiles, quæ de publicationibus & confiscationibus bonorum hæreticorum latæ sunt.

Moderatio
Legū & Canonum, de confiscandis bonis hæret.

De publicatione bonorum, quæ sunt hæreticorum.

Caput VI.

Porro de publicatione bonorum hæreticorum tales ferē extant Canones. Innocentius Papa III. ita constituit. In terris temporalī nostræ iurisdictioni subiectis, bona hæreticorum statuimus publicari, et in illis idem præcipimus fieri per potestates, & principes sæculares, quos ad id exequendum (si fortē negligentes extiterint) per censuras Ecclesiasticas, appellatione remota, compelli uolumus & mandamus, ut nec ad eos bona eorum ulterius reuertantur: Nisi eis ad cor reuertentibus, & abnegantibus hæreticorum consortium, misereri aliquis uoluerit, ut temporalis saltem pœna corripiat, quem spiritalis non corrigit disciplina. Cum enim secundum legitimas sanctiones, reis læsæ maiestatis punitis capite, bona confiscantur eorum, filijs suis uita solummodo ex misericordia conseruata: quanto magis qui aberrantes in fide Dominū uerū Dei filium Iesum Christum offendūt, à capite nostro, quod est Christus, Ecclesiastica debent distinctione præscindi, & bonis temporalibus spoliari. Cum longè sit grauius æternam, quàm temporalem lædere maiestatem. Nec huiusmodi seueritatis censuram, Orthodoxorum exhæreditatio filiorum, quasi cuiusdam miseratio nis prætextu, debet ullatenus impedire, cum in multis casibus (etiam secundum diuinū iudicium) filij pro patribus temporaliter puniantur, & iuxta Canonicas sanctiones quandoq; feratur ultio, non solum in authores scelerum, sed etiam in progeniem damnatorum. Idem in Concilio Lateranensi. Damnati uerò præsentibus sæcularibus potestatibus, aut eorum baliuis relinquatur animaduersione debita puniendi: Clericis prius à suis ordinibus degradatis, ita quod bona huiusmodi damnatorum, si Laici fuerint, confiscentur: si uerò

Argumentū
a reis læsæ
Maiestatis.

c. excommunicamus. 1. G. d. a. nati. de hæret.

Clerici,

Clerici, applicentur Ecclesijs, à quibus stipendia receperunt. Item Bonifacius Papa VIII. Bona hæreticorum ipso iure, de fratrum nostrorum consilio, decernimus confiscata. Confiscationis enim huiusmodi exequutio, uel bonorum ipsorum occupatio, fieri non debet per principes aut alios dominos temporales, antequam per Episcopum loci, uel aliam personam Ecclesiasticam, quæ super hoc habeat potestatem, sententia super eodē crimine fuerit promulgata. Item Alexander Papa III. In eo uerò casu, quo hæredes ad successionem non debent ob hæresim sui authoris admitti, non obstante, quod autore ipso uiuente non fuerit, interueniente ipsius morte, per sententiam declaratum, ad confiscationem bonorum, post mortem eiusdem nihilominus procedatur. Has constitutiones Canonicas, ciuiles quoque sanctiones recipiunt & confirmant, quibus & ipsis pœna publicationis bonorum in hæreticos constituitur. Cæterum uaria huius pœnæ exequutio est: Quemadmodū enim diuersi sunt fisci, nec una conditio & qualitas personarum, & bonorum confiscandorū, Nam alius est fiscus Ecclesiæ, alius Imperij, alius dominorum imperio subditorū: Sed & hæreticorū quidam Clerici, quidam Laici: & bonorum quædam feudalīa, emphiteotica, & beneficialia, quædam propria sunt: ita nec pœnæ huius exequendæ una ratio esse potest. Sed quā ita discernemus, Nempe si bona feudalīa fuerint emphiteotica, aut aliās talia, ut eorum proprietas ad hæreticum non pertineat, bona ipsa siue Clerici sint siue Laici, non confiscantur, sed ad dominum redeunt, à quo & apprehendi possunt, siue laicus sit, siue Clericus: & ut feudis priuatur hæreticus, sic feuda hæretico conferri non possunt, est enim eorum incapax: Sin uerò bona ipsius hæretici sunt propria, siquidem Clericus erit hæreticus, & beneficiatus, huiusmodi bona acquiruntur eius beneficio. Si non erit beneficiatus, bona ipsius acquiruntur fisco Ecclesiæ, non Imperij. Sin uerò Laicus erat hæreticus, ipsius bona fisco Imperij acquiruntur, siue domino temporali ubicunq; sita fuerint. At si in diuersis territorijs sita fuerint, diuersos fiscos habentibus, domini territoriorum singuli quæ in suis territorijs sita sunt uendicabunt. Sed quæritur, an hæretici ad Catholicam fidem redeuntes, bona sua antea confiscata recuperent. Ioanni Theutonico Glossatori placet, hæreticis reuersis bona sua ex misericordia restitui, sicut & Episcopatus, & sic hæreticos reuertentes melioris conditionis esse, quam reuersos ab hostibus. Siquidem desertor militiæ reuersus, licet ei uita donetur, tamen in insulam deportatur. Sed uerius est, redeuntem hæreticum bona non recuperare. Nam ius quæsitum fisco, sine facto suo auferri ei non potest, ut multis probat Felinus. Quam sententiam Anto. Abbas, Imol. & quidam alij confirmant: quam & nos, tanquam iuri & rationi magis consonam, sequendam esse putamus.

c. cum secundū
de hæret. lib. 6.

c. accusatus 9.
in eo. de hæret.
lib. 6.
l. manichæos
c. de hæret.

Bart. in l. 1. c.
de sum. trin. &
Phil. de franc.
in c. cum secundū
de hæret.
lib. 6.

c. excommunicamus
in prin.
circa fin. de hæret.

Bal. in l. si quis
presbyter c. de
Epi. et Cle. gl.
in c. quia diuersi
sitatem. de consec.
præbend.

Quæstio de
hæreticis restituentibus.
post bonorum publicationem.
ff. de re milita.
l. non omnes 9.
desertorem.
Ius fisco quæsitum non tollitur.

Hæreticos

Hæreticos omnibus priuilegijs, honoribus, & beneficijs iuris destitutos, & eorundem incapaces esse, Cap. VII.

l. i. c. de hære.

DE priuilegijs hæreticis adimendis ita constituit Constantinus Imperator. Priuilegia quæ contemplatione religionis indulta sunt, Catholicæ tantum legis obseruatoribus prodesse oportet. Nec sunt execrandis hominibus aliqua immunitatis beneficia præstanda, nec iustum est æqualibus cum Orthodoxis & hæreticos dignos fieri priuilegijs. Idem sanxerunt, Leo, Iustinus, & illius filius Iustinianus Imperator, ut ipsius docet eadem de re ædita constitutio. Sed nec rescripta & priuilegia specialiter ab hæreticis impetrata ualēt, sed omni firmitatis robore carēt: Immo si qua huiusmodi rescripta, per fraudem elicitæ prætulerint, & exhiberint, arreptæ huiusmodi chartæ ex eorum manibus, lacerandæ & cassandæ ad principem referantur. Neq; uerò aliter ab hoc genere hominum, quam per fraudem impetrata præsumuntur: Immo eo ipso quod ab hæreticis impetrantur, contra ius impetrata intelliguntur, igitur ualere non possunt. Quod procedit etiam, si in rescripto legibus contrarijs derogatum sit, ut Paulo de castro placet, & Alciatus ea ratione approbat, quia clausulæ derogatoriæ non tollunt ea, quæ in Concilijs generalibus statuta sunt. Atq; ex hoc sequitur, rescripta & priuilegia esse nulla, quibus hæreticis collegia, et uniuersitates studiorum generalium conceduntur, quod & expresse Theodosius, Gratianus, & Valentinianus cōstituerūt, prohibentes ne uilas congregationes habeant hæretici, maximè uerò neq; publice, neque priuatim contractis circulis sua dogmata docere, asserere, uel de his disputare possunt: his qui docent etiā ultimo supplicio puniendis. Ad honores referuntur Militia, Ecclesiastica dignitas, functiones & munera publica, et similia quæ omnia hæreticis adimuntur. Nullum Apollinaristā, uel Eutichianistā, ad aliquā iubemus aspirare militiam (inquit Valentinianus III. & Martianus) si uerò qui in quacumq; militia inuenti fuerint, militari soluti cingulo, honestorū hominum & Palacij communiōne priuētur, nec in aliqua, nec in qua nati sunt ciuitate, uel uico aut regione uersentur, si qui uerò in hac alma urbe nati sunt, tam sacratissimo comitatu quam omni per prouincias Metropolitani ciuitate pellentur. Eodem modo et dignitatibus Ecclesiasticis secundum Canones priuantur, ut supra dictū est. Cæterum à muneribus nullam immunitatem habent hæretici, Neq; enim æquum est, eos qui propter crimen danantur, ex crimine cōmodum reportare. Sicut nec alij infames à muneribus publicis immunitatē habent quatenus onerosa sunt, nō quatenus honorifica. Siquidē infamia ab honoribus & dignitatibus arcet infamem, non autem à grauiamine personalium & realium munerum excusat. Item infamia à priuilegio

l. curiales c. de hæret.

in. Aut. de priuileg. dot. in princip.

l. sicut. c. de paganis & sacr. & templ. eorū. Gl. in l. 2. c. de sum. trin. l. si. c. si cōtra ius uel. util. publ.

Nota de Collegijs & Uniuersitatib. hæreticorum.

d. l. 2. c. de sum. trin. l. quicumq; §. nulli. c. de hæret.

l. quicumq; nullum præpterea

c. si uerò de sent. excommu. l. i. c. infamib. lib. 10. l. neq; infames. c. de decur. lib. 10.

priuilegio excludit, & beneficio, non ab his, quæ propter infamiam pœnam irrogant. Neq; enim pœna præmium, & augmentum præstat, sed potius diminutionem, & si munus tale sit, quod simul & honorem habeat & onus: onus quidem sustinebit hæreticus, & infamis ab honore excludetur. Ideoq; infamis ad iudicandi munus delectus, non ipse se ab iniuncto onere excusabit, propter infamiā: quanquam tertius excipere potest, ipsum iudicem esse non posse, propter infamiam. Tertius siquidem opponens in fauorem Reipublicæ auditur. Eodem modo nobilis condemnatus, ut dignitatem nobilitatis perdat, nihilominus ea omnia præstabit, in quibus magis grauantur nobiles, quam plebei.

l. relegere. §. si. l. de iud. l. de pl. l. de iur. l. qui. l. de iud. l. ad. Ar. eorum. not. Bar. in. tale. p. de iud. de p. d.

De infamia hæreticorum, Cap. VIII.

NAM & infamia notatur hæretici, ut & sacris Canonibus & diuorū Imperatorū constitutionibus sancitum est. Infames eas personas esse dicimus (inquit Stephanus Papa primus) qui pro aliqua culpa notatur infamia, id est, omnes qui Christianæ legis normam abijciunt, & statuta Ecclesiastica cōtemnunt: similiter fures, sacrilegos, & omnes capitalibus criminibus irretitos, sepulchrorum quoq; uiolantes, & Apostolorum atq; successorum eorum, reliquorumq; statuta patrum libenter uiolantes, & omnes qui aduersus patres armantur, qui in omni mundo infamia notantur. Similiter & incestuosos, homicidas, periuros, raptores, maleficos, ueneficos, adulteros, de bellis fugientes: & qui indigna sibi petunt loca tenere, aut facultates Ecclesiæ abstrahunt iniuste, & qui fratres calumniantur, aut accusant & non probant, uel qui contra innocentes principum animos ad iracundiam prouocant, & omnes anathematizatos, uel pro suis sceleribus ab Ecclesia pulsos, & omnes quos Ecclesiasticæ uel sæculi leges, infames esse declarant. Atq; hic quidē Canon hæreticos multis nominibus infames esse declarat. Nam & Christianæ legis normam abijciunt, statuta Ecclesiastica cōtemnunt, Apostolorum & successorum eorum & reliquorum patrum statuta, non solum non custodiunt, sed uiolant, lacerant, corrumpunt, facultates iniuste abstrahunt, calumniantur fratres: aduersus innocentes, principum animos ad iracundiam prouocāt &c. Idem confirmat Dionysius Papa. Infames, inquit, omnes esse censemus, qui suam fidem aut Christianam legem præuaricantur, aut Apostolicam aut regularem libenter postponunt autoritatē. Constitutio Imperialis sic habet. Omnes hæreticos utriusq; sexus, quocumque nomine censeantur, perpetua danimus infamia, diffidamus atq; bannimus, censentes, ut omnia talium bona cōfiscentur, nec ad eos ulterius reuertantur, ita quod filij eorum ad successionem peruenire

6. q. 1. in. V. de iud. l. de iud. l. ad. h. de iud. l. ad. h. de iud. l. ad. h.

6. alieni. 2. q. 7. Aut. Gazaros c. de here. l. 1. c. de sum. trin. & si. Cath.

nire non possunt, cum longe grauius sit æternā, quam temporalem offendere maiestatem. Qui autem inuenti fuerint sola suspitione notabiles, nisi ad mandatum Ecclesiæ, iuxta considerationem suspitionis, qualitatemque personæ, propriam innocentiam congrua purgatione monstrauerint, tanquam infames & banniti ab omnibus habeantur, ita quod si sic per annum permanserint, extunc omnes tanquam hæreticos condemnamus. Sanè his constitutionibus aperte probatur, hæreticos ipso iure infamia notari, illud tantum in quaestione reuocatur, an ipso iure infamia facti, an infamia iuris notentur? Infamiam iuris appellamus eam, quam lex infert, uel ipso facto, uel per sententiam: Ipso facto infamia iuris notantur, qui tale crimen perpetrarunt, quod etiam nulla condemnatione facta, infamiam irrogat, ueluti si quis ab exercitu cum ignominia missus fuerit. Per sententiam fiunt infames, qui non prius infamia iuris notantur, quam actione famosa, contra se instituta, de crimine fuerint per sententiam condemnati. Infamia facti tribus modis dicitur. Primo quando quis de crimine aliquo apud populum traducitur, Sed nullo auctore certo nec uerisimilibus & legitimis iudicijs, ueluti si æditis libellis famosis aut scripturis parietibus appictis, dicatur adulterium perpetrasse, uirgines uiciasse, falsum commisisse &c. Et hæc proprie dicitur uana uox populi, quæ non est audienda, nec enim uocibus populi credi oportet, quando aut noxium crimine solui aut innocentem condemnari desiderant. Hæc infamia, neque à testimonio alijus legitimis actibus, nec à dignitate uel officio repellit. Sicut nec sufficientem causam præstat, de crimine inquirendi, ut Panormitano uidetur. Quanquam si certus sit auctor libelli famosi, is qui traductus est, iudicis officio implorato, petere possit, ut auctori ad probandum ea, quæ in libello continentur, terminus statuatur: & si non probauerit, perpetuum ei silentium imponatur. Nam etsi maleuolorum detractiones & famosa scripta non infament: tamen si certi fuerint auctores, ut ea probent, urgere: & si non probauerint, contra eos ad legitimam poenam agere. Alioqui qui huiusmodi iniuriam disseminauerit, famæ suæ prodigus & negligens, & in se ipsum crudelis esse dicitur. Alia est infamia facti, quam Canonicam uocant, quæ ex perpetrato crimine oritur, sed adhuc occulto, & hæc incognita est iuri civili, sed de qua ius Canonicum cognoscit, quod imitatur ius diuinum. Tertia infamia facti notatur, cuius opinio & existimatio, propter perpetratum crimen (de quo tamen nec dum condemnatus, aut certè non ex famosa actione condemnatus est) apud bonos uiros grauatur. Veluti si quis conuentus pro aliquo delicto a cõuentione famosa, descendente tamen ex delicto, condemnatus fuerit. Item, si pater uel patronus a filio uel liberto, actione in factum sed ex dolo descendente, condemnatus fuerit: hijs quidem infames sunt infamia facti

Questio de infamia facti & iuris.

l. i. ff. de his qui not. infam.

Infamia facti per libellum famosum incertum auctoris non infamat proprie.

Bar. in l. de minore. §. tormè. ff. de questionibus circa fin.

Libellus famosus certi auctoris disseminare non licet. c. ff. de accusa. 12. q. 1. nolo. c. testimonium de testib. spec. in tit. de teste. §. auctors. Item quod est criminofus. l. cessar. ff. de act. & oblig.

facti, nam quia per talem actionem constat, eos dolum commisisse etsi de iure infamia non notentur, tamen eorū opinio apud bonos uiros grauatur. Huius infamiæ duo sunt effectus. Vnus, quod repellit à dignitate, & honore obtento & obtinendo. Alius, quod hac infamia notatus testamentum fratris, in quo hæres instituitur, in officiosum reddit. Porro inter infamias quædam est perpetua, quædam temporalis: perpetua infamia notantur, qui de criminibus condemnantur infamiam irrogantibus, uel quibus poena minuitur, sed sine causa: Veluti si quis ad tempus in opus publicum detur, is pristinum quidem statum retinet, sed dammo infamiæ post impletum tempus subiicitur. Temporalis est, quæ poena ad certum tempus statuta durat, eo elapso extinguitur. Iam igitur hæreticus ueteri iure ipso quidem iure infamia facti notatur, ea quæ ex perpetrato crimine ante condemnationem oritur, post condemnationem autem ex crimine ipso iure infamiam iuris contrahit. Vnde isto iure hæreticorum testimonia, ante condemnationem, in ultimis uoluntatibus & contractibus recipiebantur. Nouo autem iure, omnes hæretici, credentes item, receptatores, defensores, & fautores eorum ipso iure infamia iuris notantur: ut noua constitutione Friderici cauetur.

C. de decur. l. infra. li. 10. l. fratres. C. de inoff. testa. gl. in l. 2. ff. de decur. l. 1. ff. de his qui not. infam. l. ad tempus. C. de infam. l. etsi seuerior. C. de infam. gl. in l. quid ergo. §. poena grauior. ff. de infam. 10. de plat.

Hæreticos ab omnibus publicis officijs esse repellendos,
Caput IX.

Hæretici duplici ex causa ab omnibus honoribus & officijs publicis repelluntur, & quia infames sunt, & quia excommunicati. Nam & periculosa est eorum communio. Nec dignum est, ut quæ omnibus infamibus clausæ sunt, hæreticis pateant dignitatum portæ. Nam & à dignitate repellitur infamis, non solum consequenda, sed etiam habita, & inhabilis redditur, ut in dignitatibus participet cum hominibus integre famæ. Primum igitur hæretici à munere iudicandi repelluntur, quia nullam iurisdictionem habere possunt, ut supra diximus. Vnde sententia ab hæretico lata, nullam habet firmitatem, nec causæ aliquæ ad eius audientiam perferri possunt, ut Fridericus Imperator cõstituit. Sed nec assessores esse possunt hæretici, quia constitutum est infames non posse officio assessoris fungi, Sed & aduocatorum & tabellionum officium hæreticis interdicitur, Neque enim eorum patrocinium admittitur. Et si aliqua instrumenta confecerint, nullius penitus momenti esse censentur, ut idè Fridericus Imperator cõstituit. Aduocationis aut officium interdicitur hæreticis, Tum quia & excommunicati sunt, Tum quia & aduocatio ipsa dignitas est & honor, cuius non sunt capaces infames & hæretici, tum etiam quia uera & Ca-

Const. credentes C. de hæret. c. infam. de re iud. lib. 6. l. 2. C. de dignit. lib. 12. l. iudices C. de dignit. lib. 12. gl. in d. l. 2. in uerbo famosis. l. infamia de decur. lib. 10. l. cum prætor. §. non autem. ff. de iud. c. ad probandum. de re iud. constit. credentes. c. de hæret. l. 2. ff. de off. assessor. c. excommunicatus. §. credentes. c. de hæret.

tholica fide non sunt imbuti, Qua sanè ratione Leo & Antemius Imperatores, eos ut cæteros infideles ab aduocatione repulerunt: ita enim scribunt ad Nicostraum præfectum prætorio, Nemo uel in foro magnitudinis tuæ, uel in prouinciali iudicio, uel apud quemquam iudicem, accedat ad togatorum consortium, nisi sacrosanctis Catholicæ religionis fuerit imbutus mysterijs. Sed nec defensores ciuitatum esse possunt, ut iidem Imperatores constituerunt. Non

Liubemus c. de Epif. aud.

l. i. § ait præ. ff. de postul. Gl. in c. decernimus. de sent. excom. lib. 6.

10. de platea in

l. i. de infra. lib.

10. c. infamis.

3. q. 7

Gl. in c. cū de

putati. de iud.

Iusti. de excep.

§ fi. Gl. in d. c.

infamis.

tamen prohibentur, qui infamia etiam perpetua notantur, pro certis personis postulare, maxima quidē infamia notati, ut passim mulieria, damnati de publica calumnia iudicij &c. Item hæretici excommunicati, pro se tantum, defendendo non agendo: Minori autem infamia notati, ex legibus, Senatusconsultis &c. non tantum pro se, sed etiam pro parente, patrono, patronaue, liberis, parentibusq; patroni uel patronæ. Item, pro liberis suis, fratre, sorore, uxore, focero, focru, genero, nuru, uirrico, nouerca, priuigno, priuigna, pupillo, pupilla, furioso, furiosa, fatuo, fatua. Similiter ab officio procuratorum repellit infamia, quia infamis persona nec procurator esse potest, nec cognitor: & hoc iure Canonum, si per sententiam factus sit infamis.

De iure autem ciuili non repellit, quia est onus, quanquam & illud de his accipi potest, quinon per sententiam infamia sunt notati, Ego hæreticum omnibus modis ab officio procuratoris repellendum esse censeo, quia & hoc officium fidem requirit, quæ non est in hæretico. Maxime autem in consistorio principis procurator esse non potest hæreticus, quia talis procurator habet dignitatem, Et eadem ratione puto hæreticum non posse principis esse medicum, ut qui & ipse dignitatem habet, & illustris appellatur. At tabellionis officium hæreticis interdicitur, non quia infames sunt, Nam & infames nota-

Bar. in l. i. c. de

comit. et arch.

lib. 12.

l. si ubi gl. c.

qui milita. non

posse. lib. 12.

l. nec infames

c. de decur.

lib. 10.

l. uniuerso: ubi

10. de plat. c.

de decur. li. 10

c. de tabul.

scrib. l. 2.

rij esse possunt, & instrumenta conficere, quia tabellionatus est munus publicum, non dignitas. Sed à publicis muneribus non repelluntur infames, sicut nec omnibus publicis muneribus funguntur in dignitatibus constituti. Ideoq; ut infames officio tabellionatus fungi possunt, sic eodem officio fungi non possunt, qui in dignitate constituti sunt: ut doctores, aduocati, decuriones &c. Immo exercentes officium tabellionatus priuantur priuilegijs dignitatis decurionatus. Sed ideo hæretici tabelliones esse nō possunt quia ab Ecclesia abscissi sunt, cum quibus omnis prorsus Catholicis prohibita est cōmunio. Item, quia officium tabellionatus circa eas res uersatur, quibus negociorum ueritas, & fides tum docetur tum confirmatur. Non potest autem erga homines esse fidelis (ut inquit Canon) qui Deo extiterit infidelis. Qua ratione neq; Iudæi neq; Pagani, neque

c. nulla officia

54. dist.

hæretici sunt habiles & digni, ut aliquod officium, quod bonam fidem exigit, exercere possint. Vnde & Iudæi, æque ut hæretici, ab omnibus publicis repelluntur officijs. Maxime uero hæreticus, tabellio

bellio principis aut publici officij esse non potest, tum quia Notarius principis dignitatem habet, tum quia credenda non sunt, quæ ab anathematizatis dicuntur uel scribuntur, ut inquit Canon. Sic nec Notarij esse possunt, quibus in creatione Iurisdictionis ordinaria mandatur, propter quam & auctoritatem emancipationi, adoptioni, alijsq; actibus uoluntariæ Iurisdictionis, interponere possunt. Vnde & Chartularij Iudices uocantur, nam & illi dignitatem habent.

Iam uero nec Catholici aduocati & tabelliones, hæreticis suum officium impendere possunt. De qua re Innocentius Papa in hunc modum constituit. Quia plus timeri solet, quod specialiter iniungitur, quam quod generaliter imperatur: uobis aduocatis & scriuarijs firmiter inhihemus: ne hæreticis, credentibus, fautoribus, uel defensoribus eorundem, in aliquo prestetis auxilium, consilium, uel fauorem: nec eis in causis uel factis, uel aliquibus litigantibus sub eorū examine, uestrum patrociniū præbeat: & pro ipsis publica instrumenta uel scripta facere nullatenus attentetis. Quod si contra presumpseritis, ab officio uestro suspensos, perpetuo uos decernimus infamiae subiacere. Cæterum instrumenta per hæreticum notarium confecta, ideo nullius penitus momenti sunt. Quia irritum & inane est, quicquid ab hæreticis attentatum fuerit, ut inquit Marcellus Papa. Quod non solum de manifesto hæretico obtinet, sed etiam de eo qui cōmuni opinione reputatur fidelis, Nam instrumenta ab eo confecta, nullius sunt momenti. Et hoc est speciale in crimine hæresis, propter immanitatem criminis. Nam ex alijs causis infamia nota-

tus, uel excommunicatus, de cuius tamen infamia & excommunicatione publicè non constat, siue iudex sit, siue tabellio, quæ ab eis uel latae sententiæ fuerint, uel confecta instrumenta, propter publicam utilitatem ualent.

Aa iij Hæreticos

C. de mād. prin cip.

l. i. c. de decur

l. neq; lib. 10.

C. de appell. l.

si ad scribarū,

c. de primice.

lib. 2.

Ne hæreticis

Aduocati aut

Tabelliones

sine Catholici.

c. si aduersus

de heret.

Cur non ualēt

instrumenta

Notarij hære-

tici.

gl. 24. q. 1. in

summa Arch.

in c. pe. de off.

de leg. lib. 6.

Hæreticos ab agendo & accusando. Item à testificando repellendos, ad respondendum autem in iudicio compellendos esse.

Caput X.

Dorro ex iisdem causis hæretici ab agendo, accusando, & testificando repelluntur. De accusatione hæreticorum ita constituitur in Concilio Carthaginensi Septimo. Definimus eum ad accusationē rite non admitti, qui postquam excommunicatus fuerit, in ipsa adhuc excommunicatione constitutus, siue sit Clericus siue Laicus, accusare uoluerit. Omnes etiam infamiae maculis aspersi, id est, histriones, aut turpitudinibus subiectæ personæ. Hæretici etiam siue Pagani siue Iudæi, ab accusatione prohibentur. Item Gaius Papa, Pagani uel hæretici siue Iudæi, non possunt Christianos accusare, aut uocem infamationis eis inferre. Item Dionysius Papa, Alieni erroris socium, uel à sui uoluntariè propositi tramite recedentem, aut sacris patrum regulis & constitutionibus non obedientem, suscipere non possumus, nec debemus: nec impetere rectè credentes, uel sanctorum patrum sanctionibus obtemperantes permittimus. Quia infames omnes esse censemus, qui suam fidem aut Christianam legem præuaricantur, aut Apostolicam aut regularem libenter postponunt auctoritatem. Sed nec assistere agentibus, & accusantibus in iudicio possunt heretici, ut Panormitano uidetur. Præterea non potest promouere inquisitionem, nec ut accusator seu promotor adesse publicæ causæ, nec denunciare de crimine, hæreticus. De testimonijs hæreticorū respuendis, ita constituit Concilium Toletanum Quartum. Infirmitur oportet eorum testimonium, qui in fide falsi docentur, nec eis est credendum, qui ueritatis ab se fidem abiecerunt. Cæterum constitutiones ciuiles, de testimonijs hæreticorum sunt uariæ: ac ueteri quidem iure, in quibusdam casibus hæreticorum testimonia admittuntur, in quibusdā repelluntur. De qua retalis cōstitutio extat Iustiniani Imperatoris. Sancimus cōtra Orthodoxos quidem litigantes, nemini hæretico, uel etiam his, qui Iudaicam superstitionem colunt, esse testimonij communionem, siue utraq; pars Orthodoxa sit, siue altera, inter se autem hæreticis uel Iudæis, ubi litigandum æstimauerint: concedimus foedus permixtum, & dignos litigatoribus etiam testes introduci, exceptis scilicet his, quos Manichæus furor, siue cuius partem Borboritas esse manifestissimū est, uel Pagana superstio detinet. Samaritis nihilominus, & qui illis non sunt absumiles, id est, Montanistis, & Tascodrogis, & Ophitis, omne testimonium, sicut & alias legitimas conuersationes, sancimus esse interdictum. Alijs uero hæreticis tantummodo iudicialia testimonia cōtra Orthodoxos, secundum quod constitutum est,

4. q. 1. c. 1.

2. q. 7. c. pa-
gani.

6. alieni, 2. q. 7.

c. intellexi-

mus. de iud. de
accus. c. cum di
lectus. de exa
cep. c. a nobis
de iud. c. exhibi-
bita.

gl. in c. in omni
negocio. de tes-
tibus.

2. q. 7. non po-
test. c. 63. To-
let. 4.

L. quoniam C.
de hæret.

Lex Iustinia-
ni de testi-
monijs hæret.

est, uolumus esse inhibita. Cæterū testamentaria testimonia eorum, & quæ in ultimis eulogijs, uel in contractibus consistunt, propter utilitatem necessarij usus eis sine ulla distinctione permittimus, ne probationum facultas angustetur. In hac constitutione iudicialia testimonia in causis Orthodoxorum, siue ambæ partes, siue altera tantum Orthodoxæ sint, hæreticis interduntur. Inter se autem testes recipiuntur: in ultimis uero uoluntatibus & cōtractibus, & inter Orthodoxos testimonia eorum recipiuntur. Quia hoc iure hæretici tantum infamia facti notabantur, ideo non in totum à testimonijs repellentur. Nam infames infamia facti, testes quidem esse possunt in ciuilibus causis, sed est fides eorum aliquatulum læsa, & diminuta: nec tantum eis creditur, quantum hominibus integræ famæ. In criminalibus autem non admittuntur, non solum meris, sed etiam mixtis. Meras criminales uoco, in quibus pœna applicatur fisco. Mixta sunt, in quibus pœna partim fisco, partim parti applicatur. Sed nec in omnibus ciuilibus, infames infamia facti, testes recipiuntur, ac tales quidem sunt, causæ matrimonij, status famæ, & seruales. Sed nec ad probandam in gratitudinem admittuntur. Item, si personæ fuerint uiles & abiectæ, quibus sine tormentis non creditur. Nouo autem iure hæreticorū testimonia, in nulla causa neq; ciuili neq; criminali, recipiuntur, ut Fridericus Imperator constituit. Nec mirum quia hoc iure infames sunt infamia iuris, & eadem perpetua: tales enim propter notam, & infamiam uitæ suæ, ad testimonij fidem non admittuntur, tum quia legitimi a ctus infamibus sunt interdicti, tum quia ferre testimonium est dignitas: præterea ad testimonium non admittuntur, qui nec ad accusationem admitti iussi sunt. Hoc tamen intelligendum est, nisi utraq; pars testimonium hæretici probauerit, uel cum hæreticus rem a se gestam explicat, adhibitis tormentis, uel cum testificantur in causis grauioribus, ut hæresis, simoniæ, sacrilegij, læsæ maiestatis, expilatæ annonæ, ut Bart. Iasoni, & Alciato uidetur. Atq; hæc omnia de accusationibus & testimonijs accipiuntur, quæ contra Catholicos instituuntur. Nam in his non admittuntur hæretici. Cæterum si hereticus contra hæreticum litiget, cuiq; eorum hæreticum testem adducere licet. Si autem Orthodoxus contra hæreticum litiget, pro Orthodoxo quidem hæretici testimoniū ualeat. Contra Orthodoxum autem solius Orthodoxi testimonium ualeat. Iam uero quod hæretici ad respondendū Catholicis in iudicio compelli possint, eadem lege Friderici sancitum est. Nullus præterea, inquit lex, hæretico super quocunq; negotio, sed alijs respondere cogatur. Neq; enim hæreticis delictum suum, immunitatem prebere debet. Et generaliter de excommunicatis constitutum est, ut conueniri in iudicio possint: & conuenti per alios respondere cogantur, ne uideantur de malitia sua commodum reportare, & ita qui nō possunt esse

Mittus in hæ-
reticos ius
antiquum,
q; nouum.

Bart. in d. l. 1.
C. de sum. tri.
Canonistæ, in
reg. de iud.

Bart. in l. agraria.
ff. de termi-
no moto.

Bald. in c. 1. in
uerbo integræ
opinionis in
tit. de not. feud.

tex. in l. si. C.
de secund. nup.
Ias. in d. l. 1. C.
de summa tri-
nu. si.

Bart. in l. ex li-
ber. ff. de que-
stionib.

Bart. Paul. de
castr. Ias.

Const. creden-
tes c. de heret.
L. 3. §. lege
Iulia. ff. de test.

c. licet ex qua-
dam de testib.
l. questum. ff.
de testib. not.

in c. testimo-
nium de testib.
4. q. 2. c. 1.

ff. de minorib.
l. Papinianus,
c. intelleximus
de iud.

Paul. de castr.
& Alexander
in l. libertas.
ff. de in. ius.
noc. Abbas in
d. c. intelleximus.

c. illud. de cler.
excommu. mis.
iust.

Quando hæreticus per se
comparere potest ad respon-
dendum.

Panor. in d. c.
intelleximus.
de iud.
c. decernimus.
de sent. excom.
lib. 6.

esse actores in iudicio, rei esse possunt, non quidem uoluntarij, sed necessarii. Necessarium appellamus, contra quæ actio intentatur, & qui specialiter ad iudiciū uocatur. Voluntarius autem reus est, qui citatus, sua interesse putans, in iudicio comparere, ut aliquid consequatur. Hæreticus igitur, ut reus uoluntarius, à iudicio repellitur. Neque enim ius aliquod in iudicio persequi aut consequi potest. Vnde nec ex conditione legis diffamari agere potest. Immo & actionem ceptam petente reo persequi tenetur, ne ex malicia sua commodum reportet. Sed & necessarius reus non solum comparere potest, causam suam defensurus: sed etiam comparere tenetur, iudicium cum aduersario suo accepturus. Etsi autem honestatis ratio postulet, ut ad uitandum periculum cōmunionis suæ, non per se, sed per procuratorem compareat: Tamen nihil prohibet, quin si procuratorē uel nullum habeat, uel non idoneum (nam paria sunt nullum habere, uel minus legitimum habere) per se comparere possit. Neque enim æquum est, ut necessaria illi defensio subtrahatur. Quod utique fieret, si non habens idoneum procuratorem, ipse per se comparere & se defendere prohiberetur, & ita Abbati Panormitano placuit. Adeo autem hæretici in iudicio actores, accusatores, & testes esse non possunt, ut iudices sæculares, etiam non excipiente & opponente parte, eos ab agendo, patrocinando, & testificando, in suis Curijs & iudicijs repellereteneantur: qui & ab Ecclesiasticis iudicijs, ad hoc faciendum per censuras Ecclesiasticas cogi possunt.

Hæreticos intestabiles esse, & ab omni successione & liberalitate repellendos, nec aliquam contrahendi facultatem habere. Caput XI.

l. manichæos.
l. credentes. C.
de heret.

l. cognouimus.
C. de heret.
in aut. ut cum
de appel. G.
generalem.

Hæretici intestabiles sunt, ut nec liberam testamenti factionem habeant, nec ad hæreditatis successionem, accedant, quin potius ab omni liberalitate & successione, quolibet titulo ueniente, repellantur, ut Arcadius, Honorius, & Theodosius, nouissimè etiam Fredericus, Imperatores constituerunt. Ac primum quidem de testamentis, & ultimis uoluntatibus, successione item ab intestato hæreticorum, uariæ extant constitutiones. Theodosius, Valentinianus, & Gratianus Imperatores, nullam prorsus testandi, aut alio quocunque titulo relinquendi facultatem hæreticis permittunt. Sed nec filios hæredes eis existere, aut a dire cōcedunt, nisi à paterna prauitate discesserint. Ergo, inquit, & suprema illius scriptura irrita sit, siue testamēto siue codicillo, siue epistola, siue quolibet genere reliquerit uoluntatē, quia hæreticus fuisse cōuincitur. Iustinianus autem Imperator cōstituit, ut ad hæreticorū successionē liberi tamen Catholici, &

& illis non existentibus agnati & cognati Orthodoxi admittantur: Agnatis autem & cognatis non extantibus, tum demum eorum hæreditatem ad Ecclesiam, si clerici fuerint, uel ad fiscum, si fuerint laici, deuolui. Sed & necessitatem imponit parentibus hæreticis, Orthodoxos liberos secundum patrimonij quantitatem alere, & omnia eis præstare, quæ ad quotidianam uitæ conuersationem sufficiant. Item, dotes pro filiabus uel neptibus dare, & ante nuptias donationes pro filijs & nepotibus præscribere, &c. Nouissimè autem Fredericus Imperator à successione hæreticorum, tam ex testamento quam ab intestato etiam liberos Catholicos repellit, & filijs eorum, qui crimen læsæ maiestatis perpetrarunt, exæquat: ac tanto magis, quod longe grauius sit æternam, quam temporalem offendere maiestatem. Quod & sacri Canones sanxerunt. Canon sic habet. Cum secundum legitimas sanctiones, reis læsæ maiestatis punitis capite, bona confiscentur, eorum filijs suis uita solum ex misericordia conseruata: Quanto magis qui aberrantes in fide, Domini Dei filium Iesum offendunt, à capite nostro quod est Christus, Ecclesiastica debent distinctione præscindi, & bonis temporalibus spoliari: cum longe sit grauius æternam, quam temporalem lædere maiestatem. Nec huiusmodi seueritatis censuram, Orthodoxorum exhæreditatio filiorū, quasi cuiusdam miserationis prætextum, debet ullatenus impedire, cum in multis casibus (etiam secundum diuinum iudicium) filij pro patribus temporaliter puniantur. Et iuxta Canonicas sanctiones quandoque feratur ultio, non solum in auctores scelerum, sed etiam in progeniem damnatorum. Neque uero hæreticorum testamenta, & ultimæ uoluntates cassantur, quia ab infamibus uel excōmunicatis facta. Nam & infames & excommunicati testamenta facere possunt: ut Ioanni Andreæ, & Iacobo de Beluiso placet: quorum sententiam Dominicus de sancto Gemignano sequitur, multisque iuris rationibus confirmat. Sed ideo hæreticorum testamenta sunt irrita, quia ab his facta, quorū bona propter immanitatem criminis confiscata sunt. Vnde non habentes dominium bonorum, testamenta & ultimæ uoluntates ordinare non possunt. Est enim testamentum uoluntas, qua quis disponit, quid de rebus suis post mortem fieri uelit: Infames autem & excommunicati bona sua retinent, hæretici autem perdunt. Rectè igitur illorum testamenta ualent, horum autem non ualent, & ita Abbati & Dominico placet. Sed nec hæretici hæredes institui, & nec ex testamento, nec ab intestato cuique succedere, nec ex donationibus aut alijs quibuscunque liberalitatibus quicquam accipere possunt, ut Valent. Gratianus, & Theodosius constituerunt. Et hanc constitutionē Iustinianus Imperator ad testamenta etiam militū extendit, nam nec ex ipsis hæreticis hæreditatem uel legatū, uel fidei cōmissum accipere possunt.

Aut. Gar.
ros c. de heret.

c. ueygentis. de
heret.

Domi in c. de
cernimus. de
sent. excōmu.
lib. 6.

const. credentes
c. de heret.

ff. de testa. l. 1.

Abb. in c. ad
probandum, de
re iud. Domi.
in d. c. decerni.
in Aut. cum de
appel. cog. G.
si quis. d. l. manichæos. l. fi. C.
de heret.

Præterea

c. si uerè de sent. excommu. significasti. de eo qui dux, in macri. Domi. in d. c. decernimus. Agath. c. 67. Laod. c. 10. c. 31. c. cum secundū de heret. lib. 6. l. pen. C. ad leg. Jul. ma. l. quaesitum. ff. qui et à quib. d. c. fluere.

Præterea non donandi, non emendi, non postremo contrahendi, quisquis de hæresi conuictus fuerit, facultatem habet, quod & ipsum speciale est in crimine hæresis. Nam ex alijs causis excommunicati uel infames contrahere non prohibentur, Videlicet excommunicati matrimonium contrahere possunt, ut Agathense & Laodicense concilia constituerunt. Sed nec bona sua alienare possunt hæretici, siue bona hæretici à die commissi criminis ipso iure confiscata sint, ut iure Canonum cautum est, siue non sint confiscata, quod de iure civili obtinere uidetur. Nam & hoc casu hæreticus ius alienandi perdit. Sed & hæretici contractus ualet in casu necessitatis, non quidem in ipsius fauorem, sed propter contrahentium cum ipsis necessitatem, ueluti si per terras eorum eundem sit, Nam hoc casu emere ab eis & recipere necessaria possumus.

De poena perpetui carceris, & exilio hæreticorum.

Caput XII.

l. aut damnum. §. solent. ff. de poenis. l. mandatis. ff. de poenis. l. incredibile. C. de poenis. C. de custod. reorum. l. 1. Qualis debet esse carcer. c. quamuis de poenis. lib. 6. c. tua. de poen. l. omnes. C. de poen.

Poenæ corporales hæreticorum sunt carcer, exilium, ultimum supplicium, & bannum. Carcer de iure civili ad continēdos homines, nō ad puniendos haberi debet. Ideoq; hoc iure cautum est, ne quis liber homo perpetuis uinculis damnetur. Nam hoc uix in sola seruili conditione procedere potest. Quin ita etiam usus carceris ad custodiam temperandus est, ne sedis intimæ tenebras patiaturs inclusus, sed usurpata luce uegetetur, id est, subleuetur, & ubi nox geminauerit custodiam in uestibulis carcerum, & salubribus locis recipiatur, ac reuertente iterum die, ad primum solis ortum illico ad publicum lumen reducatur, ne poenis carcerum perimatur, quod innocentibus miserum, noxijs non satis seuerum esse dinoscitur. Maximè uerò & illud obseruandum est, ne innocentes intra septa carceris letho dentur, aut subtracti audientia longa tabe consumantur. De iure autem Canonico, Carcer non solum ad custodiam habetur, sed etiam ad poenam. Nam hoc iure de magnis criminibus confessi, uel conuicti, in perpetuum uel ad tempus carceri mancipari possunt. Magna scelera sunt, quæ de iure civili habent poenam mortis, quæ grauissima appellantur, ut parricidium, latrocinium, crimen læsæ maiestatis, hæresis. In leuibus autem criminibus, uel etiam grauioribus, propter quæ de iure civili poena mortis non infligitur, non erit locus huic poenæ, quæ est grauissima, & poenæ mortis æquiparatur. Grauisimum siquidem est homini, auræ communis haustu perpetuo priuari. Ideoq; non nisi pro grauissimis delictis irrogatur, nimirum talibus, propter quæ uel conuictus uel confessus, post depositionem protinus curiæ sæculari tradendus esset, Hæreticus igitur, qui de hæresi uel confessus, uel conuictus

conuictus fuerit, uel curiæ sæculari tradi, uel perpetuo carceri mancipari potest. Quo casu si poena alternatiue cōdemnato imponatur, iudicis optio erit, quam malit eligere: Si uerò abiurato errore, ad unitatem Ecclesiæ redierit, & si redeunti Ecclesiæ gremium suum non claudat, tamen nihilominus poenam perpetui carceris sustinebit, mortis tantum poena remissa. Neq; enim ex sola poenitentia, poenam in totum euitabit: possunt tamen Inquisitores, si ita pro qualitate & conditione personæ uidebitur, etiā poenam carceris mutare uel mitigare. Cæterum poena perpetui carceris non ante irrogari debet, quam is, qui in carcerem detrudendus est, degradatus fuerit. Nam Clerici de hoc crimine condemnati, siue curiæ sæculari tradendi fuerint, siue perpetuo incarcerandi, ante omnia degradari debent. Sed & hoc iure poena carceris ita moderanda est, ne qui carceri includitur, uel duricia carceris uel inedia consumatur. Nam & uictus ei, & cætera necessaria præstanda erunt, non quidem ut ex his ipsis solatium aliquod capiat, sed ut sustentatus ne pereat. Nam pane doloris, & aqua angustie sustentandus erit, ut cōmissa desinat, & desinenda ulterius non committat. De exilio hæreticorum multæ extant leges ciuiles, Theodosius II. & Valentinianus III. enumeratis triginta duabus sectis, & earum sectatoribus. Hi omnes, inquit, & cæteri qui ad imam usq; scelerum nequitiam peruenerunt, Manichæi, nūquam in Romano solo conueniendi, morandiq; habeant facultatem, Manichæis etiam de ciuitatibus expellendis, & ultimo supplicio tradendis, quoniam nihil his relinquendum loci est, quo & ipsis elementis fiat iniuria: Leo Papa primus Pulcheriam Augustam adhortatur, ut Eutichen ab eo loco, qui Constantinopolitanæ urbi nimis uicinus est, longius transferri præcipiat, ne frequentioribus solatijs eorum, quos ad impietatem suam traxerat, uteretur. Idem de hæreticis ab urbe expellendis, ita ad Leonem Imperatorē scribit. Dignamini pro fide uestra, etiā Ecclesiæ istam præstare medicinam, ut tales non solum ab ordine Clericatus, sed etiam ab urbis habitatione pellantur: ne ulterius sanctus Dei populus peruersorum hominum contagio polluaturs. Iustinianus Imperator, promulgata cōtra Antymum, Seuerum, Petrum, & Zoaran, hæreticos constitutione, inter cætera de eorum quoq; exilio, in hunc modum constituit, ac primum de Antymo. Similiter autem, inquit, & hoc interdiciamus omnino regiam ciuitatem ingredi, aut districtum eius, nec aliquam aliam de insignibus, sed in aliqua solitudine, & in silentio sedere & non corrumpere cæteros, necq; in blasphemiam ipsos adducere, & non semper aliquid noui inuenire contra uera dogmata, per quod rursus nobis conturbare sanctissimas Ecclesias festinaret. Sic & de Petro. Neq; uerò permittimus illi hanc regiam urbem habitare, aut ipsius districtum, uel aliquam de insignibus, sed quorū secutus est errorem horum

Bald. in l. quia cumq; C. de ser. fug. Dom. in d. c. 1. de heret. lib. 6. l. quia eamē ff. de furtis.

c. 1. de heret. lib. 6. Degradatio precedere debet poenā perpetui carceris.

XXXII. s. c. tæ tēporib. Theodosij II.

l. Arriani. C. de heret.

Epist. 43.

Epist. 43.

Hæc constitutio continetur, in actis Quinta Synodi act. & Exilium Antym.

Exilium Petri.

horum imitetur dietam, quoniam longissimè abscissus est. Nam talibus occultari magis, quam uideri, utilius est: ignoti quidem existentes seipsum lædunt solos, publicantes uero eorum dogmata multis ex simplicibus occasionem perditionis præbent, quod nullo modo fieri in Christiano ouili Dei, & Orthodoxo populo iustum est, neque ab Imperio permissum est. Idem de Zoara. Sententiam, inquit, anathematis Episcoporum in Zoaram latam magis *κρίωτερον* firmiorem Imperium facit, & hunc de hac regia urbe, & eius districtu abiicit, & habitationem in alijs ciuitatibus ipsi omnino interdicit. Itaque cum illis solis habitat, & consulat, qui à nobis ante memorati sunt: qui similia quidem blasphemant, similia patiuntur, & similiter in exilio ponuntur. Extant etiam alia multa principum Catholicorum exempla, de hæreticis in exilium actis. Constantinus peracta Synodo Nicæna, Arriū cum suis affectis, quia Nicænæ fidei subscribere nolabant, in exilium egit. Idem Eusebium Nicomediensem, Theogonium, & alios Arrianos, qui Nicæno Concilio falso & simulate subscripserant, tandem in dolo deprehensos, deportari præcepit. Sic & alij principes alios hæreticos sæpe è terris & ciuitatibus expulerunt.

Exilium Zoara.

Ruffinus li. 10. Eccle. hist. c. 5.

An de hæresi condemnati, ultimo supplicio affici possint.

Caput XIII.

DE ultimo supplicio hæreticis inferendo, aliquæ quidem leges Imperatorum promulgatæ sunt. Qualis est illa, quam supra commemorauimus, quam Theodosius & Valentinianus in Manichæos tulerunt: qua & de ciuitatibus expelli, & ultimo supplicio tradi iubentur. Item illa, quæ in illos lata est, qui illicita docuerunt: qua omnes quidem hæretici comprehenduntur. Sed & in Anabaptistas lex talis lata est. Si quis rebaptizare quempiam de ministris Catholicæ sectæ fuerit detectus, unà cum eo, qui piacular e crimen commisit, si tamen capax criminis sit per ætatem, cui persuasum sit, ultimo supplicio percellatur. Verum non multa, certe nescio an aliqua, ueterum exempla proferri possint, quibus hæreticos ultimo supplicio affectos fuisse demonstratur. Legimus Augustinum, sæpe pro hæreticis ipsis, ne in eos seueritas legum exerceretur, intercessisse: ne passionem seruorum Dei, (quæ in Ecclesia gloriosæ esse debent) inimicorum sanguine dehonestarentur. Qui hæreticorum poenam ita temperandam esse putauit, ut & licentia peccandi sceleratis hominibus auferretur, et nihilominus tum uiui, & nulla corporis parte truncati, ab inquietudine insana, ad sanitatis ocium, legum coercione dirigerentur, uel à malignis operibus alicui utili operi deputarentur, quam quidem & ipsam damnationem esse dicit, sed magis

l. Arriani, c. de hæret. l. quicumq. c. eod. tit.

Scilicet hic pro cõmuniõne accipit. l. 2. c. si sanct. bapti. iteretur.

August. de hor. ratus est iudices ab ultimo supplicio hæreticorum. epist. 50. & 54. Item epist. 159.

magis tamen beneficium, quam supplicium nuncupandum. Has & similes rationes captantes hæretici nostri temporis, ipsi quoque neminem propter fidem ultimo supplicio afficiendum esse clamant, non quidem id spectantes, quomodo lenitate & mansuetudine errantes in uiam rectam reducantur, quod sanctus pater consuluit, sed quomodo hac ratione impune ipsi in erroribus, perseverare, alios que secum in interitum rapere possint. Ego certè sanctum patrem Augustinum iustam intentionem habuisse scio, qui curare maluit hæreticos beneficio, quam interire supplicio. Sed non negauit tamen iustum esse supplicium, quo de hæreticis sumpto, multi fideles una cum ipsis perituri, à periculo & interitu liberantur. Arcendi sunt à caulibus lupi rapaces hæretici, & si uerberibus non possunt, ultimo supplicio abigendi & occidendi. Debet enim pastor charior esse ouium suarum salus, quam luporum uita. Proinde non negat Sanctus pater, iustas esse leges hæreticis etiã ultimū supplicium inferentes, sed ad eas non prius perueniendum esse putat, quam si alijs correctionibus emendari non possint, maxime autem ab ipsis temperandum, si periculum sit, ne sumpto de hæreticis ultimo supplicio, rursus etiam Catholici ab hæreticis occidantur. Sic enim de ipsis scribit. Ex occasione terribilium iudicium & legum, ne æterni iudicij poenas luant, corrigi eos cupimus, non necari, nec disciplinam circa eos negligi uolumus, nec supplicij quibus digni sunt coerceri. Sic ergo peccata eorum compesce, ut sint quos poeniteat peccasse, & paulo post. Proinde si occidendos in his sceleribus homines putaueritis, deterrebitis nos, ne per operam nostram ad uestrum iudicium tale aliquid perueniat. Quo comperto in nostram perniciem licentiori audacia grassabuntur, necessitate nobis impacta & indicta, ut etiam occidi ab eis eligamus, potius quam eos occidendos iudicij uestris ingeramus. Idem ad Macedonium. Prodest, inquit, seueritas uestra, cuius ministerio quies adiuuatur & nostra, prodest intercessio uestra, cuius ministerio seueritas temperatur & uestra. Non uobis displiceat, quod rogamini à bonis, quia nec nobis displicet, quod timemini à malis. Nam hominum iniquitatem etiam Apostolus Paulus non tantum iudicio futuro, uerum etiã de presentibus uestris secularibus potestatibus terruit, asserens & ipsas ad dispensationem diuinæ prouidentie pertinere. Omnis (inquit) anima potestatibus sublimioribus subdita sit &c. Hæc uerba Apostoli utilitatem uestræ seueritatis ostendunt. Proinde sicut dilectionem iussi sunt terrentibus debere qui timent, ita dilectionem iussi sunt timentibus debere qui terrent. Nihil cupiditate nocendi fiat, sed omnia consulendi charitate: & nihil fiat immaniter, nihil inhumaniter, ne formidetur ultio cognitoris, ut nec intercessoris religio condemnatur, quia & plectendo & ignoscendo hoc solum bene agitur, ut uita hominum

Mens Augustini de ultimo supplicio hæret.

Epist. 107. ad Donatum. conf. Aphricæ.

Epistola 54.

Authoritas Pauli Apostoli de coercendis hæreticis. Rom. 13.

Seueritas fiat non cupiditate nocendi, sed consulendi charitate. + ita

Bb corrigatur.

D. BRUNI DE HÆRETICIS,

290

corrigatur. Quod si tanta est peruersitas & impietas, ut corrigendis reis nec disciplinæ, nec ueniæ remedia suffragentur, ab omni tamen contentione atq; conscientia (quam Deus cernit) siue seueritate, siue

Peruersæ allegationes hæreticæ, pro sua impunitate.

Esa. 2. Ies sunt, Constabunt gladios suos in uomeres, & lanceas suas in falces.

Esa. 11. Item, non occident, & non nocebunt in uniuerso monte Sancto suo.

Matth. 18. Item, si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & publicanus.

Tit. 3. Item, hæreticum hominem, post unam & secundam correptionem,

1. Cor. 11. deuita. Item, oportet hæreses esse, ut qui probati sunt, manifesti fiant

Luc. 9. in uobis. Item, uerbum Christi ad discipulos prolatum, uolentes ignem de cælo deducere. Nescitis cuius spiritus filij sitis: non uenit filius hominis

Peruersa expositio uerborum *Esaie.*

animas perdere, sed saluare, & si quæ sunt similes. Verum omnia hæc prauo & peruerso iudicio. Quid enim peruersus esse potest et impudentius, quam nunciū illud Ierum diuturne pacis, quam tempore natiuitatis Christi, in orbe futuram propheta significat (ut inquit Beatus Hieronymus) eò detorquere, ut per ea uerba impunitas sceleratis hominibus hæreticis permittatur? Sed quod ex propheta afferunt de hæreticis dictum est, ut nocere non possint in uniuersa Ecclesia: De regulo enim & aspide loquitur scriptura, quos hæreticos interpretamur. Mons sanctus Ecclesia est iuxta illud, Non potest ciuitas abscondi posita super montem, ex quo intelligitur quam iniquè id ipsi rursus interpretentur, ut Ecclesia iustam uindictam, de hæreticis sumere non possit. Similiter quod afferunt ex Matthæo,

Matth. 5.

Ut qui Ecclesiam non audierint, sint pro Ethnicis & publicanis habendi. De excommunicandis quidem rebellibus intelligitur, in quibus & hæretici sunt, nec tamen aliæ illic pœnæ in hæreticos aut alios rebelles & contumaces exercendæ excluduntur, maxime à sæcularibus potestatibus infligendæ. Paulus Apostolus hominem, qui incestum admiserat, tradidit sathanæ in interitum carnis, ut spiritus saluus sit in die Domini nostri Iesu Christi, Sed non ideo sæculari potestati interdictum est, quin & ipsa uindictam de huiusmodi homine, à iudice Ecclesiastico excommunicato, sumere possit. Hæretici autem uerbum Christi calumniantes, impunitatem sibi ex eo permittunt. Sic & iuxta Apostolicam sententiam, hæreticus homo uitandus quidem est, ne peccatis eius communicemus: uerum si periculum sit, ne ipsius contagio totus grex inficiatur, non ideo non est eradicandus. Hæreses esse oportet, sed nihilominus hæreticos etiam puniri oportet, & si periculum ex ipsis immineat, etiam prorsus extinguere, sicut

Responsio ad alia uerba scripturæ, ab hæreticis allegata.

1. Cor. 5.

scandala esse oportet, ut adulteria, homicidia, sed nihilominus à legibus ultimo etiam supplicio uindicantur. Quod autem Apostoli à Christo corripuntur, quod ignem de cælo deducere, & ciuitatem perdere

Cur Christus increpauit discipulos, ultionem petentes.

perdere uoluerint: uindictæ quidem propriæ studiū prohibet Christus, non iustitiæ zelum. Voluit quidem Dominus discipulos iniuriam propriæ personæ cum patientia & gaudio tolerare, sed nec tamen simul præcepit, iniuriam & blasphemiam Deo illatam, inultam relinquere. Sciebat Samaritanos citius credituros, si ignis ab eis arceretur, non ideo discipulos coërcuit, quia hoc modo eos uindictari iniustum esset. Sciebat & Phinee reputatum ad iustitiam, quod sacrilegos interemerat, & ad preces Helix igne descendisse de cælo, sed quia tunc non proderat, prohibiti sunt à Christo Apostoli, iniuriam propriam ulcisci, non diuinam, si profuisset, uindicare. Nam & Beatus Petrus, qui cum alijs audierat, Beati eritis cum maledixerint uobis homines, & persecuti uos fuerint, & dixerint omne malum aduersum uos: Gaudete in illa die, & exultate: quoniam merces uestra copiosa est in cælis: contumelias sibi illatas cum gaudio suscipiebat, peccata uero, quæ in Deum committebantur, acerrime puniebat, Vnde Ananiam & Zaphiram spiritui sancto mentientes, mortis sententia percussit. Sic etiam Paulus, dum à sui contemptu, pia admonitione & multimoda commendatione sui, Corinthios reuocaret, magis illum Elimam, qui credituros à fide retrahebat, cæcitate percussit: ut cæteri perterriti, prædicationem eius non impedirent, sed in Christum credentes animæ cæcitatem effugerent, &c. Sed nec animas perdere uult magistratus, qui hæreticos ultimo supplicio percellit, sed magis Catholicorum animas ab interitu liberari, qui salui esse non possunt, saluis hæreticis. Sed nec interim de perditione hæreticorum gaudet, quos reuertentes mallet esse saluos, quam in errore suo perdurantes interire. Breuiter nulla scriptura est, quæ hæreticos, non solum in suis erroribus obduratos, sed etiam aliorum perniciem machinantes, ultimo supplicio prohibeat affici. Rursus uero aperta scripturarum testimonia audiuius, quibus probatur, ultimo etiam supplicio puniri posse, qui ueram religionem perturbant. Zaphira & Ananias propter modicam pecuniam, à Petro morte multati sunt: quanto magis hæretici tot animarum homicidæ, & sacrilegi, & ueræ religionis peruersores, si respicere contempnant, ultimo supplicio percellentur. In ueteri Testamento legimus. Si surrexerit in medio tui propheta, aut qui somnium se uidisse dicat, & prædixerit signum atq; portentum, & euenerit quod locutus est, & dixerit tibi: Eamus & sequamur deos alienos, quos ignoramus, & seruiamus eis: non audies uerba prophetæ illius, aut somniatoris, quia tentat uos Dominus Deus uester, ut palam fiat, utrum diligatis eum, an non, in toto corde, & in tota anima uestra. Propheta autem ille, aut fictor somniorum, interficietur: quia locutus est, ut uos auerteret à Domino Deo uestro. Item propheta, qui arrogantia deprauatus, uoluerit loqui in nomine meo, quæ ego non præcepi

Luc. 9.

Nam. 25.
4. Reg. 1.

Matth. 5.

Exemplum Petri Apostoli in uindicta contra Ananiam & Zaphiram. *Act. 5.*

Exemplum Pauli contra Elimam. *Act. 13.*

Deut. 13.

Deut. 18.

Bb ij illi,

illi, ut diceret, aut ex nomine alienorum Deorum, interficietur. At dices, de falsis prophetis ueteris Testamenti hæc lex loquitur. Quin tu Cyprianum potius audi, has leges etiam ad pseudoprophetas & sacrilegos noui Testamenti extendentem. Si audieris, inquit, in una ex ciuitatibus, quas Dominus Deus tuus dabit tibi, inhabitare illuc dicentes: Eamus & seruiamus dijs alienis, quos deos non nouisti, interficiēs necabis omnes, qui sunt in ciuitate, cæde gladij, & incendes ciuitatem igni, & erit sine habitaculo in æternum, non reedificabitur etiam nunc, ut auertatur Deus ab indignatione iræ suæ, & dabit misericordiam tibi, & miserebitur tui, & obseruaueris præcepta eius. Cuius præcepti & uigoris memor Mathathias, interfecit eū, qui ad aram sacrificaturus accesserat. Quod si ante aduentum Christi circa Deum colendum, & Idola spernenda, hæc præcepta seruata sunt: quanto magis post aduentū Christi seruanda sunt: Quādo ille ueniens non tantum uerbis nos hortatus sit, sed etiam factis. Hæc Cyprianus. At non inuenitur, inquit, exemplum in Euangelicis & Apostolicis literis, aliquid petitū à regibus terræ, pro Ecclesia contra inimicos Ecclesiæ, Respondet Augustinus. Quis negat non inueniri: sed nondum implebatur illa prophetia. Et nunc Reges intelligite: & erudimini qui iudicatis terram. Adhuc enim implebatur illud, quod in eodem Psalmo paulò superius legitur. Quare fremuerunt gentes: & populi meditati sunt inania. Astiterunt Reges terræ, & principes conuenerunt in unum. Veruntamen si facta præterita in prophetis libris figuræ fuerunt futurorum, in Rege illo, qui appellatur Nabuchodonosor, utrumq; tempus præfiguratum est, & quod sub Apostolis habuit, & quod nūc habet Ecclesia. Temporibus itaq; Apostolorum & martyrum illud implebatur, quod figuratum est, quando Rex memoratus pius & iustos cogebat adorare simulachrum, & recusantes mittebat in ignem, nunc illud impletū est, quod paulò post in eodem Rege figuratū est. Cum conuersus ad adorandum Deum uerum in regno suo præcepit, ut quicumq; blasphemaret Deū Sidrac, Misac, & Abdenago, penis debitīs subiaceret. Prius ergo tempus illius Regis, significabat priora tempora Regum infidelium, quos patiebatur Christiani pro impijs: posterius uero tempus eiusdem Regis, significabat tempora Regū fidelium, quos patiuntur impij pro Christianis &c. Hæc Augustinus. Ex quibus omnibus intelligimus, leges Imperatorum etiam ultimum supplicium hæreticis inferētes, iustas esse & in ipsos optimo iure exerceri posse. Sed earum tamen seueritatem ita temperandam esse, ut si alijs pœnis mitioribus ad pœnitentiam reduci possint hæretici, leuitate potius quam seueritate coërceantur. Sin uero obdurati in erroribus perseuerent, periculum sit, ne & alij eorum erroribus infecti pereant, aut religio Catholica in discrimen adducatur, Expediit, ut putrida membra penitus rescentur,

c. si audieris
32. q. 5
Deut. 13.

1. Mach. 2.

Alius nūc est,
quā olim sub
Apostolis fuit
status Eccle-
siæ.

August. Episto-
la. 48.

Psal. 2.

Dan. 3.

rescentur, & ultimi supplicij pœna è medio tollantur. Vltimum autem supplicium mortem interpretantur. Rursus mortem intelligimus pœnam ignis, quam significat illud Euangelicum. Si quis in me non manet, mittetur foras sicut palmes, & arefcet, & colligent eum, & in ignem mittent. Quam pœnam & consuetudo recepit. Immo sunt qui hanc pœnam sola consuetudine introductam esse putent, nec alio iure siue diuino siue humano probari. Quod & mihi uidetur. Neq; enim probat, quod ex Euangelio de palmite in ignem mittendo affertur. Siquidem hic locus de igne inferni perpetuo, non de pœna ignis temporali accipiendus est. Sed nec leges ciuiles hanc pœnam probant. Nam etsi pœnam ultimi supplicij, quam mortē interpretamur, in hæreticos statuunt: tamen hoc genus mortis uidelicet pœnam flammarū non exprimunt. Quam proculdubio legislatores expressissent, si eam in hæreticos sancire uoluissent. Idcirco propter atrocitatem pœnæ, quam quoties propter immanitatem delicti infligendam esse decernunt, eandem quoq; nominatim exprimere solent, ut ex alijs constitutionibus facile colligi potest, quibus hæc pœna in specie nominatur.

l. ultimum sup-
plicium. ff. de
pœnis.

Ioan. 15.

c. ad abolendā.

de heret.

ubi host. lo.

andr. & Abbas

panor.

Sundissaluus in

tract. de heret.

q. 15. nu. 4.

Pœna ignis

in hæreticos

sola cōsuetu-

dine p̄batur.

l. 2. c. de fals.

mo.

l. 3. c. de mal.

& mathemat.

l. 1. de mul. que

prop. ser.

l. 1. §. si. c. de

rap. uirg.

De diffidatione, & banno hæreticorum, Cap. XIII.

Ridericus Imperator perpetuæ infamiæ pœnam in hæreticos statuens, simul etiam eos diffidat & banno Imperiali subijcit: Quæ quidē pœna ueteri ciuili iure incognita, longè post Iustiniani tempora, Imperio iam in Germanos translato, introducta est. Est autem bannum sententia, qua quis è Republica eiicitur, ut gaudere nō possit auxilio publico, nec fungi publicis officijs, nec aliquo iuris beneficio iuuari. Et habet similitudinem quandam cum excommunicatione. Sicut enim per excommunicationem quis eiicitur extra cōmunionem fidelium: ita per bannum à bono publico separatur. In quibusdam tamen casibus, bannum nō est simile excommunicationi, quia excommunicatus ab una Ecclesia, à tota Ecclesia excommunicatus uidetur: non sic bannitus à certo loco, ab omni loco bannitus intelligitur. Præterea banna quædam capitalia sunt, excommunicatio autem non capitalis, sed medicinalis est &c. Porro bannum quandoq; à lege inferitur, quanq; ab homine: & interdum propter delictum, interdum propter contumaciam: Per simile hoc etiam casu excommunicationi, quæ & ipsa interdum à iure inferitur, interdum ab homine, aliquando propter delictum, aliquando propter contumaciam. Nihil hic moror de banno disputare, an deportationi, an uero relegationi æquiparetur. Hoc certum est, bannum per se pœnam esse iuris ciuilis, quædam cum deportatione, quædam cum relegatione communia habentem, ut inquit Baldus. Nam sunt

Aut. Gazaros.

c. de heret.

Bald. in l. 1. c.

de heret. inflit.

de heret. inflit.

Nicol. de mal.

& Bald. in d.

l. 1. c. de here.

inflit.

In usibus feud.

hic finitur lex

Corradi.

Corradi.

Corradi.

Corradi.

Corradi.

Corradi.

Corradi.

Corradi.

Corradi.

Corradi.

Corradi.

Corradi.

Corradi.

Corradi.

Corradi.

Corradi.

Corradi.

Corradi.

Corradi.

Bb iij multæ

l. i. C. de heret. inst. Multiplicitas poenarum, quas legum feueritas infligit.

l. i. ff. de bo. da. l. quidam ff. de poenis. l. inter poenas ff. de interd. et de re. leg. l. quidam ff. de poenis. l. capitalium et l. ueluti. ff. de poenis l. aut damnium. ff. de poenis.

Effectus banni.

ff. de poenis l. absentem. §. i. ff. de interd. et releg. l. re. legat. arg. in usibus. feud. hic finit. lex Corradi, et de statut. et cons. contra. li. Eccle. §. nulla. §. itē quicūq. Effectus banni in hereticos lati.

multæ poenæ, per quas leges & delinquentes coërcere, & contumaces ad obedientiam cogere intendunt; quæ propter latitudinem Imperij non semper & ubiq; executioni mandari possunt. Ideoq; bannum earū loco inductum est, per quod huiusmodi poenæ, quantum fieri potest pro diuersitate delictorum, & contumaciarum, & regionum, effectum sortiantur. Inter has autem poenas, quædam corpus affligunt, ut deportatio, relegatio, exilium, damnatio in opus metalli, fustium castigatio, ultimū supplicium: Quædam bona adimunt, quædam ciuitatem & libertatem: quædam infamiam irrogant, & hæ plærūq; comitantur eas, quæ corpori & personæ infliguntur. Sic deportatio bona adimit, nam deportatorum bona publicantur. Similiter Apolides sunt, id est, ciuitatem amittunt, retenta libertate, ut ea quidem, quæ iuris ciuili sunt retineant, & idem dicendum est de his, qui in opus publicum perpetuo dantur. Qui in metallum, & in metalli opus in perpetuum damnantur, libertatem amittunt, & serui poenæ efficiuntur, a deo ut si quid eis testamēto datum sit, pro non scripto sit. Ad existimationem pertinent, ueluti relegatio ad tempus, uel in perpetuum, uel in insulam. Item, cum quis in opus publicum datur ad tempus, uel cum fustium ictui subijcitur. Item, flagellorum castigatio, uinculorum uerberatio. Item poenæ, quæ damnium cum infamia inferunt. Item, quæ dignitatem adimunt, & certos actus interdiciunt, sicut moris est prælides aduocationibus interdiciere, &c. Iam igitur banno siue à lege, siue ab homine propter delictum lato. Si non est certus effectus declaratus à lege uel consuetudine loci, nec in sententia bannitionis expressus, sed simpliciter dictum, ut sit bannitus, qui condemnatur: tale bannum habet eum effectum, quem haberet condemnatio facta ex illo delicto de iure communi, ut si poena iuris sit deportatio, banni effectus est, poena deportationis. Si autem bannum sit latum in aliquem propter delictum, quod non habet certam poenam à iure communi statutam: effectus banni est simplex relegatio, quæ tam in præsentem proferri potest, quam in absentem, ut qui condemnatus fuerit, à bono publico eiiciatur. Et sicut excommunicatio, quæ fit propter delictum, repellit à bonis Ecclesiasticis: ita bannitus propter delictum, ab officijs, honoribus, & dignitatibus territorij eius, qui bannum intulit, ut si à lege Imperiali, uel Imperatore sit latum, his ipsis in toto Imperio: Si à lege municipali, uel à magistratu: in territorio eiusdem municipij priuatus intelligatur. Iam uerò crimen hæresis certas poenas à lege statutas habet, quarum quædam ad corporis castigationem, quædam ad bonorum ademptionem, quædam ad existimationem pertinent, ut supra declaratum est. Ergo bannum siue à lege, siue à iudice simpliciter latum sit, irrogationem earum poenarum continet, quæ in hæreticos de iure communi statuta sunt. Vnde lex uel iudex, qui hæreticum

ticum bannitum esse definit, hoc ipso etiam infamia eum notari, omnibus priuilegijs iuris priuari, & ab omnibus officijs pub. dignitatibus, testimoniorum fide, alijsq; ciuilibus actibus repelli pronunciat. Sed & bona ipsius confiscari declarat, deniq; patriam, & in toto Imperio conuersationem ei interdicit. Quod autem lex simul etiam diffidat hæreticos, hostes ipsos patriæ & Imperij esse declarat, ideoq; ab omnibus impunè tam in persona, quam in rebus offendi, & ut hostes latronesq; occidi possunt, etiam si sint Clerici: Quod tamen in alijs excommunicatis Clericis locum non habet. Sed & desertori æquiparatur hoc modo bannitus & diffidatus. Sicut enim desertor est, qui relinquit militiam, & est contumax & inobediens: ita & propter hæresim bannitus, non solum ciuitatem suam relinquit, sed à Catholica Ecclesia deficiens, Christianam deserit militiam. Vnde etiam ut desertor capite puniri, & ubicunq; reperitur, impune offendi potest. Cæterum siue à lege, siue ab homine banniatu hæreticus, non ante offendi potest, quam per sententiam facti hæreticus esse declaratur, & ut hæreticus condemnatur: nisi factum sit a deo notorium, ut nulla declaratione indigeat.

De poena suspectorum de hæresi se non purgantium: relapsorum item, credentium, fautorum, & defensorum hæreticorum, Caput XV.

Spekti eandem poenam sustinebunt, quam hæretici, si suam innocentiam non purgauerint. Illi quoq; qui post abiurationem hæresis, uel cum se proprij Antistitis examinatione purgauerint, deprehensi fuerint in abiuratam hæresim recidisse, sæculari iudicio sine ulla penitus audientia relinquuntur. Et hoc procedit etiam, si postea poenitentes ad Catholicam fidem redeant. Nam etsi redeuntibus Ecclesiæ gremium non claudatur (Neq; enim Sacramenta poenitentiae & Eucharistiæ eis denegantur) tamen nihilominus curiæ sæculari tradentur, animaduersione debita puniendi. Credentes hæreticorum erroribus, similes iudicantur hæreticis, ideoq; & poena hæreticorum plectentur. De poena autem credentium, receptatorum, fautorum, & defensorum hæreticorū, ita cōstituit Innocentius Papa III. Credentes præterea, receptatores, defensores, & fautores hereticorū, excommunicationi decernimus subiacere: firmiter statuētes, ut postq; quis talū fuerit excommunicatione notatus, si satisfacere contēpserit infra annū, ex tūc ipso iure sit factus infamis, nec ad publica officia seu cōsilia, nec ad eligendos aliquos ad huiusmodi, nec ad testimoniū admittatur, sit etiā intestabilis, ut nec testandi liberā habeat facultatē, nec ad hæreditatis

Bb iij successione

C. de Ep. et Cle. aut. It em nulla. C. de hæret. l. manicheos, et aut. Gazaros. l. 2. ff. ad leg. Cor. de sica §. si. C. quando non lic. sin iuda. l. 1. et 2. C. de cle. 2. §. certū de elect. C. de desert. l. 1. li. 12.

Bald. in tit. hic finitur lex. c. 1

c. super eo. de heret. lib. 6. gl. in d. c. ad abolendam.

c. pen §. si. de heret. c. excommunicamus. §. credentes. de heret. Verba Innocentij III. in Conuicio Lateranensi.

successionē accedat, Nullus præterea ipsi super quocūq; negotio, sed ipse alijs respondere cogatur. Quod si fortè iudex extiterit, eius sententia nullā obtineat firmitatē, ne causæ aliquæ ad eius audientiam perferantur. Si fuerit aduocatus, nullatenus eius patrocinium admittatur: si tabellio, instrumenta cōfecta per ipsum, nullius sint momenti, sed cū autore damnato damnentur: & in similibus idem præcepimus obseruari. Si uerò Clericus fuerit, ab omni officio & beneficio depouatur, ut in quo maior est culpa, grauior exerceatur uindicta. Si qui autem tales, postquam ab Ecclesia fuerint denotati, cuitare contempserint, Excommunicationis sententia usq; ad satisfactionē idoneam percellantur. Sanè Clerici non exhibeant huiusmodi pestilentibus Ecclesiastica sacramenta, nec eos Christianæ præsumant tradere sepulturæ, nec elemosynas, aut oblationes eorum percipiant, alioqui suo priuentur officio, ad quod nunquam restituantur, absq; indulto Sedis Apostolicæ speciali. Similiter quilibet regulares, quibus etiam hoc infligatur, ut eorū priuilegia in illa diocesi nō seruentur, in qua tales excessus præsumpserint perpetrare. Idem à beneficijs Ecclesiasticis alijsq; publicis officijs, honoribus & dignitatibus repelluntur, ut supra dictum est. Præterea publica pœnitentia iniungitur credentibus, receptatoribus, fautoribus, & defensoribus hæreticorum: quæ tamen semel contractam infamiam non aufert, ut quibusdam uidetur: Quia condemnatus de publico crimine, semper manet infamis. Speculator putat per pœnitentiā infamiam aboleri, si quidē per pœnitentiā incipit esse quod nō fuit. Vnde non debet despici in eo quod fuit, ut inquit Gregorius. Præterea qui executionē sibi contra eos, qui de hæresi condemnati fuerint, faciendam ab Inquisitoribus iniunctam facere seu adimplere detrectant, aut Inquisitorum iudicium sententiā aut processum, directē uel indirectē impedire præsumunt, aut condemnatos, quo minus puniantur, quocūq; modo liberant (quos & ipsos fautores, & defensores appellare possumus) excommunicationis mucrone percutiuntur. Quam si per annum animo sustinuerint pertinaci, ex tunc uelut hæretici cōdemnantur. Sed & statuta, quibus inquisitionis officium impeditur uel retardatur, cassantur. Et qui ea reuocare noluerint, puniuntur: de qua re ita constituit Urbanus III. Statutum, inquit, ciuitatis, Castri, uillæ & alterius loci, per quod negotium inquisitionis hæreticæ prauitatis directē uel indirectē, ne in eo libere procedi ualeat, contigerit impediri, uel quomodolibet retardari, nullius existere firmitatis. Ipsiusq; ciuitatis uel loci Dominum, Potestatem, Capitaneum, Consules, uel Rectores: per quem uel quos eadem ciuitas, seu locus regitur: quocūq; nomine censeantur, ad statutum huiusmodi loci Diocesano uel eius Vicario, aut Inquisitori seu Inquisitoribus labis præfata sine morę dispendio exhibendum, et si tale inuentum fuerit reuocandum omnino,

Pœna in mortuos in excommunicatione defunctos.

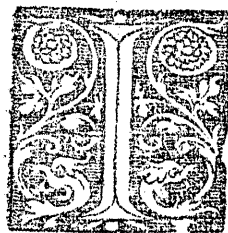
Spec. in tit. de teste. Item ex cipiatur quod est infamis.

ff. de his qui not. in fa. l. Athletas. Scalamniator. So. dist. ferru de rescri. c. ea de pœnitenti dist. 1. c. agite. c. ut inquisitionis §. prohibemus. de heret. lib. 6.

Vt reuocetur statuta quæ Inquisitionis processum impediunt. c. statutū de heret. lib. 6

omnino, uel saltem eatenus moderandum, quod per illud inquisitionis processus non impediatur, uel aliquatenus retardentur: per censuram Ecclesiasticam discernimus compellendos.

De pœna ciuitatum & communitatum, in quibus hæreses fouentur.
Caput XVI.

Am uerò nec ciuitates & communitates, quæ à Catholica Ecclesia deficientes, hæreticorum doctrinam & cæremônias recipiunt, hæreticis fauent, eosq; fouent & defendunt, à pœnis hæreticorum immunes sunt. Sed est hic aduertendum, aliud esse uniuersitatem & communitatem: aliud multitudinē, turbam, & cœtum. Nam uniuersitas corpus est, quæ à præsidente & magistratibus legitimis regitur. Multitudo confusa turba est, quæ non habet præsidem uel magistratus legitimos. Vnde in qualibet uniuersitate multitudines sunt, non in qualibet multitudine uniuersitas, ut in collegijs illicitis, cōciliabulis hæreticorū & schismaticorum. Vtręq; ergo & uniuersitates & multitudines, ut delinquere in hoc genere possunt: ita & iustum est, ut debita animaduersione plectantur. Delinquit autem uniuersitas cōmittēdo & omittēdo: Committēdo, ut cum ipsa cōmunitas, uel qui præsidet communitati magistratus, iniqua & iniusta perpetrant, aut iniuste & iniquē officia sua administrant. Veluti si iniqua statuta cōdant, si Ecclesiastica officia usurpent Laici, si repudiatis sacrorum Canonum sanctionibus, & iustis decretis, & Ecclesiæ ordinationibus, ipsi nouas & impias cæremônias instituant, si Ecclesiastica beneficia & officia hæreticis administranda dispensent &c. Et in hoc genere non peccat uniuersitas nisi communicato consilio, uel totius cōmunitatis, uel eorū quibus Reipublicæ gubernandæ cura demandata est. Omittēdo peccat cōmunitas, ut si ipsa uel magistratus, ea, quæ ad iustum Reipublicæ regimen pertinent, omittunt. Ut cum aduersus rebelles & contumaces non administrant iustitiam: innocentes & Catholicos à facinorosis hæreticis & schismaticis nō defendunt: Item, Cum ipsa cōmunitas magistratum impiē in officio uersantem non repræhendit, nec eius factis contradicit. Et in hoc genere uniuersitas etiam nullo consilio communicato delinquit. Siue igitur committēdo siue omittēdo delinquat uniuersitas, ciuilitate & criminaliter puniri potest. Ciuilitate ut si læsis ad resartienda & emendanda damna condemnetur. Criminaliter, ut si aratro submittatur ciuitas, quam pœnam Carthago passa est. Item, si cōmunitas ipsa Imperiali banno subiiciatur. Est igitur pœna ciuitatis uel cōmunitatis, quæ hæreticorum doctrinam amplectitur, aut eorū uel personas uel doctrinas fouet & defendit:

Differunt uniuersitas & Multitudo.

Peccata uniuersitatis circa hæresim in committēdo

gl. in l. scut. §. quoniam primo. ff. quod cuiusq; uni. no. Domini. in c. felicitis. de sent. ex cōmuni. lib. 6.

Salij. in l. 1. c. de sedi l. iubeamus c. de sacri. sancti. Eccles. l. metum. §. animaduertendū ff. quod met. caus.

not. in c. priuilegiū de re iud. lib. 6. in gl. ord. Ecclesiasticū interdictum. l. relegatorum. §. solet. ff. de interd. et releg.

Quid est, interdicti igni & aqua.

l. 2. instit. diuinarum. c. querenti. de uerb. sig. Grauior poena est, interdictum Ecclesiasticum q̄ civile.

Archid. & Philip. in c. si sententia de sententia ex commu. lib. 6.

Bart. in extra usq. qui sint rebelles, in uerbo rebellando. d. l. si usi fructus.

ut omnib. priuilegijs ciuitatū priuetur, nec ullū cōmertium ciuitatum habeat. Sede item & dignitate Episcopali priuetur. Similiter ut priuilegijs uniuersitatū, studiorū generalium, priuetur. Sed & Ecclesiastico interdicto subiacebit ciuitas & uniuersitas, quæ hæretica labe fuerit infecta. Est autem interdictum poena, quæ certarum rerum usus interdicitur, & est duplex, civile & Ecclesiasticum: Civile, ut cum decurionib. ordine, aduocatis, aduocationibus, uel honoribus, uel ad tempus uel in perpetuum, uel certo loco, uel sine definitione locorum interdicitur. Olim & aqua & igni interdicebatur, quæ erat maxima poena, & proxima morti, qua olim pledebantur homines pessimi, quādo adhuc nefas uidebatur hominem, quantumuis malum, ultimo supplicio afficere. Vnde interdicto earum rerum usu, quibus uita constat hominum, Nempe ignis & aquæ, perinde habebatur ac si esset, qui eam sententiam exceperat, morte mulctatus, ut alibi tradit Lactantius. Interdictum Ecclesiasticum, inter præcipuas Ecclesiasticas censuras, una est, quæ scilicet diuinis interdicitur, quæ & ipsa maxima poena est, quæ scilicet usu diuinorum & Sacramentorum priuat, & ut civile illud interdictum, corpus: ita hoc Ecclesiasticum animam afficit, & quanto anima est preciosior corpore, tanto grauior est quæ ad animam, quàm quæ ad corpus respicit censura. Fertur autem interdictū interdum in personam, interdum in locum: In personam, ueluti si uniuersitas uel capitulum interdicitur: In locum, ueluti si ciuitas uel Ecclesia interdicitur, & hæc quidem inter se differunt. Nam interdicta uniuersitate, Clerici ianuis apertis & pulsatis campanis, sed exclusis excommunicatis & interdictis, alta uoce celebrare possunt. Sed interdicto loco, celebrare non possunt. Perro interdicta uniuersitate, non uniuersitas ut corpus, sed singulares personæ interdictæ uidentur, Quia materia interdicti non ad corpus ipsum, sed ad singularia membra proporcionatur. Sed interdictum, propter delictum Rectorum uniuersitatis uel cōmunitatis, in totam cōmunitatem ferri potest. Quo casu & nocentes & innocentes Ecclesiastico interdicto subiecti sunt, maxime ij qui præsentés fuerint, & scientes, & delictis Rectorum non contradixerint. Tamen uerius est, hoc casu omnes ciues etiam ignorantes & innocentes interdicto ligari, ut Philippo placet. Alia poena est, ut ciuitas uel cōmunitas, quæ hæreses fouerit uel defenderit, uel schisma aduersus Catholicam Ecclesiam nutrierit, diffidatur, & banno Imperiali percellatur. Ideoq̄ & illud consequetur, ut ciuitas hoc modo bannita & diffidata, hostis Imperij fiat, omnesq̄ ciues eius, ut hostes impune in personis & bonis offendi possint, sed & expelli à principe omnes ex huiusmodi ciuitatibus possint. Postremò ciuitas uel uniuersitas hæresi infecta, etiam poena ultimo supplicio proporcionabili plecti potest: ea est, ut in eam aratrum inducatur de iure civili. Lex aut diuina

aliam

aliam poenam habet, quæ in Deuteronomio habetur. Si audieris, inquit lex, in una urbium tuarum, quam Dominus Deus dabit tibi ad habitandum, dicentes aliquos: Egressi sunt filij Belial de medio tui, & auerterunt habitatores urbis tuæ, atq̄ dixerunt, Eamus & seruiamus dñs alienis, quos ignoratis: quære sollicitè, & diligenter rei ueritate perspecta, si inuenieris certum esse quod dicitur, & abominationem hanc opere perpetratam, statim percuties habitatores urbis illius in ore gladij, & delebis eam, omniatq̄ quæ in illa sunt, usq̄ ad pecora. Quicquid etiam supellectilis fuerit, congregabis in medio platearum eius, & cum ipsa ciuitate succendes, ita ut uniuersa consumas Domino Deo tuo, & sit tumulus sempiternus. Nō ædificabitur amplius, & non adhærebit de illo anathemate quicquam in manu tua, ut auertatur Dominus ab ira furoris sui, & misereatur tui, multiplicetq̄ te, sicut iurauit patribus tuis, quando audieris uocem Domini Dei tui, custodiens omnia præcepta eius, quæ ego præcipio tibi hodie, ut facias quod placitum est, in conspectu Domini Dei tui. Atq̄ huius præcepti memor Mathathias interfecit eum, qui ad aram sacrificaturus accesserat. Quod si igitur ante aduentū Christi, circa Deum colendum, & Idola spernenda, hæc præcepta seruata sunt: quanto magis post aduentū Christi seruanda sunt, quando ille ueniens non tantum uerbis hortatus sit, sed etiam factis, ut inquit Cyprianus. Ex quibus rectè concludunt Canonistæ, ciuitatem, in qua sunt hæretici, totam comburi posse, quemadmodum & hæretici impune occidi possunt. Et sunt qui unicuiq̄ hoc permissum esse putent, & ab Ecclesia omnibus exterminandi hæreticos auctoritatem esse concessam. Alij autem non nisi auctoritate & iussu superiorum, id fieri posse existimant: quæ sententia certè turior est, si non iuri conformior, ut Dominico uidetur. Omnium autem maximè necessarium est, ut non ante offendantur uniuersitates, uel cōmunitates hæreticæ, quam per sententiam declaratoriam, eas huius criminis reas esse, fuerit declaratum. At obijciat hic quispiam: Uniuersitatem neq̄ delinquere, neq̄ ob delictum puniri posse. Primum, quod dolum committere non possit, ut quæ corpus sit, non habens intellectum, uel delinquendi uoluntatem. Deinde quod iniquum sit, aliquibus peccantibus, eos etiam punire, qui à peccatis sunt immunes. Respondeo, Et si non facile dolum admittant uniuersitates, quia non facile in delictum consentiunt omnes, idēq̄ propter naturalem hominū ad dissentiendum uoluntatem. Tamen non raro etiam dolo agit uniuersitas, sed cum difficultate, Nam & metum infert, & qui metum facit, dolo etiam tenetur, & de possessione uidebit, & si qua sunt similia, quæ tum dolo facere censetur, cum coacta & cōmunicato consilio facit, & ad hoc dato signo, ut campana pulsata, uel præcone cōcilium indicente &c. Nam quod tunc consilio facit, uel maior pars uel omnes fecisse intel-

liguntur,

Deut. 13. c. si audiens. 23. q. 5.

1. Machab. 21.

Domi. in c. præsidentes uers. quæro an tota. de hæret. lib. 6. c. quando 23.

q. 4. Io. Iap. archidia. Domi. in d. c. præsidetes. Ut præcedat sententia declaratoria. c. cum secundū leges. de hæret. lib. 6.

Solutio, quod dolo tenetur uniuersitas, dū facit cōmunicato consilio. Item, si unus §. principaliter ff. de arb. l. metū. §. animaduert. l. si cū exceptione §. cum ff. quod met. causi.

liguntur. Et adhuc modum uniuersitas intellectum habet & uoluntatem, uidelicet corpori communitatis proportionabilem. Deinde etsi regulariter pœnæ suos auctores tenere debeant, nec quisquam sine culpa puniri. Scriptum est enim: Anima quæ peccauerit, ipsa morietur. Item, filius non portabit iniquitatē patris, & pater non portabit iniquitatē filij: Iustitia iusti super eum erit, & impietas impij super eum. Tamen hæc de spiritali pœna, quæ afficit animam, accipiēda sunt: Nam spiritaliter peccatis parentum nō tenentur filij, nec unus alterius iniquitatem portabit. Sed nec unus propter peccatū uel contumaciam alterius excommunicari potest. At corporaliter unus pro peccato alterius flagellatur. Quod & Apostoli indicāt, de cæco nato Christum interrogantes. Rabbi, inquit, quis peccauit hic, aut parētes eius, ut cæcus nasceretur? Atq; in his etiam completur illud, quod Dominus ad Moysen ait: Ego sum Dominus Deus fortis zelotes, uisitans iniquitatem patrū in filios, in tertiam & quartam generationem eorum, qui oderunt me. Turbatur nauis in qua discipuli sunt, propter unius Iudæ perfidiam, & qui suis meritis firmi erant, tamen turbabātur perfidia aliena, ut inquit Ambrosius. Propter peccata paucorū, tota ciuitas Iericho subuersa est, ipsaq; & quicquid in ea fuit anathema factū. Ita propter peccata Pharaonis, mortuum est omne primogenitum in tota terra Ægyptiorum. Sic pro peccato Sodomitarum, paruuli eorum, qui propter ætatem flagitia parentum nesciebant, cœlesti igne sunt consumpti. Item, Pro peccato Amalechitarum, non solum paruuli eorum, sed etiam bruta animalia usq; ad mingentem ad parietem iussa sunt à Domino Deo deleri. Item in nouo Testamento sæpe peccatis exigentibus grauis pestilentia defæuisse legitur, quæ etiam illos inuoluit, qui peccati conscientiam non habuerunt. Eodem modo humanæ leges, propter grauis-
sima scelera non solum nocentes, sed etiam innocentes puniunt. Grauis-
sima autem scelera uoco, uelut crimen læsæ maiestatis, quod non solum in ipsis authoribus, sed etiam in eorum filijs, etiam innocentibus uindicatur. Item crimen hæresis, propter quod non solum hæretici, sed etiam eorum filij puniuntur: & tanto magis, quanto grauius est, diuinam quàm humanam maiestatem lædere. Eodem modo uniuersitate delinquente, siquidem crimen grauisimum sit, cuius pœna etiam in filios redundat, ut crimen læsæ maiestatis, & hæresis, non solum regētes & auctores delicti, sed etiam singulares personæ, tam nocentes quàm innocentes, puniuntur. Cæterum multitudo, ut nihil aliud est, quàm singulæ personæ multitudinis nullum corpus repræsentans: Ita delictum multitudinis singulos tenet, eosq; nocentes, non uniuersos, neq; innocētes. Proinde multitudo delinquente, non uniuersi & innocentes, sed perpetrati delicti rei & nocentes puniuntur. Sed nec multitudo punitur, ubi per graues dissensionum

6. sine culpa de reg. iur. lib. 6. l. sancimus C. de pœnis.

Ezech. 18.

Filos pro peccatis parentū puniri, non spiritaliter in anima, sed corporaliter, ut patet per multa exēpla.

Ioan. 9.

Exod. 20.

24. q. 1. turbatur.

Iosue 6.

Exod. 11.

Gen. 19.

1. Reg. 15.

l. quis C. ad leg. iul. maiest.

l. manicheos C. de heret. Bart. in l. aut. facta q. non nunquam ff. de pœnis. Doct. in c. dilectus. de Simonia.

Quomodo puniendum est delictum multitudinis.

scissuras, nō huius aut illius periculum, sed populorum plurimorum strages iacet. Nam hoc casu detrahendum est seueritati, ut maioribus sanandis malis charitas sincera subueniat. Nec tamen nulli puniendi sunt multitudinē peccante, quin potius ea moderatio adhibenda est, ut alij quidem seuerius coërceantur, alij uigilantius uestigentur, alij tractentur lenius, sed non segnius doceantur. Seuerius puniendi erunt magistri hæreticorum. Illis enim percussis salui fiunt discipuli, ut inquit Hieronymus. Diligentius uestigabuntur, qui occulte doceant hæreses, domos penetrantes, & quod in aperto clamare metuunt in secreto seminare non quiescunt. Sed & qui silent animaduertendi erūt, si quibus ex signis depræhendi possit uenenum, quod in pectore gestant. Nam & ab illis periculum est, non secus quàm à fauilla aliquandiu sub cinere latente, quæ uento aliquo agitata, tum demum in grandem & flammā & ignē exuscitur. Lenius tractandi erunt, quos deceptos aut coactos esse cognouerimus, & spes sit, ut bonis admonitionibus ad uiam ueritatis reduci possint. Ac de his accipiendum est, quod alibi de correptione multitudinis scribit Augustinus. Non ergo, inquit, asperè (quantum æstimo) non duriter, non modo imperioso ista tolluntur, sed magis dicendo quàm iubendo, magis monendo quàm minando: sic enim agendū est, cum multitudine peccantium. Seueritas autem exercenda est in peccata paucorum: & si quid minamur, cum dolore fiat, de scripturis cōminando uindictam futuram. Ne nos ipsi nostra potestate, sed Deus in nostro sermone timeatur. Itaq; prius monebuntur spirituales aut spiritualibus proximi, quorum autoritate & lenissimis quidem, & instantissimis admonitionibus, cætera multitudo frangatur, hæc Augustinus. Sin uerò multitudo ipsa, quasi ex autoritate errorē suum etiam per uim defendere conatur, tunc omnibus modis contra multitudinem etiam armis insurgendum est, ac de eorum pertinacia iusta uindicta sumenda. Neq; enim ueritas ipsa, etiam propter quodcunq; scandalum deserenda est. Nam quæ est illa iustitiæ inimica bonitas (ut inquit Canon) palpare criminosos, & uulnera eorum usq; in diem iudicij incurata seruare? Ad quem modum rectè Arcadius & Honorius Imperatores constituerunt, ut si qua iniuria sacerdotibus & ministris, uel ipsi cultui diuino locoq; sacro, ab his qui in Ecclesiam irruerint, illata fuerit: talem iniuriam in ipsos quidem reos, conuictos, seu confessos, capitali sententia uindicandam. Sin uerò multitudo uiolenta iudici præsentari non poterit, auxilio militari

à præside prouinciæ compefcatur, ac competens uindicta tali excessui imponatur.

Cc De

Opus est multa prudentia ac diligentia in puniendo multitudinis delicto.

Aug. epist. 105 Amos cap. 9

c. cōmessationes. 4. 4. dist.

gl. in c. cōmessationes.

Quando armis cōtra multitudinē agendum est.

extra de reg. iur. qui scandalizauerit.

l. si quis in hoc genus C. de Ep. et Cle. 50. dist. c. si quis diaconus.

De hæreticis etiam post mortem excommunicandis, & eorum memoria condemnanda, Cap. XVII.

Postremo illud etiam ad uindictam hæreseos pertinet, quod non solum uiui, sed etiam mortui condemnantur atq; puniuntur hæretici. Nam etsi regulariter morte, eius qui cuiusuis criminis reus potulatur, & crimen et pœna extinguatur: Vnde nec accusari nec cõdemnari mortuus potest. Etenim defunctorum causa iudicio Dei reseruanda est, non ab hominibus iudicanda, Tamen sunt quædam crimina, quæ, propter inhumanitatem & atrocitatem, etiam post mortem humano iudicio uindiciantur, ut crimen læsæ maiestatis, repetundarum, peculatus, de residuis, hæreseos, Apostatatus, desertæ militiæ. Primum igitur hæretici post mortem excommunicantur, ut Quinta Synodus decreuit, & usu Romanæ Ecclesiæ, & multis sanctorum patrum exemplis comprobatur. Nam quibus uiuentibus non communicamus, mortuis communicare non possumus. Deinde memoria hæretici mortui condemnatur. De iure ciuili memoria hæretici dånata intelligitur, Quia eius etiam post mortem bona fama extinguitur, & perpetua conseruatur infamia. Quemadmodum Catholici memoria, et bona fama perpetuo celebratur. Ad quem modum Valentinianus & Martianus constituerunt, ut Eutichetis hæretici damnosa memoria aboleatur. Flauianus autem Catholici Episcopi, ut qui Eutichetis errorem pro uiribus impugnauerat, laudabilis recordatio reuelatur. De memoria siquidem iusti dicitur, in memoria eterna erit iustus, et ab auditione mala non timebit. De iure autem Canonico, memoria hæretici danari intelligitur, Quia eorum in oblatione altaris atq; diuinis mysterijs, nulla fit recordatio, Et hæc pœna Excommunicationem eam, quæ in mortuum fertur, comitatur. Nam qui post mortem excommunicatus est, eius communitio ita uitanda est, ut eius nulla in precibus sacerdotis memoria fieri debet, Sed nec nomen eius recitari. Nam ueteres hunc morem habuerunt, ut omnium Catholicorum Episcoporum nomina Diphticis inscriberent, & inter diuina recitarent. Quorum ergo memoriam dammabant, eorum nomina ex Diphticis eximebant: nec eorum ullam inter diuina uel memoriam agebant, uel nomina recitabant. Ad quem modum in Aphricano Concilio constitutum est, Vt si quis Episcopus hæredes instituerit extraneos, a consanguinitate sua, uel hæreticos, etiam consanguineos aut Paganos prætulerit, saltem post mortem ei anathema dicatur, atq; eius nomen inter sacerdotes nullo modo recitetur. Item alius Canon. Neq; apud altare Dei merentur nominari in sacerdotum prece, qui ab altari sacerdotes & ministros uolunt auocare. Et ideo Victor,

l. 1. c. 2. c. si reg. uel accus. morti sic. l. pe. ff. que sen tentia sine ap. p. l. C. de com. munione & c. quorid. an. 24. q. 2. gl. in ff. de hæret. c. d. que ab int. ff. per co. tr. e. iun. in uerbo memoria. tex. & gl. in l. ex iudiciorum ff. de pub. iud. Eccl. in c. ino. bis et. de sent. excommuni. et in c. si. & p. de heret.

Non licet in precibus sacerdotum fieri memoria hæreticorum.

cum contra formam nuper in Concilio à sacerdotibus datam, Geminum Faustinum presbyterum ausus sit tutorem cõstituere: ob dormitionem eius, apud uos non fiat oblatio, neq; aliqua deprecatio pro nomine eius frequentetur in Ecclesia. Item de his, qui sibi mortem consciscunt ita constituit Bracarense. Placuit, ut hij qui sibi ipsis uoluntarie, aut per ferrum aut per uenenum, aut per præcipitium, aut per su-

C. placuit. 23. q. 5.

spendium, uel quolibet modo inferunt mortem: nulla prorsus pro illis in oblatione commemoratio fiat, neq; cum Psalmis ad sepulturam eorum cadauera deducantur. Cæterum illud in quæstionem cadit, an hæretici post mortem accusari de hæresi possint, ut excommunicentur, uel eorum memoria condemnentur. Et lex quidem ciuili ita habet. In mortem quoq; inquisitio hereticorum extendatur. Nam si in criminibus maiestatis licet memoriã accusare defuncti, non immerito & hereticus defunctus tale subire debet iudiciũ. Canon ita habet. De eo qui in diuino iudicio est constitutus, nobis fas non est aliud decernere, præter id in quo eum dies supremus inuenit, atq; ideo nisi eius nomine refutato, cæterisq; consortibus huius erroris, cum nullo prorsus eorum participare debetis mensæ dominicæ puritatẽ, quam maiores nostri semper ab hæretica magnopere seruaerunt pollutione discretam. Quidam putant non admitti simplicem denunciationẽ huius criminis post mortem, sed requiri accusationem cum inscriptione ad pœnam talionis, id est, eam quam sustineret hæreticus, si uiueret, & ita Dominico & Philippo uidetur. Alij accusationem admittunt in hoc crimine post mortem, non quidem ut accusatus excommunicetur, sed ut eius bona publicentur: Quæ sententiã mihi uerior uidetur. Non tamen negauerim, in mortuum hæreticum sententiam ferri posse, qua declaratur & defunctum hæreticum fuisse, & ut uiuo non licuit, eidem nec mortuo esse communicandum. Tercio hæreticus post mortem ita condemnatur, ut bona eius publicentur, etiam si ante mortem accusatus non fuerit. Nam & si pœnæ bonorum ademptionis ex iudiciorum publicorum admissis, non alias aduersus hæredes transeant, quam si lis contestata & cõdemnatio fuerit subsequuta: Tamen iudicia repetundarum, maiestatis, hæreseos, & similia, etiam mortuis reis, cum quibus nihil actum est, adhuc exerceri possunt, ut bona eorum fisco uendicentur. Nam qui aliquod ex his causis crimen contraxit, non potest ex bonis suis quicquam alienare, & ita accusatio ex his causis contra mortuum instituitur, non ut puniatur mortuus. Neq; enim pœnæ (corporales mortuo infligi possunt, neq; in hæredem transeunt) sed ut eius bona in fiscum inferantur, ut si ipso iure confiscata fuerint, uiuente reo, fiscus ipse defuncto succedat, & bona etiam à quocunq; detentatore auocet. Erit tamen hoc casu sententiã declaratoria facti ferenda, nisi factum notorium fuerit, ut supra dictum est. Sin uero bona non ipso iure confiscata

An hæreticus post mortem accusari possit. l. Manicheos c. de heret. c. nec quisquã

An sub pœna Talionis debeat accusari post mortem hæreticus.

gl. in d. c. sanẽ

l. ex iudiciorum ff. de accusa.

Io. de platea in l. eorum c. de iure. fisci. li. 10 c. accusat. q. in eo uero, de heret. lib. 6. Bal. in l. 2. c. q. testa. fac. poss.

sed eorum administratio defuncto ex die commissi criminis interdicta fuerit, per sententiam confiscentur etiam post mortem ferendam. Sed & qui hæreticis fauerit eosq; defenderit, aut receptauerit, & Inquisitoribus se sub obligatione bonorū suorū astrinxerit, ad recipiendam ab eis pœnitentiā & implendam, sed ea iniuncta nondum autem impleta decesserit: hæredes quidem ipsi ad exequendum huiusmodi onus in bonis defuncti compelli possunt. Sed

*Questio de re
pore accusandi
post mortem.
l. 2. c. de Apo-
statis ubi Bart.*

*c. cum nobis, de
prescrip.*

quæritur intra quantum tempus hæretici post mortem accusari, & eorum bona uel ab Ecclesia uel à fisco uendicari possint: Accursius respondet, Accusationem contra defunctos hæreticos intra quinquennium admitti. Quam sententiam Bartholus quoq; approbat, quam & nos recipimus, si de bonis ad fiscum Imperij delatis agatur, & ita Panormitano uidetur. Quod tamen hodie locum habere non potest. Nam nouissimo iure bona damnatorum de hæresi non applicantur fisco sæculari, etiam principis non reagnoscentis superiorem, quod Felinus multis constitutionibus nouis Bibliothecæ Papæ probari testatur. Sin uero de bonis hæreticorum damnatorum ad fiscum Ecclesiæ delatis agatur, accusatio aduersus hæreticum mortuum, intra annos quadraginta admittitur, ut bona defuncti hæretici etiam à Catholicis possessa, in fiscum inferantur. Sin uero bona hæreticorum, qui dum uiuerent Catholici esse putabantur, post mortem ipsorum à Catholicis, & eorum filijs uel nepotibus, aut extraneis quibuscunq; spacio quadraginta annorum fuerint bona fide possessa, non possunt hoc casu ulterius super huiusmodi bonis (etiamsi ad Romanam Ecclesiam prouenire deberent) molestari, & ita Bonifacius Papa VIII. constituit. Alij præscriptionem legalem quinquennij, ita intelligunt, ut eo tempore lapsa, defunctus de hæresi condemnari non possit. Idq; in alijs etiam criminibus, quæ post mortem uindicantur, locum habere. Canonicam autem quadraginta annorum, de bonis tantum hæreticorum post eorum mortem confiscandis, esse accipiendam. Sed uerior est prior sententia. Nam de iure Canonico contra pœnas hæretico etiam

post mortem imponendas (qualis est excommunicatio, damnatio memoriæ) nulla currit præscriptio, & ita Felino placet.

*c. 2. de prescri.
lib. 6.
Ludo. Ro. sim.
gul. 429.*

De pœna

De pœna schismaticorum, Cap. XVIII.

Actenus de pœnis hæreticorū diximus. Reliquum est iam, ut de pœna schismaticorum dicamus, eorum uidelicet, qui ab obedientia se Romani Pontificis, aut aliorum etiam Episcoporum subtrahunt, alios sibi Episcopos facientes, alia altaria erigentes. Nam eorum, qui fidei possessione à Catholica se separant Ecclesia, quos & ipsos non solum schismaticos, sed etiam hæreticos esse supra definiuimus, eadē pœna est, quæ & hæreticorum, de qua paulo ante diximus. Est igitur schisma crimen, quod & diuinam & humanam habet uindictam. De diuina uindicta in schismaticos ita scribit Cyprianus. An esse sibi cum Christo uidetur, qui aduersus sacerdotes Christi facit? qui se à Cleri eius uel plebis societate fecernit: Arma ille contra Ecclesiam portat, contra Dei dispositionem repugnat, hostis altaris, aduersus sacrificium Christi rebellis, pro fide perfidus, pro religione sacrilegus, inobsequens seruus, filius impius, frater inimicus: contemptis Episcopis, & Dei sacerdotibus derelictis, constituere audet aliud altare, precem alteram illicitis uocibus facere, dominicæ hostiæ ueritatem per falsa sacrificia profanare: nec scire, quoniam qui contra ordinationem Dei nititur, ob temeritatis audaciam diuina animaduersione punitur. Sic Chore & Dathan & Abiron, qui sibi contra Moysen & Aaron sacerdotem sacrificantes, licentiam uendicare conati sunt, pœnas statim pro suis conatibus penderunt. Terra cōpagibus ruptis, in profundum suum patuit, stantes atq; uiuentes recedentis soli hiatus absorbit. Nec tantum eos qui authores fuerāt, Dei indignātis ira percussit, sed etiam cæteros ducentos quinquaginta, participes eiusdem furoris, & comites, qui coagulati cum hisdem simul ad audaciam fuerant, exiens à Domino ignis properata ultione consumpsit, admonens scilicet & ostendens, contra Deū fieri, quicquid improbi fuerint ad destruendam ordinationem Dei humana uoluntate conati. Sic & Ozias Rex, cum thuribulum ferens, & contra legē Dei sacrificium sibi uolenter assumens, resistente sibi Azaria sacerdote, obtemperare nollet & cedere, diuina indignatione confusus, & lepræ uarietate in fronte maculatus est, ea parte corporis notatus, offenso Domino, ubi designantur qui Dominum promerentur. Et filij Aaron, qui impo-

*Qui sunt schif-
matici tantū.*

*Diuina uindi-
cta in schif-
maticos.
Cyp. in tracta.
de simplicitate
pælatorum.*

Num. 26.

2. Paralip. 26.

Leuit. 10.

Matth. 15.

Cc iij ad

Epist. 6. lib. 1. epistolarum.

3. Reg. 12.

3. Reg. 13.

Schismatici gentilibus adæquantur. Matth. 10.

c. non afferas mus. 24. q. 1.

Pœnæ schismaticis ex utroq; iure. c. de ligurib. 24. q. 5. Panor. in re. de schismat. c. si quis presbyter. 11. q. 3.

ad Magnū filium. Deniq; inquit, quā sit inseparabile unitatis Sacramentum, & quā sine spe sint, & perditionem sibi maximam de indignatione Dei acquirant, qui schisma faciunt, & relicto Episcopo, alium sibi foris pseudoepiscopum constituunt, declarat in libris Regnorum scriptura diuina: ubi à tribu Iuda & Beniamin decem tribus scissæ sunt, & relicto Rege, alterum sibi foris instituerunt, & indignatus est (ut inquit) Dominus in omne semen Israël, & dimouit eos, & dedit eos in direptionem, donec abijceret eos à facie sua, quia dissipatus est Israël à domo Dauid, & constituerunt sibi Regem Hieroboam, filium Naboth. Indignatum esse Dominum dicit, & eos in perditionem dedisse, quod ab unitate dissipati essent, atq; alterum sibi Regem constituissent. Et tanta indignatio Domini extitit aduersus illos, qui schisma fecerant, ut etiam cum homo Dei ad Hieroboam missus esset, qui ei peccata sua exprobraret, atq; ultionem futuram prædiceret, panem quoque apud illos edere, & aquam bibere uetaretur. Quod cum non custodisset, & contra præceptum Dei prandisset, statim diuinæ censura maiestatis percussus est, ut inde regrediens, impetu ac morsu leonis in itinere necaretur. Et audet quisquam dicere, aquam baptismi salutarem & gratiam celestem, communem cum schismaticis esse posse, cum quibus nec terrestris nec sæcularis potus debet esse communis? Satiat adhuc in Euangelio suo Dominus & maiorem intelligentiæ lucem manifestat, Quod isdem, qui se nunc à tribu Iuda & Beniamin sciderant, & Hierosolymis derelictis Samaritani secesserant, inter prophanos & gentiles computarentur. Nam cum primum discipulos suos in ministerium salutis mitteret, mandauit & dixit: In uiam nationum ne ieritis, & in ciuitatem Samaritanorum ne introieritis, ad Iudæos primum mittens, gentiles præterire iubet. Addendo autem & ciuitatem Samaritanorum debere omitti, ubi erant schismatici, ostendit schismaticos gentilibus adæquari. Atque ex his pœnis diuinis planè cognoscitur, quā graue crimen sit schisma. Nemo enim dubitauerit, hoc sceleratius esse commissum, quod est grauius uindicatum. Vnde & humanis legibus tam Canonicis & Ecclesiasticis, quā ciuilibus, crimen schismatis grauissimis pœnis tam bonorum, quā corporis uindicatur. Ac primum quidem Canonica pœna in schismaticos constituta est, ut excommunicentur, & si excommunicationem contempserint, ut etiam à sæculari potestate comprimantur. De qua ita Carthaginense Concilium: Si quis presbyter ab Episcopo suo correctus fuerit, debet utiq; apud uicinos Episcopos conqueri, ut ab ipsis eius causa possit audiri, & per ipsos suo Episcopo reconciliari. Quod si non fecerit, sed superbia (quod absit) inflatus, secernendum se ab Episcopi sui communione duxerit, ac separatim cum aliquibus schisma faciens, sacrificium Deo obtulerit, Anathe-

Anathematizetur, & nihilominus locum amittat. Item, Pelagius Papa. Malum autem schisma esse, & per exterarum etiam potestates huiusmodi opprimi debere homines, & Canonice scripturæ auctoritas & paternarum regularum nos ueritas docet. Quisquis ergo Apostolicis diuisus est Sedibus, in schismate eum esse non dubium est, & cōtra uniuersalem Ecclesiam altare conatur erigere. Sed quid de talibus insertus in Chalcedonensi Synodo Canon cōstituat, Gloria uestra cōsideret, ubi post alia sic dicit. Qui à cōmunione seipsum suspendit, & collectam facit, & altare constituit, & noluerit uocanti Episcopo consentire, & noluerit eidem acquiescere, neq; obedire, & primo & secundo uocanti, hunc omnino damnari: nec unquam uel orationem mereri, nec recipere eum posse honorē. Si enim permanferit, turbas faciens, & seditiones Ecclesiæ, per exteram potestatem tanquā seditiosum comprimi. Idem, Regulæ patrum hoc specialiter constituerunt, ut si qua Ecclesiastici officij persona, cui subiectus restiterit, uel seorsum collegerit, aut aliud altare erexerit, seu schisma fecerit, iste excommunicetur atque damnetur. Quod si fortè & hoc contempserit, & permanferit, diuisiones & schismata faciendo, per potestates publicas opprimatur. Et post pauca addit, Quod ad pœnas ciuiles pertinet, mille alia exempla & constitutiones esse, quibus euidenter agnoscat, ut facientes scissuras in sua Ecclesia, non solum exilijs, sed etiam proscriptione rerum & dura custodia, per publicas potestates debeant coerceri. Abbas putat Schismaticos ipso iure esse excommunicatos, Alia pœna schismaticorum est, quod ordinationes ab ipsis, & ijs qui ab eis ordinati sunt factæ, irritæ sunt & inanes. Item, Qui dignitates Ecclesiasticas seu beneficia ab eis acceperint, careant impetratis. Alienationes quoq; per eos factæ de rebus Ecclesiasticis, omni carent firmitate, & res alienatæ sine onere ad Ecclesias reuerti debent. Qui uerò à Romana Ecclesia & illius præside Romano Pontifice, defecerint, & contra eosdem rebelles extiterint, omnibus honoribus, beneficijs, officijs, dignitatibus, & prælaturis perpetuò priuantur, & inhabiles ad habenda redduntur, data potestate omnibus fidelibus eos capiendi. Bona eorum mobilia & immobilia iura & iurisdictiones publicantur, quæ ne redeunt quidem recuperant, sed & nati & posterij eorum puniuntur. Nam & eorum bona publicantur, & confiscantur, ipsiq; posterij, per masculinam & femininam lineam descendentes, indigni redduntur ad quælibet beneficia, officia & ministeria Ecclesiastica, in Romana quidem Curia perpetuò, in alijs autem Ecclesijs, usque ad Quartam generationem. Similiter eorum Receptatores, fautores, & defensores excommunicantur, omnibusq; beneficijs, officijs, honore, & statu Ecclesiasticis priuantur. Postremo inuenimus in tali facinore non solum duces & authores, sed etiā participes pœnis destinari,

c. non nos. 23. Pelagius I. ad Narserem.

c. de liguribus 23. q. 5.

Abbas in reg. de schismat. per c. licet de elect. c. 1. et 2. de schismat.

c. unica. de schismat. lib. 5.

Schismatico rō bona confiscantur.

24. q. 1. c. dicimus.

Num. 16. nisi à communione malorum se separauerint, præcipiente Domino per Moysen & dicente, Separamini à tabernaculis hominum impiorum, & nolite tangere de omnibus, quæ sunt eorum, ne simul peccatis in peccatis eorum. Et quod comminatus per Moysen Dominus fuerat, impleuit, ut quisquis, qui se à Chore, Dathan, & Abyron non separasset, pœnas statim pro impiâ communione persolueret.

Participes schismatis eadē pœna percelluntur.

Osee 9.

Quo exemplo ostenditur, & probatur, obnoxios omnes culpæ & pœnæ futuros, qui se schismaticis contra præpositos & sacerdotes irreligiosa temeritate miscuerint, sicut etiam per Osee prophetam spiritus sanctus testatur, & dicit: Sacrificia eorum tanquam panis luctus, & omnes qui manducant ea contaminabuntur, docens & ostendens, omnes omnino cum authoribus suis supplicio coniungi, qui fuerint eorum peccatis contaminati. Quæ ergo apud eos merita esse circa Deum possunt, quibus supplicia diuinitus irrogantur?

De circumstantijs quibusdam, crimen hæresis & schismatis aggrauantibus, & earum pœnam augentibus.

Caput XIX.

l. aut facta ff. de pœnis.

Circumstantie.

Exempla hæretiarum.

De Arrio.

Trip. li. 1. c. 13.

De Paulo Samosateno.

Euseb. lib. 7.

cap. 26.

1. Tim. 6.

De Mahume.

Actenus de pœnis dictum est, quæ propter crimen hæresis & schismatis inferuntur. Superest, ut de circumstantijs quibusdam horum criminum dicamus: propter quas & ipsa pœna, uel durior, uel remissior in hæreticum, & schismaticum constituitur. Porro circumstantie hæresis & schismatis (ut aliorum criminum) sunt, causa, persona, qualitas, quantitas, locus, tempus, & euentus. Primum igitur propter causam grauior est hæresis: Veluti si quis hæresim fingat, doceat, sequatur, uel defendat, ut aliorum honori & authoritati detrahat. Cuiusmodi fuit hæresis Arrii, quam non alia ratione contempsisse dolebat) famæ derogaret. Aut si quis propter diuitias acquirendas, & auaritia ductus, aliena & praua dogmata sequatur. Quod Paulum Samosatenu fecisse legimus: qui cum egens esset & pauperrimus, nec ullam quæstus occasionem haberet, falsa quædam dogmata construxit, ac per huiusmodi occasionem Ecclesiarum bona per fraudem diripuit, fratres concussit. Quem & hodie plerique imitantur, qui per occasionem hæresum, omnia Ecclesiarum & monasteriorum bona deprædantur, existimantes, secundum quod scriptum est, quæstum esse pietatē. Alii nouas hæreses, uel instituunt, uel ab alijs introductas amplectuntur, ut per eas nouam religionem instituāt, uel Reip. statum in aliam & nouam formam conuertant. Quò sanè studio Machumetica perfidia primū cepta, & tandem etiā, opratū finē sortita est. Atque utinam non sint, nostris etiā tēporibus, qui ob eam tantum causam nouas

nouas doctrinas sequantur, ut hac occasione Episcoporum autoritate calcata & suppressa, et forma ueteris Reip. immutata, ipsi soli & libere & pro suo arbitrio dominari possint. Persona dupliciter spectat, eius qui hæresim cōfingit, & eius qui durius aliquid aut iniquius propter hæresim patitur. Itaque grauius plectuntur ex eadē hæresi, Episcopi & sacerdotes, quam Laici. A quibus enim plura exiguntur, grauius si ea non præstiterint, puniuntur. Quemadmodum delicta quædam Pagano leuiorem, militi grauiorem pœnam irrogant. Sed & ætatis ratio in hoc crimine habetur: minus enim puniuntur Iuuenes, quam qui sunt ætatis proeuctioris. Nam fragile est & infirmum huiusmodi ætatis consilium, ethæreticorum captiōibus facile expositum. Ac generaliter, ut prudentia & consilium personæ crimen aggrauat: sic simplicitas et consilij imbecillitas excusat: Immo nec hæretici censendi sunt, quicumque falsis hæreticorum persuasionibus capti, aut ita à pueritia instituti erant, & errorē ueluti cum lacte matris hauserunt: Parati tamen, reperta & cognita ueritate corrigi, & errorem relinquere, ut alibi testatur Augustinus his uerbis. Qui sententiam suam, inquit, quauis falsam atque peruersam, nulla pertinaci animositate defendunt, præsertim quam non audacia suæ præsumptionis pepererint, sed à seductis atque in errorem lapsis parentibus acceperint: quærunt autem cauta sollicitudine ueritatem, corrigi parati cum inuenerint, nequaquam sunt inter hæreticos deputandi. Sexus item ad personam refertur, Sed propter quem nec accusatio crimini tribuitur, nec pœna remittitur. Et si enim in multis iuris articulis sceminis propter sexus fragilitatē succurratur: tamen nullum beneficiū est, quod mulierum calliditati & fraudibus opituletur, aut impunitatem criminum promittat. Ideo ut propter adulterium, ueneficium, abactionem partus, & similia: ita & propter hæresim mulieres pœnis iuris obnoxia sunt. Quanquam miseratione nonnunquam sicut ætatis, ita & sexus, iudex ad mitiorem pœnam inclinatur. Iam & propter personam eius, qui grauius aliquid ab hæretico patitur, ueluti qui ab eo uel decipitur, uel ui compellitur pœna augetur: Ita grauius puniuntur hæresiarum tanquam authores hæresum, quam qui ab eis fuerint decepti. Quemadmodum grauius delinquit, qui seruum dolo corrumpit, quam qui ab eo deterior factus peccauerit, & improbe aliquid fecerit. Quod si igitur seruum corrumpere etiā is intelligitur, qui seruo persuadet, ut iniuriam faceret, uel furtum, uel fugeret, uel errori, uel malis artibus esset deditus, uel seditiosus, ut inquit Ulpianus Iureconsultus: Quanto magis corruptor alieni serui dicitur, qui Christiano persuadet, ut a uera & Catholica fide deficiat, et eam fidem soluat, quæ se Christo & Domino suo in sacro lauacro deuinxit: Itē, ut falsa dogmata asserat, atque tueatur: ut erroribus & falsis doctrinis sit deditus. Itē, ut non solum Ecclesie ministris summam inferat iniuriam. Item,

In Aut. ut de funct. seu. fun. coll. 5.

l. presbyteri. C. de Epif. & Cler.

l. quidam ff. de pœnis.

Paganus pro rustico aut priuato homine hic accipitur, dicitur a pago.

Epistol. 162. c. sicut. 24. q. 3.

l. 2. ff. ad Seltanus consul.

arg. l. auxilium §. in delictis ff. de minorib.

ff. de seruo corrupt. l. 1.

ut

ut Ecclesiastica disciplina contempta, & omni confuso & dissipato ordine, pacem & tranquillitatem in sancta Dei Ecclesia perturbet. Proinde prudenter diuinitus Leo Papa primus, ad Anatholium Constantinopolitanum Patriarcham scribens, pulchre & causam & poenam authorum & defensorum hæresum, & eorum, qui per eos uel metu uicti, uel falsis persuasionibus, decepti sunt, discernit: Hos satisfactione præmissa, statim ad communionem Catholicæ Ecclesiæ recipiendos esse permittens: Illos uero etiam resipiscentes, sed Apostolicæ reseruandos esse præcipiens. Hanc, inquit, regulam meminitote seruandam, ut quicumque in illa Synodo (de Ephesina secunda loquitur) quæ nomen Synodi non habere potuit, nec habere meretur, & in qua maleuolentiam suam Dioscorus, imperitiam autem Iuuenalis ostendit, dolent se metu uictos, & terrore superatos, ad consensum scelestissimi iudicij potuisse compelli, & communionem Catholicam obtinere desiderant, satisfactioni eorum pax fraterna præstetur &c. De his autem, qui in hac causa grauius peccauere, & ob hoc superiores sibi locum in eadem infœlici Synodo uendicarunt, ut humilium fratrum simplicitatem arrogantiam suæ præiudicij aggrauarent, si forte resipiscunt, & à facti sui defensione cessantes, in condemnationem proprii conuertuntur erroris: horum si satisfactio talis accedit, quæ non refutanda uideatur, maturioribus Apostolicæ sedis consilijs reseruetur, ut examinatis omnibus atque perpensis, de ipsis eorumque actionibus quid constitui debeat æstimetur. Qualitas & quantitas crimen aggrauat, & poenam augent. Veluti si quis coactis cœtibus, hæresim doceat, & simpliciores aut tenuiores per uim compellat, si solus hæresim docuerit, uel cum altero, uel cum pluribus. Item, si unum uel plures errores confiteatur. Item, propter locum & tempus grauius delinquant, ut qui in templis & sacris locis Catholicam fidem prophanant. Qui quod in aperto clamare metuunt, in secreto seminant, priuatas domos penetrantes. De quibus Apostolus. Ex his sunt qui penetrant domos, & captiuas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur uarijs desiderijs, semper discentes, & nunquam ad scientiam ueritatis peruenientes. Item, qui imagines ex templis delent, statuas destruunt & eiciunt. Item, qui sacris diebus in Ecclesias irruentes, diuina officia interturbant. Propter euentum hæresis & schisma grauiora sunt: Quia ex falsis doctrinis, non solum rudes animæ decipiuntur, sed etiam ad seditiones, sacrilegia, stupra, aliaque atrociora crimina incitantur. Vnde et propter talem euentum, authores hæresum & schismatum, non solum poenas in hæreticos & schismaticos statutas, sed etiam seditiosorum & sacrilegorum sustinebunt.

Epistola 44.

Exempla grauioris & leuoris culpe in Ephesina Synodo secunda

Qualitas & Quantitas.

Locus & Tempus.

Thimo. 3.

De criminibus hæresi & schismati adiunctis, & poenis eorum. Caput XX.

Hæresibus & schismatibus quædam ita adiuncta sunt, ut inter ea perpetua quædam & indissolubilis cognatio esse uideatur. Cuiusmodi sunt blasphemia, sacrilegia, contemptus & deprauatio legum, tam diuinarum, quam humanarum. Calumniæ iustorum, præsertim eorum, quos impijs eorum conatibus resistere suspicantur: Quæ tamen ab hæresi & schismate diuersa sunt, quia tamen hæc illis adiuncta sunt, æquum est ut in irrogatione poenarum utrorumque etiam ratio habeatur, & pro qualitate & conditione criminum, poena in delinquentes statuatur. Primum igitur de poena blasphemie dicendum est. Blasphemia maledictio est. Ea ut uarijs modis admittitur, ita uarijs etiam modis punitur. Blasphemia fit, cum Deo diuinus honor detrahitur, cum per nomen eius in uanum iuratur, cum falsa dogmata de Deo prædicantur, cum uerbum Dei falsis expositionibus, falsis translationibus, falsis additionibus & detractionibus deprauatur; cum potestas Ecclesiæ à Christo data uel cõternitur, uel labefactatur, aut prorsus negatur & extinguatur. Siquidem uiolatores sacrorum Canonum, à spiritu sancto (instituti cuius & dono dicati sunt) damnantur: Quin blasphemare spiritum sanctum non incongrue uidentur, qui contra eisdem non necessitate compulsi, sed temere aliquid & proteruè aut loquuntur aut agunt, aut facere uolentibus sponte consentiunt. Talis enim præsumptio, manifestè unum genus est blasphemantium spiritum sanctum, ut inquit Damasus Papa. Et ad eundem modum blasphemantur amici Dei, qui in Christo defuncti sunt, & in electorum numerum asciti sunt sancti, cum iniuria illis inferatur, honor qui eis debetur detrahitur, eorum cultus & ueneratio turbatur, imagines & statuae destruuntur, memoria aboletur. Quemadmodum igitur blasphemia diuersis modis & Deo & sanctis eius inferitur: sic & poenæ diuersæ sunt, quæ in blasphemos constituuntur. Ac primum quidem tanta est huius criminis atrocitas, ut nec à Deo inultum relinquatur. Quippe propter quod, & famem, & pestem, & terræ motus, & alias plagas in nos immittere solet, ut inquit Iustinianus Imperator. Sed & poenæ Canonice, & ciuiles in blasphemos constitutæ sunt. Nam in eos, qui linguam suam contra Deum, Virginem Matrem, aut alios sanctos, in blasphemiam publice relaxare præsumpserint, olim poena Canonica erat, ut Laici excommunicarentur, Clerici deponerentur. Huic deinde alia poena successit, ut scilicet Laici septem diebus dominicis præforibus Ecclesiæ in conspectu populi recumbentes, ultimo illorum dierum dominico, neque pallio neque calciamentis induti, sed corrigijs

Multa crimina hæresi adiuncta.

Non omnes ff. de re militari. Poena blasphemie quæ uarijs sit modis.

Violatores. c. 25. q. 1.

Blasphemia multiplex in sanctos.

In aut. ut non luxur. contra. nat. 5. preterea. col. 6.

Poena Canonice in blasphemos.

c. si quis. 22. q. 1.

c. 2. de maledi.

d. c. 2. de male-
dicis.
Hipp. in l. ex
fenatus cōsul-
to. ff. ad l. cor. de
fida.
l. 1. c. 2. C. de
paga.
Pœna in uio-
latores ina-
ginum.
c. 2. §. ceterū.
de off. ord. li. 6
Ang. & Hip-
pol. in d. l. ex
fenatus cōsul-
to. ff. ad leg. cor.
de fida.
Sacriligia in
personas sa-
cras cōmissa.

v. felicit. de
pœnis, lib. 6.

Cle. 1. de pœnis

rigijs circa collum ligati, sedentes, non antea Ecclesiam ingredi per-
mitterentur, quam sex ferijs in pane & aqua ieiunassent, simul atq;
pauperes aliquos singulis dīctorū dierum refecissent. Ciuilis autem
pœna est, ut uel corporali pœna etiam ultimi supplicij, uel multa
pecuniaria plectantur. Qui autem diuinum honorem Deo subtra-
hant, & in creaturas transferunt, dæmonibus sacrificantes, uel illicita
& execrabili consultatione futura sciscitantes, aut uanę spem pro-
missionis accipientes, gladio ultore puniuntur. Qui autem iniuriam
Dei, aut sanctorum imaginibus inferunt, eas ipsas uel percutientes,
uel in terram prosternentes, aut alio irreuerenti ausu tractantes, spi-
ritualiter & Canonice ita plectuntur, ut nisi pœniteant & satisfa-
ciant, loci sui dignitate & honore priuentur. Temporaliter autē ulti-
mo supplicio, & pœna legis Cornelię de sicarijs afficiuntur. Aliud
crimen adiunctum hæreſi & schismati est sacrilegium. Id perpetra-
tur, quoties uel personis uel locis sacris iniuria irrogatur, aut Eccle-
siastica bona prophanantur. Ac primum quidem, ut uarij sunt gra-
dus & dignitates personarum sacrarum, ita uarię quoq; pœnæ sunt
sacriligij, quod in personas Ecclesiasticas perpetratur. Siquidē alia
pœna in eos statuta est, qui hostilem & sacrilegam manū in sanctę
Ro. Ecclesię Cardinales iniecerint, alia in uiolatores Episcoporum,
alia in eos qui sacerdotes & Clericos uiolenter inuadunt, alia in ra-
ptores sacrarum uirginū. Nam qui Cardinalem hostiliter insequu-
tus fuerit, uel percusserit, aut ceperit, uel socius fuerit faciētis, aut fieri
mandauerit, uel factum ratum habuerit, aut cōsiliū dederit, uel fa-
uorem, aut postea receptauerit, uel defenderit scienter eundem, præ-
terquam quod excommunicationem ipso iure incurrit, non ab alio,
quam à Romano Pontifice (excepto tamen mortis articulo) absol-
uendus, etiam sicut reus criminis lęſę maiestatis perpetuo fit infamis,
similiter intestabilis, ut nec testamenti factionem habeat ipse, nec
cuiquam succedat. Sed & cuncta ipsius ædificia in ruinam dantur,
& bona fisco inferuntur. Ad hæc nemo ei debita reddit, ipse in iudi-
cio omnibus respondere compellitur: omnibus feudis, alijsq; benefi-
cijs, si quę habet, priuatur. Quę pœna etiam in filios & nepotes eo-
rum extenditur, qui & ipsi beneficijs ipso iure priuantur, nec ad ali-
quam dignitatē aut honorē peruenire, aut officium publicū adipisci
possunt, sed nec postulandi, aut testimoniū dicendi facultatē habent.
Nec multo minorē pœnā sustinebunt, qui tale aliquid in Episcopum
perpetrauerint. Nam & ipsi primum anathematis mucrone percu-
tiuntur. Deinde omnibus beneficijs tam spiritualibus quam tempo-
ralibus, quę ab ea Ecclesia, cuius Episcopum offenderunt, tenent, pri-
uantur: cui pœnę & eorum filij usq; ad generationē secundā obnoxij
erūt. Nam & ipsi inhabiles ad beneficia eiusdem diocesis redduntur
locis omnibus & ciuitatib. in quibus huiusmodi delicta perpetrātur,
Ecclesiastico

Ecclesiastico intercto subiectis. Veterum quoq; Canonum autho-
ritate, eorundem bona, Ecclesię offensi Episcopi iuri perpetuo tra-
duntur. Sic & qui manus sacrilegas in presbyterum quemcunq; c. ff. quis de inu-
inferiorum graduum iniicere præsumpserint, Canonice pœniten-
tię, depositioni, excommunicationi, alijsq; Ecclesiasticis pœnis sub-
iacebunt. Et has quidem pœnas sacri Canones uiolatoribus Cardi-
nalem, Pontificum, & sacerdotū irrogant: quibus, ciuilibus pœnis,
quę in homicidas & uiolatores, sacrilegos sacerdotum statutę sunt,
minimē derogatur. Si quis autem sacratissimas uirgines uel rapuerit
uel etiam iungendi causa matrimonij in eas aliquid attentare ausus
fuerit, ultimo supplicio feriendus est. De his uerō, qui locis sacris aut
diuino cultui, & ministris Ecclesię iniuriam inferūt, ita constituerunt
Arcadius & Honorius. Si quis in hoc genus sacrilegij proruperit,
ut in Ecclesias Catholicas irruens, sacerdotibus & ministris, uel in
ipso cultu locoq; aliquid importet iniurię, quod geritur à prouincię
Rectoribus animaduertatur. Atq; ita prouincię moderator, sacer-
dotum, & Catholicę Ecclesię ministrorum, loci quoq; ipsius, & di-
uini cultus iniuriam, capitali in conuictos seu confessos reos senten-
tia nouerit uindicandam. Nec expectet, ut Episcopus iniurię proprie
ultionem deposcat, cui sanctitas ignoscendi gloriam dereliquit: sitq;
cunctis laudabile, factas atroces sacerdotibus aut ministris iniurias,
ueluti crimen publicum, persequi, ac de talibus reis ultionem mereri.

Quod si multitudo uiolenta, à ciuilibus apparitoris exequutione, &
adminiculo ordinum & ordinatorum possessorum uel non poterit
flagitari, quod se armis aut locorū difficultate tueatur, Præsides pro-
uinciarum, etiam militari auxilio per præsentes literas appetito, com-
petentē uindictam tali excessui imponere non morentur. Qui autem
Ecclesias incendio deuastauerint, secundum Canones anathematis
uinculo ipso iure innodentur. Secundū leges uerō generaliter incen-
diarij capite puniuntur. Alibi tamen de incendiarijs Ulpianus Iure-
consultus ita distinguit. Ut qui data opera in ciuitate incendium fe-
cerint, siquidem humiliori loco nati sunt, bestijs subijciantur: si in ali-
quo gradu existentes id fecerint, capite puniantur, aut in insulam de-
portentur, alibi uincti uerberati, igni necari iubentur. Res sacre sunt,
quę ritē per Pontifices Deo consecratę sunt, ut ædes sacre, & dona
quę ritē ad ministerium Dei dedicata sunt. Harum duo sunt genera.
Nam quędā publicę sunt, quędam priuatę: Publicę, quę à Ponti-
ficibus consecratę sunt: Priuatę, quę sacerdotibus & ministris Ecce-
siarum dantur. Quales sunt decimę, primitię, oblationes fidelium,
census & prædia Ecclesijs pro sustentatione ministrorum Ecclesia-
rum à fidelibus relicta, aut à Pontificibus deputata. Harum igitur
omnium illicitę usurpationes, rectē sacrilegia appellantur. Ita sacri-
legium perpetrant, qui domum Dei uiolauerint, & aliqua sine licen-
tia

c. ff. quis de inu-
ceps. 7. 9. 4.

l. si quis ne die
C. de Episc.
Cler.

l. si quis in hoc
genus C. de E.
pisc. Cleri.

Pœna in mul-
titudinem uo-
lentam.

l. capitali §.
incendiarij ff.
de pœnis
l. si ff. de incēd.
rui. naufrag.
l. qui ædes ff.
de incend. rui.
naufrag. d. l. ca-
pitalium.
Bar. in l. 1. ff. de
off. præfecti. ui-
gil.
insti. de rerum
diuis. §. sacre
res.

314

D. BRUNI DE HÆRETICIS,

tia eius, cui commissa est, inde abstulerint. Item, qui monasteria, & loca Deo dedicata, & Ecclesias infringunt, & deposita uel alia quælibet inde abstrahunt. Et generaliter sacrilegium est, quoties quis sacrum uiolat, uel auferendo sacrum de sacro, uel sacrum de nō sacro, uel non sacrum de sacro. Domum autem Dei siue Ecclesiam accipimus, non solum ædificium ipsum, sed etiam spacium quadraginta passuum Ecclesiasticorum, si maior Ecclesia fuerit: si uero minores Ecclesiæ, triginta, qui in circuitu Ecclesiæ sunt: & domos, quæ intra prædictos passus collocantur. Nam qui confinia eorum confringere tentauerit, aut personam hominis uel bona eius inde subtraxerit, pro sacrilego habetur. Itē, sacrilegi sunt, qui prædia diuinis usibus tradita, humanis usibus applicat, & Deo cui tradita sunt subtrahunt, ut sibi in seruiant. Præter ea sacrilegi sunt, qui opes suas, quas uel ipsi uel maiores eorum, semel Ecclesijs donauerunt, reuocant. Nam omne, quod Domino cōsecratur, siue fuerit homo, siue animal, siue ager, uel quicquid semel fuerit consecratū, sanctum sanctorū erit Domino, & ad ius pertinet sacerdotum. Ergo qui à Domino & Ecclesia cui competunt auferunt, uastant, inuadunt, uel eripiunt, ut sacrilegi iudicantur. De quibus recte Ambrosius. Sunt, inquit, qui opes suas tumultuario mentis impulsu, non iudicio perpetuo, ubi Ecclesijs cōtulerint, postea reuocandas putauerunt, quibus nec prima merces grata est nec secunda: Quia nec prima iudiciū habuit, et secunda habuit sacrilegiū. Conciliū Varense, necatores egentium, & infideles appellat, qui in hoc genere Ecclesias defraudant. Qui oblationes, inquit, defunctorū retinent, & Ecclesijs tradere demorantur, ut infideles ab Ecclesia sunt abijciendi. Quia usque ad exinanitionem fidei peruenire certum est, hanc pietatis diuinæ exacerbationē: quia & fideles de corpore recedentes uotorum plenitudine, et pauperes consolatu alimonie, & necessaria sustentatione fraudantur. Hij ergo tales quasi egentium necatores, nec credentes iudiciū Dei habēdi sunt. Itē Conciliū Agathense, Clerici uel seculares, qui oblationes parentū, aut donatas, aut testamēto relictas, retinere perstiterint, aut id quod ipsi donauerint Ecclesijs uel monasterijs, crediderint auferendū, sicut Sancta Synodus constituit, uelut necatores pauperū, quo usque reddant, ab Ecclesijs excludantur. Maxime uero sacrilegi sunt, & quidem omnium pessimi, qui res immobiles Catholicorum principū, liberalitate sacrosanctis Ecclesijs collatas, ab iisdem auferunt. Nam si tales res ita apud Ecclesias custodiendæ sunt, ut ab iisdem nullo modo alienari possint: quāto grauius est, eas ipsas per sacrilegium ab Ecclesijs auferri: præcipue si in hæreticos aut schismaticos transferantur. Porro huius generis sacrilegiū de iure Canonico, uarias pœnas habet, excommunicationē, infamiam, carcerem, exiliū, multam pecuniarum. De Excommunicatione, hi & similes extant Canones, Si quis domum Dei uiolauerit, & aliqua sine licētia illius,

cui

cui commissa esse dinoscitur, inde abstulerit, donec in conuētu admonitus satisfaciat, sciat se communionē priuatum: si uero, post secundam & tertiam conuentionē, coram Episcopo satisfacere detraxerit, sacrilegij periculo ab omnibus obnoxius teneatur, ita ut secundum Apostolum nemini fidelium misceatur. Item, Omnes Ecclesie raptores eiusdemque facultatū alienatores, à limine matris Ecclesiæ anathematizantur, & Apostolica autoritate pelluntur, damnantur, atque sacrilegi esse iudicantur. Itē, Si quis oblata Deo dederit alteri uel acceperit, præter Episcopi uel eius cōsensum, qui ab eo institutus est, ad dispensandum misericordiam pauperibus, & qui dat & qui accipit, anathema sit. Itē, Qui res Ecclesiæ iussu & largitione principum, uel quorundam potentum, aut quadam inuasionē, uel Tyrannica potestate tenuerint, & filijs uel hæredibus suis (ut à quibusdam iam factū audiuius) quasi hæreditarias reliquerint, nisi citò res Dei, admoniti à Pōtifice, agnita ueritate reddiderint, perpetuo anathemate feriatur. Item, ualde iniquum est, & ingens sacrilegium, ut quæcunque uel pro remedio peccatorum, uel pro salute ac requie animarū suarum, uniusquisque uenerabili Ecclesiæ reliquerit, ab his quibus maxime seruare conuēit, id est Christianis, et Deum timentibus hominibus, in aliud transferri uel conuerti permittatur. Propterea qui hæc non prouiderit, & aliter quàm scriptum est, prædia Ecclesiæ tradita petierit, uel acceperit, aut possederit, nisi se citò correxerit (quo iratus Deus animas percutit) anathemate feriatur: sitque accipienti, uel donanti uel possidenti anathema, & institutæ pœnæ cōtubernium assiduum, nec aliquo se ante tribunal Christi obstaculo muniat, & religiosis animabus ad substantiam pauperū derelicta, cōtra fas, sine aliqua pietatis cōsideratione, dispergit. De infamia, carcere, & exilio, ita cōstituit Urbanus Papa. Attendendū est omnibus, ne prædia usibus secretorum celestium dedicata, à quibusdam irruentibus uexentur. Quod si quis fecerit, post debitæ ultionis acrimoniam, que erga sacrilegos iure promēda est, perpetua damnetur infamia, & carceri tradatur, aut exilio perpetuæ deportationis seruetur. Ad pœnam pecuniarum pertinet, hi & similes Canones. Pecunia Ecclesiastica furto & rapina subtracta, reddatur in quadruplū. Itē, Si qui monasteria et loca Deo dedicata, & Ecclesias infringunt, & deposita uel alia quælibet exinde abstrahunt, damnum nouies componant & immunitatē tripliciter, & uelut sacrilegi Canonice subiugentur. Item, Si quis Ecclesiasticas oblationes, & quod Deo consecratum est rapuerit, uel consenserit facientibus, ut sacrilegus dijudicetur, & damnetur, in quadruplum restituat, & Canonice pœniteat. De iure ciuili, qui publica sacra compilauerint capite puniuntur, aut qui priuata sacra, uel qui ediculas incustoditas tentauerint, amplius quàm fures, & minus quàm sacrilegi merentur. Alia pœna est, quam in sacrilegos constituit Fridericus

D d ij Imperator

c. sicut & d. g. quis. 17. q. 4.

c. prædia 12. q. 1.

c. nulli 12. q. 2.

Leui. 27.

c. sunt qui. 17. q. 4.

c. indigne 12. q. 2. c. in Canonib. 26. q. 1.

In aut. de Eccle. st. tit. 5. inbe. mus.

Infamia c. attendendū. 17. q. 4.

1. Theff. 3.

c. omnes. 17. q. 4.

4.

c. in Canonib.

16. q. 1.

†. consilium.

c. indigne. 12. q. 2.

2.

c. attendendum

17. q. 4.

c. pecunia c.

g. quis 17. q. 4.

c. in legibus 12.

q. 2.

l. sacrilegi. ff.

ad leg. iul. pe-

cul.

aut. Item nul-
la communitas
C. de Ep. et Cle
ri. ubi Bald. et
Saly.

Imperator, cuius extat talis constitutio. Nulla communitas uel perso-
na publica uel priuata collectas, uel exactiones, angarias uel peran-
garias Ecclesijs, uel alijs prijs locis, aut Ecclesiasticis personis imponat
aut inuadere Ecclesiastica bona præsumant. Quod si fecerint, & re-
quisiti ab Ecclesia uel Imperio, emendare cõtempserint, triplũ refun-
dant, & nihilominus banno Imperiali subiaceant, quod absq; satis-
factione debita nullatenus remittatur. Aliud crimen hæresi & schis-
mati adiunctũ, est calumnia legũ, legislatorũ, & eorum omniũ, qui
Catholicã fidem tenentes, hæreticis & schismaticis, & eorũ doctrinis
falsis aduersantur. Quod et ipsum pœnas habet, tam à sacris Cano-
nibus, q̃ à legibus ciuilibus cõstitutis. Primũ igitur qui leges calum-
niantur tam sacras quam prophanas, siquidẽ ea quæ à sacris Conci-
lijs sunt, rursus in disputationẽ reuocant, & tanq; iniuste decreta re-
fellunt: si Clerici fuerint, à consortio Clericorũ remouebuntur: si uerò
militia præditi fuerint, cingulo spoliabuntur. Cæteri huius criminis
rei, siquidem liberi sint, ab urbibus pulsati etiam competentibus sup-
plicijs subiugantur: si uerò serui, seuerissimis animaduersionibus sub-
iugantur. Qui autem ueteres, & autoritate sanctæ Ecclesiæ, aut Ca-
tholicorum principum, pro temporum, locorum, & personarũ ab-
rogatas leges, rursus ipsi propria temeritate reuocant, & pro legi-
bus citat, tanquam qui nullo auctore habito, falsis constitutionibus
utuntur, tanquam falsarij puniuntur. Quorum pœna olim erat,
aquæ & ignis interdictio, hodie uerò deportatio: & si seruus fuerit,
qui admisit, ultimum supplicium. Eadem pœna tenentur, qui falsis
interpretationibus, leges dolo malo corrumpunt. Cuiusmodi sunt,
qui sacram scripturam ueteris & noui Testamenti, sacros Canones,
& sanctorum patrum scripta, de una lingua in aliam falso transfe-
runt, uel his ipsis aliquid addunt aut detrahunt. Si enim falsi pœna
tenentur, qui edicta publicè proposita, dolo malo corrumpunt: quan-
to grauius puniendi sunt, qui diuina mandata spiritu sancto autho-
re scripta, atq; omnibus fidelibus proposita, sacrilega mente deprau-
ant, atq; corrumpunt: Sic & qui uerba sacrarum scripturarum &
legum captant, & secundum propriam ingenij uirtutem uel intelli-
gentiam ea legentes uel docentes, in alium sensum quam spiritus ue-
ritatis flagitat, detorquent: siquidem id dolo faciunt, ut hæretici, &
rei criminis falsi plectuntur. Qui autem legumlatores ipsos & sacra-
rum legum iustos interpretes, aut quoscunq; alios Catholicos, ca-
lumniantur, pro diuersitate criminum, qui calumniam patiuntur,
diuersæ etiam pœnæ in ipsos calumniatores statuuntur. Qui in iudi-
cio per accusationem falsa crimina innocentibus intendunt, eadem
pœna plectuntur, qua accusati, si de intentatis criminibus fuissent con-
uicti. Cum enim iniquum sit, ut impunita maneat mentiendi licentia,
recte constitutũ est, ut calumniantes ad uindictam poscat similitudo
supplicij.

l. nemo C. de si-
ma trin. & fid.
Cath.

l. 1. §. si. et l. si.
ff. de fals. C. de
iust. Cod. con-
firm. l. 1. §. falsi

l. pe. ff. ad exhi-
ben.
l. 2. §. pe. ff. ad
sc. Tertull.
Bald. in l. benia-
gnius. de legib.
c. relatu. 37.
dist. c. hæresis,
24. q. 3.

supplicij. Sed & infamis fit huiusmodi calumniator. Qui enim non
probasse crimen, quod intendit, probatur, si calumniæ condemne-
tur, existimationis patitur detrimentum. De his autem qui falsis testi-
monijs, quæ & ipsa calumnia est, innocentum famam lædunt, aut
corporis mortis ue periculum ipsis inferre conantur, Ita habet lex
Deuteronomij. Non stabit testis unus contra aliquem, quicquid il-
lud peccati & facinoris fuerit: sed in ore duorũ aut trium testium sta-
bit omne uerbum. Si steterit testis mendax contra hominem, accu-
sans eum preuaricationis, stabunt ambo, quorum causa est, ante do-
minum in conspectu sacerdotum & iudicum, qui fuerint in diebus il-
lis, cumq; diligentissimè perscrutantes inuenerint, falsum testem di-
xisse contra fratrem suum mendacium: reddent ei sicut fratri suo fa-
cere cogitauit, & auferes malum de medio tui: ut audientes cæteri ti-
morem habeant, & nequaquam audeant talia facere. Non misere-
beris eius, sed animã pro anima, oculum pro oculo, dentẽ pro den-
te, manum pro manu, pedem pro pede exiges. Lex autem ciuilis col-
dem, pœna legis Corneliæ de sicarijs perstringit. Qui hominis ne-
candi causa, inquit lex, falsum testimonium dolo malo dixerit, quo
quis publico iudicio rei capitalis damnaretur, quiue pecuniam acce-
perit, ut publica lege reus fieret, lege Cornelia de sicarijs tenetur. De
his uerò qui detractionibus innocentibus infamiæ notam inurere
conantur, ita habet Canon. Deteriores sunt, qui uitam moresq; bo-
norum corrumpunt, his, qui substantias aliorum prædicijs diripiunt.
Caueat itaq; unusquisq; ne aut linguam aut aures habeat prurien-
tes, id est, ne aut ipse alijs detrahat, aut alios detrahentes audiat. Se-
dens (inquit propheta) aduersus fratrem tuum loquebaris detra-
hendo, & aduersus filium matris tuæ ponebas scandalum. Parcant
singuli detractioni linguæ, custodiantq; sermones suos, Quia cun-
cta, quæ de alijs loquuntur, sua sententia iudicabuntur. Officium sin-
gulorum sit, non solum oculos castos seruare, sed & linguam, nec
quid in cuiusq; domo agatur, alia domus unquam per alios nouerit.
Habent autem & suam pœnam detractores. Nam de iure Cano-
num sunt infames, & ab Ecclesia extorres. Et si Clerici fuerint, degra-
dantur, nec unquam absq; satisfactione ad officium reuocantur. Si-
militer læsis famam, quam eis detrahendo abstulerunt, uel reuocan-
do, uel alijs legitimis modis restituere tenentur, ut Theologis placet.
Sed & corporali, aut alia grauiori pœna coercentur. Nam serui fla-
gellis cæduntur, liberi humilioris loci fustibus subiugantur: Cæteri
autem uel exilio temporali uel interdictione rei certæ plectuntur.
Qui autem librum ad infamiam alicuius pertinentem scripserit, com-
posuerit, ædiderit, dolo ue malo fecerit, quo quid eorum fieret, etiam
si alterius nomine ædiderit uel sine nomine. Similiter qui talem libel-
lum domi, siue in publico siue in quocunq; loco ignarus repererit, &
iurijs.

Deut. 19.

l. 1. §. præterea
ff. ad leg. Cor.
& si. Cor.
Bald. in c. 1.
uers. Item
quod falso
col. 9. de pace
tenenda.
c. ex merito 6.
q. 1.
Psal. 49.

l. 1. C. de fam.
libe. l. lex Cor-
nelia. §. si quis
librum ff. de in-
iurijs.

Dd ij non

non corruperit, sed uim earū dolose manifestauerit: Item qui emendandum, uendendumque tale aliquid curauerint, secundū leges infames, & intestabiles fiunt, & ultimo supplicio afficiuntur. De iure autem Canonico, & qui confinxerint, & qui inuenerint, & non corruperint famosa scripta, flagellantur, & anathematis mucrone percuntur. Possent & alia crimina enumerari, quæ hæresim & schisma comitari solent, ut homicidia, prodiones, cōcussiones, ambitus, adulteria, supra, incestus, & similia: Quorum pœnæ, quia omnibus notæ sunt, superfluum fuerit hoc loco omnes enumerare.

DE HAERETICIS ET SCHISMATICIS LIBER SEXTVS, QVI

EST DE CAUTIONIBVS, QUIBUS PROVIDETVR, NE HÆRESSES & schismata uel noua orientur, & subnascantur inualescant, uel semel extincta renascantur.

De purgandis diocessibus & prouincijs, per Episcopos & potestates seculares, ab impietate hæreticorum & schismaticorum, Caput I.

Hærenus ostendi, quibus modis hæreses & schismata comprimenda sint & extirpanda. Deinceps de cautionibus dicemus, quibus providetur, ne uel noua orientur, uel subnascantur inualescant, uel extincta reuiuiscant, uel nata propagentur & latius diffundantur. Porro omnis cautio, qua hæreses & schismata euitantur, in eo consistit, ut occasiones hæresum & schismatum uel nascendorū uel propagandorum declinentur. Quales sunt hæreticorum cōmunio, collegia, conuenticula, scholæ, prædicatio & doctrina, libri falsi ab hæreticis uel cōpositi, uel deprauati, & similes. Etenim ut his rebus concessis, hæreses & schismata facile & nascuntur, & nata propagantur, & conseruantur: ita prohibitis & amputatis huiusmodi occasionibus, aut suboriri non possunt, aut nata protinus extinguuntur. Prima igitur cautio est, ut singulis annis dioceses ab Archiepiscopis & Episcopis uisitentur, hæreses diligenter inuestigentur: & si qui reperi fuerint huius criminis rei, iustis pœnis percillantur. De qua re ex-

Ut occasiones hæresum de- uitentur.

Ut uisitentur dioceses quot annis per Episcopos.

at Canon Innocentij talis. Adijcimus in super, ut quilibet Archiepiscopus uel Episcopus, per se aut per Archidiaconum suum, aut alias honestas idoneasque personas, bis aut saltē semel in anno, propriam Parochiam, in qua fama fuerit hæreticos habitare, circumceant, & ibi tres aut plures boni testimonij uiros, uel etiam (si expedire uidebitur) totam uiciniam iurare compellat, quod si quis ibidem hæreticos scierit, uel aliquos occulta conuenticula celebrantes, seu à cōmuni conuersatione fidelium, uita & moribus dissidentes, eos Episcopo studeant indicare. Ipse autem Episcopus ad præsentiam suam conuocet accusatos, qui nisi se ab obiecto reatu purgauerint, uel si post purgationem exhibitam, in pristinam fuerint relapsi perfidiam, Canonicè puniantur. Si qui uerò ex eis, iuramenti religionem obstinatione damnabili respuentes, iurare forte noluerint, ex hoc ipsi tanquam hæretici reputentur. Volumus igitur & mandamus, & in uirtute obedientiæ districtè præcipimus, ut ad hæc efficaciter exequenda, Episcopi per dioceses suas diligenter inuigilent, si Canonicam uelint fugere ultionē. Si quis enim Episcopus super expurgando de sua diocesi hæreticæ prauitatis fermento negligens fuerit, uel remissus, cum id certis indicijs apparuerit, & ab Episcopali officio deponatur, & in locum ipsius alter substituatur idoneus, qui uelit & possit hæreticam confundere prauitatem. Deinde officium principum & potestatum secularium erit, ut & ipsi hæreticos ubicunq; repertos, de terris & conditionibus suis expellant, ut idem Innocentius Papa constituit. Et Fridericus quoque Imperator lege lata confirmat, Quemadmodum recitatum est supra. Item Lucius Papa III. Statuimus in super, inquit, ut Comites, Rectores & Consules ciuitatum, & aliorum locorum, iuxta commonitionem Episcoporum, præstito corporaliter iuramento promittant, quod fideliter & efficaciter, cum ab eis fuerint requisiti, Ecclesiam contra hæreticos & eorū complices adiuuabunt bona fide, iuxta officium & posse suum. Si uerò id obseruare noluerint, honore, quem obtinent, spolientur, & ad alios nullatenus assumantur. eis nihilominus excommunicatione ligandis, & terris ipsorum interdicto Ecclesie supponendis. Ciuitas autem, quæ his institutis duxerit resistendum, uel contra commonitionem Episcopi punire neglexerit resistentes, aliarum careat commercio ciuitatum, & Episcopali se nouerit dignitate priuandam. Si qui uerò fuerint, qui à lege diocesana iurisdictionis exempti, soli subiaceant sedis Apostolicæ potestati, nihilominus in his, quæ sunt contra hæreticos instituta, Episcoporum subeant iudicium, & eis in hac parte tanquam à sede Apostolica delegatis, non obstantibus libertatis suæ priuilegijs, obsequantur. Sed & renouandum erit iusiurandum, quod olim præstabat, quicunq; ad administrationem publicam Imperij assumendus erat, non solum se religionem & fidem Catholicæ Ecclesie fer-

c. excommunicamus. §. ad iycingus. de hæret.

c. excommunicamus. §. mo neantur. de hæret.

constit. si uero c. de hæret.

c. ad abolendū. de hæret.

Ut iuramentum præstitum corporaliter locorū Rectores, ad iuuandum Ecclesiam contra hæreticos.

In aut. iusiurandū quod præst. ab his, in princip. col. 2.

D d iij uaturum,

Forma iuramenti, quod administratores Reipub. præstare debent.

uaturum, nec ei aduersaturum, sed etiam Catholicæ fidei aduersarios hæreticos pro uiribus persequuturū. Erat autem iurandi formalis. Iuro ego per Deum omnipotentem, & filium eius unigenitum Dominum nostrum Iesum Christum, & spiritum sanctum: & per sanctam gloriosam Dei genitricem, et semper uirginem Mariam, & per quatuor Euangelia, quæ in manibus meis teneo, et sanctos archangelos, Michaëlem et Gabrielem, puram conscientiam, germanumq; seruitium me seruaturū, sacratissimis dominis nostris Iustiniano et Theodoræ coniugi eius, occasione traditæ mihi ab eorum pietate administrationis, et omnem laborem ac sudorem cum fauore, sine dolo & sine arte quacumq; suscipio, in cõmissa mihi administratione ab eis, de eorum Imperio atq; Republica, & communicator sum sanctissimæ Dei Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ, & nullo modo uel tempore aduersabor ei, nec alium quencumq; permitto, quantum possibilitatem habeo. Demum iuramentum his uerbis concluditur. Si uerò nō hæc omnia ita seruauero, recipiam hic & in futuro saculo, in terribili iudicio magni Domini Dei & saluatoris nostri Iesu Christi, & habeam partem cum Iuda, & Iepa Giezi, & tremore Cain: insuper & pœnis, quæ lege eorum pietatis cõtinentur, ero subiectus. Sed & quo magis in hac re magistratus Catholicus, quæ sunt officij sui, aduersus hæreticos & schismaticos exercere possint, hæretici prodendi ab omnibus erunt, & Ecclesiastico magistratui indicandi, ut diuinissimus Leo de Manichæis loquens, admonet his uerbis. Illud quoq; dilectissimi obsecrans moneo, ut si cui uestrum innotuerit ubi habitent, ubi doceant, quos frequentent, & in quorū societate requiescant, nostræ sollicitudini fideliter indicetis. Quia parum prodest unicuiq; quod protegente Spiritu Sancto ab istis ipse non capitur, si cum aliis capi intelligit, non mouetur. Contra communes hostes pro salute communi, unā communis debet esse uigilantia, ne de alicuius membri uulnere, etiam alia possint membra corrumpi. Et qui tales non prodendos putant, in iudicio Christi inueniantur rei de silentio, etiam si nō contaminātur assensu. Assumite igitur religiosę sollicitudinis Zelum, & contra fœuissimos hostes animarum, omnium fidelium cura consurgat. Ideoq; enim misericors Deus, quandam nobis partem prodidit hominū noxiarum, ut manifestato periculo excitaretur diligentia cautionis. Non sufficiat quod actum est, sed eadem inquisitio perseueret, quæ hoc auxiliante Deo consequatur, ut nō solum qui recti sunt, incolumes perseuerent: sed etiam multi, qui diabolica seductione decepti sunt, ab errore reuocentur.

Leo sermone, de ieiunio decimi mensis.

Religiosa sollicitudo contra hæreticos.

De

De communione hæreticorum uitanda Cap. II.

Communio hæreticorum duabus ex causis Catholicis interdicitur. Prima, quia hæretici ab Ecclesia abscissi sunt, cum quibus neq; Ecclesia, neq; qui sunt in Ecclesia Catholici, quicquam commune habere possunt. Quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate: aut quæ societas lucis ad tenebras: quæ conuentio Christi ad Belial: aut quæ pars fidei cum infidelis: præterea quomodo in una domo conuenire possunt, fide et moribus diuersi, animisq; dissentientes: At Ecclesia hospitium unanimi- tatis. *Ne Catholici communicent cum hæreticis* *2. Cor. 6.* est (ut inquit Cyprianus) quam designat & denunciat Spiritus Sanctus in Psalmo, dicēs. Deus qui inhabitare facit unanimes in domo, In domo dei unanimes habitāt. Concordes et simplices perseuerant. Idcirco in columba uenit spiritus sanctus, simplex animal, & lætum, non felle amarum, non morsibus sæuum, non unguisum laceratione uiolentum, hospitia humana deligere, unius domus consortiū nosse, cum generāt simul filios ædere, cum cōmeant uolatibus inuicē coherere, communi conuersatione uitam suam degere, oris osculo concordiam pacis agnoscere, legem circa omnia unanimi- tatis implere, hæc est in Ecclesia noscenda simplicitas, hæc est charitas obtinenda, ut columbas dilectio fraternitatis imitetur, ut mansuetudo & lenitas agnis & ouibus æquetur, ac tales quidem inter se debent esse Catholici. His quid dissimilius quam hæretici: quos Christus lupos: prophetae uulpes, coruos, miluos, appellant. Animalia sanè rapacia, subdola, & ad discordiam magis, quam ad unitatem nata. Quibus certe cum illa Catholica simplicitate nihil prorsus conuenit, ideoq; neq; in Ecclesia & in domo unanimi- tatis, cum Catholicis esse possunt. Quin gratulandum etiam est (inquit Cyprianus) cum tales de Ecclesia separantur, ne columbas, ne oues Christi, sæua sua & uenenata contagione prædentur: Cohærere & coniungi non potest amaritudo cum dulcedine, caligo cū lumine, pluuia cum serenitate, pugna cum pace, cum fœcunditate sterilitas, cum fontibus siccitas, cum tranquillitate tempestas. Nemo æstimet, bonos de Ecclesia posse discedere. Triticum non rapit uentus, nec arborem solida radice fundatam, procella subuertit: inanes paleę tempestate iactantur, inualidæ arbores turbinis incurfione euertuntur. Hos execratur et percutit Ioannes Apostolus, dicens. Ex nobis exierunt, sed non fuerunt ex nobis, si enim essent ex nobis, mansissent nobiscum. Sed & nobiscum manentes, tanto magis uitandi sunt, quanto sub specie amicitie magis nocere possunt. Cum enim corpore nobiscum esse uidentur, mente contra nos sunt. Plerumq; autem nequiores sunt hostes domestici his qui foris sunt, & euidenter inimici, hij enim per amicitiarum speciem, quæ inimica sunt gerunt, & Ecclesiam dispergunt, & uastant. *Hæretici lupi uulpibus, coruis, & miluis assimilantur.* *1. Ioan. 2.* *Hæretici occulti magis uitandi.*

Altera

Altera causa est, quia Catholici communicantes cum hæreticis, Num. 16. corū se peccatis inuoluūt. Recedite (inquit Dominus per Moysen) à tabernaculis hominum impiorū, & nolite tangere quæ ad eos pertinent; ne inuoluamini peccatis eorum. Et Paulus Apostolus, hæreticum hominem post unam & secundam correptionem deuita, sciens, Tit. 3. quia subuersus est, qui huiusmodi est, & delinquit, cum sit proprio 2. Ioan. 1. iudicio cōdemnatus. Item Ioannes Apostolus: Si quis uenit ad uos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec Aue ei dixeritis. Qui enim dicit illi Aue, cōmunicat operibus eius malignis. Matth. 10. Item Christus apud Matthæum. Quicumq; non recipit uos, neq; audierit sermones uestros, exeuntes foras de domo uel ciuitate, excutite puluerem de pedibus uestris. Tertia causa est, ne communicantes cum hæreticis eorum contagio inficiantur: qua ratione etiam à ciuitatibus expelluntur hæretici: Immo solum Romanum eis interdicitur, nec usq; loci aliquid relinquitur, ne & elementis ipsis iniuriā fiat. Ita & in cæteris rebus, propter declinandam contagionem malis uel morbis uel uitij infecti, ab aliorum hominum communione excluduntur. Sic iudex iniquum assessorem à iudicio expellit. Sic lenones à ciuitatibus expelluntur, tanquam pestiferi, & cōmunes castitatis uastatores. Sic lepra infecti, à consortio hominum separantur, ne alij ex morbi contagione lædantur. Quemadmodum & in ueteri Testamento legitur, quod Maria soror Aaron prophetissa, lepra percussa, à Domino iussa fuerit, septem diebus extra castra egredi, donec mundaretur: Et leprosus iussus exire ciuitatem, etiam Num. 12. suburbium exire iussus intelligitur, Quia non locus, sed consortium hominum, propter uitandam cōtagionem interdictum ei censetur, ut Baldo placuit. Sicut uocatis ad ordinationem testamenti, propter unum morbosum, cæteri metu contagionis, nec dum perfectio testamenti, abire possunt. Sic immedicabile uulnus, ense rescindendum, ne pars syncera trahatur. Porro communio hæreticorum in his ferè rebus consistit, in sermonibus, in colloquijs, in participatione Sacramentorum, in conuentibus, in conuictu, in coniunctionibus, amicitijs, & affinitatibus, in commercijs & contractibus, & si qua sunt his similia: Quæ certè omnia præcepto continentur, quo Catholici uitare hæreticos iubentur, ut sanctorum patrum & Conciliorum testimonijs, atq; definitionibus comprobatur. Beatus Cyprianus ad Cornelium Papam, de fratribus ab hæreticis deceptis scribens. Et quanquam, inquit, sciam frater charissime, pro mutua dilectione, quam debemus & exhibemus inuicem, nobis florentissimo illic Clero tecum præcedenti, & sanctissimæ atq; amplissimæ plebi legere te literas nostras: tamen nunc admoneo & peto, ut quod aliàs sponte atq; honorificè facis, etiam petente me facias, ut hac epistola mea lecta, si quid illi contagiū uenenati sermonis & pestiferæ seminationis irreperit

l. Arriani C. de heret.

In aut. iusur. quod presta- tur coll. 2. In aut. de lenoni- bus. S. sancti- mus col. 2. c. 1. de coniug. le- prof.

Num. 12. Bald. in c. si- gnificauit, de rescript. And. Barba. in apo- stil. ad Bald. in l. nullus, C. de sum. tri. & fid. Cath.

L. casus maior. C. de testa. Vi- de Iacob. Re- bus. in l. si qua C. de specta- lib. 11.

Lib. 1. epist. 3.

irreperit, id omne à fratrum auribus ac pectoribus exuatur, & bo- norum integra, atq; syncera dilectio ab omnibus hæreticæ detra- ctionis sordibus repurgetur. Hactenus in hac epistola ad Corne- lium Papā scribit Cyprianus, quomodo hæretici falsa reuersione & pœnitentiæ simulatione circumuenire, & in hæresim suā trahere co- nabantur Catholicos, si à Papa incaute, per falsas literas absq; uera pœnitentia reciperentur in cōmunionem. Quæ igitur in eadē epistola sequuntur, ad uitandam hæreticorū cōmunionem pertinent. Declin- ent aut, inquit, de cætero fortiter, & euitēt dilectissimi fratres nostri uerba & colloquia eorum, quorū sermo ut Cancer serpit, sicut Apo- stolus ait. Corruptunt ingenia bona, cōfabulationes pessimæ. Et ite- rum, hæreticū post unā & secundam correptionē deuita, sciens, quia peruersus est huiusmodi, et peccat, et est à semetipso damnatus. Et per Salomonem spiritus sapiens loquitur. Peruersus, inquit, in ore suo portat perditionem, & in labijs suis ignem condit. Item denuo mo- net, dicens: Sepi aures tuas spinis, & noli audire linguam nequam. Et iterum, Malus obaudit linguæ iniquorum, iustus autem non in- tendit labijs mendacibus. Idem, in alia quadam epistola. Si quis, inquit, de Ecclesia hæretica præsumptione exierit, à semetipso dam- natus est. Cum huiusmodi, secundū Apostolum, ne cibum quidem sumere debemus. Declaratur hoc in libris Regum, ubi cum homo Dei ad Ieroboam missus esset, ut ei peccata sua exprobraret, atq; ul- tionem suam futurā prædiceret panem apud illum edere, & aquam bibere prohibitus est, quod cū non custodisset, diuina sententia inde rediens, morsu leonis in itinere interijt. Et paulo post. Si qui Eccle- siam uiolant, Ethnicis & publicanis habentur: Multo magis rebelles & hostes, falsa altaria, et illicita sacerdotia, sacrificia sacrilega, et omnia adulterina fingentes, inter Ethnicos & publicanos necesse est ut cō- putentur: quos omnes constat à charitate & unitate Ecclesiæ Carho- licæ recessisse. Et iterum, Quare qui hæreticis & schismaticis patroc- nantur, censura diuina, in eorum probatur facinore, & pœnis, non solum duces & authores, sed etiam participes destinari, nisi se a com- munionem malorum separauerint, præcipiente Domino per Moysen Separamini à tabernaculis hominum istorum durissimorum: et no- lite tangere de omnibus, quæ sunt in eis, ne simul pereatis in peccatis eorū. Et quod cōminatus Dominus per Moysen fuerat, impleuit, ut quisquis se à Chore & Dathan et Abyron nō separasset, pœnas sta- tim pro impia cōmunionem solueret. Sic etiā per Osē prophetā spiri- tus sanctus testatur, dicens. Sacrificia eorū tanquam panis luctus, omnes qui manducāt ea, contaminabuntur: docēs scilicet & ostendens, & omnes omnino cum authoribus & fautoribus supplicio coniun- gi, qui fuerant peccato eorū cōtaminati. Idem in libro de simplicitate Prælatorū, de sermonibus hæreticorum non audiendis, loquens, Hñ

2. Timo. 2.

1. Cor. 15.

Tit. 3.

Proverb. 15.

Ecclesiasti. 28.

Proverb. 17.

c. si quis 1. q. 10.

1. Cor. 5.

2. Reg. 13.

Num. 16.

Osce. 9.

Hij sunt, inquit, qui se ultro apud temerarios conuenas, sine diuina dispositione præficiunt, qui se præpositos sine ulla ordinationis lege cōstituant, qui nemine Episcopatu dante, Episcopi sibi nomen assumunt, Quos designat in Psalmis spiritus sanctus, sedentes in pestilentiae Cathedra, pestes & lues fidei, serpentis ore fallentes, & corumpendæ ueritatis artifices, uenena lethalia linguis pestiferis euomentes. Quorum sermo ut Cancer serpit, quorum tactus pectoribus & cordibus singulorum mortale uirus infundit. Contra eiusmodi clamat Dominus, Ab his refrenat & reuocat errantem plebem suam, dicens: Nolite audire sermones pseudoprophetarum, quia uisiones cordis eorum frustrantur eos: loquuntur, sed non ab ore Domini. Dicunt eis, qui abijciunt uerbum Dei, pax erit uobis, et omnibus ambulatibus in uoluntatibus suis: omnis qui ambulat in errore cordis sui, non uenient super eum mala: non loquutus sum eis, et ipsi prophetauerunt. Si stetissent in substantia mea, & audissent uerba mea, et sic docuissent populum meum: conuertissent eos à malis cogitationibus eorum. Hos eisdem denuo Dominus designat & denotat dicens: Me dereliquerunt fontem aquæ uiuæ, & effoderunt sibi lacus detritos, qui non possunt aquam portare. Et Ambrosius eadem de re ad Gratianum Augustum scribens, Hæresis (inquit) ueluti quædam monstruosa Scylla portenti, in uarias formas distincta perfidig. Velut supernè uacuum Christianæ sectæ nomen obtendit: sed quos in illo suæ impietatis freto, miseros inter naufragia fidei repererit fluctuantes, beluinis succincta prodigijs, tetri dogmatis dente dilacerat. Cuius speluncam sancte Imperator, ut ferunt, naturæ cæcis lateribus inhorrentē, omnemque eius uiciniam ceruleis canibus inter perfidiae saxa resonantem, clausa quodammodo præterire aure debemus. Scriptum est enim, Sepi aures tuas spinis. Et alibi: Videte canes, uidete malos operarios. Et uerum hæreticum post primam correptionem deuita, sciens quia subuersus est, qui eiusmodi est: & delinquit, cum sit proprio iudicio damnatus. Itaque tanquam boni gubernatores, quo tutius prætermeari possimus, fidei uela tendamus, scripturarumque relegamus ordinem. Hæc Ambrosius. His consentit quod de uitandis hæreticorum colloquijs, scribit Leo Papa. Diabolus, inquit, quos apertis & cruentis persecutionibus impugnare non sinitur, sub falsa Christiani nominis professione corrumpit, habens hæreticos huic operi seruitutes, quos à Catholica fide deuios, sibi que subiectos, militare in castris suis sub diuersis erroribus fecit, & sicut decipiendis primis hominibus, ministerium sibi serpentis assumpsit, ita horum linguas ad seducendos Rectorum animos, ueneno suæ falsitatis armauit, sed ipsi insidijs, dilectissimi, pastoralis sollicitudine, in quantum Dominus auxiliatur occurrimus, & ne quid de sancto grege pereat, præcauentes paternis uos denuntiationibus admonemus.

admonemus, Ut labia iniqua & linguam dolosam, à quibus animam suam propheta liberari postulat, declinetis, quoniam sermo eorum, sicut ait B. Apostolus, serpit ut Cancer, humiliter irrepunt, blande capiunt, molliter ligant, latenter occidunt. Veniunt enim, sicut Seruator prædixit, sub uestitu ouium, intus autem sunt lupi rapaces, quia non possent ueras et simplices oues fallere, nisi Christi nomine tegerent rabiem bestialem. In his autem omnibus operatur, qui cum sit ueræ illuminationis inimicus, in lucis se angelum transfiguratur. Huius arte Basilides, huius Martion caller ingenio, hoc duce agit Sabellius, hoc precipitatur rectore Photinus, huius potestati famulatur Arrius, huius spiritui seruit Eunomius. Tota denique bestiarum talium cohors, hoc præside ab unitate Ecclesiæ discessit, hoc magistro à ueritate desciiuit. Sed audiamus iam, quid de uitanda hæreticorum communione, tam in sacris quam prophanis rebus, sacrosancta Concilia definiuerunt. Laodicense statuit, Non concedendum hæreticis ingressum domus Dei, in hæresi permanentibus, nisi uerbi Dei audiendi causa ingrediatur. Sed audiamus iam, quid de uitanda hæreticorum communione, tam in sacris quam prophanis rebus, sacrosancta Concilia definiuerunt. Laodicense statuit, Non concedendum hæreticis ingressum domus Dei, in hæresi permanentibus, nisi uerbi Dei audiendi causa ingrediatur. Carthaginense quartum: Episcopus, inquit, nullum prohibeat ingredi Ecclesiam, et audire uerbum Dei, siue gentile siue hæreticum, siue Iudæum, usque ad Missam Catechumenorum. Idem Laodicense. Non oportet hæreticorum benedictiones accipere, quia maledictiones magis sunt, quam benedictiones. Idem, Non concedendum in comiteria, uel que martyria hæreticorum dicuntur, Catholicos orationis gratia & petendæ curationis intrare: sed & qui ierint, si sunt fideles, incommunicabiles factos, ad penitentiam usque ad aliquod tempus redigi: penitentes autem eos, & errasse se confitentes, suscipi cōuenit. Idem, Non oportet cum hæreticis orare. Item, Carthaginense quartum, Cum hæreticis nec orandum, nec psallendum. Itē Laodicense, Non oportet à Iudæis uel hæreticis, que mittuntur, munera festiua suscipere, nec cum eis festa celebrare. Itē Eutichianus Papa, Si quis Episcopus aut Abbas presbytero aut Monacho suo iusserit Missas pro hæreticis canere, non licet. Non enim expedit eis obedire. De nuptijs hæreticorum uitandis, ita constituit Elibertinum Concilium. Hæreticis qui errant ab Ecclesia Catholica, nec ipsis Catholicas dandas puellas. Sed necque Iudæis necque hæreticis dari placuit, eò quod nulla possit esse societas fidelis cum infideli. Si contra interdictum fecerint parentes, abstinerere per quinquenniū placet. Item Agathense. Quoniā non oportet, cum omnibus hæreticis miscere connubia, & uel filios uel filias dare, sed potius accipere, si tamen profitentur Christianos futuros esse se & Catholicos. Idem Laodicense. Non oportet eos qui ad Ecclesiam pertinent indifferentes, eos filios proprios hæreticorum nuptijs sociare. Item Charthaginense Tertium. Item placuit, ut filij uel filie Episcoporum, uel quorumlibet Clericorum, gentilibus uel hæreticis aut schismaticis matrimonio non iungantur. Item mulier con-

Ee trahens

trahens matrimonium cum hæretico punitur, ut fauorix hæreticorum. De conuiujs hæreticorum uitandis, ita constituit Carthaginense quartum. Clericus hæreticorum aut schismaticorum tam conuiuia, quam sodalitates euitet æqualiter. Sed & eorum conuentus uitabunt. Nam eorum cœtus non Ecclesia, sed Concilia diaboli appellanda sunt, ut idem Concilium definiuit. Maxime autem hæreticorum Concilia fugient, dicente psalmo. Non sedi cum Concilio uanitatis, & cum iniqua gerentibus non introibo. Neq; enim Ecclesiastici moris est (ut inquit Gelasius Papa) cum his, qui pollutam habent cõmunionem, permixtumq; cum perfidis misceri Concilium. Ac proinde neq; disputandum erit cum hæreticis, ut idem Gelasius testatur. Canonum, inquit, magistris atq; custodibus nullum nobis fas est, inire certamen cum hominibus communionis alienæ. Sed de hac re fufus à nobis supra disputatum est. De hæreticis etiam consanguineis, non instituendis hæredibus à Catholicis, ita definiuit Concilium Africicum. Item constitutum est, ut si quis Episcopus hæredes extraneos à consanguinitate sua, uel hæreticos etiam consanguineos, aut Paganos, Ecclesiæ prætulerit, saltem post mortem anathema ei dicatur, atq; eius nomen inter Dei sacerdotes nullo modo recitetur. Nec excusari possit, si intestatus defecerit, qui utiq; debuit factus Episcopus, rei suæ ordinationem congruam suæ professioni, nequaquam differere. Alimenta tamen parentibus etiam hæreticis iure naturæ præstanda sunt: immò & Catholicis extraneis præferendi sunt, ut alibi Canonistæ disputant. Sed nec literas ad hæreticos dare, nec rursus ab eis recipere debent Catholici, ut patres Catholici Sardicensis Concilij, ad uniuersos Episcopos sanctæ & Apostolicæ Ecclesiæ scribunt. His ergo nullum communicare denunciare, nulla enim cõmunio luci ad tenebras. Hos pellite procul ab omnibus, nulla enim concordia Christo ad Belial. Seruate uos fratres charissimè, ut neq; scribatis eis, neq; eorum scripta suscipiatis. Cæterum in his omnibus, casum necessitatis excipio. Etenim cogente necessitate, nihil uetat, quin Catholici cum hæreticis communicare possint. Sic ante Constantini magni tempora, Catholici & hæretici in ipsdem Ecclesijs conueniebant, simul Missas celebrantes, quia propter communes persecutiones, quas sub Paganis patiebantur, non dabatur Catholicis hæreticos examinare, & à se separare, ut Sozomenus in tripartita refert. Et hoc casu satis est, si Catholici erroribus hæreticorum non consentiant. Nam & tunc recedere ab ipsis, & eorum communionem uitare intelliguntur, ut cunq; corporaliter cum ipsis commorantes. Tum demum enim cum malis sociamur, si mali aliquid cum eis committimus, aut committentibus fauimus. Tunc recedimus ab ipsis, eximus inde, & immundū nō tangimus, si corde hisquæ mala sunt non cõsentimus.

Et si

Et si ratio conseruandæ pacis admittat, corripiendi etiam à nobis sunt mali, & coram omnibus peccantes arguendi, ut cæteri timeant. His enim duobus modis non maculant nos mali, sed & ipsis non consentiamus nec faueamus, et salua unitatis disciplina, moneamus, redarguamus, corripiamus, non uoce tantum, sed & literis, ut Augustinus ad Glorium Eleusium & Felicem scribit. Dixit quidem, inquit, Apostolus Paulus, hæreticum hominem post unam & secundam correptionem deuita, sciens, quia subuersus est huiusmodi, & peccat, & est à semetipso damnatus. Sed qui sententiam suam, quamuis falsam atq; peruersam, nulla pertinaci animositate defendunt, præsertim quam non audacia præsumptionis suæ pepereunt, sed à seductis atq; in errorem lapsis parentibus acceperunt, quærent autem cauta solitudine ueritatem, corrigi parati, cum inuenerint: nequaquam sunt inter hæreticos deputandi. Tales ergo uos nisi esse crederem, nullas fortasse uobis literas mitterem. Quamquam & ipsum hæreticum, quamlibet odiosa superbia tumidum, & pertinacia malæ contentionis insanum, sicut uitandum moneamus, ne infirmos & paruulos fallat: ita non abnuimus, quibuscunq; modis possimus corrigendum. Unde factum est, ut etiam ad nonnullos Donatistarum primarios scriberemus, non communicatorias literas, quas iam olim propter suam peruersitatem ab unitate Catholica, quæ toto orbe diffusa est, non accipiunt, sed tales priuatas, qualibus nobis uti etiam ad Paganos licet, quas illi etsi aliquando legerunt, respondere tamen eis siue noluerunt, siue (ut magis creditur) nequiuertunt. Vbi nobis satis uisum est, impleuisse nos officium charitatis, quam non solum nostris, sed etiam omnibus nos debere, spiritus sanctus docet, qui nobis ait per Apostolum. Vos autem Dominus multiplicet & abundare faciat in charitate in inuicem, & in omnes. Monet etiam alio loco, in modestia corripiendos diuersa sentientes. Ne fortè, inquit, det Deus illis pœnitentiam ad cognoscendam ueritatem, & respiscant de Diaboli laqueis, captiuati ab ipso in ipsius uoluntatem. Hæc Augustinus.

De interdictis collegijs, & conuenticulis hæreticorum,

Caput III.

Collegia, societates, siue corpora, omnia interdicta sunt, quæ non reperiuntur à iure uel naturali & gentium, uel positiuo approbata. Nam paucis admodum in causis huiusmodi corpora concessa sunt. Iure igitur gentium approbata est illa hominum societas, & uitæ quasi communitas, ad quam nati sumus, ut inquit Cicero, ex qua procedunt primum conuugia, & societates domesticæ. Deinde affinitates, uicinitates, ciuitates

Et ij regna,

2. Thess. 3.

Epistola. 162.

24. q. 3. dixit

Apostolus.

Tit. 1.

Officium charitatis ad cõmunes.

1. Thess. 3.

2. Thimo. 2.

l. 1. ff. quod cõmuni iusq; uniuers. nomine.

Iure gentium concessa, inter homines societas.

c. decreuit ubi Philipp. de hæret. lib. 6.

c. 70.

Ne Catholici intrent conuiuia & conuentus hæreticorum.

Psalm. 25.

24. q. 3. C. cum quib.

Supra lib. 3. c. 12. & 13.

Panor. in c. si quis, de hæret.

Trip. c. 24.

Nec literas dent aut recipiant ab inimicem.

Lib. 3. Trip. c. 11.

c. ita planè c. à malis

c. recedite 23.

q. 4.

regna, Imperia, & postremo totius generis humani nexus & coniunctio. Quæ omnia de ipsa hominum collectione, & quasi adunatione accipienda sunt. Nam hæc à iure gentium profiscuntur. Cæterum quod huiusmodi collectiones, urbes, ciuitates, castra, uillæ appelluntur; id à iure civili introductum est. Iure positio Canonico approbantur collegia, quæ religionis causa instituuntur, ut collegia sacerdotum, Clericorum, monachorum, & similia. Iure civili approbantur scholæ, & collegia studiorum generalium, artium mechanicarum. Veluti pistorum, sutorum, negotiatorum, nauiculariorum, & similibus. Quæ omnia, quoniam iustis ex causis tum instituta, tum iure & legibus confirmata sunt. Nempe, ut his ipsis religio, pietas, iustitia, prudentia, temperantia, modestia, & cæteræ uirtutes colantur, adeoq; iura illius, quam dixi societatis & communitatis humanæ custodiantur, rectè & ipsa iusta & licita appellantur. Quibus autem permittum est, corpus habere collegij, siue cuiuscumq; alterius societatis, eorum nomine proprium est, ad exemplum Reipublicæ habere res communes, arcem communem, & actorem siue syndicum, per quem tanquam in Republica, quod communiter agitur oporteat, agatur & fiat. Contra uero, illicita sunt omnia collegia, societates, & corpora, quæ uel prohibentibus legibus uel nullo iure approbante coeunt. Qualia olim Romæ fuerunt sodalitia, id est, Conciones, quæ fiebant ad corrumpeuda suffragia popularia, quæ lege Licinia sublata fuerunt. Eiusdem generis sunt & corpora, & societates eorum, qui Monopolia exercent, qui scilicet illicitis coeuntionibus habitis coniurant, aut paciscuntur, ut species diuersorum corporum negotiationis, non minoris, quam inter se statuerunt, uenundentur. Item, omnia coeunticula, quæ collecta multitudine, sine superioris auctoritate colliguntur. Item, confederationes principum, uel ciuitatum siue consensu principis contractæ. Itæ, quæcunq; priuatorum sectæ, & congregationes, iniussu magistratus factæ. Maxime uero illicita sunt conuenticula, & societates, quæ sub prætextu religionis ad euertendâ religionem & fidem coeunt. Cuiusmodi sunt conuenticula hæreticorum & schismaticorum, qui sub prætextu religionis coeuentes non id agunt, ut religionem colant, atq; tueantur, ueramq; fidem profiteantur, sed ut euersa Catholica fide, & errores suos confirment, & in quibus plurimos diffundat. Sanè huiusmodi coeunticula, omnium periculosissima sunt, & perniciosissima: quippe ad seditiones coeuntandas omnium maxime opportuna, quæ & maximum fomentum præstant hæseribus, uel excitandis, uel confirmandis, uel latius disseminandis, atq; propagandis. Proinde prudenter ueteres, etiam gentiles, positis legibus cauerunt, ne sub prætextu religionis, illicitos conuentus agere liceret, sub prætextu religionis (inquit Ulpianus Iureconsultus) uel sub specie soluendi uoti coetus illicitos, nec à ueteranis tentari oportet. Iustinianus Imperator

Bar. in l. si. ff. de coll. illici. et in l. 2. ff. de uer. sig.

Bald. in aut. habita. C. ne fil. pro patr. not. in l. si. C. de iuris. omni. iud.

Cicero in oratione pro Plancio.

l. c. de Monopol.

l. denunciamus. C. de his qui ad Eccles. confug.

Conuenticula hæreticorum omnium perniciosissima.

l. sub prætextu ff. de extr. ord. ori.

Imperator constituit, Ne cuiquam occasione religionum hæresumq; liceat prouincias commouere. Atq; hac ratione legibus ciuilibus sancitum est, ut hæreticorum turbæ, ab illicitis congregationibus arceantur, nullas Ecclesias, nulla oratoria habeant, nulla sacra peragant, nulla Cœcilia celebrēt, ut supra à nobis demonstratum est. Deniq; Iustinianus Imperator, constitutionem de interdictis collegijs hæreticorum promulgauit, qua non solum conuentus hæreticorum prohibet, sed omnem etiam hæreticis diffundendi errores suos occasionem, amputandam innuit. Verba constitutionis ita se habent. Plurimum esse & maximum bonum omnibus hominibus, credimus, ueræ & immaculatæ fidei Christianorum rectam confessionem, ut per omnia hæc roboretur, & omnis orbis terrarum sanctissimi sacerdotes ad concordiam copulentur, & consonè immaculatam Christianorum confessionem prædicent, & omnem occasionem, quæ ab hæreticis inuenitur, auferant. Quod ostenditur & ex diuersis conscriptis à nobis libris, & edictis. Sed quoniam hæretici, neq; Dei cogitant timorem, neq; interminatas talibus pœnas, ex legum seueritate considerantes, diaboli opus implent: & quosdam simplicium seducetes, sanctæ fidei Catholice & Apostolice Ecclesiæ adulteras collectas, & adultera baptismata latenter faciunt, pietatis existimauimus, per præsentis nostrum edictum monere eos, qui tales sunt, quatenus & recedant ab hæretica uersaria, & nec aliorum animas per simplicitatem perdant, sed magis concurrant ad sanctam Dei Ecclesiam, in qua recta prædicantur dogmata, & omnes hæreses cum principibus suis anathematizantur. Nosse enim uolumus omnes, quia si de cætero aliqui inueniantur, aut contrarias collectas facientes, aut apud semetipsos collectionem, nequaquam omnino eos ferimus, sed domos quidem, ubi aliquid delinquitur, sanctæ assignamus Ecclesiæ. His autem qui colligunt, aut apud se colliguntur, ex constitutionibus pœnas inferri omnibus modis iubemus.

In aut. de mād. princip. In neq; occasione Trip. li. 3. c. 9. Trip. lib. 9. c. 29.

In aut. de interd. colleg. hæret.

Contra hæreticos uerba Imp. Iust.

De officio & ministerio docendi & prædicandi rectè in Ecclesia ordinando, atq; dignis committendo, omnium autem maxime hæreticis & schismaticis interdicens.

Caput IIII.

Docendi & prædicandi munus, & ministerium, in primis necessarium est in Ecclesia, ipsa siquidem fides ex auditu est, auditus autem per uerbum Dei. Porro auditus non est sine prædicatione. Verbum igitur Dei, quod est omni homini Christiano necessarium: immò sine quo uiuere non potest homo Christianus, dicente Domino, Non in pane solo uiuit homo, sed in

Verbum Dei necessario prædicatur in Ecclesia. Rom. 10. Luca 4. Deut. 8.

Ee in omni

omni uerbo Dei. Veruntamen ne passim & sine discrimine officium prædicandi & docendi, sibi in Ecclesia, usurparent omnes, Apostolorum temporibus uaria in Ecclesia, & inter hæc etiam doctorum & pastorum, officia instituta sunt, dicente Apostolo ad Romanos,

Rom. 12. Sicut in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent: ita multi unum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra. Habentes autem donationes secundum gratiam, quæ data est nobis, differetes: siue prophetiam, secundum rationem fidei: siue ministerium, in ministrando: siue qui docet, in doctrina. Item ad Corinthios: Vos autem estis corpus Christi, & membra de membro, & quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia, primo Apostolos, secundo Prophetas, tertio doctores, deinde uirtutes, exinde gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum, interpretationes sermonum.

1. Cor. 12. Cum igitur inter præcipua Ecclesiæ officia, doctores numerentur: quorum utiq; partes sunt, docere & prædicare uerbum Dei, merito illud, sicut & alia, nemo nisi missus & ordinatus usurpare debet, eodem Apostolo dicente, Quomodo credent ei, quem non audierunt: quomodo autem audient sine prædicante: quomodo uero prædicabunt, nisi mittantur: sicut scriptum est, Quam speciosi sunt pedes Euangelizantium bona, &c. & ueritas ipsa præcipit Apostolis.

Ut nemo doceat aut prædicet nisi sit missus.

Rom. 10.

Esai. 52.

Matth. 9.

Luc. 10.

c. excommunicamus q. quia uero, de heret.

2. Timo. 3.

Quomodo credent ei, quem non audierunt: quomodo autem audient sine prædicante: quomodo uero prædicabunt, nisi mittantur: sicut scriptum est, Quam speciosi sunt pedes Euangelizantium bona, &c. & ueritas ipsa præcipit Apostolis. Rogate dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.

De his igitur qui non sunt missi, ita scribit Innocentius Papa III. Quia uero nonnulli sub specie pietatis, uirtutem eius, iuxta quod Apostolus ait, abnegantes, auctoritatem sibi uendicant prædicandum eundem Apostolus dicat, Quomodo prædicabunt, nisi mittantur omnes qui prohibiti uel non missi, præter auctoritatem ab Apostolica sede, uel Catholico Episcopo loci, susceptum, publice uel priuatim prædicationis officium usurpare præsumpserint, excommunicationis uinculo innodentur, & nisi quam citius resipuerint, alia competentis pena plectantur. Item renouandum erit, quod Gregorius Papa IX. ad Archiepiscopum Mediolanensem scribit. Cum nonnulli, inquit,

c. sicut de her.

Ne Laici prædicent.

Laici prædicare præsumant, & uerendum his existat, ne uitia sub specie uirtutum subintrent: Nos attendentes, quod doctorum ordo est in Ecclesia Dei quasi præcipuus, mandamus quatenus, cum alios Dominus Apostolos dederit, alios prophetas, alios uero doctores: interdicas Laicis uniuersis, cuiuscumq; ordinis censcantur, usurpare officium prædicandi. Item Concilium Carthaginense quartum. Laicus presentibus Clericis, nisi ipsis rogantibus docere non audeat. Item mulier quamuis docta & sancta, uiros in conuētu docere non præsumat. Item Concilium Cæsaraugustanum. Mulieres omnes, Ecclesiæ Catholice fideles, a uirorum alienorum lectione & coëtibus separentur, nec ad ipsas legentes, alij studio uel docendi uel discendi conueniant

Ne Mulieres prædicent.

Laici prædicare præsumant, & uerendum his existat, ne uitia sub specie uirtutum subintrent: Nos attendentes, quod doctorum ordo est in Ecclesia Dei quasi præcipuus, mandamus quatenus, cum alios Dominus Apostolos dederit, alios prophetas, alios uero doctores: interdicas Laicis uniuersis, cuiuscumq; ordinis censcantur, usurpare officium prædicandi. Item Concilium Carthaginense quartum. Laicus presentibus Clericis, nisi ipsis rogantibus docere non audeat. Item mulier quamuis docta & sancta, uiros in conuētu docere non præsumat. Item Concilium Cæsaraugustanum. Mulieres omnes, Ecclesiæ Catholice fideles, a uirorum alienorum lectione & coëtibus separentur, nec ad ipsas legentes, alij studio uel docendi uel discendi conueniant

conueniant. Quoniam & hoc Apostolus iubet, Ab uniuersis Episcopis dictum est, anathema futuros, qui hanc Concilij sententiam non obseruauerint. Sed nec omnes idonei sunt, ut mittantur, etiam Clerici. Primum enim sacerdotes esse debent, qui mittuntur, ut Leo Papa I. ad Maximum Antiochenum Episcopum scribit. Illud quoque inquit, dilectionem tuam conuenit præcauere, ut præter eos, qui sunt Domini sacerdotes, nullus sibi ius docendi & prædicandi audeat uendicare, siue sit ille monachus, siue Laicus, qui alicuius scientiæ nomine gloriatur. Quia etsi optandum est, ut omnes Ecclesiæ filij, quæ recta & sana sunt sapiant, non tamen permittendum est, ut quisquam extra sacerdotalem ordinem constitutus, gradum sibi prædicatoris assumat. Cum in Ecclesia Dei omnia ordinata esse conueniat, ut in uno Christi corpore, & excellentiora membra officium suum impleant, & inferiora superioribus non resultent. Item Vasense Concilium. Hoc etiam pro ædificatione omnium Ecclesiarum, & pro utilitate totius populi nobis placuit, ut non solum in ciuitatibus, sed etiam in omnibus Parochijs, uerbum faciendi daremus presbyteris potestatem: ita ut si presbyter, aliqua infirmitate prohibente, per seipsum non potuerit prædicare, sanctorum patrum homeliæ a diaconibus recitentur. Si enim digni sunt diaconi, quæ Christus in Euangelio locutus est legere, quare indigni iudicentur, sanctorum patrum expositiones publice recitare: Deinde eruditus & doctus esse debet, qui mittitur, & irreprehensibilis, & talis, cuius uita doctrinæ respōdeat, ut ædificare possit, & fidei doctrina & morum disciplina, ut bene decreuit Toletanum Concilium. Ignorantia, inquit, mater cunctorum errorum, maxime in sacerdotibus Dei euitanda est, qui docendi officium in populo susceperunt. Sacerdotes legere sanctas admonentur scripturas, Paulo Apostolo dicente ad Timotheum. Attende lectioni, & exhortationi doctrinæ, & semper permane in his. Sciant ergo sacerdotes sanctas scripturas, & Canones, & omne opus eorum in prædicatione & doctrina consistat, atq; ædificet cunctos, tam fidei scientia, quam operum disciplina. Sic quod Dominus prophetam non prius misit, quam super pedes staret, de uita prædicatoris intelligendum est. Sta, inquit, super pedes, & loquar tecum. Deinde stanti dicit, Fili hominis, mitto ego te ad filios Israëli, ad gentes Apostatras, quæ recesserunt a me. Stare dicuntur, qui in bonis operibus erecti ambulant: Iacere, qui peccatorum mole deprimuntur. Adhuc igitur in infirmitatis confusione iacentibus, præberi non debet auctoritas prædicationis, sed cum iam in bono opere surgimus, Et cum iam recti stare ceperimus, dignum est, ut ad lucrandos alios in prædicationem mitti debeamus. Ideo autem iacenti non præcipitur, ut ad prædicationem pergat, ne infirmus quisq; hoc quod uerbo ædificare potest, opere destruat. Vnde recte quoque Psalmista, Eduxit me de laqueo miseriæ & Iuro

conueniant. Quoniam & hoc Apostolus iubet, Ab uniuersis Episcopis dictum est, anathema futuros, qui hanc Concilij sententiam non obseruauerint. Sed nec omnes idonei sunt, ut mittantur, etiam Clerici. Primum enim sacerdotes esse debent, qui mittuntur, ut Leo Papa I. ad Maximum Antiochenum Episcopum scribit. Illud quoque inquit, dilectionem tuam conuenit præcauere, ut præter eos, qui sunt Domini sacerdotes, nullus sibi ius docendi & prædicandi audeat uendicare, siue sit ille monachus, siue Laicus, qui alicuius scientiæ nomine gloriatur. Quia etsi optandum est, ut omnes Ecclesiæ filij, quæ recta & sana sunt sapiant, non tamen permittendum est, ut quisquam extra sacerdotalem ordinem constitutus, gradum sibi prædicatoris assumat. Cum in Ecclesia Dei omnia ordinata esse conueniat, ut in uno Christi corpore, & excellentiora membra officium suum impleant, & inferiora superioribus non resultent. Item Vasense Concilium. Hoc etiam pro ædificatione omnium Ecclesiarum, & pro utilitate totius populi nobis placuit, ut non solum in ciuitatibus, sed etiam in omnibus Parochijs, uerbum faciendi daremus presbyteris potestatem: ita ut si presbyter, aliqua infirmitate prohibente, per seipsum non potuerit prædicare, sanctorum patrum homeliæ a diaconibus recitentur. Si enim digni sunt diaconi, quæ Christus in Euangelio locutus est legere, quare indigni iudicentur, sanctorum patrum expositiones publice recitare: Deinde eruditus & doctus esse debet, qui mittitur, & irreprehensibilis, & talis, cuius uita doctrinæ respōdeat, ut ædificare possit, & fidei doctrina & morum disciplina, ut bene decreuit Toletanum Concilium. Ignorantia, inquit, mater cunctorum errorum, maxime in sacerdotibus Dei euitanda est, qui docendi officium in populo susceperunt. Sacerdotes legere sanctas admonentur scripturas, Paulo Apostolo dicente ad Timotheum. Attende lectioni, & exhortationi doctrinæ, & semper permane in his. Sciant ergo sacerdotes sanctas scripturas, & Canones, & omne opus eorum in prædicatione & doctrina consistat, atq; ædificet cunctos, tam fidei scientia, quam operum disciplina. Sic quod Dominus prophetam non prius misit, quam super pedes staret, de uita prædicatoris intelligendum est. Sta, inquit, super pedes, & loquar tecum. Deinde stanti dicit, Fili hominis, mitto ego te ad filios Israëli, ad gentes Apostatras, quæ recesserunt a me. Stare dicuntur, qui in bonis operibus erecti ambulant: Iacere, qui peccatorum mole deprimuntur. Adhuc igitur in infirmitatis confusione iacentibus, præberi non debet auctoritas prædicationis, sed cum iam in bono opere surgimus, Et cum iam recti stare ceperimus, dignum est, ut ad lucrandos alios in prædicationem mitti debeamus. Ideo autem iacenti non præcipitur, ut ad prædicationem pergat, ne infirmus quisq; hoc quod uerbo ædificare potest, opere destruat. Vnde recte quoque Psalmista, Eduxit me de laqueo miseriæ & Iuro

1. Corin. 14. & 1. Tim. 2. Ut idonei sint, qui mittuntur ad prædicandum. epist. 60.

Ut sacerdotes sint, qui prædicant.

Diaconis quoque prædicare licet, presbytero infirmo.

Qualis debet esse prædicator.

1. Timoth. 4.

Ezech. 2.

Qui dicuntur stare, & qui iacentes.

Greg. in Ezech. lib. 1. omelia 9. Psal. 39.

fecis, & statuit supra petram pedes meos, & direxit gressus meos, & immisit in os meū canticū nouū, hymnū Deo nostro. Prius enim de luto prauitatis educitur, ut eius pedes per fidem in petra solidentur. Sed quia rectam fidem, recta subsequi debet operatio, gressus eius directi sunt, ut post directionem gressuū, id est, post perfectionem boni operis, in ore acciperet etiam nouum canticum prædicationis. Sic idem propheta post adulterium & homicidium, priusquam docendi munus aggredere, mundari se à peccatis orauit. Asperges me, inquit, hyssopo & mundabor: lauabis me, & super niuem dealabor. Nec sua puritate cōtentus est, sed infert, Redde mihi lætitiā salutaris tui, & spiritu principali confirma me. Post omnia subiungit. Docebo iniquos uias tuas, &c. Sed & uerax esse debet Catholicus prædicator, ut non aniles fabulas, sed uerbum Dei prædicet, nec usquam à sanctarum scripturarum & Ecclesiæ traditionibus deflectat, nec alium sensum scripturarum, quàm quem spiritus Ecclesiæ suæ reuelauit, sequatur. Nulla enim ratione tolerandum est, (ut inquit Leo Papa I.) ut qui prædicandæ fidei suscepit officium, is contra Euangelium Christi, contra Apostolicam doctrinam, contra uniuersalis Ecclesiæ symbolum, audeat disputare. Quales illuc erunt discipuli, ubi tales erunt magistri: &c. Vbi cūq; talis emerferit prædicator, mox supprimendus est: frustra utuntur Catholico nomine, qui istis impietatibus non resistunt, qui possunt hæc credere, qui possunt hæc patienter audire, &c. Præterea gratiam docendi debet habere doctor & prædicator, Quia, ut ait Hieronymus, innocenti absq; sermone conuersatio, exemplo prodest tantum, silentio nocet. Nam latratu canum, & baculo pastorum lupi sunt arcendi. Iam & illud in prædicatore exigit Beatus Gregorius, ut sit uerax, cautus, modestus, impavidus, ut neq; hæreticorum, neq; aliorum minas & rabiem timeat, quod elegantissimè in pastorali suo declarat. Sit Rector discretus in silentio, utilis & cautus in uerbo, ne aut tacenda proferat, aut proferenda reticescat. Nam sicut incauta loquutio, in errorem protrahit, ita indiscretum silentium eos, qui erudiri poterant, in errore derelinquit. Sæpe nanq; Rectores improuidi, humanam amittere gratiā formidantes, loqui liberè recta pertimescunt, & iuxta ueritatis uocem, nequaquam gregis custodię pastorum studio, sed mercenariorum uice deseruiunt, quia ueniente lupo fugiunt, dum se sub silentio abscondunt. Hinc nanq; eos per Prophetam Dominus increpat, dicens in Esaia: Canes muti non ualentes latrare. Hinc rursus Dominus dicit in Ezechiele. Non ascendistis ex aduerso, neq; posuistis uos murum pro domo Israël, ut staretis in prælio in die Domini. Ex aduerso quippe ascendere, est pro defensione gregis, uoce libera huiusmodi potestatibus contraire: Et in die Domini prælio stare, est prauis decertationibus ex iustitiæ amore resistere.

Pastorem

Pastorem enim rectè timuisse dicere, quid est aliud, quàm tacendo terga præbuisse: qui nimirum, si pro grege se obijcit, murum pro domo Israël hostibus opponit. Hinc rursus delinquenti populo dicitur, in Hieremia. Prophetę tui uiderūt tibi falsa, & stulta, nec aperiebant tibi iniquitatem tuam, ut te ad penitentiam prouocarent. Prophetæ quidem in sacro eloquio, nonnunquam doctores uocantur, qui dum fugitiua esse præsentia indicant, quę futura sunt manifestant: quos diuinus sermo falsa uidere redarguit, quia dū culpas corripere metuunt, in cassum delinquentibus, promissa securitate, blandiuntur: qui iniquitatem peccantium nequaquam aperiunt, qui ab inreparationis uoce conticescunt. Clauis quippe apertionis, est sermo correctionis, quę in crepando culpam detegit, quā sæpe nescit ipse etiam qui perpetravit. Hinc etiā Paulus ait ad Titum: Ut potens sis in doctrina sana exhortari, & eos qui contradicunt arguere. Hinc per Malachiam dicitur. Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius, quia angelus Domini exercituum est. Hinc per Esaia Dominus monet, dicens. Clama ne cesses, quasi tuba exalta uocem tuam. Præconis quippe officium suscipit, quisquis ad sacerdotium accedit, ut ante aduentū iudicis, qui terribiliter sequetur, ipse scilicet clamando gradiatur. Sacerdos ergo si prædicationis est nescius, quam tibi clamoris uocem daturus est præco mutus? Hinc est enim quod in actibus Apostolorum legitur. Super pastores primos in linguarū specie spiritus sanctus infedit, quia nimirum quos repleuerit, de se protinus loquentes facit. Hinc Moyse præcipitur in Exodo. Ut tabernaculum sacerdos ingrediens, Tintinnabulis ambiatur, ut uellicet prædicatoris uocem habeat, ne superni inspectoris iudicium ex silentio offendatur. Scriptum quippe est, ut audiatur sonitus, quando ingreditur & egreditur sanctuarium in conspectu Domini, & nō moriatur. Sacerdos nanq; ingrediens uel egrediens moritur, si de eo sonitus non audiatur: quia iram contra se occulti iudicis erigit, si sine prædicationis sonitu incedit. Apertè autem Tintinnabula uestimentis illius describuntur inserta: uestimenta enim sacerdotis, quid aliud quam recta opera debemus accipere? propheta testante in Psalmo cxxxi. Sacerdotes tui induantur iustitia. Vestimentis iracundi illius tintinnabula inhærent, si uitæ uiam cum linguæ sonitu, ipsa quoq; opera sacerdotis clament. Sed cum Rector se ad loquendum præparat, sub quanto cautela studio loquatur, attendat: ne si inordinate ad loquendū rapitur, erroris uulnere corda audientium feriantur, & cum forrasse sapientem se uideri desiderat, uirtutis compagē insipienter abscondat. Hinc nanq; ueritas dicit in Marco. Sale in uobis & pacem habete inter uos: per sale quippe uerbi sapientia designatur. Qui ergo loqui sapienter nititur, magnopere metuat, ne eius eloquio audientium unitas confundatur.

Doctores autem
quādo prophete
dicuntur.
Thren. 2.

Clauis apertio
nis sermo cor
rectionis.
Tit. 1.

Malach. 2.

Esa. 58.

Præconis offi
cium suscipit
Prædicator.
Act. 2.

Exod. 28.

Quid Tintin
nabula in ue
ste Aaron de
signante

Marci 9.

Psal. 50.

Qualia debent
in Ecclesia
prædicari

epist. 91. c. 17.

Gratia docen
di in prædica
tore.

Greg. in Pasto
rali. parte 2.
cap. 4.
43. dist. c. 51
rector.

Indiscretum
silentium præ
dicatoris.

Ioan. 10.

Esa. 56.

Ezech. 13.

Rom. 12. *Exo. 18.* *Quid significat mala punica tintinnabulis adiuncta.* *Mar. 9.* *Fugienda loquacitas.* *Leuit. 15.* *Vir qui fluxum feminis patitur. Semini uerbis Paulus dictus est.* *Act. 17.* *2. Tim. 4.* *Doctum, non doctissimum requirit prædicandi officium.* *Quo affectu eis debent auditores. c. seculo 58. dist.*

tur. Hinc Paulus ait ad Romanos. Non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Hinc in Exodo in sacerdotis ueste iuxta diuinam uocem, tintinnabulis mala punica coniunguntur. Nam sicut malo punico uno exterius cortice, multa interius grana muniuntur: sic innumeros sanctæ Ecclesiæ populos, unitas fidei contegit, quos intus diuersitas meritorum tenet. Ne igitur Rector incautus ad loquendum proruat, hoc quod iam præmissimus, per semetipsum ueritas discipulis clamat in Marco. Habete salem in uobis, & pacem inter uos: ac si figurate per habitum sacerdotis dicat, mala punica tintinnabulis iungite, ut per omne quod dicitis, unitatem fidei cauta obseruatione teneatis. Prouidendum quoque est sollicita intentione Rectoribus, ut ab eis non solum praua nullo modo, sed nec recta quidem nimie & inordinate proferantur. Quia sæpe dictorum uirtus perditur, cum apud corda audientium loquacitas incauta, oportunitate leuigatur, & autorem suum hæc eadem loquacitas inquinat, quæ seruire auditoribus ad usum profectus ignorat. Vnde bene per Moysen dicitur in Leuitico. Vir qui fluxum seminis patitur, immundus erit: in mente quippe audientium semen futuræ cogitationis est: audita æqualitas locutionis. Quia dum per aurem sermo concipitur, cogitatio in mente generatur. Vnde & ab huiusmodi sapientibus, in Actibus Apostolorum, prædicator egregius semini uerbis est uocatus. Qui uero fluxum seminis sustinet, immundus asseritur. Quia multiloquio subditus, ex eo sese inquinat. Quod si ordinate promeret, prolem rectæ cogitationis ad eum in audientium corde potuisset, dumque incautus per loquacitatem defluit, non ad usum generis, sed ad immundiciam semen fundit. Vnde Paulus quoque, cum discipulum de instantia prædicationis ammoneret, dixit ad Timotheum epistola 2. Testificor coram Deo & Christo Iesu, qui iudicaturus est uiuos & mortuos, & per aduentum ipsius, & regnum eius: prædica uerbum, in sta oportune, & importune: Dicturus importune præmisit oportune, quia scilicet apud auditoris mentem ipse sua utilitate se destruit, si habere importunitas oportunitatem nescit. Neque tamen summam doctrinam in prædicatore exigimus: doctum uolumus, non doctissimum requirimus, Idiotam & indoctum repellimus. Doctum autem uocamus in diuinis scripturis, & in sacris Canonibus, ita exercitatum, ut plebem sibi subditam, quatenus ad salutem necessarium est, uerbum Dei & disciplinam Ecclesiasticam docere, & Sacramentis diuinis & Ecclesiasticis pascere possit, etiam si rudioribus id uerbis, & parum compta, modo non sordida oratione faciat. Quin & auditores ita affecti esse debent, ut alibi docet Augustinus, ut malint ueriores, quam disertiores sermones audire: sicut malle debent prudentiores, quam formosiores habere amicos. Nouerunt enim non esse uoces ad aures Dei nisi animi affectum. Sed nec

Ne palam reprehendatur sacerdos ab auditoribus. c. Cui ex inuita do. de heret. Malach. 2. *Exod. 22.* *Num. 22.* *Ioh. 8.* *Matth. 18.* *Matth. 5.* *Ad quem spectat, remouere inutile aut indignum sacerdotem.* *c. Episcopus de consec. dist. 1.* *Matth. 7.*

nec si indoctus fuerit, aut malus sacerdos, palam ab auditoribus reprehendi debet, quod hodie à multis fieri solet: sed quod, ne fiat, regula etiam Ecclesiastica prohibet. Nam ut Innocentius Papa definit. Licet (inquit) scientia in primis necessaria sit sacerdotibus ad doctrinam, iuxta illud uerbum propheticum: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius. Non tamen est simplicibus sacerdotibus & scholasticis detrahendum, cum in eis sacerdotale officium debeat honorari. Propter quod Dominus in lege præcepit: Dñs non detrahetis, sacerdotes intelligens, qui propter excellentiam ordinis, & officij dignitatem, Deorum nomine nuncupantur. Nec quisquam suæ præsumptionis audaciam illo defen dat exemplo, quod asina reprehendisse legitur prophetam, uel quod Dominus ait, Quis ex uobis arguet me de peccato. Cum aliud sit fratrem in se occulte peccantem corripere: Quod quisque tenetur efficere, secundum regulam Euangelicam. In quo casu sane potest intelligi, quod Balaam fuit correptus ab asina: & aliud est fratrem suum delinquentem reprehendere manifeste, quod utique nulli licet, secundum Euangelicam ueritatem. Nam qui etiam dicit fratri, fatue, reus erit gehennæ ignis. Rursus aliud est, quod Prælati sponte de sua innocentia, subditorum se accusationi supponit, in quo casu præmissum Domini uerbum debet intelligi: & aliud est, quod subditus non tam animo reprehendendi, quam detrahendi exurgit temerarius in prælatum, cum ei potius incumbat necessitas obsequendi. Quod si forte necessitas postularer, ut sacerdos tanquam inutilis & indignus, à cura gregis debeat remoueri: agendum est ordinate apud Episcopum, ad cuius officium tam institutio quam destitutio sacerdotum noscitur pertinere. Quanquam etiam sacerdotem tam ab alienis, quam à suis criminibus oportet esse alienum, tamen si aliorum se habuerit, non ideo uerba suæ prædicationis debent contemni. Ut enim lixiuium per cinerem humidum fluens, lauat, & non lauatur: ita bona doctrina per malum doctorem animas credentium lauat à sordibus peccatorum, ut ait Hieronymus. Sed nec repellat quenquam à sua prædicatione Catholicus prædicator, sed omnibus liberum accessum permittet, etiam Iudæis, paganis, & hæreticis, ut in Concilio Carthagenensi quarto constitutum est. Sed ita tamen, si spes sit, ut conuerti possint: sin uero animo subsannandi uerbum ueritatis ingrediantur, procul repellendi sunt. Ideoque sollicitus esse debet, ut primum sciat, quis qualis sit, cui immortalitatis uerba credenda sunt, ne margarita ante porcos proiciatur. Postremo ordo quoque in docendo & prædicando seruari debet. Neque enim satis est, ut quod uerum est doceatur & prædicetur, sed omnia etiam eo tradenda & exponenda sunt ordine, ut nihil importune, nihil non suo loco & tempore dicatur. Ideoque ut ueteris & noui Testamenti lectiones

lectiones per circulum totius anni, in certa tempora distributa sunt: ita conueniens est, ut in eisdem quoque temporibus, eadem scripturæ ad populum prædicentur: scilicet, ut hoc modo non solum, quid uno quoque tempore gestum, sed etiam quid faciendum fugiendumque sit, scriptura duce demonstraretur. Atque hac sane ratione institutum est, ut singularum actionum Christi historia Euangelica, una cum oraculis prophetis & Apostolicis, ad eandem rem pertinentibus, singulis festiuitatibus dominicis legantur & prædicentur. Veluti quod in festo Natiuitatis dominicæ, in septuagesima, & quadragesima historia actuum & prædicationum, quæ passionem Christi præcesserunt: In die uero Paschæ, & sequentibus diebus quinquaginta, usque ad Pentecosten historia earum rerum, quæ ad resurrectionem, ascensionem dominicam, & missionem spiritus sancti, aliisque quæ intra eos dies, quibus post resurrectionem in terris uersatus est, pertinent: & eodem modo reliquis temporibus historia aliarum rerum, quæ ad legationem Christi, qua à patre in carnem missus, pro salute humani generis in terris functus est, legitur & prædicatur. Eodem respexit Concilium Toletanum quartum, quod de prædicanda passione dominica, in die parasceues in hunc modum statuit. Comperimus, quod per nonnullas Ecclesias in die sextæ feriæ passionis Domini, clausis Basilicarum foribus, non celebratur officium, nec passio Domini populis prædicatur, dum idem saluator noster Apostolis suis præcepit, dicens, Passionem & mortem, & resurrectionem meam omnibus prædicare. Ideoque oportet eodem die mysterium crucis, quod ipse Dominus cunctis annunciandum uoluit, prædicari, atque indulgentiam criminum clara uoce omnem populum præstolari, ut poenitentia compunctione mundati, uenerabile festum dominicæ resurrectionis, remissis iniquitatibus, suscipere mereantur, corporisque eius & sanguinis Sacramentum mundi à peccato sumamus. Nil prohibet tamen interim eum, qui docendi & prædicandi munere fungitur, alias quoque scripturas interpretari, & ad populū prædicare, sed eas maxime, quæ ad ædificationem fidei, & melioris uitæ institutionem pertinere uidebuntur. Quomodo sancti patres uniuersam ferè scripturam interpretati sunt, & populo prædicauerunt, id quod uariarum eorum homeliarum, in uniuersos prope sacrorum bibliorum libros ueteris & noui Testamenti, testantur. Concilium Agathense constituit, ut Symbolum ab omnibus Ecclesijs una die, id est, ante octo dies dominicæ resurrectionis, publice in Ecclesia competentibus prædicetur.

De

Ordo in festiuitatibus.

Homeliarum doctorum ad meliorem uitam instituta.

6. 13.

De scholis hæreticorum destruendis, & Catholicorum restaurandis, Cap. V.

Chola locus est, in quo iuuentus in disciplinis exercetur, à σχολῆς dicta, quod est uoco, quod omnis cæteris omnibus rebus, iuuentus disciplinis studeat, eadem studium appellatur. Qui disciplinas docent à monendo & monstrando magistri: qui discunt discipuli à discendo, sicut & artes à discendo disciplinæ appellantur. Scholarum uaria sunt genera, quemadmodum & disciplinarum. Disciplinæ quædam literarum sunt, quædam operum. Disciplinæ literarum, aliæ sacræ sunt, ut Theologia, ius sacrorum Canonum: aliæ prophanæ, ut artes liberales, philosophia, ius ciuile, medicina. Inter disciplinas autem illiteratas, præcipuum locum sortitur militaris: à qua literariæ disciplinæ, et ritus quosdam & nomina acceperunt, ueluti quod discipuli sub præceptoribus, ut milites sub magistris militum, militare dicuntur: & condiscipuli commilitones uocantur, & rudiores in literis tyrones, à docendo discendoque absoluti ueterani, & studium ipsum literarum literata militia appellatur. Et ad eundem modum scholas, in literarias & militares diuidimus, & literarias rursus in sacras & prophanas. Sacram scholam ueteres Ecclesiasticam appellauerunt, ea est, in qua diuinæ scripturæ & sacri Canones docentur. Militarium scholarum multa genera ius ciuile enumerat. Cuiusmodi ferè sunt schola agentium in rebus, schola silentiariorum, schola equitum, & similes. Qui scholas regunt magistri, comites, præpositi, tribuni scholarum appellantur. Nos de literarijs tantum scholis hic agimus, quæ singulæ singula nomina sortiuntur, siue sacræ siue prophanæ. Sic scholam Theologorum dicimus, scholam Canonistarum, scholam Legistarum, scholam Medicorum, scholam Philosophorum: quarum maximus usus apud Græcos fuit, & tot ferè fuerunt, quot philosophorum sectæ, ut schola Platonis, schola Epicuri, schola Academicorum, schola Stoicorum, schola Peripateticorum, & c. Quæ autem has omnes complectitur, & uelut in unum cogens omnes, omnium disciplinarum circulum absoluit, Gymnasium: à nostris etiam studium generale, siue uniuersitas studij generalis appellatur. Ius ciuile studia liberalia appellat, ea ratione, ut opinor, quod in his disciplinæ liberales doceantur. Liberales disciplinas appellamus, quæ homine libero dignæ sunt, quales sunt artes, quas liberales uocant. Imperator Theodosius his commemorat reliquas partes philosophiæ, & iurisprudentiam. Augustinus eas disciplinas liberales esse definit, quæ homine Christiano dignæ sunt, id est, quæ Christum docent, & ad cognitionem ueritatis Catholicæ perducunt. Soli enim Christiani uerè liberi sunt, quos

Ratio uocabulorum.

l. quibus ff. de uerb. sig.

Similitudo inter disciplinam militarem & literarum studium.

C. de comit. cō. ff. l. ff. lib. 12. C. de agētib. in rebus. l. ff. eo. l. bro. l. ne ad di. uerfa C. de silē tarijs. C. de domesticijs. l. ff. l. i. C. de primitijs. leg. schol. li. 12. l. i. C. de off. mag. l. præpositos. C. de comit. & tribus schol. lib. 12. c. de stud. li. ur. Ro. & constat. in Regula.

August. Epist. 131.

Ff scilicet

Ioan. 8. scilicet Christus liberos facit, ut scriptum est. Si uos filius liberauerit, tunc uerè liberi eritis. Unde & disciplinæ liberales sunt, quæ professioni hominis Christiani conueniunt: quales sunt omnes disciplinæ, quæ ad pietatem pertinent, uel quauis ratione conducere possunt, ut

l. 1. c. qui et. se excus. lib. 10. ubi 10. de plat. scientia diuinarum scripturarum, sacrorum Canonum, scientia iuris ciuilibus, (quam ipsi etiam iureconsulti inter artes liberales connumerant) philosophia, historiæ, & aliæ artes, quibus uelut instrumentis quibusdam, facilius ad scientiâ pietatis peruenimus, ut supra demonstrauimus. Aliæ uerò disciplinæ, quæ studijs pietatis aduersantur, non disciplinæ liberales, sed seruales potius corruptelæ appellandæ sunt. Ideoq; procul à studijs liberalibus, id est, scholis pietatis abijciendæ: cuiusmodi sunt artes magicæ, diuinationes, hæreses, & similes, his connumerantur philosophorū garrulæ argutiæ, eorum uidelicet, qui uel Deum prorsus non cognouerunt, uel cum cognouissent, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, sed euauerunt in cogitationibus suis, & obscuratū est insipiens cor eorum: qui dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt, &c. Et mutauerunt gloriam incorrupti Dei, in similitudinem imaginis corruptibilis hominis & uolucrum, atq; quadrupedum, & serpentum, &c. Horū enim uanitates, & infantiæ mendaces, uentosæ nugæ, & superbus error, minimè liberales disciplinæ nominantur, &c. Ut ibidem dicit Augustinus. Adde hic unū, inter disciplinas liberales quasdam alias, ut quibusdam sunt ministræ altarium, ut Grammatica, Rhetorica, Dialectica, quæ ad sermonem magis, quam res respiciunt. Cicero Dialecticam & Rhetoricam ministras & comites sapientiæ appellat. Sunt autem, inquit, aliæ quasi ministræ comitesq; sapientiæ, quarum altera, quæ sunt in disputando uera atq; falsa, quibusq; positis quid sequatur distinguit & iudicat: quæ uirtus omnis in ratione scientiæq; disputandi sita est. Altera autem oratoria. Nihil enim aliud est eloquentia, nisi copiosè loquens sapientia, quæ ex eodem hausta genere, qua illa, quæ in disputando uberior est atq; latior, & ad motus animorum uulgicq; sensus accommodatior. Et de Dialectica idem Cicero. Sequitur tertia, quæ per omnes partes sapientiæ manat, & funditur, quæ rem diffinit, genera dispergit, sequentia adiungit, perfecta concludit, uera & falsa diiudicat, differendi ratio & scientia, &c. Atq; horum usus communis est ad omnes disciplinas, tam bonas, quam malas: In bonis quidem utilis, in malis aut adulterinus, et perniciosissimus. Studia generalia olim in Imperio duo tantum erant, unum Romæ, alterum Constantinopoli. Tertium in Berythensium Metropoli. Neq; enim hoc priuilegium alijs locis ab Imperatoribus concessum fuerat. Deinde autem & in alijs ciuitatibus institui cœperunt, quorum hodie multa celeberrima

epist. 131. Artes liberales quædam sunt ministræ altarium, ut Grammatica, Rhetorica, Dialectica.

Lib. Partitio num. Oratoria est eloquens sapientia.

Lib. 5. Tuscul. quest.

q. hæc autem tria, in proem. digest. Generalia studia.

habet Italia, multa Francia, multa etiam habet Germania: præclara quidem ante annos haud ita multos, sed quorum aliqua hodie, non solum ipsa ab hæresibus infecta, sed etiam noua quædam ipsidem erroribus obnoxia pepererunt. Sed ne hodie studia aliqua generalia esse possunt, nisi quæ autoritate Romani Pontificis & Imperatoris instituta fuerint. Siquidem publicè profitemdi ac docendi disciplinas autoritas, maximè quæ sunt profundioris scientiæ & disciplinæ, ut Theologiæ, & iuris prudentiæ, à solo Romano Pontifice & Imperatore tribuitur: à quibus & professores & auditores, eorūq; collegia, & uniuersitates, quo securius & maiore cum fructu & commoditate uacare professioni, & studijs honestarum disciplinarum possint, necessarijs quoq; priuilegijs insigniuntur atq; cõmuniuntur. Quemadmodum hoc multis legibus, & principum constitutionibus cauetur, de quibus alias pluribus. Qui autem docendi facultatem propria autoritate usurpauerint, ubicunq; fuerint, dignis penis repellendi erunt, nedum non iuandi professorum priuilegijs. Aliæ sunt scholæ particulares, quas unaqueq; ciuitas sibi constituit: quales olim erant, in quibus Grammatica, Rhetorica, Sophistica, ars numerandi, mensurandi, & similes docebantur: quarum & ipsarum magistri quidam immunes erant, quidam non erant. Erat etiam certus numerus eorum, qui immunitatem habebant, super quem numerum nulli immunitas præstatur. Sed & sacris Canonibus sancitum est, in Ecclesia etiam scholas instituendas esse: In Cathedralibus quidem, ut in his Clerici, & alij pauperes Grammaticam doceantur. In Metropoli autem, ut sacerdotes & alij in diuinis scripturis erudiantur. Et ne penuria eorum sit, qui Theologiam docent, statutum est, ut ab Ecclesijs aliqui ad studia sacrarum literarum destinentur, ut hoc modo succrescente copia doctorū in Ecclesia sint, qui alios quoq; erudire, in eadem scientia possint. Ad idem pertinet Canon Eugenij. De quibusdam, inquit, locis (ut ad nos refertur) neq; magistris, neq; curam inueniri pro studio literarū. Idcirco ab uniuersis Episcopis subiectis plebibus, & alijs locis, in quibus necessitas occurrerit, omnino cura & diligentia habeatur, ut magistri & doctores constituantur, qui studia literarum, liberaliumq; artium dogmata assidue doceant. Quia in his maximè diuina manifestantur atq; declarantur mandata. Sanè propter hanc causam, in Metropolitanis Cathedralibus, & collegiatis Ecclesijs, scholasticorū officium institutum est, qui curam habeant regendarum scholarum: ut his ipsis idonei magistri præficiantur, & nec magistri, nec discipuli grauentur, quo minus illi liberè docere, hij uerò studijs incumbere possint. Unde & in ipsidem sacris Canonibus constitutum est, ne pro docendi officio quicquam à quoquam exigatur, nec erogare aliquid pro doctrina discipuli cogantur. Scholasticus uerò, alijs uel quibus scho-

C. de profess. et med. l. medicos. l. si duos. l. secundum et reprobari. ff. de excus. tutorū. d. q. hæc autem tria. d. l. si duos. ff. de excus. tutorū.

c. superspecta. l. a. de magistr.

c. de quibusdam. 37. dist.

Scholasticorū officium.

c. 1. de magistris.

c. 2. de magistro.

c. quæto de magistris.

Scholæ olim florentissimæ in Monasterijs.

Malus olim docendi modus.

Apinæ nuce sunt, quæ eunt uerius quam putamen habent.

Barbaries olim etiam in studijs uniuersalibus.

Docti in rerum cognitione.

Iarum cura commissæ est, magistros scholis præficere negligentibus, Episcopo incumbit eam negligentiam, tales deligendo, emendare. Sed & illud constitutum est, ut quicumque uiri idonei, & literati uoluerint regere studia literarum, sine molestia & exactione qualibet scholas regere permittantur. Ecclesiasticæ scholæ maximè olim in monasterijs floruerunt. Id quod libri in omni disciplinarum genere optimi, & eorum multi etiam à monachis compositi, in bibliothecis quorundam monasteriorum Germaniæ, maximè ordinis sancti Benedicti (Quales fuerunt apud sanctum Gallum, Hirsaugiae, Fuldæ, & in alijs quibusdam monasterijs) testantur. Fuerunt et celeberrima studia diuinarum literarum in monasterijs Ægypti, quorum morem elegantissimè alibi describit Hieronymus. Ac scholæ quidem particulares seminaria quædam sunt studiorum generalium: quippe in quibus prima rudimenta discuntur, quibus iuuentus ad capiendas profundiores disciplinas instruitur, ac præparatur. Harum multæ olim in Germania fuerunt, & eadem frequentissimæ, in quibus magnis quidem laboribus sudarunt, & magistri docendo, & discipuli discendo: sed cum profectum non admodum magno, ipsis uidelicet magistris nescio quibus apinis & tricus inconditorum quorundam uersiculorum in Grammatica, & insulsorum copulatum in Dialectica, optima etiam ingenia remorantibus, impeditis. Accessit & magna confusio studiorum, & imperitia bonarum literarum. Siquidem ueri ac recepti latinæ linguæ authores, illis prorsus incogniti fuerunt, & si quos fortè adolescentibus prælegerunt, bone Deus, quæ somnia finxerunt: quas tenebras illis offuderunt: ipsi uelut cæci in tenebris, id est, in profundissima ignorantia bonarum literarum, & in obscurissima barbarie palpitantes. Ac pari barbarie multo tempore in studijs uniuersalibus, Theologia, iurisprudentia, medicina, & philosophia, aliæque maiores disciplinæ traditæ fuerunt, sed non ignorantia pari. Fuerunt enim professores harum scientiarum doctissimi, & si res ipsas spectes, nihilo etiam ueteribus indoctiores. Nam res ipsas tanto ingenij acumine, tantaque diligentia tractarunt, ut nihil in his ignorasse, nihil neglexisse uideantur. Nihil interim de uerbis solliciti, memores eius, quod de scientijs dici solet.

Ornari res ipsa negat, contenta doceri.

Sed & eam interim cautionem adhibuerunt, ut nihil falsum, nihil adulterinum in his scientijs usquã subrepere paterentur: ied protinus si quid tale succrescere uiderent, diligentis exanimis falce succiderent, & reserarent, & incorruptas tam nobiles disciplinas custodirent. Proinde certas metas præscripserunt, intra quas philosophorum professio, Dialecticorum, & Rhetorum doctrina exercerentur, nec latius uagari permitterentur: scientes, quantam calamitatem honestioribus studijs esset illatura, si in alienas & adulterinas disciplinas illis

euagari

euagari concederetur. Quod & ueteres sæpe sunt experti, quando philosophi, Dialectici, Rhetores, & hæretici, uerborum maximè certaminibus, Catholicorum dogmatum ueritatem euertere conati sunt. Sed quos Catholici semper uirtute diuina magis, quam uerborum arte (quam tamen & ipsam non ignorarunt) uicerunt. Et nostris temporibus uidemus hæreticos ipsidem ferè artibus, & suos errores stabilire & confirmare, & scientiam pietatis euertere, idque eo magis, quod non solum in concionibus publicis, & interpretationibus scripturarum, falsa ratiocinantur & Rhetoricantur, sed etiam in scholis & præceptionibus disciplinarum liberalium, auditorum animis errores suos uelut in lacte infundunt. Sic in Dialecticis & Rhetoricis bona quidem præcepta tradunt, sed quæ paradigmatis declarant & explicant, non bonis sed falsis, & erroneis, & ex hæresibus suis depromptis. Sic docentes definire, diuidere, argumētari: exempla definitionum, diuisionum, & argumentationum hæretica ingerunt: sicut declamare docentes, argumenta declamationum suggerunt hæretica, & eadem iuuentuti ueluti indubitata principia diuinarum scripturarum proponunt. Sic in Ethicis, Polyticis, Oeconomicis, earundem disciplinarum principijs, errores suos confirmant, quibus assuefacta iuuentus, egrè postea dediscit, quod à primis ferè cum abulis rudis adhuc didicit, & quasi cum lacte hausit, & imbibit. Nam, ut ille ait:

Quo semel est imbuta, recens seruabit odorem Testa diu.

Hanc igitur piam ueterum prouidentiam & cautionem, cum negligentius aliquot annis custodiuerint tum Episcopi, tum gymnasiolorum præfides, permittentes passim in scholis doceri, non solum adulterinas disciplinas, sed etiam omnia adolescentiæ studia, sub prætextu liberalium disciplinarum, ad usum impietatis conuertit: factum est, ut omnes propè Germaniæ scholæ, hodie uarijs hæresibus infectæ atque corruptæ sint: & quæ antea studia pietatis fuerunt, hodie hæreticorum conuenticula sint, synagogæ diaboli, ex quibus uelut ex Barathro impij, & uix extinguibiles errores in uniuersum propè orbem deriuantur. Proinde ad tollenda, & in posterum cauenda huiusmodi mala in Ecclesia, summa cura prouidendum erit, ut non solum hæreses & hæretici damnentur, sed etiam ipsarum hæresum seminaria, hæreticorum uidelicet scholæ destruantur, & studia Catholicorum restarentur & reformatentur. Scholæ hæreticorum his ferè rebus destruuntur, si magistri hæreticorum è medio tollantur, si discipulis accessus ad eorum scholas interdicitur: loca in quibus docere consueuerunt, Ecclesiasticis usibus uendicentur. Magistri è medio tolluntur, publica de ipsis sumpta uindicta. Ea est ultimū supplicium, quo scilicet coercentur hæretici, qui illicita docere tentauerint, ut Valentinianus & Martianus constituerunt. Discipulis ab auditorijs hæreticorum, poena pecuniaria repellentur, hanc decem librarum auri, in eos constituit

F f iij Martianus

Lib. 2. Trip. c. 3. & 4.

Deprauata institutio hodie in scholis hæreticorum.

Bona artium præcepta, hæretici exemplis polluant.

Iuuentutis corruptores per hæreticorum argumenta.

Horatius.

Vnde factum est, quod hodie hæresibus infectæ sunt scholæ.

Quomodo destruuntur sublatis e medio magistris.

L. quicumque, C. de hæret. d. l. quicumque. §. eos uero. C. de hæret.

Argumentum
a pœnis, de
falsa moneta.

*l. i. c. de falsa
monet.*

Scriptura sa-
cra fidei no-
stræ moneta
est.

Noua ab hæ-
reticis erecta
studia in nihi-
lum redigi
debent.

*§. hæc aut tria,
in præc. dige.*

Exemplum
Iust. Imp. con-
tra Antymū
& alios hære-
ticos. Hæc constitu-
tio est in Actis
Quintæ synodi
Act. 1.

Martianus Imperator. Generaliter domus, in quibus hæretici con-
gregationes & conuenticula celebrarunt, uel fisco uel Ecclesijs uen-
dicantur, ut supra dictū est, maximè uerò in quibus errores & hære-
ses suas docuerunt. Quod si enim domus uel fundus, in quibus mo-
neta falsa cuditur, fisco uendicatur, nisi dominus domus scelus, ut
primum reperit perpetratū, prodiderit, aut nisi longissimè ab ea do-
mo uel possessione abfuerit: Similiter serui, incolæ, uel coloni eius qui
longissimè abfuit, qui ad hoc ministeriū præbuerit, cum eo qui fecit,
supplicio capitali plectuntur: & si domus pupillorū fuerit, tutores si in
proximo fuerint, eam pœnā expectant, ut de rebus eorum tantum
fisco inferatur, quantum à pupillo fuerat inferendum. Quanto magis
domus & fundi, in quibus diuina scriptura (uera Christi & fidei no-
stræ moneta) corrumpitur & falsatur, Ecclesijs uendicabuntur, cor-
ruptores & falsatores ipsi & ministri eorū ultimo supplicio afficien-
tur: Si qua igitur studia generalia, legitima autoritate instituta, sed
ab hæreticis nunc occupata fuerint, ea eiectione hæreticis, in pristinum
usum & honorē reducentur: si qua aut siue generalia siue particularia
studia de nouo ab hæreticis erecta, & priuilegijs per uim uel dolos ab
Imperatore impetratis munita fuerint, ea, cassatis priuilegijs, & sub-
latis è medio professoribus hæreticis, atq; eiectione discipulis, prorsus
in nihilum redigētur, ut scilicet hoc modo uestigijs eorū deletis, simul
etiam eorū memoria aboleatur. Nam & legibus ciuilibus sancitum
est, ut scholæ, in quibus adulterinæ doctrinæ docentur, nec ulla pri-
uilegia scholarum habeant, nec tolerantur, sed extinguantur, eorumq;
professores extra urbes, in quibus docuerint, exterminentur, & loca
ipsa Ecclesijs uel fisco uendicentur. Quod & Iustinianus Impera-
tor, tum alibi pulchrè definit, tum in ea etiam cōstitutione, quam ad-
uersus Antymū hæreticum, & eius sectatores promulgauit, his uer-
bis exprimit. Interdicimus aut & omnibus, conantibus Catholi-
cam Dei Ecclesiam diuellere, siue secundum Nestorij hæretici doctri-
nam, siue secundum insensatam Eutichis traditionem, siue secundum
blasphemiam Seueri, qui & similia illis intellexit, aut eorū qui illos se-
quuntur, seditiōnē immittere sanctis Ecclesijs, & loqui aliquid de fi-
de. Sed sancimus, quemlibet talium silentium ducere, & non conuo-
care aliquos ad se, neq; accedentes recipere, aut parabaptizare au-
dere, aut sacram cōmunionem sordidare, & ipsam aliquibus trade-
re, aut interdīctas doctrīnas exponere, siue in hac nostra regia siue
in alia, sed omne supportare periculum, si quid tale faciet. Interdici-
mus etiam omnibus istos suscipere. Abijci ergo ipsos sancimus de ci-
uitatibus ab ipsis concitatis, scientes ultra pœnas iam contentas in
nostris diuinis constitutionibus, quæ in domos ipsas, in quibus tale
quid fit, & campos ex quibus nutrimenta præbentur, sanctissimis
Ecclesijs assignant: & à possidentibus auferunt, & quia detrimenti
causa

causa sit simplicioribus, sub sanctissimis uerò & Orthodoxis Eccle-
sijs, hæc iuste ducunt esse. Scholæ Catholicorū ita restaurandæ erunt.
Primum uendicatis ædificijs & domibus ab hæreticis occupatis, &
in priorem usum restitutis, professores omnium disciplinarum, pro
more unius cuiusq; scholæ, deligentur Catholici: qui iureiurādo pro-
mittent omnes & singuli, se Catholicā fidem, eam quam sancta Ro-
mana & Catholica & Apostolica Ecclesia tenet, seruāturos esse, nec
docturos nec lecturos, aut disputādo affirmāturos, quod ab eadem
Catholica fide ratione quacunq; sit alienum, sed nec permissuros se,
quantum in ipsis erit, ut quisquam tale aliquid in schola sua, uel pri-
uatim uel publicè doceat, profiteatur, aut quacunq; legendo, docen-
do, aut disputando affirmet, atq; defendat. Deinde statuta lege ca-
uebitur, ne quisquam professorum cuiuscunq; disciplinæ uel faculta-
tis, quancunq; adulterinam disciplinam (quales sunt artes magicæ,
diuinationes, superstitiones, doctrinæ damnatorum hæreticorum,
& similes) profiteatur: nec Grammatica, Dialectica, Rhetorica, alijsq;
disciplinis liberalibus ad confirmandas falsas doctrīnas abutatur.
Tertio, lege cauebitur, ut discipuli, si qui fortè discēdi studio falsarum
doctrīnarum professores, uel publicè uel priuatim accesserint, pro ar-
bitrio eorum, quibus moderandæ scholæ cura cōmissa est, pro qua-
litate personæ & delicti, pœna grauiore uel remissiore plectantur.
In particularibus uerò scholis, ueterū consuetudo seruanda erit, ut in
Ecclesijs & ciuitatibus scholis præficiantur Magistri Grammaticæ,
Dialecticæ, Rhetoricæ periti: qui pueros rectè scribendi loquendiq;
ratiocinandi item & declamandi, tum artem tum usum ex ueteribus
& receptis authoribus docere possint. Sed & tales authores uolu-
mus, quibus & linguæ disertiores, & mores honesti reddantur, non
quibus corrumpantur. Quales inter oratores est Cicero, inter Poë-
tas Virgilius: quem Augustinus ideo pueris legendum existimat.
Quia poëta magnus sit, omniumq; præclarissimus atq; optimus, &
si qui sunt similes: lasciuiores autem uitandos esse putamus, ut Oui-
dium, Propertium, Tibullum, Martialem. Cæterum quibus modis
docendi sint pueri, industriæ præceptorum relinquendum erit, qui
ex Quintiliano & alijs facile, quod ad institutionem puerorum per-
tinet, cognoscent. Nec permittendum erit, ut præceptiones falsarum
& adulterinarum disciplinarum exemplis declarent: aut quicquam,
quo uerus harum artium usus inuertatur, doceant atq; profiteantur.
Episcopi item, & scholastici Ecclesiarum, in his omnibus suum offi-
cium facient, & scholis rectè institutis, magistri scholarum iustis sa-
larijs conducti, officio docendi commodè fungi: pueri uerò
tam Clerici, quam Laici, gratis literarum stu-
dijs incumbere possint.

Quomodo
Catholicorū
scholæ restau-
rari poterunt.
Iuramentum
professorum.

Cauendū ab
adulterinis
disciplinis.

Vetus con-
suetudo in
scholis parti-
cularibus.

Qui authores
sint, in scholis
prælegendi.

Aug. lib. 1. de
ciuit. Dei, c. 34

De libris hæreticorum comburendis, & eorundem usu Catholicis interdicens, deq; restaurandis restituendisq; libris authenticis, hæreticorum fraudibus deprauatis & corruptis, Cap. VI.

Libri lectiois improbatæ tolli debent.

Ublatis hæreticorum scholis proximum erit, ut eorum tam nomina, quam libri è scholis Catholicorum, atque omni usu & commercio humano tollantur. Quemadmodum enim mala medicamenta & uenena, ita etiam libri improbatæ lectionis, ab omni hominum usu remoueri debent: illa, quia corpora inficiunt: hi, quia animas corrumpunt. Propter quod & iureconsultis placuit, ut libri adulterini, uelut magici & similes, in iudiciū familiæ herciscundæ deducti à iudice, non quidem diuidantur, sed protinus corrūpantur. Maximè uero id obseruauerunt Romani, ut libros qui religioni aduersarentur, cremarēt. Qua ratione repertis olim sub Ianiculo in agro L. Petilij scribæ libris, septem quidem latinis de iure Pontificum, & totidem græcis, de disciplina sapientiæ: latinos quidē magna diligentia asseruandos curarunt. Græcos aut, quia aliqua ex parte ad soluendam religionem pertinere existimabantur, Petilius Prætor urbanus, ex autoritate senatus, per uictimarios (facto igne) in conspectu populi cremauit. Eandem quoq; curam alij gentiles ad conseruandas suas, quantumlibet falsas, religiones egerūt. Sic quia Prothagoras de dijs scribere sic exorsus erat, an dij sint statuere quidem nequeo, libri eius publicè sunt Athenis combusti. Ipse autem, ut impius, ciuitate pulsus. Quanto magis ad conseruandā uerā & Catholicam religionē ea cura adhibenda est, ne quicquam eorum asseruetur, quo animi hominum à uera fide, & Dei cultu auocentur. Quo sane studio, & fidei zelo, Romani principes constituerūt, libros improbatæ fidei in conspectu Episcopi comburendos esse. De qua re talis extat lex Honorij & Theodosij, in Mathematicos illos diuinatores & eorum libros lata. Mathematicos, si non sunt parati, codicibus erroris proprii sub oculis Episcoporum incendio concrematis, Catholicæ religionis cultui fidem tradere, nunquam ad errorem præteritum redituri, non solum ab urbe Roma, sed etiā ab omnibus ciuitatibus depelli decernimus. Qui si hoc non fecerint, & cōtra Clementiæ nostræ saluberrimum constitutum in ciuitatibus fuerint deprehensi, uel secreta erroris sui & professionis insinuauerint, deportationis pœnam excipiant. Sic olim qui se falsam religionem repudiare confitebantur, primum omnium id, combustis eiusdem religionis libris, testabantur. Quomodo in actis Apostolicis multi credentium, qui fuerant curiosa sectati, contulerunt libros & combusserunt. Sic & hæretici ad unitatē Ecclesiæ Catholicæ reuertentes,

hæreticæ ff. de hercisc. Val. lib. 1. c. 1. Mos antiquus Ro. de cremandis libris religioni cōtrarijs

Libri Prothagoræ Athenis combusti. M. Cicero lib. 1. de nat. deorū.

Lex de comburendis libris in publico. l. Mathematicos, C. de Ep. aud.

Act. 19.

reuertentes, non prius recipiebantur, quam libros errorum suorum prius concremassent: alioqui si id facere detrectabant, tanquam non uerè resipiscentes condemnabatur, ut Zozomenus de Marcello Antiocheno Episcopo in tripartita narrat. Atq; eadem sanè ratione sacris constitutionibus sancitum est, ut hæreticorum tam nomina quam libri, ab omni prorsus usu & commercio hominū, remoueantur, & neq; Catholicorum nomen usq; habeant hæretici, nec à quoquam eorum libri legantur, aut possideantur, sed penitus corrūpantur. Condemnatis enim hæreticis, simul etiam eorum doctrina & libri condemnati intelliguntur. Ac primum quidem de nominibus Arrianorum, & eorum libris comburendis extat epistola Constantini Magni, ad Episcopos & populū talis: Malignos & impios Arrius imitatus, dignum est, ut illorum quoq; suscipiat ultionem. Sicut ergo Porphyrius, diuinæ pietatis inimicus, iniqua uolumina contra pietatem proferens, dignam promeruit inuenire mercedem, & talem, per quam in posterum esset opprobrium, & plurima compleretur infamia: & nunc placuit Arrium, & consecratores eius, uocari Porphyrianos, ut quorum mores imitati sunt, eorum uocabulo perfruatur. Super hoc autem, si qua conscriptio ab Arrio facta reperitur, igni tradatur: ut non solum praua eius doctrina depereat, sed neq; ulla eius possint remanere commenta. Hoc etiam præcepto. Si quis conscriptiones Arrii ceasse comperitur, et non repente proferens igne consumpserit, mortis supplicio subiacebit. Mox enim ut in hoc fuerit captus, capitalem suscipiet ultionē, Deus uos custodiat. Ad eundem modum de Nestorio, & eius sectatoribus et libris, Theodosius et Valentinianus constituerūt. Damnato portentuosæ superstitionis authore Nestorio, nota congrui nominis eius inuratur gregalibus, nec Christianorum appellatione abutatur. Sed quemadmodum Arriani ab Arrio lege diuæ memoriæ Constantini, ob similitudinem impietatis Porphyriani à Porphyrio nuncupantur: sic ubiq; participes nephariæ sectæ, Nestorij Nestoriani uocentur, ut cuius scelus sunt in deferendo Deum imitati, eius uocabulum iure uideantur esse sortiti. Nec uerò impios libros nefandi & sacrilegi Nestorij, aduersus uenerabilem Orthodoxorū sectam, decretaq; sanctissimū cœtus Antistitium Ephesi habiti, scriptas habere, aut legere, aut describere audeat quisquam, quos diligentī requiri studio, ac publicè comburi decernimus, ita ut nemo in religionis disputatione, aliquam supradicti nominis faciat mentionem. De Eutiche autem, et eius sectatoribus et libris, ita constituerunt Valentinianus & Martianus. Nulli Eutichianistæ, aut Apollinaristæ, cōtra Chalcedonensem uenerabilem Synodum liceat aliquid uel dictare, uel scribere, uel ædere, atq; emittere, aut aliorum dicta uel scripta super eadem re proferre. Nemo huiusmodi habere libros, & sacrilega scriptorum audeat monumenta seruare.

Trip. li. 3. c. 9.

c. fraternitatis, extra de here. Epistola Constantini Magni cōtra Arrium. Socrates in tripartiti. li. 2. c. 17

l. damnato C. de here. Huius legis meminit Liberatus in breuiario c. 10. in princ.

l. quicumq; S. nulli. & S. omnes C. de here.

Quod

Quod si qui in his criminibus fuerint deprehensi, perpetua deportatione damnentur. Omnes uero huiusmodi chartæ ac libri, qui funestum Eutichetis, hoc est, Apollinaris, fuerint dogma cõplexi, incendio concrementur, ut facinorosæ peruersitatis uestigia, ita flammis combusta, pereant. Iidem principes contra eundem Eutichen & eius monachos, Palladio præfecto prætorio scribentes, inter cætera, Comperimus præterea, inquit, quædam eos in contumeliam religionis, & inuidiam uenerabilis synodice definitionis fuisse mentitos, conscriptisq; libris, & chartarum Tomis plura finxisse, quæ eorum insaniam aduersus ueram fidem aperte signarent, Atq; ideo præcepimus, ubicumq; huiusmodi scripta reperta fuerint, ignibus cõcremari: eos uero qui uel scripserint, uel alijs legenda tradiderint, docendi studio uel discendi, censemus deportatione puniri. Iidem ad Constantinopolitanos ciues, de confirmatione gestorum Chalcedonensis Synodi, & eorũ obseruatione. Sed nec habeat aliquis, aut legat, aut transcribat proferatue, Nestorium uel terminos eius, aut codices noxios: & maxime quos contra solas Porphyrius ædicit Christianas literas, neq; Theodoretis scripta, sed quicumq; huiusmodi codices habet, publicè illos proferat, & cunctis uidentibus igni tradantur. Et eos qui hanc religionem colunt, uel doctores eorum, nullus neq; in ciuitate, neq; in agro, neq; in suburbio suscipiat, neq; eos secum patiatur habere confessum: alioqui rebus eius publicatis, ipse perpetuo exilio relegabitur quisquis hoc egerit, uel qualislibet extiterit, uel quisquis codices habuerit, interdictam fidem Nestorij ac Theodoretis continentes, ut interpretationes eorum, uel qui uocantur sermones alloquutorij, siue traditiones: hisdem tormentis subiacent, uel si ea quæ sunt ab illis composita, alterius nomine fuerint prænotata. De Antymo hæretico à Quinta Synodo damnato, & eius sectatoribus & libris, ita habet constitutio Iustini Imperatoris. Antymus communi sententia, primum gloriosæ memoriæ Agapeti, sanctissimæ Ecclesiæ antiquæ Ro. Pontificis: deinde etiam sacræ Synodi hic celebratæ condemnatus & depositus, multis libris blasphemijsq; & abominationibus nobis politiam impleuit. Quare uniuersis interdiciamus, aliquid de libris ipsius possideri. Et sicut non licet Nestorij libros scribere, uel possidere, quia prædecessoribus nostris Imperatoribus in suis constitutionibus uisum est statuere, similia dictis à Porphyrio cõtra Christianos: Sic nec dicta et scripta Seueri maneant penes aliquem Christianum, sed sint prophana & aliena ab Ecclesia Catholica, igneq; comburantur à possidentibus, nisi qui ipsa habent, uellent periculum pati. A nemine ergo scribantur, neq; ad pulchritudinem neq; ad uelocitatem scribentium: sciendo, quod amputatio manus his, qui scripta illius scribant, pœna erit. Neq; enim uolumus in futurũ ex his blasphemiam protrahi.

Ac

Act. i. Quinta
Synodi.
Constitutio
Iust. Imp. con-
tra Antymũ
hæret.

Ac uetustissimum quidem hunc in Ecclesia morem esse, ut damnatis hæresibus, simul etiam eorum scripta corrumpantur. Argumento est, quod de tot hæresibus, quarum aliquæ longo etiam tempore in Ecclesia durarunt, nulli libri usquam extant, & multorum dogmata prorsus etiam incognita essent, nisi eorum memoria scriptis sanctorum patrum, ea ipsa confutantium, conseruata fuisset. Paucorũ quorundam scripta, quæ centum iam annos latuerunt, post Concilium Constantiense alicubi suppressa, opera hæreticorum nostri temporis, è nescio quibus cauernis eruta, unã cum eorundem authorum doctrina reuixerunt: quæ si, ut oportuit, diligentius ubiq; terrarum inquisita, & combusta fuissent, multæ hæreses huius tẽporis nunquam resuscitatae, uel de nouo confictæ fuissent. Iam uero multi sunt libri hæreticorum, in quibus cum erroribus etiam ueritas permixta reperitur. Sunt enim in multis nobiscum hæretici, (ut alibi dicit Augustinus) Nam & de ipsis dictum est, in multis erant mecum, sic in simbolo & in multis alijs nobiscum sunt: in Ecclesia autem nobiscum non sunt. Cuius & Catholica dogmata fidei, Sacramentorum, & caeremoniarum multis modis lacerant, & unitatem scindunt. Quæritur ergo de libris hæreticorum, in quibus uera cum falsis permiscetur. Num & ipsi comburendi sint, & eorum lectio & usus interdicendus? Respondeo, hæreticorum doctrina condemnata, simul etiam libros eorum, in quibus uera falsis permixta sunt, condemnatos intelligi, non quod ueritas, quæ in his continetur, condemnata sit, sed quod eorum lectio & usus interdictus sit. Ideoq; ut ueritas in ipsis non negatur, sic non permittitur, ut sub uelamine eorum, quæ in ipsis uera sunt, errores quoq; legentibus instillentur. Quod

Antiquus
mos Ecclesiæ,
comburendi
libros hæret.

Libri hæret.
post Concilium
Constantiense
in lucem repro-
ducti.

Hæretici in
multis nobi-
scum sunt.
epist. 48.
psal. 54.

Libri hæret.
in quibus etiam
uera falsis per-
mixta sunt,
comburendi
sunt.

In Tomo de
anathe. uincula
lo.

Nullus liber tam
falsus est, ut
nihil ueri contineat.

Epist. per gratianum
est mihi.
lib. 3.
lib. 5. moral.

sicut

4. oram. sicut qui ueneni poculum porrigit 4 ora poculi dulcedine mellis tan-
 git, dumq; hoc, quod dulce est, primo attactu delibatur, etiam illud
 quod est mortiferum, indubitater absorbetur. Itaque hæretici per-
 missent recta peruersis, ut ostendendo bona auditores ad se trahant,
 & exhibendo mala latenti eos peste corrumpant, hæc Gregorius.
 Cur damnantur ac prohibentur libri hæretici. Ecclesia igitur hæreticorum libros, etiam in quibus recta aliqua
 & uera continentur, condemnat: & eorundem usum prohibet: non
 quod ueritas ipsa percipi non debeat, sed ne sub melle ueritatis uene-
 num erroris ab incautis sorbeatur, & ne eueniat quod sapiens ait.
 Ecclesiast. 13. Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea. Tum etiã, quod honestatis
 ratio prohibet, ueritatem ex eorum uel ore uel scriptis promi, qui ue-
 ritatis ipsius, omnisq; adeo honestatis hostes sunt & inimici. Quod
 ne fieret, Ethnici etiam cauerunt. Cuius rei pulchrum exemplum po-
 pulus Lacedæmonius ædidit. Is cū de summa Reipublice, quid nam
 utile esset & honestū deliberaret, actum exurgens homo quispiam,
 lingua quidem & facundia præstabilis, sed uitæ turpitudine infamis,
 consilium dedisset utile & honestum, ut ex ea sententia etiã decretum
 fieri placeret. Verum ne probū consilium improbi hominis ore de-
 honestaretur, alius quidam uir, non tanta eloquentia præditus, sed
 iustitia tamen & fortitudine clarius, electus est, qui consensu populū
 eandem sententiam, quam improbus ille dixerat, ipse quibus potuit
 uerbis protulit: & qua quidem denuo prolata sententia, nulla prio-
 ris habita mentione, populus deinde decretum fecit, indignum ratus,
 ut bonum & honestum consilium mali hominis contagione pollue-
 retur. Quod si igitur gentiles, Catholice ueritatis ignari & exper-
 tes dedignati sunt, ex improborum ore ueras & honestas senten-
 tias audire: quanto magis Catholici cauebunt, ne uel ex ore uel scri-
 ptis hæreticorū, qui foedus cum morte percusserunt, & pactum cum
 inferno fecerunt, ut inquit propheta, immortalitatis uerba capiant,
 ut quos etiam Deus, tanquam organa diaboli, indignos iudicat, ex
 quorū ore ueritas enuncietur. Quod pulchrè Beda ex facto Chri-
 sti colligit: quem refert Alphonfus. Legimus enim a quod Lucam,
 Luc. 4. quod cum dæmonia, uirtute Christi à corporibus hominum eiecia,
 clamarent, & dicerent, Quia tu es filius Dei. Christus increpans non
 sinebat ea loqui, nonnè uera dicebantur: ut quid ergo prohibet? Cer-
 te ne hac occasione, tum uerum dicerent, etiam falsa dicentibus cre-
 deretur. Sic enim ait Beda. Quare autem dæmonia Dominus de se
 Psal. 49. loqui prohibeat, Psalmista manifestat, qui ait. Peccatori autem dixit
 Deus, Quare tu enarras iustitias meas, & assumis Testamentum
 meum per os tuum: Ne quis dum prædicantem audit, sequatur erro-
 rem: Improbus enim est magister diabolus, qui falsis sæpe uera per-
 miscet, ut speciem ueritatis testimonium fraudis obtexat. Cæterum,
 alia conditio est aliorum scriptorum, in quibus & ipsis ueris falsa
 quædam

quædam permiscetur. Cuiusmodi sunt nō pauca Ecclesiasticorum
 scriptorum, ut Irenæi, Tertulliani, Origenis, Cypriani, Epiphani, &
 aliorum. Neq; enim quia quædam illi patres scripserunt, quæ po-
 stea à Catholica Ecclesia reprobata sunt, ideo etiam libri toti, in qui-
 bus ea continentur, reprobatū intelliguntur: Immo in his quæ re-
 probata non sunt, integra eorum lectio manet. Sicut Cypriani om-
 nia legimus, & tantum declinamus, quæ de iterando Baptismo hæ-
 reticorum scripsit. Origenis omnia legimus, ea tantum non ample-
 ctimur, quæ uitanda esse Hieronymus docuit, & Gelasius Papa in-
 ter Apocrypha numerauit. In Irenæo & Lactatio Firmiano, omnia
 legimus: ea tantum fugimus, quæ cum Catholice Ecclesie sententia
 non consentiunt. Sed quid obstat, inquis, cur nō ad eundem etiam
 modum hæreticorum libri legantur, ut scilicet uera legamus, falsa re-
 pudiamus? Respōdeo, hæreticos ab Ecclesia ita abscissos esse, ut nulla
 in re cum Catholicis communicare: Immo ne Catholicorum quidem
 nomen habere mereantur. Ideoq; ut in disputationibus Catholicis,
 nulla eorum nominum mentio fieri debet, ne honorem aliquem in
 Ecclesia habere uideantur, aut eorum commemoratione Catholico-
 rum uenerandi conuentus offendantur (ut Theodosius & Valen-
 tinianus constituerunt) ita nec ueritas ipsa ita prostituenda est, ut sub
 spurcissimis, nefandissimisq; hæreticorum nominibus & libris enun-
 cietur. Contra uero Catholici, & si quædam in eorum scriptis repe-
 riantur, à sententia Catholice Ecclesie aliena, tamen ea non ex suo
 arbitrio inducere uoluerunt, nec sectam aliquam confingere, & eli-
 gere: quippe semper parati, si Ecclesia Catholica aliud definirer, intel-
 lectum suum in ipsius obsequium captiuare. Vnde & ex nobis fue-
 runt, nec unquam ex nobis exierunt, sed semper nobiscum manserunt.
 Vnde sicubi humanitus errarunt, Ecclesia eorum erroribus cor-
 rectis, quos & ipsi correctos esse uoluerunt, in cæteris integra eorum
 scripta esse uoluit, nec ob errores aliquos, sanam eorum & Catholi-
 cam doctrinam repudiandam. Sic doctrinam Petri non ideo repu-
 diamus, quia quædam docuit & egit, quæ coapostolus suus Paulus
 redarguit, quæq; & ipse postea cuitauit: immo ut diuinam & Apo-
 stolicam tota amplectitur Ecclesia Catholica. Sed & libros genti-
 lium eo modo legimus, ut quæ in his uera sunt, pro confirmanda ue-
 ritate, & confutandis gentiliū erroribus, recipiamus, reliqua abij-
 ciamus. Sicut & Paulus de Paganorum libris, aliqua in suas episto-
 las transtulit, nec tamen cuncta, quæ ab his pariter scripta sunt, rece-
 pit. Hoc tamen inter Catholicorum & Ethnicorum scripta interest,
 quod illis nullam autoritatē tribuimus, etiam in his quæ uera sunt:
 hæc uero autoritate etiã aliqua, tanq; ab his, qui docedi munere in
 Ecclesia funguntur, proficiscentia dignamur. Nam, ut Hieronymus
 ait, si quid ueri de eo Sybilla & Orpheus, aliq; gentiliū uates aut
 philosophi,

Quæ uitanda
 sunt in Cy-
 priano, Ori-
 gene, & alijs
 doctoribus.

Alia est ratio
 de libris hæret.

L. damnato. C.
 L. quicunq; C.
 de hæret.

Alia mente
 sunt Catholi-
 ci, ubi errant,
 q; sunt hæret.
 2. Cor. 10.

Petrus a Pau-
 lo redargutus.

Libri gentiliū
 cur leguntur.

Tit. 1.
 Act. 17.

philosophi, prædixisse perhibentur, ualet quidē ad reuincendā Paganorum uanitatē: non tamen ad istorū authoritatem cōplectendam. Quantum enim distat de Christi aduentu inter prædicationem angelorum, & confessionem dæmonum: tantum inter authoritatem prophetarum, & curiositatem sacrilegorum. Et ad eundem fortasse modum, hæreticorum scripta tum legere, tum citare licebit, ut scilicet ex his eorum errores conuincamus. Quomodo Dionysium Episcopum Alexandrinum hæreticorum libros legisse, supra ex Eusebio recensimus. Quod ego sic accipiendum esse existimo, quando hæreses iam ortæ adhuc grassantur, non cū iam damnatæ & extinctæ sunt. Nam tunc eorum scripta legere licebit. Vbi autem iam damnati fuerint hæretici, simul etiam eorum scripta damnata & interdicta esse intelliguntur, quæ & protinus comburenda sunt. Atq; ex his indicationibus, deteriores aliquanto conditionem esse librorum hæreticorum, quam Iudæorum, & Paganorum. Siquidem hæreticorum libri prorsus abijciuntur & comburuntur, etiam uera continentes: Iudæorum autem & Paganorum libri, integri in maximis etiam bibliothecis custodiuntur: nisi forte essent, quibus & ipsis fides nostra impugnetur, aut in quibus hæreses aliquæ continerentur. Nam & tales libri comburendi essent. Quæ ratione olim Gregorius IX. & Innocentius III. Romani Pontifices, Thalmudicos libros Iudæorum comburendos esse decreuerunt, quod scilicet in ipsis multæ blasphemix in Christum & fidem nostram Catholicam contineantur. Quod graue admodum iudicans Ioannes Reuchlin, uir cū omniū disciplinarum doctissimus, tum linguarum multarum, præcipue autem hebraicæ peritissimus, non ueritus est, à Maximiliano Imperatore, ut suâ super eare sententiam diceret, requisitus. Ne huiusmodi opus, omnigenarum uidelicet doctrinarum in se continens thesaurum, combureretur, exhibito suo consilio, pronuciare: Nihil tamen temerè affirmans, sed sententiam suam, quorum oportuit iudicio subiiciens. Propter quod sanè consilium, maximas calumnias passus est uir innocentissimus à quibusdam aduersarijs suis, et præcipue à quodam Iudæo baptizato, in non mediocrem iacturam rei literariæ. Erat enim homo ad iuuanda bonarum literarum studia natus, qui eam atate, quam in promouendis literis cōsumere destinauerat, miserè in maleuolorū retundendis calūnijs cōterere coactus fuit. Jam etiam plurimū interest, ut libri Authentici, ab hæreticis deprauati & corrupti, restaurētur atq; restituantur. Neq; enim minus periculū & damnū religioni ex libris bonis et doctrinæ uerg, sed ipsidē tamen falsatis & corruptis, quam ex his, qui falsam doctrinā cōtinent, affertur. Hos enim, quia ex inscriptionibus et nominibus authorū noti sunt, uitare possumus: Illos autem, quia titulos iustos habent, ueluti bonos secure legimus, ignorātes, si quid in his fortè deprauatū contineatur.

Ideoq;

37. dist. c. si quid ueri.

Quomodo librorum hæreticorum legere licet.

Lib. 7. c. 6.

Deteriores conditiones sūt librorum hæreticorum quam Iudæorum & Gentilium.

A quibus condemnati sunt lib. Thalmud.

Io. Reuchlin. alias Capniō.

Ideoq; fieri non potest, quin legentes eos in infertos alicubi errores, uelut in scopulos aliquos impingamus. Fitq; hoc modo, quod Leo cōtra Priscillianistas scribit, ut pietate sanctorum uoluminum deprauata, non quod spiritus sanctus docuit, sed quod diaboli minister inseruit, legatur & prædicetur. Proinde lege sciendum erit, ut libri, non solum falsi ab hæreticis compositi, sed etiam boni ab ipsidem deprauati & corrupti, comburantur, uerique & Authentici libri restaurentur, & in eorum locum restituantur.

Epistola 91

Quibus modis cauendum prouidendumq; sit, ne falsi & adulterini libri, semel damnati atq; combusti, iterum renascantur, atq; in lucem ædantur, Cap. VII.

Difficile est, hoc tempore præcauere, ut libri semel damnati, non renascantur, propter Chalco-graphiæ inuentum. Iximus qua ratione, & quibus ex causis libri falsi, & adulterini interdici atq; cremandi sint. Super est, ut de eo etiam dicamus, quibus modis cauendum sit, ne semel damnati & comburendi libri celentur, & extincti denuo renascantur, & in lucem ædantur. Quæ res in primis difficilis est, præsertim hac nostra tempestate, quando & falsorum librorum tanta ubiq; copia est, ut uix omnes deleri posse uideantur, & tanta Chalco-graphiarum multitudo, quæ quotidie & ueteres & novos libros in maxima copia proferunt, ut si uel omnes libri falsi comburātur, uel uno tantum aut altero tantum uniuscuiusq; exemplo relicto, intra paucos menses aliquot millia librorum eiusdem exempli excudi possint. Sūt enim fœcundissimæ Typographiæ, tantumq; uel unum Chalco-graphiæ prælum præstat, quantum uix possint centum librarij. Itaq; & falsos libros ubilibet existentes inuestigare, & repositos comburere, tum ne recudantur præcauere: res est sanè ardua, & difficilis, & quæ bono consilio, & matura deliberatione indigebit. Mihi certè diligētius rem perpendenti, huic malo hæc ferè remedia adhibenda uidentur. Primum omnium, Romanus Pontifex indicturus Concilium uniuersale, omnibus Archiepiscopis & Episcopis mandabit, ut unus quisq; in sua prouincia, & diocesi, per doctos aliquos uiros, & linguarum & sacrarum literarum peritos, omnes libros tam ueteres quam novos: de quibus propter nomina, uel authorū, uel interpretū libris ipsis inscriptorum, uel alijs ex causis suspicio esse potest, in his contraria fidei Catholicæ cōtineri, aut quæ Catholica sunt, deprauata, aut corrupta esse, inquirant: maxime aut in aliā linguā trāsatos, ad ueros archetypos collatos examinent: & quos falsos, uidelicet ab hæreticis cōpositos, uel translationibus alijs uē modis falsatos, corruptos & deprauatos esse repererint, eos in Catalogū aliquē conscri-

Difficile est, hoc tempore præcauere, ut libri semel damnati, non renascantur, propter Chalco-graphiæ inuentum.

Remedia Ecclesie, contra uenenosos libros hæretici.

Gg ij bant,

bāt, & uel sedi Apostolicæ, uel sacro uniuerſali Cōcilio cognoscēdas offerant, atq; exhibeant: ut scilicet hoc modo, omnes libri falsi, deprauati, & suspecti, ubicūq; tandem locorū scripti, uel excusi fuerint, sedi Apostolicæ, uel sacrosancti Cōcilij autoritate & sentētia, nominatim condēnari & cōburi: authenticici uerò restaurari, restitui, & cōseruari possint. Deinde ut lege posita caueatur, ut libri hoc modo à sede Apostolica uel uniuerſali Cōcilio condemnati, ubicūq; terrarum reperti fuerint, comburantur, nec à quocūq; scribantur, imprimantur, uendantur, emantur, legantur, aut alijs legendi cōmunicentur. Qui uerò eos scripserint, impresserint, uēdiderint, emerint, legerint, aut alijs legendos, & qualitercūq; utendos cōmunicauerint: eorum bona tanquam hæreticis credentium uel eorundem fautorum publicentur, & fisco uel Ecclesiæ, uel potestatis temporalis (ut personarum & delicti qualitas, & conditio exigere uidebitur) inferantur, ipsis etiā scriptoribus & impressoribus, pœna manus amputationis plectendis. Tertio, ut constituatur, ut Librarij & Typographi, post hac nullum librum de quacūq; re scriptum, uel compositum, aut de una lingua in aliam translatum, scribant, aut excudant, qui non prius ab Archiepiscopo uel Episcopo, doctorum tamen uirorum in primis adhibito consilio, eorum maxime qui sacrarum literarum & linguarum periti fuerint, examinatus, & exacto iudicio ad scribendum uel imprimendum admissus fuerit. Qui uerò librum quemcūq; siue bonum siue malum, uel ædiderint, uel sine Archiepiscopi uel Episcopi autoritate scripserint uel impresserint, libros amittant: si boni fuerint, Bibliothecæ Ecclesiæ uendicentur: si uerò mali, comburantur: nihilominus ijs, qui eos scripserint uel impresserint, et qui eosdem uendiderint, emerint, legendos & utendos alijs communicarint, publicatione bonorum, alijsq; pœnis in hæreticos, credentes & eorum fautores statutis, ut negotij qualitas exiget, plectendis. Ac fortasse proderit etiam: ut qui fidei zelo accensitales Librarios, Typographos, Bibliopolas, Emptores, Lectores &c. prodiderint & manifestauerint, præmio aliquo & honore donentur. Postremò, in unaquaq; Ecclesia Cathedrali Bibliotheca instituat, optimis quibusq; in omni genere disciplinarum libris Hæbraicis, Græcis, & Latinis instructa, cui diligens custos adhibeatur, (ueteres Chartophilicem appellarunt) qui iureiurando astrictus, & libros omnes diligenter custodiat, nec cuiquam bibliothecā ingrediendi, libros uel legendi, nisi aliquo presente & assistente, potestatem faciat. Omnium aut primū necessarium erit, ut in eadem Bibliotheca integra & incorrupta Biblia tam Hebræa quam Græca, & Latina, sanctorumq; patrum scripta, Conciliorum item uniuerſalium, tam localium quam Oecumenicorum, acta omnia integra & incorrupta, combustis his, quæ translationibus alijsue modis deprauata fuerint, custodiantur.

Talis

Talis olim fuit Bibliotheca Romanæ Ecclesiæ una, quæ quoties uel Conciliorum acta, uel sanctorum patrum scripta, grassantibus hæresibus in Græcia, in alijs patriarchatibus corrupta aut deprauata fuerunt, omnia hæc integra & incorrupta custodiuit, & quoties ita necessitas exegit, exhibuit. Sic Chalcedonenſis Synodus ab hæreticis Constantinopolitanæ Ecclesiæ, Sic acta Quintæ Synodi, ab eisdem Ecclesiæ hæreticis falsata, & in Sexta Synodo ad archetypum Romanæ Ecclesiæ restituta fuerunt. Sic hæretici actis Ephesiænæ Synodi, capitula quædam ab ipsis in alia quadam Ephesina, sed prophana Synodo composita, inseruerunt. Sed quæ Gregorius Papa ab ipsis eximenda esse, actis ipsis primæ & ueræ Ephesiænæ Synodi, in archiuo & scrinijs Romanis contentis, demonstrat. Sic in Carthagenſi sexto, cui & Beatus Augustinus interfuit, orta quæstione de Canonibus Nicæni Synodi. Legato sedi Apostolicæ, quosdam Canones eiusdem Synodi citante, Patribus autem Concilij eos in actis Nicæni minime contineri dicentibus: Patres quidem Concilij, ueritatem actorum exemplaribus Constantino- politanæ, Alexandrinæ, & Antiochenæ Ecclesiarum probare fatagerunt. At legatus Romanus, acta in scrinio Romanæ Ecclesiæ contenta, ueram maioremq; fidem habere contendit. Sicut & tandem obtinuit, ut acta Romani Archiui ueriora, aliarum autem Ecclesiarum ab hæreticis multis modis corrupta & deprauata esse probarentur. Quod & de actis Nicæni Concilij ab hæreticis combustis, Athanasius & Ægyptiorum Episcopi ad Marcum Papam scribunt: Qui & illud testantur, Concilium Nicænum septuaginta capitum esse: quorum aliqua Iulius Papa enumerat, quæ tamen non omnia in actis à græcis Ecclesijs custoditis continentur. Recte igitur Gregorius Papa I. admonet, nouis codicibus passim non esse credendum, & Romanos codices multo ueriores esse, quàm Græcos, quod nostri, sicut non acumina, ita nec imposturas habeant, Hæc Gregorius.

Gg in Non

Bibliotheca Romana contra errores Græcorum.

Greg. in registro. lib. 5. epist. 114.

lib. 7. regist. epist. 47.

Archiuo Ro. Bibliothecæ maioris autoritatis erat, q̄ Græcorum scrinia. Charta, 6.

Quæstio de capitulis Nicæni Synodi.

Lex publica contra libros semel condemnatos, ne scribantur aut excudantur.

Ut nihil excudatur, nisi prius examinatum sit & admissum.

arg. I. quisquis. G. sunt sane. C. ad leg. lul. maiesi. Ut instituantur publicæ Bibliothecæ cum certis custodibus.

Qui libri sunt in Bibliotheca reponendi & afferuandi.

Non esse permittendum, ut uel Clerici uel Laici, de his quæ ad religionem pertinent, propria auctoritate publice disputent. Cap. VIII.

Dostremo omnibus modis renouandæ et confirmandæ erunt constitutiones, tam ciuiles quam criminales, quibus cauetur, ne Clerici uel Laici cuiuscumque ordinis, de fide Christiana publicè uel priuatim tractare & disputare conentur: Ea nimirum ratione, ne per hanc occasionem, uel nouæ hæreses fingantur, uel damnatæ & extinctæ resuscitentur, & ex his seditiones & tumultus excitentur. Ac lex quidem ciuilis publicam tantum disputationem, tam Clericis quam Laicis, prohibet: Canon autem tam priuatam quam publicam, sed Laicis tantum interdicit. Nos alteram altera iuuandam, & utranque seruandam esse existimamus: ut tam Clericis quam Laicis, facultas de fide disputandi, tam priuatim quam publicè adimatur. Nam idem ex æquo periculum ueritur, siue à Clericis, siue à Laicis, siue priuatè siue publicè disputationes de fide instituantur. Siquidem & hac nostra tempestate multis modis experti sumus, multas hæreses ex utroque genere disputandi, tam nouas excogitatas, quam ueteres esse resuscitatas. Optimum igitur aduersus hæreses remedium erit, ne uel nouæ nascantur, uel semel extinctæ reuocentur, ut nemo siue Clericus siue Laicus publicè uel priuatim de fide propria auctoritate dispute, eaque, quæ a sacris Concilijs semel definita sunt, denuo in dubium reuocet. Nam & iniuriam facit Reuerentissimis Synodis, si quis semel iudicata ac rectè disposita reuoluere, & publicè disputare contenderit, ut inquit Martianus Imperator. Et si decreta salubriter cuiquam liceret iterare, nullum contra singulos quosque prorsus errores, stabile persisteret Ecclesiæ constitutum, ac semper iisdem furoribus recidiuis, omnis integra definitio turbaretur, ut ait Gelasius Papa. Sed hæc de decretis legitimorum Conciliorum, à sede Apostolica confirmatis accipiendæ sunt, quæ à nemine retractari possunt: Quæ autem à prophanis Concilijs fuerint definita, aut à legitimis etiam Concilijs non ritè constituta, ea à sede Apostolica retractari possunt. Cuiusmodi sunt decreta Ariminensis, Ephesini Secundi, aliorumque Conciliorum hæreticorum. Sic & decretum Chalcedonensis, quo Constantinopolitana Ecclesia Alexandrinæ & Antiochenæ, contra definitionem Nicæni Concilij, prælata fuerat, à Leone Pontifice reprobatum fuit. Addidi propria auctoritate, propter eos, quibus publicum docendi munus auctoritate publica demandatur. Cuiusmodi sunt doctores & professores diuinarum literarum, & sacrorum Canonum. Nam illis de fide, & publicè et priuatim disputare licet: non quidè ut ea quæ semel definita sunt,

l. nemo C. de sum. trin. & fi. de Cath. c. 2. Inhibemus, de heret. lib. 6.

Ut nec priuatim nec publicè ed. & ueretur de fidei questione semel determinata.

Ne semel decreta reuocentur in dubiū. in d. l. nemo.

In Epistola ad Episcopos Daniæ.

Epistola 31. c. 1.

Quibus licet publica auctoritate de fide disputare.

sunt, disputando uel dubia reddant, uel retractent: sed ut ea potius, et omnem ueritatem Catholicam confirmet, et nouos subindè subnascentes errores confutent, quo munere non propria, sed publica auctoritate funguntur. Sed & absurdum est, mysteria fidei ab omnibus passim sine discrimine prophanari. Quod si enim in mandatis habemus, ut uenientes ad ciuitatem, discamus prius, quis in ea dignus sit, ut apud eum cibum sumamus: quanto magis nosse oportet, qui qualesue sint, quibus Immortalitatis uerba credenda sunt: Ethnici solliciti erant, ne mysteria religionis suæ omnibus proderent. Tarquinus Rex Marcum Tullium Duumuirum, quod librum secreta ciuiliū sacrorum continentem, custodia suæ commissum, corruptus Petronio Sabino describendum dedisset, culeo insutum, in mari abijci iussit, ut scribit Valerius. Quanto magis secreta ueræ religionis, nō passim in uulgus sine discrimine spargenda sunt. Vnde & nos solliciti esse debemus, ne margaritas nostras mittamus ante porcos. Gregorius Nazianzenus aduersus Arrianos librum scripsit, cui titulum fecit. Quod nō liceat semper & publice de Deo contendere. In quo inter alia ad hunc modum scribit. Non est omnium, prudentissimi uiri, disputare de Deo. Non est omnium, diuinam excutere naturam. Non ita uilis est sacre scripturæ sermo, ut uulgo indocili, & per terram ad huc repentibus homunculis pateat. Addam & hoc, quod nec semper nec omnia, nec omnibus, nec ab omnibus proferenda sunt. Sed est & quando, & quibus & in quantum. Non est ergo omnium monere de talibus, sed eorum qui ingenium atque industriam suam in ^{theologia} atque scientiæ assumpserint disciplinis, & corū qui norunt, amotis corporalibus, incorporalia & spiritualia conspiciari. Ante omnia uerò illorum est, qui & anima & corpore iam purgati sunt, ut minimū qui certè purgantur. Qui uerò minus purus est, quomodo audeat purum contingere? Quibus autem proferenda sunt hæc uel insinuanda: Primo his, qui totius uitæ suæ in hoc studia conuerterunt, & à quibus, non sicut una aliqua ex cæteris, etiam de Deo fermocinatio requiritur: post circum, post theatra, post illa quoque, in quibus delectati sunt, cantica, post uentris & eorum quæ sub uentre sunt, curam: à quibus etiam hoc delectationis loco ducitur, si de rebus diuinis contentio moueatur, ut in controuersiarum certamine delectentur. De quibus autem disputandum est? & in quantum? De his quæ apprahēdi possibile est, & in quantum auditoris uirtus & capacitas recipit, ne scilicet prægrauatus concidat, & intelligentiæ rectæ periculum subeat, Hæc Nazianzenus. Ex quibus uerbis intelligimus, ut non omnibus permittitur, mysteria diuini uerbi tractare: sic nec omnibus ea tractanda sunt, sed puris, & à puris. Vnde & hæreticis omnibus, ea omnia interdita sunt, ut qui sunt impurissima et sacrilega mēte præditi, ut nec de fide publicè uel priuatim disputare,

c. in mandatis 43. dist. Matth. 10.

Ne mysteria religionis ne sita passim in uulgus spargantur.

Val. max. lib. 1. c. 1. Matth. 7.

Non licet semper & omnibus de Deo publice disputare.

Hodie maximus abusus est disputandi de religione inter pocula.

nec quæ à Catholicis de ea discernuntur, audire debent. Neque enim impuris istis, & uarijs sceleribus inquinatis, de secretioribus & remotis diuinæ scientiæ proloqui debent Catholici, sed magis protestari, & conuenire illos, ut peccare desinant, & actus suos à uitijs emendent, maximè autem, relictis erroribus suis, ad unitatem Catholicæ Ecclesiæ reuertantur: Quam spem si de ipsis conceperint, tum non prohibentur, ipsis quoque diuini uerbi salutarem doctrinam communicare. Quod si autem hæretici Catholicos fortè prouocauerint, dicere prouocantibus de scripturis, aut his quæ eos minus rectè agentes, oporteat audire: prudenter eludendi sunt, ut alibi docet Origenes. Nam nihil omnino respondere, auditorum causa utile non uideatur, ne fortè existiment, Catholicos responsionis penuria declinare certamen, & fides eorum ledatur, non intelligentium propositum nostrum. Neque uero ea, quæ publica disputatione de Deo interdenda dicta sunt, eò pertinet, ut non oporteat semper meminisse Dei, semper de Deo loqui, ut idem Nazianzenus declarat. Semper, inquit, oportet meminisse Dei, crebrius etiam quam respirare, & si dici uel fieri possibile est, nec aliud aliquid, quam hoc agendum est. Quin & ego collaudo in lege Domini meditari die ac nocte, sicut scriptura docet, & uesperè & manè & meridie narrare & benedicere Dominum in omni tempore, & sicut Moyses dicit: cubans in lecto, et exurgens, & iter incedens, & si quid aliud est, quodcumque agit homo, semper Deum & memoriam Dei expedit fixam in pectore detinere. Non ergò habere semper Dei memoriam ueto, sed de Deo semper & importunè disputare non suadeo, uerum ne in hoc quidem quæ pia sunt, seu quæ oportuna sunt ueto. Non doctrinam prohibeo, sed immoderationem refeco. An non mellis satietas ac nimietas uomitum mouet? Et quid melle dulcius? Sed tempus est omni rei, sicut Salomoni uidetur, & mihi sit enim bonum non bonum, si non fiat bene. Proinde leges, quæ disputationes & tractatus, tam publicos quam priuatos de Deo & fide Catholica prohibent, non examinationem & doctrinam scripturarum interdiciunt, sed eorum tantum temeritatem coercerent, qui non uerètur propria authoritate de dogmatibus fidei disputare. Immo noua & falsa dogmata pro ueris allerere, & aliorum animis instillare, & quæ semel rectè definita sunt, in dubium reuocare, condemnari & retractare, quasi soli ipsi sint Apostoli, soli Prophetae, soli magistri: non solum errantes ipsi, sed multos etiam alios in Barathrum errorum suorum præcipitantes. Ac talem quidem disputatorem ita alloquitur Nazianzenus: Esto tu excelsus, & excelsorum superior, & supra nubes ascende, si libet, & inuisibilia conspiciare, & ineffabilia sermone complectere, supra Heliam assumere, & supra Moysen facie ad faciem uide si potueris, Deum. Supra Paulum quoque, ad tertij coeli eleuare fastigia: Cur & alios sub die uis plasmare? Cur

c. in mandatis
43. dist.

Quid respon-
dit hæreticis ad
disputandum
prouocantibus.

Semper Deum in
memoria ha-
bere oportet.

Psal. 54.
Deutt. 6.

Prouerb. 25.
Ecclesi. 3.

Quæ disputa-
tio de Deo aut
de fide repræ-
henditur.

Cur Theologos sub momento temporis facis, qui de diuina natura differant, cum suæ sint uitæ adhuc penitus ignari: ut putes eos uelut inspiratam à te magis, quam elucubratam suscepisse doctrinam, & imperitorum uerbis quam plurimos agis conuentus: ut quid Araneis colligas infirmos, & contrahis, uelut sapientiæ eis aliquid largiturus: ut quid examen Vesparum aduersum fidem concitas: ut quid Dialectica religionem decorare se credit, ubi magis per Dialecticam religio fœdatur? Illa nobis quodammodo nunc Gygantomachia fabulosa reparatur, dum aduersus Deum pugnatur in terris, & dum omnis sermo cum quæstione profertur, fit lingua bellatrix: uerba sunt iacula, sermo est gladius, tota die absque ullo sine pugnatur, & interdum mutuis uulneribus inter se uterque prosternitur. Hæc Nazianzenus. Ad idem genus pertinent leges, quibus cauetur, ne de semel latis, firmatis & promulgatis legibus disputare liceat. De qua re ita scribit Plato. Si quis rectè Laconum aut Cretensium leges reprehendere possit, aliqua quæstio est. Ego autem iudico optimam esse legem, quæ iubet, ne quis iuuenum quærere audeat, rectè ne an contra, se leges habeant, sed uno omnium ore, unaque uoce rectè tanquam à dijs compositas, concedi præcipiat, nec ullo modo aliter pati quicquam à iuuenibus cogitari. Senem autem, si quid excogitarit, principibus, nemine iuuenum audiente, referre. Hanc legem Platonis, maximè commendat Eusebius libro duodecimo præparationis Euangelicæ, & Marsilius Ficinus in eo libro, quem de religione Christiana scripsit: Qui eiusdem legis authoritate illud quoque probat, adolentes non temere de religione iudicare debere. His consentit quod Augustinus de non iudicandis legibus scribit. In istis temporalibus legibus, inquit, quanquam de his homines iudicant, cum eas instituant, tamen cum fuerint institutæ & firmatæ, non licebit iudici de ipsis iudicare, sed secundum ipsas.

De legibus tã
latis & pro-
mulgatis, non
licet amplius
disputare.
Plato libro 12.
de legibus.

c. 1.
c. 3.

c. in istis 4. dist.

Finis Libri Sexti & ultimi.

QUÆ SEQUUNTUR, AD OCTAVVM CAPVT LIBRI

Primi de hæreticis pertinent.

Onstituamus ergò aliquem castum continentem, non auarum, non Idolis seruientem, hospitalitatem indigentibus ministrantem, non cuiusquam inimicum, non contentiosum, patientem, quietum, nullum æmulantem, nulli inuidentem, sobrium, frugalem, sed hæreticum: nulli utique dubium est, propter hoc solum quod hæreticus est, regnum Dei non possessurum. Rursus constituamus alium fornicatorem, immundum, luxuriosum, auarum, uel etiam apertius Idolis dedicatum, ueneficum, discordiosum, contentiosum, æmulum, animosum, seditiosum, inuidum, ebriosum,

ebriosum, commessatorem, sed Catholicum, hic aperte propter hoc
solū quod Catholicus est non euitat. Quin & ipse inter eos numeret,

Gal. 5 de quibus concludit Apostolus, Quæ prædico uobis sicut prædixi.

Ephes. 5 Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt. Nam &
idem Apostolus alibi, nulla de hæresi mentione facta, dicit. Hoc au-
tem scitote cognoscentes, quoniã omnis fornicator, aut immundus,
aut auarus (quod est Idolorum seruitus) non habet hæreditatem
in regno Christi et Dei. Nemo uos seducat inanibus uerbis. Quibus
uerbis aperte significatur, omnes qui male uiuunt, siue hæretici sint,
siue Catholici, ad regnum Dei nõ pertinere. Male aut̃ uiuere intelli-

1. Corinth. 6. guntur, siue unū habeāt ex his quæ dicta sunt, siue multa, siue omnia.
Nam idem Apostolus, ad Corinthios scribens, ut singula enume-
rat, ita in singulis subauditur, quod regnum Dei non possidebunt.
Nolite (inquit) errare, neq; fornicatores, neq; Idolis seruietes, ne-
que adulteri, neq; molles, neq; masculorū concubitores, neq; fures,
neq; auari, neq; ebriosi, neq; maledici, neq; rapaces regnum Dei ha-
bebunt. Non aut̃, qui hæc omnia uitia simul habuerint, regnum Dei
non possidebunt, sed neq; illi, neq; illi, ut in singulis hoc tubaudias,
quod nulli eorū regnū Dei possidebunt. Sicut ergo heretici regnum
Dei non possidebunt, ita & auari regnum Dei non possidebunt.

Quamquã dubitandum non est, ipsas pœnas, quibus cruciabuntur,
qui regnū Dei non possidebūt, pro diuersitate criminum esse diuer-
sas, & aliàs alijs acriores, ut in ipso igne æterno pro disparibus pon-
deribus peccatorum, sint disparia tormenta pœnarū. Neq; enim fru-
Matt. 11. stra ipse Dominus dicit. Tolerabilius erit Sodomis, quam uobis in
die iudicij, sed tamen ad non possidendum regnum Dei, tantūdem
ualet ex uitij illis, quod elegeris mitius, quantum uel plura uel unum,
quod perspexeris grauius. Etsi autem raro accidat, ut qui hæreticus
est, idem nõ simul etiã alijs uitij sit infectus. Carnalis & animalis
est omnis hæreticus. Vnde & hoc ipso quod hæreticus est, simul etiã
animosus est, inuidus & inimicus ueritati, & ab ea dissentiens. Ta-
men hoc non necessario consequitur, ut qui hæreticus est, idē quoq;
alijs uitij contaminatus sit. Nam ut ebriosus esse potest, qui non sit i-
dem hæreticus: Ita & hæreticus esse potest, qui non sit idem simul e-
briosus, adulter, fornicator, amator pecuniæ &c.

F I N I S.

*Excusum est hoc opus de hæreticis, Apud S. Victorem prope
Moguntiam, per Franciscum Behem. Anno Domini
M. D. XLIX.*

*Exemplum ueri Pelicanum cernis amoris
Qui reficit pullos ipse cruore suos.
Sic amor est Christi, qui nobis sanguine fuso
Restituit uitam, ac in cruce regna dedit.*